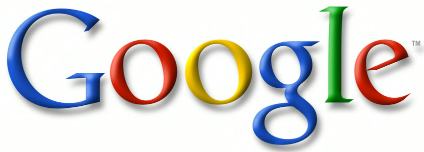
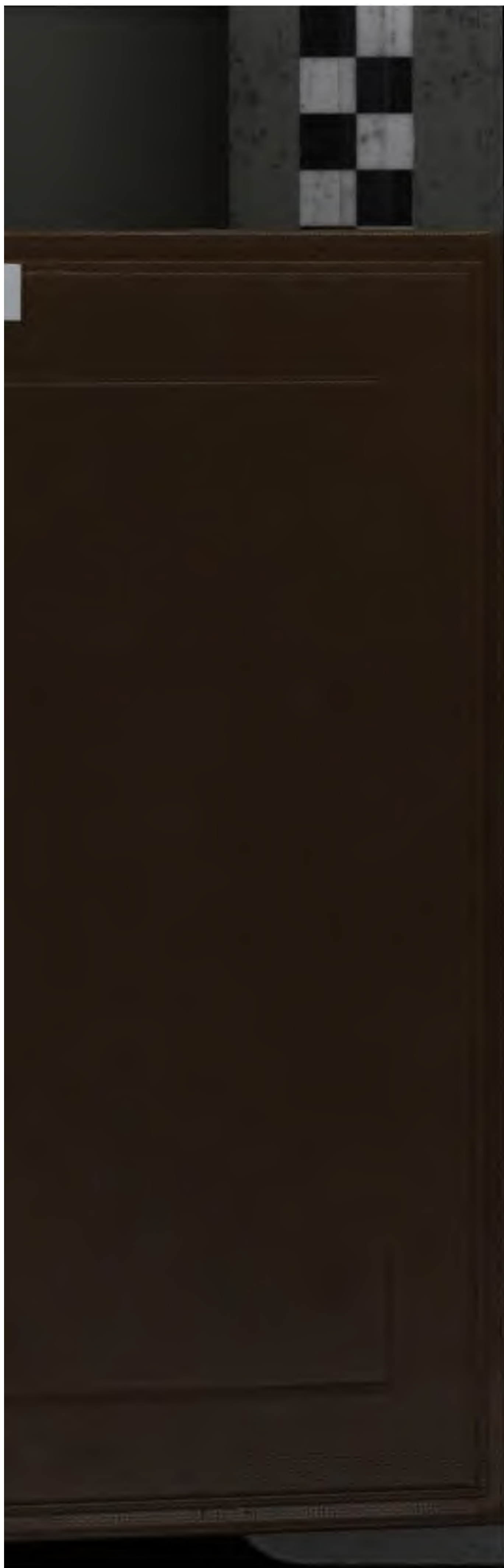

ARTES
VERITAS
SCIENTIA
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR

VERSLAGEN

OMTRENT

'S RIJKS OUDE ARCHIEVEN.

XIII.

1890.

'S GRAVENHAGE,
MARTINUS NIJHOFF.
1892.

VERSLAGEN

OMTRENT

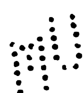
'SRIJKS OUDE ARCHIEVEN.

XIII.

1890.

'S GRAVENHAGE
1892

INHOUD.

Bladz.

Het Rijksarchief te 's Gravenhage.

I. *Archiefwezen.*

Even als in de vorige jaarverslagen, meen ik onder de onderwerpen voor ons archiefwezen van gewicht, het eerst van de voorgenomen ruiling van archieven met België melding te moeten maken. Had ik vroeger opdracht ontvangen om die zaak aanhangig te maken, thans werden er ook in België onderhandelingen geopend. Nadat in eene vergadering van de Staten van Belgisch Limburg zekere te Maastricht aanwezige bescheiden betreffende die provincie ter sprake waren gekomen, werden die door de Belgische Regeering bij de onze aangevraagd. Uwe Excellentie was van oordeel, dat zulk een afstand zich niet tot de Limburgsche stukken beperken moest, en gaf haar verlangen te kennen om daaraan eene algemeene ruiling van archieven tusschen Nederland en België vast te knoopen. Dientengevolge kwam men overeen, dat de Rijks-archivarissen van beide landen met elkander in overleg zouden treden. In verband hiermede werd mij opgedragen naar Brussel te gaan. Daar aan dien last in het volgende jaar zal worden voldaan, zie ik mij nog niet in staat Uwer Excellentie den uitslag van mijne bemoeiingen mede te deelen.

In het belang van de archieven in de provinciën werd een nieuwe maatregel genomen. Sedert dat bedoelde verzamelingen onder beheer van het Rijk gesteld zijn, is er in hare uitwendige organisatie eene gunstige verandering gekomen. Daarmede dient echter eene verbetering van den inwendigen toestand gepaard te gaan. Dit doel scheen bevorderd te kunnen worden, indien de Archivarissen in de gelegenheid werden gesteld de belangen van de hun toevertrouwde depôts onderling te bespreken. Na een voorstel in dien zin te hebben gedaan, werd ik door Uwe Excellentie gemachtigd jaarlijks met hen bijeenkomsten te houden op den tijd en in de plaats, telkens nader te bepalen. In de maand September heeft zulk eene bespreking voor het eerst in het Rijksarchief plaats gehad. De vraag, hoe de tot een depôt behoorende archieven en verzamelingen ingedeeld moesten worden, werd toen in behandeling genomen. In verband hiermede achtte men het wenschelijk een overzicht van onze vroegere Staatsinstellingen op te maken. De colleges en amb-

tenaren, die tot het provinciaal en Generaliteitsbestuur behoorden, zouden daarin worden opgenomen. Opdat niet de opgevolgde veranderingen aan de duidelijkheid van het overzicht afbreuk zouden doen, begreep men den toestand op een bepaald tijdstip te moeten weêrgeven. Dit leverde bovendien het voordeel op, dat men dan ook de namen zou kunnen vermelden van hen, die in de colleges zitting hadden of een ambt bekleedden, en van het ondergeschikte personeel, welke opgave over de verhouding van de verschillende deelen van het bestuur nog nader licht zou verspreiden. Als het geschiktste tijdstip kwam het jaar 1794 voor, dat onmiddellijk aan de Staatsomwenteling voorafging. Ieder verbond zich bij de bewerking zijne eigene provincie voor zijne rekening te nemen. Later, toen ik van de gehouden conferentie verslag deed, werd door Uwe Excellentie bepaald, dat de notulen in de *Staatscourant* zouden worden gedrukt. De volgende bijeenkomsten zullen zooveel mogelijk in plaatsen gehouden worden, alwaar belangrijke archieven gevestigd zijn, opdat wij dan tevens in de gelegenheid zullen zijn met hunne inrichting kennis te maken. Na afloop van de thans gehouden conferentie werd het Rijksarchief bezichtigd en van de belangrijkste documenten kennis genomen, welke daartoe opzettelijk waren tentoongesteld

In den loop van het jaar bracht ik ook een bezoek aan het *archief in Drenthe te Assen.* Het bleek, mij dat de regeling daarvan plaats heeft naar een goed overlegd plan. De ordening was tot het jaar 1600 gevorderd en had zich tevens over de archieven van 1795—1813 uitgestrekt. In den inventaris waren reeds de stukken tot het jaar 1570 opgenomen, terwijl ook eenige collecties van lateren tijd beschreven waren geworden. Over de bewaarplaats van het depôt moest ik echter zeer ongunstig oordeelén. Deze toch is geheel onvoldoende, daar zij uit de gehuurde bovenverdieping van een particulier woonhuis bestaat. Bij gebrek aan een concierge is er eigenlijk geen verantwoordelijk persoon, die met de zorg daarvoor is belast. Tegen brandgevaar is zij niet genoegzaam beveiligd, terwijl de ruimte zoo klein is, dat de rechterlijke archieven, in strijd met de bestaande voorschriften, niet konden worden opgenomen. Eene goede regeling van het depôt is bij gevolg onmogelijk. Al die bezwaren zouden vervallen, indien het laatste in het bezit kwam van een eigen gebouw, dat daarvoor opzettelijk werd ingericht. Daar de tegenwoordige toestand reeds jaren lang geduurd heeft, is het wenschelijk dat daarin spoedig verandering kome. De stichting van een archiefgebouw is dus met aandrang aan te bevelen.

Reeds in mijn vorig jaarverslag maakte ik met een enkel woord melding van mijn voorstel aan Zijne Excellentie den Minister van

Oorlog om bij de administratiën der Landmacht onderzoek te willen doen naar archieven van vóór December 1813, welke nog onder haar bewaard mochten zijn gebleven. Zijne Excellentie voldeed aan dien wensch door eene algemeene aanschrijving, welke in het Recueil militair werd opgenomen. Uit de hierop ingekomen berichten bleek echter, dat slechts acht autoriteiten stukken van dien aard onder zich hadden. Daar in de circulaire alleen was gedoeld op de bescheiden, die niet om de eene of andere reden onder de administratien behouden moesten blijven, begreep ik, dat de verstrekte opgaven onvolledig konden zijn, en meende ik Zijne Excellentie er op te moeten wijzen, dat het voor de regeling van de militaire archieven in het Rijksarchief wenschelijk is nauwkeurig ingelicht te worden omtrent alle stukken, die van vóór December 1813 dagteekenden, dus ook van de zoodanige, die overeenkomstig de aanschrijving niet behoefden te worden opgegeven. Ook aan dat verlangen werd door een hernieuwd onderzoek te gemoet gekomen, dat nog vier depôts van oude archieven aan het licht bracht. De stukken, daarin aanwezig, hadden eene bijzondere waarde voor het Rijksarchief, inzonderheid de rekeningen van de stapelmagazijnen te Delft, welke de hier aanwezige serie dezer rekeningen aanvulden. Zijne Excellentie had de welwillendheid te bepalen, dat alle bescheiden, waarvan ingevolge beide aanschrijvingen opgave was gedaan, behoudens enkele uitzonderingen, in het Rijksarchief zouden worden opgenomen, aan welke beschikking ter gelijker tijd uitvoering werd gegeven.

Het is Uwer Excellentie bekend, dat mr. van Meurs, ambtenaar bij het Rijksarchief, in 1889 de voornaamste stedelijke archieven in Zuidholland onderzocht had tot opsporing van de daarin aanwezige oude rechterlijke stukken, opdat die ingevolge de bij Koninklijke besluiten vastgestelde regeling naar het Rijksarchief zouden kunnen worden overgebracht. Nog voor het einde van dat jaar werden zij door mij opgevraagd. Sommige gemeentebesturen maakten bezwaar, terwijl andere mij de stukken in den loop van het volgende jaar hebben toegezonden. Op het Rijksarchief aangekomen, werden zij door den heer van Meurs nauwkeurig onderzocht. De administratieve stukken, welke daaronder geraakt waren, werden afgezonderd en keerden tot het gemeentebestuur terug. Van de notarieele stukken werd een afzonderlijke lijst gemaakt en daarvoor een voorloopig reçu afgegeven, daar die aan de bewaarders van de notarieele minuten en registers zullen moeten worden overgedragen. De aldus gezuiverde rechterlijke stukken werden geordend en beschreven in een p ocesverbaal van overneming, dat door den Burgemeester en Secretaris ter eene en door mij ter andere zijde onderteekend werd.

Na dit in het algemeen opgemerkt te hebben, wensch ik den uitslag van mijne bemoeiingen ten opzichte van ieder der bedoelde gemeente-archieven mede te deelen, hetgeen mij tevens aanleiding geeft ook het een en ander omtrent hun uitwendigen toestand te berichten.

Te *Dordrecht* wordt het archief der gemeente bewaard in een aantal gesloten kasten op twee bovenlokalen van het gemeentehuis, behalve de charters, die in het benedengedeelte geborgen zijn. Het is geplaatst geheel in de orde van den door mr. P. van den Brandeler bewerkten, in 1862—1878 gedrukten inventaris. De heer A. van den Weg J.S.zn. vervaardigde een inventaris op het aan de gemeente afgestane archief van het Heilige Geest- en Pesthuis-ter-Nieuwerkerk, die eveneens gedrukt is, en heeft een inventaris op het archief der Weeskamer in bewerking.

De in 1812 uit het stedelijk archief overgenomen rechterlijke stukken bevinden zich nog ter griffie van de arrondissementsrechtbank te Dordrecht. De oudste en belangrijkste registers van rechterlijken aard, waaronder de uit een rechtshistorisch oogpunt zoo merkwaardige klepboeken, benevens een groot aantal andere judicieele bescheiden zijn evenwel in de gemeentelijke verzameling achtergebleven. Aan mijne aanvrage om die stukken naar het Rijksarchief op te zenden, hebben Burgemeester en Wethouders niet voldaan, daar zij van oordeel waren dat het Koninklijk besluit van 9 October 1883 omtrent de rechterlijke archieven daarop niet toepasselijk was. Van de ingebrachte bezwaren heb ik vervolgens aan Uwe Excellentie kennis gegeven.

Het gemeente-archief van *Delft* berust in een groot en hoog vertrek van het raadhuis. Eene „Voorloopige opgave der registers en papieren op de Groote Charterkamer geplaatst", die onvolledig en niet altijd juist is, komt voor in het „Verslag van den toestand der gemeente Delft van het jaar 1868" blz. 28—36. Wanneer die bescheiden misschien aanvankelijk in de daar vermelde orde zijn gesteld geweest, is daarvan thans niet veel meer te bespeuren. Van het uitgebreide archief der weeskamer bestaat een uitvoerige inventaris, vroeger door den heer J. H. Hingman op verzoek van de gemeente opgemaakt. Deze stukken zijn in een lokaal op den zolder geborgen, dat ingeval van brand hoogstwaarschijnlijk onbereikbaar is. Zij zijn daar vermengd met het archief, dat op de bevolking betrekking heeft, dus met bescheiden, die tot den nieuwsten tijd behooren, en verkeeren in vrij verwarden toestand.

De rechterlijke archieven, in den Franschen tijd overgenomen en nu in het Rijksarchief aanwezig, bestaan hoofdzakelijk uit acten van vrijwillige jurisdictie, zoodat de stukken, op de eigenlijke

rechtspraak betrekking hebbende, nog altijd in het gemeente-archief te vinden waren. Deze omvangrijke verzameling bevat o. a. de serie der kamerboeken, die met het midden der 16de eeuw een aanvang nemen. Het Dagelijksch Bestuur, door den Gemeenteraad gemachtigd, zond mij de geheele collectie ter plaatsing in het Rijksarchief toe.

De plaatsing van het archief der gemeente *Gouda* laat ook veel te wenschen over. Oudere inventarissen dan de in 1876 gedrukte van dr. J. N. Scheltema en dr. C. A. Tebbenhoff zijn niet aanwezig behalve een van de secreete kast. De stukken, tot op bladz. 103 van den inventaris vermeld, zijn geborgen op den eersten zolder van het gemeentehuis, waarnaar twee moeilijk te vinden toegangen langs verschillende beschotten en over nauwe of duistere trappen leiden. Een luik in de zoldering, waartegen een trap staat, sluit den toegang tot een tweeden zolder af, waar in een paar lokalen tusschen hekken en balken de kasten zijn geplaatst, die het overige gedeelte van het archief bevatten. Ingeval van brand is het onmogelijk om van het archief, althans van het op den tweeden zolder geplaatste gedeelte, iets te redden.
Van het rechterlijke archief was in den Franschen tijd niets overgenomen, zoodat het geheel aan het Rijksarchief ontbrak. Op mijne uitnoodiging om het over te zenden, berichtten Burgemeester en Wethouders mij, dat zij zich tot Uwe Excellentie hadden gegewend met het verzoek om het onder hunne berusting te laten, daar het voornemen bestond een doelmatig archieflokaal in te richten.

Te *Gorinchem* is het gemeente-archief behoorlijk geplaatst in ruime, daarvoor geschikte lokalen op het Stadhuis. Onder den secretaris is de gemeentebode Emck, die van het archief goed op de hoogte is, met de zorg daarvoor belast. De verzameling is geordend naar een daarvan bestaanden inventaris. Van het rechterlijk archief bevond zich het in den Franschen tijd overgenomen gedeelte reeds in het Rijksarchief, maar het belangrijkste en oudste was bij de gemeente blijven berusten. Dit bevatte o. a. eene vrij volledige serie der oude vierschaarboeken, met het jaar 1481 een aanvang nemende. Het gemeentebestuur stond op mijne aanvraag de verzameling af en voegde daarbij eenige notarieële bescheiden, waarvoor een reçu werd afgegeven.

Het archief van *Schiedam* bevindt zich in het tegenover het gemeentehuis gelegen Blauwe Huis, vroeger eene gevangenis, thans bureau van politie. Het bestond uit twee verzamelingen, waarvan geene inventarissen voorhanden zijn:
1°. het oude archief, in hoofdzaak bevattende stukken van rech-

terlijken aard, waarbij ook de verzamelingen gevoegd zijn, die zoowel een judicieel als een administratief karakter hebben. Dit geheel was geborgen in twee kasten binnen een lokaal van de eerste verdieping;

2°. het nieuwe archief, uit de stukken van nieuweren tijd bestaande, waaraan echter ook de oudere administratieve bescheiden, zooals de notulen van het stedelijk bestuur, toegevoegd zijn. Deze verzameling bevond zich op den zolder, alwaar ook portretten en wapenkaarten bewaard worden.

In den Franschen tijd heeft men het rechterlijk archief onder het stedelijk bestuur gelaten. Thans werd het op mijne aanvrage naar het Rijksarchief opgezonden tegelijk met eenige notarieele stukken, die op reçu in ontvangst werden genomen.

Ook *Woerden* is in het bezit van een belangrijk archief. „Het archief dezer gemeente bevond zich vóór eenige jaren in geen gunstigen toestand. De meeste stukken lagen verspreid in verschillende kasten, zonder eenige rangschikking of beschrijving, waardoor een overzicht niet te verkrijgen was." Met deze woorden begint de op de secretarie aanwezige geschreven inventaris van het oud archief, in October 1873 door den toenmaligen secretaris na langdurigen arbeid voltooid. Het archief is in den zomer van 1889 van het oude naar het nieuwe gemeentehuis overgebracht en is, in de orde van den inventaris, met het nieuwe archief geplaatst in een aantal kasten in twee daartoe gebouwde, brandvrije lokalen.

Uit dat archief waren in vroegeren tijd slechts enkele registers door den Hypotheekbewaarder te Utrecht gelicht geworden, die in 1882 in het Rijksarchief zijn opgenomen. Al het overige, dus eigenlijk het geheele rechterlijke archief, was te Woerden achtergebleven en daarbij bevinden zich ook gerechtelijke stukken van de aangrenzende gemeente Waarder, alsmede van Tekkop (gemeente Kamerik) en Indijk (gemeente Harmelen). Eerst geruimen tijd nadat ik de verzameling had opgevraagd, onderwierpen Burgemeester en Wethouders de zaak aan het oordeel van den gemeenteraad, waarvan meerdere leden verlangden, dat nu de gemeente in het bezit van een nieuw raadhuis gekomen was met opzettelijk ingerichte archieflokalen het rechterlijk archief niet verplaatst zoude worden. In dien zin werd dan ook besloten, nadat eerst de stemmen hadden gestaakt. Dienovereenkomstig werd Uwe Excellentie aangezocht om voor de gemeente eene uitzondering toe te laten op de verplichting om de stukken aan het Rijk af te staan.

Bij een bezoek dat ik later aan het gemeentearchief bracht, deed ik, hoewel vruchteloos, pogingen om het gemeentebestuur tot andere gedachten te brengen.

In *den Briel* bevindt zich het gemeentearchief op den zolder van het raadhuis, die over houten trappen en lange gangen moeilijk te genaken is. Ingeval van brand is er bezwaarlijk iets te redden. Op dien zolder zijn ook schilderijen in slechten toestand geplaatst, waaronder afbeeldingen van regenten eener stichting, waarvoor men na de slooping van het daaraan behoorende gebouw, geene plaats of bestemming meer had.

Het rechterlijk archief is vrij volledig in het Rijksarchief aanwezig. Het gemeentearchief bezit daarvan nog slechts enkele stukken, die door mij zullen worden opgevraagd.

Tijdens de overneming van de rechterlijke stukken van Delft en Gorinchem hield de heer van Meurs zich ook bezig met het ordenen en inventariseeren van de bescheiden van denzelfden aard en van diezelfde steden afkomstig, welke zich reeds in het Rijksarchief bevonden. Voegt men daarbij zijne beschrijving van het rechterlijk archief van Schiedam, dan volgt hieruit, dat hij de volledige inventarissen van drie uitgebreide rechterlijke archiefverzamelingen bewerkt heeft. Bovendien onderzocht hij in den loop van den zomer de gemeentearchieven van *Leerdam*, *Heukelum*, *Asperen*, *Geervliet*, *Heenvliet* en *Abbenbroek*. Over het resultaat dier bemoeiingen hoop ik Uwe Excellentie in het volgende jaar te kunnen inlichten.

II. *Rijksarchief.*

1. Personeel.

In het personeel is geene verandering gekomen. Alleen is er eene nieuwe regeling van de copiegelden ingevoerd.

In het Rijksarchief worden de afschriften, die niet voor het Rijk bestemd zijn, aan de autoriteiten en particulieren, die ze aanvragen, in rekening gebracht naar een vast tarief. Tot nog toe werden die gelden verdeeld tusschen de ambtenaren, die de copiën gemaakt en gecollationeerd hadden. De stukken, waarvan de afschriften niet onder bureautijd vervaardigd hadden kunnen worden, werden door de ambtenaren medegenomen en ten hunnen huize afgeschreven. Hiervoor is eene andere regeling in de plaats gekomen, die met 1 Januari 1890 in werking is getreden. De stukken worden nu ook buiten bureautijd op het Rijksarchief afgeschreven, zoodat zij niet meer uit het depôt verwijderd worden. Het Rijk int de copiegelden en keert aan de betrokken ambtenaren eene vaste toelage uit, die gelijk staat met het gemiddelde van hetgeen zij tot dusverre jaarlijks aan copiegelden hebben genoten. Met die verandering zijn het algemeen reglement voor het Rijks-

archief en de instructie voor den Commies-chartermeester in overeenstemming gebracht.

2. Ordening der archiefverzamelingen.

De werkzaamheden tot ordening van de *archieven van het algemeen landsbestuur* gedurende het tijdperk 1795—1813 werden door den heer Hingman ten einde gebracht, daar hij nu de verzameling onder handen nam, die, na hetgeen hij in de twee vorige jaren had verricht, nog geregeld moesten worden. Deze bestonden uit de archieven van:

1°. het Departement van Marine:

a. Committé tot de zaken van de Marine, Febr. 1795—Febr. 1798;

b. Agent der Marine, Maart 1798—Dec. 1801;

c. Raad van Marine, Dec. 1801—April 1805;

d. Secretaris van Staat voor de Marine, Mei 1805—Juni 1806;

e. Minister van Marine, Juni 1806—Dec. 1810;

f. Préfect maritime te Amsterdam, Jan. 1811—Nov. 1813;

2°. Commissarissen directeurs der Marine:

a. te Amsterdam, Maart 1795—Nov. 1810;

b. te Rotterdam, April 1795—Dec. 1813;

c. te Hoorn, Maart 1795—Dec. 1803;

d. te Harlingen, Maart 1796—Oct. 1810;

3°. het Departement van Justitie:

a. Agent van Justitie, Maart 1798—Febr. 1802;

b. Ministerie van Justitie en Politie, Juli 1806—Dec. 1810;

4°. het Nationaal Gerechtshof, Maart 1802—Febr. 1811;

5°. de Houtvesterij, 1807—1810.

Mr. Heeres bleef zijne krachten wijden aan de regeling van het archief der Oost-Indische compagnie. De tot kohieren ingebonden brieven en papieren, uit Batavia en de verschillende kantoren in Oost-Indië ingekomen, werden van 1700 tot de opheffing der compagnie geïnventariseerd. De Kamer Amsterdam is nu geheel op losse blaadjes beschreven, behalve de ingekomen brieven en pa-

pieren uit China en de Kaap en eenige duplicaten en enkele stukken, welke tusschen die der Kamer Zeeland geraakt zijn.

Even als in het vorige jaar heeft mr. Telting zich met een voorbereidend onderzoek van de archieven, op de West-Indische koloniën betrekking hebbende, beziggehouden. Had zich dit vroeger tot het nemen van een algemeen overzicht bepaald, thans werden meer opzettelijk de losse stukken nagegaan. Dat werk is nu voleindigd. Alleen moeten er nog enkele bundels betreffende Suriname en Essequebo, benevens eenige op zich zelve staande boekdeelen worden nagezien. Spoedig zal dus tot eene nieuwe schikking der archiefstukken kunnen worden overgegaan. De soldijboeken, monsterrollen enz. van de West-Indische compagnie, vroeger bij de financieele stukken van het Oost-Indische archief bewaard, werden nu ingelijfd, terwijl de zoogenaamde verzoekboeken, in het West-Indische archief aanwezig, bleken afkomstig te zijn van de Oost-Indische compagnie, zoodat zij naar het archief van dat handelslichaam verplaatst werden.

Van het onderzoek, de overneming en de regeling der *rechterlijke archieven* is reeds uitvoerig melding gemaakt. Die tijdroovende arbeid is aan mr. van Meurs opgedragen. Volledigheidshalve wensch ik nog hierbij te voegen, dat de inventariseering van de rechterlijke archieven van Gorinchem vooral veel moeite heeft gekost, daar zich in het Rijksarchief eene groote verwarde massa papieren bevond. die voor rechterlijke archieven van Gorinchem doorgingen, maar bij nader onderzoek ook vele andere bescheiden bleken te bevatten. Zoo vond men daaronder een groot aantal administratieve stukken van Gorinchem, rechterlijke archieven van Culemborg, Beest en Renooi en meerdere judicieele bescheiden van Gorinchem en Dordrecht, sedert de invoering der Fransche Wetgeving dagteekenende. De laatsten zijn naar de griffie der arrondissementsrechtbank te Dordrecht gezonden, terwijl de verplaatsing van de Geldersche stukken naar het Geldersche archief aan Uwe Excellentie werd voorgesteld.

Toen van de rang-, stam- en signalementslijsten, ten vorigen jare van het Departement van Oorlog overgenomen, de heer A. C. baron Snouckaert van Schauburg inzage verkreeg, bleek hem, dat zij, hoewel schijnbaar in de beste orde verkeerende, zeer gebrekkig waren ingericht. Die toestand was waarschijnlijk bij eene vroegere inbinding dier registers ontstaan. Immers meerdere bladen waren op verkeerde plaatsen ingebonden, terwijl andere geheel ontbraken. De heer Snouckaert had de welwillendheid ze aan een nauwkeurig onderzoek te onderwerpen, met behulp van zijn kennis der vroegere legerinrichting de noodige gegevens te verschaffen, die tot aanvulling konden dienen, en de aanwijzingen te geven,

waarnaar sommige dier registers op nieuw konden worden ingebonden.

In verband met de uitbreiding, welke de bibliotheek in de laatste jaren te beurt gevallen is, werd de behoefte aan een nieuwen catalogus steeds meer gevoeld. Binnen korten tijd zal hierin worden voorzien, daar de titels van alle werken door de heeren Hingman en Telting op nieuw zijn opgeschreven. Na eene algemeene herziening zal de volgorde dier titels nog nader bepaald moeten worden, waarna de catalogus in het net geschreven en daarop een alphabetisch register gemaakt zal kunnen worden.

3. Toestand der archiefverzamelingen.

In verband met de ordening der archiefverzamelingen werden er door den concierge, tevens boekbinder, 380 nieuwe portefeuilles vervaardigd en 43 oude hersteld. Tot berging van charters werden 6 doozen en 240 omslagen bestemd. De uiterlijke toestand der West-Indische archieven werd belangrijk verbeterd, daar hiervan 66 registers gerepareerd werden en 5 boekdeelen, uit oorspronkelijke requesten bestaande, van perkamenten banden voorzien.

4. Aanwinsten en verliezen.

Op het gebied der aanwinsten is de oogst niet zeer ruim geweest, althans wat de belangrijkheid betreft. Dit zal uit de hierachter als bijlage gevoegde lijst kunnen blijken. Toch zijn er bescheiden van historische waarde verkregen.

Onder het merkwaardigste dienen in de eerste plaats genoemd te worden, de resolutiën van de Staten van Holland van 14 Januari tot 1 Maart 1578. Deze toch ontbraken zoowel aan de gedrukte als aan de geschrevene verzameling dier resoluties. Wel zijn de behandelde onderwerpen niet van overwegend belang, maar als aanvulling en als bijdrage tot de kennis van hetgeen ter Statenvergadering verhandeld is in het jaar, dat aan de Unie van Utrecht voorafging, hebben die notulen eene groote waarde.

Ook tot completeering van het archief van den Raadpensionaris Heinsius dienden een aantal brieven, door de familie van der Heim afgestaan. Deze waren in het bezit van mr. H. J. Baron van der Heim van Duivendijke verbleven, toen hij het zoo belangrijke archief in 1887 had geschonken.

Onze belangrijkste aankoop bestond in het verbaal en het volledige archief der commissie, door de Staten van Holland benoemd tot het herstellen van de in November 1675 doorgeslagen dijken tusschen Amsterdam en Muiden.

Eene welkome aanwinst was ook eene rekening van den baljuw

van Amstelland over 1305—1307, afkomstig uit de collectie van dr. C. Booth en in 1859 in de Kronijk van het Historisch Genootschap uitgegeven. Op het welwillend voorstel van den Archivaris in de provincie Utrecht werd zij uit het dépôt aldaar naar het Rijksarchief verplaatst, alwaar zij zich aansluit bij eene gelijktijdige rekening van de renten van Amstelland, die in de werken van hetzelfde genootschap is afgedrukt. Beide stukken dagteekenen uit den tijd, toen Guy van Henegouwen bedoelde landstreek in bezit had.

Van de gemeente Amsterdam werd het exemplaar van de Kamer Zeeland der origineele resolutiën van de vergadering der Zeventienen van de Oost-Indische Compagnie van 1602—1794 terugbekomen. Dit stel was in 1856 in bruikleen afgestaan tijdens de verplaatsing van het koloniaal archief uit Amsterdam naar 's Gravenhage. Men hechtte daaraan als dubbel toen weinig waarde, doch later heeft men de belangrijkheid van dit exemplaar leeren inzien. Een klein gedeelte van dat stel bevond zich reeds in het Rijksarchief. Enkele resolutiën, in dat exemplaar voorkomende, ontbraken aan de in het koloniaal archief aanwezige registers. Bovendien bevat het stel der kamer Zeeland origineele bij die kamer ingekomen stukken. Alle die gronden wettigden de wederinlijving van die resoluties in het koloniaal archief.

De papieren van mr. Gerard Beelaerts van Blokland, gedurende 1803—1806 procureur-generaal aan de Kaap de Goede Hoop, hebben voor het Rijksarchief waarde, omdat in dat tijdperk de koloniale bescheiden niet meer geregeld voor het bestuur hier te lande werden gecopieerd, zoodat er in het Rijksarchief over de Kaapsche aangelegenheden gedurende die jaren niet veel voorhanden is.

De overneming der militaire en rechterlijke archieven is reeds opzettelijk besproken.

Naar het archief in Utrecht werd verplaatst een in 1408 aangelegd register van de leenen in het Sticht, die van Jacob van Gaesbeek, heer van Abcoude enz. verheven werden, terwijl bij eene ruiling van archiefstukken aan de gemeente Amsterdam afgegeven werd een hs. uit de 16de eeuw, bevattende willekeuren, gilde-ordonnantiën en andere verordeningen van Amsterdam, in vroegeren tijd op eene auctie aangekocht.

Onze zegelverzameling werd belangrijk vermeerderd niet alleen met losse zegels maar ook met vele schepenbrieven, waaraan de zegels nog hangen. Op eene collectie van de eerste soort meen ik bepaaldelijk de aandacht te moeten vestigen. Zij bestaat uit meer dan 1100 zegels van particuliere personen. Blijkbaar zijn zij door één verzamelaar van de charters afgesneden, die op de perkamenten strooken het jaar van de stukken heeft aangeteekend. De charters hebben denkelijk alle of gedeeltelijk tot het archief van eene te Gorinchem gevestigde instelling behoord. Immers de namen, die

op de zegels voorkomen en ook op de strooken aangeteekend zijn, behooren tot geslachten, die daar of in den omtrek gevestigd waren. Misschien gelukt het nog het archief op te sporen, waaruit die zegels ontvreemd zijn.

Dat zulk eene schending en berooving van archiefstukken meermalen is voorgekomen, hiervan leverde mij eene andere veel kleinere collectie, die eveneens in mijn bezit kwam, het bewijs. Deze is uit Delft afkomstig en bevat zegels meerendeels uit de 14de en 15de eeuw. Merkwaardig is het echter, dat die zegels bijna allen zijn van personen, die geen familienaam droegen, maar eenvoudig Ariaen Claesz., Joest Gheritsz enz. heetten. De verzameling moest dus grooter zijn geweest en is eerst ingekrompen, toen een liefhebber alle zegels waarop familienamen vermeld stonden, voor zich had uitgezocht. Zoo wordt er in de oude zegels van archieven handel gedreven.

Aan den Archivaris in de provincie Utrecht heeft het Rijksarchief eene fraaie copie van het oudste zegel der stad Muiden te danken. Het zegel zelf, dat aan een charter van 1296 heeft gehangen, is verloren gegaan, maar de heer Muller heeft een vidimus van 1646 ontdekt, waarin het is afgeteekend, en zond mij eene copie van die afbeelding toe.

Hoewel zulk eene verzameling in het Rijksarchief misschien minder goed op hare plaats is, kocht ik daarvoor een aantal opgedrukte zegels van hervormde gemeenten aan, omdat ik vreesde, dat anders niemand zich hun lot zou aantrekken. Als geheel heeft die collectie waarde, omdat zij van grooten omvang is en door een deskundige (waarschijnlijk prof. dr. N. C. Kist) met zorg gerangschikt is. Later kwam ik van eene kleinere collectie in het bezit, die waarschijnlijk als vervolg op eerstgemelde werd aangelegd.

De Engelsche Regeering heeft een bewijs van hare groote belangstelling in ons Rijksarchief gegeven door mij te vergunnen om uit de geschriften, die onder leiding van het Record-office worden uitgegeven, voor de archiefbibliotheek eene keuze te doen. Op die wijze bekwam deze de bijna volledige serie van de Calendars of State Papers en eenige andere werken, uit niet minder dan 128 lijvige boekdeelen bestaande. Met weinig moeite zal deze reeks van kostbare en nuttige uitgaven nu gecompleteerd kunnen worden.

Ten gevolge van aankoop en schenking is de boekerij ook overigens aangegroeid. Laat men de vervolgen op reeds aanwezige seriën buiten rekening, dan kan men de aanwinsten tot de volgende cijfers brengen:

39 boekwerken op het binnenland, 16 op het buitenland (behalve de uitgaven van het Record-office) en 27 op de Oost- en West-Indiën betrekking hebbende.

5. Afschriften voor het Rijksarchief gemaakt.

Door de welwillende tusschenkomst van den Archivaris in Noord-holland werd in het Rijksarchief ter inzage ontvangen eene verzameling stukken uit de 17de eeuw betreffende de Oost- en de West-Indische Compagnie, in het gemeente-archief van Medemblik berustende. Daar zich hierin meerdere bescheiden bevonden, waarvan het origineel of de copie in de archieven dier handelslichamen ontbreekt, werden die laatste stukken voor het Rijksarchief afgeschreven.

De heer Telting ging voort met regesten te maken op een aantal charters, betreffende de Oude- en de Nieuwe kerk en het St. Barbaraconvent te Delft, welke stukken, aan de Oud-R. C. Clerezy te Utrecht behoorende, voor dat doeleinde door tusschenkomst van den Archivaris in de provincie Utrecht ten gebruike ontvangen waren.

6. Gebruik van het Rijksarchief gemaakt en daaruit verstrekte inlichtingen.

Het archief werd ook thans dikwijls geraadpleegd. Ditmaal behoefden er voor de Regeering geene uitvoerige onderzoekingen te worden ingesteld. Daarentegen werden er aan particulieren en eenige autoriteiten inlichtingen verstrekt, die tot nasporingen aanleiding gaven. Aan den particulieren secretaris van wijlen Z M den Koning werd mededeeling gedaan van hetgeen aangaande den datum der geboorte en van het overlijden van Maria van Nassau, oudste dochter van Willem den Zwijger gebleken is. Afschriften werden geleverd voor de Relations politiques des Pays-Bas et de l'Angleterre van Baron Kervijn de Lettenhove. Ten behoeve van Graaf Louis de Vojnovic te Triëst werd opgave gedaan van bijzonderheden omtrent eene zending naar Ragusa, in de briefwisseling van onzen gezant Jacobus Colyaer over 1677—1680 te vinden. Langdurige, hoewel vruchtelooze nasporingen hadden plaats om iets te ontdekken aangaande Claes Gheertsoen van Leiden, aan welken beeldhouwer het schoone praalgraf van Keizer Frederik III in den St. Stephansdom te Weenen te danken is. Ook dienden er vele bronnen te worden geraadpleegd om de Nederlanders te kunnen te huis brengen, die in de universiteits-matricula te Keulen voorkomen, welke opgave voor de commissie tot de uitgave van die lijsten benoodigd was. De betrekkingen van den Aartsbisschop van Trier Philips Christoffel von Soetern met de Staten-Generaal van 1623 tot 1652 werden nagegaan. Zoo ook werd er een overzicht gegeven van de geschiedenis der Illustre scholen te Breda en Maastricht. De heer J. Craandijk bekwam uitvoerige inlichtingen omtrent de buitenplaatsen nabij 's Gravenhage Zorgvliet, Buitenrust

en Rustenburg. Ook werden er met behulp van de scheepsboeken en de monsterrollen van de Oost-Indische Compagnie talrijke aanwijzingen gedaan omtrent personen, die vroeger in onze koloniën gevestigd waren.

Bovendien werd het archief geraadpleegd door mr. A. J. Grothe voor zijne Geschiedenis der Zending in Oost-Indië, door mr. Heeres en den heer M. L. van Deventer tot voortzetting van hunne historische werken over koloniale geschiedenis, door den ingenieur Ramaer tot bepaling van den oorspronkelijken omvang van het Haarlemmermeer, door den heer J. A. Ch. Joosting voor de ontwikkeling van de zeventuigsprocedure, door den heer J. Trosée voor de geschiedenis der Unie van Utrecht en door den heer James de Frémery om bouwstoffen te verzamelen voor eene geschiedenis der heerlijkheid Naaldwijk. De oudste pauselijke bullen, in het Rijksarchief aanwezig, werden door den heer Brom afgeschreven.

Met het copieëren van archiefstukken voor de regeeringen van de Engelsche Kaapkolonie en van Japan werd geregeld voortgegaan. Aan de eerste werden 2708 en aan de laatste 826 bladzijden copie afgeleverd.

7. In druk uitgegeven bescheiden.

Van wege het Rijksarchief werden er geene stukken, tot dat depôt behoorende, door den druk bekend gemaakt.

8. Lokalen, meubilair en gereedschappen.

De ondervinding had geleerd, dat de leeskamer van het Rijksarchief slechts gebrekkig aan hare bestemming voldeed. Naast een uitbouw aan de tuinzijde gelegen, werd zij slechts karig verlicht, hetgeen ook op de temperatuur invloed had, die dikwijls kil en onaangenaam was. Des zomers, wanneer er niet gestookt wordt, werd daarom een vertrek aan de straatzijde tijdelijk in gebruik genomen. Daar die regeling weinig practisch was, ben ik er nu toe overgegaan de kamer n°. 13, naast de oude leeskamer, aan de tuinzijde gelegen, tot leeskamer in te doen richten. Deze is voor dat doel bijzonder geschikt, daar zij ruim en tevens goed verlicht is. De aldaar aanwezige archieven werden met de kasten naar de oude leeskamer overgebracht, zoodat deze nu als archieflokaal dienst doet. In verband met die verandering werden er voor de in de leeskamer werkzame ambtenaren, twee nieuwe schrijfbureau's met lessenaars aangeschaft.

Ten gevolge van de herstellingen, die er in een uitbouw zullen plaats hebben, moesten de daarin berustende archieven worden verplaatst. Voor het grootste gedeelte bestonden die uit de crimineele

papieren van het Hof van Holland, die nu vereenigd werden met het archief van dat rechtscollege en geborgen werden in eene nieuwe kast, die in de kamer n°. 5 werd getimmerd.

Aan de beide uiteinden van het groote archieflokaal aan het Bleijenburg zijn bovenlichten gemaakt, zoodat de daaronder geplaatste kasten nu bruikbaar zijn geworden.

Evenals onder de meeste oude gebouwen was de rioleering onder het gebouw aan het Plein uiterst gebrekkig. De nadeelen hiervan waren vooral in het vorige jaar uitgekomen, toen het onderhuis bij zwaren regen meer dan eens was ondergeloopen. Thans is in dien toestand voorzien, daar de pijpen in plaats van naar de straatzijde in eene sterkere helling naar de tuinzijde gericht zijn geworden. Tengevolge van die werkzaamheden kon er aan den verderen aanleg van den tuin niet worden gedacht.

9. Reddings- en brandbluschmiddelen.

Wegens de reorganisatie der gemeentelijke brandweer en de aansluiting der landsgebouwen aan de brandweertelegraaf is het algemeene brandreglement met 1 Januari 1890 ook voor het Rijksarchief buiten werking getreden. De vroegere algemeene inspectie der reddings- en bluschmiddelen namens het Departement van Waterstaat heeft dan ook niet plaats gehad. Het gebouw is echter meermalen door den commandant en den opzichter der brandweer onderzocht. Waar zij op bestaande gebreken wezen, is daarin, voor zoover mogelijk, voorzien.

Aan de ambtenaren en bedienden van het Rijksarchief zijn ingevolge den van Uwe Excellentie bekomen last, bewijzen van toegang tot de gebouwen bij het ontstaan van brand uitgereikt.

III. *Voorstellen.*

In den loop van dit jaar is mij niets voorgekomen, dat mij thans aanleiding zou kunnen geven daaromtrent een voorstel aan Uwe Excellentie te doen.

's Gravenhage, 7 April 1891.

De Algemeene Rijksarchivaris,

TH. H. F. VAN RIEMSDIJK.

B JLAGE.

AANWINSTEN

VAN HET

RIJKSARCHIEF

TE

's-GRAVENHAGE,

IN

1890.

A. *Overgenomen of ten geschenke ontvangen.*

Van het Departement van Oorlog:

1°. uit het archief van den eerstaanwezenden ingenieur te Utrecht (1ste geniecommandement):

a. Huurcontracten, stukken betreffende reparatiën aan militaire gebouwen, 1806—1813. 28 stukken;

b. Begrootingen der kosten van onderhoud van militaire etablissementen, 1811, 1812. 9 stukken;

2°. uit het archief van den eerstaanwezenden ingenieur te Gorinchem (1ste geniecommandement):

a. Bestekken van fortificatiewerken, 1741, 1743. 2 stukken;

b. Copie rapport van den inspecteur-generaal J. Blanken Janz. over de verlegging van eenige gedeelten der Lingedijken, 16 Juli 1813;
Instructie voor den commandant der genie te Gorinchem, 30 October 1813;
Concepten van sluiswerken, staten van gebouwen en materieel te Woudrichem en Loevestein, 1813. 11 stukken;

c. Begrootingen van kosten van fortificatiewerken te Gorinchem, Woudrichem en Loevestein, 1813. 33 stukken;

d. Peilingen voor 's lands rijswerken te Loevestein, 1775;
Drie schetsteekeningen van dijk- en fortificatiewerken. 4 stuks;

3°. uit het archief van den eerstaanwezenden ingenieur te 's Hertogenbosch (3de geniecommandement):

a. Copie bericht van den luitenant-kolonel directeur H. Draak aan den Raad van State over de situatie van 's Bosch en omstreken, 6 Maart 1741. Met calque van een plan van 's Hertogenbosch, Heusden en omliggende forten met de inundatiën. 1 cahier;

b. Copie rapport van den directeur-generaal C. Dumoulin aan den Raad van State over de situatie van geheel Staats-Vlaanderen, 12 October 1775. 1 cahier;

c. Verschillende copiën van memoriën en stukken betreffende de verdediging van 's Hertogenbosch en Grave, 1795—1806. 1 cahier;

d. Memorie der militaire gebouwen te 's Hertogenbosch en onderhoorige forten, opgemaakt ingevolge order van den directeur-generaal H. van Hooff van 18 Augustus 1800. 1 stuk;

e. Copie memorie van het groot committé centraal van de artillerie en genie, strekkende ter beantwoording eener memorie over het materieel der artillerie en fortificatiën toegezonden bij missive van den Minister van Oorlog van 13 April 1808 n°. 52. 1 cahier;

f. Copie missive van den luitenant-kolonel van Hooff en den kapitein der artillerie H. Camerling aan den Minister van Oorlog met concept instructiën voor de officieren der genie tot het stellen van inundatiën voor de verdediging van Amsterdam 6 September 1809. 5 stukken;

g. Kort overzicht der Schelde en hare defensie voor Vlissingen, z. d. 1 stuk;

h. Extracten uit de resolutiën, orders en missiven van den Raad van State der Vereenigde Nederlanden, het committé voor de algemeene zaken van het bondgenootschap te lande, den agent en opgevolgde besturen van Oorlog, rakende sluizen, dijken, kaden etc., 1774—1807. 15 stukken;

i. Als voren betreffende fortificatiën in het algemeen, 1750—1806. 36 stukken;

k. Als voren omtrent het verbod van graven van sloten en ophoogen van wegen binnen de fortificatieliniën, 1750—1803. 36 stukken;

l. Als voren rakende sluizen en dammen ressorteerende onder de forten Crèvecoeur en Sint-Andries, 1735—1809. 33 stukken;

m. Als voren betreffende sluizen en steenwegen onder de vesting 's Hertogenbosch, 1736—1795. 7 stukken;

n. Als voren wegens vergunningen tot het bouwen van huizen en molens, het leggen van riolen, gebruik van 's lands gronden, afstand en overneming van gebouwen etc., 1656, 1753—1809. 13 stukken;

o. Als voren betreffende concessiën tot het occupeeren en gebruiken van militaire gronden binnen den omtrek van 's Hertogenbosch en onderhoorige forten, 1749—1807. 9 stukken;

p. Als voren rakende verleende permissiën tot opbouw, graven van sloten, occupeeren van stadsgronden te 's Hertogenbosch, 1748—1809. 16 stukken;

q. Instructiën, reglement voor, en stukken betreffende het aanstellen van sluiswachters op het fort Crêvecoeur, 1747—1796. 15 stukken;

r. Stukken rakende het aanstellen van marketensters, 1776. 14 stukken;

s. Brieven van het Departement van Oorlog en verschillende autoriteiten en personen aan den luitenant-kolonel ingenieur J. G. Siderius te 's Hertogenbosch en minuten van brieven van dezen. 1804—1808. 41 stukken;

t. Stukken van verschillenden aard, 1801—1810. 12 stukken;

u. Gedrukte extract resolutiën, aanschrijvingen en orders, 1795—1808 92 stukken;

4°. uit de archieven der Genie te Hellevoetsluis en Brielle (3de geniecommandement):

I. Arrondissement van de fortificatiën van den lande van Voorne en eilande Goedereede.

a. Journaal wegens de verrichtingen in het arrondissement aangelegd door den kapitein ingenieur W. Lobry, 1804—1809. 1 deel;

b. Staat van het gemonteerd geschut 7 Maart 1807. 1 stuk;

c. Generale staat van de kazernes en andere militaire gebouwen opgemaakt ingevolge Keizerlijk decreet van 23 April 1810 en andere staten van militaire établissementen, 1811—1813. 44 stukken;

d. Bestekken van fortificatiewerken, 1808—1810. 18 stukken;

e Memoriën van uitgevoerde werken, 1811—1813. 32 stukken;

f. Begrootingen en andere comptabele stukken, 1805—1813. 20 stukken;

g. Register van dagelijksche uitgaven, 1813. Explicatieve lijst op de comptabiliteit, 1813. 2 cahiers.

II. Vesting Brielle.

a Minuten van uitgaande brieven van den kapitein-ingenieur van Ingen, 1803. 71 stukken;

b. Als voren van den kapitein-ingenieur E. Evers, 1807. 30 stukken;

c. Registers van copiën van verzonden brieven, 1809—1813. 5 cahiers;

d. Origineele missiven en orders van den Minister van Oorlog en hoofdofficieren der genie, 1809. 1 deel;

e. Copiën van bovengemelde brieven. 1 deel;

f. Ingekomen missiven als voren, 1810. 164 stukken;

g. Ingekomen brieven bij de kapiteins, eerstaanwezende ingenieurs te Brielle, 1803—1808. 469 stukken;

h. Ingekomen brieven als voren van den landsopzichter A. Rosendaal te Hellevoetsluis, 1803—1809, en van den kapitein der genie Erpenbeek, 1810. 242 stukken;

i. Als voren van den landsopzichter K. Bakker en den luitenant der genie Ackermans te Goedereede, 1803—1810. 295 stukken;

k. Bestekken van fortificatiewerken, 1786, 1802—1810. 16 stukken.

III. Vesting Hellevoetsluis.

a. Extract-resolutiën van den Raad van State, Gecommitteerde Raden en het Provinciaal Comité van Holland, 1737—1797. 8 stukken;

b. Missiven van den Minister en extracten uit het verbaal van het Departement van Oorlog, 1808—1810. 54 stukken;

c. Minuten van brieven van, en ingekomen brieven bij den landsopzichter A. Rosendaal, 1804—1807, 1810—1813. 548 stukken

d. Memoriën van inspectie van fortificatiewerken en gebouwen, rapporten, taxatiën van kosten etc., 1799, 1802—1813. 115 stukken;

e. Garnizoensboek voor den dienst der fortificatiën, aangelegd door den kapiteiu Erpenbeek, Mei—Juni 1810. 1 deel;

f. Bestekken van fortificatie, sluis- en dokwerken, 1788, 1791, 1797, 1798—1810. 34 stukken.

g. Rekeningen, daglijsten van verwerkte gelden en andere comptabele stukken, 1801—1813. 223 stukken;

5°. uit het archief der Genie te Amersfoort (4de genie-commandement):

Stukken betreffende de Grebbe-linie.

a. Extract resolutiën van den Raad van State der Vereenigde Nederlanden, van het Committé tot de Algemeene Zaken van het Bondgenootschap te lande, en van den Raad van Oorlog, 1751—1804. 16 stukken;

b. Stukken rakende gedane werken aan de linie en vergraven gronden, 1790, 1791, 1793, 1794, 1796. 22 stukken;

c. Copiebrieven en bijlagen van den directeur-generaal van Hooff en directeur van de fortificatiën van der Plaat aan den Agent van Oorlog, 1799, 1800. 21 stukken;

d. Verklaringen van landmeters wegens gedane opmetingen van te vergraven gronden, 1799. 11 stukken;

e. Acten van taxatie van te vergraven gronden gedaan door de gerechten van de dorpen Opheusden, Kesteren en Ochten, 1799. Met lijsten. 86 stukken;

f. Declaratiën van kosten wegens gedane oometingen, 1799. 7 stukken;

g. Brieven van gemeentebesturen omtrent de schadevergoeding aan eigenaren van vergraven gronden, 1800. 13 stukken;

h. Verschillende verklaringen en opgaven, 1799, 1800. 11 stukken;

i. Contract tusschen den luitenant-kolonel directeur der fortificatiën C. Gockinga en J. Mordant, wegens den afstand van eenige stukjss land in de Nederbetuwe tot prolongatie der linie, 12 November 1805. 1 stuk;

k. Bestekken van werken aan fortificatiën en sluizen in de linie, 1774—1805. 43 stukken;

l. Kaart van de landerijen te Opheusden, gebruikt tot het fort

in de linie, strekkende van de Markstraat tot aan den Rijn, door Pieter Harte;

m. Kaart van de landerijen in Kesteren, gebruikt tot het maken van de linie strekkende van den Nieuwendijk tot aan de Markstraat, door Pieter Harte;

n. Kaart van landerijen te Ochten, gebruikt tot het maken van de linie strekkende van de togtsloot de Boone-graaf tot aan den Nieuwendijk, door Pieter Harte;

o. Kaart van landerijen te Ochten, gebruikt tot het fort in de linie strekkende van den Waal-bandijk tot aan de togtsloot de Boone-graaf, door Pieter Harte;

6°. uit het archief der Genie te Groningen (4de geniecommandement):

a. Garnizoensboek houdende aanteekeningen van hetgeen door het korps ingenieurs in garnizoen te Groningen is verricht, ingevolge order van den directeur-generaal Dumoulin, 1776—1808. 1 deel;

b. Stukken, rakende aankoop van gronden 1776—1803. 5 stukken;

c. Staten en andere stukken betreffende militaire gebouwen en andere Rijkseigendommen, 1798—1813. 10 stukken;

d. Verschillende stukken rakende fortificatie en andere militaire zaken, 1790—1811. 11 stukken;

7°. uit het archief der Genie te Nijmegen (4de geniecommandement):

Register van resolutiën en orders betreffende den dienst van het corps der Genie, zooals dezelve voorkomen in het register van den Directeur-Generaal H. van Hooff van 27 Februari 1799, over de jaren 1672—1798 1 deel;

8°. uit het archief der Genie te Maastricht (4de geniecommandement):

a. Beschrijving van de fortificatiën van Maastricht en Wijk (Fransch). 1 stuk;

b. Staten van de militaire gebouwen te Maastricht (an 10 A 11), 1801, 1802 3 stukken;

9°. uit het archief en de bibliotheek der Geschutgieterij te 's Gravenhage:

a. Copie advies van den luitenant Smedeke op een aan hem

door Gecommitteerde Raden van Holland in handen gesteld verbaal van den Kapitein-Ingenieur Verschoor, rakende de geschutgieterij, 17 Augustus 1746. 1 stuk;

b. Contra-remonstrantie ven den Luitenant-Generaal van Creutznach tegen de demonstrantie van den grof-geschutgieter Johan Verbrugge, 1769. Extract resolutiën van den Raad van State der Vereenigde Nederlanden van 26 April en 19 October 1770 wegens kwade praktijken van dien geschutgieter, met teekeningen. Gedrukt. 3 cahiers;

c. Instructiën voor den Inspecteur-Generaal van 's Lands magazijn en voor den Inspecteur-Generaal der Hollandsche geschutgieterij, 8 Juli 1795. Gedrukt 2 stukken;

d. Copie contract van 18 November 1809 en origineel contract van 31 December 1809 tusschen den kolonel der genie In de Betou, als gemachtigd door den Minister van Oorlog, en de geschutgieters L. E. en J. G. A. Maritz. 2 stukken;

e. Memoriën, nota's, conditiën van aanbesteding van koper etc., 1803—1810. 6 stukken;

10°. uit het archief der Artillerie-inrichtingen, Stapelmagazijnen te Delft:

a. Rekeningen van Dr. Dirk van Heemskerk, Commies over 's Lands magazijnen te Delft, van ammunitie van oorlog, 1741—1770, 1772, 1774, 1775. (ontbreekt 1ste deel 1745—1747 en 6de deel 1747—1748.) 38 deelen;

b. Magazijnsdeclaratieboeken, 1741—1776. 2 deelen;

c. Rekeningen van Dr. Dirk van Heemskerk, Commies over 's Lands magazijnen te Delft, rakende de affuitmakerij 1753—1760, 1762, 1763, 1765, 1766, 1768, 1769, 1772—1774. 14 deelen;

11°. uit het archief der werkplaatsen voor draagbare wapenen te Delft:

Stukken betreffende de voormalige Koninklijke geweerfabriek te Culenborg;
Minuten van rapporten en brieven van den Directeur en Inspecteur aan verschillende autoriteiten, 1807—1810;
Bestekken, 1809;
Begrootingen en andere comptabele stukken, 1809, 1810;
Eenige schetsteekeningen. 28 stukken;

12°. uit het archief van den Chef van den militairen geneeskundigen dienst bij het garnizoen te Breda:

a. Register van de in het hospitaal te Breda overleden militairen, 1 Januari 1812—10 December 1813. 1 deel;

b Stamboek der geëmploijeerden en mindere bedienden bij het garnizoenshospitaal te Breda, aangelegd in 1811. 1 deel;

13°. uit het archief 2de regiment Infanterie te Maastricht:

Copiebrief van den bataljonchef Chev. Poux aan den geretireerden Luitenant-Kolonel van de Gardes van den Koning van Holland de Beaufort, 26 December 1811. 1 stuk;

14°. Gedrukte en geautographeerde bescheiden, bevattende ministerieële aanschrijvingen, dispositiën en circulaires aan verschillende autoriteiten, zoomede legerorders. reglementen, voorschriften en instructiën over de jaren 1813—1875. 13 pakketten;

Van den Archivaris in de provincie Noordholland:

15°. Register van uitgaande brieven door Johan de Bosch (baljuw van Valkenburg) als advocaat te 's Gravenhage geschreven van 3 Augustus 1694 tot 17 Maart 1711. 1 deel.

Van den Archivaris in de provincie Utrecht:

16°. aangeboden door Jhr Mr. P. Smissaert te Utrecht:

a. Copie verbaal van Diederik Schaep als extraordinaris gedeputeerde van de Staten-Generaal bij den Koning van Zweden, 19 October 1673—27 Maart 1675. 1 deel;

b. Een blad uit het dubbel van de rekening van het rentmeesterschap van Friesland van 1 October 1473 – 30 September 1474. 1 stuk;

17°. aangeboden door Mr. J. A. G. te Utrecht.

Commissie van de Staten-Generaal voor de Gedeputeerden te velde van 13 April 1672. Oorspronkelijk op perkament met het groote zegel. 1 stuk;

18°. aangeboden door Baron Schimmelpenninck van der Oye van Nijenbeek te Utrecht:

Maandelijksche lijst van het regiment te voet van den kolonel Soute, 24 Juli 1741.

Verklaring van den Luitenant-Generaal R. van der Beke, dat het regiment van den Generaal-Majoor Montese bij de belegering van Quesnoy in 1712 tegenwoordig was en de kolonel Blansac als ostagier tot het maken der capitulatie is gezonden, 14 September 1717. 2 stukken;

19°. Behoorende bij de in het jaar 1884 door Jhr. Mr. J. H. van Swinderen aan het Rijksarchief geschonken stukken, afkomstig van de erven van Lijnden van Lunenburg.

Commissie voor Abraham van Riebeek als Gouverneur-Generaal van Nederlandsch Indië van 30 October 1709 en andere commissiën en openbare acten voor leden der familie van Riebeek en aanverwante families van Hoorn en Leijendekker, 1662—1749. 13 stukken;

20. Aangekocht uit de verzameling van Sir Thomas Phillipps te Cheltenham:

a. Charter van het klooster den Hem bij Schoonhoven, 1506. 1 stuk;

b. Lijst van de goederen van het convent van St. Catharina te Gouda, begin 16de eeuw. 1 stuk;

21°. Afkomstig uit de collectie Booth;

a. Rekening van Bernd van den Dorenwerde, baljuw van Amstelland over de jaren 1305—1307. 1 stuk.

b. Leenbrieven van hertog Aelbrecht en gravin Jacoba van Beijeren voor Floris van Alkemade IJsbrantsz en Floris van Alkemade Florisz betreffende het veer te Uitgeest 1395 en 1431, copie en orig. 2 stukken;

c. Uitspraak van scheidslieden in een geschil over het rentmeesterschap van de abdij van Leeuwenhorst, 1482. 1 stuk;

d. Verklaring van den pastoor van Bovenkarspel over goederen den graaf van Holland, door het ontbreken van erfgenamen, aanbestorven 1487, met zijn zegel. 1 stuk;

e. Vergunning van het Hof van Holland voor Jan van Rijsoirt om aan hem binnen de stad Leiden aanbestorven renten te mogen ontvangen, 1490. 1 stuk;

f. Machtiging van Philips van Spaengen voor Martijn van den Berge om in zijne plaats over te dragen aan Jan van Duvenvoirde het officie van raad in den hove van Holland 1509, met zijn zegel. 1 stuk;

g. Vonnis van schepenen van Gorinchem in een geschil over de waterleiding van een huis 1509, met vier zegels. 1 stuk;

22°. *a.* Verklaring dat Jan van Oestdorp ter kamer van de rekeningen in den Hage den eed heeft afgelegd als commissaris der Keiz. Maj. in Overijssel, 1532. 1 stuk;

b. Bevel van den graaf van Leicester, als gouverneur der Vereenigde Nederlandsche provinciën voor Philips van Asseliers, wagenmeester, om te vervolgen diegenen die niet gefurneerd hebben het aantal wagens waarop zij zijn getaxeerd, 1587. 1 stuk;

c. Belofte van Boudewijn, Aartsbisschop van Bremen om de kasteelen en onroerende goederen der kerk van Bremen niet te zullen vervreemden zonder toestemming van het Domkapittel, 1435. 1 stuk;

d. Afteekening van het zegel van Muiden van 1297, gevoegd bij een vidimus van 1646 van een charter van dat jaar.

Van den Archivaris in de provincie Friesland:

23°. Alphabetische registers op de principaalste besoignes en notulen van den Raad ter Admiraliteit in Zeeland.
1ste register 1600—1645; 3de register 1668—1690, 14de register, 1691—1791. 3 deelen.

Van den Archivaris in de provincie Groningen:

24°. *a.* Copie van een brief van P. van Brederode uit Heidelberg aan de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden, 2 September 1618. 1 stuk;

b. „Media pacis" of „Friedenspuncten" zooals deze door den Keurvorst van Saksen op de bijeenkomst te Dresden in Maart 1633 zijn opgesteld met de daarbij door den Keurvorst van Brandenburg geopperde „Erinnerungen". Hs. uit de 17de eeuw, copie. 1 stuk.

Van het gemeentebestuur van Amsterdam:

25°. *a.* Leenbrief van Jan, heer van Arkel en Claude van Mechelen, ten behoeve van Dirk Hendrikszoon met de halve Gheer, gelegen in den lande van Haestrecht, op Sint Pauwelsdagh Conversie 1397, met zijn zegel. 1 stuk;

b. Leenbrief van Johan, heer van Egmond, ten behoeve van Adriaen Pieter Hugenzoonsdochter met land in het ambacht van Capelle, 25 Mei 1422, met zijn zegel. 1 stuk;

c. Leenbrief van Johan, graaf van Egmond, ten behoeve van Cornelis Janszoon met hetzelfde land, 8 November 1525, met zijn zegel. 1 stuk;

d. Rentebrieven ten behoeve van de gemeene kalenderbroeders van Woerden en Oudewater, 20 Maart 1460, 22 November 1496;
Rentebrief ten behoeve van Hendrik Pieter Maerlot te Oudewater, 20 December 1503, met aangehechte overdracht van die rente aan de kalenderbroeders aldaar, 3 Augustus 1506;
Beslag gelegd door Burgemeester en Schepenen van Oudewater, ten behoeve van de Heilige Geest-meesters aldaar, op zekere brieven de kalenderbroeders toebehoorende, welke een der broeders onder zijne berusting had, 5 Juni 1579. 4 stukken;

e. Relaas van Nanning Kayser, pensionaris van Hoorn wegens zijne arrestatie en die van vijf andere heeren op last van Zijne Hoogheid, en van het gepasseerde omtrent Amsterdam in Juli en Augustus 1650. 1 stuk;

f. Extract-resolutie van de Staten-Generaal omtrent het secours van 20 oorlogschepen voor de West-Indische Compagnie, 27 Januari 1650;
Memories en andere stukken rakende het door de West-Indische Compagnie van de Staten-Generaal verkregen recht tot heffing van recognitiegelden van vreemde schepen binnen de limieten van het octrooi, gediend hebbende in 1675. 6 stukken;

g. Copie-verbaal van het gepasseerde in den Hoogen Zeekrijgsraad omtrent het verzeilen van 's lands fregat *de Dolphijn* op de kust van Calais, en de moeilijkheden daarover ontstaan tusschen den gezagvoerder van dat schip Antonie Levinus Haak en den luitenant-admiraal C. Schrijver, 1766. 1 deel;

h. Rekening ten laste van de Staten-Generaal wegens de bevrachting van het schip de Clock op Havre de Grace, 1675;
Staat van de pretentiën spruitende uit fourages in Braband en Vlaanderen, 1695—1698;
Generale lijst van 's lands zeemacht, 1796. 3 stukken;

i. Quohier wegens de verponding van huizen en landen buiten de stad Amsterdam, 1685. 1 deel;

k. Convocatiën van de ingelanden van Bodegraven tot het houden van buurspraken, wegens klachten tegen dijkgraaf en hoogheemraden van het Groot-Waterschap van Woerden, 9 October 1707, en wegens een omslag tot betaling der kooppenningen der van de Staten van Holland gekochte inkomsten en tienden onder Bodegraven, 13 Januari 1723. 2 stukken;

l. Copie rapporten van Commissarissen uit het college van Gecommitteerde Raden van de Staten van Holland en West-friesland over den toestand van het eiland Goedereede, 1750—1774. 30 stukken;

m. Memorie van meting door landmeters van stukken land gelegen onder Waarder en Zegvelderbroek met schetsteekeningen, 1656. 35 stukken;

n. Bestek wegens het maken van een nieuwe sluis buiten de Waterpoort te Brielle, wegens Gecommitteerde Raden van Holland, 1761, hs.;
Gedrukte bestekken wegens verschillende waterstaatswerken van het eiland Goedereede tijdens de Bataafsche Republiek, 1799, en het Koningrijk Holland, 1806—1809. 17 stukken;

o. Kaart van de landen behoorende tot de plantage Waterland, gelegen aan de rivier van Suriname, door Jacob Hengeveld, gezw. landmeter, 21 November 1725;

p. Kaart van het dorp Egmond op Zee, laatst der 17de eeuw;

q. Plannen, profielen, teekeningen van sluizen en machines betreffende de uitwatering van den Rijn te Katwijk, 1806. 17 stuks.

Van het Gemeentebestuur van Delft:

20°. Rechterlijk Archief:

a. Kamerboek van de handelingen der kamer van Justitie, bevattende acten van allerlei aard, 1538, 1546—1613, 1623—1636. 10 deelen en één fragment;

b. Als voren, bevattende acten van benoeming tot en ontslag als- voogd, curator en sequester, autorisaties tot confinementen abandonnementen van boedels enz., aanstellingen tot verschillende bedieningen enz., 1674—1735, 1737, 1740—1810. 14 deelen;

c. Register van acten van huwelijksvoorwaarden, 1536—1601, 1687. 1 deel;

d. Register van testamenten en processen-verbaal van ontvangst en van opening van besloten testamenten en eenige andere acten, 1536—1691. 1 deel;

e Cautieboek, bevattende aanteekeningen van in de secretarie enz. gestelde borgtochten, acten van justificatie en eenige van borgtocht, 1569—1586. 1 deel;

f. Cautieboek, bevattende acten van borgtocht en een van justificatie, 1739—1746. 1 deel;

g. Protocol der huizen te Delft volgens de straten, bevattende de namen der opvolgende eigenaars en de lasten, met verwijzingen naar de bronnen waaraan de opgaven zijn ontleend, aangelegd in de 17de en bijgehouden tot het begin der 19de eeuw. 3 deelen;

h. Alphabetische tafel op de twee eerste der voormelde deelen en op niet aanwezige quohieren, gemaakt in de 17de eeuw. 1 deel;

i. Protocol der huizen te Delfshaven, Overschie, de buitensteden en Poortland, bevattende opgaven als lit. *g*, aangelegd in de 17de en bijgehouden tot het begin der 19de eeuw. 1 deel;

k. Register van den XXsten penning enz. van collaterale erfenissen, huizen en erven bij decreet of bij gifte geleverd, opneming van penningen enz, 1647—1651. 1 deel;

l. Register van de opgelden betaald voor de opdrachten van onroerende goederen, 1757—1760, 1771—1811. 8 deelen;

m. Procuratieboek, 1712—1736, 1751—1764. 3 deelen;

n. Register van binnen Delft geconfineerde personen, 1699—1792. 1 deel;

o. Register van de curateelen, bevattende op de namen dergenen die tot curator enz. in boedels of over personen zijn aangesteld opgaven hunner verschillende aanstellingen, door hen gedane rekeningen enz., 1675—1703, 1715—1781. 2 deelen;

p. Register van de borgtochten dergenen die op het curateeleboek bekend staan, 1782—1810. 1 deel;

q. Preferentieboek, 1740—1755, 1778—1781, 1795—1800. deelen;

r. Register van de desolate boedels, 1759—1769, 1771—1780. 2 deelen;

s. Inventaris der onder beneficie van inventaris aanvaarde nalatenschap van Mr. Jan Anthony van Kinschot, 1767. 1 deel;

t. Onderhandsche inventaris van een geabandonneerden boedel, 1770. 1 stuk;

u. Register van taxaties van onroerende goederen, 1777—1789, 1802—1811. 2 deelen;

v. Onderhandsche of notarieele inventarissen van gecedeerde,

geabandonneerde of gerepudieerde boedels, 1800—1805. 1 pak, van een lias afkomstig;

w. Register van de onder den secretaris Mr. Hendrik van der Goes geconsigneerde penningen, 1786—1810, en van ontvang en uitgaaf van het recht van exue enz., 1786—1794. 1 deel;

x. Register van de onder den secretaris Mr. Hendrik Vockestaert geconsigneerde penningen, 1654—1688. 2 deelen;

y. Register van de willige decreten, 1723 - 1733, 1742—1795, 1798 9 deelen;

z. Register van de huizen bij executie verkocht, 1758—1785. 1 deel;

aa. Missiven van den Hoogen Raad aan burgemeesters en regeerders van Delft om informatie op bij hem ingekomen requesten en concepten der beantwoordingen, 1749—1751. 1 pak, van een lias afkomstig;

bb. Missiven ingekomen bij- en concepten van missiven uitgegaan van- die van den gerechte en andere autoriteiten te Delft, betreffende overdaging en andere rechtszaken, 1792—1794. 1 pak;

cc. Appointementboek of boek van de geëxtendeerde vonnissen in civiele zaken, 1567—1589. 1 deel;

dd. Kamerboek van de gereserveerde zaken die op de rol in de kamer gesteld en aldaar „geüytet" worden, zijnde misschien de rol der civiele zaken van den procureur Verburch, 1582—1585. 1 deel;

ee. Rol van gastgedingen, 1686, 1740, 1782—1811. 11 deelen;

ff. Rol van de kleine zaken, 1782—1809 4 deelen;

gg. Register de plano, bevattende uitspraken van schepenen na verblijf van partijen, waarna geen verdere procedure dan alleen de executie door een der stadsboden behoefde te geschieden, 1755—1811. 1 deel;

hh. Rol de plano betreffende de jacht en visscherij, 1809. 1 stuk;

ii Register van sommatiën tot betaling van het middel van het collateraal, 1670—1796. 1 deel;

kk. Register van de personen binnen Delft overleden, naar wier nalatenschap ten opzichte van het middel van het collateraal moet worden geïnformeerd, met aanteekening dat aangifte had plaats gehad of gesommeerd was, 1749—1795. 2 deelen;

ll. Processtukken in een civiele procedure, 1800—1802. 1 pak;

mm. Register van afschriften van cedullen van schouwingen, gedaan door de stadsdoctoren of de stadschirurgijns, van binnen de stad Delft, haar haven (Delfshaven) en jurisdictie verongelukte lieden, 1713—1728, 1752—1782, 1794—1811. 3 deelen;

nn. Sententiën van schepenen en schepenen-commissarissen ter judicature der middelen te lande, acten van appèl en andere bijbehoorende stukken in civiele en crimineele procedures, 1795—1808. 1 pak, van een lias afkomstig;

oo. Rol van de gemeene-landsmiddelen, 1723—1747, 1750—1803. 3 deelen;

pp. Notulen van schepenen-commissarissen ter judicature der gemeene-landsmiddelen, bevattende dispositiën en resolutiën in en buiten procedures, beëedigingen van spekslagers enz., 1750—1806. 2 deelen in 1 pak;

qq. Crimineelboek, bevattende vonnissen, acten van beschouwing van doode lichamen, van verwerping van nalatenschappen, van bannissement van defaillanten, van curateele, voogdij en het maken van stedekind, en van „de stadt uut seggen". 1536—1811. 8 deelen;

rr. Fiscaalsrol, d. i. rol der crimineele procedures, 1723—1807. 1 deel;

ss. Confessiën (sommige met daaronder gestelde condemnatiën), verklaringen, eischen en andere processtukken betreffende de crimineele procedure, 1654—1742. 8 deelen;

tt. Register van crimineele attestatiën, 1723—1725, 1729—1743. 1 deel;

uu. Examinatiën, getuigenverhooren, eischen en sententiën in de crimineele zaken tegen Jurriën en Fredrik Mangenus, 1771, 1772. 1 deel;

vv. Register der personen verzekerd in het tucht- of werkhuis binnen Delft, 1675—1752. 2 deelen;

ww. Register van acten van inspectie in crimineele zaken, gedaan door hoofdofficier en schepenen binnen de stad Delft, haar haven (Delfshaven) en jurisdictie, 1804—1811. 1 deel;

xx. Register van rekeningen tusschen de regenten van het St.-Joris-gast- en tuchthuis en verschillende autoriteiten binnen

en buiten Delft over in dat huis geconfineerde personen, 1752—1762. 1 deel;

yy. Register van afschriften van requesten, met apostilles en berichten, gepresenteerd aan:

a. de heeren van de Wet, 1717—1728;

b. burgemeesters en regeerders, 1717—1728;

c. de heeren van den gerechte of schepenen, 1717—1727;

de eerste niet van rechterlijken aard behalve die betreffende confinementen, scheidingen van tafel en bed, en curateelen, de tweede ook niet, de derde wel behalve eenige om admissie als procureur. 1 deel;

zz. Register van afschriften van requesten, met apostilles en berichten, gepresenteerd aan de heeren van de Wet, niet van rechterlijken aard behalve die betreffende confinementen, scheidingen van tafel en bed, en curateelen, 1728—1798, 1803—1808. 12 deelen;

aaa. Resolutiën genomen bij de heeren van de Wet, niet van rechterlijken aard behalve die betreffende confinementen, scheidingen van tafel en bed, en curateelen, 1609—1689, 1763—1765, 1781 en 1782, en notulen, 1656—1660. 3 deelen en 9 stukken;

bbb. Alphabetische index op de voorgaande resolutiën en andere resolutiën en notulen van de heeren van de Wet, hun aangeboden door den secretaris H. Vockestaert op 5 September 1757 en bijgehouden tot 1789. 1 deel;

ccc. Register van requesten, met apostilles en berichten, gepresenteerd aan den gerechte, hoofdschout en schepenen enz., ook om ad- en demissie als procureur, 1791—1811. 4 deelen en 1 pak;

ddd. Register van resolutiën of notulen der kamer van de heeren van den gerechte, sedert 10 April 1795 hoofdschout en schepenen, sedert 18 Augustus 1798 baljuw en schepenen, sedert 24 October 1803 hoofdofficier en schepenen der stad Delft, haar haven (Delfshaven) en jurisdictie, ook betreffende ad- en demissie als procureur, 1753—1811. 14 deelen en 1 pak;

eee. Alsvoren betreffende extra-judicieele of crimineele verzoeken, door den officier der stad Delft of belanghebbenden aan schepenen gedaan, 1716—1784, 1792—1801, 1803—1811. 4 deelen en 1 pak;

fff. Inventaris der geconsigneerde gelden, effecten, boeken, papieren en roede van justitie, berust hebbende onder het ontbonden college van civiele en crimineele justitie der stad Delft, haar haven en jurisdictie, geformeerd door den maire op invitatie van den

onderprefect van het arrondissement Rotterdam dd. 25 Februari 1811, 28 Februari 1811. 1 stuk.

Van het Gemeentebestuur van Gorinchem:

27°. Rechterlijk archief:

a. Register van de handelingen der vierschaar van de stad Gorinchem en den lande van Arkel, aanvankelijk ook der schepenen van Dalem en andere autoriteiten, bevattende acten van allerlei aard, 1481—1482, 1484—1485, 1490—1502, 1503—1504, 1505—1508, 1509—1514, 1515—1521, 1523—1531, 1532—1535, 1536—1538, 1539—1552, 1552—1553, 1554—1567, 1569—1570, 1571—1578, 1580—1582, 1587—1588, 1593—1594, 1595—1597, 1598—1600. 90 deelen;

b. Quohier van de handelingen der vierschaar van de stad Gorinchem en den lande van Arkel, bevattende acten als voren, uitgezonderd opdrachten of brieven waarvan men den XLsten penning schuldig is, keuren enz., later ook zonder andere soorten van acten waarvoor afzonderlijke registers werden aangelegd, 1600—1653, 1662—1673. 24 deelen;

c. Register als voren, bevattende opdrachten, schuldbekentenissen, bezettingen en andere acten, 1601—1602, 1604—1606, 1615—1617. 3 deelen;

d. Register van 'sheeren zaken, 1572—1574, 1613—1632. 2 deelen;

e. Register van aangiften van namen en andere opgaven tot het maken der acten van transport van huizen en landerijen, en van hypotheek, 1790—1810. 1 deel;

f. Register van procuratiën, vóór schepenen gepasseerd, 1625—1700. 1 deel;

g. Register van inventarisatiën ter presentie van schepenen, 1651—1661, 1664—1669. 2 deelen;

h. Confessiën, belijdingen en vonnissen rakende de crimineele procedure, 1563. 1 deel;

i. Civiel sententieboek, in het laatste deel ook zaken van „ree en roei", 1569—1657. 34 deelen;

k. Decreetboek, 1584—1628. 1 deel;

l. Extraordinaris rolle, 1640—1642. 1 deel;

m. Papieren betreffende de waarneming door Adriaan van Wijck,

secretaris van Dalem, van het interest van Mr. Willem Paulus van Schoterbos, in Crooswijk buiten Rotterdam, als erfgenaam van Cornelis Matelieff Lus, te Gorinchem, waarbij een uitspraak in cas van ra en roei tusschen Adriaen Colmert en Meus van Uytwijck, 1707—1712. 1 pak;

n. Autorisatie en consent aan drossaard, burgemeesters en regeerders van Gorinchem door den heer van Dalem om iemand uit zijn heerlijkheid te lichten, 1726. 2 stukken;

o. Extract-verbaal tusschen Alida van Luchtenburgh, gesepareerde huisvrouw van wijlen François van Halewijn, in leven heer van Werve, en Jacobus Stats van Halewijn c. s., 1735, met acten van overdracht en andere betreffende obligatiën, van lateren tijd, tot 1783. 1 pak;

p. Processtukken in crimineele zaken, 1741, 1783, 1806, 1807. 4 pakken en 1 stuk;

q. Rechtskundig advies in een crimineele zaak en bijlagen, 1805. 2 stukken;

r. Processtukken in civiele zaken, 1779—1781, 1807—1810. 3 pakken;

s. Rechtskundige adviezen in civiele en belastingzaken, 1805, 1810. 3 stukken;

t. Declaraties enz. betreffende den insolventen boedel van Hermanus Nieuwenhuysen, 1783—1785. 1 pak;

u. Schepenbrief waarbij Matteus van Bergen aan Jan Pas een huisje en dijkkaveling overdraagt, 1773. 1 stuk;

v. Overdrachtbrieven van en andere acten betreffende huizen, erven enz. in de Gasthuis- of Hoogstraat te Gorinchem, 1615—1805. 20 stukken;

w. Acte van den gerechtelijken verkoop ten verzoeke van Cornelis van Kuyk van een damschuit met toebehooren van Jacob Kwesters, 1805. 1 stuk.

Van het gemeentebestuur van Schiedam:

28°. Rechterlijk Archief:

a. Giftboeken, bevattende opdrachten, acten van borgtocht, procuraties, kustingbrieven enz., 1546—1549, 1556, 1565—1639, 1640—1701, 1708—1719, 1723—1726, 1744—1751, 1808—1811. 38 deelen en 1 stuk;

b. Minute-giftboek, 1655—1737. 11 deelen;

c. Aanteekeningboek van onroerende goederen die op zekere conditiën binnen de stad verkocht zijn, met opgave aan wien. voor welken prijs en wanneer, 1647—1696, 1698—1717, 1750-1811. 15 deelen;

d. Opveilboek of protocol van publiek opgeveilde huizen, schepen en andere onroerende goederen welke buiten de venduen zijn, 1653—1811. 32 deelen;

e. Register van testamenten, huwelijksvoorwaarden, donatiën enz., 1592-1647. 1 deel;

f. Schuldrente-boek, 1727—1811. 11 deelen;

g. Register van procuratiën van personen buiten Schiedam, 1754—1808. 1 deel;

h. Collateraalboek, bevattende memoriën van aangeving der nagelaten goederen die het recht op de collaterale successie subject zijn, 1728—1755, 1763—1806. 12 deelen;

i. Taxatieboek collateraal, bevattende taxatiën wegens goederen door personen zonder descendenten overleden nagelaten en subject de collaterale successie, 1755—1811;

k. Rol ordinair of vierschaarboek, 1551, 1684—1700. 5 deelen;

l. Wetboek of civiele schepenrol, 1662—1684, 1700—1777, 1784—1787, 1790-1801, 1803—1811. 17 deelen;

m. Civielboek of civiele rol (van den baljuw en schout), 1664—1667, 1673—1676, 1682—1686, 1691-1704, 1707-1708, 1712—1715, 1718—1719, 1723—1735, 1737—1739, 1741—1758, 1760, 1762—1772, 1775, 1777, 1782, 1796—1797. 32 deelen;

n. Acten van uitspraak van schepenen-commissarissen, 1685—1691, 1711—1811. 5 deelen;

o. Rol van het college van vredemakers, 1796—1803. 3 deelen;

p. Rol van schepenen-commissarissen tot de kleine zaken, 1803—1811. 4 deelen;

q. Preferentieboek, 1594—1602, 1609—1611, 1613-1646, 1648-1811. 10 deelen;

r. Conclusiën van eisch in cas van preferentie, 1806—1808. 1 pak;

s. Crediteurboek en acten van curateele van de geabandonneerde en verlaten boedels, 1614—1811. 8 deelen;

t. Register van onwillige decreten, 1804—1808 1 deel;

u. Rol van het zeegerecht of de kamer van koophandel, assurantie, avarij en zeezaken, 1804—1811. 1 deel;

v. Resolutiën van als voren, 1803—1811. 1 deel;

w. Bijlagen tot voorgaande resolutiën, 1804—1810. 1 pak;

x. Verbalen gesloten ten overstaan van commissarissen uit het zeegerecht of de kamer als voren, 1805. 1 deel;

ij. Processtukken in crimineele en belastingzaken, 1797—1806, 1809—1811. 1 stuk en 9 pakken;

z. Ordinaire rol vóór schepenen-commissarissen ter judicature van des gemeenen lands of de gemeene middelen, 1750—1763, 1787. 2 deelen;

aa. Crimineele rol vóór schepenen-commissarissen als voren, 1750. 1 deel;

bb. Crimineele rol vóór schepenen-commissarissen ter judicature der nationale middelen te lande, sedert October 1806 der middelen te lande, 1806 - 1810. 1 deel;

cc. Resolutiën van schepenen-commissarissen ter judicature van des gemeenen lands middelen, later van de nationale middelen te lande, eindelijk van de middelen te lande, 1803—1811. 1 deel;

dd. Missiven, requesten enz., ingekomen bij de commissarissen ter judicature der nationale middelen te lande, daarna der middelen te lande, 1806—1811. 1 pak;

ee. Crimineel sententieboek, 1386—1569. 1 deel;

ff. „Correctiebouck ende criminele saecken van den officier", bevattende conclusiën van den officier en sententiën van schepenen, 1598—1641. 1 deel;

gg. Informatieboek van den officier, 1605 - 1610, 1613—1618. 1 deel;

hh. Fiscaalboek, 1607—1641. 4 deelen;

ii. Correctieboek (van den baljuw en schout), 1647—1667, 1672, 1683—1688. 4 deelen;

kk. Boek van examinatiën van crimineele gevangenen gedaan bij den baljuw en schout, 1624 - 1644, 1647—1651, 1664 1671, 1673—1705, 1718—1755, 1759 - 1794, 1796 - 1810. 42 deelen;

ll. Crimineele rol (van den baljuw en schout), 1691—1694, 1697 1704, 1706—1708, 1712—1737, 1739—1745, 1747—1763, 1765—1780, 1782—1811. 42 deelen;

mm. Certificatieboek van den baljuw en schout, 1673—1675. 1 deel;

nn. Interrogatoriënboek, 1799—1811. 4 deelen;

oo. Concept-aanteekeningen van het verhandelde in de vergaderingen van schepenen, schepenen-commissarissen, of baljuw en schepenen, 1696—1803. 1 pak;

pp. Register van schouwingen van verdronkenen en verhangenen, en de ovens der bakkers, 1598—1700;
lijsten van beëedigde bierwerkers, turftonsters enz., 1626—1676;
en aanteekeningen van vertiendingen van stadswege, 1604—1614.
1 deel;

qq. Register van schouwingen van verongelukte en zich zelven het leven verkort hebbende personen, 1717—1811. 2 deelen;

rr. Resolutiën van schout, burgemeesters en schepenen, of burgemeesters, 1611—1637. 1 deel;

ss. Requesten — sommige met marginale apostilles en bijbehoorende stukken — en eenige andere papieren, ingekomen bij schout, burgemeesters en schepenen, of het college van de wet, 1790—1794. 2 pakken;

tt. Resolutiën, in het laatste deel deliberatiën genaamd, van schepenen, 1709 - 1811. 8 deelen;

uu. Requesten — sommige met marginale apostilles en bijbehoorende stukken —, missiven, memoriën, berichten en andere papieren, ingekomen bij het college van schepenen, in het begin ook als schepenen-commissarissen van des gemeenen lands middelen, zijnde bijlagen tot de resolutiën of het register van deliberatiën, 1790—1811. 10 pakken.

Van de erfgenamen van mr. H. J. baron van der Heim van Duivendijke, door bemiddeling van den Minister van Binnenlandsche Zaken:

29°. *a.* Brieven van verschillende diplomatieke personen aan den Raadpensionaris van Holland Heinsius, 1691, 1693, 1694, 1696, 1697, 1698. 44 stukken;

b. Correspondentie tusschen den Extr. Envoyé te Brussel Everard van Weede, heer van Dijkveld en den Raadpensionaris Heinsius, 1695, 1696, 1697. 75 stukken;

c. Correspondentie tusschen den gezant Jacob Hop te Weenen en den Raadpensionaris Heinsius, 1697, 1698, 1699. 79 stukken;

d. Brieven van Jacob Boreel aan den Raadpensionaris Heinsius, 1697. 14 stukken;

e. Promemorie voor den heer griffier Fagel vertrekkende als extraord. gezant naar Engeland, Augustus 1793. 1 stuk;

f. Copiebrief van lord Grenville aan den griffier Fagel, 2 September 1793. 2 stukken;

g. Ideeën van den ondergeteekende (J. H. van Kinsbergen), oud zeeveteraan relatief tot de Marine, z. d. 1 stuk.

Van jhr. mr. G. J. Th. Beelaerts van Blokland te 's-Gravenhage:

30'. *a.* Copieboeken van uitgaande brieven van den Procureur-Generaal aan de Kaap de Goede Hoop, mr. Gerard Beelaerts van Blokland, 21 Mei 1803—16 December 1805. 2 deelen;

b. Register der zaken van den Procureur-Generaal hangende voor den Raad van Justitie, 1803—1806. 1 deel;

c. Memoriaal van dagelijks voorvallende zaken van den Procureur-Generaal, 5 April 1803—4 April 1806. 1 deel;

d. Extract resolutiën en missiven van Gouverneur en Raden van Politie en andere ingekomen brieven, 1803—1805. 180 stukken;

e. Extract resolutiën van den Raad van Justitie, 1803—1806. 74 stukken;

f. Missiven van de leden van de desolate boedelkamer, 1802—1805.
Extract resolutiën van de desolate boedelkamer, 1803—1805. 9 stukken;

g. Concept publicatie van den Commissaris-generaal van het Bataafsche Gouvernement, mr. J. A. de Mist.
Concept provisioneele instructiën voor den Landdrost van Stellendam en Drakestein en voor den Secretaris aldaar.
Instructie voor den cipier. 4 stukken;

h. Copie missive van den Gouverneur-Generaal J. W. Janssens

aan J. G. van der Kemp, hoofd van het Instituut tot bekeering en onderwijs der Hottentotten, 31 Mei 1803. 1 stuk;

i. Copie missive van den Commissaris-generaal mr. J. A. de Mist aan den Raadpensionaris Schimmelpenninck, 31 December 1805. 1 stuk;

k. Copie rapport der commissie tot onderzoek naar hetgeen heeft plaats gehad bij de overgave van het comptoir generaal door den afgetreden ontfanger Akkerveld aan E. Bergh, 18 Juli 1805. 1 stuk.

l. Stukken betreffende de generale graan-commissie aan de Kaap de Goede Hoop, 1805. 18 stukken;

m Stukken rakende slagturverijen. 8 stukken;

n. Onderzoek der beschuldigingen ten laste van Horatius Christiaan David Maynier, in zijne betrekking als commissaris der kolonie Graaf Reynet, 1802. 1 deel, gecartonneerd;

o. Copieën van brieven betreffende de klachten van eenige officieren over den Luitenant-Kolonel van de Artillerie Ter Horst, 1803. 7 stukken;

p. Missive van de weeskamer van de Kaap de Goede Hoop over de zaak van den Veldcornet D. Engelen, 28 Januari 1804. 2 stukken;

q. Missive van den Auditeur-Militair des garnizoens mr. Daniel Frederik Berrangé aan den procureur-generaal mr. Gerard Beelaerts van Blokland, fiscaal bij de Hooge Militaire Vierschaar, met stukken ter eerster instantie gediend hebbende tegen eenige soldaten van het 1ste bataljon Hollandsche lichte Infanterie in den Krijgsraad van 7 September 1805. 17 stukken;

r. Pleitmemoriën, conclusiën van eisch en andere crimineele processtukken, 1803 – 1806. 61 stukken;

s. Memoriën van mr. Gerard Beelaerts van Blokland in qualiteit als officier van Justitie in eene zaak tegen Johannes Strijdom wegens wreedheid aan Hottentotten gepleegd, 1812. 2 stukken.

Van dr. Franz Staub te Wiener Neustadt:

31°. Afgietsel van het zegel van Claes Gheertsoen (Nicolaas van Leiden), beeldhouwer sedert 1462 te Straatsburg en Weenen en voor 1489 overleden, naar het origineel in het archief van Straatsburg.

B. *Aangekocht.*

Van de boekhandelaars W. P. van Stockum en Zoon te 's-Gravenhage:

32°. Ter auctie van 31 Januari 1890:

a. Brief van Godert Adriaan, baron van Reede, heer van Amerongen, 24 Juni 1676. 1 stuk;

b. Order van Willem III Koning van Engeland aan de officieren van het leger in Keulsch, Guliksch en Bergschland om den generaal Dopf als kommandant te gehoorzamen, 5 November 1701. 1 stuk;

c. Inventaris van de goederen door Adriaan Valckenier mede te nemen op zijne terugreize naar Nederland 1 stuk;

d. Stukken betreffende Admiraliteitszaken, zoo geschreven als gedrukt, rakende processen gevoerd voor de colleges ter Admiraliteit te Amsterdam, op de Maze en in Zeeland over het nemen van schepen door commissievaarders, convooien en licenten etc., met extract resolutiën van de Staten van Holland, 17de en 18de eeuw. 28 stukken.

33°. Ter auctie van 12 April 1890:

Reglement op de administratie der justitie en de maniere van procedeeren in de rivieren van Essequebo en Demerarij, 4 October 1794. 1 deeltje, quarto.

Van de boekhandelaars Frederik Muller & Co. te Amsterdam:

34°. Ter auctie van 21 April 1890:

a. Verbaal gehouden bij mr. Adriaan Backer, oud burgemeester van Haarlem, mr Harman van der Meer, oud burgemeester van Leiden en Dirk Blom, oud schepen van Amsterdam, als Commissarissen van de Staten van Holland en Westfriesland, tot het stoppen en repareeren van de in November 1675 doorgeslagen dijken tusschen Amsterdam en Muiden, sedert 13 November 1675 tot 19 Maart 1676. Vervolg van dit verbaal gehouden door commissarissen zoo uit de provincie Holland als die van Utrecht, en later door commissarissen tot de dijken tusschen Amsterdam en Muiden, 12 Juni 1676 tot 5 Februari 1678. 1 deel;

b. Stukken behoorende bij bovengemeld verbaal:
Korte notulen en aanteekeningen van de Commissarissen 1676—1678, notulen gehouden bij den burgemeester van Amsterdam, Hudde, 7—12 Maart 1678.

Extract resolutiën van de Staten van Holland en Westfriesland, 1672—1678, zoo geschreven als gedrukt.
Verbaal wegens de herstelling der dijken tusschen Amsterdam, Muiden en Naarden, 9 Juni—27 Augustus 1676. Minuten van brieven, adviesen en berichten van commissarissen, 1676.
Copieën van de privilegiën en ordonnantiën omtrent den Diemerdijk, 21 Maart 1436, 15 December 1509, 12 Augustus 1577, 18 Januari 1591, en van sententiën van den Hoogen Raad betreffende de verplichting van dijks onderhoud van 1621, 1632 en 1643.
Rekening gedaan bij mr. Adriaen Backer, Johan van den Berg en Dirk Blom, commissarissen, door Jaspar Bijlder, hun commies en penningmeester, wegens het repareeren der zeedijken tusschen Amsterdam en Naarden, 1675—1678, en bijlagen.
Geschreven en gedrukte bestekken van werken aan de dijken met profielteekeningen.
Lijsten van gehoefslaagden en dijkplichtigen.
Brieven aan de commissarissen, 1676—1678.
Afteekening van de straten binnen Muiden, aanwijzende hoe dezelve zouden kunnen worden verhoogd.
Stukken van verschillenden aard. 191 stukken;

c. Register van de in- en superscriptiën van brieven van de Staten Generaal aan keizers, koningen, republieken, prinsen, staten, stenden, steden etc., H. S. 17de eeuw;

d. Register van privilegiën en handvesten van Delfland, 12.. tot 1517, met index. H. S. uit de 17de eeuw;

e. Register van privilegiën, handvesten, ordonnantiën en keuren van Delfland, ook inhoudende alle groote sententiën, rechtsvorderingen en vonnissen bij de Heemraden gepronuncieerd, loopt tot 1650, H. S. naar het schijnt aangelegd in 1688, met index. 1 deel.

f. Privilegiën van het Hooge Heemraadschap van Rijnland, 1251—1751. H. S. uit de 17de eeuw. 1 deel, bruin lederen band, verguld wapen van Rijnland, quarto;

g. Notabele reglementen en aanmerkingen voor den Dijkgraaf en Hooge Heemraden van Rijnland, H. S. 18de eeuw. 1 deel, bruin lederen band, octavo;

h. Keuren van het baljuwschap van Rijnland, 1660—1735. H. S. 18de eeuw. 1 deel, in bruin lederen omslag, quarto;

i. Alphabetische registers op de keuren van Rijnland H. S. 18de eeuw. 2 deelen, bruin lederen band, octavo;

k. Privilegiën en handvesten van de stad Gouda en van den lande van Stein, 1452—1650, met index. H. S. 17de eeuw. 1 deel.

l. Schepenbrieven der stad Leiden:

l[1]. 1554, 1560, 1566, 1583 2 St., 1585, 1608, 1614, dooreengestoken.
1560, 1584, 1591, 1597. idem.
1568. 1621, idem.
1575, 1605, 1606, 1610, 1627, idem.
1593, 1606, 1608 2 St., 1612, idem.
1606, 1614, 1621, idem.
1607, 1610, 1613, idem.
1623, 1626, 1640, idem.
1637, 1639, idem. 35 stukken;

l[2]. 1601 2 st., 1603 2 st., 1610 2 st., 1614 2 st., 1616 3 st., 1620 2 st., 1621, 1623, 1624, 1625, 1627, 1630, 1631, 1632 3 st., 1634, 1635 2 st., 1636 2 st., 1637, 1638, 1639 3 st., 1640 3 st., 1641 6 st., 1642 2 st., 1643, 1644 2 st., 1645 2 st., 1646 4 st.. 1647 2 st., 1648, 1649, 1651 2 st., 1652 3 st., 1654 2 st., 1655 4 st., 1658 3 st., 1659 7 st., 1660 3 st., 1661 6 st., 1662 5 st., 1663, 1664 8 st., 1665 3 st., 1667 5 st., 1668 2 st., 1669 5 st., 1670 3 st., 1671 4 st., 1673 2 st., 1675 3 st., 1676 4 st., 1677 2 st., 1678, 1679 2 st., 1681 3 st., 1682 4 st., 1684 2 st., 1685 2 st.. 1686 2 st., 1687 5 st., 1688, 1689, 1690 2 st., 1692 3 st., 1693, 1694 2 st., 1695 2 st., 1696, 1697 2 st., 1699 4 st., 1700 2 st., 1701 2 st., 1702, 1703 2 st., 1704, 1705 4 st., 1707 3 st., 1708 3 st., 1709, 1710, 1711 2 st., 1712, 1713, 1714, 1715, 1717 2 st., 1718, 1719, 1720 2 st., 1721 2 st., 1722 3 st., 1723 3 st., 1724, 1725 3 st., 1726 3 st., 1727 3 st., 1728 3 st., 1729 5 st., 1730 3 st., 1731 2 st., 1732 2 st., 1733 2 st., 1734 3 st., 1735 4 st, 1736 3 st., 1737 2 st., 1738, 1739 2 st., 1740 4 st., 1741 3 st., 1742 3 st., 1743 3 st., 1744 6 st., 1745 5 st., 1746 5 st., 1749 2 st., 1750 4 st., 1751, 1752 3 st., 1753 2 st., 1754 4 st., 1755 4 st., 1756 4 st., 1757 4 st., 1758 3 st., 1759 2 st., 1760 2 st., 1761 4 st., 1762 3 st., 1763 3 st., 1764 7 st., 1765 9 st., 1766 5 st., 1767 7 st., 1768 6 st., 1769 5 st., 1770 8 st., 1771 9 st., 1772 13 st., 1773 2 st.. 1774 6 st., 1775 7 st., 1776 7 st., 1777 5 st., 1778 9 st., 1779 18 st., 1780 16 st., 1781 15 st., 1782 19 st., 1783 12 st., 1784 15 st., 1785 7 st., 1786 6 st., 1787 5 st., 1788 9 st., 1789 15 st., 1790 5 st., 1791 7 st., 1792 19 st., 1793 7 st., 1794 9 st., 1795, 1796 11 st., 1797 9 st.. 1798 3 st., 1799 9 st., 1800 4 st., 1801 8 st., 1802 6 st., 1803 6 st., 1804 4 st., 1805 8 st., 1806 2 st., 1807 6 st.. 1808 5 st., 1809 6 st 1810, 1811. te zamen 710 stukken.

Zegels van schepenen welke aan de bovengemelde stukken gevonden worden:

1560. Jacob Jansz. van der Graft.
1575. Cornelis Adriaens.
1575. Pieter Oom Pietersz.
1583. Claes Gijsberts van Dorp.
1583. Cornelis Gerijts de Haes, 1584.
1585. Willem van Loo.
1585. Andries Jacobs.
1593. Isaac Nicolai,
1597. Claes Willems van Warmond.
1601. Hendrik Egbertszoon van der Hal, 1608, 1613.
1601. Willem Cornelis Thybault, 1606, 1616.
1606. Andries Mourijns, rentmeester
1606. Ysbrand Pietersz. de Bye, 1607.
1608. Andries Jaspers van Vesanevelt, 1610, 1612.
1608. Willem Goverts van der Aer.
1608. Claes Cornelisz. van Noordt
1608. Adriaen Pieters van der Werff.
1610. Jan van Banchem.
1610. Jacob van Brouchoven.
1612. Mr. Clement van Baersdorp, 1614, 1616.
1613. Jan van Baersdorp de Jonge.
1616. Franck van Thorenvliet.
1616. Huygh Pieters Codijck. 1636.
1620. Adriaen Hendriks van Tetroode.
1621 Jan Janszoon Orlers.
1620. Pieter Cornelis de Haes, 1621.
1626. Dr. Willem van Moersbergen, 1627, 1640.
1627. Jan Rippertz. van Groenendijck.
1635. Mourijn Cornelis van der Aa, 1639.
1635. Symon Willem van Kerchem.
1639. Dirck Lucasz. van Walbeek, 1653.
1640. Mr. Gerard van Hoogeveen.
1641. Jacob Jansz. van den Berch, 1646.
1641. Pieter Joostens Warmond, 1646.
1651. Jan van Marken.
1653. Willem Remeisz. van Sanen (Saenen), 1660.
1658. Pieter Gerritsz. van Griecken, 1661, 1664.
1658. Jan van Staveren, 1659, 1662.
1664. Claes Dirckz. Verruyt, 1665, 1667.
1664. Gerard van Swaenswijk.
1665. Willem Symonsz. Hasius.
1667. Mr. Herman van der Meer.
1668. Frans van Cingelshoek.
1669. Jacob van der Maes, 1673.
1669. Floris Remeisz van Sanen.

1669. Mr. Johan van Kerchem.
1671. Mr. Johan Goes van Absmade, 1673.
1671. Mr. Johan Cunaeus.
1671. Johan van den Bergh.
1675. Quirijn van Crimpen.
1675. Johan van Banchem.
1675. Cornelis Paets.
1675. Pieter van Assendelft.
1677. Mr. Gerard de Munt
1677. Mr. Magnus van Akeren.
1678. Nicolaas van der Aar.
1681. Mr. Cornelis Wittens, 1682.
1682. Nicolaas van Campen, 1687, 1688.
1685. Mr. Karel Crusius.
1685. Mr. Isbrant de Bye.
1686. Mr. Theodorus Schrevelius.
1686. Mr. Johan Eleman, 1693.
1687. Matheus van Tol.
1687. Dr. Cornelis van Groenevelt.
1687. Mr. Jacob van Marken 1690.
1689. Adriaan van Grootveld.
1692. Pieter van Poelgeest.
1694. Mr. Abraham van Alphen.
1695. Mr. Gerard Meerman.
1695. Mr. Lucas Verhoeff.
1699. Mr. Johan van Cingelshoek.
1699. Mr. Johan van den Bergh.
1700. Mr. Frans van Kerchem.
1700. Johan Alexander van Lanschot, 1701.
1701. Mr. Nicolaas van Banchem, 1707.
1702. Mr. Johan van Assendelft.
1704. Mr. Adriaan van Cruyskercken.
1704. Mr. Abraham van Gerwen.
1705. Mr. Johan de Bye.
1708. Mr. Daniel van Alphen.
1708. Petrus Cunaeus.
1713. Hendrik van Willigen.
1714. Mr. Gerard van Hoogeren.
1717. Mr. Johan Hieronimus van der Mark, 1726.
1717. Mr. Hendrik Twent.
1721. Mr. Willem van Zanen.
1721. Mr. Johan van Panhuys.
1721. Mr. Aegidius van der Mark.
1722. Mr. Jan van Akeren.
1725. Mr. Jacob Drolenvaux, 1742.

1725. Mr. Karel Crusius, 1742.
1725. Mr. Jacob Trigland, 1726.
1728. Mr. Nicolaas Teding van Berkhout.
1729. Mr. Pieter van Hoogmade.
1729. Mr. Johan Lanschot.
1730. Mr. Nicolaas van Tol.
1731. Mr. Adriaan van Assendelft, 1735, 1740.
1731. Mr. Nicolaas de Bye.
1732. Mr. Cornelis van Dorp, 1734, 1735, 1737, 1740, 1741, 1743.
1733. Mr. Johan Egidius van Egmond van der Nyenburg, 1747.
1735. Araham Alensoon, 1769.
1735. Mr. Jan van Groenevelt.
1737. Mr. Nicolaas Willem van Leeuwen.
1741. Mr. Pieter Verhooft.
1741. Mr. Raymond Backer
1743. Mr. Nicolaas van de Velde, 1746.
1743. Mr. Cornelis van Banchem.
1746. Mr. Jacob van der Meer, heer van Hoogeveen.
1751. Mr. Willem Sautijn, 1754.
1752. Mr. Barthout Adriaan van Assendelft, 1765, 1770.
1752. Mr. Bernard Pieter van Snakenburg, 1768, 1772, 1778.
1753. Mr. Nicolaas Romswinckel.
1753. Jhr. Nicolaas van Boetselaer.
1755. Mr. Salomon Lijnslager.
1755. Mr. Cornelis Chastelein, 1759
1755. Mr. Jan Hubrecht.
1761. Mr. Nicolaas van Alphen, 1762, 1765.
1763. Mr. Coenraad Teding van Berkhout.
1763. Mr. Cornelis Speelman heer van Heeswijk.
1763. Mr. Jacob Bartram van den Steen, 1767, 1768, 1769.
1764. Mr. Matthijs Snoek, 1776, 1780, 1784.
1764. Johan Gael.
1764. Mr. Johan Alexander van Lanschot, 1765.
1764. Mr. Simon Drolenvaux, 1765.
1765. Mr. Pieter Jan Marcus, 1767, 1771, 1772, 1778, 1779.
1766. Mr. Pieter Changion, 1771, 1773, 1776.
1766. Mr. Hendrik Balthazar van Halteren, 1767, 1771, 1780, 1781.
1767. Barthold Adriaan van Assendelft, 1768.
1767. Mr. Cornelis van Tol, 1770.
1768. Mr. Abraham van Gerwen, 1773, 1775, 1778, 1781, 1782.
1768. Mr. Jan van Royen Adriaensz., 1778, 1779, 1781, 1783.
1768. Mr. Jacob Jan de Mey heer van Streefkerk.
1770. Mr. Johan Hieronimus van der Mark, 1772, 1777, 1780.
1771. Mr. Lourens Theodorus Gronovius, 1772.
1771. Mr. Johan Pompe van Meerdervoort, 1772.
1775. Mr. Nicolaas van Leeuwen.

1775. Mr. Johan Andreas Cunaeus
1776. Mr. Hendrik Twent, 1777, 1782.
1776. Mr. Jacob Balthasar Douw.
1777. Mr. Adriaan van Heusden, 1778, 1780, 1783, 1784.
1777. Mr. Jan Crucius, 1780, 1784.
1778. Mr. Gerard Hoogeveen, 1778, 1781.
1780. Mr. Valerius Hoogeveen.
1781. Mr. Joost Romswinkel.
1781. Mr. Pieter Frederik van Kuffeler, 1789, 1790.
1781. Mr. Johan Meerman, 1790, 1793, 1796.
1782. Mr. Diederik van Leyden, 1783, 1786.
1783. Mr. Pieter Vromans.
1784. Mr. Pieter van Lelieveld.
1784. Mr. Pieter Jacob Teding ven Berkhout, 1786.
1785. Mr. Cornelis Adriaan van Hoogstraten.
1788. Mr. Nicolaas Hartingh, 1792.
1788. Joost van Poot.
1788. Mr. Pieter Pompe van Slingeland.
1788. Mr. Maurits Cornelis van Reverhorst, 1796.
1788. Mr. Hartman Isaac le Pla.
1789. Jhr. Anthony Gustaaf van Boetselaer.
1789. Mr. Wilhem Musketier.
1789. Mr. Dirk Muller Massis.
1789. Jhr. Pieter van Panhuys.
1790. Jan Anthonie Pietermaet.
1791. Mr. Hugo de Wildt.
1791. Isaac Willer.
1792. Mr. David de l'Espaul, 1793.
1792. Frederik Wolphert Doornik.
1794. Mr. Hendrik Schim.
1794. Mr. Samuel Luchtmans.
1803. Mr. Willem Jacob van Noort.
1803. Mr. Jan Gijsberto de Mey, 1805.
1803. Mr. Daniel van Halteren.
1804. Mr. Jaques Leonard Dozy, 1805.
1804. Mr. Pieter Jonas Moens.
1804. Mr. Etienne Lusac.
1805. Mr. Jan Verschuur Jr.

m. Stukken van verschillenden aard, contracten, testamenten, notarieele acten, appointementen van het Hof van Holland, academische bullen etc. betreffende ingezetenen der stad Leiden, gevonden tusschen de hierboven gemelde schepenbrieven, waaronder eene akte van de Weeskamer van Leiden van 1615, met het zegel dier kamer. 44 stukken;

n. Schepenbrieven van verschillende ambachten en heerlijkheden in Holland:

n[1]. *Ter Aar*, 1695, 1708. 2 stukken;

n[2]. *Aarlanderveen*, 1724, 1778, 1804, 1805, 1807. 5 stukken;

n[3]. *Alkemade*, 1691, 1704, 1744. 3 stukken;

n[4]. *Alphen*, 1662, 1768, 1776, 1801. 4 stukken.

n[5]. *Biert met Stompaerden*, 1752, 1786. 2 stukken;

n[6]. *Esselijkerwoude* (Woubrugge), 1697, 1700, 1800. 3 stukken;

n[7]. *Hazerswoude*, 1624, 1682, 1775, 1799. 4 stukken;

n[8]. *Ter Heijde*, 1546. 1 stuk;

n[9]. *Katwijk*, 1776. 1stuk·

n[10]. *Koudekerk*, 1651, 1666, 1679. 3 stukken;

n[11]. *Leiderdorp*, 1585, 1593, 1606, 1608, 1622, dooreengestoken;
1586, 1598, 1609, idem, 1590. 1621, 1633;
1638, 1652, dooreengestoken;
1649, 1657, 1659, 1678, 1730, 1754, 1756, 1773, 1776, 1791, 1800. 25 stukken;

n[12]. *Lisse*, 1628, 1637, 1662, dooreengestoken;
1664, 1671, 1672. 6 stukken;

n[13]. *Noordwijk*, 1759, 1784, 1793, 1806. 4 stukken;

n[14]. *Noordwijkerhout*, 1677. 1 stuk;

n[15]. *Oestgeest*, 1536, 1594, 1624, 1635, dooreengestoken;
1616, 1619, 1629, idem;
1630 3 st., 1639, 1652, 1656. 13 stukken;

n[16]. *Oestgeest en Poelgeest*, 1662, 1664 2 st., 1670 2 st, 1674, 1675, 1677, 1694, 1698, 1705, 1736, 1739, 1741, 1751, 1754, 1772, 1791, 1803. 19 stukken;

n[17]. *Oudshoorn en Gnephoek*, 1645, 1655. 1662, dooreengestoken;
1656. 1695, idem;
1605, 1609, 1616, 1650, 1656, 1664, 1665 2 st. 1672, 1675, 1678 2 st., 1692, 1697 2 st., 1698 2 st., 1700 2 st., 1703, 1705, 1706 2 st., 1708, 1710, 1715, 1716, 1720, 1723, 1738 3 st., 1739, 1740 4 st., 1741 2 st., 1742. 1743, 1745, 1747, 1748 2 st., 1749 2 st., 1751 3 st., 1760 2 st., 1762 2 st., 1763, 1764 2 st., 1765, 1766, 1771, 1774, 1776 2 st., 1781, 1785, 1786. 71 stukken;

n[18]. *Rotterdam*, 1682 2 st., 1706, 1721. 4 stukken;

n[19]. *Rijswijk*, 1763. 1 stuk.

n[20]. *Sassenheim*, 1687, 1695, 1711. 3 stukken;

n[21]. *Soeterwoude*, 1610, 1616 2 st., 1629, 1631. 1638, 1650, 1654, 1659 2st., 1662, 1667 2 st., 1675, 1684, 1686, 1687, 1689, 1692 2 st, 1693, 1695 2 st., 1697, 1698, 1710 2 st.. 1711, 1716, 1721, 1722, 1723 5 st., 1724, 1729, 1734 3 st., 1735, 1738, 1740, 1741, 1745, 1747. 1748, 1753, 1759 2 st., 1760 2 st., 1761, 1763, 1764, 1765, 1767 2 st., 1768 4 st., 1769, 1770 2 st., 1771 2 st., 1772, 1776 2 st., 1777, 1779, 1780, 1783, 1786 2 st., 1788, 1789, 1790. 1791, 1792, 1794, 1797, 1798, 1804, 1805, 1806 3 st., 1809, 1811. 91 stukken;

n[22]. *Stompwijk*, 1687, 1763, 1769, 1772, 1786, 1790. 6 stukken;

n[23]. *Valkenburg*, 1668, 1671 2 st, 3 stukken;

n[24]. *Warmond*, 1531, 1541, dooreengestoken;
1642, 1660, idem;
1540, 1556, 1642 2 st., 1654, 1655, 1656 2 st., 1658, 1663 2 st., 1664, 1667, 1686, 1690, 1716. 20 stukken;

Zegels welke aan de bovenvermelde stukken gevonden worden:

Aarlanderveen. 16 Mei 1724. Zegel van het ambacht, zijnde het zegel van den heer Wilhelmus Franciscus Nomus. Contrazegel van den schout Cornelis de Wijs.

Ter Heijde. 20 December 1546. Zegels van de schepenen Anthonis Jan Lambrechtszone en Dirck Huygh Dirkszone.

Leiderdorp. 8 September 1608. Zegel van Zaken van 't ambacht van Leiderdorp, zijnde „Z. der stadt Leyden tot d'ambachtsheerlijkheid van Leyderdorp". Contrazegel, Schout Gerrit Janszoon van Harmelen.
15 Mei 1773. Zegel als voren. Contrazegel Jan Baptist Theodorus Testart, schout.

Lisse. 1 Juni 1671. Zegel van den schout Mr. Hannard van Gorcum.

Noordwijk. 18 Juni 1784. Zegel van den baljuw en schout Adriaan Hoogop.

Noordwijkerhout. 27 December 1677. Zegel van den schout Gijsbert van Slingelandt.

Oestgeest. 8 October 1616. Zegel van den schout Heyman Bouman.

27 Januari 1629. Zegel van Zaken van het ambacht van Oestgeest. Zegel der stad Leyden tot d'ambachtsheerlijkheid Oestgeest.

Oudshoorn en Gnephoek. 12 Juli 1645. Zegel van den Schout Claes Jansz van Schellingerhout.
12 Mei 1655. Zegel van den schout Cornelis van Schellingerhout.
17 Mei 1672. Cornelis van Oudshoorn, ambachtsheer. Contrazegel schout Cornelis van Schellingerhout.
16 December 1695. Het zegel ten deze geordonneert, zijnde dat van Cornelis van Oudshoorn, ridder. Contrazegel van den schout Nicolaes van Schellingerhout
2 Mei 1715. als voren. Contrazegel van den schout Pieter van Schellingerhout.
28 Mei 1739, 7 Februari 1741. Zegel ter Zake van het schoutambt van Oudshoorn. Zegel van Barent Corn. baron van Rheede tot Outshoorn. Contrazegel Schout Pieter van Schellingerhout.
1 September 1747. als voren, zonder contrazegel.
2 September 1762. als voren. Contrazegel van den schout Thomas Burchardus de Bock.

Rijswijk. 2 Juli 1763. Zegel van den schout Mr. Hendrik van Ravesteyn (opgedrukt onder papieren ruit).

Sassenheim. 18 Mei 1695. Zegel van den provisioneelen schout Werner Cleuters.

Soeterwoude. 13 Mei 1724. „Zegel van de stadt Leyden tot d'ambachtsheerlijckheyt van Soeterwoude". Contrazegel van den schout Mr. Nicolaes de Bye.
14 Juni 1740. als voren. Contrazegel van den schout Gerard van Alphen.
1 Augustus 1804. Zegel Soeterwoude, een tak waaronder drie klaverbladen. Contrazegel Soeterwoude, idem.

Stompwijk. 10 December 1772. Zegel der stad Leiden. Contrazegel van den schout Pieter Hubertus Pla.

Warmond. 4 Mei 1556. Zegel van den schout Jan Roelofszoon van der Bouchorst.
8 September 1655. Zegel „ Sigil. dom. Jac. de Wassenaer Waramundae ad causas". Contrazegel van den baljuw en schout Cornelis van Roosenburch.
25 Juni 1664. als voren. Contrazegel van den baljuw en schout Pieter van Sevenhoven.
22 Februari 1677. als voren. Contrazegel van den provisioneelen baljuw en schout Jan van Leeuwen.

o. Stukken van verschillenden aard betreffende ambachten en

lijkheden in Holland, gevonden onder de hierboven vermelde penbrieven.

Dictum van den Hoogen Raad in een proces tusschen den ›ut en de ambachtsbewaarders van Aarlanderveen over zekere herij. 18 Maart 1617.
illige condemnatie van den Hoogen Raad in een geschil over wbelofte tusschen Digna Oudewater te Aarlanderveen en Ary :sen van der Foyt te Zwammerdam, 6 September 1708. 2 stukken.

Dictum van President en Raden van het Hof van Justitie [olland over den afstand der goederen van Pieter de Graaff te lijkerwoude (Woubrugge), 5 Januari 1801. 1 stuk.

Commissie voor Jan Pieter Ravens als rentmeester van de telijke en kerkelijke goederen van Monster, 8 Juli 1727. 1 stuk.

Verklaring van de ridderschap van Holland omtrent den oop van zeker land onder Oegstgeest, gekomen van de Barna- ı van Warmond, tot dotatie van een collegie van studenten .en Leiden, met aangehechte vijf latere overdrachtsbrieven,)ecember 1592. 6 stukken.

. Leenbrieven van de Staten van Holland van land onder shoorn ten behoeve van Pieter Dirksz. van Leeuwen, 1645, 1704, ;, 1719.
›enbrief van leenmannen van den huize van Poelgeest van gelegen onder Oudshoorn, 25 November 1727.
:ieven van conversie door de Staten van Holland van zeker land onder Oudshoorn toebehoorende aan Johan Scherpelingen llodiaal goed, 29 September 1665.
›nfirmatie door de Staten van Holland van eene commissie door ›nd Cornelis baron van Reede van Oudshoorn gegeven aan o van Aken als schout aldaar, 18 Juni 1745.
›nfirmatie door Jacob, graaf van Wassenaar, als baljuw van land van eene commissie voor Thomas Burchardus de Bock als ut van Oudshoorn, 4 April 1772. 8 stukken.

. Ruiling van land gelegen onder Stompwijk, toebehoorende zekere vicarie in de kerk van Wilsveen, 4 Maart 1539, met ;ehechte approbatie van George van Egmond, bisschop van ›cht, van 19 Juni 1539. 2 stukken.

. Acte van voogdijstelling door het Hof van Holland van den ris Leonard Overmeer te Leiden over den minderjarigen Jan Randen, wonende onder Soeterwoude, 22 Juni 1682.
›enbrieven van landen onder Soeterwoude, leenroerig aan de tad van Polanen, 1725, 1766, 1797.

Schuldbrief op een huis en leenbrief van dit huis onder Soeterwoude gegeven door den Stadhouder van de leenen van den huize van Rodenburg bij Leiden, 1765, 1773. 7 stukken.

o[8]. Stichtingsbrieven van jaargetijden en memoriën in de kerk van Warmond, 1437, 1451, 1453, 1460, 1497, 1525. 6 stukken.

o[9]. Leenbrief van zeker land onder Voorhout gegeven door Stadhouder en Leenmannen van den huize van Liesveld, 13 Augustus 1680. 1 stuk.

p. Varia, mede gevonden onder bovengemelde schepenbrieven.

p[1]. Overdracht van grond onder Giethoorn in Overijsel, 1788, en drie Fransche stukken, 1671, 1675, 1683. 4 stukken.

p[2]. Kaart van eene partij weiland onder Voorschoten, toebehoorende de weduwe van Jan Bouwens van Leeuwen, door Anthonie van Gulick, landmeter, 6 April 1683.

q. Losse zegels van graven van Holland, Staten, Leenkamers, Heerlijkheden, Steden, Geestelijke Gestichten, Universiteiten, bijzondere personen, vreemde Vorsten en Steden:

Albrecht van Beieren.
Willem VI met tegenzegel van Helmich van Dornic, 1412.
Karel de Stoute, 1454. 2 st.
Karel de Stoute, 1464.
Karel de Stoute, 1470.
Maximiliaan en Maria, 1480.
Maximiliaan, 1491.
Maximiliaan en Philips de Schoone.
Philips de Schoone, 1505.
Maximiliaan en Karel V, 1511.
Karel V, 1517.
Karel V. 4 st.
Karel V voor het Hof van Holland.
Karel V.
Philips II voor het Hof van Holland. 3 st.
Philips II voor het Hof van Holland. 2 st.
Philips II.

Staten Generaal (tegenzegel) 3 st.
Staten van Brabant.
Staten van Gelderland. 2 st.
Staten van Holland.
Staten van Zeeland.
Staten van Friesland.

Ridderschap en steden van Holland. 1599.
Hof van Holland, 1781. 2 st.
Hof van Utrecht.
Leenkamer van Utrecht.

Philips Willem, prins van Oranje, voor de leenen, 1608.
Prins van Oranje, graaf van Buren, 1654.
Koning Willem III, prins van Oranje, voor de leenen.
Willem IV, prins van Oranje, voor de leenen.
Willem V, prins van Oranje, voor de leenen.
Prins van Oranje, voor de leenen van Culenborch.
Kwartier van Nijmegen, voor de leenen van Culenborch.
Willem, Prins van Oranje, voor de leenen van de Leck en Polanen.
Ludolph Willem Jacob van Pabst Hop, vrijheer van de Lek, Lekkerkerk en Zuidbroek. 2 st.
Is. Joh. Const. Pielat de Blagny, heer van de Lek, 1749.
Reinolt van Brederode, 1449.
Walraven van Brederode, hr. van Ameide.
. . . . . . van Brederode, hr. van Ameide. 2 st.
Reinoud van Brederode, hr. van Vianen, 1551.
Walraven van Brederode.
Fred. Adolf, graaf van der Lippe, hr. van Vianen en Ameide. 2 st.
Staten van Holland voor de heerlijkheid van Vianen en Ameide.
Thomas van Thiennes, hr. van Heukelum, enz. Heerlijkheid Heukelum.
Philippus Jacobus van Boetselaer, baron van Asperen, 1652. 2 st
Marg. Geertr. du Bois, vrouwe van Uytwyck, met tegenzegel van Dingeman Bel.
P. Havart en J. C. van Nieuwenhoven, heer en vrouw (?) van Uytwyck. 2 st.
Marg. van Melissant, vrouw van Uytwyck.
Heerlijkheid van der Dussen. 2 st.
Cornelis van Bergen, heer van Zevenbergen en Grevenbroeck.
Cornelis van Outshoorn, ridder, met tegenzegel van Pieter Schellingerhout.
Heer van Hardinxvelt.
Johan Maurits van Hemert, heer van Ethen en Meeuwen.
Johan Torck, heer tot Hemert.
Heer van Kerckwerve.

Stad Utrecht. 2 st.
Stad Dordrecht. 2 st.
Stad Schoonhoven.

Stad Gorinchem, 1506.
Stad Gorinchem, 1513, 1588. 3 st.
Stad Zutfen.

Domkapittel te Utrecht.
Abdij van St. Paulus te Utrecht.
Kapittel te Gorinchem, 1559. 2 st.
Kerk te Woerden.

Hoogeschool te Leiden.
Hoogeschool te Utrecht.
Hoogeschool te Utrecht.

„Les Vrais Bataves."
Pieter Theodorus Kien.
Mr. Jan Hubert van Borcharen, 1729.
Mr. D. J. Martens.

Johan, hertog van Cleve, 1504.
Willem, hertog van Cleve, 1543.
Willem, hertog van Cleve, 1567.
Johanna van Brabant, hertogin van Luxemburg en Brabant, 1400.

Stad Keulen, 1507.
Stad Keulen.
Stad Aken, 1510.
Stad Xanten, 1589.

Paus Martinus IV (looden bul).
Abdij Kinloss in Schotland.
Abdij Balmerino in Schotland. 2 st.

Onbekenden (met onleesbare opschriften), 85 st. Te zamen 192 st.

r. Losse zegels van bijzondere personen, waarschijnlijk uit ééne charterverzameling afkomstig:

Anthonie van der Aa Wilbz., 1614.
Gherrit van der Aa, 1349.
Johan van der Aa, Dross. van Gor., 1523.
Adriaen, 1668.
Frederick Adriaensz., 1465.
Sebastiaan Adriaansz., 1551.
Segher Adriaensz., 1565, 1579, 1581, 1583, 1590. 7 st.
Servaes Adriaensz., 1516.
Wessel Adriaenssoon, 1502.
Aert Spierinck van Aelborch Aertsz.
Waelwijn van Aelburgh 1656.
Alert van Aelst Dircxzoon, 1623,

Dirk van Aelst Mertensz., 1590, 1591. 3 st.
Marcelis van Aelst Wibz., 1567.
Merten van Aelst Dirksz., 1613.
Merten van Aelst Willemsz., 1560.
Merten van Aelst Wilbz., 1560
Ghijsbrecht Aerntzoon, 1436, 1452. 2 st.
Jan Aerntszoon, 1492.
Henric Aerntszoon, 1403.
Jan Alaertsoon, 1443.
Franck van der Ameyde, 1654.
H. van der Ameyde, 1648.
Adriaen Andriesz. 1600.
Lenardus Antoniszoon.
Heynrick Apuyl Govertszoon, 1401.
Jacob Arentsz., 1497.
Maanius Arentsoon, 1346.
Ariaen Ariaensz., 1484.
Jan Ariaensz., 1492, 1495. 2 st.
Reinier Ariaensz., 1492, 1494. 2 st.
Jan Jan Ariensz., 1528.
Jacobus Arkelens.
Arnt Arnts, 1339.

Willem Hend. van Barnevelt. 3 st.
Florys van Beesde, 1401, 1403. 2 st.
Adriaen Bel, 1452.
Pieter van Belcom, 1704.
Hermanus Johan van Bercheyck. 2 st.
Samuel Bessem.
Hendrik van der Linden Beusekom, 1735. 4 st.
Peter Beye, 1413.
Jan van Blan, 1400.
Jan van Blanckevoert Sandz., 1413.
Sander van Blankemont, 1433.
Gerrit van Blocklant Mertenz., 1607. 2 st.
Gherit van Blocklant Herbertz., 1500. 4 st.
Antony Blom.
J. S. Blom, 1793.
Nicolaas Wilh. Blom, 1796. 4 st.
Wilh. Blom.
Aert Blommert Aerdtsz., 1579, 1581. 3 st.
Jan die Blonde, 1392. 2 st.
Gherart die Bloote, 1357.
Henric die Blote, 1393, 1400. 2 st.
Richard de Blij. 3 st.

Daniël Bocxel, 1643.
Pauwels van Boekero Rutg.z., 1528.
Herman Nicolaas Boellaard, 1794. 2 st.
Ewoud Bol, 1801. 2 st
Heinrick Bonaert, 1443.
Jan Bonaert, 1447, 1449. 2 st.
Frederik die Bont, 1423.
Peter Boom Az., 1576, 1580. 2 st.
Cornelis van Borcharen, 1674, 1786. 5 st.
J. H. G. van Borcharen. 2 st.
Cornelis die Borchgreeff Jansz., 1510, 1515, 1526, 1529, 1535 en 1545. 8 st.
Willem Born Janszoon, 1549.
Gherit van den Bosch Jansz., 1564.
Adriaen Boxel.
Petrus Boxel, 3 st.
Daniel Boxman, 1798. 4 st.
Dirck van Braeckel Dircxz., 1578.
Corn. van Brakel Wout.z., 1547, 2 st.
Johannes Brand.
Simon Brand.
Franchois Broeckhuysen Danz., 1563. 1567. 2 st.
Henric van Broeckhuizen.
Jan van Brouchuyssen Fransz., 1613.
Adriaen van Brouckhuysen, 1610, 1623. 4 st.
Dirk Brouwer Pauwelsz, 1553, 1561, 1565. 3 st.
J. Brouwer, 1649, 1651. 3 st.
L. G. Brouwer, 1785. 3 st.
Adriaen de Burchgreef, Cornz., 1558. 1560. 2 st.
Gerrit de Burchgreeff, 1564.
Gherit de Burchgreeff Cornz., 1554, 1564, 1566. 3 st.
Rutgher de Burchgreeff Cornelisz., 1577, 1580. 2 st.
Peter de Bije, 1558.
Jason van Bylant, 1708. 2 st.
Adriaen Bijll van der Ameyda, 1645.

Henri Chatelain, 1791. 2 st.
Zie verder lit. K.

Mr. Adriaen Maarten Daey, 1757.
Mr. Heind. Maarten Daey, 1723.
Andries van Dalem, 1431, 1432, 1433, 1434. 4 st.
Jan van Dalem, 1434.
Jacob van Dam.
Jan van Dam, 1792.
Jan Deckers Jansz., 1548.

Jan Desscherf Jansz., 1543.
(Jo)han Deym.
Didderic . . . . .zoon, 1339.
Franc van Diemen Martz., 1410.
Johan van Diepenbrugge..
Dr. Theod. van Diepenbrugge.
Geryt Dircxz.. 1462, 1470, 1478, 1481, 1505. 6 st.
Gherit Dircxs., 1513.
Willem Dircxzoon, 1453, 1473, 1474. 3 st.
Claes Dirout Aerdtsz., 1556, 1564, 1569, 1571. 5 st.
Jan Dirout Claesz., 1588, 1590. 2 st.
Jan Dirout, 1434, 1437, 1447, 1449. 5 st.
Segher Dirxsz., 1424.
Anthoni van der Does.
Bruno Josias van der Does, 1791, 1793. 5 st.
Cornelis van der Does. Schout, 2 st.
Hendrik van der Does.
Joan van der Does, 1715, 1720.
Joh. Arn. van Doeveren, 1805.
A. J. van Doorn, 1786. 2 st.
Antoni van Doren, 1676. 2 st.
Jan Jan Dorensz., 1530.
Jan Doyensz., 1521, 1526, 1528. 3 st.
Mr. Pieter van der Drept, 1645.
Johan van der Drept Jansz., 1630.
Jan Jan Drycuss, 1526.
Engelbart Duppert.
Arent van Dyc Hackenssoon, 1426. 2 st.

Wouter van Eeten.
J. van Elburg. 3 st.
Pieter van der Em, 1363.
Jan Erkelens, 1650. 5 st.
Thielman Erkelens, 1643. 3 st.
Wrint Erndaen Fransz., 1585.
Johan van Erp, 1632 1648. 3 st.
Peter van Erp. 1642. 4 st.
Jacop Everts, 1497, 1510. 2 st.

Willem Fabricius.
Jan de Feyter de Jonge Brienensz., 1564, 1579. 3 st.
Cornelis Folpertszoon, 1607, 1623. 2 st.
Dirc Franckenz., 1400.
Sander Frederiksz., 1456.
Willem Frederix (Dalem), 1483.
Dr. Nicolaas de Fremery, 1779. 3 st.

Josias van Geenland. 2 st.
Jan van Gellinchem, 1428, 1443. 3 st.
Aerndt van Gendt, 1412.
Cornelis van Gennep. 1704. 2 st.
Dr. Hendrik van Gennep Justusz., 1790. 3 st.
Johannis van Gennep, 1780, 1787. 2 st.
Justinus Cornelis van Gennep, 1807. 2 st.
Willem van Gennep, 1723. 4 st.
Pieter van Gent, 17... 2 st.
Willem Gerritsz., 1496.
Harmen Gerijtszoon, 1434.
Jan van Gessel, 1432.
Anthonis Gheritsse, 1481, 1491, 2 st.
Anthonie Gherryts, 1474, 1479, 1481, 1498. 4 st.
Hendrik van der Ghiessen, 1625.
Aernt Ghijsbertss. 1457, 1478, 1482. 3 st.
Cornelis Jan Ghijsbertsz., 1590, 1599. 2 st.
Joost Ghijsbertsz.
Jacob Ghijsbrechtsz., 1392. 2 st.
Marten van de Giessen.
Willem die Goede, 1354.
Hendrik Goetschonwick, 1571.
Corstiaan van Goudriaan, 1800. 2 st.
Heinrick Govertsz., 1462.
Witte Govertsz., 1505. 2 st.
Cornelis Graafland.
Gracht (?).
Adriaen van 's Gravenweert, 16...? 4 st.
Dirck die Greeff Roelofsz., 1510, 1511. 2 st.
Adriaan van Grootveld Jansz., 1576, 1579, 1588, 1593, 1599. 13 st.
Cornelis van Grootveld. 4 st.
Johan van Grootveld. 2 st.
Jan van Grootvelt Petersz. 1549.
Engelbert de Gijselaar, 1784, 1787. 4 st.
Mr. Nicolaas de Gijselaar.

Geerart van Haaften.
Allart de Haen Matthz., 1545, 1546, 1563, 1566. 6 st.
Gheryt die Haen, 1424.
Henric die Haen, 1423, 1434. 2 st.
Peter de Haen, 1401, 1408, 1413. 3 st.
Adriaen van der Haer Govertsz., 1556, 1558. 3 st.
Alaert van der Haer. 1427.
Gerrit van der Haer Sanderss., 1387.
Jan van den Haer Jansz., 1524, 1526, 1528, 1535, 1537, 5 st.

Rutger van der Haer, 1423, 1427. 2 st.
Sander yan der Haer Rutgerss., 1449, 1460, 1466, 3 st.
Mr. Adriaan Hagoort, 1729, 2 st.
Mr. Antonie Hagoort. 1736, 3 st.
Mr. Hendrick Hagoort, 1784, 1787, 1792. 7 st.
Arnoldus Hamboch, 1790, 1792. 3 st.
Jan Harmansz., 1478.
Johan den Hartog, 1768.
Peter van Hasselt Gheritsz., 1609, 1614, 1617. 4 st.
Gherit Heermansz., 1391.
Rinout Heinricxz., 1468. 2 st.
Willem Helman, 1387
Wouter Hendriksz., 1531.
Henric Henrixz. 1453.
Korstiaan Herberentse, 1475, 1483. 2 st.
Steven Hermansz.
Aert van Herwaerden, 1656.
Lambertus van Herwijnen, 1786. 3 st.
Frans van Heusden Henrz. 1557, 1559. 4 st.
Peter van Heusden Jansz., 1589.
Heyman Heymansz., 1512, 1520. 2 st.
Adriaen Heynricxz., 1548.
Jan Heynricxz., 1443, 1457, 1458, 1461. 4 st.
Sander Heynricxsoon, 1387.
Adriaen van den Hoevel Dirksz., 1558.
Van Hoey.
Mr. Abraham van Hoey Geraertz. 3 st.
Aert van Hoey, 1641, 1646. 2 st.
Caspar van Hoey.
Gerardt van Hoey, 1643. 2 st.
Gerard Hendrik van Hoey, 1807. 3 st.
Sch. van Hoey.
Gerit die Hoghe Geritsz., 1431, 1432, 1444. 3 st.
Gerit die Hoghe Geritsz., 1533.
Floris Holle, 1400, 1408. 2 st.
Anthonis de Hooch Adriz., 1601, 1603, 1624. 3 st.
Gherit de Hooghe Christoffelsz., 1554.
Hoogra(ven).
Pieter Hoogwinkel. 2 st.
Huesden.
Hieronimus van Hurck.
Adriaan Huygenss.. 1484, 1496, 1506, 1509. 5 st.

Gerit Jacobss.. 1427, 1438, 1440, 1442, 1443, 1445, 1460. 7 st.
Adriaen Janssen, 1520, 1522, 1526, 1530, 1534, 1535, 1538, 1548. 13 st.

Aernt Janss., 1470, 1482, 1487. 5 st.
Alart Janss., 1481. 2 st.
Dirck Janss.. 1519.
Gherit Gherit Janss., 1545, 1547. 2 st.
Govert Janss., 1449.
Henrik Janss., 1518, 1528. 3 st.
Jacob Janss., 1462, 1481, 1497. 3 st.
Merten Janss., 1571.
Mertyn Janss., 1496, 1510.
Ostyen Janss., 1494.
Robbrecht Janss., 1533.
Roeloff Janss., 1495.
Rijnout Janss., 1463.
Slijen Janss., 1492.
Herman die Jonghe, 1357.

Antony van der Ka Willemsz., 1597, 1606. 1611, 1612. 4 st.
Willem van der Ka. 2 st.
Cornelis Calf Adrz., 1566.
Adriaan Calff Cornz., 1529. 3 st.
Jan Calff Petersz., 1549, 1565, 1571. 4 st.
Joachim Calff Adriaensz., 1547.
Peter Calff Adriz., 1530, 1531. 2 st.
Henric van Kalkeren, 1401.
Claes Candt Pietersz., 1647.
Klaes Kant Pietersz.
Claes Kemp Reijersz. 1597, 1599, 1613. 1617. 6 st.
Jan Kemp Adriaansz., 1541. 2 st
Reyer Kemp Adriaensz., 1555.
Gerrit Ketelaer Dircxzoon, 1552.
Otto Kien, 1691. 2 st.
Henrick Claeszoon, 1509.
Heynrick Claeszoon, 1516.
Anton de Clarges, 2 st.
Adriaen van Cleef, 1654, 1656. 4 st.
Aerdt van Clevesteyn, 1633.
Dirck van Clevesteyn, 1669.
Dirck van Clootwijck, 1561.
Claes Cnobbout, 1412.
Henric Cnobbout Clz., 1340.
Jan Knobbout, 1432.
Jan Knobbout Henrz., 1438.
Jan Knobbout Jansz., 1543, 1549. 2 st.
Jan Cnobbouth Henricxs. 1437.
Willem Koeckercke, 1438.

Jan van Koenen Adriaansz., 1542.
Coenraet Coenraetsz. 1479.
Dirk Koevoet Jansz., 1505, 1510, 1518. 3 st.
Claes Colff Heynricxs, 1534, 1535, 1537. 3 st.
Jan Colff Hendricxz., 1595, 1600, 1603, 1607, 1611, 1617. 7 st.
Van der Colf. (?)
Lodewijk Cools, 1648, 1653, 1655, 1670. 4 st.
Jan Corbeel, 1349.
Cornelis (?). 1622.
Folpert Corneliszoon, 1571, 1587, 1590, 1593. 5 st.
Henrick Corneliszoon, 1554, 1557. 2 st.
Adriaen van Cruyskerken. 2 st.
Francois Cuperus. 2 st.
Johan Hendrik Cuperus.
Marten van Kuyl, 16...

Adriaen de Langhe Andriesz,, 1600, 1614. 1624. 4 st.
Wouter Laurenss., 1360.
Florens Lauwerensz.. 1354, 1430. 2 st.
Boudewijn die Ledige, 1429, 1433, 1446. 3 st.
Claes van Leerdam Petersz., 1575, 1582, 1591. 3 st.
Dirck van Leuven Janss., 1483, 1486. 3 st.
Jacob de Levijs Aerdtsz., 1581.
Peter Leye, 1392.
Mr. Adriaen Liebertsz., 1527, 1530, 1532, 1534, 1536, 1538, 1548. 8 st.
Sander Liebertsz., 1535, 1545. 2 st.
Peter Lievens Jansz.. 1589, 1598 2 st.
Claes Loef, 1458.
Splinter van Loenresloot Jz., 1437.
Willem Gherit Lof (?), 1494.
Aalbrecht van Loosen Matthz., 1575, 1579. 2 st.

Mr. Pieter van der Maes.
Alardt van Malssen Lucasz., 1516, 1553, 1555, 1556. 1565. 6 st.
Roelof Marceliss. 1403.
Aelbrecht Matthijss., 1434, 1440. 2 st.
Folpert Matthijsz., 1511.
Gherit Matthijsz., 1393.
Marcelis Mattheusse, 1434.
Frans van der Meer, 1638, 1640. 3 st.
Huybertus van Meerten. 2 st.
Jan Bartold van Meerten.
Justus Cornelis van Meerten, 1788. 4. st.

Lambertus van Meerten.
Martinus Adrianus van Meerten, 1760.
Roeloff Melchiorsz., 1521. 2 st.
Alardt van Melsen Lucasz.. 1565.
Michiel Menninck Aerdtsz., 1630.
Claes van Merkerk Dircksz., 1538, 1546. 2 st.
Abraham Metman. 2 st.
Jakob Meuls. 1691.
Willem Meuls.
Govert van Meurs, 1647, 1650.
Mr. Dirk van der Meijden.
Mattheus Meyers, 1565.
Jan Meijnaertsz., 1354.
Filip Milius, 1804.
Ewoud Moerkerk, 1806, 1807. 3 st.
Dirc die Monic.
Gijsbrecht Muyl, 1428, 1436. 3 st.
Henrick Muyl Govertsz., 1481.
Stevijn Muyll, 1445.
Harman van Muijlwijck, 1494.
Mathijs Muylwijck Petz., 1510.
Rutger van Muylwijk Rutgersz., 1461, 1505, 1507. 3 st.

Gisbert van Neercassel Hz., 1628.
Govert van Neercassel Hz., 1628. 2 st.
Joan van Neurenberch Heeren (Jan(z)) ?
Matheeus Neyenss., 1541, 1545, 1548, 1557, 1565. 1567. 6 st.
Cornelis van Nispen. 2 st.
Isaak Nom.
Noorthorn.
Sebastiaan van Nooten.
Joan van Norden.
Jacob van Nort, 1586.

Mr. Richard O........s
Gerijt van den Oever, 1454.
Willem van den Oever.
Johan Oldenseel.
Herbert Oloefsen.
Piter van Oosterum.
Johan de Hartoge van Orsmael, 1632.
M. Maarten van Os Govz , 1546, 1551, 1556. 3 st.
Splinter van Oudegem, 1429.
Jacob van den Ouden Gheijn, 1424.

Mr. Jan Ouwens. 5 st.
Jacob van den Ouweren, 1438.

Van Pelcamt (?)
Claes Petersoen. 1586.
Dirck Peterss., 1453, 1457. 3 st.
Sander Peterss. 1403, 1404, 1412, 1419. 4 st.
Willem Peterss., 1553, 1571. 4 st.
Johan Nicolaas Phyffer, 1798, 1801. 4 st.
Aernt Pieck Janss., 1425.
Adriaan Pompe, 1785, 1804. 4 st.
Jacobus Pompe, 1784. 2 st.
Dirck Praem Dircxz., 1607, 1610. 3 st.
Hendrick Praem.
Adriaen Pijll van der Ameijda, 1636, 1638. 2 st.

Mr. Thomas Quadring (Quadrijn) (?), 1515, 1521, 1524. 3 st.

Adriaen Raep, 1688. 2 st.
Anthonis Janss. van Remmerswael, 1566, 1571. 3 st.
Jan Claess. van Remmerswael, 1544.
Dierck de Reuver.
Dirc Reynerszoon, 1390, 1393. 2 st.
Claes die Ridder, 1404.
Gisbr. Rietvelt.
Aerdt Robbertss., 1545 2 st.
Reynier Robijn Cornz., 1585, 1587, 1589, 1591. 4 st.
Jan Roeloff, 1469, 1481. 2 st,
Hermanus Rom, 1807. 3 st.
Isaak Rom.
Dirk Roosenburg, 1802. 2 st
Jan die Rooy, 1452, 1454, 1461, 1463. 5 st.
Willem Roskam.
Rubbe Rubbenss, 1413.
Jan Rutgers, 1516, 1526, 1529, 1534, 1536. 8 st.
Sander Rutgherss., 1364.
Leonard van Rijsoord Hendr., 1575.
Joost van Rijswijk Joostenss., 1531, 1537, 1547, 1549. 6 st.

Johan van Schalen, 1795. 2 st.
Cornelius Schoonhofsman, 1654. 2 st.
Diodegi van Schuilenburch. 2 st.
Christiaan Schuller Jun., 1759. 4 st.
Dr. Joan Schut, 1720. 3 st.
Mr. D. H. van Schuylenburch, 1780. 2 st.
(Jacob) van der Schuyt.

Dirc Scout, 1393, 1400. 2 st.
Claes Jan Scoutenzoon, 1400.
Hessel Segers, 1558.
Willem Segerse, 1428, 1434, 1444. 4 st.
Adriaens Servaes. 1565.
Michiel Servaes.
Henric van Sevenbergen Huigz., 1545.
Martijn Sleepstaff, 1423. 2 st
Govert van Slingelandt Corstensz.
Hendrik van Slijpe, 1756. 2 st.
Adryaen Snoeck, 1457.
Arnoldus Snoeck.
Gijsbertus Snoeck, 1743. 3 st.
Henrick Snoeck Janss., 1456, 1458, 1460, 1465. 5 st.
Henric Snouck Jansz., 1456.
Henric Snouck Jansz., 1593, 1597, 1601, 1610. 6 st.
Johan Snoeck, 1788.
Johan Snoek Jacobsz., 1534, 1577, 1578. 6 st.
Mr. Matthijs Snoeck. 2 st.
Pieter Snoek Willemsz., 1514.
Mr. Cornelis van Someren, 1702. 2 st.
Jacob Sonmans.
Dirck Speyert. 2 st.
Johan Speyert, 1674. 2 st,
Adriaen van Spranc.
Cornelis Spronc Dirksz., 1519, 1521. 2 st.
Aert Spronck van Aelborch Az., 1549. 2 st.
Dirk Spronck Rutgersz., 1496, 1500, 1516, 1528, 1531. 5 st.
Jan Spronck, Dirksz., 1467, 1482 2 st.
Rutgher Spronck Cornz., 1566.
Cornelis Spijk.
Vrederick Spijker Claesz., 1512, 1517, 1518, 1521, 1523, 1527, 1529, 1531, 1533. 14 st.
Jan Spijkerss., 1465.
Imbert van der Steeg.
Simon van Steelant, 1757. 2 st.
Lucardus Steenis.
Harman Stevenss., 1462, 1469. 1474. 5 st.
Adriaan van Stockum, 1638, 1640, 1647. 3 st.
Jan van Strijen Janss., 1517, 1519, 1523, 1525, 1527. 1531 10 st.
Gerart van Styrum.
Jacob van Sun.......

Heynricus Theodoricy.
Mr. Johan Abraham van Thije Hannes, 1768, 1786. 3 st.
Mr. Lodewijk van Toulon, 1779.

Hendrik van der Ulft Marcz. 1603. 2 st.

Mr. Henr. van der Graaf de Vapour, 1743. 4 st.
Adriaen van Veen.
Gijsbert van Veen, 1513.
Lambert van Veen Jansz., 1507.
Ysbert van Veen Lauwerenss., 1508, 1511, 1521, 1522. 4 st.
Claes de Veer Claesz., 1457, 1458, 1470, 1474. 5 st.
Gisebert die Veer, 1326.
Jan die Veer Claesz., 1446, 1456. 2 st.
Dr. Jacobus van Velsen, 1762. 3 st.
Mr. Adriaan Verboom, 1701. 2 st.
Johan Hendrik Verboom. 2 st.
T. D. N. (A.) Verboom, 1768. 2 st.
Anthony Verhoeff. 3 st.
Cornelis Verhoeff, 1706.
Verschuring.
Cornelis Vervoorn Cornz., 1589, 1595, 1622. 3 st.
Cornelis Vervoorn Jansz, 1559. 2 st.
Jacob Vervoorn Cornelisz., 1614. 2 st.
Jacob Vervoorn Reyersz., 1597, 1606. 2 st.
Vinck.
Adriaen Vinck, 1636. 3 st.
Aert Vinck Cornz., 1582.
Cornelis Vinck Aerdtsz., 1555.
Dirck Vinck Willemsz., 1580.
Hendrik Vink Corneliss., 1589.
Jan van Voert Jansz., 1516.
Cornelis Volckier Heynrz., 1496.
Hendrik Volckier, 1466.
Henrick Volkers Jansz. 1482. 2 st.
Steven Volkers Cornz., 1523. 2 st.
Jan van Voorn Jansz.
Aernt Vos Jansz., 1425, 1473, 1482, 1491, 1496. 6 st.
Arent Vos Fransz., 1391, 1395, 1419, 1428. 4 st.
Ghijsbert Vos Aerntz., 1497, 1514, 1518, 1525, 1550.
Marcelis Vosz. Aerntz., 1354.
Henrick Petersz. de Vryes, 1565. 2 st.
Jan Vynck Janss., 1510. 3 st.

Lammert van der Waal.
Jacob de Wael, 1392, 1393. 3 st.
Gerret van Waelwijck, 1679. 3 st.
Weimer Weimersz.
Adriaen Wel, 1570.

Adrian Wel, 1438, 1439, 1470. 3 st.
Jacob van Wel, 14...
Wemmert Wemmertsz., 1439, 1441, 1443. 3 st.
Sander van Weresteijn Claesz., 1555, 1557. 3 st.
Jacob van der Werff, 1430.
Jan van der Werff, 1424.
Jan van de Werve Corneliss., 1598, 1610. 2 st.
Cornelis van der Werve Cornelisz., 1613. 2 st.
Heynric van den Werven, 1390.
Sander van der Weteringe Libertsz., 1541, 1547, 1549, 1558, 1560. 7 st.
B. van Wevelinckhoven (?) Janssen. 2 st.
Symon van Weyborgh, 1444.
Jan Jan Weyens, 1534.
Huibert van Wielick, 1654.
Gijsbert die Wilde, 1410.
Aelbrecht Willemsz., 1505, 1518. 2 st.
Jacob Willemsz., 1458.
Peter Willemsz., 1426, 1434. 2 st.
Peter Wilemsz Andriesz., 1359. 2 st.
Robbrecht Willemsz., 1340.
Witte Wittesz., 1326.
Jan Woutersz., 1395.
Liebart Woutersz., 1497.
Brien van Wijborch, 1443.
Jacob van Wijck.

Mr. Willem van Zanen Jz.
Mr. Lambert van Zanten, 1669.
Adriaen Zeemschoenmaker Henricxz., 1541, 1548, 2 st.
Willem de Zelander, 1339.
Huygh van Zevenbergen, 1518, 1523. 2 st.

Onbekenden (met onleesbare opschriften). 54 st. Te zamen 1113 st.

s. Afdrukken in lak en op papier van zegels van autoriteiten, burgerlijke en kerkelijke gemeenten en bijzondere personen, tusschen de zegels, onder *r* vermeld, gevonden. 1023. st.

t. Afdrukken van zegels van hervormde gemeenten in Nederland en het buitenland, gerangschikt in drie albums:

Ministerie der Hervormde Eeredienst.
Nederlandsch Zendeling Genootschap. 2 st.
Voormalige Classis van Zuid-Holland.

Voormalige Classis van Noordholland, 1638.
Classis van Alkmaar, 1586.
Coetus van Emden.
Cleefsche Synode.
Classis van Tholen, 1597.
Classis van Schouwen.
Classis van Walcheren, 1596, 1604. 2 st.
„Reformirt. Kirchenraths Kanzlei" van de Paltz.
Vereenigde Gereformeerde Gemeenten in Sachsen, 1775, 1791. 2 st.
Vereenigde Waalsche Gemeenten in Nederland. 3 st.
Algemeen Bestuur der Luthersche Gemeente. 3 st.
Algemeen Liefdefonds der Luthersche Gemeente te Amslerdam.
Senaat van het Athenaeum te Deventer 1808.
Godgeleerde Faculteit voor Groningen en Ommelanden. 1770.
Heilige Geest en Pesthuis ter Nieuwer Kerke te Dordrecht. 1430.
Heilige Convent der Broeders Carmeliten in het Bisdom Utrecht. 1560.
Geertruida kerk binnen Utrecht.
St. Jacobs Parochie te Utrecht.

Gemeenten in Nederland.

Aardenburg, Alkmaar, Almelo, Amersfoort, Ameyde en Tienhoven, Amstel (Nieuwer), Amstelveen, Amsterdam, Appingadam, Arnhem, Asten en Ommen, Axel.

Beechten (Beesten ?), Beemster, Beerta, Bennebroek, Bergen op Zoom, Berkel, Beverwijk, Beijerland (Oud-), Bodegraven, Bolsward, Borkum, Bovenkarspel, Breda, Brielle.

Cadzand, Coevorden, Culenborg.

Dalem, Delfshaven, Delft, Denekamp, Deurne, Deventer, Doetinchem, Dokkum, Dordrecht.

Edam, Elburg, Enkhuizen, Enschede.

Franeker, Frederiksoord.

Geertruidenberg, Giessen, Goes, Gorkum, Gouda, Grave, Graveland ('s-), Gravenhage ('s-), Groede, Groningen, Grootebroek.

Haarlem, Haastrecht, Harderwijk, Harlingen, Hasselt, Hattem, Hedel, Heemstede, 's-Heerenberg, Heerlen, Helder (De), Helvoetsluis, Hendrik-Ido-Ambacht, Hertogenbosch ('s-), Heusden, Hillegondsberg, Hindeloopen, Hoogezand, Hoogkarspel, Hoorn, Huissen, Huizen, Hulst.

Kampen, Katwijk a/d. Rijn, Katwijk a. Zee, Keizersweert, Klundert, Koog a/d. Zaan.

Leerdam, Leeuwarden, Leiden, Lier (De), Lobith, Lochem, Loenen, Loevestein, Loppersum.

Maarssen, Maassluis, Maastricht, Medemblik, Meern (De),

Meppel, Middelburg, Monnikendam, Montfoort, Moordrecht, Muiden.

Naarden, Nederlangbroek, Nieuw-Loosdrecht, Nieuwwolde, Noordhorn, Noordwijk-binnen, Nootdorp, Numansdorp, Nijkerk op de Veluwe, Nijmegen.

Oldenzaal, Oostburg, Oosterhout, Oost-Vlieland, Oostzaan, Oostzaandam, Ootmarsum, Oud-Beijerland, Ouderkerk a/d. IJssel, Oude-Tonge, Oudewater, Overschie.

Purmerend.

Ravestein, Rhenen, Roosendaal, Rotterdam, Rijp (De), Rijsoord.

Sappermeer, Sas van Gent, Schagen, Schenkenschans, Noord-Schermer, Schiedam, Schiermonnikoog, Schipluiden, Schoondijke, Schoonhoven, Sluis, Sneek, Soest, Sonsbeek, Spaarndam, Steenwijk, Strijen.

Tholen, Tiel.

Urmond, Utrecht, Uitwijk en Waardhuizen.

Veendam, Velsen, Venhuizen, Venlo, Vere, Vianen, Vierssen, Vlaardingen, Vlieland, Vlissingen, Vollenhoven, Voorburg, Voorschoten, Vurne.

Waalwijk, Wanneperveen, Weert, Weesp, Westzaan, Wehl, West-Zaandam, Wildervank, Willemstad, Wilsveen, Winschoten, Winterswijk, Woerden, Workum, Wormer, Woubrugge, Woud ('t), Woudrichem, Wijk-a-Zee, Wijk-bij-Duurstede.

IJlst, IJsselstein.

Zaandam, Zaltbommel, Zevenaar, Zevenbergen, Zierikzee, Zoeterwoude, Zuilen, Zutphen, Zwammerdam, Zwartsluis, Zwolle, Zwijndrecht.

Gemeenten in het Buitenland.

Baden. Heidelberg, Stuttgardt.

Beijeren. Frankenberg, Reckenberg, Regensburg.

België. Brugge, Brussel, Doornik, Gent, Hodimont, Meenen, Namen, Olne, Yperen.

Denemarken. Koppenhagen.

Engeland. Dublin, Londen.

Frankrijk. Armentiers, Nimes, Paris, Rijssel.

Hohensollern. Hohensollern.

Oostenrijk. Drasso, Lesna, Lissa.

Pruissen en andere Noord-Duitsche Staten. Altenwied, Alpen, Altona, Anhalt, Aurich, Ballenstedt, Bentheim, Berlijn, Bislich, Bocholt, Bönen, Borstel, Breckerfeld, Bremen, Breslau, Brunswijk, Bünde, Calcar, Cappeln, Cassel, Cleve, Cranenburg, Crefelt, Dierdorf, Dillenburg, Dinslaken, Ditzum, Duisburg, Dusseldorf, Dijkhausen, Embden, Emmerik, Eschweiler, Essen,

Felsberg, Frankfort, Friedrichstadt, Furstenau, Geismar, Gemen, Gemünden, Gildehaus, Gluckstadt, Goch, Grebenstein, Grönau, Groothusen, Greetsyhl, Grutta, Gulik, Hamburg, Hamm, Hamminkeln, Hamswehrum, Hanau, Hatzum, Haueda, Heinsberg, Heist, Herrnmötschelnitz, Hilden, Hinzert, Holten, Horn, Huxwagen, Iba, Jemgum, Jever, Juchem, Keulen, Land, Langenberg, Ledde, Leer, Lengerich, Lholtusy, Libenau, Limburg, Lingen, Lippe, Lippstadt, Loga, Manheim, Marburg, Marck, Meurs, Mönchen-Gladbach, Moijland, Mülhausen, Mülheim, Neuenhaus, Neurath, Nieder-Budberg, Nieder-Elsungen, Nienburg, Norden, Obbornhofen, Obernbiel ?, Odenkirchen, Ohra, Oldendorf, Oldersum, Orsoy, Orzechowo, Packens, Peisheim (Over), Pfalzdorf, Rees, Rheidt, Ringenberg, Ronsdorf, Rorichum, Runkel, Ruhrort, Schapen, Schermbeck, Schluchtern, Schneidemühle, Schönemoor, Schötmar, Schuttorf, Schwelm, Seelbach, Siegen, Solingen, Solms, Sonnenborn, Stapelmoer, Steinfurt, Steinfurt (Borg-), Tecklenburg, Teveren en Hundshoven, Treysa, Uedem, Uelsen, Unna, Urfey, Veldhausen, Verna, Versmold, Vluyn, Waldkappel, Waldniel, Wallach, Weener, Wehren, Wersens, Wesel, Westerhausen, Wickrathberg, Wirdum, Wolfhagen, Ziegenhain, Zierenberg, Zullichau (Schlosskirche).

Rusland. St. Petersburg.

Zwitserland. Basel, Bern, Bex, St. Gallen, Geneve, Lausanne, Liestal, Summiswald, Wald.

Buiten Europa.

Batavia, Colombo, Kaap de Goede Hoop, Paarl, Paramaribo, Soerabaija, Suriname.

Van de boekhandelaars P. van Cittert en Zonen te Haarlem:

35°. Ter auctie van 18 November 1890:

Afdrukken van zegels van hervormde gemeenten in Nederland, gerangschikt in een album, waarvan die van navolgende gemeenten de verzameling aanvullen:

Aartswoud, Amstel, Apeldoorn, Bergschenhoek, Nieuw-Lekkerland, Noordwijkerhout, Ommen, Oosterend, Roermond, Texel, Wassenaar.

Van den heer G. van Rijn te Rotterdam:

36°. *a.* Verzameling van afdrukken van zegels der Hervormde gemeenten in de provinciën Gelderland, Zuid-Holland, Noord-Holland, Zeeland, Friesland, Groningen en Drenthe. zes cahiers.

Waarvan de navolgenden de vroeger vermelde verzamelingen aanvullen:

Oude-Pekela alsmede Zuidbroek, Muntendam en Vrieseloo, Sassenheim, Stavoren, Venhuizen.

b. Als voren van zegels van Hervormde Gemeenten binnen en buiten Nederland, in lak 18de en 19de eeuw. een cahier.
Aanvulling als boven:

Beijeren. Freimersheim, Offenbach, Speijer, Zweibrücken.
België. Ostende, Verviers.
Denemarken. Ringstedt.
Italie. Susa.
Oostenrijk. Weenen.
Pruissen en andere Noord-Duitsche Staten. Borken, Brünen, Burtscheid, Detmolt, Dillingen, Elberfeld, Frankenthal, Geldern, Grefrath, Hervord, Horsten, Ibbenbüren, Kamen, Keeken, Keelkirchen, Kettwich, Laasphe, Langenholzhausen. Ladbergen, Lotte, Meiderich, Mettingen, Minden, Neuenkirchen, Neuwied, Neviges, Oberkassel, Olpe, Pilsum, Reichensachsen, Sobrinheim, Straatsburg, Stolberg, Werren, Werth, Worms, Wustrow.
Zweden. Cronenburg.
Zwitserland. Bauma.
Buiten Europa. Negapatnam, Padang.

c. Als voren afdrukken van zegels van buitenlandsche gemeenten. Een cahier.
Aanvulling als boven:

Pruissen en andere Noord-Duitsche Staten. Beek, Bodelschwingh, Duren, Eckrath, Emmerik (Hoog-), Fleringen, Frechen, Friedrichstadt, Hagen, Hanover (Gartenkirche), Hattneggen, Herringen, Hilbeck, Horden, Kaldenkirchen, Kriegsheim, Ingelheim (Ober-), Oberwinter, Otelnraden, Plettenberg, Potsdam, Repelen, Roda, Rheinberg, Suchtelen, Schwanenberg, Schwerte, Untrop, Urdenbach, Viersen.

Van den boekhandelaar Martinus Nijhoff te 's-Gravenhage:

37°. Ter auctie van 19 December 1890:

Aanteekeningen van den burger Willem Holtrop, lid van het Provinciaal Betuur van Holland voor het 4de district van het IJ op de notulen van gemeld bestuur. 14 Maart 1796—17 Maart 1797. 144 bladen.
Brieven aan W. Holtrop, 1796, 1797. 46 stukken.

Allerlei concepten en aanteekeningen meest omtrent financieele zaken, 1796, 1797. 77 stukken.

Van den boekhandelaar J. Em. Engelberts te Rotterdam:

38°. Ter auctie van 2 December 1890:

Titelboek van de Staten-Generaal. Opschriften van brieven aan keizers, koningen en andere vorsten en vrije steden, begin der 18de eeuw 1 deel.

Van den heer A. A. Vorsterman van Oyen te 's-Gravenhage:

39°. *a.* Minuut-resolutiën van de Staten van Holland, 14 Januari—1 Maart 1578, ontbrekende in de geschreven en gedrukte resolutieboeken. 1 cahier.

b. Taxatie van de kosten van het aardewerk tot het maken van een nieuwe haven op de Hellevoetsche sluis, 27 October 1614. 1 stuk.

c. Extract-resolutie van de Staten-Generaal van 2 October 1681, afkomstig uit het archief van Marine. 1 stuk.

d. Gedrukte nouvelles van de Staten-Generaal over het jaar 1782

40°. Waarschijnlijk afkomstig uit de papieren van den secretaris van den Raad van State Van Hees:

a. Kopiëen van memoriën, ingediend bij den Raad van State der Vereenigde Nederlanden door den directeur-generaal C. D. Dumoulin en den majoor-ingenieur J. F. Schouster, en eenige andere stukken betreffende de fortificatiën, 1777—1780. 20 stukken.

b. Staat van de generale interessen en eenige aanteekeningen betreffende de generaliteits financiën, 1777—1780. 11 stukken.

Van den koopman Blok te 's-Gravenhage:

41°. *a.* Brief, waarbij Jan van Lesanen en Geertruid, zijne huisvrouw, door frater Leonardus de Mansuetis de Perusio, generaal meester van de Predikheerenorde, in de gemeenschap van de goede werken der orde worden opgenomen. Datum Padue 1 Juli 1477. In het latijn op perk. Het zegel afgevallen. 1 stuk.

b. Fragment van een perk. blad uit eene rekening van den Rentmeester van Westfriesland van 1468 1 stuk.

Van den koopman Leest te 's-Gravenhage:

42°. 181 losse zegels in was meerendeels uit de 14de en 15de eeuw, afkomstig van een particulier te Delft.

Aelbrecht Aelbrechtsz.
Cor...... Aelbrecht.
Willempijn Aelbrecht.
Claes Andriesz.
.....kops Andries. 3 st.
Mathijs Andries. 2 st.
Joest Arntszoen.

......vā Bees.
Dirc van Bleijswijc Dircszoen.
Jacob van Bl(eijswijc) 'herytszoen. 2 st.
Boudijn Bert Bovusz.
Jacob Buekelszoen. 2 st.
Jan Bugghe Roele....soen.
Heijnric Bugghe Dircszoen. 5 st.
Aelbrecht Jansz. van Bvten. 2 st.
Jan Pieterszoen van Buten.

Ariaen Claes.
Claes......zoen.
Jacob Claeszoen.
.......t Claeszoen.
Adriaen Eliaes Coen.
Wiggher Coen.... 3 st.
Gherit Colynszoen. 2 st.
Cornelis ......rechtz.
Cornelis Crvvsser.

Gherit Damaeszoen.
Dirc ......soen.
Dirc Dircx.
Joseph Diercxzoen. 3 st.
Cornelis Do......

Evert Jan Evertzoē. 7 st.

Gerrit Gberntzoen. 3 st.
Gbrens Gbernszoen. 2 st.
Joest Geritsz.
Danel Gheritszoen.
Jacob Ghijsbrechtsz.
Dirck Hvghe de Groete soen. 3 st.

Bouvijn Heijmanszoen. 3 st.
Aelbrecht.... Hoeke..... 2 st.
Adriaen vā d'Horn Dircsz.. 3 st.
Dirc Buchaert Hughez. 2 st.

Ja. .b Jacobzoen.
Jan Jacobszoen.
... .ant Jacobszoē.
.... Janssoen.
Costijn Janszoen. 4 st.
Dirc Janszoen
Heinric Janzoen.
Heynric Janszoen. 2 st.
.. .... Jan Jans.
Joest Jans. 7 st.

Jacob Lambrechtszoen.
Vranc Lambrechtsoen.

Cornelis Michielsz.

Claes Diriczoen Nootdorp. 2 st.

Claes Ofhuys.
Symon Dammaesz. vā Oueruest. 2 st.

Piet Jā vān .... 3 st.
Pieter Claes Piet'szoen. 2 st.
Pieter Jan Pieterszoen. 2 st.
Vranck Pietersz.
Wiggher Pieterszoen. 3 st.
Michiel Pouwelszoen. 10 st.

Dirc Rutgher (?) soen.
Pieter Aernt Rutgherszoen. 9 st.

Jacop Simen. 2 st.
Jacop Spruyt.
Gherit Willem Storm.
...brant Storm Woutersz. 2 st.
Dirc Souel (?) soen.
Damaes Symonszoen. 3 st.

Theodrici.

Claes Vrancken.
Vranc Vranckenzoen. 10 st.

Willem ....
Jacob vā Woude b̄ vā Watig. ? (Jacob van Woude, bastaard van der Wateringe.)

Rudolf van Diepholt, bisschop van Utrecht.

Stad Delft.
Schepenen van Boxtel. 14de eeuw.
Officialen of Geestelijke Rechtbanken. 3 st.

C. *Gekopieerd:*

Gekopieerd naar stukken berustende in het gemeente-archief van Medemblik:

Brieven van bewindhebberen der Oost-Indische Compagnie aan burgemeesters en regeerders van Medemblik, 13 September 1616 en 1 Maart 1618.
Besluiten van de regeeringen van Enkhuizen en Hoorn, 13 en 14 October 1640, tot het aanmunten van geld ten behoeve van de Oost-Indische Compagnie. 4 stukken.
Brieven van bewindhebberen der West-Indische Compagnie of van hare kamers aan burgemeesters en regeerders van Medemblik of de kamer der Compagnie aldaar, resolutiën van de vergadering van 19 en van de kamer Amsterdam. 1622—1624.
Brief van de kamer der West-Indische Compagnie te Amsterdam aan de regeering van Medemblik, 20 Mei 1644.
Lijst van de tractementen der bewindhebberen.
Brief van Gecommitteerden der West-Indische Compagnie aan de regeering van Medemblik, 11 September 1671. 16 stukken.

NOTULEN

VAN DE

eerste bijeenkomst der Rijks-archivarissen op Zaterdag 27 *September* 1890 *in het gebouw van het Rijksarchief te 's Gravenhage des voormiddags te elf uur.*

Aanwezig de algemeene Rijks-archivaris jhr. mr. Th. H. F. Van Riemsdijk, Voorzitter, de archivarissen: in Noordholland C. J. Gonnet, in Gelderland mr. J. F. Bijleveld, in Limburg Jos. Habets, in Noordbrabant mr. A. C. Bondam, in Friesland mr. J. L. Berns, in Utrecht mr. S. Muller Fz., in Drenthe mr. S. Gratama, in Zeeland mr. J. P. N. Ermerins en de commies-chartermeester in Groningen mr. J. A. Feith.

De vergadering wordt door den Voorzitter geopend met eene korte toespraak, waarin het doel der te houden bijeenkomsten nader uiteengezet wordt.

In den laatsten tijd is er in den toestand van de archieven in de provinciën veel verbetering gekomen. Dank aan de krachtige maatregelen van de Regeering zijn die archieven alle onder Rijksbeheer gebracht, is de financieele positie der archivarissen verbeterd en is er ook op meer dan eene plaats voor betere localiteiten zorg gedragen. Die hervorming betreft voornamelijk de uitwendige organisatie. Zal zij goede vruchten opleveren, dan dient zij met eene verbetering van den inwendigen toestand gepaard te gaan. Dit laatste hangt van de archivarissen zelven af. Ieder dient in het hem toevertrouwde archief de orde aan te brengen, welke daarvoor de beste is. De daarvoor noodige kennis put hij in de eerste en voornaamste plaats uit het onderzoek van het archief, maar hij zou niet op de hoogte van zijn vak blijven en weinig wetenschappelijk te werk gaan, indien hij niet tevens zijne aandacht vestigde op hetgeen door anderen op hetzelfde gebied wordt verricht. Daar de vragen, die zich voordoen, doorgaans van practischen aard zijn en weinig geschikt om schriftelijk behandeld te worden, is het raadzaam dat hij zijne ambtgenooten bezoekt, met hen de zaken bespreekt en van de inrichting van de door hen beheerde archieven kennis neemt. In dien geest is het plan der te houden bijeenkomsten opgevat. Reeds sedert lang was door spreker de wenschelijkheid ingezien van nader overleg tusschen de Rijks-archivarissen. Toen hem gebleken was, dat die behoefte ook door meerderen dezer

werd gevoeld, heeft hij de zaak in overweging genomen en een voorstel bij Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken ingediend. Dientengevolge is hij gemachtigd om jaarlijks, tot bespreking van archiefbelangen, met de Rijks-archivarissen in de provinciën conferentiën te houden, op den tijd en in de plaats door hem te bepalen. Hierdoor valt, naar sprekers oordeel, het doel der bijeenkomsten genoegzaam in het oog. Voornamelijk dienen zij om het overleg te bevorderen en zoo algemeen mogelijk te maken Wordt eene zaak nu ter sprake gebracht, dan zal het gevoelen van allen kunnen worden ingewonnen. Door in verschillende plaatsen te vergaderen is men tevens in staat om met de inrichting van alle archieven kennis te maken. Spreker hoopt voor dat plan op aller instemming te mogen rekenen. Deze eerste conferentie heeft hij in de residentie willen houden, alwaar het grootste archief gevestigd is. Het doet hem genoegen hier alle leden te kunnen verwelkomen, met uitzondering van den archivaris in Overijssel, die door ongesteldheid verhinderd werd. Alleen meent hij dat allen het met hem zullen betreuren, dat de Groninger archivaris mr. H. O. Feith niet aanwezig is. Er bestaan voor hem onoverkomelijke bezwaren om aan de vergaderingen deel te nemen. Zijne afwezigheid zou ten gevolge hebben, dat het Groninger archief in het geheel niet in de bijeenkomsten vertegenwoordigd werd. Om in dien toestand te voorzien is de commies-chartermeester van het Groningerarchief, mr. J. A Feith, in zijne plaats opgetreden. Na in het licht gesteld te hebben, dat men hier met een exceptioneel geval te doen heeft, houdt spreker zich overtuigd, dat de leden met de gemaakte schikking gaarne genoegen zullen nemen.

Nadat de Voorzitter op de wenschelijkheid van het houden van goede notulen gewezen heeft, wordt met meerderheid van stemmen de heer Feith tot secretaris benoemd, die zich bereid verklaart die functie op zich te nemen.

Daarna gaat dezelfde spreker over tot de behandeling van het onderwerp, dat volgens den beschrijvingsbrief aan de orde zou worden gesteld. Bedoeld wordt: het indeelen van de tot een depot behoorende archieven en verzamelingen. Als toelichting merkt hij het volgende op.

Een archiefdepot is in den regel niet als eene enkele verzameling te beschouwen. Doorgaans bevat een depot meerdere archieven, die oorspronkelijk geheel op zich zelve stonden en eerst langzamerhand, meestal ten gevolge van veranderingen in het bestuur, bij elkander zijn gekomen. Wil men zoodanig depot ordenen, dan moet men beginnen met de archieven te onderscheiden en af te zonderen. De indeeling van een depot is dus de grondslag voor de ordening van het depot.

Om zulk eene indeeling te maken beschouwt men de stukken, die tot hetzelfde archief behooren, als een geheel en plaatst men die archieven in eene volgorde, welk een duidelijk overzicht geeft van de inrichting van het depot.

Hoedanig die volgorde moet zijn is a priori niet te bepalen. Alleen de praktijk zou dit kunnen leeren.

Het zou daarom wenschelijk zijn, dat ieder voor zijn depot een schema opmaakte, dat alle archieven vermeldt in de volgorde welke hem de beste toeschijnt. Dan zou men die schema's kunnen vergelijken en daaruit afleiden, welke volgorde in het algemeen het best voldoet.

Dit alles betreft slechts de volgorde. Voor eene goede indeeling is het bovendien vereischt en van veel grooter gewicht, dat wat als een archief wordt opgevat werkelijk een afzonderlijk geheel van stukken is.

Om dit te kunnen beoordeelen zou men de archieven in verband moeten beschouwen met de vroegere Staatsinrichting. Men zou moeten weten welke instellingen er vroeger hebben bestaan en hoedanig hare onderlinge verhouding was

Er bestaan in druk een aantal hulpmiddelen om daarvan op de hoogte te komen, maar die zijn niet geheel volledig. De gegevens liggen verspreid of schuilen voor een deel nog in de archieven. In ieder geval is er gebrek aan een algemeen overzicht.

Het zou wenschelijk zijn zulk een algemeen overzicht van onze vroegere Staatsinstellingen te bewerken. Dit zou gemakkelijk zijn, indien ieder zijne provincie voor zijne rekening nam.

Het bedoelde overzicht zou moeten bestaan in eene beknopte opgave of staat der vroegere instellingen. Daar in verband met het beoogde doel alleen het landsbestuur in aanmerking behoeft te komen, zou men zich kunnen beperken tot die, welke het Provinciaal en Generaliteitsbestuur uitmaakten. Ook zou het wenschelijk zijn den toestand op een bepaald tijdstip weer te geven. Het jaar 1794, dat aan de Staatsomwenteling voorafging, zou dan de voorkeur verdienen. Omtrent de samenstelling van het overzicht wenscht spreker nog niet in nadere détails te treden. Alleen merkt hij op, dat de zoogenaamde Heerenboekjes in dat opzicht nuttige aanwijzingen kunnen geven.

Spreker zou bij de te houden gedachtenwisseling gaarne de zienswijze der leden omtrent de door hem geopperde denkbeelden vernemen, bepaaldelijk over de wenschelijkheid om thans tot de bewerking van een overzicht der Nederlandsche Staatsinstellingen over te gaan.

Bij rondvraag verklaren alle aanwezigen zich met het denkbeeld van den Voorzitter te kunnen vereenigen. Evenwel worden er door onderscheidene heeren inlichtingen gevraagd en bezwaren geopperd, welke door den Voorzitter worden uit den weg geruimd.

De heer Habets vraagt, of er eene opgave moet worden gedaan van datgene, wat er in de archieven aanwezig is, en meent, dat zulks reeds vroeger is geschied.

De Voorzitter meent zich alleen te herinneren, dat er eene lijst van de bestaande inventarissen is opgemaakt. Men verlangt nu een overzicht van de instellingen, niet van de archieven.

De heer Gratama vraagt, of een historisch overzicht van de Staatsinstellingen wordt verlangd.

De Voorzitter antwoordt, dat het eene lijst van instellingen op een bepaald oogenblik moet zijn, met opgave van het personeel en de suppoosten van die instellingen. Ook de namen moeten worden vermeld, op de wijze als men dit in de Heerenboekjes vindt. De omstandigheid dat men dikwijls één zelfde persoon bij voorbeeld als Secretaris van verschillende instellingen ontmoet, kan meermalen opheldering geven.

De heer Ermerins betwijfelt of men op het jaar 1794 wel een volledig overzicht heeft. Hoe, en in denzelfden geest vraagt de heer Feith, hoe moet men handelen met de instellingen, welke reeds in 1794 zijn verdwenen en vroeger hebben bestaan?

De Voorzitter antwoordt, dat de vroegere instellingen niet in de lijst moeten worden opgenomen, daar dit zonder nadere toelichting niet mogelijk zou zijn en men dan eene historische verhandeling zou moeten schrijven. Men bepale er zich toe den toestand op een bepaald tijdstip weer te geven, door de instellingen, welke toen bestonden, eenvoudig te vermelden. Het tijdperk, dat met de Staatsomwenteling van 1795 begint, biedt geen geschikt rustpunt aan. Voor de middeleeuwen kan men zeer moeilijk zulk eene lijst maken, er ontbreekt te veel. De meeste gegevens bezitten wij voor de laatste jaren der Republiek, zoodat 1794 van zelf in aanmerking komt. Deze lijst dient om een maatstaf van beoordeeling te hebben voor de archieven, welke van de instellingen afkomstig zijn,

De heer Habets zegt, dat 1794 voor Limburg een jaar is dat bezwaren oplevert. Vele archieven waren in dat jaar reeds over den Rijn naar Duitschland gegaan. De archieven van Limburg loopen meerendeels tot 1794 en het slot is weg. Over 't algemeen is er in Limburg in het laatst der 18de eeuw een toestand van verwarring. Spreker zou voor zich liever een ander tijdstip kiezen.

De heer Bondam heeft ten opzichte van Noordbrabant mede eenige bezwaren. Noordbrabant is eerst sedert 1795 een gewest met eigen bestuur (Bataafsch Brabant) geworden; vóór dien tijd was het grootendeels Generaliteitsland. De papieren en stukken van vele instellingen en ambtenaren der Generaliteit en mede van de aan de Generaliteit leenroerige heerlijkheden van het Huis Oranje-Nassau en van den markies van Bergen op Zoom enz. ontbreken in het Noordbrabantsch archief-depot; de gegevens voor de bedoelde

lijst kunnen dus daar niet worden gevonden. Voor het overig deel der tegenwoordige provincie Noordbrabant kan spreker nog minder geven. Een deel was in 1794 Hollandsch, twee heerlijkheden Zeeuwsch, twee Geldersch, van welke deelen hij eveneens slechts de lokale archieven beheert. De rest valt geheel buiten de lijst, want zij bestaat in zes zelfstandige gebieden, welke niets met de Generaliteit. met onzen Staat hadden te maken vóór 1805.

De heer Habets bevestigt de bezwaren van den heer Bondam, voor zooverre de Generaliteitslanden betreft, in Limburg gelegen, en vooral ook voor de gebieden, welke buiten de Nederlandsche Republiek ook in zijne provincie waren gelegen.

De Voorzitter stemt toe, dat Limburg in een eenigszins exceptioneelen toestand verkeert. Evenwel vertrouwt hij, dat uit het Rijksarchief te 's Gravenhage genoegzaam zal kunnen blijken, welke instellingen er in 1794 in de Generaliteitslanden bestonden. De bezwaren van Limburg en Noordbrabant maken dus de zaak niet onmogelijk. Er zullen wel meer moeilijkheden zijn, welke dikwijls tot geven en nemen zullen moeten leiden. Spreker wijst er op, dat behalve het provinciaal en Generaliteitsbestuur het Stadhouderlijk bewind en wellicht ook het bestuur van de goederen van het Huis van Oranje dienen te worden opgenomen.

De heer Ermerins vraagt, of ook de rechterlijke instellingen in de lijst moeten worden opgenomen.

De Voorzitter zegt: alleen die. welke landsheerlijke rechtspraak hebben, welke een centraal college zijn.

De heeren Ermerins en Feith wijzen op de talrijke (pl. m. 72) rechtstoelen in de Groninger Ommelanden, welke tevens administratieve functiën uitoefenden.

De Voorzitter verklaart niet te wenschen alle die plaatselijke instellingen in de lijst te zien opgenomen. Overigens, zoo antwoordt spreker op eene vraag van den heer Habets, is de inrichting en de volgorde van de lijst zooveel mogelijk aan een ieder voor zijn eigen provincie overgelaten.

De heer Gratama vraagt, primo : of ook stedelijke besturen moeten worden opgenomen, secundo: of met het oog op Limburg het niet wenschelijk zoude zijn een vroeger jaar te kiezen.

De Voorzitter antwoordt ad primum, dat de magistraten der stemhebbende steden moeten worden opgenomen, omdat deze met de Ridderschap in de meeste gewesten den grondslag vormden van het landsbestuur, zoodat men dan ook in de Heerenboekjes die steeds bij elkander vindt; ad secundum, dat juist het jaar vóór de revolutie zeer geschikt is met het oog op de veranderingen van het daaropvolgend jaar.

De heer Bondam vraagt, of ook de militaire instellingen moeten worden opgenomen.

De Voorzitter acht dit niet noodig; daarvan zijn uitstekende lijsten in de zoogenaamde officiersboekjes.

De heer Bijleveld maakt het bezwaar, dat hij niet tot alle archieven wordt toegelaten, bijv. niet tot dat van het ambt van Maas en Waal en tot dat van het ambt van Overbetuwe. Deze ambtsbesturen, hoewel locale besturen, hadden een zeer grooten invloed.

De heer Gonnet vraagt of ook waterschappen in de lijst moeten worden opgenomen. Er zijn er in Noordholland, zooals die van het Noorderkwartier, welke een zeer grooten invloed hadden.

De Voorzitter beseft, dat er bij de uitvoering van het plan vele quaestiën zullen komen. Men kan eerst opnemen die besturen of instellingen, waarbij geene quaestiën zijn. Later kan men dan uitbreiden. In 't algemeen is het beter te veel dan te weinig op te nemen. Naar aanleiding van verschillende vragen herhaalt de Voorzitter, dat de instellingen moeten worden vermeld met de eigennamen der personen, die daarin zitting hebben, en dat het te doen is om een schema van de vroegere Staatsinrichtingen, om daaraan later een overzicht van de archieven van elk dier inrichtingen te verbinden. Het nu te verrichten werk zal als het ware eene verbeterde en meer volledige uitgave der Heerenboekjes zijn.

De heer Muller zegt, dat het dus eene lijst van Staatsambtenaren in 1794 wordt, en vraagt welke afwijking er dan bestaat van de Heerenboekjes.

De Voorzitter zegt, dat de Heerenboekjes voor de verschillende provinciale besturen niet alle even volledig zijn; er zijn provinciale instellingen, welke niet in de Heerenboekjes voorkomen, zij moeten worden uitgebreid en getransformeerd tot een systematisch geheel.

De heer Habets zegt, dat er dus wordt verlangd: eene opgave der colleges en der personen, die zitting hadden in 1794 in de verschillende colleges (niet militaire) der provincie en der Generaliteit, met de ondergeschikte beambten.

De Voorzitter bevestigt dit.

De heer Habets deelt mede, dat iets dergelijks in België geschiedt, doch dat daar bepaalde vragen ter beantwoording worden opgegeven. Op die wijze is de „Almanach de la cour de Bruxelles de 1725 à 1840 formant l'introduction à l'almanach royal officiel de Belgique" bewerkt, waartoe hij zelf op verzoek enkele bijdragen heeft geleverd. Dat overzicht beperkt zich echter niet tot een enkel jaar, maar is eene volledige naamlijst van de ambtenaren, die elkander zijn opgevolgd. Verder vraagt deze spreker: moeten de verlangde opgaven worden ingezonden, en zoo ja, wanneer?

De Voorzitter verzoekt de opgaven bij hem in te zenden, zij zullen dan bij allen worden doorgezonden.

De heer Habets geeft in overweging, dat de algemeene Rijks-

archivaris eene circulaire aan ieder der Rijks-archivarissen zal zenden, waarin het verlangde tegen een bepaalden tijd wordt gevraagd. De Rijks-archivarissen kunnen dan daarop hunne antwoorden inzenden.

De Voorzitter vraagt, of nog een der heeren eene zaak, het archiefwezen betreffende, ter sprake wenscht te brengen.

De heer Bijleveld stelt de vraag: hoe ver moet men gaan met het beantwoorden der vragen van de genealogen? Is men verplicht altijd aan die aanvragen, een ware last, te voldoen?

De Voorzitter deelt mede, dat op 's Rijksarchief reeds veel tijd te loor gaat met het opzoeken der bronnen; zijn die eens gevonden, dan geven de ambtenaren van het archief dikwijls ook de inlichtingen. Met het zoeken der bronnen gaat de meeste tijd heen. Bovendien worden de vragers, zoo zij als het ware in het wilde vragen, naar genealogische werken verwezen. Vragen zij iets bepaalds, met aanwijzing van de bron, dan worden de inlichtingen verstrekt.

De heer Ermerins deelt mede, dat op het stedelijk archief te Middelburg voor de onderzoekingen, die op verzoek van particulieren in de oude doop-, trouw- of doodregisters worden gedaan, aan den daarmede belasten beambte moet worden betaald twintig cent voor elk uur nazoekens. Spreker zou het verder wel wenschelijk achten, dat ook voor onze archieven werd aangenomen wat bij het *Record-office* in Londen als regel geldt, dat in de lees- of werkkamer van het publiek door de bezoekers niet met pen en inkt, maar alleen met potlood of dergelijk schrijfmateriaal mag worden gewerkt. Een dergelijke maatregel is vooral van belang bij genealogische onderzoekingen, waar het dikwijls op eene enkele letter of cijfer aankomt.

Verschillende heeren deelen nog mede, dat zij afzonderlijke personen, volontairs hebben, die voor een genealogisch onderzoek worden beloond. Komt er eene aanvraag, dan wordt den genealoog geantwoord, dat het onderzoek zal geschieden, mits de kosten daarvan, het loon van den volontair, worden betaald door den genealoog.

De heer Bondam vraagt, of notarieele registers rechterlijke archieven zijn. Zijns inziens wel; volgens de meening van anderen niet. Die notarieele registers werden vroeger na den dood van een notaris gedeponeerd bij de schepenbanken, later bij de rechtbanken. De griffiers der rechtbanken hebben deze registers dikwijls weer aan notarissen overgedragen, wanneer deze ze verlangden. De griffiers moeten nu die notarieele registers aan de archieven overgeven; hoe nu echter te handelen met die, welke zij aan de notarissen hebben gegeven en welke deze weigeren af te staan? Hoe krijgen wij die archieven?

De heer Muller ondersteunt de vragen van den heer Bondam Hetzelfde is het geval met de leenregisters, en eene beslissing is in dit conflict niet genomen.

De Voorzitter wenscht deze belangrijke zaak ter bespreking tot eene volgende vergadering uit te stellen. Gaarne wil spreker, dat men zaken van gewicht opgeeft, opdat deze in den beschrijvingsbrief vóór de vergadering kunnen worden opgenomen. Men kan dan alles daarop betrekkelijk nazien en medebrengen.

Overeenkomstig den wensch van den Voorzitter wordt besloten.

De heer Ermerins stelt de vraag: welke boeken moeten in de bibliotheken der archivarissen berusten en daarvoor worden aangekocht. Zijns inziens woordenboeken, paleographische werken, oorkondenboeken enz.

De Voorzitter zegt, dat de opvatting van den heer Ermerins eene juiste is.

De heer Bijleveld meent, dat bijv. een werk als van Ducange in geen archiefbibliotheek mag ontbreken.

De vergadering wordt daarop door den Voorzitter gesloten.

TH. H. F. VAN RIEMSDIJK, *Voorzitter.*

J. A. FEITH, *Secretaris.*

Het oud provinciaal archief in Noord-Brabant.

Ik heb de eer Uw Excellentie weder volgens de aangenomen indeeling een uitgewerkt verslag aan te bieden over den toestand der onder mijn beheer gestelde verzamelingen gedurende het jaar 1890.

I. *De bewaarplaats.*

Zoowel het oorspronkelijke als de beide nieuwe nevendepôts van het archiefgebouw bleken bij voortduring zeer doelmatig te zijn ingericht. Groote aanmerkingen zijn er niet op te maken. Door goed en zorgvuldig ter harte genomen luchten bij voortdurend stoken in de grootste helft van 't jaar is van vocht bijna niets te bespeuren geweest en waren zelfs de onderverdiepingen reeds spoedig na de aanvaarding droog. De nog ontbrekende kasten op twee galerijen van het zijdepôt en op de bovengalerij van het achterdepôt werden op de ruime zolders afgewerkt en geleidelijk opgesteld en gekleurd. Zij zijn vrij goed afgeleverd. Het hout had in het depôt geruimen tijd gedroogd en trekt nu, althans voorloopig, veel minder krom en scheef dan dat van de andere kasten in oud en nieuw gebouw.

De *verwarmingstoestel* met heetwaterbuizen blijft goed voldoen. Bij de strenge vorst in het najaar is van de brandleiding, die trouwens bij tusschenpoozen is geledigd en afgesloten, alleen een kort uiteinde, bij een gevelkraan, even bevroren geweest. Maar de meter en de aanvoerbuis waren dit een tijd lang bijna iederen morgen, terwijl ook telken dag de ontdooiing dadelijk plaats had. Thans heeft men die buis en den meter omkleed.

Een versleten goot langs den archiefzolder van het gouvernementsgebouw veroorzaakte een inwatering in den zijmuur van 't archiefgebouw, gelukkig ter plaatse van de vestibule. Die goot wordt nu, ni fallor, vernieuwd.

II. *De reddings- en brandbluschmiddelen.*

De aansluiting der brandleiding aan het net der gemeentewaterleiding heeft een groote veiligheid bezorgd. Dat de buizen met de

vroegere reservoirs verbonden zijn gebleven heeft geen ongerief bij groot gerief gegeven. Daardoor is dan nu een reserve-waterleiding in het gebouw aanwezig. De oude perspomp echter is in het begin van den winter lens geworden en kon door de strenge vorst niet hersteld en aangemaakt worden vóór de winter geheel voorbij was. Ware dit vóór een paar jaar gebeurd, dan zou het gebouw feitelijk een half jaar zonder brandleiding hebben gestaan. Omtrent de overige bluschmiddelen noch over de reddingsmiddelen valt verder hier iets te vermelden.

Bij een onderzoek van de *bliksemafleiders* werd een aanmerkelijke verzwakking der geleiding ontdekt. Bij nasporing bleek dat de soldeering van den kabel in de ijzeren buis, waarin hij een 4 of 5 meters boven den grond uitloopt, tengevolge van een misschien herhaald treffen, bijna geheel versmolten en weg gespat was. Dit werd natuurlijk zoo afdoend mogelijk hersteld. Bij verder onderzoek bleek dat ook de grondgeleiding niet lang genoeg was. De grondbuis lag niet in het water, dat juist toen zeer laag stond. Een stuk werd er toen aangesmeed, waarop de put, die na veel moeite eerst gevonden was, met een deksteen duidelijk vindbaar werd gemaakt.

III. *De toestand der archiefverzamelingen.*

Bij de zorg voor het luchten en droogstoken der nieuwe depôts was natuurlijk de toestand der archieven, ook in de nieuwe depôts, van den aanvang af zeer goed en veel beter dan op de zolders van het gerechtsgebouw nog in het voorafgaande jaar. De concierge-binder-klerk had ook dit jaar weêr de zorg voor den toestand, het schoonhouden, samenbinden of kartonneeren enz. der archiefstukken en wijdde daaraan al den tijd en ijver, die hem van de waarneming der andere deelen van zijn taak restten. Ik behoef er niet meer op te wijzen, na hetgeen ik in het vorig jaarverslag schreef, dat hij, bijzonder in den winter, voortdurend tijd voor zijn te groote taak te kort kwam, maar dat hij, vaak zijn rust opofferende, toch weder verder kwam met de afstempeling, met naamstempels, van de lokale archieven en de verzorging van alle losse stukken. Een zeer groot aantal portefeuilles werden weder door hem gemaakt en gebruikt. Ook bond hij verscheiden losgeraakte boekwerken in of herstelde de banden

IV. *De voortzetting der ordening en inventarisatie en verdere werkzaamheden.*

De oplevering der kasten en rekken op 3 galerijen, waar zij nog ontbraken, maakte eindelijk een definitieve organisatie mogelijk

van het geheele oud-archief, dat onder mijn beheer gesteld is of nog gebracht moet worden.

Een plaatsing en verschikking van alle verzamelingen in doorloopende orde werd dadelijk aangevangen, waarbij de plaatsen werden opengelaten voor de nog ontbrekende en eerlang te verwachten bescheiden. De gelegenheid werd te baat genomen om niet enkel den toestand, maar ook de ordening van verschillende collecties of onderdeelen te verbeteren of hier en daar een eerste globale rangschikking aan te brengen. Tegelijkertijd werd een eenigszins gedetailleerd overzicht van den geheelen inhoud aangelegd, geleidelijk te voltooien naarmate de ordening zelve voortschreed en bij te houden met de verder inkomende collecties. Dit werk was met het einde des jaars in vollen gang en nam mij van den aanvang af geheel in beslag. Het diende aan alle verdere inventarisatie vooraf te gaan.

Voor die inventarisatie ontbrak ons overigens het geheele jaar de tijd. De commies-chartermeester is weder bijna voortdurend met het in de laatste jaren steeds toegenomen *bureauwerk* bezig gehouden, met nasporingen en hulpverleening bij onderzoekingen, het catalogiseeren van aanwinsten, vervaardigen en leveren van weder een groot aantal afschriften en ander administratief werk, enz. Waar voor het opzoeken van de bronnen voor een onderzoek het soms noodig was, bracht hij in enkele collecties eenige orde aan, bijzonder in de registers van sommige schepenarchieven, een enkele maal in den inhoud van eenige portefeuilles met losse stukken. Ook werden van enkele registers inhoudsopgaven door hem vervaardigd, terwijl hij de bewerking der gedrukte stukken en boeken voortzette.

De nasporingen naar het archief van de voormalige *sous-préfecture van het arrondissement Breda*, waarvan ik in het vorige jaarverslag een en ander mededeelde, werden in het begin van 1890 door mij voortgezet. Ik raadpleegde daarvoor achtereenvolgens de registers en de correspondentiestukken van het provinciaal bestuur, voornl. van den gouverneur, van 1814 en volgende jaren. Mij bleek dat over de gezochte archieven was gecorrespondeerd met den arrondissements-commissaris te Breda, den intendant van het departement der Twee Nethen te Mechelen en den secretaris van staat voor de Binnenlandsche Zaken. Deze laatste, de heer Roëll, was van oordeel „dat het sorteeren en in orde brengen van archieven tot de werkzaamheden der gewone geëmployeerden behoort", en maakte dus aanvankelijk bezwaar om den arrondissements-commissaris, den heer Ising, toe te staan de goeddeels pas uit Antwerpen ontvangen archieven van de sous-préfecture te Breda door den conrector Hollingerus Pijpers aldaar te laten regelen. Dat hij later die machtiging

toch gaf, kan, gelijk alles wat over die archieven verhandeld werd, voor zoover ik het uit de genoemde bronnen mocht vinden, blijken uit het geschiedkundig overzicht, dat ik, met de vijf er in vermelde staten, als bijlage I aan dit verslag toevoeg.

Door de kennisneming dezer correspondentie had ik gelegenheid practisch de waarde te leeren kennen van het bezit der archieven uit de eerste jaren na 1813 voor het beheer en de ordening van het oud-archief. Ook over de geschiedenis van het archief der voormalige préfectuur van het departement der Monden van den Rijn zamelde ik bij deze gelegenheid belangrijke gegevens op. Daar echter dit alles mij de wetenschap niet verschafte waar het archief van de Bredasche onder-préfectuur gebleven is en ook van geen opzending bleek na de afschaffing der arrondissements commissariaten, districts-schouten enz., zoo werd mij, door Uwer Excellentie's tusschenkomst, welwillend gelegenheid gegeven in het archief der provinciale griffie nader onderzoek te doen naar het gezochte archief zelf. Dadelijk daarop ging ik den toestand van dat archief opnemen om met den ambtenaar, die mij behulpzaam zou zijn, den omvang mijner taak vast te stellen.

Ik vond den toestand, mij van vroeger reeds als zeer ongunstig bekend, nog erger dan mij eerst was gebleken. Ook was hij nog zeer verergerd, door bijvoeging van stukken uit de bureaux en uit een ruim vertrek dat tot winning van bureauruimte aan zijn vroegere bestemming van archiefdepôt was onttrokken. Het archief werd thans bewaard: *a.* in drie der vier tot 1881 met oudarchief bezette archiefkamers; *b.* op een zijzolder, waar een deel van hetgeen van 1881—1888 in de vierde kamer berustte thans in rekken gezet en gedeeltelijk op den vloer gelegd was; *c.* op den grooten archiefzolder, welke thans meer dan overvuld was. Terwijl toch de rekken hier en daar slechts 50 c.M. tusschenruimte hebben, lagen hier tot 1½ meter hoog een twintig karvrachten losse stukken langs de muren op den vloer gestapeld en naar het midden verspreid. Ik kan hier nog bijvoegen dat in de eerste helft van Juni nog een der archiefkamers tot bureau is ingericht en daartoe de stukken er uit zijn verwijderd, die daarna op den sub *b* vermelden zijzolder en den archiefzolder, op den vloer bij het overige opgestapeld werden. De orde in de rekken liet overal veel te wenschen over. In het op de verschillende vloeren liggende was niets dan grenzelooze wanorde te bespeuren.

Wat nu het hoofdgedeelte van het door mij op te sporen sous-préfecture-archief betreft, indien het bij het provinciaal archief berustte moest het bij de groote massa losse stukken zich bevinden. Bij deze vermoedde ik — en ik vond er een paar van — bovendien nog andere bescheiden van colleges en administraties vóór 1813, als het Departementaal bestuur, de Leen- en tolkamer, den Rentmeester-

generaal der domeinen in de Meierij, het Hof van Justitie, de departementale Rekenkamer, de Préfektuur enz. Natuurlijk moest zich mijn in te stellen onderzoek ook daartoe uitstrekken en, goed opgevat, zoo mogelijk met eenige ordening gepaard gaan. Daar het op den zolder moest geschieden, moest ik het daarvoor gunstige najaarsweêr afwachten en mijne jaarlijksche reizen naar de gemeentearchieven en het verder bewerken van den ouden burgerlijken stand laten voorafgaan. Intusschen had ik een voorloopig onderzoek naar de bestanddeelen van het provinciaal griffie-archief ingesteld en daardoor aan 's Konings Commissaris op zijn verzoek een Nota over de ordening er van kunnen overhandigen, waarvan ik kopie als bijlage II hierbij voeg.

In September kon ik mij daarop aan mijn taak begeven. Zij werd mij verlicht door de, voor reparatiën noodzakelijke en toen reeds begonnen, verplaatsing van de massa archief, die op den vloer lag van den grooten zolder, naar de ruime gangen en naar den zijzolder. Zoo kon ik gemakkelijker den aard dier stukken nagaan en van hun ouderdom en herkomst kennis nemen. Was het, nu dus de ruimte nog weder werd ingekrompen, mij onmogelijk gemaakt om aan mijn onderzoek een geheel doorgevoerde systematische sorteering in al die bescheiden te brengen, zooals ik mij had voorgesteld, toch ging er een globale schifting meê gepaard. De registers, gedrukte stukken, handelingen enz. werden verwijderd, de stukken van de comptabiliteit en van sommige afdeelingen bij elkaâr gelegd. Zoo werden ook de archieven der arrondissements- en districts-commissarissen bijeengebracht en eveneens alle oude stukken. De aanwijzing van hetgeen tot het oud-archief behoorde viel daarna zeer gemakkelijk. En mocht ik ten slotte ook het lang gezochte arrondissements-archief niet ontdekken, de oogst aan achtergebleven stukken van de oude archiefverzamelingen onder mijn beheer was rijk genoeg om ruimschoots schadeloos te stellen. In de Lijst der Aanwinsten van het archief geef ik er een opgaaf van.

De voortzetting van de uitvoering van het Kon. Besl. van 9 october 1883 ontmoette ook dit jaar geene bijzondere zwarigheden. Tegenstand werd niet meer ontmoet, tenzij misschien eenige passieve, maar soms wel medewerking. Vele *overnemingen van rechterlijke archieven* zijn intusschen niet geschied, maar de meeste eischten dan ook nog al een langdurig voorafgaand uitzoeken. Dit zal steeds meer het geval worden. De groote hoopen papier, die nog op de zolders liggen van gemeentehuizen, waaruit reeds in 1884 en vlg. jaren een overbrenging van oude rechterlijke bescheiden plaats vond, of die dikwijls nog in andere gebouwen ontdekt worden, eischen soms dagen, ja weken lang doorzien en uitzoeken. Als voorbeeld gelde Nunen c. a., waar mijn voorganger het werk staakte

omdat hij „nog wel een week" had moeten blijven; en Loon op Zand, waar stellig 14 dagen noodig zijn voor het meest eenvoudig onderzoeken. De hoeveelheden oude stukken in het grootste deel van deze provincie zijn bijna overal zeer aanzienlijk en de bundels of liassen losse stukken raakten op die zolders doorgaans totaal uiteen en verward. Bovendien zijn de gemeenten, wier geheele archief verward was gevonden en die dus het meeste oponthoud zouden geven, in den aanvang opzettelijk overgeslagen.

De schepenbanken, waarvan in 1890 weder documenten door overneming werden verkregen, hielden mij dus een groot deel van den zomer bezig. Het zijn die van 's Hertogenbosch, den Dungen, Hintham en Orten, Oisterwijk, Haaren, Udenhout en Berkel c. a., Tilburg en Goirle, Schijndel, St. Oedenrode, Aarle-Rixtel, Geffen, Borgvliet en Hildernisse, Veen, Aalburg, Wijk en Zevenbergen.

Aan de overneming van de nog achtergebleven oude rechterlijke bescheiden uit het *oud-archief van den Bosch en zijn Vrijdom* ging een nauwkeurig onderzoek vooraf van de inventarissen der Bossche secretariën en van den in 1860 gedrukten inventaris (beter inhoudsoverzicht) van het zoogen. Groot-Archief. Daarna werden een menigte stukken in het archief geraadpleegd en onderzocht. Wat werkelijk oud-rechterlijk archiefstuk en van de schepenbank afkomstig bleek, ging naar 's Rijks depôt over; de andere stukken, ook al hoorden sommigen eer in het Provinciale dan in het Stadsarchief, bleven achter. Maar van mijne bevindingen maakte ik telkens nauwkeurige aanteekeningen, die te pas kunnen komen zoolang van de oude archieven van den Bosch geen meer uitgewerkte en systematisch ingedeelde inventaris opgemaakt en ten gebruike gesteld is. Ik deel er hier een en ander van mêe.

De rekeningen der beurzenstichtingen van 1709 1858, op blz. 25 van het gedrukte overzicht vermeld, zijn de exemplaren, telken jare voor de stad bestemd; de serie werd na 1860 natuurlijk vervolgd.

De minute-resolutiën van heeren schepenen van 1707—1711, 1716 en 1719 van blz. 41, aangeduid als N°. 332, zouden, volgens mededeeling van den stadsarchivaris, na 1860 ingebonden en verplaatst zijn, maar waren nu niet te vinden.

De herkomst van de nrs. 501—514 op blz. 51 vgl. was voorloopig niet zeker aan te wijzen. Zij staan met andere onder het hoofd: „Bijzondere verzamelingen van stukken van allerlei aard" en bevatten saamgebonden stukken over markten, houtschat, maten en gewichten, kerkelijke zaken, den Brab. landtol, Gorinchem als tolvrij in Brabant, tollen in Overmaze, te Woudrichem, Heusden, Gorinchem, Veen, Dieden, Grave, Ravenstein en Boxmeer, enz. enz. Ik vermoed, van enkele met vrij groote zekerheid, dat zij uit de griffie der Leen- en Tolkamer en van den Raad- en Rent-

meester-generaal der domeinen te 's Hertogenbosch afkomstig zijn. Uit die griffie zijn vele dergelijke stukken weggeraakt. Zoo n°. 516 van dezelfde collectie, een vonnisregister der kamer, dat thans natuurlijk mede overgenomen is. Zoo ook die, welke in 1884 uit den boedel van een Martini voor het depôt terug werden verkregen. 1) En zoo ook eenige registers, die vroeger door het Prov. genootschap van Kunsten en Wetenschappen zijn verkregen en nog in zijn verzameling berusten. Dat deze stukken van het archief der Tolkamer gescheiden zijn, vindt zijn verklaring in de slechte uitvoering, in 1796 gegeven aan de besluiten omtrent de verdere bewaring der papieren van het den 20sten april 1796 opgeheven lichaam. (Resolutie der representanten van Bataafsch Braband van dien dag.) Vandaar ook dat de rollen en andere boeken nog ontbreken en dat uit den boedel van den laatsten griffier de stukken in handen van particulieren kwamen.

Maar, zooals ik te kennen gaf, met zekerheid is de herkomst der aangehaalde n°s. 501—514 niet te bewijzen, zelfs niet van n°. 507, waarop ik in het in fine gestelde „Recepta" de hand van den griffier der kamer meende te herkennen.

Het volgend n°. (515) bestaat uit kopiën van stukken uit het archief van den Raad van Braband; daarbij is ook een index op de missiveboeken van den raad van 1695—1789.

N°. 517 is een ligger der renten, pachten en cijnzen van het kapittel van St. Jan in den Bosch, over 1560—1604. Die goederen kwamen in 1629/48 aan het gemeene land. Waarschijnlijk is het kohier uit de nalatenschap van een rentmeester der geestelijke goederen aan de stad gekomen.

Er zijn meer stukken in het archief, van de kantoren van 's lands rentmeesters en ontvangers afkomstig. Zoo het navolgend n°. (519), een Bedenrekening van 1614 over Stad en Meierij, die het oorspronkelijk kenteeken draagt „voor den rentmeester". Zoo ook de n°s. 1—14 van blz. 28, rekeningen van de geestelijke goederen in Peelland enz. van 1680—1704, alle de exemplaren „voor den Rendant" bestemd en hem door de Generaliteits-Rekenkamer in den Haag na de verificatie en goedkeuring teruggezonden tot zijn decharge en ten gebruike bij het opmaken der volgende rekeningen. Ook de n^os^. die er op volgen, 15—17, hebben denzelfden oorsprong. Het zijn de verpachts-conditiën van 1806—1810 van de tienden der episcopale en geestelijke goederen in Maasland, die geheven werden in het kwartier van Oisterwijk en het land van Breda. Ongenummerd en niet in het gedrukt overzicht opgenomen vond ik nog drie rekeningen, een van de domeinen van Braband over

---

1) Archiefverslagen VII, 1884, blz. 10—12.

1709, een extraordinaris- en een tweede extraordinaire over 1747/48, alle van het kenmerk „voor den rendant" voorzien.

N°. 518 van blz. 52, hetzelfde als n°. 8 van blz. 87, is weder een kohier en wel van alle inkomsten en lasten der kantoren van de ontvangers der gemeene middelen, verpondingen, collaterale successiën, 40ste en 80ste penningen, van de rentmeesters der geestelijke goederen en der domeinen, in de Meierij van den Bosch, het markiezaat van Bergen op Zoom, de baronie van Breda, in Steenbergen, Hulst en Ambacht, Staats-Vlaanderen, Grave en Kuik, Overmaas en Westerwolde, benevens van de inkomst van het klein zegel over de Generaliteit; en is bijgehouden van 1675—1680.

N°. 538 ten slotte is een register, waarin bijeengebonden zijn oude kopiën van „kaarten en octrooien" van vele plaatsen in de Meierij van den Bosch, zooals er nog een aantal in het archief der Tolkamer berusten, waar zij steeds moesten worden ingeleverd. Deze bundel is door Mr. J. C. Santvoort verzameld. Hij was griffier en leenman der Kamer en hield verscheiden registers en papieren der griffie onder zijne berusting. O. a. werden uit zijn nalatenschap eenige origineele registers van beschikkingen enz. der Kamer bij koop verkregen door het bovenvermelde Genootschap.

Ik heb mij voorgenomen om, zoodra de werkzaamheden der opsporing en overneming van oude rechterlijke archieven achter den rug zullen zijn, de opgenoemde en andere stukken, waarop het Rijk misschien zijne rechten zou kunnen doen gelden, benevens de geschiedenis en tegenwoordige bewaarplaats der archieven waartoe zij behoord hebben, eens nader te onderzoeken en te beschrijven. Van het resultaat doe ik dan nader rapport.

Een vijftal registers, die eerst onlangs in het stadsarchief opgenomen en uit het oud-provinciaal archief afkomstig waren, zijn onmiddellijk door mij terugverzocht. Het waren drie resolutieboeken en twee bundels met minuten van idem van het departementaal bestuur van Bataafsch Brabant. Zij ontbraken in de seriën der notulen of resolutiën. Door een lid van Gedeputeerde Staten inder tijd ten gebruike mede naar huis genomen, waren zij na zijn dood door de familie bewaard en onlangs door latere erven aan het stadsarchief geschonken. Het gevolg is nu geweest dat zij in het loopende jaar mij werden afgestaan en een betreurde gaping gelukkig aanvulden. Van het eenige deel dat nu nog in de serie der netnotulen ontbreekt, zijn thans de minuut-notulen terug gekregen, zoodat dit laatste hiaat zoo erg niet is.

V. *Uitgaven van documenten uit het Archief.*

Voor zoover mij bekend zijn dergelijke uitgaven, van eenige beteekenis, ook voor het afgeloopen jaar niet te vermelden.

VI. *Aanwinsten en verliezen.*

In de eerste plaats doe ik in den Staat der Aanwinsten, dien ik hier doe volgen, een opgaaf van de nummers der oude inventarissen en van de ongeïnventariseerd bevonden stukken der archieven van 's Hertogenbosch en Zevenbergen, die ik als oude rechterlijke archiefstukken heb overgenomen. In de tweede plaats volgen daarop de bescheiden van anderen aard, uit eenige gemeenten ontvangen, ten derde de documenten uit het griffie-archief der provincie verkregen en ten vierde de geschonken en aangekochte handschriftelijke en enkele ontvangen gedrukte bescheiden.

Verliezen werden niet geleden. Wel kocht ik bij een collectie stukken ook een paar bescheiden aan, die ik, als het wel is, weêr zal moeten verliezen, nl.:

1°. een Alphabetisch Register van de recessen des Arnhemschen Quartiers, over 1711—1736, bewerkt door Engelbertus Op ten Noort; een duidelijk HS. in folio en in perkamenten band;

2°. een verzameling keuren en reglementen van het Quartier van Nijmegen, gebonden tot een stevig quarto boekdeel; en

3°. een register bestaande uit een aantal samengehechte bladen en blaadjes met gedichten, vormende den oorspronkelijken tekst van den Methodus vitae Christianae sive Hortus Velavicus van Joh. Schrassert.

De stukken sub 1 en 2 behooren meen ik aan het Oud-Geldersch Archief te Arnhem te worden overgedaan, dat sub 3 is beter op zijn plaats, ook naar het oordeel van mijn ambtgenoot in Gelderland, in de openbare Provinciale Bibliotheek aldaar, waar alle dergelijke stukken Gelderland betreffende bewaard worden. Ik zou het, na bekomen machtiging, er gaarne aan afstaan.

Twee gildepenningen van den Bosch, mij daartoe door den Rijks-Archivaris in Utrecht gezonden, werden aan het gemeentebestuur alhier ten behoeve van het stedelijk museum aangeboden.

STAAT DER AANWINSTEN.

A. *Oude rechterlijke archiefstukken.*

Uit het oud-archief van 's Hertogenbosch c. a. werden, blijkens proces-verbaal van 16 mei 1890, de volgende bescheiden overgenomen:

een register in 4°. van vonnissen van 1538—1541;

een dito register, 16de eeuw, tot peperhuisjes verplakt;

een dito register in folio van 1617—1625;

een idem van 1717—1732;
een idem van 1743—1761;
een idem van 1731—1737 (kopiën) getiteld dictumboek n°. 2;
een idem van 1743—1751 (kopiën), gequoteerd n°. 8;
een rol van 1676—1703 met fragmenten van andere rollen en vonnisboeken in een pak;
een voogdijrekening en enkele processtukken;
een rekening wegens proceskosten uit de 17de eeuw; en
een dito rekening van 1725;

Verder:

n°. 1—15 van pagina 23 en 24 van den gedrukten inventaris van het Groot-Archief van 's Hertogenbosch, zijnde 160 ingebieders rollen en 29 bundels en registers van rollen, vonnisboeken, aktenregisters en klappers op vonnissen;
n°. 409—411 van pag. 44 van dien inventaris, zijnde rollen;

benevens:

n°. 516, pag. 52 van denzelfden inventaris, zijnde een vonnisboek der *Leen- en Tolkamer* van stad en meierij van den Bosch; en
n°. 520 ibid., zijnde een protokol van *Aarle-Rixtel.*

Uit het oud-archief van *Zevenbergen* werden nog een reeks oude rechterlijke bescheiden uitgezocht en overgenomen, waarvan meerendeels het nummer, dat zij op de inventarissen van 1775 hadden, is teruggevonden en die, in dat verband genoemd, zijn:
B. n°. 29*a*, register collateraal;
E. n°. 16—29, 29**, 30*—32*, acht en twintig deelen met lijsten en staten voor den 40sten en 80sten penning, wegens overdracht van vast goed enz.; eenige proces- en boedelstukken en losse schepenakten;

en van de Weeskamer:

het register der Resolutiën van de kamer gemerkt F.

Uit de domeinpapieren van Zevenbergen, in 1888 te Breda gevonden en overgenomen, kwamen bovendien nog fragmenten voor den dag van een schepenprotocol van 1545—1550.

B. *Niet-rechterlijke bescheiden uit andere archieven verkregen.*

Met machtiging van Uwe Excellentie vroeg ik van het gemeentebestuur van Rhenen in Utrecht de Noordbrabantsche bescheiden op, door Mr. R. Fruin Thz., dien de Gedeputeerde Staten dier provincie met de zorg voor de oude gemeente-archieven hebben belast, daar aangetroffen en mij opgegeven. Zij werden mij bereidwillig door den Raad dier gemeente afgestaan. Het zijn:
1°. een bijna volledige oude kopie van het placaat van Karel V op de watermolens;

2°. een repartitie hoeveel *a.* ieder deel der Generaliteit „in 't hondert", *b.* ieder idem in de verpondingen en gemeene middelen, *c.* ieder kwartier der meierij van den Bosch „in 't hondert" en *d.* ieder plaats in elk kwartier dier meierij „in 't hondert over dat quartier" moet contribueeren:

3°. de contrarolle of het register van de inkomstenlijsten der fabriek van St. Lambrechtskerk te Gemonde, van 1634–1677 met eenige bijlagen. Dit register bevat tevens notities van aanstellingen enz. en interessante bijdragen tot de kennis van een dorpsch kerkhuishouden in de 17de eeuw.

C. *Geschonken handschriftelijke en gedrukte stukken.*

Van den burgemeester van Velp en Reek mocht ik voor het archief de volgende oude oorkonden ontvangen:

1°. 6 April 1627. Brief van schepenen in Velp. Opdracht met richtershand van een steeds met 50 gulden te lossen rente van drie gulden, jaarlijks op Pinksteren uit en onder verband van huis met land in de parochie van Velp, *door* Claes Verbruggen als vader en Jan Gerits en Jacob Gerits als ooms en momboirs der kinderen van Deriken Gerits zal. en C. V. voornd., *aan* Willem Henricx en Jenneken zijn vrouw; onder gelofte als naar landrecht en het onderpand te vrijen (behalve van 2 kannen olie jaarlijks aan de kerk van Velp en van 3 gulden jaarlijks aan de armen te Grave, te lossen met 132 gulden). Perkament, uithangend schependomszegel, in groene was, beschadigd; handteekening van den landschrijver.

2°. 13 Mei 1670. Schepenbrief van Velp en Reek. Opdracht „mittes hoffs handt" van huis en hof in de parochie Velp enz., *door* Jan Otten en Jenneken zijn huisvrouw, Jan Heinen met Anneken zijn huisvrouw voor de helft, Jan Cornelissen met Merri zijn huisvrouw, Henrick Willems met Griet zijn huisvrouw, Lammert Cornelissen mede voor Merrie zijn huisvrouw, Luiff Matthiess. de Quaij en Merie zijn huisvrouw, dezelfde Luiff mede voor Lammert Cornelissen en Merie zijn huisvrouw voornoemd, *aan* Willem Nijkerken en Aeltgen zijn huisvrouw.
Perkament, doorsneden; uithangend schependomszegel verdwenen; handteekening van den landschrijver.

3°. 2 Maart 1676. Brief van schepenen tot Velp. Opdracht met richters hand van een half erf aan zeker stuk bouwland te Velp, genaamd de Hoochdeij, groot omtrent 2 hondt, *door* Joannes Roeffs en Theodora de Bije echteluiden *aan* Jan Jansen op de Steegh en Cathalijne Jansen echtel.
Perkament; uithangend schependomszegel, in bruine was, vrij gaaf; handteekening van den landschrijver.

4°. 18 Nov. 1676. Brief van schepenen der gerichtsbank Velp. Opdracht met des hofs hand van een jaarrente van 12 gulden Brab., te lossen met 200 gulden, verschijnende op St. Victor, uit huis, hof en land in de parochie van Velp aan 't Vortken, uit 4 akker lands in 't Neerveld en uit land aldaar in 't Westveld, onder verplichting tot vrijen, behalve van een malder rog jaarlijks aan de armen te Velp, *door* Jan Hanricx . an . . . rick en Mayken zijn huisvrouw *aan* Joost van der Velt c. s.
Perkament, uithangend schependomszegel verdwenen; handteekening van den landschrijver.

5°. 28 April 1677. Brief van schepenen der dingbank Velp. Opdracht mit des richters hand van een stuk lands genaamd den Crooneman, par. Velp, belast met een cijns van 9 st., 1 oord en ½ duit aan 't gasthuis te Graeff, *door* Willemken Peters, geassisteerd met Cornelisken Jans en Art Peters, als hare en harer kinderen momboiren, Lenart Cornelissen voor zich en voor Marie van Dijck en dezelfde Lenart met Peter Willems, als momboiren der kinderen van Jan Arts en Dircsken Willems, *aan* Erken de Bruijn en hare erven.
Perkament; uithangend schependomszegel, in groene was, beschadigd; handteekening van den landschrijver.

6°. 11 November 1777. Onderhandsche verklaring van een verkoop van een zesde in den „eek es" te Velp *door* Cornelis Rombouts en Cornelia van der Linde, echtelieden, *aan* Gerardis Branige en Maria Tons, mede echtelieden; tevens quitantie voor de kooppenningen.
Papier; handteekeningen.

Uit de nagelaten papieren van een overleden procureur alhier werden mij 3 documenten geschonken, namelijk:

1. 27 Februari 1816. Memorie van J. Vriesekolk, secretaris en dijkschrijver van Maren en Alem, gequalificeerd geërfde, aan het bestuur van den polder het Laag Hemaal, inhoudende klachten over aanbesteding van verlaten dijken.
2. Zonder datum. Lijst van den gebuurcijns van Berlicum, waarmede jaarlijks de cijns aan het boek van Helmond wordt betaald. (18de eeuw, 2de helft.)
3. 10 Maart 1649. De Staten-Generaal geven aan Henrick Kuijsten, oud-president en raad van 's Hertogenbosch, octrooi tot het aanleggen eener vogelkooi onder Deuteren (gemeente Cromvoirt) in het Bossche veld tegen f 20 jaarlijksche recognitiecijns aan het domein.
Perkament met opgedrukt zegel; met bijliggend 18de eeuwsch afschrift op papier.

Van den heer A. J. L. De Roock, burgemeester van Bergen op Zoom, mocht ik drie kaarten ontvangen, namelijk:

1. Nieuwe aftekening van de stadt Bergen op Zoom, daar ter plaatsen getekent door een Frans Ingenieur. Amst. R. en I. Ottens. (met de pen bijgewerkt en gequoteerd: Sept. 1747 N. 13.)

2. „Bergen op Zoom na het leven afgebeeld. . . . . alsook de belegering der Franschen zooals die door hun is ondernomen op den 16 Juli 1747 en waarmede nog gecontinueerd werd op den 18 (met de pen veranderd in 16) Sept. van dit zelve jaar". Met beschrijving. Amsterdam bij Steven van Estveldt 1747.

3. „Plan de la forte ville de Berguen op den Zoom avec ses lignes, attaques et le fort Steenberguen, par A. d'Herbort, Ingenieur". Augsb., Matthieu Seutter.

Van het gemeentebestuur van Nijmegen werd een groote plattegrond dier stad ontvangen, zooals deze was in 1888.

Van een onbekende ontving het archief eenige adviezen van Hollandsche advokaten uit het laatst der vorige eeuw over het versterfrecht.

Met verschillende *boekwerken* werd de bibliotheek van 't archief weder verrijkt:

Van de griffie dezer provincie mocht ik niet enkel een exemplaar van het nieuwe provinciaal verslag ontvangen, mij werd ook vergund om een exemplaar van al hunne tot dusver in druk verschenen stukken te verzamelen uit al de dubbelen, die op het gouvernement in een afzonderlijk lokaal bewaard worden. Zoo verkreeg ik een volledige serie der provinciale verslagen sinds 1851; een bijna volledige van de Staten-notulen van September en December 1850 en van November 1853 tot 1889 incl.; een aantal deelen van en klappers op het provinciaal blad en bijblad sinds 1814, de rekeningen afzonderlijk van 1848—1875, de circulaires van 1869—1875. Vooral het provinciaal blad is een goede aanwinst; des te meer is het te bejammeren dat juist deze serie zoo incompleet is. Voortaan ontvang ik nu de jaarlijksche verzamelingen geregeld.

Van de griffie der provincie Groningen ontving ik een exemplaar van den catalogus der boeken, handschriften enz. (ook archivalia), ter griffie bewaard. In dit exemplaar van 1878 zijn de aanwinsten tot 1887 door invoeging van supplementbladen opgenomen.

Verder werden ontvangen:

Van de schrijvers:

J. H. Hingman, Verslag over de gemeente-archieven in Zuidholland in 1889;

mr. R. Fruin Thz., Idem Idem in Utrecht;
mr. A. C. Bondam, Idem idem in Noordbrabant;
jhr. mr. Th. v. Riemsdijk, De registers van Gerard Alewijnsz;
dr. W. Zuidema, Suverlike boeckskens in de bibliotheek te Straatsburg (overdruk);
dr. F. G. Groneman, Gedenkboek der Rijks Hoogere Burgerschool te Groningen (Gron. 1889).

Van den Rijksarchivaris in Limburg:
Overzicht der pastoreele doop-, trouw- en sterfregisters in Limburg.

Van den bibliotecaris der Koninklijke Bibliotheek:
Verslag der aanwinsten in 1889.

Van de verslaggevers de verslagen van:
Het Drentsch museum;
het stedelijk museum te Leiden;
les travaux de la commission de l'histoire des églises Wallones.

Van het Muntcollege:
De muntmeesters en hun muntslag in de provinciale en stedelijke munthuizen.

Van het gemeentebestuur van Kampen:
Het 7de deel van het register op 't oud-archief dier stad.

Van het college:
De catalogus der bibliotheek van het Gerechtshof alhier.

Van Uwer Excellentie's departement:
Verslagen Geschiedenis en kunst XI, 1888;
Bijdragen Oorkondenboek Utrecht, Programma;
Een nieuwe uitgaaf met beschrijving van de geologische kaart van Nederland door Dr. Staring; en
Jhr. B. W. F. v. Riemsdijk, Het Klooster van St. Agatha met het Prinsenhof te Delft, 's Grav. 1889.

Van den heer J. Th. de Raadt te Brussel, zijne geschriften:
De heerlijkheid Niel en „zijne" heeren (overdruk uit de Dietsche Warande);
Les Micault Belges, leurs portraits et leur histoire (par de R. et Emile de Munck) Bruxelles 1889 (extrait):
Visite à l'exposition d'art héraldique à Gand en 1889;
Egide Berthout Ier, dit à-la-barbe (3 extraits, 1889).

Van den waarnemenden archivaris in Zeeland:
Inventaris oud-archief van Zeeland I; en

Nieuwe catalogus der provinciale bibliotheek van Zeeland met supplement.

Van den heer James de Fremery te 's Gravezande de hier nog niet aanwezige boekwerken:

1. Journaal van 't belegh der stadt Grave, 27 Juli—28 Oct. 1674. Amsterdam, 1674, in 4°.;
2. Reglement ende Ordres om geobserveert te worden in en bij het guarnizoen te Breda, dd. 23 Augustus 1742, in 8°.;
3. Omstandig verhaal der bijzonderheden bij de inneming en wederontruiming der stad Breda door de Franschen, met bijlagen; 1793, 8°.
4. Voornaemste bijzonderheden der belegering, inneming en herneming der stad Breda in 1793, met bijlagen; (1793), 8°.
5. Proclamatie van wege den magistraat van Breda bij den aanvang van 't beleg in Februari 1793, in plano.

D. *Aangekochte handschriften en oorkonden.*

Van een liefhebber werden de volgende bescheiden overgenomen:

1. Kaart van den loop der oude Maas zooals die vóór 1421 door den toen verdronken Zuidhollandschen waard zou hebben geloopen, opgemaakt in 1791/92, door den landmeter P. A. Ketelaar, volgens de uitspraak van de hertogin van Parma, regentes dezer landen, van 21 Juli 1561, en naar de kaart, mede volgens die uitspraak in 1564 door de landmeters P. Sluiter en C. Pieterse vervaardigd, met graadberekeningen op de torens van Dordrecht, Geertruidenberg, Sliedrecht, Terheijden, Drunen, Almkerk enz. MS. op papier, gedagteekend door Ketelaar op 16 Januari 1792.
2. Kaart van de Waal tusschen Woudrichem en Gorinchem. MS. op papier, negentiende eeuw. Geauthentiseerd.
3. Peilkaart van de kruin van den Hoogen Maasdijk boven slagdorpel van den mond der haven te Heusden, gelijk bevonden is bij een waterpassing in April 1789. Opgemaakt door Jan Esdré. Origineel, op papier.
4. Kadastrale plattegrond van Heusden van 1821. Schaal 1:5000. MS. op papier (kopie).
5. Geteekende plattegrond van de fortificatiewerken van Heusden, 1:2500. Papier.
6. Kaarte der heerlijkheit Willemstad en Ruijgenhil, het Noorderquartier van Bergen op Zoom, bestaande uyt de heerlijkheden Fynaart en Heijningen en Stand-daar-buyten (alles in Staats-Brabant) mitsgaders de heerlijkheit Klundert ofte Niervaart tot

aan de Moerdijk (gedeelte van Holland) benevens den Dintel en markstroom, verbeetert door mij ondergeschreven in den jare 1746." MS., op papier. gepar. D. W. C. H.

7. 16 April 1804. Gedeputeerden van het departementaal bestuur van Holland benoemen Nicolaas Phijffer tot hoogdijkheemraad van den lande van Arkel beneden de Zouwe. Perkament met opgedrukt zegel onder papier.

8. 24 Janvier 1813. Diplôme maçonnique remi par la Loge de Boulogne à Jacob Bietz de Bois-le-Duc. Ingevuld formulier, gedrukt op perkament met maçonnieke figuren.

9. Register van patenten, afgegeven te Aalburg, 1806—1809, een deel in folio.

10. Rekenboek der diakonie van Aalburg van 1687—1859, een deel in 4to en perkamenten band.

Aan de deur werden aangeboden en gekocht drie perkamenten oorkonden:

1°. 11 April 1551/52. Jan van Elmpt Martenszoon draagt over voor schepenen van den Bosch aan Bartholomeus Henricxss een huis en erve in de vischstraat aldaar c. a. (o. a. 4 kelders waarin 2 soutcasten) met uitzicht aan de vischmarkt en poort aan de Ortenstraat voor een jaarcijns van 33½ stuiver en 's hertogencijns groot omtrent 2 st. enz.

Auth. copie, perkament. In de registers niet te vinden.

2°. 30 Juni 1716. Elizabeth Cannu draagt over voor schepenen van den Bosch aan de kinderen van Leendert Kleermakers en Maria van Gestel een jaarcijns van 4 gulden 10 stuivers met 3 jaar achterstal, gaande uit het huis 't Sticklijff in de Snellestraat en 26 Augustus 1700 door Antonie van Gestel verkocht aan Catharina Cannu, zuster der overdraagster. Perkament, met twee uithangende schepenzegels. In het Regr. Crollius Mei 1715—Februari 1717 (N°. 532), folio 297 verso.

3. 26 Augustus 1740. De executeuren in den boedel van Peternel van der Steen, weduwe Anth. v. Brienen, en voogden der kinderen van Joh. van der Velde en Maria Van Brienen dragen voor schepenen van den Bosch over aan Mr. A. Schoneus, advokaat te 's Hertogenbosch, een jaarlijkschen en erfelijken cijns van 80 Car. gld. uit huis, hof, erf enz. met achterhuis, in de Vuchterstraat te 's Hertogenbosch.

Op een auctie werd aangekocht:

Een register op de resolutiën van de Staten van Holland en Westfriesland van 1544—1664 en 1665—1720 met aanteekening achter elk jaar van de gelden op los- en lijfrenten of op de domeinen genegotieerd of afgelost (in de latere jaren ook die door

de Generaliteit opgenomen); twee deelen in groot folio, samen 641 bladzijden tellende en beide nog voorzien van een alphabetischen klapper; aan het eind van het 2de deel 1°. kopiën der gewisselde stukken over een kwestie uit 1707/8 en 2°. een uittreksel uit de Secrete Resolutiën van Holland (in 2 deelen in folio gedrukt) van 1643—1668.

Deze folianten behoorden vroeger aan een heer van Diemen, die ze (in of na 1804) na doode besprak aan den advokaat van Asch van Wijck (te Utrecht).

Op de auctie Alberdingk Thijm eindelijk mocht het archief de „Acta conventus extraordinarii Sylvaeducensis over de reformatie der Meyerije van 's Hertogenbosche" verkrijgen in gelijktijdig HS.; een vrij dik deel in folio.

E. *Naoogst van de provinciale griffie.*

I. Leen- en Tolkamer en Raad en Rentmeester-Generaal der Domeinen in de Meierij van den Bosch.

1. De in 1791 en volgende jaren ingekomen staten en opgaven van alle plaatsen in de Meierij van den Bosch, kwartiersgewijze van hen gevraagd volgens gedrukte formulieren, ter verkrijging van een deugdelijker grondslag der verschillende belastingen en heffingen; 14 dikke deelen in folio;

2. 81 Maatboeken van de landerijen, bezaaid en onbezaaid, enz. in de verschillende plaatsen der Meierij van den Bosch, alle van 1792;

3. Registers, houdende aantekeninge op wat tijd de dorpsrekeningen ter Leen- en Tolkamer zijn afgehaald, van 1764—1778, 1779—1786, 1787—1795, 3 dln. in folio;

4. Een armmeestersrekening van Goirle van 1779 en 1780 met de documenten van die van 1775/6.

II. Besturen van 1795—1810, vooral Departements-rekenkamer.

1. Lijsten van oorlogschaden, 1793—1795, 1 pak;

2. Staten van den 40sten en 80sten penning in de Stad en Meierij van den Bosch, geïnd in 1799—1802, 4 dikke pakken;

3. Stukken en opgaven betrekkelijk de lasten en vrijdommen van kerkgebouwen in het Departement Brabant, 1804; 1 pak;

4. Quohieren van de extraordinaire verponding, ingevolge de publicatie der Representanten van het volk van Braband dd. 2 Aug. 1796, geheven van uitheemsche personen onder de verschillende dingbanken gegoed; gebonden tot een zwaar deel in folio;

5. Rekening van den griffier van het Departementaal Gerechtshof van Braband van de penningen, het Hof in 1802 en 1803 toegestaan, met de bijlagen;

6. Resolutie en kwitantie wegens de overgenomen documenten en geld van het Loterij-fonds te Ravenstein, 1801;

7. Notulen van het Committé van Algemeen Welzijn, Inligting en organisatie te Tilburg van Augustus—December 1795;

8. Rekening van den Ontvanger-generaal Mr. H. B. Martini, wegens de belasting op het rundvee, 1800;

9. Bundel met de geapprobeerde staten van lasten en inkomsten (begrootingen) van de verschillende gemeenten, 1804—1806;

10. Eenige losse ingekomen stukken en bijlagen der Departementale resolutiën.

III. Fransch bestuur.

1. Registre des arrêtés du Préfet du Département des Bouches du Rhin, 1 Januari—25 October 1813, een deel in groot folio met 12 losse minuten van idem van 25—30 October 1813;

2. Etat des fonctionnaires publics, composant l'administration du Dép. des B. d. R., een deel in imper., folio; slechts gedeeltelijk ingevuld;

3. Journal du Département des Bouches du Rhin (met het Prospectus) van 3 Juli 1810 (n°. 1) —28 Dec. 1810 (n°. 52), exemplaar van het Cabinet Particulier; en

4. Nog een ander exemplaar;

5. Idem 1812, 2de—4de trimestre (incompleet);

6. Compte général du Trésor public pour l'an 1806 rendu au Roi par le Ministre des Finances (Gogel), gedrukt ter Imprimerie Royale, 1808 (in folio); door vocht beschadigd;

7. Een groot pak dossiers en losse stukken, meestal afkomstig uit de portefeuilles met de bijlagen der correspondentie-registers van

de Prefectuur, benevens enkele ingekomen stukken en minuten van uitgegane;

8. Armen-rekening van Waspik van 1810/11 met de bijlagen.

VII. *Verkrijging van afschriften van bescheiden voor het archief van gewicht.*

Onder dit hoofdstuk valt ditmaal een en ander te vermelden. Uit een register, uit het Pruisische Staatsarchief te Dusseldorp mij door den Archivrath dr. Harless, met zijne gewone verdienstelijke bereidwilligheid ten gebruike verstrekt, kopiëerde ik verschillende oude stukken, o. a. over Heusden en Grave, die ik nog nergens had aangetroffen al zullen zij misschien ook te vinden zijn in de Hollandsche en Geldersche archieven. De tekst, dien ik voor mij had, was blijkbaar zeer goed.
Ook uit een Hs. der Groningsche universiteits-bibliotheek, dat mij welwillend geleend werd, kopieerde ik een enkelen ouden brief.
Van de inventarissen der domein-archieven van het huis Oranje-Nassau werden verkorte kopiën gemaakt, die het overzicht van den inhoud vergemakkelijken en wier bezit voor het archief in deze provincie, waar de meeste der Nassausche domeinen lagen, van zeer veel belang is.

VIII. *Het gebruik, van het archief gemaakt.*

Vooral niet minder veelvuldig dan vroeger werd ook in 1890 weder uit het archief ten behoeve van vele autoriteiten en particulieren inlichting geput en verstrekt. Dikwijls ging de meeste tijd heen met het opzoeken der bronnen, maar soms was langdurig onderzoek van vele registers noodig en hielden de nasporingen over een onderwerp van landsbelang als een domeinrecht, van algemeen belang als de openbaarheid van een weg en van gemeentebelang als een vischrecht of een onderhoudsplicht, dagen aan. Ook moesten vele afschriften worden gemaakt. En steeds kwamen van alle zijden brieven met vragen of vraagjes om inlichting, die het een onvermengd pleizier ware geweest te geven, als er steeds voldoende tijd voor was geweest. Bij de uitbreiding, zegge meer dan verdubbeling der verzamelingen en lokalen echter is wel het werk van beheer, verzorging en raadpleging enorm vermeerderd, maar zijn de werkkrachten niet vergroot Wel werd bij de verplaatsingen en overbrengingen buitengewone werkkracht gebezigd — dat waren overgangswerkzaamheden. Voor het gewone werk echter is de daarvoor berekende, opgeleide en geoefende werkkracht te klein ge-

worden. En het nadeel hiervan wordt stellig op den duur ook door anderen dan de ambtenaren ondervonden. Ik mag het dan ook in dit verslag weêr niet verzwijgen, dat dringende behoefte bestaat aan de hulp van een blijvende kracht, die de bijzonderheden van het archiefwerk zich wil eigen maken, omdat hij er op den duur een werkkring als klerk in kan vinden. Op zeer onzekere vooruitzichten wil een „jong mensch met wat goede hersenen en een meer uitgebreid lagere kennis", de geheel bijzondere kundigheden, die de archiefwerkzaamheden eischen maar die hem elders weinig baten kunnen, zich niet gaan eigen maken. En volontairs met middelen van levensonderhoud voorzien bieden zich maar niet aan. Ik wil er thans verder niets van zeggen dan nog dit: de zaken half gaan doen en zich van onderzoekingen en rapporten zoowat afmaken blijft mij het meest afkeurenswaardige redmiddel toeschijnen.

Wat nu de verstrekte inlichtingen, de onderwerpen van de onderzoekingen betreft, zij waren weder van allerlei aard. Vele zijn, wel beschouwd, niet van genoeg belang uit algemeen oogpunt, om er hier de opnoeming van te doen. Het belangrijkste waren de tiendplichtigheden onder Drunen, de rechtsvraag omtrent eenige boezemlanden van een polderwatermolen onder Zevenbergen, het recht op eenige beneficiën, gevestigd in een koortje of bij een altaar eener kerk, de oorsprong en het bestaan van armenrenten en cijnzen en weeshuisgoederen, de deugdelijkheid van eenige heerlijke jachtrechten, het recht op een publiek gebouw te Breda, op een bastion alhier, de oprichting en roemvolle bloei van een glasblazerij alhier, verschillende beurzenstichtingen, verschillende vischrechten op de Maas, het recht van aardberging van een waterschap, de jacht in de landen van Overmaze, de onderhoudsplicht van scholen in Haren en Macharen, een ringmuur te Kuik, de geschiedenis van waterstaatstoestanden, oude plaatsnamen, drukpersvervolgingen en ondersteuningen, de biographie van den kardinaal Franckenbergh, het kasteel te Megen, de geschiedenis van Beek, het huis Frisselstein te Vechel, plaatselijke huwelijksgebruiken, de heeren van Deurne en Liessel, het klooster Baseldonck, het beleg van Grave in 1674, een fameus libel contra Pauw, het wapen van Boxtel, afstamming en bestaan van Joan Storm van Akerlaken, in 1567 gehuwd (beweerde naamsverandering van Ph. W. van Oranje) enz.

IX. *Bemoeiingen met gemeente- en andere archieven.*

Omtrent de werkzaamheden in en de bemoeiingen in het belang van het nieuw-archief der provincie, deed ik hierboven onder hoofdstuk IV rapport. Van mijn werk voor de oude gemeentearchieven en de papieren vormende het oude archief van den bur-

gerlijken stand gaf ik ten behoeve van het Provinciaal Verslag van deze Provincie een relaas, waarvan ik een afdruk hierbij voeg. Het zij mij veroorloofd bijzonder voor de laatste bladzijden daarvan Uwer Excellentie's aandacht nog eens in te roepen.

's Hertogenbosch, October 1891.

De Rijksarchivaris in Noordbrabant,
mr. A. C. Bondam.

Bijlage I.

GESCHIEDENIS DER ARCHIEVEN VAN DE VOORMALIGE SOUS-PREFECTURE TE BREDA.

Den 7den Mei 1814 schrijft de arrondissements-commissaris te Breda aan den gouverneur der provincie Braband te 's Bosch over de vele stukken van de voormalige sous-préfecture te Breda, zijn arrondissement betreffende en voor hem onmisbaar, die zich te Antwerpen zouden bevinden in de bureaux der voormalige préfecture. De gouverneur schrijft (13 Mei) naar aanleiding daarvan aan den Gouverneur-Generaal van België te Brussel, die (9 Mei) antwoordt, dat het grootste deel te Breda gebleven zou zijn, „au bureau de la sous-préfecture", en het zeer geringe te Antwerpen gedeponeerde gedeelte zou worden uitgeleverd tegen inventaris. Daarop is de afgifte aan den arr.-comms. den 24sten Juni gevolgd, blijkens het reçu te Antwerpen bewaard. (Appendix A.)

Den 26sten Juni 1814 constateert de arr.-comms. te Breda den ook reeds door den gouverneur persoonlijk waargenomen staat van verwarring, waarin de archieven der voormalige sous-préfecture waren overgenomen en de onmogelijkheid van herstel door het gewoon personeel. Daarom stelt hij voor den conrector der Latijnsche school te Breda, Hollingerus Pijpers, de ordening tegen belooning op te dragen, onder aanvraag van eenig crediet tevens „voor de noodige cartons tot berging van de stukken en ook van die welke (hij) uit de Préfecture te Antwerpen reeds (heeft) *en nog zal* ontvangen". De gouverneur, er bijvoegende dat hij aanschouwde „hoe het was of men de cartons, kisten en kasten zoo maar had uitgeschud en ter neder geworpen", steunt dit (27 Juni) bij den Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche Zaken: deze wil eerst (29 Juni) gewacht hebben tot de opheffing der arrondissements-commissariaten, na de installatie der Provinciale Staten aanstaande; schuift dan, na aandrang (4 Juli), het werk (12 Juli) op de schouders van de geëmploijeerden van den arrond.-comms. of (later) van het gouvernement van Braband, maar staat, op nadere ouvertures, eindelijk (31 Aug.) toch een subsidie toe van f 250, na afloop van het werk te betalen. Intusschen was 30 Juli een nieuwe bezending stukken uit Antwerpen overgenomen. (App. B.)

Den 11den November 1814 mist de gouverneur bij een onderzoek de stukken betrekkelijk het Fransche beheer over het departement Breda en zoekt ze bij den intendant te Mechelen van het Departement der Twee Nethen. Deze bericht (19 Nov.) dat het archief van de voormalige préfecture van zijn departement te Antwerpen is gebleven, dat hij last gaf daar de stukken omtrent Breda te trieeren en dat hij nader zou berichten.

Intusschen bleven de arrond.-commissarissen nog bestaan. Den 10den Maart 1815, toen de Bredasche, de heer Ising, zijn functie en archief aan zijn opvolger A. F. Ingenhousz had overgedragen, zond hij bij den gouverneur kopie-inventarissen in van de deelen van het archief (App. C—E) benevens zijn declaratie wegens het in orde brengen van het sous-préfectuurs archief ingevolge de machtiging van den Secretaris van Staat. Die declaratie wordt 14 Maart aan den Secr. van Staat voor de Binnenlandsche Zaken doorgezonden.

Den 10den November 1815 eindelijk, nu Noord- en Zuid-Nederland vereenigd zijn, richt zich de gouverneur der provincie Noordbrabant tot dien der provincie Antwerpen met verzoek om afgifte van de stukken afkomstig van het arrond. Breda, „van statistische renseignementen, documenten tot de comptabiliteit van t arrond. en vooral van de gemeenten daarin, en in 't algemeen alle zoodanige stukken als tot de onderscheidene vakken van administratie met betrekking tot meergemeld arrond. in de archieven" (van de voormalige prefectuur v. h. Depart. der Twee Nethen) „mogten voorhanden zijn." Den 21sten November antwoordt de Antwerpsche gouverneur, dat de afgifte der gewenschte stukken van het arrond. den 24sten Juni en 30sten Juli 1814 reeds plaats vond en legt de inventarissen van die data in kopie over. Ook geeft hij te kennen dat alle stukken betrekkelijk de administratie der *polders*, die zich bevonden in het archief der „direction générale" volgens bevel van den Secretaris van Staat baron de Capellen van 19 Augustus 1814 aan den heer kwartiermeester-generaal Constant de Rebecque zijn overgegeven.

Maar de gouverneur van Noordbrabant komt reeds den 23sten November op de zaak terug en bericht, dat hij „de stukken, vermeld in de twee inventarissen" indertijd heeft ontvangen (wat een vergissing moet zijn, daar hij misschien inventarissen", maar zeker niet de stukken ontvangen had), doch dat hij meent dat er te Antwerpen nog andere zijn „en wel vooral de zoodanige die statistische renseignementen bevatten en meer bijzonder betrekking hebben tot de bevolking, de godsdienstige gezindheden, den opbrengst en het debiet der voornaamste producten, het aantal paarden, ossen, koeijen, schapen en ander vee enz." Den 6den Februari 1816 eindelijk zendt de Antwerpsche gouverneur een nog

gevonden dossier in, betrekkelijk de schadevergoedingen aan inwoners van het arrond. van Breda toegekend wegens schade door de onderwaterzettingen voor de defensie in 1809. Van den 12den Februari d. a. v. is echter een inventaris gedateerd van, onder 20 nummers gebrachte, stukken, het arrond. Breda betreffende. Zij waren door den Antw. gouverneur uit het archief der voormalige prefectuur der Twee Nethen gelicht en aan het gouvernement van Noord-Brabant gezonden. En den 16den Maart zendt de gouverneur van Antwerpen reeds weder een paket met de rekeningen van verschillende gemeente-ontvangers uit het arrondissement.

Toch vraagt den 10den April 1816 Noordbraband's gouverneur opnieuw hulp van zijn Antwerpschen collega, nu *om afschriften* van sommige afrekeningen uit 1811—1813 verzoekende. Omtrent hetgeen hierop gevolgd is werd niets meer gevonden.

's Hertogenbosch, Februari 1890.

De Rijksarchivaris in Noordbrabant,
A. C. Bondam.

Appendix *A*.

INVENTAIRE DES DOSSIERS appartenant à l'Arrondissement de Bréda déposés à la ci-devant Préfecture des Deux Nêthes, envoyés à Monsieur Le Commissaire du Prince d'Orange à Bréda par le Sous-Intendant d'Anvers le 24 Juin 1814:

1°. Les Rôles de 1814.
2°. Les Budgets des communes depuis 1810.
3°. Les Budgets des villes id., id.
4°. Un dossier concernant la grande route et indemnité à payer.
5°. Un dossier „ Vérifications de caisses".
6°. Les comptes des receveurs d'Oosterhout, Etten, Leur et Steenbergen.
7°. Un dossier relatif à la liquidation des comptes des anciens receveurs des domaines de Bréda.
8°. Un dossier renfermant toute la correspondance relative à la maison de correction de Bréda.
9°. Un dossier renfermant toute la correspondance relative au mont de piété de Berg op Zoom.
10°. Un idem concernant idem de Breda.
11°. Un dossier renfermant la correspondance relative aux biens des diaconies.
12°. Un dossier relatif aux chemins vicinaux.
13°. Un dossier relatif aux Ecoles primaires.
14°. Un idem concernant le tribunal de Commerce de Breda.
15°. Un idem concernant l'hôpital militaire de Breda.
16°. Un idem concernant idem de Berg op Zoom.
17°. Un idem concernant idem de Willemstad.
18°. Un idem concernant les Bureaux de bienfaisance de l'arrond. de Bréda.
19 . Un idem renfermant les Budgets des mêmes.
20°. Un idem concernant les comptes des mâmes.
21°. Cinq dossiers concernant les hospices civils de Berg op Zoom.
22°. Un dossier concernant les Bureaux de bienfaisance de Bréda.
23°. Un dossier relatif aux colleges de Bréda et Oosterhout.
24°. Un dossier concernant les batimens militaires.
25°. Un id. concernant la statistique des manufactures.
26 . Un plan terrier d'Oosterhout.
27°. Un dossier renfermant la correspondance relative aux cultes.
28°. Quatre dossiers concernant l'admin. des Mark et Dintel.

29°. Trois dossiers relatifs aux polders, arrondt. de Bréda.
30°. Un dossier concernant les enfans trouvés.
31°. Un dossier relatif au casernement de la gendarmerie.
32°. Trois dossiers relatifs aux dépenses des prisons de Bréda

Certifié par le sous-intendant de l'arrondissement d'Anvers.

Anvers, le 24 juin 1814.

(*Signé* :) DE BAILLET.

Je soussigné Commissaire de Son Altesse Royale, le Prince Souverain des Pays Bas dans l'arrondissement de Bréda, reconnais avoir reçu les rôles, budgets et dossiers énoncés dans l'inventaire ci-dessus.

Bréda, ce 25 juin 1814.

Le Commissaire susdit,

(*Signé* :) ISING.

Naar een authentieke kopie van het origineel in het archief der provincie Antwerpen.

Appendix *B.*

INVENTAIRE DES PAPIERS et pièces appartenant à l'arrondissement de Bréda dont l'envoi a été fait à Mr. le commissaire du Prince d'Orange à Bréda, par le Sous-Intendant de l'arrondissement d'Anvers, le 30 juillet 1814: Savoir:

1°. Soixante-quatre plans ou parties de plans du cadastre hollandais.
2°. Trente-huit matrices foncières, dont deux anciennes.
3°. Quarante-cinq matrices personnelles et mobilieres, dont neuf anciennes.
4°. Trente-neuf états de portes et fenêtres, dont trois anciens.
5°. Trente-six états de patentes, de 1813.
6°. Un paquet de pièces, états et lettres relatifs aux contributions et autres objets.
7°. Un id. de rélevés de baux et actes de ventes.
8°. Une instruction sur le cadastre et un cahier de modèles et états y rélatifs.
9°. Deux paquets de régistrès et cahiers rélatifs au cadastre hollandais.

Certifié par le Sous-Intendant de l'arrondissement d'Anvers.

A Anvers, le 30 juillet 1814.

(*Signé*:) DE BAILLET.

Pour copie conforme,

Le Secrétaire-General du Gouvernement de la Province d'Anvers,

(*Get.*) DE BAILLET.

Naar de authentieke kopie in het provinciaal archief van Noordbrabant.

Appendix *C*.

STAAT EN INVENTARIS der stukken door den ondergeteekenden gewezen Commissaris van het Arrondissement Breda, uit de voormalige Prefecture van het Departement der twee Nêthes te Antwerpen ontvangen en aan deszelfs successeur den heer A. J. Ingenhousz overgegeven den 13 Januarij 1815.

2 Paquetten gequot. n° 1, inhoudende stukken, betrekkelijk de *Hospices* en *Bureaux de bienfaisance*.
1 idem n. 2, inhoudende de *Budgets* der Gemeentens in het arrondissement over de jaren 1810, 1811, 1812 en 1813.
Idem n°. 3, inhoudende eenige stukken betreffende het Heemraadschap van *Mark en Dintel*.
Idem n. 4, als boven betrekkelijk de *Polders*.
Idem n°. 5, uts^a^. betrekkelijk de *Vondelingen*.
Idem n°. 6, uts^a^. betreffende de *Publieke Wegen*.
Idem n°. 7, uts^a^. betrekkelijk de *liquidatie der rekeningen van de ontvangers der domeinen*.
Idem n°. 8, uts^a^. betreffende de *gevangenissen* te Breda.
Idem n°. 9, uts^a^. betrekkelijk de *godsdienstige gezindheden*.
Idem n°. 10, uts^a^. betrekkelijk de *Militaire gebouwen*.
Idem n°. 11, uts^a^. betrekkelijk de *Militaire Hospitalen*.
Idem n°. 12, inhoudende eenige stukken betrekkelijk de *Lycées en primaire scholen*.
Idem n°. 13, uts^a^. betreffende het *Tribunal van koophandel* te Breda.
Idem n. 14, uts^a^. betrekkelijk de *Mont de piété* te Breda en Bergen op Zoom.
Idem n. 15, inhoudende de *verificatiën der Kassen* van de Comptabelen in 't Arrondissement.
Idem n°. 16, inhoudende de *Gemeentensrekeningen* van Oosterhout, Steenbergen en Etten over 1811.
Idem n°. 17, inhoudende eenige staten de *Statistiek* van het arrondissement betreffende.
Idem n°. 18, een plan en een request tot het aanleggen van eene *Veenderij in de gemeente van Oosterhout*.

De Gewezen Commissaris van het District Breda,
(Get.) ISING.

Aldus de voorschreven stukken overgenomen door ons Commissaris van het district Breda, den 13 januarij 1814 (*sic*).

De Commissaris voornoemd,
(Get.) A. J. INGENHOUSZ.

Naar het origineel in het archief der provincie Noordbrabant.

Appendix *D.*

STAAT EN INVENTARIS van het Archief van de voormalige Sous-prefecture te Breda geschreven en in order gebracht door den gewezen commissaris van het Arrondissement Breda, ingevolge Besluit van Zijne Excellentie den Heere Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche Zaken.

Recueil de Lois, 25 tomes in elf banden, mankeerd tom. 17 en 18.
Table générale sur le recueil des Lois van 1 tot 24, in 4 banden.
Recueil de Lois pour le(s) Neuf Départements, 2 vol
Recueil de Lois de la république francaise, 4 vol.
Lois et actes du Gouvernement, 8 vol.
Bulletin de Lois (consulat), 8 tomes, mankeerd tom. 1e.
Bulletin de Lois (Empire), 18 tomes.
Repertoire des Prefets, 2 tomes.
Instruction générale sur la conscription.
Manuel classique d'actes relatif à l'état civil, 2 Exemps.
Administration des finances de l'Empire an 14 et 1806.
Idem an 1808
Exposé de la situation de l'empire dans la Séance du 25 février 1813.
Dissertation historique et critique sur l'origine des francs saliens et de la loi salique.
Extrait pour les conscrits.
Idem avec la traduction hollandaise.
Reglement sur les Octrois.

REGISTRES.

1 Repertoire de la Sous-préfecture de Breda du 30 Mai 1810.
1 Repertoire commencé le 1e. Janv. 1811.
1 Repertoire depuis le 1e. Janv. 1812 jusqu'au 16 Mai 1813.
1 Repertoire depuis le 17 Janv 1813—4 Nov. même année.
1 Registre de correspondance depuis 30 Mai 1810 jusqu'au 21 Septembre même année, n. 1.
1 idem n°. 2 depuis le 22 jusqu'au 5 Mars 1811.
1 idem n°. 3 depuis le 5 Mars jusqu'au 3 Juillet 1811.
1 idem de correspondance depuis 4 Juillet 1811 jusqu'au 30 Octob. 1811. N°. 4.
1 idem n. 5 depuis le 30 Oct. 1811 jusqu'au 3 Avril 1812.
1 idem n°. 6 depuis le 3 Avril 1812 jusqu'au 28 Juillet 1812.
1 idem n°. 7 depuis le 29 Juillet 1812 jusqu'au 31 Déc. 1812.
1 idem n°. 8 depuis le 2 Janv. 1813 jusqu'au 1 Avril 1813.
1 Registre de correspondance depuis 1e. Avril 1813 jusqu'au 30 Juin 1813, n°. 9.

1 Registre n°. 10 depuis 1 Juillet 1813 jusqu'au 12 Oct. 1813.
1 idem n°. 11 depuis 12 Octb. 1813 jusqu'au 9 Déc. 1813.
1 Registre des deliberations depuis le 1e Juin 1810 jusqu'au 2 Décembre 1813.
1 Registre de proces Verbaux.

ARCHIVES.

Navigation Mercuriales et commerce. 1 carton, sept paquets contenant les années 1810, 1811, 1812 et 1813.
Hospices et Bureaux de bienfaisance. 1 carton, sept paquets 1810, 1811, 1812 et 1813.
Police. 4 paquets 1810, 1811, 1812 et 1813.
Statistique. 1 carton, 3 paquets 1810, 1811, 1812 et 1813.
Culte. 1 carton, 3 paquets 1810, 1811, 1812 et 1213.
Canonniers garde cote. 1 carton, 3 paquets 1810, 1811, 1812 et 1813, 2 paquets de Listes.
Conscription. 1 carton, 4 paquets 1810, 1811, 1812 et 1813, 1 paquet Listes Alphabétique des conscrits
Octroi. 1 carton, 3 paquets 1810, 1811, 1812 et 1813, 1 paquets Listes de la mode de perception, 1 paquets roles des abonnemens.
Depôt de Mendicité. 1 carton, 3 paquets 1810, 1811, 1812 et 1813.
Poids et Mesures. 1 carton, 3 paquets 1810, 1811, 1812 et 1813.
Gardes d'honneur. 1 carton et un paquet contenant des Listes.
Peches, Eaux et Forets. 1 carton, trois paquets 1810, 1811, 1812 et 1813 un paquets idem.
Grande Voierie. 1 carton, trois paquets 1810, 1811, 1812 et 1813.
Poldres. 1 carton contenant des reglements, 2 paquets 1810, 1811 et 1813.
Tribunal de Commerce. 1 carton, 1 paquet 1811, 1812 et 1813.
Enregistrem. des recepisses. 1 carton.
Gendarmerie, Genie, Casernement et batimens Militaires. 1 carton 1813, 1 paquet contenant separement les années 1810, 1811 et 1812.
Contributions directes et droits reunis. 4 paquets 1810, 1811 1812 et 1813.
Jurés 1 carton, trois paquets 1810, 1811, 1812 et 1813.
Passeports. 1 carton 1813, 2 paquets 1811 et 1812.
Congregation religieuse. 1 carton 1810 et 1812.
Chirurgie Médecins Pharmacie. 1 carton, 1 paquet contenant 3 paquets 1810, 1811, 1812 et 1813, 1 Registre, 1 paquet Vaccine 1811.
Lettres du Préfet. 2 cartons, annees 1810, 1811, 1812 et 1813.
Récolte des grains 1 carton, 3 paquets 1810, 1811, 1812 et 1813.
Conseil d'arrondissement. 1 carton, 2 paquets 1811, 1812, 1813 et un Registre de deliberation.
Assemblées Cantonnales. 1 carton 1813, 1 paquet.
Messagerie. 1 carton 1810 et 1811.

Lettres confidentielles. 1 carton contenant 3 paquets 1810, 1811, 1812.
Commissariat des guerres, 1 carton 7 paquets 1810, 1811, 1812 et 1813.
Actes de remplacement. 3 cartons.
Manufactures et Fabriques. 1 carton 3 paquets 1810, 1811, 1812 et 1813.
Verification des Caisses. 1 carton 3 paquets 1810, 1811, 1812 et 1813.
Budgets. 1 carton 3 paquets 1810, 1811, 1812 et 1813 1 paquet Budgets et cahiers d'obs·rvation
Pièces mises au repert^e. 5 car'ons 1810 et 1811, 1811 et 1812 et 1813.
Instructions 3 paquets contenant separement 18 0, 1811, 1812 et 1813.
Diaconies. 1 paquet 1810, 1811, 1812 et 1813.
Fetes publiques. 1 paquet 1810, 1811, 1812 et 1813 1 paquet du Roi de Rome
Domaines 5 paquets 1810, 1811, 1812 et 1813.
Etat des naissances. 2 paquets 1812 et 1813.
Rapport des prisons. 1 carton 2 paquets.
Dettes des communes. 1 carton contenant 2 paquets 1810 et 1811.
Comptes des communes et des contributions. 2 paquets contenant 41 comptes.
Roles des Contribution, 3 paquets.
Listes des Canonniers gardes cotes. 1 paquet.
Listes des Gardes Nationales. 1 paquet.
Registres Civiques. 1 paquet.
Listes des Conscrits. 2 paquets.
Liste des Notaires. 1 paquet.
Administration Communale. 4 paquets 1810, 1811, 1812 et 1813.
Justice de Paix. 1 carton 3 paquets 1810, 1811, 1812 et 1813.
Garde Nationale. 1 carton 1 paquet 1812 et 1813.
Lettres du Préfet des Bouches du Rhin. 1 paquet 1810.
Petitions. 1 carton.
Pieces justificatives des comptes. 3 paquets.
Inondations. 1 paquet.
Als mede nog een paquet gedrukte stukken zijnde Lois sur l'Enregistrement.

Aldus opgemaakt en overgegeven aan den Heere Commissaris van het District Breda A. J. Ingenhousz, op heden den 1sten Februari 1815

(get.) Ising.

Deze bovenstaande stukken overgenomen bij ons Commissaris van het District Breda op heden den 1 Februarij 1815.

(get.) A. J. Ingenhousz.

Naar het origineel in het archief der provincie Noordbrabant.

Appendix *E.*

INVENTARIS VAN STUKKEN het Arrond. Breda betreffende en *door den Heer Gouverneur der Provincie Antwerpen* uit het Archief der geweze Préfecture der twee Nethen geligt en *aan het Gouvernement van Noordbrabant* gezonden.

N°. 1. Lias met verzoeken om in de administratie der vereenigde regten en der douanen te worden geplaatst.

N°. 2. Twee liassen met verzoeken om ontvangersplaatsen der Directe Belastingen, benevens twee daarvan geformeerde staten, zijnde ééne derzelve door den Sous-Prefect opgemaakt.

N°. 3. Lias met verzoeken om tot Maires te worden aangesteld; eenen staat daarbij gevoegd.

N°. 4. Lijst der sollicitanten naar de plaats van Ontvr. Particulier in het Arr. Breda, opgemaakt naar de bijgevoegde rekwesten.

N°. 5. Lias met verzoeken om Brieven van Creatie als notarissen.

N°. 6. Algemeen verslag het Arr. Breda betreffende ten titel voerende *situation administrative de l'Arr.*

N°. 7. Correspondentie over de organisatie van het Arrond. (Van weinig aanbelang.)

N°. 8. Stukken rakende de verdeeling van het Arr. in cantons, vereeniging van Gemeenten &ca.

N°. 9. Staat waarin men vindt de namen der Gemeenten en uithoeken derselver, hare Bevolking, Rivieren en voorname Wegen etc.

N°. 10. Staat in *duplo* der Bevolking van Gemeenten en gehugten opgemaakt 19 Februarij 1811.

N°. 11. Notitie rakende de naam, stigting, evenementen, Gestigten, admie. en financie der stad Breda.

N°. 12. Stukken betrekkelijk de nominatiën van plaatselijke Regeringen in het Arr.

N°. 13. Correspondentie rakende de gestie van van Dompselaer, oud-ontv. der Dom.

N°. 14. Stukken rakende het Personeel der Commissarissen van Policie.

N°. 15. Lias met stukken rakende de Gevangenissen.

N°. 16. Correspondentie nopens de surveillance van den Hr Kocken te Breda welke uit Engeland was geretourneerd.

N°. 17. Idem rakende de Hr. Oester te Breda, vervolgd uithoofde zijner gehechtheid aan het Huis van Oranje.

12 Feb. 1816.
N°. 18. Lias met Processen verbaal wegens Diefstallen etc.

N°. 19. Stukken rakende de Sluikhandel.

N°. 20. Concept Reglemt. van Policie voor de Stad Breda.

Opgemaakt den 12 Febr. 1816.

[Aan den kant naast n°. 6, 8, 9, 10 en 11 staat bijgeschreven: „(aan de) Divisie (of Comm.) van Policie".]

Naar het oorspronkelijke in het archief der prov. Noordbrabant.

Bijlage II.

NOTA
OVER DE ORDENING VAN HET PROVINCIAAL ARCHIEF VAN NOORD-BRABANT.

Reeds in 1815 klaagden de ambtenaren der provinciale griffie van Noord-Brabant over den staat van schromelijke verwarring, waarin de Franschen bij hun overhaaste vlucht het archief der vroegere bestuurslichamen hadden achtergelaten.

In dien verwarden toestand ligt de kiem van den tegenwoordigen staat der in het gouvernementsgebouw opgestapelde archieven. Het ongeregelde oudere deel sleepte het bijkomende, het sinds 1814 gevormde archief, in den staat van ontreddering mede. Bij gemis van beschikbare ruimte moest steeds meer op de zolders worden gebracht.

De massa s bescheiden van de in 1814 opgerichte maar spoedig weder afgeschafte arrondissements-directiën der algemeene landsbelastingen vloeiden, voor zoover zij het gebied dezer provincie betroffen, bij het archief in. Toen kwam het bestuur der belastingen bij het gouvernement en jaren duurde de daaruit voortkomende papierenvloed.

Nieuwe opeenstapeling moet de opheffing van de betrekking der districts-commissarissen hebben veroorzaakt. Ook de bemoeiingen met het toezicht op het budget der gemeenten kwamen na dien tijd geheel bij het provinciaal bestuur en bezorgden, met de toeneming van andere werkzaamheden, een zoo groote vermeerdering van archief, dat een behoorlijke plaatsing van de telkens uit de afdeelingen komende dossiers meer en meer onmogelijk werd.

De aanstelling van een provincialen archivaris in lateren tijd kon in den toestand weinig verbetering brengen; diens werkzaamheid bepaalde zich tot het oudere gedeelte, dat dateerde vóór december 1813.

Door de overbrenging van dat oude archief, grooter in omvang dan thans het geheele archief van 1814 tot 1851, naar het daarvoor opgerichte Rijksarchiefgebouw, ontstond hoop op verbetering van den toestand van het nieuwe archief. Een kleine som, eerst door het Rijk, daarna door de provincie toegestaan, scheen

haar mogelijk te zullen maken. Het werk werd aanvaard en in de vrij gekomen archiefkamers werd een zeker deel van het archief in orde opgesteld en voortaan beter verzorgd. Maar gebrek aan ruimte voor wegberging van het overige nog te verzorgen archief belemmerde weldra den voortgang. De noodzakelijk geworden ontruiming van een groot deel der bergzolders had het hare gedaan om de regeling bijna onmogelijk te maken. Het waren de zolders, die men vóór twee jaar heeft moeten afbreken Nauw was daarop eenige bergruimte elders verkregen of ook deze werd reeds verleden jaar weder ingenomen door de ontruiming van een archiefkamer, ja, bleek voor de daardoor verplaatste geordende bundels te klein. En de ontruiming van nog een der kamers heeft zelfs een goed deel van het reeds verrichte werk weder moeten verijdelen.

Aan een ordening van de sinds het begin dezer eeuw tegen de zoldermuren opgestapelde massa papieren van allerlei aard en herkomst had intusschen zelfs niet gedacht kunnen worden. Voor een opruiming van dezen van de vaderen geërfden toestand hadden gansch buitengewone maatregelen genomen dienen te worden.

Thans echter dreigt door de gestadige vermeerdering van het archief, ten slotte alles in dien toestand te komen. Bovendien begint de zware belasting van muren en balken ook voor dat gedeelte van het gouvernementsgebouw een gevaar op te leveren. Verandering van dien toestand, onder verkrijging van meer bergruimte, is dus noodzakelijk geworden. Daarvoor baten geen halve maatregelen. Gestadige werkzaamheid tot sorteering en verzorging gedurende geruimen tijd zal daarvoor noodig zijn. Deze is van de gewone ambtenaren der griffie, ook met de hulp van den klerk, die door de kleine daarvoor gestelde som tusschenbeide eenige uren beschikbaar is, niet te wachten. Hun ontbreekt het daarvoor aan den noodigen tijd, zoowel voor de geregelde leiding als voor uitvoering. Tot de aanstelling van een eigen voor de zaak berekenden ambtenaar met de noodige hulp zou moeten worden overgegaan, die de taak zou hebben in de eerste plaats — onloochenbaar een werk van jaren — al de opgestapelde bescheiden te bepalen, te rangschikken en in beteren toestand te brengen, alles te inventariseeren, blijvende zorg uit te oefenen ook voor het steeds bijkomende archief en voor verdere goede bewaring zorg te dragen en bovendien de noodige nasporingen te verrichten, stukken op te zoeken en te verschaffen en weder op hun plaats te brengen

Hoe nu de regeling van de ongeordende papieren zal moeten plaats vinden zal zeker veel afhangen van het bij het werk steeds rijpend oordeel van dien ambtenaar. Maar een algemeene leidraad schijnt gemakkelijk te geven te zijn. Er zal toch in de eerste plaats een splitsing moeten plaats vinden tusschen de bescheiden, die

tot het archief der Gedeputeerde en der Provinciale Staten (Staten Provinciaal) en die welke tot dat van den Commissaris des Konings (Gouverneur) behooren. Bij dat der Gedeputeerde Staten, zullen de stukken, afkomstig van het toezicht over allerlei soort van beheer, in de eerste plaats de rekeningen en begrootingen der gemeenten, een groote afzonderlijke rubriek moeten vormen. Een verdeeling van ieder dezer afdeelingen naar de invoering van de provinciale wet ligt daarbij voor de hand. Het overige moet naar de herkomst worden verdeeld. Zoo zullen de stukken, afkomstig van den vroegeren provincialen waterstaat moeten uitgenomen, die van de directie der Rijksbelastingen, tot 1844 bij het gouvernement gebleven, afzonderlijk gehouden, eveneens die van de successievelijk opgeheven arrondissements- en districts-commissarissen en districtsschouten afgezonderd moeten worden. De overigen zullen naar den omvang van den ambtskring, waaruit zij voort zijn gesproten, te rangschikken zijn En de bescheiden afkomstig van de oude administraties, van de voormalige leen- en tolkamer, de representanten van Bataafsch Brabant, van het intermediair en departementaal bestuur, van den raad van financiën en de departementale rekenkamer, die nog te voorschijn zullen komen, zullen zorgvuldig moeten uitgehouden en bij het oud-archief gevoegd worden.

Natuurlijk is dat een werk van zeer grooten omvang en ernstige studie, zal het een langdurigen arbeid en toewijding vereischen en zijn de moeilijkheden, vooral met het oog op den toestand der papieren en de ruimte ter bewerking, niet te ontveinzen Maar ook het nut is onmiskenbaar en behoeft haast geen nader betoog. Het geldt hier de hoofdbron voor de geschiedenis der provincie, van hare inrichting, hare wegen, dijken, kanalen, hare waterschappen en hunne oprichting en beheer, van de instelling harer onderdeelen, de gemeenten, dezer financiën, dezer rechten, van de ontginningen, van de groote ondernemingen binnen haar gebied, van den landbouw, het jacht- en politiewezen, de gezondheidsregeling en het plaatselijk burgerlijk en strafrecht, van het onderwijs en de daarmee verband houdende inrichtingen enz, enz.

Een ieder kan het belang van dit alles begrijpen.

's Hertogenbosch, den 25sten Juni 1890.

De Rijks-Archivaris in Noordbrabant,
mr. A. C. Bondam.

Het oud provinciaal archief in Gelderland.

Ter voldoening aan artikel 17 van mijne instructie heb ik de eer aan Uwe Excellentie, door tusschenkomst van den heer Algemeenen Rijksarchivaris, het jaarverslag van het Oud-Geldersch archief over het jaar 1890 te doen toekomen.

I. *Toestand der bewaarplaats van het archief, de lokalen, het ameublement enz.*

Langzamerhand deed zich gebrek aan bergruimte in het archiefdepôt gevoelen, waarin werd voorzien door het vervangen van de op de bovenste verdieping aanwezige vitrines met de zich daaronder bevindende laden, (die niet werden gebruikt), voor losse zegels, door 54 kasten, geheel overeenkomende met de overige in het archiefdepôt aanwezige. Ook was de bergruimte voor kaarten te gering, waarin werd voorzien door boven de bestaande kaartenkasten in de benedenste verdieping op de plaats, waar vroeger vitrines waren, kasten aan te brengen, zoodat de bergruimte voor kaarten is verdubbeld. Hierdoor is eene belangrijke verbetering tot stand gekomen. De bewaarplaats bevindt zich voortdurend in goeden staat en onderging overigens geene verandering. Op de voorkamer, bij den Commies-Chartermeester in gebruik, werd een nieuw vloerkleed gelegd; het ameublement onderging overigens geene vermeerdering en vereischte geene herstelling. De tuin wordt behoorlijk onderhouden.

II. *Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.*

Het aantal brandzakken onderging geene vermeerdering. De bliksemafleiders werden door een deskundige beproefd en in orde bevonden. In de waterleiding deden zich geene gebreken voor.

III. *Toestand van de archief-verzamelingen.*

Met het opknappen der beschadigde stukken werd voortdurend voortgegaan. Voor het bergen der losse papieren werden wederom een 250-tal portefeuilles met linnen ruggen aangeschaft.

IV. *Werkzaamheden en voortgang der inventarisatie en der ordening van het archief.*

Zooals in het verslag over het jaar 1889 is medegedeeld, waren de pakketten, bevattende de civile processtukken van het Hof van Gelderland, losgemaakt en de daarin vervatte stukken, voorloopig volgens de data der sententiën, gerangschikt. Die arbeid is voltooid geworden; de verspreide brokstukken der processen zijn bijeengebracht en de processen in 3 hoofdafdeelingen gesplitst, als:

1°. die in eerste instantie voor het Hof zijn behandeld;

2°. de voor het Hof in appel behandelde zaken, aanvangende met 1676, na de vaststelling van de provisioneele ordonnantie over de appellen van 26 April 1675; en

3°. de zaken bij accoord beëindigd.

In de civile sententieboeken, in de registers van appellen en in die van accoorden zijn de nog aanwezige processen tevens aangestipt. De zich in de processen bevindende kaarten zijn, ter voorkoming van verdere beschadiging, daar uitgenomen om afzonderlijk te worden bewaard, met aanteekening bij welke processtukken zij behooren.

Het oud- rechterlijk archief van Buren, zoomede dat van de bank van Zuilichem, werden geordend en geinventariseerd.

In het archiefdepôt, zoomede op de openbare bibliotheek alhier, bevinden zich een aantal handschriften, in bundels onder verschillende benamingen door wijlen Mr. G. van Hasselt te samen gebracht, die op eene in 1864 van diens nagelaten handschriften gehouden auctie, deels door het Provinciaal archief, deels door de openbare bibliotheek zijn aangekocht. Die bundels bevatten afschriften van menig stuk, dat verloren is geraakt of althans tegenwoordig onbekend is, terwijl ook verschillende origineele stukken daarin zijn opgenomen. Dit deed mij besluiten den Commies-chartermeester te verzoeken eenen inventaris op die verschillende bundels te vervaardigen ten einde een overzicht van den inhoud te verkrijgen; die arbeid is voltooid. Met de aanteekening in alphabetische volgorde van alle in het archief aanwezige zegels wordt voortgegaan.

V. *In druk uitgegeven bescheiden, behoorende tot het archief.*

In het Academisch proefschrift van Dr. C. Hille Ris Lambers „de Kerkhervorming op de Veluwe" werden verschillende stukken betreffende de ketters te dier tijde, voorkomende in de verzameling van stukken van het Hof, afgedrukt, alsmede uit de Elburgsche en

Arnhemsche archieven, in bruikleen in het archiefdepôt aanwezig. In het Academisch proefschrift van den heer Isidore Mendels „Herman Willem Daendels enz., 1762—1807", werd het tegen Daendels op 24 Mei 1788 door het Hof van Gelderland uitgesproken vonnis afgedrukt. Mr. J. Wessels Boer te Hoogeveen gaf het Oud Stad- of Keurboek van Arnhem in de Verslagen en Mededeelingen van de Vereeniging tot uitgave der bronnen van het oude Vaderlandsche recht, II, p. 475 en volg. uit. De heer J. H. Hofman te Schalkwijk deed een 5tal stukken uit het Arnhemsche oud-archief, betreffende den Utrechtschen tegenbisschop, Walraven van Meurs, in zijne verhandeling over dien Prelaat afdrukken. Het is aan mij niet bekend, dat er meerdere stukken in het archiefdepôt berustende in druk zijn uitgegeven.

VI. *Aanwinsten door geschenk, ruil of in bruikleen verkregen en verliezen, zoo die er zijn, en de oorzaken daarvan.*

Van Uwe Excellentie mocht het archief ontvangen:

1°. Geologische Kaart van Nederland, vervaardigd door wijlen Dr. W. C. H. Staring, 1 : 200 000;

2°. Verslagen omtrent 's Rijks oude archieven, XI, 1888. (2 exemplaren);

3°. Verslagen omtrent 's Rijks verzamelingen van Geschiedenis en Kunst, XI, 1888;

4°. Het Klooster St. Agatha met het Princenhof te Delft, door Jhr. B. W. F. van Riemsdijk, 1889;

5°. Middel Nederl. Woordenboek van wijlen Dr. E. Verwijs en Dr. J. Verdam, III, afl. 5, 6, 7 en 8.

6°. Bijdragen van een Oorkondenboek van het Sticht Utrecht, programma door mr. S. Muller Fzn.;

Van heeren Gedeputeerde Staten van Gelderland:

1°. Notulen van het verhandelde door de Staten van Gelderland in de wintervergadering van 1889;

2°. Idem in de zomervergadering van 1890;

3°. Verslag van den toestand der provincie Gelderland over 1889;

Van het Muntcollege te Utrecht:

De Muntmeesters en hun muntslag in de Provinciale en Stede-

lijke munthuizen van de Republiek der Vereenigde Nederlanden.

Van het Gemeentebestuur van Deventer:

Cameraars-rekeningen van Deventer, door wijlen Mr. J. J. van Doorninck, III, 2de helft, 1367—1372.

Van het Gemeentebestuur van Nijmegen:

Verslag van den toestand der gemeente Nijmegen over 1889;
Inventaris van het oud-rechterlijk archief der gemeente Nijmegen, door Mr. W. van de Poll.

Van het Gemeentebestuur van Kampen:

Register van charters en bescheiden in het Oud-archief van Kampen, VII, 1621—1625.

Van het Gemeentebestuur van Utrecht:

Koopakte van eene weide bij Z. Bommel, 1726;
Catalogus van het archief te Utrecht, 2de afd., 1577—1795, door Mr. S. Muller Fzn.

Van den heer Algemeenen Rijksarchivaris:

De registers van Gerard Alewijnsz, door den schenker (Overdr. Verslagen K. Academie van Wetenschappen, Afd. Letterkunde, 3de reeks, deel VII.)

Van den heer Archivaris in Noord-Brabant:

Verslag omtrent oude Gemeente- en Burgerlijke Stands-archieven in Noord-Brabant.

Van den heer Archivaris in Utrecht:

Eene verklaring van den Pater van het Groote Zusterhuis te Lochem, dat Zweder van Kervenhem, Proost te Zutphen, 60 gl. mag afhouden van 100 aan den Hertog geleende gl., 1533;
Verkoop-conditien van koorn in de Marsch, 1735;
Stukken, betreffende den verkoop van een huis in de Marsch, 1801 en 1802;
Aanvrage van een jachtakte aan het Jachtgericht in Veluwe, 1786;
Vestiging eener rente te Doesburg, 1456.

Van den heer Archivaris in Limburg:

Overzicht der Pastoreele Doop-, Trouw- en Sterfregisters in Limburg.

Van den heer Archivaris in Groningen:

Koopbrief van een huis te Zutphen.

Van den heer Commies-chartermeester in Groningen:

Inventaris van het Huisarchief van de Nienoord enz.

Van den heer R. Fruin Th Az., te Utrecht:

Verslag omtrent oude Gemeente- en Waterschapsarchieven in de provincie Utrecht, over 1889.

Van de Commissie tot bewaring van gedenkteekenen van geschiedenis en kunst, te Nijmegen:

Catalogus van het Museum te Nijmegen, 2de gedeelte, gedenkteekenen van Middeleeuwschen oorsprong;
Verslag over 1889.

Van de Commissie voor de Geschiedenis der Walsche Kerken:

Rapport sur les travaux de la commission de l'histoire des Eglises Wallonnes, 1889—1890.

Van den heer J. H. Hofman, te Schalkwijk:

Walraven van Meurs, tegenbisschop te Utrecht;
De Pastoorshof te Everdingen;
Didam of Netterden.

Van den heer H. J. van Wessem, te Tiel:

Generale keur der Dijken in Bommelerwaard, 1670;
Consideratiën op het gereformeerde dijkrecht in Tieler- en Bommelerwaarden;
Drie leenakten van de RossumscheLeenkamer, 1654, en 2 betreffende landerijen onder Wadenoijen., 1667;
Jaargangen 1733 en 1740 van de Heerenboekjes;
Jaargang 1765 van de Stichtsche Almanach;
Jaargang 1764 van de Gesteltenisse der Hooge Vergaderingen enz.;
Aanleg der zandpaden in N. Betuwe, 1663;
Artikelen, betreffende desolate boedels tusschen N. Betuwe en de gerichten van Tiel en Zandwijk, 1677;
Publicatie betreffende het leveren van karren en paarden in N. Betuwe, 21 October 1611;
Extract uit het gerichts signaat, 16 November 1683;
Dagvaarding tot zuivering van hypotheek van goederen onder Bemmel, Gent, Ressen enz., 1824.

Van den heer Jonkheer D. J. A. A. van Lawick van Pabst, Burgemeester van Arnhem:

Numismatica Neerlandica, 1576—1881. Feestuitgave bij het 50jarig bestaan der firma G. Theod. Bom & Zonen, te Amsterdam.

Van den heer Isidore Mendels te Winterswijk, diens Akademisch proefschrift:

„ Herman Willem Daendels vóór zijne benoeming tot Gouverneur-Generaal in O. Indiën, 2 deelen."

Van den heer dr. C. Hille Ris Lambers, Predikant te Oost-Voorne, diens Academisch proefschrift:

De Kerkhervorming op de Veluwe, 1523—1578 enz.

Van den heer R. R. H. Toe Laer, te Amsterdam:

Geslachtslijst der familie Toe Laer, door A. A. Vorsterman van Oijen.

Van een onbekende:

Tegenwoordige Staat der Vereenigde Nederlanden, Generaliteitslanden, 1740.

Van den heer A. C. Baron Snouckaert van Schauburg, te 's Gravenhage:

Militaire zaken, 1586. HS. van Mr. G. van Hasselt. (Op de veiling van van Hasselt's handschriften in 1861 te Arnhem komt dit onder n°. 46 litt. *b* van den catalogus voor.) (1)
Dit H.S., door Z.H.W.Geb. op de auctie Alberdingk Thijm te Amsterdam aangekocht, werd op de meest welwillende wijze aan het archiefdepôt geschonken.

Aangekocht werden:

Op de auctie van Stockum, te 's Gravenhage:

Afval van Willem, Graaf van den Berge, H.S. van Mr. G. van Hasselt. (Op de bovenbedoelde veiling van van Hasselt's HS. komt het voor onder n°. 2.)

---

(1) Een gedeelte der toen geveilde H.S. van G. van Hasselt werd voor de Openbare bibliotheek te Arnhem, een ander voor het toenmalig Provinciaal archief aangekocht.

Op de auctie F. Muller, te Amsterdam:

Namen ende Waepenen van die Heeren Canzelers, Raeden enz., zedert de oprichting van het Hof enz , 2 bladen;
Officieel geteekende stukken op perkament, betreffende Nijkerk, Harderwijk, Putten enz., 1593—1698;
Signaet van den hoffgerichte des haves tho Putten, 1560.

Op de auctie P. Gouda Quint, te Arnhem:

Overeenkomst van de Fransche Republ. tijdrekening met de gewone;
Nederl. Gemeentewapens door Mr. W. J. baron d'Ablaing van Giessenburg;
Rekening Batenburgsche pandgoederen, 1605—1606;
Canzelarij ordonnantie, 1547, 1622 en 1654 etc.;
Arnhemsch Handboekje, 1741;
Woordenboek van Kilian, editie van G. van Hasselt, 1777, 2 deelen.

Auctie E. J. Brill, te Leiden:

Schepenakte van Huissen, 1590.

Bij den boekhandelaar P. Gouda Quint, te Arnhem:

Mittheilungen des Instituts für Oesterreichische Geschichtsforschung, XI, 1890;
Idem idem, IIIter Ergänzungsband, Istes Heft;
Archivalische Zeitschrift, Neue Folge, Erster Band, 1890;
Mittheilungen aus dem Stadtarchiv von Köln, 19tes Heft;
Cartularium van de Abdij van Marienwaard door James de Fremery, 1890.

Bij den boekhandelaar E. J. Brill, te Leiden:

Manuel d'histoire, de généalogie enz. par A. M. H. J. Stokvis, tome 3, fascicule 1.

Door *ruiling* met het gemeentebestuur van Amsterdam werd verkregen:

Overdrachts-akte van het goed Oppen-Hurinck, onder Wijchen, 1369; waartegen in ruil werd afgestaan een in perkamenten band gebonden handschrift, bevattende Willekeuren van Amsterdam enz.

In *bruikleen* werden van het gemeentebestuur van Aalten ontvangen:

1°. Maatboek van Bredevoort; en

2°. idem van Aalten, behoorende bij de kaarten op last van de Commissie voor de verponding, ingesteld door Koning Lodewijk Napoleon, opgemaakt.

Van het gemeentebestuur van Wehl:

Ambtskaart van Wehl.

Naar aanleiding van een door Uwer Excellentie's voorganger gedaan verzoek, werden eene kaart van de omstreken van Gennep, Goch en Stralen aan het archiefdepôt te Maastricht en een verkoopbillet van de goederen van het St. Agnietenklooster te Rhenen aan dat te Utrecht overgedragen; beide stukken waren door den Heer H. J van Wessem te Tiel aan het Geldersch archiefdepôt in 1889 ten geschenke aangeboden.

VII. *Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden voor het hoofdarchief in de provincie van gewicht berustende in andere binnen- of buitenlandsche archieven.*

Hiertoe bestond in het afgeloopen jaar geene gelegenheid.

VIII. *Gebruik van het archief door en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.*

Schriftelijke inlichtingen werden aan den Heer Commissaris des Konings in Gelderland verstrekt, betreffende de verplichting tot uitkeering van tiendmaaltijdspenningen door den Predikant te Beuningen aan het Gemeentebestuur aldaar, die tot een uitgebreid onderzoek aanleiding gaven.

Aan het gemeentebestuur van Arnhem werden schriftelijke inlichtingen over de uitgestrektheid van het Arnhemsch vischrecht in de rivier den Rijn gegeven.

Aan verschillende particulieren werden mondelinge en schriftelijke inlichtingen, zoowel van juridischen als historischen aard, verstrekt. Het bezoek, door particulieren aan het archiefdepôt gebracht tot het doen van nasporingen van verschillenden aard, was wederom niet onaanzienlijk. Aan een viertal personen buiten de gemeente werden met Uwer Excellentie's machtiging archiefstukken ter leen afgestaan.

IX. *Uitkomsten der bemoeiingen met gemeente-, waterschaps- en andere archieven.*

Het gemeentebestuur van Aalten had het oud-archief dier ge-

e ter inventarisatie overgezonden. Dit archief maakt een ge- uit van dat van de voormalige Heerlijkheid Bredevoort,)e het dorp Aalten behoorde. Van dat archief werd een in- is opgemaakt en aan het gemeentebestuur ingezonden. Het tevens verschillende stukken, die op de tegenwoordig af- ·lijke gemeenten Dinxperlo en Winterswijk, vroeger mede Bredevoort behoorende, betrekking hebben. De in dat archief evindende maatboeken van Aalten en Bredevoort werden aan chiefdepôt in bruikleen afgestaan. (Zie onder hoofdstuk VI.)

De Archivaris in Gelderland,

J. F. Bijleveld.

Het oud provinciaal archief in Noord-Holland.

Overeenkomstig de bepalingen mijner instructie, heb ik de eer Uwe Excellentie verslag uit te brengen, betreffende het archief in Noordholland over het jaar 1890.

I. *Toestand der bewaarplaats van het archief.*
(Lokalen en ameublement.)

Het archief wordt bewaard in vier boven- en twee benedenlokalen in het gebouw van het Provinciaal Gouvernement Die vertrekken zijn tamelijk ruim, goed verlicht en voor het doel geschikt. Het ameublement is voldoende en in behoorlijken staat van onderhoud. Er werden vier groote kasten bij getimmerd, en wel twee op eene boven-, twee in eene benedenkamer.

De lokaliteit voor het archief bestemd, is vermeerderd met één vertrek, vroeger dienende tot bureau van den controleur van het kadaster.

II. *Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.*

De brandblusch- en reddingsmiddelen zijn niet vermeerderd, omdat dit niet noodig toescheen en zij in het voorgeschreven aantal voorhanden zijn.

Ten dienste van het archief kan beschikt worden, over een geladen extincteur op tafeltje in de bovenlokalen, met twaalf groote linnen brandzakken.

Een geladen extincteur op tafeltje in de benedenlokalen en ook daarbij twaalf dergelijke zakken.

Zes brandbluschgranaten in elke kamer.

Voor zoover dit te beoordeelen valt, verkeert alles in zoodanige toestand, dat er bij onverhoopt geval van brand, onmiddellijk met eenig goed gevolg gebruik van zou zijn te maken. Wenschelijk zou het wezen, zoo in of bij de archiefkamers brandkranen werden aangebracht, ten einde onverhoopt uitbrekende vlammen, beter en meer afdoende uit te dooven, dan waarschijnlijk met de voorhanden brandbluschmiddelen het gevolg zijn kan.

III. *Toestand der archiefverzamelingen.*

Er is weder eenige verbetering gebracht in het uiterlijk aanzien der archieven en langzamerhand zal men, zóó ten minste voortgaande, tot een meer gewenschten en bevredigenden toestand komen. Reeds meermalen is medegedeeld, dat al hetgeen in de gemeenten wordt opgespoord en in 's Rijksarchiefdepôt overgebracht, herstelling behoeft. Gewoonlijk, enkele uitzonderingen daargelaten, bevinden de registers of stukken zich in een staat van verregaande verwaarloozing, hetgeen weinig verwondering wekt, wanneer men weet, dat ze meestal van zolders of uit de kelders worden te voorschijn gebracht, waar ze met vuil en stof bedekt, aan vocht en nog erger ten prooi, vergeten en ongeacht, meestal jaren lang gelegen hebben. Dezelfde ervaringen zijn in het afgeloopen jaar weder opgedaan en daarom is ook zoo trouw mogelijk de aangenomen regel gevolgd, de oude rechterlijke bescheiden, in gemeentearchieven gevonden, dadelijk na ontvangst alhier, te doen opknappen of overbinden. Een groot gedeelte van het jaar zijn twee boekbinders daarmede bezig geweest en ongeacht vele kleine herstellingen van anderen aard, hebben zij 641 registers, van de zoo even aangeduide herkomst, in 1890 in- of overgebonden.

Wanneer eenmaal het allernoodzakelijkste boekbinderswerk is verricht, aan de nog bij honderdtallen op herstelling wachtende registers der rechterlijke archieven, zal er ook eens aan gedacht kunnen worden, met kracht de hand te slaan, aan opknappen van het overige archief.

De inventarisatie van het archief is van dien aard, dat voor eenigszins ingewijden, de weg er in gevonden kan worden; meer ruimte om alles behoorlijk te plaatsen en uit te zetten is echter wenschelijk en vereischt, alvorens met eene definitieve inventarisatie kan worden aangevangen.

IV. *Werkzaamheden en voortgang der ordening en inventarisatie van het archief.*

Er is voortgegaan met het uitzoeken, rangschikken en beschrijven van het archief der gemeente Enkhuizen en wel bepaald met dat gedeelte er van, handelende over de Weeskamer, de Admiraliteit en de Noordsche Compagnie, terwijl ook eene groote menigte erin voorkomende boedelpapieren van oude Enkhuizer geslachten, zijn in orde gebracht en vereenigd.

Verder werd hetgeen hier voorhanden is van de archieven der gemeenten Heer Hugowaard, Monnickendam, Oudorp en Schagen nagezien en geordend; een begin werd gemaakt met het uitzoeken van het in 1890 overgebrachte archief der gemeente Egmond

binnen, de briefwisseling tusschen de Departementale Besturen van Texel en van den Amstel, en wel hoofdzakelijk het gedeelte, handelende over den inval der Engelschen en Russen in Noord-Holland in 1799, werd naar behooren gerangschikt, en voorts een groot gedeelte van den beschikbaren tijd besteed, aan het uitzoeken, ordenen en beschrijven van rechterlijke archieven, hetzij in de twee laatste jaren, hetzij in 1890 in 's Rijksarchiefdepôt aangekomen.

Volgens den mij in 1888 gegeven last, ben ik in het afgeloopen jaar voortgegaan met het onderzoeken van gemeentearchieven ter opsporing van oude rechterlijke bescheiden; voor dat doel werden 31 gemeenten door mij bezocht en welke vruchten dien arbeid heeft gedragen, tot welke uitkomsten mijn onderzoek leidde, zal hierna blijken.

In 1890 werd ten einde gebracht, de gedachtenwisseling met het gemeentebestuur van Haarlem over het „Archief van Schepenen der Stad Haarlem", dat, volgens Uwe beschikking van 2 Mei jl. tot wederopzeggens onder berusting dier gemeente zal worden gelaten, en ontving ik bericht, dat de archieven van gemeenten vroeger behoord hebbende onder den Rechtsban van Haarlem en sedert tal van jaren op het Stadhuis aldaar bewaard, aan mij zouden worden uitgeleverd. Ten gevolge van de dienaangaande gemaakte afspraken, is dan ook op den 19 Juli 1890 van den archivaris der gemeente Haarlem door mij overgenomen, hetgeen hierna beschreven wordt.

Archief der Baljuwen, Houtvesters en Stadhouders der leenen van Brederode.

1. St. Andries 1415. Walraven van Brederode verkoopt aan die van Schoten en Velsen, hun dienst en paardendienst.
2. 3 Dec. 1505. Philips de Schoone geeft den Heer van Brederode eenige duinen in erfpacht.
3. 27 Maart. 1532. Testament van Heer Joost van Brederode.
4. A°. 1534. Stukken over het blasoeneeren door de Heeren van Brederode, met het wapen van Holland.
5. 12 Februari 1563. Hendrik van Brederode verleidt Lancelot van Brederode met de tienden van Schoten.
6. 3 April 1581. Keuren en ordonnantiën gemaect bij Willem van Sonnenberch, bailliu ende houtvester van Brederode.
7. 5 October 1582. Keuren ende ordonnantiën gemaect bij Joncheer Aelbrecht van Egmondt, houtvester van de Heerlicheyt van Brederode.
8. 5 Juli 1583. Bestek voor het verbouwen van den windmolen in Santpoort.

9. 6 Maart 1591. Publicatie van Schout en Schepenen van Tetterode, Aelbrechtsberg en de Vogelensang over schade, door losloopende dieren in de wildernis aangericht.
10. 20 Augustus 1602. Ordonnantie op de wildernissen van Brederode.
11. A°. 1604. Memorie over de opbrengst der vlastienden.
12. 10 October 1605. Ordonnantie op het betalen der huren en erfpachten.
13. Publicatie van Hans Wolphert van Brederode (1599—1655) over het storen der zwanen.
14. 21 Juni 1629. Mandament van de buren van Tetterode, Aelbrechtsberg en de Vogelensang, waarbij zij beweren, van moeskruiden geen tienden verschuldigd te zijn.
15. 17 April 1633. Placaet beroerende de onghequalificeerde personen op eenighe acten jaghende.
16. 7 October 1635. Publicatie op het schouwen van het Spui, de Houtvaart en andere wateren, in de Houtvaart uitkomende.
17. Ordonnantie van Hans Wolphert van Brederode, betreffende het jagen op Hartjesdag.
18. Publicatie van Hans Wolphert van Brederode over de scheiding der wildernissen.
19. 25 Juni 1640. Hans Wolphert van Brederode gebiedt, dat niet vroeger dan een maand ná St. Jacob in de wildernissen zal worden gejaagd.
20. 5 Juni 1640. Hans Wolphert van Brederode verbiedt, binnen den tijd van een jaar op hazen te jagen.
21. 30 Juli 1646. Publicatie dat binnen de heerlijkheid een zeker recht zal worden geheven op bier en wijn, ten behoeve der kerk van Aelbrechtsberg en van de predikants- en schoolmeesterswoningen.
22. 7 Juni 1648. Verbod om tusschen St. Jacob en Bamis binnen de heerlijkheid op hazen te jagen.
23. A°. 1650. Ordonnantie op den ijk der melktonnen.

Baljuwen van Kennemerland, later ook van Brederode.

24. A°. 1604. De procureur-generaal uit den naam en van wege de hooge overheid en Grafelijkheid, impetrant in relief d'appel ter eenre — en Schepenen en Regeerders van Limmen, Castricum, Uitgeest, Heilo en Oesdom, in hetzelfde cas ter andere zijde, over het maken van keuren door Baljuw en Leenmannen van Kennemerland.
25. A°. 1606 -1609 Akten waarbij de Baljuw afstand doet van procedures tegen Haarlemsche poorters.
26. A°. 1609. Aanteekeningen betreffende de houtvesterij van Brederode.
27. A°. 1609. Declaratie van costen ghedebourseert bij David

Colterman over de enquesten, informatien, proceduren op ende jegens Jan Fluren, jong gesel van Aalsmeer, ter saecke van manslach ende dieverijen bij hem gecommitteerd.

28. Instructie van een Schout in Kennemerland sijn dagelijksche boeten ende recht te mogen winnen.

29. 21 Januari 1644. Keur van Baljuw en Leenmannen van Kennemerland, tegen het vechten met messen.

30. 6 Mei 1649. Keur van Baljuw en Leenmannen op het ijken en branden van melktonnen.

31. A°. 1667--1753. Extracten uit de crimineele rol van Kennemerland en Brederode.

32 A°. 1736. Stukken betreffende de aanstelling van Christoffel van Beek, tot waarnemend Baljuw van Kennemerland.

33. Brieven door de Staten van Holland en West-Friesland aan den Baljuw van Kennemerland geschreven, van 1750—1755, 1757—1759.

34. A°. 1600—1758. Eischen, dingtalen en vonnissen in cas crimineel voor de Hooge Vierschaar van Kennemerland.

35. Crimineele rollen van 1609—1612, 1619 1632, 1642—1644, 1652-1721, 1798—1811

36. Civiele rollen van 1600—1605, 1609—1612, 1622—1624, 1626—1628, 1633—1648, 1654—1656, 1662—1669, 1756—1810.

37. A. 1658—1745. Memorialen.

38. A°. 1670—1750. Registers van Commissarissen.

39. Rollen van de Vierschaar, van 1615—1617, 1644—1649, 1671—1674.

40. Extra-Ordinaris-Vierschaar registers, van 1657—1676.

41. 29 Maart 1750—6 April 1760. Registers van 't geen de Secretaris van Kennemerland te vorderen heeft, voor het verzenden van ordonnantiën, placaten enz

42. A°. 1797—1811. Resolutiën.

Archief der Bailluage van Kennemerland en Brederode.

43. 12 Nov. 1805—16 Januari 1810. Civiele rol van Brederode.

44. 8 Juli 1806—17 Februari 1810. Crimineele rol van Brederode.

45. 17 Januari 1809—28 Februari 1811. Register van de Vierschaar van Kennemerland.

46. 9 December 1808—28 Februari 1811. Memoriaal van Leenmannen van de Hooge Vierschaar van Kennemerland.

47. 15 October 1792—16 October 1810. Register van de conclusiën van eisch, van den Baljuw van Kennemerland.

48. 11 Augustus 1795—5 December 1808. Justitieboek van de Hooge Vierschaar van Kennemerland.

Bennebroek.

49. A°. 1656—1666, 1668—1670, 1676—1678, 1685—1794, 1798—1810. Rollen van Schout en Schepenen.
50. A°. 1728—1741, 1746—1810. Scabinale akten voor Schepenen verleden.
51. A°. 1753—1793. Trouw- en Weesboek.
52. A°. 1667—1810. Prothocol van transporten en hypotheken.
53. A°. 1795—1809. Register van transporten van onroerende goederen.

Berkenrode.

54. A°. 1618—1643, 1655—1795. Registers van transporten van onroerende goederen.
In een van deze registers komt voor, de Staat van het recht van trouwen en begraven in de heerlijkheid Berkenrode, van 1691—1749.

Haarlemmerliede en Hofambacht.

55. A°. 1743—1809. Akten voor Schepenen verleden.
56. A°. 1797—1810. Rollen van de Vierschaar.
57. 7 Januari 1574—1647, 1750—1808. Prothocol van Haarlemmerliede.
58. 19 Juni 1578—1593, 1604—1808. Prothocol van Hofambacht.
59. A°. 1808—1811. Transporten van schuldbrieven, voor Schout en Schepenen van Haarlemmerliede verleden.
60. A°. 1808—1811. Transporten van schuldbrieven voor Schout en Schepenen van Hofambacht verleden.

Heemskerk.

61. A°. 1699—1811. Akten voor Schepenen verleden.
62. A°. 1733—1753. Aanteekeningen der zaken, voorgevallen in de Kerk van Jesus Christus te Heemskerk.

Heemstede.

63. A°. 1574—1596, 1609—1611, 1616—1811. Rollen van het Gerecht.
64. A°. 1686—1711. Registers van de sententiën van preferentiën.
65. A°. 1748—1767, 1776—1811. Registers van de akten voor Schepenen verleden.

66. A°. 1756—1758, 1771—1808. Resolutiën van Schout en Schepenen van Heemstede.
67. A°. 1628—1634, 1638—1810. Prothocol van transporten en hypotheken.

Houtrijk en Polanen.

68. A°. 1741—1761, 1780—1806. Schepenrollen.
69. A°. 1743—1770, 1780—1811. Register van de minuten en geregistreerde akten.
70. A°. 1742—1743, 1751—1794. Register van de consignatiën.
71. A°. 1703—1806. Register van de akten voor Schepenen verleden.
72. A°. 1788—1795. Stukken betreffende verkoopingen bij executie.
73. A°. 1729—1808. Prothocol van de opdrachten wegens Houtrijk en Polanen met Raasdorp.
74. A°. 1808—1811. Akten van transport of registratie van eigendomsovergang.

Noord en Zuid Akendam, Schoten, Schoterbosch en Hogerwoerd, en Schotervlieland.

75. A°. 1660—1712. Rolle van Schepenen.
76. A°. 1752—1810. Rolle van Schepenen van Schoten, Noord- en Zuid Akendam.
77. A°. 1703—1747, 1751—1806. Register van de akten voor Schout en Schepenen van Schotervlieland verleden.
78. A°. 1810—1811. Gerechtsrol van Schotervlieland.
79. A°. 1662—1809. Register van de akten voor Schepenen van Schoterbosch en Hogerwoerd verleden.
80. A°. 1610—1808 Prothocol van Schoten.
81. A°. 1622—1808. Prothocol van Noord- en Zuid Akendam.
82. A°. 1806. Prothocol van opdrachten en hypotheken van Schotervlieland.

Sparendam.

83. A°. 1626—1811. Rollen van het Gerecht.
84. A°. 1681—1811. Voorwaarden van verkoopingen van rechtswege gehouden.
85. A°. 1699—1811. Rekeningen van insolvente boedels.
86. A°. 1643—1809. Testamenten van personen wonende te Sparendam.

87. A°. 1653—1811. Akten verleden voor Schepenen van Sparendam.
88. A°. 1623—1811. Prothocol der transporten van vaste goederen.

Tetterode, Aalbrechtsberg en de Vogelensang.

89. A°. 1610—1626, 1638—1660 en 1671—1728. Rollen van het gerecht
90. A°. 1735—1775, 1796—1811. Akten voor Schepenen verleden.
91. A°. 1580—1811. Prothocol van transporten en hypotheken.

Velsen.

92. A°. 1595—1811. Rollen van het gerecht.
93. A°. 1735—1811. Akten voor Schepenen verleden.
94. A°. 1599—1800. Prothocol van transporten en rentebrieven.
95. A . 1687—1783. Memoriaal van 't geen dagelijks is voorgevallen, en Register van de verleibrieven en transporten.
96. A°. 1725—1808 Prothocol van Schepenkennissen en rentebrieven.
97. A°. 1808—1810. Prothocol van akten van transport.
98. A°. 1809—1811. Akten van hypotheek.

Westzaan.

99. A°. 1653—1657, 1660—1712, 1718—1811. Rollen van het gerecht.
100. A°. 1733—1808. Akten voor Schepenen verleden.
101. A°. 1720—1771 en 1782—1788. Trouwboek van de gemeente Westzaandam.
102. A°. 1808—1811. Register van den betaalden 40e penning van notarieele obligatiën.
103. A°. 1806—1811. Register van overdracht van onroerende goederen.
104. A°. 1806—1811. Catalogi van de verkoopingen van onroerende goederen.
105. A°. 1581—1811. Prothocol van transporten van onroerende goederen.
106. A°. 1796—1810. Prothocol van transporten van onroerende goederen te West Zaandam.
107. A°. 1796 -1811. Prothocol van belastingen of hypotheken te West Zaandam.

108. A°. 1797—1811. Prothocol van transporten van onroerende goederen te Koog.
109. A°. 1796—1811 Prothocol van belastingen of hypotheken te Koog.
110. A°. 1796—1811. Prothocol van transporten van onroerende goederen te Zaandijk.
111. A°. 1796—1811. Prothocol van belastingen of hypotheken te Zaandijk.
112. A°. 1796—1811 Prothocol van transporten van onroerende goederen te Wormerveer.
113. A°. 1797—1811. Prothocol van belastingen en hypotheken te Wormerveer.
114. A°. 1654—1758 en 1792—1807. Register van opdrachten bij decreet te Westzaan.
115. A°. 1654—1811. Prothocol van hypotheken te Westzaan.
116. A°. 1654—1729. Register van de verbandbrieven op windpacht van molens.
117. A°. 1560—1572. Register van schuld- en rentebrieven en hypotheken.
118. A°. 1784—1811. Register van betaalden 40sten penning en notarieele obligatiën.
119. A°. 1806—1810. Register van gecedeerde onroerende goederen buiten transport te West-Zaandam en Koog aan de Zaan.
120. A°. 1808–1811. Register van geregistreerde obligatiën.

Wijk aan Duin.

121. A° 1582—1803. Rollen van het gerecht.
122. A°. 1640—1811. Akten voor schepenen verleden.
123. A°. 1639—1796. Prothocol van eigendomsovergangen en hypotheken.

Wijk aan Zee.

124. A°. 1665–1793. Rollen van het gerecht.
125. A°. 1639–1731. Akten voor schepenen verleden.
126. A°. 1651—1770. Stukken behoorende tot de schepenbank.
127. A°. 1597—1794. Prothocol van eigendomsovergangen en hypotheken.

Wormer.

128. A°. 1609—1809. Rollen van het gerecht.

129. A°. 1626—1802. Crimineelboek.
130. A°. 1704—1811. Rechtsboek.
131. A°. 1755—1807. Akten voor schepenen verleden.
132. A°. 1654—1665, 1672—1806. Staten van den 80sten, 40sten en 20sten penning.
133. A°. 1696—1715. Staten van goederen waarvan de 20ste penning moet betaald worden.
134. A°. 1737—1782. Registers van de goederen, waarvoor de 10de, 15de en 20ste penning moet betaald worden.
135. A°. 1792—1806. Register bevattende de memoriën voor de collaterale successie.

Enge Wormer.

136. A°. 1707—1760. Jurisdictieboek.
137. A°. 1765—1808. Rolle van Baljuw en Schepenen.
138. A°. 1739—1805. Taxatieboek.
139. A°. 1766—1806. Rekeningen van de collaterale successie.
140. A°. 1765—1810. Stukken over de rechtsbedeeling van Schepenen.
141. A°. 1755—1805. Akten voor schepenen verleden.
142. A°. 1765—1795. Stukken bij den Baljuw ontvangen.
143. A°. 1746—1810. Registers van de publieke verkoopingen.

Jisp en Wijde Wormer.

144. A°. 1612—1788. Gerechtsrollen.
145. A°. 1673—1748. Akten voor Schepenen verleden.
146. A°. 1612—1795. Registers van overdrachten en hypotheken.
147. A . 1795—1810. Registers van overdrachten van onroerende goederen.
148. A°. 1739—1794. Registers van aangifte van transporten en hypotheken.

Zandvoort.

149. A°. 1598—1680, 1686—1797. Rollen van het gerecht.
150. A°. 1621—1811. Akten voor Schepenen verleden.
151. A°. 1788—1810. Notulenboek van Schepenen.
152. A . 1805—1807. Stukken behoorende bij de notulen der Schepenen.
153. A°. 1795—1811. Stukken betreffende de crimineele Justitie.
A°. 1801—1810. Voorwaarden van verkoopingen van roerende en onroerende goederen.

A°. 1802—1807. Testamenten van personen wonende in de heerlijkheid Zandvoort.

A°. 1801—1807. Akten van voogdij.

A°. 1787—1797. Staat van verantwoording van de collaterale successie, het trouwen en begraven enz.

154. A°. 1809—1811. Transportakten van onroerende goederen.

Nieuwerkerk, Zuid Schalkwijk en Vijfhuizen.

155. A°. 1694—1738, 1769—1782, 1796—1803. Rollen van het gerecht.

156. A°. 1785—1789. Akten voor Schepenen verleden.

157. A°. 1775—1795. Testamenten, verklaringen enz. voor Schepenen verleden, door hen opgemaakt of bij hen ingekomen.

158. A°. 1642—1811. Transporten van onroerende goederen en hypotheken.

159. A°. 1808—1811. Akten van registratie.

Archief der Bailluage van Bloys.

160. A°. 1779—1802. Crimineele rollen.

161. A°. 1798—1810. Recueil van stukken tot de crimineele rolle behoorende.

Assendelft.

162. Zaterdag na St. Mauricius 1394. Vidimus gegeven door broeder Hughe Janszoen, Cureit van Heemskerk, van den brief van Aelbrecht van Beieren dd. Jaersavond 1392, waarbij Baertout Gherijtszoen van Assendelft verleid wordt met het Schoutsambt van Assendelft.

163. Maandag na Elfduizend Maagdendag 1397. Vidimus gegeven door Jan Gherijtssoen, Cureit van Akersloot, van een brief van St. Servatiusdag 1361, waarbij de schouw van den Nieuwendam in Krommenie tot den Assendelverdijk, wordt gegeven aan de nieuwe buren van Akersloot.

164. 22 Nov. 1399—28 December 1629. Privilegiën en vrijheidsbrieven der heerlijkheid van Assendelft.

165. Geschiedkundige aanteekeningen omtrent de heerlijkheid Assendelft.

166. A°. 1660—1808. Crimineele rollen.

167. A°. 1635—1811, Civiele rollen.

168. A°. 1801—1810. Aanschrijvingen betreffende de crimineele Justitie.

169. A°. 1801—1808. Aanschrijvingen betreffende de civiele justitie.
A°. 1806—1811. Catalogi van publieke verkoopingen binnen Assendelft gehouden.
170. A°. 1579—1811. Register van transporten van onroerende goederen.
171. A°. 1807—1811. Register van eigendomsovergangen buiten transport.
172. A°. 1679—1808. Register van Schepenkennissen.
173. A°. 1808—1811. Register van obligatiën tot het bekomen van recht van preferentie.
174. A°. 1631—1633. Procedure van Louis Everts te Krommenie met Schepenen en Rijkdommen van Assendelft, tegen Jonkheer Nicolaes van Renesse, Heer van Assendelft, en den Schout aldaar, over de nalatenschap der grootmoeder van Louris Evertss.

Beverwijk.

175. A°. 1656—1811. Schepenrol.
176. A°. 1670—1748. Kleine rol.
177. A°. 1785—1798. Crimineele rol.
178. A°. 1796—1811. Recueil van stukken tot de crimineele rol behoorende.
179. A°. 1649 - 1748, 1753—1811. Akten voor Schepenen verleden en processtukken.
180. A°. 1600—1811. Prothocol van eigendomsovergang van onroerende goederen.
181. A°. 1749—1808. Prothocol van hypotheken.

Krommenie en Krommeniedijk.

182. A°. 1633—1810. Schepenrol.
183. A°. 1665.—1712. Register van executoriale verkoopingen van onroerende goederen.
184. A°. 1726—1774. Register van de rekesten bij Schepenen ontvangen.
185. A°. 1757—1801. Register van citatiën en arresten.
186. A°. 1755—1781, 1795—1797. Akten voor Schepenen verleden.
187. A°. 1806—1810. Catalogi van gehouden verkoopingen van roerende goederen.
188. A°. 1588—1604, 1613—1811. Prothocol van opdrachten van onroerende goederen en hypotheken.
189. A°. 1806—1810. Register van eigendomsovergangen bij successiën.
190. A°. 1663—1669, 1677—1811. Register van verleien.

Oostzaan en Oostzaandam.

191. A°. 1784—1795. Rekesten en appointementen van Oostzaan.
192. A°. 1797—1810. Schepenrol van Oostzaan.
193. A°. 1790—1810. Stukken bij het gerecht ontvangen.
194. A°. 1796—1811. Schepenrol van Oost-zaandam.
195. A°. 1797—1806. Appointementen en rekesten van Oostzaan.
196. A°. 1795—1811. Appointementen en rekesten van Oostzaandam.
197. A°. 1796—1810. Register van sententiën en preferentiën.
198. A°. 1786—1794. Stukken betreffende den boedel van Vrouwe C. Taan, Wed. G. C. van der Meulen.
199. A°. 1793—1795. Stukken betreffende den boedel van Willem van Willige.
200. A°. 1777—1810. Register van transporten en hypotheken van Oostzaan en Oostzaandam.
201. A°. 1754—1762, 1778—1791, 1795—1811. Verleiboeken van Oostzaan en Oostzaandam.
202. A°. 1795—1803 en 1808. Prothocol van transporten en hypotheken van Oostzaan.
203. A°. 1795—1811. Verleiboek van Oostzaan.

Spaarnwoude.

204. A°. 1589—1598, 1654—1809. Rollen van het gerecht.
205. A°. 1688-1811. Akten voor Schepenen verleden.
206. A°. 1729—1806. Rekeningen van insolvente boedels.
207. A°. 1787—1810. Catalogi van publieke verkoopingen.
208. A°. 1589—1599, 1621—1634, 1696-1811. Prothocol van overdrachten en hypotheken.

Het bezoek aan de hieronder genoemde gemeenten en de nasporingen daar verricht, leverden naar evenredigheid niet minder goede uitkomsten, gelijk ik thans de eer zal hebben met een enkel woord te vermelden.

1. *Egmond aan Zee.*

Het Raadhuis dezer gemeente is een zeer nieuw gebouw, het archief is ook van jonge dagteekening, het is keurig in orde en wordt goed bewaard in kasten op de Secretarie.

Aan rechterlijke bescheiden werd hier aangetroffen en uitgeleverd (gelijk dat het geval is geweest in al de na te noemen gemeenten):

a. Schoutskeuren van Egmondt op Zee van 30 Maart 1592 tot 3 Januari 1690, en van 1 Augustus 1717 tot 28 Januari 1815. Twee registers.

b. Schoutsrolle van Egmond op Zee, beginnende den 15 Maart 1682 tot 20 December 1795. Een register.

c. Notulen der Municipaliteits Vergadering te Egmond aan Zee, beginnende 31 Januari 1800 tot 2 Juli 1809 (bevat de rol van het kort geding). Een register.

In de Raadkamer hangen een paar aardige oude afbeeldingen van Egmond aan Zee, doch verder is hier niets merkwaardigs voorhanden.

2. *Egmond binnen.*

Ook hier is het Raadhuis in de laatste jaren geheel vernieuwd. Het archief is door den tegenwoordigen Burgemeester in orde gebracht en voor zoover hij daarmede gereed is gekomen, in den besten toestand. Het gedeelte, dat nog moest worden onder handen genomen, het oude archief, lag op den zolder door elkaar; ik heb het naar Haarlem doen brengen, waar het op dit oogenblik wordt uitgezocht. Aanvankelijk zijn slechts zeer weinige rechterlijke stukken er uit te voorschijn gebracht.

3. *Heiloo.*

Het archief wordt bewaard, ten deele in de Raadkamer, ten deele in Burgemeesterskamer, op het Raadhuis, dat een gebouw is uit den laatsten tijd.

Charters, oude stukken of dergelijke bescheiden zijn mij niet vertoond. Slechts zeer weinig registers, welke nog alleen op armenzaken en verponding betrekking hebben, kwamen te voorschijn. Het Archief is vrij goed in orde en met name voor de oude kerkeboeken en de registers van den burgerlijken stand, wordt eene zeer bijzondere zorg gedragen.

Aan rechterlijke documenten ontdekte ik te Heiloo:

a. Voorwaarden der verkoopingen van vaste goederen, over de heerlijkheid Heilo en Oesdom, van 27 Dec. 1684 tot 1 Januari 1743. Vier registers.

b. Rekeningboek van de voogden over onmondige kinderen onder den gerechte van Heiloo en Oesdom, van 3 April 1696 tot 10 Maart 1761. Een register.

c. Het Weesboek der heerlijkheid Heiloo en Oesdom van 5 Februari 1752 tot 19 April 1768. Een register.

4. *Limmen.*

Het Raadhuis is een nieuw gebouw en bevat niets bijzonders. Het hier aanwezige oude archief ligt in eene kast in het bodenkamertje en bestaat uit eenige brievenboeken en verpondingregisters der vorige eeuw.

De archieven moeten, naar het zeggen van den veldwachter, tijdens den inval der Engelschen en Russen in 1799, verbrand zijn.

Het eenige register van rechterlijken aard hier voorhanden, was het: Weesboek, van 12 Juni 1730 tot 31 Maart 1778.

5. *Oudorp.*

Tusschen weinige andere oude documenten, waaruit het archief bestaat, werd hier aan rechterlijke archieven gevonden.

a. Ordonnantiën en keuren van de ambachtsheerlijkheid Oudorp, van 2 April 1790 tot November 1810. Een register.

b. Weesboek van de ambachtsheerlijkheid Oudorp, van 29 November 1758 tot 19 Mei 1809. Een register.

c. Formulierboek van notarissen, 17de eeuw.

d. Eenige losse rechterlijke akten, 17de—18de eeuw. Een pakje.

Het Raadhuis van Oudorp is een nieuw gebouw, in den gevel staat een oude gevelsteen, voorstellende Themis met de weegschaal.

6. *Oterleek.*

Heeft een nieuw Raadhuis, waar niets aan oude archieven voorhanden is, dan drie kerkeboeken uit de vorige eeuw.

7. *Ursem.*

Bezit aan oude archieven niets, dus ook geen rechterlijke bescheiden. De stukken uit den nieuweren tijd zijn zeer netjes in orde. De registers van den burgerlijken stand worden bewaard in eene pas aangeschafte brandkast, geplaatst in de Raadkamer van het nieuw gebouwde Raadhuis.

8. *Schermerhorn.*

Volgens verklaring des Burgemeesters is het archief van Schermerhorn in het laatst der vorige eeuw verbrand. Thans is niets van oude documenten daar meer voorhanden.

[et tegenwoordige Raadhuis is een nieuw gebouw. In den gevel het voormalige Raadhuis staat een gevelsteen, voorstellende ›mons eerste recht.

9. *St. Pancras.*

[et archief van St. Pancras werd omstreeks 1856 bewaard ten ›e van den toenmaligen burgemeester te Broek op Langedijk, ›ns hoofd dier gemeente. In dat jaar werd het huis des burge- ›sters in de asch gelegd, en bij die gelegenheid verbrandde het eele archief.
'en gevolge van die ramp is te St. Pancras niets meer aan oude ›ieven voorhanden. Het Raadhuis is een nieuw gebouw.

10. *Koedijk.*

›p den zolder van het oude raadhuis vond ik eene kist met rlei stukken en registers uit vroegere tijden, en dus ook be- tende het gewone archief der gemeente. Een en ander is naar ırlem gezonden om daar te worden gerangschikt en beschreven.
ı rechterlijke archieven is er uit te voorschijn gekomen:
. Tweede prothocol van de alienatiën en de belastingen over ›dijk, van 14 Juni 1638—14 Dec. 1656. Een register.
. Vierde, vijfde, zesde, zevende, achste en negende prothocol voren, van 12 Februari 1676 tot 20 Februari 1783. Zes registers.
. Registers van gerechtelijke akten en beschikkingen van epenen van Koedijk, van . . April 1678 tot 7 Maart 1743. ı register.
. Minuten van transportakten over Koedijk, 17de—18de eeuwen. ı pak.
. Koop- en verkoopakten voor Schepenen van Koedijk verleden, 7—1811. Een pak.
Rekenboek voor Weesmeesteren tot Koedijk van 15 October 8 tot 24 Dec. 1749. Een register.
. Weesboek van Koedijk, van 10 April 1675 tot 18 Februari 2 en van 28 Dec. 1724—10 April 1809. Twee registers.
. Stukken betreffende de wees- en boedelkamer te Koedijk, e—19de eeuwen.
Ingekomen stukken bij Schepenen van Koedijk, 17de eeuw.
. Processtukken, 17de—19de eeuwen.
Register van huwelijksvoorwaarden te Koedijk, van 12 Fe- ari 1662—14 Feb. 1762. Een register.
ı. Register der testamenten verleden voor Schepenen van Koe- ‹, van 30 September 1658 tot 15 October 1691. Een register.

n. Register van rekesten ingediend bij Schout en Schepenen van Koedijk, met de daarop gestelde appointementen, van 21 Juni 1759 tot 10 Januari 1808. Een register.

11. *Schoorl.*

Bezit een oud Raadhuis, met een puntgeveltje waarin een steen het inschrift draagt Anno 1601. De Raadkamer heeft een antieken schoorsteen, simpel bezet met tegels met eenig bloemwerk; in een oud kabinet aldaar ligt het archief der gemeente goed bewaard.

Het is niet groot van omvang, doch heeft nog al eenige oude documenten en registers.

Aan rechterlijke bescheiden kwam te voorschijn:

a. Keuren en Privilegiën van Schoorl, van 30 Juli 1601—27 Februari 1662. Een register.

b. Prothocol van Gerrit Reijers, secretaris en notaris te Schoorl, van 23 October 1637 tot 27 Dec. 1649. Een register.

12. *Petten.*

Rechterlijke archieven zijn te Petten niet voorhanden. Onbeduidend weinig oude stukken bezit men daar welke uit vroegere tijden dagteekenen.

In den gevel van het nieuwe Raadhuis staan drie steenen gemetseld.

Een met het wapen van Jacob van Foreest, vrijheer van Petten, een met het wapen van J. Mooiman, Baljuw en Schout, en met de namen van D. Molenaar en H. Vriesman, Burgemeesters in 1748,

een met het wapen van mr. C. Sandenbergh Matthiessen, Vrijheer van Petten en Nolmerban.

In de Raadkamer hangen twee oude schilderijen.

Een Stadsgezicht, misschien Utrecht, einde 16de eeuw. Paneel.

Een tafereel, voorstellende David met het hoofd van Goliath, begin 18de eeuw, paneel, beiden zeer middelmatig.

13. *Heer Hugowaard.*

Het Raadhuis is een nieuw gebouw. Het archief ligt op de Raadkamer in kasten, welke nog al vochtig zijn. Ik vond geen charters, doch hoofdzakelijk wat dorps- en verpondingrekeningen uit de vorige eeuw; de documenten zijn dus van niet veel omvang.

Het archief van Heer Hugowaard leverde het volgende op aan rechterlijke bescheiden

a. Rolle van Schepenen der hooge heerlijkheid Veenhuizen, van 12 Augustus 1723 tot 22 Maart 1747. Een register.

b. Register van overdrachten en verbanden der heerlijkheid Veenhuizen, van 12 Augustus 1723 tot 30 Augustus 1741. Een register.

c. Idem als voren van 3 April 1742 tot 22 September 1762. Een register.

d. Annotering van verkogte ongebouwde en gebouwde eigendommen onder Veenhuizen, van 25 Mei 1770 tot 2 September 1801, bevattende tevens, Register van de huwelijken voor Schepenen van Veenhuysen gesloten of door hen afgekondigd, van 1 Juni 1770 tot 21 Dec. 1782. Een register.

e. Register wegens de collaterale successie voor opengevallen boedels in de Heer Hugowaard, van 11 Nov. 1806 tot 29 Dec. 1809. Een register.

14. *Obdam.*

Ook hier is het Raadhuis nog nieuw. De voorgevel is versierd met twee zandsteenen leeuwen als schildhouders der wapens van Holland en Nederland.

Het archief ligt in kasten op de Secretarie en op eene bovenkamer; weinig ouds werd er onder gevonden, doch aan rechterlijke archieven leverde het nog op:

a. Keuren van Obdam, van 1 Januari 1568—1 Januari 1672. Een register.

b. Keuren, vastgesteld den 3den Maart 1724. Een register.

c. Keuren, 3 Maart 1724 tot 13 Februari 1792. Een register.

d. Register van ontvang wegens den 40sten penning van de verkochte onroerende goederen onder Obdam, van 13 December 1792 tot 18 Maart 1804. Een register.

15. *Hensbroek.*

Het Raadhuis is daar gesticht in 1878. Oud archief is schier niet voorhanden, het nieuwere staat grootendeels in eene kast op eene bovenkamer. Op den zolder bevindt zich eene ijzeren kist, waarin misschien nog oude documenten liggen, maar de sleutel was op 3 October 1890, wegens afwezigheid des Burgemeesters, niet beschikbaar.

Te Hensbroek werd gevonden, een Weesboek, van 4 Augustus 1766 tot 8 Mei 1810. Een register.

16. *Broek op Langedijk.*

Hier dagteekent het Raadhuis uit de vorige eeuw; in de Raadkamer staat eene oude, eenvoudige schouw, met paarsche tegels bezet. Het archief wordt bewaard in een vertrek bij de Raadkamer, en op den zolder staan een paar kisten met oude papieren, schijnbaar van weinig waarde, doch welke naderhand eens nauwkeuriger zullen onderzocht worden.

Overigens is er weinig ouds voorhanden en het bepaalt zich bij eenige verpondingboeken en armenrekeningen uit de vorige eeuw.

Aan rechterlijke archieven was voorhanden: Weesboek tot Broek op Langendijk, van 18 December 1727 tot 5 November 1810. Een register.

17. *Zuid-Scharwoude.*

Het oude Raadhuis is een zeer eenvoudig gebouw uit de 18de eeuw, versierd met een gevelsteen waarin het wapen der gemeente staat afgebeeld.

De Raadkamer, tevens secretarie, is hier en daar bezet met paarsche tegels, ook de oude schoorsteen; doch alles ziet er nog al vervallen uit. Een gedeelte van het archief bevindt zich op het Provinciaal archief; op den zolder van het Raadhuis lag nog eene partij oude stukken, zeer verwaarloosd.

Aan rechterlijke archieven kwam te voorschijn:

a. Register van overdrachten en verbanden, van 10 Januari 1581 tot 18 Mei 1652, en van 20 April 1720 tot 25 Augustus 1748. Vijf registers.

b. Register van ontvang van den 40sten penning der verkochte onroerende goederen, van 6 Januari 1725 tot 28 December 1730, en van 20 Januari 1750 tot 11 December 1787. Drie registers.

c Akten van den notaris Jan van Twuyver, van 24 Maart 1712—15 Dec. 1721, 21 Januari 1722—30 December 1727, 10 November 1730, 19 Januari 1733—29 April 1736, 21 Mei—22 November 1737.

d. Akten van den notaris Jacob van Twuyver, van 13 Januari 1768 tot 4 December 1776.

18. *Noord-Scharwoude.*

Het Raadhuis is gebouwd in 1871. Het vrij uitgebreide, doch

nog al erg verwarde archief, ligt op de secretarie in twee kasten, zeer vochtig; er bestaat een gebrekkig ingerichte inventaris van, welke in afschrift voorhanden is in het Provinciaal archief.

Rechterlijke archieven waren hier in vrij ruim aantal voorhanden, gelijk uit de volgende opgave blijkt:

a. Privilegien van Waterland en Monnickendam. Handschrift 17de eeuw door Symen Gerritssoon Cat. Een register.

b. Copie van eenige privilegien en ordonnantien van Noord-Scharwoude, van 4 Sept. 1458 tot 12 Juli 1470; handschrift 17de eeuw. Een register.

c. Afschrift van eenige keuren van 1 Januari 1610 tot 17 September 1734. Een register.

d. Handboek voor de Schepenbank. 17de eeuw. Een register.

e. Formulierboek van secretaris, notaris en schepenen, 17de eeuw. Een register.

f. Het kort begrip van het ambt der notarissen A°. 1687. (Formulierboek). Een register.

g. Schepenrol, van 23 Sept. 1597 tot 17 Maart 1614. Twee registers.

h. Idem van 1 Sept. 1631 tot 21 Oct. 1641. Een register.

i. Idem van 12 Maart 1674 tot 4 Mei 1705. Een register.

k. Register van overdrachten en verbanden, van . . Januari 1631 tot 30 November 1736. Acht registers.

l. Voorwaarden van verkoopingen van onroerende goederen, van 16 Januari 1729 tot 29 December 1805. Een register.

m. Register van ontvang v/d 40sten en 80sten penning der verkoopingen van onroerende goederen, alsmede van trouwen en begraven, met den Impost op de collaterale successie, van 7 Maart 1795 tot 12 September 1797. Een register.

n. Register van ontvang v/d 40sten en 80sten penning van de vaste goederen enz. van 7 Januari 1782 tot 7 April 1810. Een register.

o. Voogdenrekeningboek, van 18 Nov. 1625 tot 31 Aug. 1709. Een register.

p. Regysterboeck daar inne geteyckent werden alle codicille, houwelijckse voorwaerden, testamente ende andere contracten die subject zijn restytutie, beginnende den 15 April 1625—22 Nov. 1660. Een register.

r. Prothocol van den Notaris Pieter Corneliss Gielis, van 17 October 1636 tot . . Februari 1653. Drie registers.

s. Vier akten verleden voor den Notaris-Secretaris Cornelis Pieterss. 1654 en 1681.

t. Akten verleden voor den Secretaris Arien Corneliss Coningh, van 31 Januari 1682 tot 9 Augustus 1698. Een pak.

u. Akten verleden voor den Notaris Allard Winkel, van 2 April 1699 tot 12 Juni 1708. Een pak.

19. *Oud-Carspel.*

Ook in deze gemeente is het Raadhuis van nog betrekkelijk jonge dagteekening. Het oude archief is er vrij uitgebreid, ligt op den zolder in een vijftal kisten en is verder in eenige kasten geborgen.

Het bevat meerendeels losse stukken, en armen-, kerke- en polderrekeningen uit de 17de en 18de eeuwen. De bewaarplaats is vrij vochtig, het archief zelf ongeordend en in tamelijk verwarden staat.

Aan oude rechterlijke bescheiden vond ik te Oud-Carspel:

a. Schepenrol van St. Maarten, 1574 tot 16 Januari 1617. Vijftien registers.

b. Idem, van 29 December 1621 tot 1 October 1652. Drie registers,

c. Idem, van 27 Nov. 1657 tot 7 September 1688. Vier registers.

d. Idem, van 13 Januari 1705 tot 8 December 1716. Een register.

e. Schoutsrol, van 24 Juni 1653 tot 28 Mei 1680. Een register.

f. Gerechtelijke akten, 16de—18de eeuwen. Tien banden.

g. Prothocol van overdrachten en verbanden, van 27 Februari 1597 tot 14 Mei 1630. Twee registers.

h. Prothocol van den notaris Jacob van Twuyver, van 2 Nov. 1690 tot 15 Mei 1700. Een register.

i. Formulierboek A°. 1659.

k. Prothocol van den notaris Jan Claesz. Bijwaert te Broek op Langedijk, van 1 November 1618 tot 28 April 1628. Verder inhoudende gerechtelijke akten van Oud-Carspel, 17de eeuw. Een register.

20. *Haringcarspel.*

Het Raadhuis dezer gemeente staat te Dirkshorn en is gesticht in 1869. Vroeger werd het Raadhuis gehouden te Haringcarspel, doch dat gebouw is in 1870 gesloopt en op de plaats er van, is eene nieuwe school en onderwijzerswoning verrezen. Voorheen was aan archieven eene partij oude, hoewel half vergane papieren aanwezig, doch volgens verklaring van den tegenwoordigen Burgemeester, heeft zijn voorganger bij de slooping van het oude Raadhuis, dat alles in den kachel verbrand.

Thans vond ik, zeer verklaarbaar, niets meer.

21. *Warmenhuizen.*

Het archief dezer gemeente bevindt zich ten deele in bewaring in het Provinciaal archief te Haarlem, een ander gedeelte ligt in

zeer geschonden en verwaarloosden staat in eene kast op den zolder van het nieuwe Raadhuis. Ik vond er eenige oude verponding registers, resolutiën der Vroedschap, van Burgemeesteren enz., en aan rechterlijke bescheiden hetgeen volgt:

a. Rolle van Schepenen, van 27 November 1582 tot 20 Februari 1590. Een register.

b. Poortersrol, van 30 Mei 1702 tot 15 October 1754. Twee registers.

c. Schoutsrol, van 23 Juli 1669 tot 10 Januari 1756. Een register.

d. Prothocol van alienatiën en hypothecatiën, van 6 April 1682 tot 10 Dec. 1721. Twee registers.

e. Weesboek, van 1 April 1597 tot 30 Mei 1622, en van 11 Maart 1666 tot 11 Augustus 1704. Twee registers.

f. Prothocol van den Notaris Adriaen Glas, van 1 Nov. 1669 tot 28 Juni 1677 (inkompleet). Een register.

g. Prothocol van denzelfden notaris van 4 Dec. 1693 tot 16 Nov. 1702 (inkompleet). Een register.

h. Prothocol van den notaris Cornelis Coningh, van 5 September 1702 tot 17 Oct. 1713 (inkompleet). Een register.

i. Prothocol van denzelfden notaris van 22 Maart 1718 tot 28 Augustus 1724 (inkompleet). Een pak.

k. Prothocol van denzelfden notaris van 24 Nov. 1726 tot 27 December 1741 (inkompleet). Een pak.

l. Keuren gemaeckt bij Schout ende Schepenen binnen Warmenhuizen. Van Anno 1660 tot 17 Januari 1780. Een register.

22. *Zuid- en Noord-Schermer.*

In het begin van het dorp staat het voormalige Raadhuis van Zuid-Schermer, een zeer klein gebouwtje dagteekenende uit het jaar 1659, met een gevelsteen voorstellende Themis met de Weegschaal; thans wordt het als woonhuisje verhuurd.

Het eigenlijke Raadhuis bevindt zich te Noord-Schermer, het is een oud gebouw met een trapgevel en draagt in den zijmuur het jaartal 1639.

In den voorgevel is een zeer aardige afbeelding in steen van haringschepen gemetseld en daarboven nog, het beeld van Themis.

Het archief is zeer uitgebreid en bevat veel registers over verponding, polderzaken enz., doch het ligt op den zolder onder het dak en is dus slecht bewaard.

Er kwam aan rechterlijke archieven te voorschijn:

a. Schepenrol van Zuid-Schermer, van 13 Februari 1653 tot 26 Januari 1661. Een register.

b. Als voren van 13 Juni 1668 tot 6 Juli 1697. Twee registers.

c. Register der resolutiën van Schepenen en Vroedschappen van 7 December 1649 tot 9 September 1754. Een register.

d. Register van overdrachten en verbanden van Zuid-Schermer van 7 October 1613 tot 30 Januari 1693. Zes registers.

e. Veilingboek van van vaste goederen van Zuid-Schermer van 4 Maart 1705 tot 3 Januari 1783. Een register.

f. Voogdenboek van Zuid-Schermer, van 24 April 1657 tot 20 Januari 1670. Een register.

g. Weesboek van Zuid-Schermer en Noord-Schermer, van 21 Juni 1656 tot 13 Mei 1811. Vier registers.

h. Prothocol van den notaris Harmen Janss. Bosch te Zuid-Schermer, van 28 Mei 1649 tot 29 Mei 1665. Een register.

i. Prothocol van den notaris Isaacq Colleman te Zuid-Schermer, van 6 Januari 1662 tot 19 April 1677. Een register.

23. *Graft.*

In het jaar 1607 is Graft gescheiden van de Rijp, waarmede het tot dien tijd vereenigd was. Weinig jaren daarna, in 1613, is het tegenwoordig nog in gebruik zijnde Raadhuis gesticht; dit gebouw staat geheel vrij en heeft zeer karakteristieke gevels, van bak- en groefsteen, is ongeschonden en vooral versierd, met fraaie, aardig opgekleurde sluitsteenen in de ontlastingbogen boven de vensters.

De secretarie is een oud, doch wel wat gemoderniseerd vertrek, men vindt er eenig antiek meubilair.

Het archief is voor een zeker gedeelte op het Provinciaal archief te Haarlem in bewaring, geordend en beschreven; een ander en niet gering gedeelte, ligt in zeer groote verwarring in drie antieke kisten op den zolder van het Raadhuis. Aan rechterlijke archieven bracht ik daar te voorschijn:

a. Schepenrol, van 8 Januari 1665 tot 26 Januari 1708. Een register.

b. Journaal van Schepenen, van 27 April 1656 tot 22 Maart 1672. Een register.

c. Register van overdrachten en verbanden, van 20 April 1599 tot 3 September 1656. Drie registers.

d. Idem van 24 October 1663 tot 16 December 1698. Drie registers.

e. Idem van 11 April 1708 tot 24 Februari 1725. Twee registers.

f. Opdrachtbrieven van vaste goederen, verleden voor Schout en Schepenen van Graft, van 17 Juni 1684 tot 3 October 1765.

g. Verkoopvoorwaarden van vaste goederen te Graft, van 12 December 1737 tot 21 Januari 1740. Een pak.

h. Verkoopvoorwaarden van levend haaf te Graft, van 4 Maart 1661 tot 18 Maart 1681. Een register.

i. Obligatieboek van de Weeskamer van 29 December 1653 tot 23 Maart 1694. Een register.

k. Prothocol van Adriaan Kos, notaris te Graftdijk, van 17 September 1675 tot 20 Mei 1716. Drie registers.

Prothocollen van de volgende notarissen te Graft:

l. Pieter Heringa, van 4 September 1616 tot 5 Juni 1625. Een register.

m. Pieter Olij, van 14 Mei 1658 tot 9 Maart 1684. Een register.

n. Meynard Salm, van 10 Januari 1677 tot 4 September 1703. Twee registers.

o. Reinier Kramer, van 2 November 1690 tot 25 Januari 1721. Vier registers

p. Egbertus van Cleeff, van 23 December 1703 tot 28 April 1726, Vier registers.

r. Jan van Galen, van 3 September 1726 tot 9 April 1771. Zes registers.

s. Dirk van Bork, van 30 November 1770 tot 21 Juli 1779. Een register.

t. Prothocol van Symon Beuck, notaris te Gouda, van 4 September 1634 tot 9 September 1638. Een register.

24. *De Rijp.*

Het Raadhuis in de Rijp is afgebeeld bij J. Bulthuis, Vaderlandsche Gezichten Iste deel, en dagteekent uit het jaar 1630. Het heeft drie zeer fraaie puntgevels en voor den ingang eene groote dubbele trap. In den hoofdgevel staat een kloeke steen met het wapen der gemeente. Den top wordt bekroond door een leeuw, als schildhouder van het wapen van het huis Oranje-Nassau.

In den zijmuur bevindt zich een steen met het inschrift „Jan Adriaansz Leeghwater, beroemd waterbouwkundige, ontwerper van dit gebouw, geboren te Rijp 1575, herdacht in 1875".

Het archief ligt in kasten op eene kamer bij de secretarie en is, te oordeelen naar hetgeen mij getoond werd, niet van grooten omvang of van veel belang.

Aan rechterlijke archieven trof ik er aan:

a. Preferentierol, van 1 September 1662 tot 12 Juli 1702. Een register.

b. Procesboek, van 22 Maart 1737 tot 18 September 1738. Een register.

c. Register van de hypothecaire verbanden, van 6 April 1656 tot 3 Mei 1704. Twee registers.

d. Prothocol van den notaris Jacob Schout, van 25 Mei 1657 tot 29 April 1662. Een register.

25. *Spanbroek.*

Bezit een oud Raadhuis, een aardig gebouw, waartoe eene hooge trap toegang geeft, in den hoofdgevel ziet men het in steen gehouwen wapen der gemeente en op den top een steenen beer, die een schild houdt, waarop het jaar der stichting 1598 te lezen staat. Dit Raadhuis is thans verlaten, omdat in 1883 een nieuw gebouw betrokken werd, waarin thans de zaken der gemeente worden behandeld; evenwel dient het nog voor bewaring van het archief, dat er ongeordend en onbeschreven in verschillende kasten verspreid ligt. Er bevinden zich 27 schepenrollen en transportregisters onder, welke met het geheele archief naar Haarlem zullen gezonden worden. Daar dit met scheepsgelegenheid moet geschieden, dient open water afgewacht te worden, want de vroeg ingevallen vorst in 1890, heeft verhinderd dat voornemen tot nu toe uit te voeren.

26. *Opmeer.*

Het raadhuis is nieuw en voor zes jaren in gebruik genomen, een gedeelte van het archief is reeds in Haarlem op het Provinciaal archief, het overige zal te gelijk met de documenten van Spanbroek, in het voorjaar of den zomer volgen.

27. *Schagen.*

Het archief van Schagen ligt op de secretarie in kasten, is geordend en beschreven, want een inventaris er van door C. W. Bruinvis, komt voor in de Kronijk van het Historisch Genootschap te Utrecht XIIIde jaargang 1857. Het raadhuis dagteekent uit het jaar 1612 en wordt gehuurd van het bestuur van den Schagerbanne en Kogge. De gevel is wel geportland, maar niet verminkt, hij is versierd met het beeld van Themis, en twee gevelsteenen met het wapen van Schagen. Inwendig is het gebouw ook nog al gemoderniseerd.

Aan oude rechterlijke archieven vond ik daar:

a. Ordonnantie- en keurboek, van 1639 tot 22 Mei 1845. Een register.

b. Schepenrol van 16 Augustus 1790—11 Februari 1793. Een register.

c. Register der akten verleden voor Schepenen, van 29 Januari 1555 tot 13 September 1576. Een register.

d. Gerechtelijke akten voor schepenen verleden, van 28 December 1681—1 Juli 1683. Een register.

e. Register van overdrachten en verbanden, van 21 Januari 1756 tot 30 December 1762. Een register.

f. Akten van overdrachten van onroerende goederen verleden voor Schepenen, 18de—19de eeuwen. Een pak.

g. Minuut transportakten verleden voor Schepenen, van 1771—1799. Een pak.

h. Voorwaarden van openbare verkoopingen, van 1731—1811. Twee pakken.

i. Prothocol van den notaris Pieter Pieterss., van 23 November 1604 tot 6 Juli 1629. Een register.

k. Prothocol van den notaris Johan van Mijst, van 30 October 1607 tot 29 April 1611. Een register.

l. Prothocol van testamenten verleden voor denzelfden notaris, van 5 November 1607 tot 14 September 1624. Een register.

m. Notarieele akten verleden voor denzelfden notaris, van 5 November 1607 tot 19 Februari 1628. Een register

n. Akten verleden voor den notaris Hessel Janss. Valckenborch, van 26 Januari 1623 tot 16 November 1648. Een pak.

o. Prothocol van denzelfden notaris, van 26 Augustus 1640 tot 18 Januari 1643. Een register.

p. Protesten gedaan ten overstaan van den notaris Gerbrant Pieterss., van 1 Juli 1632 tot 23 Juni 1660. Een register.

r. Testamenten verleden voor denzelfden notaris, van 8 Augustus 1635 tot 14 April 1664. Een pak.

s. Als voren van 11 Februari 1654 tot 30 Aug. 1661. Een register.

t. Akten verleden voor den notaris Cornelis Harckx Achterkerck, van 30 Juli 1658 tot 17 Augustus 1694. Een pak.

u. Testamenten verleden voor denzelfden notaris, van 25 Maart 1661 tot 13 Juni 1677. Twee registers.

v. Prothocol van denzelfden notaris, van 3 Juli 1675 tot 18 Augustus 1677. Een register.

w. Testamenten verleden voor den notaris Pieter Cos, van 25 April 1658 tot 1 Juli 1680. Drie registers.

z. Prothocol van den notaris Pieter Cos, van 23 Augustus 1668 tot 12 December 1680. Twee registers.

aa. Testamenten verleden voor den notaris Rembrandt Groenevelt, van 30 Maart 1665 tot 22 Januari 1669, en voor Schepenen van Schagen van 17 Februari 1671 tot 24 Dec. 1675. Twee registers.

bb. Prothocol van Johan de Mijst, notaris te Oude Niedorp, van 10 Januari 1671 tot 21 Juli 1677. Een register.

cc. Prothocol van Johan de Mijst, notaris te Schagen, van 11 October 1690 tot 26 Mei 1695. Een register.

dd. Prothocol van den notaris Anthonij van den Heuvel, van 2 November 1677 tot 24 April 1712. Een register.

ee. Akten verleden voor den notaris Cornelis Streeck, van 27 Maart 1681 tot 26 Mei 1682. Een register.

ff. Prothocol van den notaris Huybert Janssen Boertjes, van 23 Februari 1682 tot 24 December 1715. Een register.

gg. Als voren van den notaris Jan Visscher, van 7 Maart 1683 tot 22 December 1721. Een register.

hh. Als voren van den notaris Johannes van der Meer, van 18 September 1683 tot 20 Juni 1719. Drie registers.

ii. Testamenten verleden voor denzelfden notaris, van 15 Maart 1684 tot 20 Februari 1719 Twee registers.

kk. Akten verleden voor den notaris Jan Cos, van 8 April 1684 tot 14 Maart 1695. Een register.

ll. Prothocol van den notaris Pieter van der Beeck, van 19 Januari 1684 tot 16 Februari 1733. Acht registers.

mm. Prothocol van den notaris Dirk Hoflaan, van 3 December 1696 tot 10 Februari 1743. Vier registers.

nn. Testamenten verleden voor denzelfden notaris, van 2 Augustus 1696 tot 11 October 1743. Vier registers.

oo. Prothocol van den notaris Jan Halfoort, van 19 Augustus 1705 tot 4 September 1727. Een register.

pp. Prothocol van den notaris Cornelis Kerkhoven, van 16 September 1722 tot 21 November 1763. Zeven registers.

rr.. Prothocol van den notaris Adriaan Hoflaan, van 9 Juli 1744 tot 1 Februari 1768. Twee registers.

ss. Testamenten verleden voor denzelfden notaris, van 19 October 1744 tot 3 April 1762. Een register.

tt. Als voren, van 19 September 1762 tot 7 Maart 1769. Een pak. (Inkompleet.)

28. *Hoogwoud.*

Het archief van Hoogwoud moet, volgens het zeggen van den secretaris der gemeente, in vroeger jaren grootendeels opzettelijk vernietigd zijn. Alles wat er thans nog voorhanden is, bestaat uit een paar registers der resolutiën van Schout en Schepenen, 17de—18de eeuw.

Het raadhuis is gebouwd in 1743, en werd aan de gemeente geschonken door Willem Maurits van Cats, Vrijheer van Hoog- en Aartswoud, met een nog voorhanden verguld-zilveren beker ter herinnering aan de stichting.

Aan rechterlijke archieven werd mij uitgeleverd:

a. Keuren, statuten en ordonnantiën van Hoogwoud en Aartswoud, van 31 Maart 1617 tot 8 Januari 1811. Een register.

b. Weesboek, van 8 Mei 1798 tot 5 Maart 1811. Een register.

29. *Oude Niedorp.*

Bezit een oud, doch zoowel uit- als inwendig zeer veranderd raadhuis der 17de eeuw. Een klein trapje geeft toegang tot het gebouw.
In de raadkamer hangt een oud koperen kroontje voor drie lichten; in verschillende kasten ligt nog al eenig oud archief, hetgeen te gelegener tijd gevoegd zou behooren te worden bij hetgeen reeds op het provinciaal archief te Haarlem in bewaring is gegeven.
Oude rechterlijke archieven kwamen daar niet te voorschijn.

30. *Nieuwe Niedorp.*

Het raadhuis is gebouwd omstreeks 1867; op den zolder staan nog vier gevelsteenen, uit het oude afkomstig.
Deze gemeente bezit een zeer uitgebreid archief, dat echter erg verward en onvolkomen beschreven is; het ligt door het geheele raadhuis verspreid; in kasten op de raadkamer, in eene oude kast achter de secretarie, in kisten op den zolder en verder daar opgestapeld.
Aan oude rechterlijke archieven leverde het op:
a. Keurboek der Stede Nyeudorp 1688, bevestigd tot 8 Februari 1706. Een register.
b. Keurboek der Stede Nieu- en Oude Niedorp. 17de eeuw. Voortgezet tot 8 Januari 1816. Een register
c. Register op de prothocollen der alienatiën en hypothecatiën, beginnende 1582, opgemaakt door Reijer van der Bijl, Secretaris der Stede Nyeudorp. Een register.
d. Register van ontvang van den 20sten en den 40sten penning der verkoopingen van onroerende goederen, van 28 Februari 1669 tot 23 Januari 1687. Een register.
e. Prothocol van den Notaris Reijer van der Bijl, van 7 Mei 1665 tot 10 Juni 1668. Een register.
f. Bewijsboek van de Weeskamer, van 17 Januari 1549 tot 25 Februari 1617. Een register.
g. Rolle van Weesmeesters, van 15 Mei 1553 tot 4 September 1797. Een register.
h. Rekeningboek van Weesmeesters, van 29 Juli 1596 tot 18 Augustus 1760. Een register.
i. Weesboek, van 16 November 1604 tot 8 Mei 1665. Een register.
k. Weezenbewijsboek, van 20 Januari 1657 tot 30 Maart 1809. Twee registers.
l. Voogdenrekeningboek, van 13 April 1657 tot 15 Juli 1799. Twee registers.
m. Prothocol van gerechtelijke akten voor Schepenen van Bar-

singerhorn verleden, van 23 Juni 1635 tot 16 Februari 1657. Een register.

31. *Winkel.*

Het archief ligt ongeordend in een paar kasten op de Secretarie van het nieuwe Raadhuis, het bestaat uit vele losse stukken, in bundels gebonden, registers van verponding, schotboeken, kerke- en armenrekeningen 17de en 18de eeuwen, polderzaken enz.

Aan oude rechterlijke bescheiden, ontdekte ik daar:

a. Keuren en de ordonnantiën gemaeckt bij Schout ende Schepenen. 17de eeuw. Een register.

b. Keuren ende ordonnantiën, 17de eeuw, voortgezet tot 8 Mei 1838. Een register.

c. Keur ende ordonnantie A°. 1664 tot 30 April 1669. Een register.

d. Ordonnantiën van Schout en Schepenen, van 28 Maart 1750 tot 3 Januari 1832. Een register.

e. Register van overdrachten en verbanden van 3 Februari 1791 tot 28 December 1805. Een register.

f. Register der hypothecatiën, van 20 Augustus 1542 tot 13 Augustus 1626. Een register.

g. Veilboek, van 21 Januari 1657 tot 7 Januari 1665. Een register.

h. Als voren, van 18 Januari 1685 tot 20 Januari 1701. Een register.

i. Register van ontvangst van den 20sten en 40sten penning wegens verkochte onroerende goederen enz. enz. van 1695—1700. Een register.

k. Weesboek, van 16 Januari 1612 tot 29 Maart 1688. Een register.

l. Bewijsboek van de Weeskamer, van 24 Augustus 1676 tot 10 Juni 1767. Een register.

m. Prothocol van den notaris Jan Heyndricks Dalskerck, van 29 Augustus 1613 tot 12 October 1639, Twee registers.

n. Als voren van den notaris Hendrick Volckertsz Dalskerck, van 26 September 1658 tot 2 November 1669. Een register.

32. *Beemster.*

De raadzaal bevindt zich boven het zoogenaamde „Heerenhuis" in de Midden-Beemster; alles is daar zeer nieuw, en behalve eenige kaarten in lijsten van de Beemster, bezit men er niets ouds, ook niet op de secretarie, welke in een afzonderlijk gebouw gehouden wordt.

Eenige stukken en registers betreffende de oude recht- en buurspraak van de Beemster, bevinden zich in het archief van het Waterschap van dien naam te Purmerende, waarvan mij met de

meeste welwillendheid inzage is verschaft. In eene Vergadering van Dijkgraaf en Heemraden zal mijne aanvrage, om uit te leveren hetgeen tot de oude rechterlijke archieven behoort, worden ter tafel gebracht. Tot nu toe echter is de zaak nog niet ten einde gekomen.

V. *Opgave der in druk uitgegeven bescheiden van het archief.*

Het is mij niet bekend, dat in 1890 bescheiden van het archief in druk zijn gegeven.

VI. *Aanwinsten door geschenk, aankoop, ruil of in bruikleen verkregen, en de verliezen die er zijn.*

Er bestond nog al eens gelegenheid het archief te vermeerderen, en ook op andere wijze werden een paar aanwinsten gedaan.

Door den bewaarder der hypotheken en van het kadaster te Alkmaar, werd in 's Rijksarchiefdepôt overgebracht „Legger van de Landerijen te Oude Niedorp", vernieuwd in den jare 1683. Een register.

Door den Rijksarchivaris in Utrecht: Eene akte van 23 Maart 1482 over de verwisseling van eenige landerijen en weiden, toebehoorende aan de kerk te Diemen (zeer geschonden), afkomstig uit de Cheltenhamsche charters.

Door aankoop kwam het archief in het bezit van hetgeen hier volgt:

1. Getijdenboek, geschreven ter eere en glorie Gods bij mij Jan Sybrantsen, Pastoor tot Quadijk in Waterlant en geeynt alder-Sielendach Anno 15^5. Handschrift van ongeveer 400 bladz. met kalender. 4°.

2. Predikatiën op feestdagen, door J. B. Brickenaer, pastoor in Oudorp, 1720. Handschrift van ongeveer 420 bladz. 8°.

3. Brieven van de Classis van Enkhuizen geschreven door verschillende predikanten in Nederland en Duitschland, hoofdzakelijk handelende over de zuiverheid in de leer en over ondersteuning voor noodlijdende kerken, 12 April 1584—12 Januari 1746

4. Handelingen van de Christelijke Synodus van Noord Holland gehouden te Enkhuizen in den jare 1786, den 25 Juli en volgende dagen. Handschr. van 80 bladz. F°.

5. Authentieke copie van een edict van Karel V, betreffende de neringen en ambachten ten platten lande, en in de steden 11 October 1531. Handschr. F°.

6. Resolutiën van de Gedeputeerde der Lakenbereidersgilden in Holland, rakende de belangen van het ambacht, gehouden te Leiden den 15 Juli 1671. F°. handschrift.

7. Aanmerking op de beschrijving van Kennemerland, uitge-

geven zullende worden onder de Hedendaagsche Historie der Nederlanden. Handschr. van 18 bladz. (1755.) F°.

8. Eigenhandige brieven, authentieke akten, aanteekeningen, genealogiën enz. van en betreffende het geslacht der Heeren van Brederode, loopende van 1203 tot in de 18de eeuw.

9. Veelerlei stukken rakende den huize van Brederode: meest gecolligeert ter occasie van de Sustenue in de Core van de Ridderschap, gemoveert 1674, doch begonnen in den jare 1678 judicielijk, bij mandament van maintenue. Handschrift 17de eeuw. F°.

10. Aanteekeningen over de beide Egmonden en Rinnegom, verzameld door Cornelis Joan Stellingwerff. Handschrift begin 19de eeuw. 8°.

11. Publicatiën van 's Lands bestuur en van Burgemeesteren en Regeerders van Hoorn, uit de laatste helft der vorige eeuw.

12. Dragersceelen van Hoorn, van 18 September 1662—6 December 1815.

13. Extracten uit de doop-, trouw-, dood- en schoolboeken van Ilpendam en Purmerland 1789/1793. Handschrift 18de eeuw. F°.

14. Brieven van relief en admissie voor Mr. Gerard Bicker, Heer van Swieten, verleid met twee derden der duinen van Marquette en de tienden der Hofstede en hoeve van Swieten c. a., gegeven door de Staten van Holland en West-Friesland, den 26 Januari 1657. Origineel met zegel.

15. Privilegiën van Texel, van 28 Augustus 1367—14 September 1525, afschrift gegeven door den notaris W. Van Tongeren te 's Gravenhage. 11 Maart 1660. Handschrift 17de eeuw. F°.

16. Giftbrief van Claes van Adrichem aan Willem van Assendelft, van een kamp lands genaamd de Elstven, onder Velsen 7 April 1463, op perkament, met zegels.

17. Schepenakten op perkament en meerendeels bezegeld, uit de 17de en 18de eeuwen van Alkmaar, Assendelft, Berkenrode, Haringcarspel, Jisp, Krommenie, Medemblik, Noord-Scharwoude, Oostzanen, Osdorp, Oterleek, Oud-Carspel, Purmerend, Schellinkwoude en Buiksloot, Sloten, de Veenhoop, Weespercarspel, Westzaan, Wormer.

De *Bibliotheek* werd door *schenking* met het volgende vermeerderd.

Van Uwe Excellentie werd ontvangen:

Drs. Verwijs en Verdam. Middel-Nederlandsch Woordenboek 8°. derde deel, afl. 5—8. 1890.

Mr S. Muller Fz. Bijdragen voor een oorkondenboek van het Sticht Utrecht. Programma 8°. 1890.

Geologische Kaart van Nederland vervaardigd door wijlen dr. W. C. H. Staring. Tweede druk. F°. 1889.

Verslagen omtrent 's Rijks oude Archieven XI. 1888. 8°. 1890.
Verslagen omtrent 's Rijks Verzamelingen van Geschiedenis en Kunst. XI. 1888. 8°. 1890

Van Zijne Excellentie den Minister van Waterstaat Handel en Nijverheid:

Verslag van de Commissie belast met een onderzoek naar den toestand van het reddingwezen hier te lande. 4°. 1890.
Verslag van den Raad van toezicht op de Spoorwegdiensten, over 1889. 4°. 1890.
Verslag over de openbare werken in 1889. 4°. 1890.
Verslag betreffende den aanleg van Staatsspoorwegen, over 1889. 4°. 1890.

Van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen:

Jaarboek over 1889. 8°. (1890).
Verslagen en mededeelingen. Afdeeling Natuurkunde. Derde reeks 7de deel stuk 1—3. 8°. Afdeeling Letterkunde, derde reeks, 7de deel. Stuk 1—2. 8°.
Verhandelingen. Afdeeling Natuurkunde. 27—28 deelen. 4°. 1890.
Rud. van Oppenraay, Amor. Carmen elegiarum praemio aureo ornatum. 8°, 1890.

Van den Rijksarchivaris in Noord Brabant:

Verslag omtrent de oude gemeente- en burgerlijkestands archieven in Noord Brabant. 8°. 1890.

Van den Rijksarchivaris in Limburg:

Overzicht der pastoreele doop-, trouw- en sterfregisters aanwezig in Limburg. 8°. Maastricht, 1890.

Van Burgemeester en Wethouders van Kampen:

mr. J. Nanninga Uitterdijk: Register van Charters en bescheiden in het oude archief van Kampen. Zevende deel. Van 1621—1625. 8°. 1890.

Verder van de schrijvers:

Jhr. mr. *Th. H. F. van Riemsdijk*: De registers van Gerard Alewijnsz. 8°. 1890.
Mr. *R. Fruin Th. Az.*: Verslag omtrent oude gemeente- en waterschapsarchieven in de provincie Utrecht over 1888 en 1889. 8°. 1890.
Inventaris van het huisarchief van de Nienoord, toebehoorende aan Jhr. Mr. *J. A. A. van Panhuys*, Commissaris des Konings in de provincie Groningen. 8°. 1890.
Mr. *W. van de Poll*. Inventaris van het oud rechterlijk archief der gemeente Nijmegen. 8°. (1890.)
C. W. Bruinvis. Catalogus der prentverzameling van Alkmaar en omstreken, behoorende tot het stedelijk Museum aldaar. 8°. 1890.

Eindelijk van:

het Muntcollege te Utrecht: Mr. *L. W. A. Besier*. De muntmeesters en hun muntslag. 8°. 1890.
Van den heer *R. R. H. toe Laer* te Amsterdam, Geslachtregister der familie toe Laer, door *A. A. Vorsterman van Oijen*. 8. 1890.

Ten behoeve van de bibliotheek werd aangekocht:

Oude Vaderl. Rechtsbronnen. Stadsrechten van Nijmegen. 1ste stuk. 8°. 1890.

A. M. H. J. Stokvis. Manuel d'histoire. Tôme troisième. Fasc. I. 8°. 1890.

P. van den Broeck. De doorluchticheyt van Brederode uyt den Graeflijcke huyse van Hollandt. 4°. Amsterdam, 1657.

Ordonnantie van de Wildernisse ende Houtvesterije van Brederode A°. 1670 13 Mei. 4°. Haarlem, 1724.

Huwelijkszangen op personen wonende te Ankeveen, Bovenkarspel, Broek in Waterland, Enkhuizen, Haarlem, Hoorn, Zaandam. 18de eeuw. Elf stuks 4°.

Naamlijste der boekhouders, schepen en stuurluyden van de haringschepen in 't jaar 1754 van Enkhuisen en de Rijp ter haringvisscherije uitgevaren. Met vele aanteekeningen over het aankomen der Ventjagers en Haringh-Buyssen in den jare 1754. 8. Enkhuizen. (1754.)

Verliezen, van welken aard ook, werden niet geleden. Alleen heb ik te vermelden, dat met machtiging van Uwe Excellentie in het algemeen Rijksarchief te 's Gravenhage werd overgebracht het:

Brievenboek van den advocaat Johan de Bosch, te 's Gravenhage, Baljuw van Valkenburg, van 3 Augustus 1694 tot 17 Maart 1711. Een register.

VII. *Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden voor het archief van de provincie van gewicht, en berustende in andere binnen- en buitenlandsche archieven.*

Er werd afschrift genomen van het Octrooi tot bedijking van de Vroonemeer dd. 28 November 1561 en van een paar akten uit de 18de eeuw welke op dien polder betrekking hebben, berustende in het Archief van het Polderbestuur te St. Pancras bij Alkmaar.

VIII. *Gebruik van het archief gemaakt en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.*

In den loop van 1890 zijn in het archief onderzoekingen gedaan door de volgende personen:

den heer H. H. Beekman, van Alkmaar, naar titels van eigendom van de familie Besteman.

den heer P. N. Van Doorninck, in, op zijn wensch hierheen

gezonden Verleiregisters der Stad Deventer, en in de hier voorhanden registers der Grafelijkheid van Holland.

Den heer A. A. Vorsterman van Oijen, te 's Gravenhage, in de echterlijke archieven van Huisduinen—Helder, naar het geslacht van Voorthuysen.

Den heer P. van Eeghen, van Amsterdam, aangaande de richting van eenen weg onder Weespercarspel.

Den heer P. J. Buyskes, van 's Gravenhage, in de resolutiën van Gecommitteerde Raden in het Noorderkwartier en in het Enkhuizer Archief:

Den heer G. J. Honigh, van Zaandijk, in oude Schepenboeken van gemeenten in de Zaanstreek.

Mr. Aug. Philips jr., van Amsterdam, naar den ouden toestand van wegen in Amstelland.

Jhr. de Jonge van Campens Nieuwland, naar den ouden toestand van openbare wegen en voetpaden in de gemeente Bloemendaal.

Jhr. P. H. A. Martini Buys, van Rotterdam, naar beleeningen van Loenersloot aan de Karthuizers te Utrecht.

Op daartoe ontvangen aanvragen zijn door mij onderzoekingen gedaan en inlichtingen gegeven, betreffende:

Bijzonderheden over personen ingeschreven op de matriculen der Universiteiten van Keulen en Bologna (13de—16de eeuwen), aan den Rijks-Archivaris in Utrecht.

Het tijdstip wanneer- en den titel waaraan het recht is ontleend tot overbouwing eener poort in de Nobelstraat te Haarlem, aan den landsadvocaat Mr. *W. Thorbecke* te 's Gravenhage.

Den eigendom van de Munterslaan op de Leidsche vaart bij Haerlem, voor den burgemeester van Haarlem.

Voor den heer *A. A. Vorsterman van Oijen* te 's Gravenhage zijn afschriften gemaakt van adviezen en akten uit de schepenrol en uit transportregisters van Huisduinen en Helder, en voor de heer *G. J. Honigh* te Zaandijk, afschriften van transportakten van Koog-Zaandijk; het daarvoor ontvangen bedrag van f 22 is gestort ten kantore van den Arrondissements-Betaalmeester te Amsterdam, gelijk uit de hierbij gevoegde rekening blijkt.

Ook zijn ten behoeve van den heer *C. W. Bruinvis* te Alkmaar, enige in het Latijn geschreven akten verklaard.

Nu en dan werden voor het provinciaal bestuur ten behoeve van administratieve doeleinden nasporingen verricht en de uitkomsten medegedeeld.

Met machtiging van Uwe Excellentie, werd aan den archivaris van Leiden ter leen gegeven, een verslag der vergadering van gemachtigden uit de Lakenbereidersgilden in Holland, gehouden te Leiden 15 Juli 1671; hetgeen ten behoorlijken tijde weder in orde terugkwam.

IX. *Uitkomst van de bemoeiingen met gemeente-, waterschaps- en andere archieven.*

Geene andere bijzonderheden zijn hieromtrent mede te deelen, dan hetgeen hiervoren onder n°. IV is vermeld geworden.

X. *Maatregelen in het belang van het oude Archief te nemen.*

Even als in het vorige verslag veroorloof ik mij Uwe Excellentie ook hier te wijzen op de groote behoefte aan localiteit, welke bij het archief in Noord-Holland bestaat.

Wel is in 1890 nog eene kamer in het Gouvernementsgebouw beschikbaar gesteld, doch deze was al zeer spoedig geheel gevuld met de archieven, van het gemeentebestuur van Haarlem overgenomen; en het bijtimmeren van een paar kasten in de benedenkamers, baatte niet meer, dan dat de op den grond staande verstrooide boeken en registers, wat beter geplaatst konden worden.

De vraag, waar de in 1891 nog te verwachten rechterlijke archieven zullen geborgen worden, kan moeilijk worden opgelost.

Het zou dus zeker een maatregel wezen, in het belang van het oude archief genomen, wanneer eene goede, behoorlijke ruimte werd verschaft ter bewaring der talrijke en in hoeveelheid steeds aangroeiende registers en bescheiden.

Haarlem, 28 Februari 1891.

De Archivaris in Noordholland,
C. J. Gonnet.

Het oud provinciaal archief in Zeeland.

Met ingang van den 1sten Mei 1890 benoemd tot Archivaris in Zeeland, heb ik ook op dien dag die betrekking aanvaard en de bewaring van het oud-archief van Zeeland op mij genomen.

De heer J. Broekema, vroeger adjunct-provinciaal-archivaris en met ingang van den 1sten Mei door de Gedeputeerde Staten van Zeeland eervol uit die betrekking ontslagen, heeft mij welwillend in de bewaarplaats rondgeleid, en mij daarbij ingelicht omtrent de plaatsing en rangschikking der archieven, in verband met de vroeger gemaakte beschrijvingen.

Tot eene officieele overdracht van het archief was hij niet gemachtigd, zoodat van eene bepaalde overneming geene spraak is geweest. Ik heb mij, zonder iemands tegenspraak of verzet, in het bezit gesteld van het geheele archief, dat is: van alle registers en bescheiden, uitmakende, wat tot dusver werd genoemd het oudarchief der provincie Zeeland.

Bij hetgeen ik heb te vermelden over het tijdvak, aanvangende den 1sten Mei 1890 tot aan het einde van het jaar, zal ik tevens voegen hetgeen mij, bij onderzoek, is gebleken te zijn voorgevallen in de eerste vier maanden, alles naar het voorgeschreven model en zooveel mogelijk aansluitende aan de vorige verslagen.

I. *Toestand der bewaarplaats van het archief.*

De bewaarplaats van het archief laat, wat ruimte betreft, veel te wenschen over. Daarenboven is vooral in de meeste benedenvertrekken meer licht en lucht noodig. Daar een plan tot verandering van een gedeelte van het gebouw waarin het archief wordt bewaard, aanhangig is, zal ik hier niet op verbetering aandringen.

Alleen moet ik, in het belang van het gebruik van het archief en van het behoud der archiefstukken, den wensch uitspreken dat spoedig tot de uitvoering van het aanhangige plan moge worden overgegaan.

II. *Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.*

De handbrandspuit, waarvan in de vroegere verslagen werd melding gemaakt, is voortdurend goed onderhouden en ook nog

altijd in goeden toestand; doch voor het doel, waarvoor zulk eene spuit is bestemd, nl. om bij het ontstaan van brand dadelijk en spoedig hulp te verleenen, is dat voorwerp onbruikbaar. Voor het verplaatsen dier spuit toch zijn bepaald twee personen noodig, en voor het in werking-brengen en houden drie, nl. één om water aan te dragen en in den bak te storten, een tweede om te pompen en een derde om slang en pijp vast te houden en te besturen.

Om die reden heb ik het noodig geacht een fire-annihilator of exstincteur aan te schaffen, die blijkens de genomen proeven zeer goed werkt. Verder zijn in verschillende archieflokalen brandbluschgrenaten, of flesschen met brandblusschend vocht aanwezig.

Daar het gemeentebestuur van Middelburg bezig is met het aanleggen van eene duinwaterleiding, zijn vooreerst geene andere maatregelen te nemen, dan dat bij de verbouwing van de archieflokalen moet worden gedacht aan het aanbrengen van buizen ter geleiding van het water binnen het gebouw.

III. *Toestand der archiefverzamelingen.*

Het gemis aan voldoende ruimte in de bewaarplaats maakt dat een gedeelte der archiefstukken niet naar behooren is geborgen.

In de eerste plaats betreft dit de stukken in 1889 tijdelijk overgebracht, gedeeltelijk naar een der zolders en gedeeltelijk naar een der benedenvertrekken.

In het verslag over 1889 nl. is medegedeeld: 1°. dat het archief uit den Franschen tijd, van 1810 tot 1814, dat in een gedeelte van het toen weggebroken entresol werd bewaard, voorloopig was overgebracht naar een der zolders van de bewaarplaats van het archief; en 2°. dat een aantal liassen, vroeger geborgen in het toen weggebroken buitengebouw, waren neergelegd in een der benedenvertrekken.

Het bedoelde Fransche archief is nog op den zolder moeten blijven, omdat er hoegenaamd geene plaats was tot berging in een ander lokaal. Gelukkig hebben de stukken tot nog toe niets geleden; maar het nazoeken en raadplegen is in den tegenwoordigen toestand zeer bezwaarlijk. Wat betreft de in een der benedenvertrekken neergelegde liassen is mij gebleken, dat de onderste pakketten door schimmel waren aangetast. Om die reden heb ik al de geliasseerde stukken laten schoonmaken en uitkloppen, en ze daarna in de aldaar aanwezige archiefkasten geplaatst, nadat daarin eerst de noodige ruimte was gemaakt door de reeds aanwezige registers, òf in dubbele rijen, òf meer ineen gedrongen bij elkander te plaatsen.

In het achterste bovenlokaal, bekend als archiefkamer n°. 5, lag op den vloer eene groote hoeveelheid niet gesorteerde geliasseerde stukken, meerendeels bijlagen van de rekeningen der rent-

meesters der domeinen. Die stukken zijn allen schoongemaakt, in portefeuilles geborgen en daarna geplaatst in de in dat vertrek aanwezige boekenrekken.

Een in datzelfde lokaal aanwezige koffer bleek gevuld te zijn met afgeloste, op perkament geschreven, rente- en schuldbrieven, meerendeels van de zestiende en zeventiende eeuw. Op zich zelve zijn die stukken van weinig belang, alleen hebben zij waarde wegens de aan de meesten nog hangende zegels. Ik heb ze daarom allen laten schoonmaken, en daarna in verschillende portefeilles geborgen en overgebracht naar de charterkamer.

In het overige gedeelte der verzameling heb ik een aanvang gemaakt met het afstoffen en schoonmaken der archieven en kasten, wat mij bleek zeer noodig te zijn. Ik stel mij voor dat geregeld te laten doen in de geheele verzameling, omdat het tot behoud der archieven mijns inziens dringend noodig is.

In de wijze van bewaring der charters heb ik verandering gebracht. Ik vond ze, bij tientallen aan elkander gehecht, ingepakt in portefeuilles in een gesloten kast op de charterkamer, en het bleek mij dat de loshangende zegels, die bij het minste nazoeken der charters elkander raakten, niet beveiligd waren tegen beschadiging. Enkele zegels, waarvan het randschrift vroeger volledig was beschreven in den beredeneerden inventaris van den heer van Visvliet, bevond ik reeds gedeeltelijk geschonden.

Het kwam mij noodig voor daarin dadelijk verandering te brengen. Als voorloopige maatregel heb ik de charters, voor zoover de grootte dit toeliet, uitgevouwen, en daarna elk in een afzonderlijk vel papier neergelegd en allen vereenigd in verschillende portefeuilles, die naar tijdsorde der charters zijn geplaatst in een gesloten kast op de charterkamer. Ik beschouw dat als een voorloopige maatregel, omdat ik mij voorstel bij de bewaring der charters een van de methoden te volgen die bij enkele goed geordende Duitsche archieven zijn aangenomen.

Van de vroeger in portefeuilles bijeengebrachte polderrekeningen, bijlagen van de notulen der Staten en der Gecommitteerde Raden, en van de Rekeningen der Rentmeesters van de Domeinen, waren slechts eenige portefeuilles voorzien van opschriften of etiquetten, en in het geheel waren er nog 1300 portefeuilles zonder opschrift en alleen voorzien van losse strookjes papier, tusschen de stukken gestoken, aanwijzende het tijdvak, waarop elke portefeuille betrekking had.

Ter vergemakkelijking van het gebruik kwam het mij noodig voor die portefeuilles van etiquetten te voorzien, en ik ben daarmede aangevangen bij de bijlagen of relatieven van de Notulen der Staten en der Gecommitteerde Raden en zal daarmede in een volgend jaar voortgaan bij de andere portefeuilles.

IV. *Werkzaamheden aan en voortzetting der inventarisatie van het archief.*

Van de familie van wijlen den heer J. P. van Visvliet, in leven Archivaris der provincie Zeeland, is ontvangen hetgeen de overledene in handschrift had gereed gemaakt tot voorbereiding van den Beredeneerden inventaris der charters uit den Grafelijken tijd. Die aanteekeningen zijn van groot nut voor de voortzetting dier uitgaaf; doch in het afgeloopen jaar heb ik daarmede nog geen aanvang gemaakt, omdat mijn tijd te veel werd ingenomen door andere werkzaamheden die in het belang van het archief dringend noodig waren. Bovendien moest ook voorafgaan het schoonmaken en zichtbaar maken der zegels, omdat deze in den beredeneerden inventaris moeten worden beschreven.

Bij een onderzoek van de bijlagen of relatieven van de notulen der Staten en der Gecommitteerde Raden bleek mij dat die stukken wat de jaren betreft, in portefeuilles waren bijeengebracht, doch dat de in elke portefeuille bewaarde stukken niet naar tijdsorde waren gerangschikt, doch geheel door elkander lagen. Omdat in zulk een toestand het nazien dier bescheiden bijna ondoenlijk, in elk geval voor een onderzoeker zeer tijdroovend en lastig is, heb ik een aanvang gemaakt met het ordenen dier stukken. Ik stel mij voor die nader te beschrijven; maar vooreerst heb ik mij bepaald bij een eenvoudig ordenen, omdat een gelijktijdig beschrijven te veel tijd zou hebben vereischt, en het ordenen op zich zelf het onderzoek reeds zeer vergemakkelijkt. Bovendien had ik aanleiding om spoed te maken met de bevordering van een gemakkelijk onderzoek dier stukken, omdat in het afgeloopen jaar bij herhaling onderzoek en raadpleging dier stukken is noodig geweest.

Van andere werkzaamheden aan het archief is reeds melding gemaakt onder de vorige afdeeling (III) van dit verslag.

V. *In druk uitgegeven bescheiden behoorende tot het archief.*

Voor zoover mij bekend is zijn geene tot het archief behoorende bescheiden in het licht gegeven.

VI. *Aanwinsten door geschenk, aankoop, ruil of in bruikleen verkregen en verliezen.*

Van den Rijks-Archivaris in Utrecht zijn, na verkregen hoogere machtiging, voor het archief van Zeeland de volgende stukken ontvangen:

I. een portefeuille met afschriften van Zeeuwsche stukken (Miscellanea Zelandia), alsmede 10 charters en 2 bladen papier,

alles afkomstig uit de te Cheltenham door het Rijk aangekochte verzameling en

II. elf kwitantiën, behoorende bij de rekeningen van den Rentmeester van Zeeland Bewesterschelde van 1453—1457; een gerechtsbrief van St. Maartensdijk, houdende vrijstelling van lijfstraf voor Evert Danielszoon van Everdinghe van den 3den Februarij 1506; drie verklaringen, afgelegd voor Schepenen van Middelburg door schepelingen van drie schepen, die door nood gedwongen waren aldaar binnen te loopen, van den 31sten Mei 1553, en een plakkaat van Koning Filips van den 4den 1569, houdende bevel, dat de ondersaten van zijne *„landen van herwerts over"* aan geene andere Universiteiten zullen mogen studeeren dan aan die te Leuven of te Rome, met aanteekeningen van de gedane afkondiging in verschillende Zeeuwsche steden; al welke stukken tot dusver werden bewaard in de Utrechtsche rijks-archieven. Die stukken zijn voor het grootste deel een aanwinst te achten voor Zeelands oud-archief.

Eenige der ontvangen stukken verdienen nader meer opzettelijk te worden ontleed; maar nu reeds moet ik op één daarvan meer bijzonder de aandacht vestigen, nl. op een in het Latijn geschreven charter van den 2 October 1484, waarbij Adolf van Ruitenberch, „praepositus et Archidiaconus" van de kerk van de H. Maria te Utrecht de gift bevestigt van een vierendeel, en de helft van een vierendeel van één *strake* tienden in de parochie van Tser-Rengerskerke in Schouwen, door Jonkvrouwe Avezoete, dochter van Jacob Laurenszoon, weduwe van heer Anthonius van Bruwelis, gedaan aan den Prior en het convent van Reguliere Kanunniken van Bethlehem in gemelde parochie, en waarbij hij die tienden in leen uitgeeft aan Broeder Symon Corneliszoon, professus van genoemd Convent.

Door dit charter wordt het bestaan bevestigd van een gesticht, door dr. Römer, in zijn overzicht van de Kloosters en Abdijen in Holland en Zeeland (deel I. blz. 427) vermeld als een geheimzinnig verschijnsel op het tooneel der Hollandsch-Zeeuwsche kloostergeschiedenis, waarvan in geen enkel gedrukt geschrift eenig spoor werd gevonden. Volgens dien schrijver bestond het weinige dat hem van dat gesticht uit een zijner kloosterboeken bekend was in het volgende: het heette Lauris-klooster in Bethleem, stond te Reijerskerk bij Zierikzee, was ten jare 1480 in wezen, behoorde tot het kapittel van Sion en had eenig land in het ambacht van Wateringen.

Door tusschenkomst van den heer mr. B. F. W. von Brucken Fock werd van Mevrouw de douairière van Willes, geboren Janse van Zoutelande, ten geschenke ontvangen een geschreven geslachtlijst van de familie Andriessen.

Voor het aankoopen van voor het archief belangrijke bescheiden bestond in den loop van het jaar geene aanleiding.

Nu het archief geheel afgescheiden is van de onder beheer van het provinciaal bestuur staande provinciale bibliotheek, is het noodig voor het archief zoodanige boekwerken aan te schaffen, als bij het onderzoeken en bewerken der archiefstukken ter raadpleging in de werk- of leeskamer voorhanden moeten zijn, nl. Zeeuwsche kronieken, oorkondenboeken, woordenboeken en ook werken over paleographie en zegel- en wapenkunde.

Voor zoover ik in de gelegenheid was eenige dier boekwerken voor voordeelige prijzen te verkrijgen, heb ik die voor de bibliotheek van het archief aangekocht.

VII. *Pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden, voor het hoofdarchief in de provincie van gewicht en berustende in andere binnen- of buitenlandsche archieven.*

In het afgeloopen jaar heeft geene aanleiding bestaan voor het aanwenden van zulke pogingen.

VIII. *Gebruik van het archief gemaakt door en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.*

De heer Edward Belleroche uit Londen heeft, gedurende een gedeelte van Juli en Augustus, het archief bijna dagelijks bezocht voor het nazien van bescheiden, betreffende het beleg van Ostende van 1601 tot 1604. Bij het opzoeken der voor dat onderzoek noodige stukken is mij gebleken hoeveel, voor de kennis der geschiedenis van ons land, belangrijke schrifturen worden gevonden onder de relatieven van de notulen der Staten en der Gecommitteerde Raden. Ook daardoor heb ik mij genoopt gevoeld een aanvang te maken met het ordenen dier relatieven ter voorbereiding van een nader te maken inventaris.

Het historisch belang dier relatieven is mij ook nog gebleken op het einde van het jaar, toen ik door tusschenkomst van den heer Commissaris des Konings een aanvraag ontving van den baron Kervyn de Lettenhove, omtrent de in het archief aanwezige brieven uit Engeland naar Zeeland, of uit Zeeland naar Engeland geschreven, in de jaren 1579 tot 1585.

Een persoonlijk bezoek aan het archief werd nog gebracht: 1°. door den heer Kurt Kaser, jur. stud. aan de universiteit te Marburg, voor een onderzoek omtrent den handel van Middelburg op Engeland in de 16de eeuw, en 2°. door den heer Friedrich Müller, Ingenieur bij den Pruissischen Waterstaat, die eenige weken in Middelburg heeft verblijf gehouden, en bij herhaling in het archief onderzoekingen heeft gedaan omtrent de geschiedenis van Zeelands Waterstaat.

Door den heer A. Hollestelle te Tholen werden inlichtingen gevraagd en verkregen omtrent eenige posten in de rekeningen der rentmeesters van de domeinen uit de 14de eeuw, om tot de juiste kennis te geraken van de in die rekeningen vermelde muntspeciën.

Een aanvraag van den heer Theodore M. Banta te New-York om inlichting omtrent mr. Hugo Bonte, Pensionaris van Middelburg in 1566, en zijne afstammelingen, heeft aanleiding gegeven tot een langdurig onderzoek, ook in het gemeentearchief van Middelburg.

Op verzoek van den heer Ontvanger-griffier van den Zachariaspolder 1ste gedeelte, werd een onderzoek ingesteld naar bescheiden betrekkelijk den Mauritspolder en den Zacharias-polder 1ste gedeelte.

Verder heb ik aan mijn ambtgenoot in Utrecht inlichtingen gegeven omtrent eenige uit Zeeland afkomstige personen uit de diocese van Utrecht, voorkomende in de universiteitsmatriculen van Keulen en Bologna.

Overigens hebben verschillende personen voor nasporingen van uiteenloopenden, doch meestal genealogischen aard, het archief bezocht.

IX. *Uitkomst van de bemoeiingen met gemeente-, veen-, waterschaps- en andere archieven.*

Zooals reeds is medegedeeld werden van het gemeentebestuur van Waarde eenige registers en papieren ontvangen, behoorende tot het oud-rechterlijk archief dier gemeente. Van het oud-rechterlijk archief van Biervliet, dat volgens een vroeger ingekomen bericht naar mij zou worden verzonden, heb ik in den loop van het jaar nog niets ontvangen.

Overigens is van bemoeiingen met andere archieven hier niets te vermelden.

X. *Maatregelen in het belang van het archief te nemen.*

Voor het oogenblik is het voorzien in de behoefte aan ruimte, het voornaamste, dat in het belang van het archief kan worden gedaan. De reeds aangevangen en ook verder voorgenomen verandering van een gedeelte van het archiefgebouw geeft het gegrond vooruitzicht op verbetering. Ik moet hier evenwel wijzen op het groote belang van eene spoedige uitvoering der voorgenomen werken.

Middelburg, October 1891.

De Archivaris in Zeeland

J. P. N. Ermerins.

Het oud provinciaal archief in Utrecht.

Ik heb de eer Uwe Excellentie volgens mijne instructie verslag uit te brengen over den toestand van het mij toevertrouwde archiefdepôt in het dienstjaar 1890. Ik volg daarbij de door Uwe Excellentie aangegevene orde.

I. *Toestand der bewaarplaats van het archief.*

Het is onnoodig daarover veel te zeggen. Aan Uwe Excellentie is uit mijne verslagen sedert jaren bekend, dat het gebouw doelmatig, doch vochtig is. In dien toestand is ook in het afgeloopene jaar niets veranderd. De gelden, door den hoofdopzichter op zijne begrooting gebracht voor eenige sinds jaren gewenschte voorzieningen, werden zelfs geschrapt en mijne klachten daarover bleven zonder gevolg. Terwijl ik in den afgeloopen zomer met verlof buitenslands was, is een onderzoek naar den toestand ingesteld; doch sedert vernam ik niets meer van de zaak.

De gevels van het gebouw, die door de verveloosheid van het houtwerk geheel onoogelijk waren geworden, zijn op mijn verzoek geschilderd.

II. *Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.*

Bij Gebr. Heijermans te Rotterdam zijn aangeschaft twee extincteurs van een door den Rijksbouwkundige aanbevolen model, dat mij toescheen aan alle vereischten te voldoen. Bij de jaarlijksche beproevingen der blusch- en reddingsmiddelen (die bevredigende resultaten leverden) bleek de aanschaffing van een brandladder en van twee bijlen voor het openhakken der met ijzeren hekken voorziene ramen gewenscht; op voorstel van den Rijksbouwkundige zijn deze aangekocht. Aan den hoofdopzichter der Rijksgebouwen en den kommandant der brandweer zijn kopiën toegezonden van

de plattegronden van het gebouw met opgave der blusch- en reddingsmiddelen, die in de vestibule zijn opgehangen.

II*. *Personeel.*

De toestand bleef in het afgeloopene jaar onveranderd. Aan den klerk werd ook ditmaal door Uwe Excellentie eene gratificatie van f 100 verleend. De heer W. G. Van den Broek is nog steeds als volontair werkzaam en verplicht mij tot dank door zijne hulp, waardoor de met werk overladene klerk belangrijk gebaat wordt.

III. *Toestand van de archiefverzamelingen.*

Ook in dit opzicht kwam er in 1890 geene noemenswaardige verandering. Daar er ten vorigen jare eene groote hoeveelheid portefeuilles te gelijk aangeschaft was en charterzakjes nog niet direct noodig waren, had ik geene aanleiding om gebruik te maken van den door Uwe Excellentie bij circulaire dd. 2 Februari 1890 gegeven wenk, om materiëel goedkoop te doen vervaardigen in de gevangenissen.

IV. *Werkzaamheden en voortgang der inventarisatie en der ordening van het archief.*

Eene nieuwe afdeeling van het archief werd in het afgeloopene jaar ter hand genomen: de charterverzameling van het Provinciale archief. Deze zeer omvangrijke collectie, beschreven in drie chronologisch geordende inventarissen, bevat meer dan 4000 nommers. De inhoud en de herkomst van deze verzameling waren mij niet voldoende bekend, ja het bestaan zelf daarvan had mij meermalen verwonderd. Het kon niet waarschijnlijk geacht worden, dat de Staten van Utrecht reeds voor de troebelen een zelfstandig archiefdepôt hadden bezeten; de inhoud van de seriën boekdeelen en bundels van hun archief leverde een nieuw argument voor deze conclusie. Zelfs kon ik mij nauwelijks voorstellen, dat een lichaam als de Staten-vergadering, dat eerst een vasten vorm verkregen heeft in eenen tijd, toen oorkonden niet talrijk meer voorkwamen, en dat bovendien weinig of geene goederen heeft bezeten, eene eenigszins belangrijke collectie charters zou hebben bijeengebracht, tenzij men kon aannemen, dat het bisschoppelijke charterdepôt in dat der Staten was opgegaan. Deze mogelijkheid, op zich zelve niet onwaarschijnlijk, daar de bisschoppelijke domeinen eerst door het Hof, later door de Staten beheerd werden, scheen echter niet met de werkelijkheid overeen te komen, daar ik nog nooit of al-

thans slechts bij hooge uitzondering in de provinciale charterverzameling oorkonden had ontdekt, die uit het bisschoppelijke archief afkomstig konden zijn. Het lag dus voor de hand aan te nemen, dat de groep stukken, die als Provinciale charterverzameling bekend staat, voor verreweg het grootste deel van vreemden oorsprong moest zijn. Hoewel er op dit oogenblik en zelfs in lange jaren, zoolang de kapittelarchieven nog geheel ongeordend zijn, niet aan gedacht kan worden, de charters der provincie, wier beschrijving vooraf geheel herzien moet worden, geheel te organiseeren, scheen het ongewenscht den ouden toestand geheel onveranderd te laten, daar het noodig was, dat ik althans een overzicht van den inhoud verkreeg. Ik heb daarom de beschrijvingen der stukken op losse strookjes, die vroeger gediend hadden voor de samenstelling der inventarissen en die grootendeels nog voorhanden waren, doen bijeenzoeken en completeeren, en deze collectie (zoo noodig nu en dan met raadpleging van het charter zelf) voorloopig volgens de vermoedelijke herkomst der stukken in rubrieken verdeeld. Het resultaat bevestigde mijne vermoedens. Inderdaad bleken er betrekkelijk weinige stukken aanwezig, die tot het archief der Staten van Utrecht behoorden. Nog minder leverde het archief der domeinen van Utrecht, dat geene stukken uit het bisschoppelijk archief bevatte; trouwens een feit, dat geene verwondering baart, wanneer men weet (zooals ik juist onlangs door de studie van Wstincs rechtsboek van den Dom ontdekte), dat de bisschoppelijke charters bij het Domkapittel bewaard werden Daarentegen vond ik onder de Provinciale charters geheele hoopen met afgeloste rentebrieven ten laste der Statenkantoren, die niet in de charterverzameling behooren, doch als acquitten bij de rekeningen dier kantoren moeten gevoegd worden. Charters van de Ridderschap waren weder weinig voorhanden. Doch ik deed onder de tot het archief der Staten gebrachte charters eene onverwachte vondst: er bevonden zich daaronder tal van oorkonden uit het archief der heerlijkheid Montfoort van het midden der 13de tot het midden der 17de eeuw. Daar de heerlijkheid juist omstreeks het laatste tijdstip door de Staten van Utrecht is aangekocht, schijnt de onderstelling gewettigd, dat bij deze gelegenheid niet alleen, zooals te verwachten was, het eigenlijke archief der heerlijkheid, maar ook tal van daarmede vermengde charters, die gezamenlijk het huisarchief der heeren van Montfoort uitmaakten, aan de Staten is overgedragen. Een zeer gewichtig resultaat, daar er onder de dus voor ons bewaarde charters zeer belangrijke schuilen.

Het hoofdbestanddeel der provinciale charterverzameling wordt gevormd door de oorkonden der zoogenaamde Staten-conventen en Ridderschaps-conventen. waarvan veel meer bewaard blijkt te zijn, dan aanvankelijk het geval scheen. Van de Utrechtsche mannen-

:verden de balije van St. Catharijne en de abdij Oost-
ıig ; voor het gemis der laatste kunnen de vele bewaarde
ler abdij echter vergoeding schenken. Van de St. Paulus-
Karthuizerklooster en het klooster Vredendaal (later
met het Amersfoortsche St. Jansklooster) is daarentegen
:waard gebleven, van Vredendaal en St. Jan zelfs veel.
conventen buiten Utrecht (St. Maria Magdalena te Wijk,
te Renen en Mariënburg te Soest) zijn bijna niet ver-
ligd. Ook bij de Ridderschaps-conventen (de vijf Jufferen-
de voorraad charters zeer ongelijk verdeeld. Terwijl van
udwijk eene verbazende massa charters aanwezig is en
rouwenklooster van Oostbroek door een vrij groot aantal
stukken vertegenwoordigd wordt, bleken de archieven
'ittevrouwenklooster, de St. Servaas-abdij en het klooster
geheel of nagenoeg geheel verloren te zijn. Eene onver-
:dekking wachtte mij ook bij deze afdeeling: het kapittel
n te Wijk bij Duurstede, welks archief, bestaande uit
:ele boekdeelen en bundels, met de archieven der vijf
e kapittelen in mijn depôt is opgenomen, bleek ook aan de
charterverzameling een niet onbelangrijk aantal charters
hebben, geheel of althans zeker grootendeels door aan-
:egen en in dit verband geheel misplaatst.
amenstelling dezer twee hoofdgroepen van charters bleven
ne zeer groote hoop eigendomsbewijzen van landerijen,
ıdeels bij de verschillende kloosters terechtgebracht zullen
ırden, — een vrij groot getal afgeloste rentebrieven der
ht, wier aanwezigheid nader verklaard moet worden, —
k eene verzameling verschillende stukken. Het herkennen
e stukken wordt zeer bemoeielijkt door de omstandigheid,
vinciale charterverzameling op de noodlottigste wijze ver-
met een zeer groot aantal charters van partikulieren oor-
'komstig uit de collectiën, aangekocht van de nakome-
ı dr. C. Booth en geschonken door de erven van mr. J. H.
ı Lijnden van Lunenburg. De tweede collectie bevatte
geene stukken uit het Provinciaal archief, en hare be-
n zullen dus wellicht zonder groote moeite af te zonderen
in de collectie Booth waren tal van charters uit de
lepots opgenomen, zoodat, al vindt men de hand van
de charters terug, het toch onzeker blijft, of het stuk
in het provinciaal archief behoort. De schifting dezer
noet tot later uitgesteld worden. Reeds nu zijn echter
iën charters verwijderd, die met zekerheid als hier mis-
nden aangewezen worden. Ik zal daarop straks nader
:n, waar ik de aanwinsten en verliezen bespreek.
:ede arbeid, dien ik ondernam en (ditmaal definitief) ten

einde bracht, was de regeling van het bisschoppelijk archief. Nadat door de overbrenging der te Zwolle bewaarde stukken het archief der bisschoppelijke kanselarij zooveel mogelijk gereconstrueerd was, scheen het gewenscht, een overzicht te geven van het resultaat, dat door de hereeniging der overal verspreide fragmenten van dit archief verkregen was. De ordening en beschrijving leverde groote moeielijkheden. De stukken bleken veel meer in wanorde te zijn dan ik verwacht had: dikwijls trof ik brokstukken, die blijkens inhoud en oude pagineering zonder eenigen twijfel tot bepaalde deelen behoorden, in of bij registers eener andere serie aan, soms zelfs daarbij ingebonden. De deelen werden nu zoo goed mogelijk weder gecompleteerd en grootendeels opnieuw gebonden; de seriën zijn bij elkander gevoegd en het geheel is beschreven. De inventaris, bestaande uit 117 nommers, gaat als bijlage hierbij Uwe Excellentie zal daarin met voldoening kunnen opmerken, dat — al blijft natuurlijk het vroeger niet alleen gespoliëerde maar nagenoeg uit mijn depôt verdwenene archief zeer onvolledig — toch de vier hoofdseriën registers (de judicialia, libri officiatorum, leenregisters en diversoria) sedert het eind der 14de eeuw nagenoeg weder compleet zijn. Voor de rekeningen geldt eene tegenovergestelde conclusie: zij ontbreken bijna geheel. Doch ook hier weder is bij deze ramp een geluk te constateeren: van bijna elken comptabelen ambtenaar zijn althans een of twee rekeningen uit den schipbreuk gered, die ons in staat stellen den werkkring van den betrokken ambtenaar te leeren kennen. Een kort overzicht van de geschiedenis van dit archief, waarvoor mijn ambtgenoot in Overijssel mij meer dan eens kostbare bouwstoffen toezond, gaat aan de beschrijving vooraf. Deze afdeeling van mijn archief is derhalve thans definitief bewerkt: het is te vreezen, dat daarvoor geene noemenswaardige aanwinsten meer verkregen zullen worden.

De behandeling der losse stukken van het provinciaal archief door jhr. Hora Siccama is thans gestaakt. Nadat ik, zooals ik in mijn laatste verslag vermeldde, de geheele verzameling nog eens doorgezien en daaruit de mij in het oog vallende stukken, die (hetzij afzonderlijk hetzij in bundels) beschreven verdienden te worden, afgezonderd had, doorliep de heer Siccama het overschot nog eens volgens mijne aanwijzingen en zonderde daaruit enkele door mij aangeduide rubrieken van stukken af, die weder gerangschikt en beschreven werden. Alles is thans op den inventaris gebracht. Het overschot vormt slechts betrekkelijk weinige portefeuilles, die bij de geheele reorganisatie van het provinciale archief natuurlijk opnieuw ter hand genomen en ingedeeld zullen moeten worden.

De aan mijn depôt uit de Cheltenhamsche collectie toebedeelde charters (ongeveer 550 stuks) zijn op het laatst van het jaar door Mr. Fruin op mijn verzoek ter hand genomen, daar het niet wen-

schelijk scheen de beschrijving en invoeging daarvan bij de verzamelingen onbepaald uit te stellen. Reeds is de inventaris een goed eind gevorderd: op 1 Januari waren de charters uit het provinciaal archief geheel afgewerkt. Van de kapittelcharters is St. Pieter vroeger reeds door mij zelven beschreven; de Dom, Oudmunster en St. Jan leveren weinig; doch de van St. Marie aanwezige collectie is omvangrijk.

De inventarisatie der rechterlijke archieven, in mijn vorig verslag besproken, is goed gevorderd, maar niet zooveel als ik gehoopt had. De schepen-archieven der steden waren aan de beurt, en deze vijf collectiën, zeer omvangrijk, leverden veel meer werk dan verwacht was. De daarbij voorhandene talrijke pakken met losse papieren eischten natuurlijk een lastigen en zeer tijdroovenden arbeid, en ook de voorloopige beschrijving der vele deelen en liassen bleek nog op vele plaatsen herziening te behoeven. Doch bovendien werden voor dit deel der collectie onverwachte en zeer omvangrijke aanwinsten ontvangen uit Amersfoort en Renen, waarover ik aanstonds spreken zal. Deze aanwinsten moesten weder gesorteerd en opnieuw bij de reeds geordende archieven ingevoegd worden. Het geheele werk nam vele maanden in beslag, en is eerst op het laatst van het jaar gereed gekomen met uitzondering van de zeer talrijke processtukken, die voorloopig in bundels vereenigd zijn. Eerst na voltooiing van den geheelen inventaris zal ik beslissen, of het zonder al te groot tijdverlies mogelijk zal zijn, de tot elk proces behoorende stukken bijeen te brengen, en ook, of de vermelding van de stukken van elk proces in een afzonderlijk nommer aan den inventaris geen al te grooten omvang zal geven. Het werk is thans voor eenige weken gestaakt, om Mr. Fruin de gelegenheid te geven, de bovenvermelde beschrijving der Cheltenhamsche charters te voltooiien. Daarna zal ik hem uitnoodigen, het archief van het Hof ter hand te nemen, welks betere regeling dringend noodzakelijk is.

Het vrij omvangrijke archief der ontbondene mark van de Leusderberg, dat in den loop van dit jaar overgenomen werd, is kort daarop geordend en geïnventariseerd.

Over de regeling van het hier gedeponeerde archief der Oud-R. C. Clerezij heb ik ditmaal niets te berichten. De Delftsche stukken zijn nog steeds op het Algemeene Rijksarchief. De Leidsche stukken ontving ik in het begin van 1890 terug van den gemeente-archivaris, die bleek geen genoegzamen tijd beschikbaar te hebben om zich met de inventariseering dezer groote massa bezig te houden. Met de definitieve beschrijving der Utrechtsche stukken ben ik nog niet begonnen.

V. *In druk uitgegevene bescheiden, behoorende tot het archief.*

De druk der *Regesten van St. Pieter*, in Augustus 1889 begonnen, is gedurende het geheele vorige jaar voortgezet, doch uiterst langzaam gevorderd. De regesten zelven zijn afgedrukt; onmiddellijk heb ik mij toen bezig gehouden met het vervaardigen van alphabetische registers van persoons- en plaatsnamen. Ook dezen zijn in het najaar ter perse gezonden en in het begin van 1891 ook afgedrukt, zoodat de verschijning van dit werk, die ik reeds vier jaren geleden als zeer aanstaande aankondigde, eindelijk volgen zal.

Terwijl ik de registers bewerkte, heb ik het in vroegere verslagen besprokene *Programma der serie regestenboeken* ter drukkerij gezonden. Ook dit is afgedrukt en in den afgeloopen zomer verschenen. Het was mijne bedoeling geweest, dat de eerste bundel regesten en het programma tegelijk verzonden zouden worden, opdat beiden elkander zouden kunnen toelichten; de langzame voortgang van den druk heeft dit echter, naar het schijnt, onmogelijk gemaakt. Het was ook wellicht niet gewenscht, de uitgave van het Programma nog langer voor onbepaalden tijd te verschuiven, omdat de daarin voorkomende opmerkingen over het jaarbegin in het Utrechtsche bisdom en vooral de Utrechtsche kalender ook voor de meesten mijner ambtgenooten een hulpmiddel bij de bewerking der oorkonden van hun depot kunnen zijn.

Mijne in het vorige verslag aangekondigde verhandeling *Over claustraliteit* is in de werken der Koninklijke Academie van Wetenschappen verschenen. Verscheidene statuten der Utrechtsche kapittelen over de claustrale huizen zijn uit de archieven van mijn depot daarachter afgedrukt; ook eenige statuten van het Amersfoortsche kapittel zijn daarbij uitgegeven volgens het kapittelboek van St. Joris in het archief van Amersfoort, dat daartoe door Burgemeester en Wethouders dier gemeente welwillend naar mijn bureau werd overgezonden, — en twee statuten van het Utrechtsche Begijnhof naar de origineelen in het archief der Oud-R. C. Clerezy.

Weder verscheen een deel van professor P. L Muller's *Documents concernant les relations entre le Duc d'Anjou et les Pays-Bas*, terwijl nog enkele omvangrijke stukken voor het volgende deel in het afgeloopene jaar uit de registers van mijn depot werden afgeschreven.

Het 2de deel der *Registers en rekeningen van bisschop Jan van Diest* is nog niet verschenen. De omvangrijke registers zijn eerst in het begin van het jaar 1890 gereed gekomen; daarna is de inleiding geschreven en in het najaar is het boek ter perse gegaan, dat thans binnen enkele maanden het licht zal zien.

Ook de uitgave der *Rechtsbronnen van Amersfoort en Renen* door Mr. Fruin, waarover ik in mijn vorige verslag sprak, is vertraagd,

maar door eene zeer verblijdende omstandigheid. Toen het werk nagenoeg gereed was voor de pers, ontdekte Mr. Fruin bij de regeling der rechterlijke archieven van Amersfoort, waarmede hij zich toen juist bezig hield, twee daaronder verdwaalde deelen van middeleeuwsche raadsnotulen dier stad 1), die bleken evenals de Utrechtsche raadsboeken tal van voor het stadsrecht en de rechtspleging belangrijke stukken te bevatten. Zij werden dus aanstonds geëxcerpeerd, en de vondst leidde tot het verzoek aan het gemeentebestuur, om ook de overige raadsnotulen in het gemeentearchief met dit doel te mogen doorzoeken. Met de meeste bereidwilligheid werd door Burgemeester en Wethouders aan het verzoek om overzending voldaan, en het gevolg is, dat de verzameling Amersfoortsche keuren meer dan verdubbeld is door de toevoeging der uit de raadsboeken getrokkene massa, geheel onuitgegeven. De Amersfoortsche rechtsbronnen met die van Renen zijn thans ter perse gezonden.

De vroeger besprokene uitgave van het oudste cartularium van het sticht Utrecht, voornamelijk volgens handschriften van de Oud-R. C. Clerezy en van de Cheltenhamsche collectie, is eindelijk door mij ter hand genomen kunnen worden. De collatie der bovengenoemde handschriften is afgeloopen; ook twee handschriften van de Leidsche bibliotheek en het Staats-archiv te Hannover, daartoe naar mijn bureau overgezonden, zijn, voor zooveel noodig, vergeleken. De tekst der oorkonden moet nu alleen nog herzien en van regesten voorzien worden. In den zomer zal het werk ter perse gezonden worden.

Eenige oorkonden uit de kapittelarchieven over het zeventuig werden door Mr. J. G. C. Joosting uitgegeven achter zijne dissertatie *Onuitgegevene oorkonden betreffende het zeventuigsrecht met inleiding.* — Ik zelf deed de dingtaal in processen over doodslag, die in gebruik was in het Sticht, afdrukken in de Verslagen en mededeelingen der Vereeniging tot uitgave der bronnen van het oud-vaderlandsche recht. II 5, volgens afschriften in de collectie Booth en in het Archief der Oud-R. C. Clerezy, te gelijk met eenige bij het laatstgenoemde afschrift voorhandene fragmenten van rechtshistorischen aard.

Vermelding verdient nog de ondernomene publicatie van een belangrijk werk in mijn archief: het rechtsboek van den Dom van Hugo Wstinc. Van dit zeer merkwaardige boek, dat nog nooit gedrukt werd, berusten in de kapittelarchieven vier afschriften, waarvan dat in het Liber camerae van den Dom aan de uitgave ten grondslag gelegd moet worden. Het bevat eene uitvoerige uit-

1) Thans aan de gemeente gerestitueerd: zie hierna.

eenzetting, geschreven door eenen kanunnik ten Dom omstreeks 1350, van de gebruiken van het Domkapittel en de rechten en verplichtingen der kanunniken. Ik had mij vroeger voorgesteld, dat eene verzameling van de statuten der kapittelen een volledig inzicht in het zeer ingewikkelde samenstel dezer merkwaardige lichamen zou geven; zoo het mij niet gelukte, daaruit een volledig beeld te vormen, dan was, meende ik, de onvolledigheid van het door mij bijeengebrachte materiaal alleen daaraan schuld. Doch de studie van Wstincs werk, dat vroeger volgens het opschrift („Incipiunt statuta ecclesiae Traiectensis") steeds bekend heeft gestaan als eene door hem gemaakte verzameling van statuten van den Dom, overtuigde mij van de ongegrondheid mijner meening. Het blijkt, dat de kapittelen geheel op dezelfde wijze bestuurd werden als de middeleeuwsche steden: de hoofdregelen en rechten leefden als gewoonterecht voort in de hoofden der opvolgende leden, en slechts nu en dan werden over speciale onderwerpen statuten, analoog met de stedelijke keuren (die in het Latijn eveneens „statuta" heetten) gemaakt. Wstinc stelde zich ten taak deze onbeschrevene rechtsregelen te codificeeren en nam slechts nu en dan, als het onderwerp aan de orde kwam, de daarover gemaakte statuten in zijn werk op. („De hoc est statutum", zegt hij dan.) Men begrijpt, van hoeveel belang derhalve zijn opstel voor ons is, waar wij met de nog onvolledig gekende organisatie der middeleeuwsche kapittelen willen kennis maken, en dat belang wordt nog verhoogd door de omstandigheid, dat het Domkapittel en zelfs de andere kapittelen Wstincs werk als gezaghebbend hebben aangenomen en gebruikt. Als bron voor de kennis der kapittelen (niet alleen van de Utrechtsche, want deze lichamen hadden in binnen- en buitenland althans de hoofdtrekken gemeen) is Wstincs werk dus wellicht eenig in de litteratuur; het levert ons voor de in oorsprong zooveel oudere kapittelen hetzelfde als Jan Matthijssen ons geeft voor de steden. En bovendien vindt men in het boekje tal van belangrijke mededeelingen over de organisatie van het sticht Utrecht en de bevoegdheden van den bisschop, die men hier niet verwachten zou. Reeds lang was het dan ook mijn wensch, het boekje door den druk bekend te maken. Maar eene moeielijkheid deed zich op: alle handschriften waren geschreven in middeleeuwsch schrift, dat met de tallooze verkortingen in het Latijn voor de gewone afschrijvers onoverkomelijke moeielijkheden aanbiedt. Daar ik zelf den tijd miste, om mij met het afschrijven van den geheelen volumineusen tekst te belasten, was de uitgave voorloopig onmogelijk. De aankoop van de Cheltenhamsche handschriften verschafte de langgewenschte gelegenheid. De onvermoeide professor Bondam bleek ook hier met juisten blik het belang van Wstincs arbeid ingezien en dadelijk eene kopie daarvan voor zich gewenscht te hebben. Een

volledig afschrift in twee folio deelen, gedeeltelijk eigenhandig door professor Bondam geschreven naar het handschrift in het statutenboek van St. Pieter, en later gecollationneerd met het betere handschrift in het Liber camerae van den Dom, is met de Cheltenhamsche collectie aangekocht. Reeds bij mijn eerste rapport over deze aangelegenheid vestigde ik er de aandacht op, dat deze moderne kopie van een nog in originali hier bewaard handschrift geenszins waardeloos was te achten met het oog op eene eventueele uitgave, en zoodra ik de handen eenigszins ruim had, stelde ik aan de Vereeniging tot uitgave van oudvaderlandsche rechtsbronnen voor, Wstincs geschrift onder hare uitgaven op te nemen. Daartoe is besloten. Eerlang werd ook Uwer Excellentie's machtiging verkregen, om Bondams handschrift voor de uitgave te gebruiken, hetgeen te grooter gemak levert, omdat door hem reeds de twee beste der vier bewaarde handschriften met zijne gewone nauwkeurigheid gecollationneerd zijn. Bondams afschrift is reeds grootendeels door mij in hoofdstukken en paragraphen ingedeeld; de nog noodige collatiën zullen plaats hebben zoodra het oudste cartularium van het Sticht is afgewerkt.

VI. *Opgaven der aanwinsten door geschenk, aankoop, ruil of in bruikleen verkregen, en opgave der verliezen, zoo die er zijn, en alsdan van de oorzaken daarvan.*

Veel heb ik Uwe Excellentie ditmaal onder deze rubriek mede te deelen: zoowel de aanwinsten als de verliezen zijn talrijk en van groot belang.

In de eerste plaats verdient vermelding de overdracht der te Zwolle berustende bisschoppelijke registers. Reeds in mijn vorige verslag kon ik van de beschikking van Uwer Excellentie's ambtsvoorganger, waarbij ik gemachtigd werd naar Zwolle te reizen om de stukken over te nemen, gewag maken. Ik kan van hetgene bij dit bezoek en ten gevolge daarvan is voorgevallen zwijgen: genoeg zij het mede te deelen, dat de stukken sedert 31 Januari 1890 in mijn depôt berusten.

Wellicht is het echter niet ongepast, hier nog eenige opmerkingen te maken over de wetenschappelijke quaestie, die naar aanleiding van deze overdracht uitvoerig besproken is: de vraag, of de bewuste registers van ouds in Overijssel berust hebben, dan wel uit Utrecht afkomstig en eerst na 1580 via Den Haag naar Zwolle zijn gekomen. Ik beweerde, op grond van hetgeen ik over de inrichting van het bisschoppelijk archief uit de mij bekende feiten meende te mogen afleiden, dat het laatste het geval moest geweest zijn; in Overijssel werd het eerste waarschijnlijk geacht. De inzage der van Zwolle overgezondene registers ter gelegenheid van hunne ordening in

verband met de overige deelen van het bisschoppelijk archief heeft mij nu in mijne overtuiging belangrijk versterkt. In de eerste plaats bleken zoowel de stukken, die van ouds hier berust hadden, als degene, die nu uit Zwolle kwamen, voorzien te zijn van gelijktijdige opschriften van dezelfde handen en bovendien van latere rangnommers en rangletters, die blijkbaar naar denzelfden inventaris verwezen. Verder is een register der Utrechtsche serie gebonden in een gedeelte van eenen omslag, die vroeger voor een stuk der Overijsselsche serie bleek gediend te hebben. Eindelijk leverde ook het reeds bovenvermelde feit, dat ik meermalen fragmenten van deelen gevoegd vond bij gedeelten van andere, eene aanwijzing: meermalen toch kon ik zoodoende deelen der Overijsselsche serie uit brokstukken der Utrechtsche completeeren. Geen twijfel derhalve, na het verzamelen van al deze kleine gegevens, of de beide seriën hebben vroeger deel uitgemaakt van hetzelfde archiefdepôt. Doch ook het groote argument, dat tegen mijne stelling werd aangevoerd: de uit de vroeger ter mijner beschikking staande gegevens niet te verklaren aanwezigheid reeds in betrekkelijk oude tijden van sommige registers te Zwolle, kan ik thans ontzenuwen. Uit de gegevens over de geschiedenis van het bisschoppelijk archief, die ik in het afgeloopene jaar verzamelde, blijkt, dat de Staten van Overijssel op hun dringend verzoek o. a. op 24 Januari 1613 verschillende archiefstukken van de Rekenkamer van Holland overnamen, waaronder bepaaldelijk een nommer, dat tot verleden jaar toe te Zwolle berustte. Het tweede gedeelte mijner stelling (dat namelijk de stukken *via Den Haag* te Zwolle moesten zijn aangekomen) is dus almede door deze vondst bevestigd. Ik geloof, dat thans zelfs de hardnekkigste voorstanders van de plaatsing der stukken te Zwolle niet meer zullen beproeven, voor hun betoog argumenten aan de geschiedenis te ontleenen! Het vervolg van dit verslag zal bewijzen, dat ook aan de praktische bezwaren, tegen de overplaatsing gemaakt, ruimschoots is te gemoet gekomen.

Nog enkele vermeerderingen voor de pas gevormde rubriek „Bisschoppelijk archief" heb ik te vermelden. In het archief der Oud-R. C. Clerezy berustten 3 origineele minuten van brieven van bisschop Philips van Bourgondië, behoorende bij het pak geheel dergelijke stukken, die langzamerhand in mijn depôt vereenigd waren. Z. D. H. de Aartsbisschop had de goedheid mij op mijn voorstel te machtigen, om deze geïsoleerde stukken over te plaatsen. — Belangrijker was eene andere aanwinst. Mijn ambtgenoot in Overijssel zond mij in den loop van het jaar toe eene door hem ontdekte lijst van bisschoppelijke archiefstukken, die in het begin der 17de eeuw berustten ter Rekenkamer van Holland. Naast verschillende registers, die nu in mijn depôt teruggekeerd waren, vond ik daarop vermeld enkele, die nog ontbraken, bepaaldelijk het verlorene

diversorium van bisschop Frederik van Baden en een 3de diversorium van bisschop Frederik van Blankenheim, van wien twee diversoria bewaard zijn, en verschillende andere stukken, waaronder ik noem „twee manboucken van Abcoude en Duyerstede". Aanstonds wendde ik mij tot den Algemeenen Rijksarchivaris met verzoek mij te willen berichten, of deze hoogstbelangrijke stukken nog in zijn depôt aanwezig waren. Het antwoord luidde helaas! voor alle eigenlijke bisschoppelijke registers ontkennend, zoodat ik moest berusten in de treurige zekerheid, dat de beide diversoria ten gevolge hunner Hollandsche ballingschap ondergegaan waren. Slechts één stuk bleek nog voorhanden: een der beide genoemde leenregisters der heeren van Gaasbeek. Ik haastte mij te betoogen, dat dit stuk, dat eene lacune in de twee andere, in mijn depôt berustende leenregisters op hoogst gelukkige wijze aanvulde, tot het bisschoppelijk archief behoorde, daar de Gaasbeeksche goederen in 1459 in hun geheel aan het bisdom gekomen waren, terwijl uit de aanwezigheid der beide andere leenregisters scheen te blijken, dat de afgifte der archieven, zooals behoorlijk en te verwachten was, inderdaad had plaats gehad; ook de aanwezigheid van het derde in het Algemeene Rijksarchief, waar eenmaal het geheele bisschoppelijke archief berust had, scheen daarvoor te pleiten.

Dit betoog ontmoette bij den Algemeenen Rijksarchivaris geene instemming. Het was z. i. niet bewezen, dat het leenregister behoorde tot het archief der bisschoppen van Utrecht. Wel gaf ZEd. toe, dat het, volgens den normalen gang van zaken daartoe zou moeten behoord hebben, — ook dat er geen bepaalde reden was om aan te nemen, dat in dit geval van dien normalen gang was afgeweken; maar de mogelijkheid, dat slechts twee leenregisters door de heeren van Gaasbeek waren afgegeven, terwijl het derde teruggehouden en langs anderen weg het Algemeene Rijksarchief bereikt had, bleef bestaan. — Tegen deze argumentatie kon ik niet anders dan protesteeren. Aan den gestelden eisch kon ik inderdaad niet voldoen. Doch was die eisch billijk? Zal men ooit een archief behoorlijk kunnen completeeren en regelen, indien men niet mag afgaan op aard en inhoud der stukken, waaruit het bestaat; doch van elk stuk de vroegere aanwezigheid in het bedoelde archiefdepot met bewijsstukken zal moeten staven, voordat men het daarbij inlijft? Nog meer, niet de toevallige ongemotiveerde afwijkingen van den algemeen gevolgden regel, maar die regel zelf moet (zoo docht mij) leiddraad zijn bij de ordening en reconstructie van archieven. Niet eerst wanneer men in rechte zou kunnen eischen, dat een archiefstuk naar een bepaald depot werd overgebracht, maar reeds wanneer het historische bewijs geleverd is, dat het tot dit depot behoort, schijnt mij de plaatsing aldaar gerechtvaardigd.

Daar de Algemeene Rijksarchivaris mijne bewering, dat het be-

wuste register behoorde tot het bisschoppelijk archief, niet beaamde, concludeerde hij logisch, dat het behoorde tot het archief der heeren van Gaasbeek, welks reconstructie hij aan de orde stelde met een beroep op den door mij bij mijne voorstellen tot reconstructie van het bisschoppelijk archief gevolgden gedragslijn. Ik repliceerde, dat ik niet van meening was, dat het nuttig was, *alle* oude archieven te reconstrueeren door het uit elkander rukken der nieuwere, waarin langs historischen weg bestanddeelen dier oudere depots waren overgegaan, en dat hetgene mij geoorloofd scheen ten bate van een der drie groote landsheerlijke archieven der middeleeuwen daarom niet gepast behoefde te zijn voor minder belangrijke archiefdepots. Evenwel verklaarde ik mij bereid, nu ik vernam, dat er meer bestanddeelen van het archief der heeren van Gaasbeek bewaard waren, om tot de reconstructie van het geheele archief mede te werken, indien de overblijfselen belangrijk genoeg waren om door zulk eene reconstrucie een goed sluitend geheel te leveren.

In de verdere over deze zaak gevoerde correspondentie kwam de Algemeene Rijksarchivaris niet op dit onderwerp terug: hij concludeerde tot overdracht van het register aan mijn depot op grond, „dat het zich bij de daar aanwezige registers aansloot." Ik heb daarop een voorstel tot overplaatsing gericht aan Uwe Excellentie, die daarop gunstig beschikte op den door den Algemeenen Rijksarchivaris aangevoerden grond. Ik verheug mij, dat mijn depot zoodoende in het bezit van het register gekomen is; doch ik veroorloof mij op te merken, dat de considerans mij niet zonder bedenking schijnt. Archiefstukken over te plaatsen naar andere depots alleen op grond, dat zij zich aansluiten bij andere daar bewaarde, schijnt mij een gevaarlijk beginsel, dat in de praktijk vèrreikende gevolgen zal kunnen hebben.

Niet minder belangrijk uit het oogpunt van archiefregeling was eene correspondentie, door mij gevoerd naar aanleiding van een ander stuk uit het bisschoppelijk archief. Ik acht mij dus verplicht, ook van deze den hoofdinhoud mede te deelen. Door mijnen ambtsvoorganger was in 1863 aan het Algemeene Rijksarchief overgedragen eene rekening van den rentmeester van Amstelland dd. 1306 vlg., terwijl in mijn depot sinds een jaar door schenking berustte eene rekening van den baljuw van Amstelland dd. 1305 vlg. Beide rekeningen dagteekenden uit den tijd, toen bisschop Guy van Avesnes levenslang heer was van Amstelland; beide zijn afkomstig uit de collectie Utrechtsche handschriften van Dr. C. Booth. Ik stelde daarom aan Uwe Excellentie voor, dat de rentmeestersrekening mij zou gerestitueerd worden ter inlijving met de baljuwsrekening in het bisschoppelijke archief.

Tegen dit voorstel voerde de Algemeene Rijksarchivaris aan, dat de heerlijkheid van Amstelland in 1305/6 behoorde aan de Holland-

sche grafelijkheid; de bisschop van Utrecht was slechts tijdelijk bezitter. Volgens den Algemeenen Rijksarchivaris behoorden daarom de rekeningen tot het archief der grafelijkheid. — Op deze bewering antwoordde ik ontkennend: de vruchtgebruiker behoeft geene rekening te doen, en terwijl de rechtstitels der in vruchtgebruik gegevene zaak inderdaad in het archief van den eigenaar behooren, zijn dus de rekeningen in het archief van den vruchtgebruiker op hare plaats. De Algemeene Rijksarchivaris weersprak deze stelling niet, doch voerde als tweede argument aan, dat niet bisschop Guy van Utrecht, doch Guy van Avesnes, de jongere broeder van den graaf van Holland, de vruchtgebruiker was geweest. Daartegen beweerde ik, dat het door den Algemeenen Rijksarchivaris bedoelde contract van graaf Jan van Holland met zijnen broeder dd. 1300 vervallen was, terwijl het vruchtgebruik rustte op een later contract van den graaf met den bisschop dd. 1305. Doch de Algemeene Rijksarchivaris haalde eene akte van bisschop Guy dd. 1309 aan, waarin deze uitdrukkelijk erkende, Amstelland niet in zijne hoedanigheid van bisschop te bezitten. Daarmede was het pleit beslecht. Al hield ik het om verschillende redenen voor waarschijnlijk, dat de rekeningen uit het bisschoppelijk archief afkomstig waren, dit kon slechts geschied zijn door het wanbeheer van den archiefbewaarder van 1317, en de anomalie moest dus hersteld worden: de rekeningen, behoorende tot het particulier archief van bisschop Guy van Avesnes, hadden aan zijne erfgenamen moeten afgegeven worden. Wel bleek het in casu niet, wie die erfgenamen geweest waren (de graaf van Holland of de talrijke bastaarden van den bisschop), maar het scheen toch het doelmatigst, de rekeningen in het archief van Holland te plaatsen, daar geen ander archief eenig recht daarop kon beweren. Ik stelde dus nu zelf voor, ook de onder mij berustende baljuwrekening daarheen over te plaatsen. Aldus is door Uwe Excellentie beslist.

Belangrijk waren ook de aanwinsten, verkregen voor de afdeeling rechterlijke archieven, die ik reeds bijna volledig gewaand had. Bij de rondreis door de provincie in 1888 had ik de steden overgeslagen. Ysselstein, Wijk bij Duurstede en Montfoort had ik reeds vroeger voor de overneming van rechterlijke stukken bezocht; Amersfoort en Renen schenen niets te zullen leveren, daar ik jaren geleden behalve het depôt der rechtbank eene kamer vol met stukken uit die steden had overgenomen; blijkbaar bevatte toch deze kamer reeds eene nalezing uit het gemeentearchief, en wel naar het scheen eene nauwkeurige, daar alleen van de twee bedoelde steden hoopen met losse papieren aanwezig waren. Bij bezoeken, vroeger te Amersfoort en te Renen gebracht, had ik dan ook in de eerste stad slechts één nommer rechterlijk archief aangetroffen, terwijl de schromelijk verwarde toestand van het zéér omvangrijke archief van Renen een onderzoek aldaar nagenoeg onmogelijk maakte.

Toen ik echter in 1889 met mijnen commies-chartermeester het archief van Renen doorzocht met het oog op de oude rechtsbronnen der stad, bleek het ons, dat toch nog vrij wat rechterlijke archiefstukken (meestal losse papieren) zich daar bevonden. Een nauwkeurig onderzoek bleek dus, al ging dit met nog zoovele moeielijkheden gepaard, te moeten plaats hebben. Ik verzocht en verkreeg verlof van het gemeentebestuur om het werk te doen verrichten. Mr. Fruin, daarvoor door zijne vroegere werkzaamheden als aangewezen, vertok met den klerk naar Renen en keerde na een paar dagen terug met het bericht, dat hij eene zeer groote hoop rechterlijke archieven (meest losse papieren) had uitgezocht en afzonderlijk geborgen. Ik vroeg deze stukken bij het gemeentebestuur aan krachtens het Koninklijk besluit van 1883, en tot den afstand werd zonder bezwaar besloten.

Na de hier opgedane ondervinding scheen het veilig, ook te Amersfoort nog eene nalezing te houden. En inderdaad, het bezoek, dat ik daar in den afgeloopen zomer bracht, beloonde ruimschoots de moeite. Dit archief schijnt nu en dan nog aangevuld te worden door stukken, die op de bureaux of de zolders bewaard worden. Denkelijk was het een gevolg van zulk eene evacuatie, dat ik thans in het archief ontdekte niet minder dan 100 deelen rechterlijke archieven, die ik daar vroeger niet had aangetroffen. Ik maakte aanstonds eene lijst dier stukken en verzocht aan het gemeentebestuur om afgifte. Aanvankelijk overwogen Burgemeester en Wethouders, of er wellicht aanleiding kon bestaan, om te voldoen aan de door het Koninklijk besluit van 1879 gestelde eischen en daarna het geheele rechterlijke archief in bruikleen aan te vragen. Doch de moeielijkheden waren, naar het schijnt, te groot, en men besloot tot afgifte der aangevraagde stukken. In den afgeloopen zomer heb ik ze overgenomen en met de hier reeds bewaarde Amersfoortsche stukken samengesmolten.

Ook uit Montfoort ontving ik door tusschenkomst van Mr. Fruin met goedvinden van het gemeentebestuur nog een paar pakken met losse papieren, meest processtukken, die bij de betere regeling van het gemeente-archief ontdekt waren. — Hetzelfde was het geval met enkele losse stukken uit het archief van Leusden, die in de vroeger overgenomene pakken konden ingevoegd worden.

Ook het schepenarchief van Utrecht ontving eenige vermeerderingen, die evenwel niet aan mijn depot ten goede kwamen. Bij de verschijning van den catalogus van het gemeente-archief over 1577—1795 bleek het, dat in deze afdeeling zich nog verscheidene nommers bevonden, die tot het rechterlijk archief behoorden en dus aan het Rijk afgegeven hadden moeten worden. Uwe Excellentie drong op afstand daarvan aan onder aanbieding, om alsdan de afgestane nommers met de andere deelen van het schepenarchief

aan de gemeente in bruikleen over te dragen. Het gemeentebestuur voldeed bereidwillig aan dit verzoek, en de bedoelde nommers zijn daarop bij de massa van het Utrechtsche schepenarchief ingelijfd.

Eene belangrijke vermeerdering, die ik reeds in mijn vorig verslag aankondigde, ontving mijn depot door schenking van den heer Jhr. M. P. Smissaert. Het is Uwe Excellentie uit vroegere mededeelingen bekend, dat de heer Smissaert in het bezit is van eene groote verzameling handschriften van genealogischen aard, grootendeels afkomstig uit de collectie van Dr. C. Booth, waarvan de wederhelft in mijn depot berust. Onder die handschriften had de heer Smissaert vroeger eenige stukken opgemerkt, die voor genealogische studiën zonder belang waren. Hij zonderde die van de collectie af en verzocht mij in het begin van het vorige jaar, daaruit te willen uitzoeken wat mij voor mijn depôt of andere openbare verzamelingen waarde scheen te bezitten. Origineele registers uit openbare depôts vond ik onder deze massa niet: de hoofdinhoud bleek te bestaan uit losse afschriften en origineelen, door Booth denkelijk verzameld om als bewijsstukken bij door hem vervaardigde genealogiën te dienen; vele daarvan zijn van geschiedkundig belang. Bovendien was er een bandje met afschriften van charters uit verschillende, gedeeltelijk verlorene Utrechtsche kloosterarchieven (o. a. van het St. Catharyne-klooster). Dit alles vormde eene zeer welkome aanwinst voor mijn archief. De heer Smissaert had de goedheid nog daarbij te voegen enkele stukken, die mij bleken voor andere depôts belang te hebben, als: eenige origineele brieven aan de stad Utrecht uit het begin der 16de eeuw en eenige requesten aan de Utrechtsche vroedschap uit de 1ste helft der 17de eeuw (geschonken aan het archief der gemeente Utrecht), — een gezantschapsverbaal van Schaep c. s. naar Zweden dd. 1675, verschillende van het exemplaar in het Algemeene Rijksarchief en daarom aan dit depôt toegezonden,— een blad drukwerk van omstreeks 1500, houdende verzoek om giften te geven voor eene St. Corneliskapel te Münster (een tot heden onbekend incunabel, door wijlen dr. Campbell dadelijk toegeschreven aan Tyman Pieterss. Van Os te Zwolle en dankbaar voor de Koninklijke Bibliotheek aanvaard), — en een nagenoeg uniek gelijktijdig portret van Hendrik van Brederode, door mij aan 's Rijks Prentkabinet toegezonden.

Eene niet onbelangrijke aanwinst verkreeg mijn archief door de toezending van het archief der ontbondene meente van den Leusderberg, mij door den gewezen meentgraaf krachtens art. 35 der markenwet van 10 Mei 1886 (*Stbl.* 104) toegezonden. Hoewel dit vrij omvangrijke archief geene stukken ouder dan de 17de eeuw bevat, en verreweg het grootste deel uit papieren van zuiver administratieven aard zonder eenig belang bestaat, is het toch zeer gewenscht, dat het in een openbaar depôt bewaard blijft, daar eenigszins om-

vangrijke oude archieven van marken op zich zelf zeldzaam zijn en vooral de bijna geheel verdwenen Utrechtsche marken vrij wel onbekend zijn.

Zeer belangrijk was een geschenk, dat ik in den zomer ontving van den heer jhr. P. H. A. Martini Buys te Rotterdam. De toenmalige adjunct-archivaris van Rotterdam, de heer E. W. Moes, vestigde mijne aandacht op de hem toevallig bekende omstandigheid, dat zich in het archief van het slot Loenersloot bevonden verscheidene charters betreffende het kapittel van St. Jan te Utrecht, welks archief onder mij berust. De inzage van de lijst der belangrijkste stukken, die bij het schrijven gevoegd was, overtuigde mij aanstonds, dat deze uit het archief der proosdij van St. Jan afkomstig moesten zijn, en ik haastte mij daarvan den heer Martini Buys bericht te geven. Als antwoord ontving ik een zeer vriendelijk schrijven, waarbij de heer Martini Buys niet alleen al de bedoelde acht kostbare charters (loopende over de jaren 1288—1519), maar ook een dossier met stukken over het bekende proces van het kapittel met het Vrouwenklooster over de veenen van de Vuursche uit het jaar 1534 (dat de over dit proces reeds voorhandene lijvige dossiers aanvulde) ten geschenke overzond voor mijn archiefdepôt.

Zijne Excellentie A. baron Schimmelpenninck van der Oye van Nijenbeek betoonde zijne belangstelling in mijn archiefdepôt door de toezending van een bundel archiefstukken, in zijn huisarchief verdwaald en thans ontdekt. Het bleken te zijn stukken van den meest verschillenden aard, die ik met goedvinden van Zijne Excellentie verdeelde en toezond aan het Algemeene Rijksarchief, de rijksarchieven in Gelderland, de gemeente-archieven van Amsterdam en Utrecht, en de bibliotheek te Gent. Voor mijn eigen depot bevond zich slechts een enkel stuk daaronder.

Ook de heer mr. J. A. Grothe, die reeds vroeger meer dan eens mijn archief begiftigde, zond mij eenige stukken, bijna allen daarvoor van belang. Het waren twee geteekende wapenkaarten van de kapittelen van St. Jan en St. Marie, — een charter van 1556, zeer merkwaardig omdat het als considerans eene uitvoerige uiteenzetting geeft van de opheffing van het kapittel Ter Horst en een verhaal van het lot zijner goederen, — benevens eenige andere stukken, waaronder eene origineele gezegelde beschikking van de Staten-Generaal dd. 1672, die de Algemeene Rijksarchivaris verklaarde als belangrijk gaarne voor zijn depôt te willen aanvaarden.

Zeer verblijd was ik door eene andere aanwinst. In de collectie Booth bevinden zich twee middeleeuwsche rechtsboeken en een sententieboek van Wijk bij Duurstede; een tweede sententieboek uit dezelfde bron kwam voor een paar jaar door schenking van mr. Grothe in het depôt. Al wat van de oude rechtsboeken der stad bewaard was, bevond zich dus hier, behalve het oudste en belang-

rijkste, het zoogenaamde Poorterboek (verbastering van den ouden naam „Der poerten boec"), waarvan mijn archief een afschrift door Mr. P. Van Musschenbroek bezat, terwijl het origineel sedert jaren uit het gemeente-archief verdwenen was. Toevallig ontdekte ik voor een paar jaren, dat dit origineel niet ten ondergegaan was, doch zich bevond in de verzamelingen van den heer Jhr. Mr. L. H. Van Asch van Wijck alhier. Deze wilde van zijnen schat niet scheiden; maar het gelukte mij na zijn overlijden in het afgeloopene jaar, zijne erfgenamen te bewegen om het handschrift te verkoopen aan mijn archief, waar het thans bij de andere rechtsboeken dier stad veilig bewaard is en reeds aanstonds na het afdrukken der rechten van Amersfoort en Renen in Mr. Fruin's uitgave van de rechten der kleine Stichtsche steden eene plaats zal vinden.

Twee uit mijn archief afgedwaalde stukken werden in het afgeloopene jaar door schenking daaraan gerestitueerd. Het Historisch Genootschap schonk een origineel, door den secretaris der Staten geteekend exemplaar van de Utrechtsche kerkorde van 1612 (denkelijk nog behoorende tot de vroeger overgedragene collectie Van Hilten), — en de gemeente Utrecht de origineele memorie van Mr. Hieronymus Van Alphen over de souvereiniteit der Staten van Utrecht, die bijna geheel overgenomen is in het rapport der Staatscommissie, ingeleverd aan Gedeputeerde Staten van Utrecht op 2 Februari 1787. Dit laatste stuk, afkomstig uit de collectie Musschenbroek, werd door een lateren eigenaar verkeerdelijk aan het gemeente archief van Utrecht geschonken en is thans op zijne oude plaats teruggekeerd.

In eene auctie alhier kocht ik twee banden met origineele stukken: de eene bevattende minuten van notulen en brieven der Staten van Utrecht met vele origineele bij dit college ingekomene stukken, de andere stukken uit het archief der stad Montfoort en uit die van verschillende waterschappen in den omtrek. Terwijl ik den inhoud van den eersten band dadelijk bij het archief der Staten inlijfde, deed ik aan Uwe Excellentie een voorstel tot restitutie der andere stukken aan de Montfoortsche archieven, waarover ik eene beslissing alsnog te gemoet zie.

Door mijnen ambtgenoot in Gelderland werd aan mijn depôt op Uwer Excellentie's last overgedragen een verkoopbillet van goederen, behoorende aan het St. Agnieten-convent te Renen, dd. 1757.

Nog bood de heer A. A. Vorsterman van Oijen te 's Gravenhage mij voor mijn archief aan een omslag met stukken betreffende een geschil over de competentie van het Hof van Utrecht of den militairen rechter bij een niet-militair delict, gepleegd door eenen militair in 1777. Daar de bundel echter uitsluitend afschriften bleek te bevatten van stukken, die hier in originali berustten, achtte ik ze elders beter geplaatst en zond ze, met dank voor de welwillende bedoeling, aan den heer Vorsterman van Oijen terug.

Ook verschillende boekwerken ontving ik ten geschenke, waaronder ik noem inventarissen van de archieven van den burgerlijken stand in Limburg, van de gemeente-archieven van Utrecht en Kampen, van het schepenarchief van Nijmegen en van het huisarchief van den Nienoord (provincie Groningen).

Niet minder talrijk dan de aanwinsten waren in dit jaar de verliezen, die trouwens meestal op mijn verlangen, altijd met mijne goedkeuring geleden werden. In de eerste plaats spreek ik hier van de afgifte van bisschoppelijke archiefstukken aan het Rijksarchief in Overijssel. Zoodra het bisschoppelijk archief geordend was en dus de inhoud van de geheele collectie nauwkeurig nagegaan kon worden, heb ik de dubbelen daarvan afgezonderd en van Uwe Excellentie machtiging verzocht en verkregen, om die in het Overijsselsche depôt te plaatsen, zoowel om de bezoekers daarvan te gerieven als om de veiligheid der duplicaten te bevorderen. Dientengevolge verkreeg dit archief eene verzameling bisschoppelijke stukken (toevallig op één na allen op Overijssel betrekking hebbende), grooter en niet minder belangrijk dan die, over wier verplaatsing vroeger geklaagd was. De meeste stukken hadden ook vroeger daar berust; maar enkele werden nu voor het eerst naar Zwolle overgebracht. Deze collectie werd in den loop van het jaar vermeerderd door afschriften van vier der vijf bisschoppelijke rekeningen, waarvan dezerzijds bij de overneming der collectie kopiën toegezegd waren; het afschrift der vijfde rekening is onderhanden. Ik zelf kon daaraan toevallig nog toevoegen afschriften van twee bisschoppelijke archiefstukken, het eene geheel, het andere voor de helft op Overijssel betrekking hebbende, die ik voor eigen gebruik vroeger had laten maken. Terwijl het Overijsselsche depôt zoodoende nu van verscheidene vroeger ontbrekende registers volledige kopiën ontvangen heeft, mist het die nog slechts van enkele thans afgestane stukken. Uwe Excellentie wenschte mijn gevoelen te kennen over de vraag, of het vervaardigen van afschriften dier ontbrekende stukken voor het Overijsselsche archief nog belang kon hebben. Ik meende die vraag ontkennend te mogen beantwoorden onder verwijzing naar het advies van den Algemeenen Rijksarchivaris, die de afgifte der bisschoppelijke registers ook praktisch zonder bezwaar gekeurd had, omdat uitvoerige regesten van den inhoud daarvan door Mr. J. Van Doorninck reeds lang gedrukt waren. Ik ontkende niet, dat desniettemin raadpleging van het origineele stuk in enkele gevallen wenschelijk zou blijven, doch beweerde, dat die wenschelijkheid ook door het overzenden van afschriften niet uitgesloten zou worden.

Over de afgifte van de in het bisschoppelijk archief berustende rekening van den baljuw van Amstelland aan het Algemeene Rijksarchief sprak ik reeds boven. Twee andere 17dé eeuwsche afschriften

nde registers, die bij de rangschikking van het bisschoppelijk f aan den dag kwamen, doch mij schenen tot het archief van :aafschap Holland te behooren, zond ik den Algemeenen Rijks-aris toe, met aanbod om de overplaatsing te bevorderen; ik ontving ze spoedig terug. De origineele stukken bleken nog ; Algemeene Rijksarchief te berusten en men verlangde dus chriften daar niet te bezitten.

ıngrijker was het „verlies", dat mijn archief leed tengevolge e bovenvermelde systematiseering der provinciale charterver-ing. Ik zeide reeds boven met een enkel woord, dat ik daar n charters aantrof, die geheel niet in mijn depôt te huis be-en. Voorzichtigheidshalve scheen het niet wenschelijk, de over-ing van die allen dadelijk voor te stellen, omdat eerst bij de tieve rangschikking van alle provinciale charters kon uitgemaakt n, of sommige stukken, die oppervlakkig schenen geheel niet le hier bewaarde verzamelingen samen te hangen, niet toch it afkomstig waren. Enkele stukken meende ik echter reeds ; zeker misplaatst te kunnen signaleeren. Ik vermeld daaronder ; charters van de familie Van Riebeeck, afkomstig uit de een overgebrachte papieren van wijlen Mr. J. H. Van Lijnden unenburg, — een belangrijk charter van den aartsbisschop van ın dd. 1435 (vroeger dienstdoende als omslag van een boek), — ıillende quittantiën van rekeningen van den rentmeester Be-rschelde over 1453—1457, — een charter, behoorende bij de er aan het Geldersche archief overgedragene papieren van den : van Zutphen, Zweder Van Kervenhem, — drie hoogstbelangrijke ırs dd. 1206—1347 uit het archief van het kapittel van Deventer — ; charters dd. 1244 1317 betreffende de familie van Almelo, lijk afkomstig uit het archief dier heerlijkheid. Ik stelde aan Excellentie voor mij te machtigen tot overdracht dezer stukken ıijne ambtgenooten in de provinciën, tot wier ressort zij be-en, en ontving eene gunstige beschikking, zoodat al deze en op hunne plaatsen gebracht zijn. Vooral het archief in jssel verkreeg door de overplaatsing der Deventersche en Al-che charters eene zeer belangrijke aanwinst, daar stukken oo ouden datum aldaar òf niet òf zeer spaarzaam voorhanden Het verheugde mij zeer, dat de voorgestelde verdeeling der ers juist voor dit depôt voordeelig was; immers zij, die in dit ıt zoo hevig geprotesteerd hebben tegen de overplaatsing van ıfstukken van daar naar mijn depôt, kunnen thans ervaren, eene ongemotiveerde annexatiezucht ten eigen bate, doch laad slechts de begeerte, om aan ieder depôt te geven wat behoort, tot de overplaatsing geleid heeft.

angrijker nog was de ontdekking bij deze gelegenheid van een aantal charters, die niet in een rijksdepôt thuis behoorden.

Het trok mijne aandacht, dat zich onder de misplaatste charters eenige bevonden, die volgens hunnen inhoud in het archief der stad Utrecht schenen te behooren. Toen eenmaal mijne aandacht op deze bijzonderheid gevestigd was, kwamen meer charters aan den dag, die denzelfden oorsprong konden hebben en inderdaad bij onderzoek op de oude inventarissen van het stadsarchief teruggevonden werden, terwijl zij in de charterkast der gemeente thans ontbraken. Zoo kreeg ik allengs 41 charters uit de jaren 1250 - 1552 (waaronder vele zeer belangrijke) bijeen, die allen uit het Utrechtsche gemeente-archief afkomstig bleken te zijn. De vraag, hoe deze omvangrijke collectie naar het rijksarchief verdwaald was, kon gemakkelijk beantwoord worden: allen waren afkomstig uit de collectie van den Utrechtschen burgemeester C. Booth, die voor eene halve eeuw door de provincie aangekocht en met het provinciaal archief aan het rijk was overgedragen. Booth was een tijd lang belast met de regeling van het stedelijk archief, en hij zelf heeft enkele stukken uit deze collectie vermeld in den door hem vervaardigden inventaris der stedelijke charters. Het was dus onwedersprekelijk, dat het rijk zoodoende charters bezat, die aan de stad Utrecht behoorden of althans naar recht en billijkheid hadden moeten behooren, en ik haastte mij dus om den afstand der stukken op door Uwe Excellentie te stellen voorwaarden voor te stellen. Uwe Excellentie machtigde mij daarop, de verzameling aan het Utrechtsche gemeente-archief te restitueeren en wel zonder daarvoor een equivalent te eischen. Aan deze opdracht is aanstonds voldaan, zoodat de stukken nog in den inventaris van het middeleeuwsche gemeente-archief, met welks bewerking men bezig is, opgenomen zullen worden.

Door de definitieve rangschikking der rechterlijke archieven kwamen ook andere hier misplaatste stukken voor den dag. Het was reeds uit de bovenvermelde ontdekking van groote hoopen rechterlijke archieven te Amersfoort en Renen gebleken, dat de uitvoering van het Decreet van 1811 aldaar met groote slordigheid had plaats gehad. Een nieuw bewijs daarvan leverde de ordening van de hierheen vroeger overgevoerde rechterlijke archieven dezer steden. Van beiden werden onder deze archieven pakken met stukken en zelfs geheele deelen aangetroffen, die tot het gemeente-archief zelf behoorden en dus niet hadden medegenomen moeten worden. Ik stelde aan Uwe Excellentie aanstonds voor, deze stukken aan de betrokkene gemeentebesturen te restitueeren, en was zoo gelukkig de vereischte machtiging te ontvangen. De dientengevolge teruggezondene massa was groot. Terwijl Renen een groot pak met losse papieren, doch zonder veel belang, ontving, verkreeg Amersfoort eene kist vol met voor haar archief zeer kostbare stukken, die wel niet in omvang, maar zeer zeker in waarde de onlangs door de stad afgegevene rechterlijke archieven verre overtroffen. Ik noem

daaronder 3 deelen met raadsnotulen uit de 15de en 16de eeuw, in het gemeente-archief ontbrekende en gedeeltelijk ouder dan de daar bewaarde serie, — eenige stedelijke rekeningen der 15de eeuw, mede ouder dan de te Amersfoort berustende serie, — een publicatieboek van den raad uit het jaar 1578, — een origineelen brief van den prins van Oranje aan de stad dd. 1572, houdende aansporing om de Spaansche partij te verlaten, — het origineele verdrag van overgave der stad aan graaf Jan van Nassau in 1579, — verschillende rekeningen en acquitten der Amersfoortsche kloosters uit de 17de eeuw, — een pak met stukken betreffende het proces tegen den schout Vincent Van der Houve wegens het niet verantwoorden van een deel der boeten aan de stad dd. 1563—1569, — een pak stukken over het daarmede eenigszins samenhangende proces tegen den secretaris Botter wegens overschrijding van competentie en ketterij (1562—1566) — en eene lias met ingekomene stukken bij Commissarissen voor de huwelijkszaken dd. 1622—1657. — Ook enkele vroeger abusievelijk overgenomene stukken uit het archief van Wijk bij Duurstede werden bij de regeling van het rechterlijk archief dier stad ontdekt en gerestitueerd, terwijl ik mijnen ambtgenoot in Gelderland toezond een paar akten uit het rechterlijk archief van De Marsch tegenover Renen, die in het rechterlijk archief van die stad waren verdwaald.

Nog werden twee andere archiefstukken door mij overgedragen. In het archief van den Dom was voor eenige jaren ontdekt een 15de eeuwsch afschrift van een cartularium van het bekende St. Odulfsklooster te Staveren, dat niet omvangrijk was, maar verscheidene belangrijke en oude, van elders onbekende oorkonden bevatte. Reeds vroeger had ik de overplaatsing van dit stuk naar het Friesche depôt overwogen; doch bij den ongeordenden toestand van het archief van den Dom achtte ik het mogelijk, dat wellicht later nog eenig verband met dit archief ontdekt zou kunnen worden. Daar nu echter professor Blok te Groningen, die het cartularium dit jaar geruimen tijd bestudeerde, geen spoor van eenig verband met het Domkapittel had gevonden, achtte ik mij verantwoord, toen mijn ambtgenoot in Friesland kort daarop om overplaatsing vroeg, aan Uwe Excellentie een voorstel in dien geest te doen. — Een dergelijk voorstel tot afgifte aan het Utrechtsche gemeente-archief deed ik kort daarna met betrekking tot het origineele exemplaar der stedelijke rekening van Utrecht van 1810, die in het gemeente-archief ontbrak en in mijn depôt teruggevonden werd. Het stuk is blijkbaar in 1811 aan den Sous-préfet toegezonden, om dezen in staat te stellen, de modellen voor de volgens de Fransche administratieve voorschriften in te richten gemeenterekening van 1811 te ontwerpen: de teruggave moet verzuimd zijn. Uwe Excellentie machtigde mij in beide gevallen, om volgens mijne voorstellen te handelen; aldus is geschied.

Ook de laatste stukken der Cheltenhamsche collectie, die hier niet behoorden, werden in het afgeloopene jaar afgegeven. Ik ontving Uwer Excellenties machtiging tot verzending aan het Rijksarchief in Zeeland van de voor dit depôt vroeger bestemde stukken, en tot aanbieding aan het gemeente-archief van Amsterdam van een uit deze bewaarplaats afkomstig archiefstuk. Ook de voor de stad Utrecht bestemde 1326 charters kwamen in het afgeloopene jaar op hunne bestemmingsplaats. In het voorjaar ontving ik van Uwe Excellentie bericht, dat zij voor f 750 aan het gemeentebestuur aangeboden waren, en spoedig daarop werd mij de geheele collectie toegezonden met last om daarvan aan den gemeente-archivaris inzage te verleenen. Eenige weken later meldde Uwe Excellentie mij, dat de koop gesloten was, en machtigde mij tot de afgifte der stukken. Zoo is dus thans, behalve de definitief aan mijn depôt toegewezene stukken, niets meer uit de Cheltenhamsche verzameling hier achtergebleven en zijn mijne bemoeiingen met deze aangelegenheid eindelijk afgeloopen.

Het laatste stuk, dat afgegeven werd, was het zilveren bodeteeken van de meente Leusderberg, dat met het archief hierheen gezonden was. Toen de Amersfoortsche vereeniging Flehité mij verzocht dit stuk, dat geene kunstwaarde had, in haar museum te mogen opnemen, aarzelde ik niet Uwe Excellentie tot overplaatsing van dit in mijn depôt misplaatste voorwerp te adviseeren, en Uwe Excellentie besloot mij tot den afstand in bruikleen te machtigen.

VII. *Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegevene bescheiden, voor het hoofdarchief in de provincie van gewicht en berustende in andere binnen- of buitenlandsche archieven.*

In de eerste plaats moet ik twee teleurstellingen vermelden. Het handschrift met historische aanteekeningen van Liebert Opstraet van der Moelen, dat ik (zooals ik ten vorigen jare berichtte) ontdekte bij den heer Jhr. Mr. L. H. Van Asch van Wijck te Driebergen, heb ik nog niet gezien. De eigenaar had beloofd het mij ter inzage te zenden, doch hij overleed weinige weken daarna plotseling. Zijn oudste zoon, Jhr. Mr. L. H. J. M. Van Asch van Wijck te Veenendaal, wien het kostbare stuk ten deel viel, bood wel is waar aan die belofte gestand te doen door overzending van het gedeelte, dat ik behoefde; doch ZEd. zag toch blijkbaar de verplaatsing zoo ongaarne, dat ik het wenschelijk achtte die niet te vergen, te meer daar het handschrift thans bleek te bestaan uit 11 folianten, die ik in korten tijd niet zou kunnen doorlezen en excerpeeren. Er bestond bovendien geene dringende noodzakelijkheid tot inzage,

daar ik (onbekend met den inhoud van de aanteekeningen) bezwaarlijk kon aangeven wat ik verlangde te zien.

Ook de ten vorigen jare bestelde kopiën van geteekende plattegronden van Utrechtsche steden uit de 16de eeuw in de Madridsche bibliotheek heb ik niet ontvangen. Herhaaldelijk heb ik den persoon, die zich met de bestelling belast heeft, daaraan herinnerd: nu eens was de teekenaar ziek, dan weder was de atlas uitgeleend, doch de kopiën kwamen niet. Ook aan Zijner Majesteits gezant te Madrid heb ik op Uwer Excellentie's last over de zaak geschreven; doch ook dit leverde geen resultaat. Mijne aandacht blijft op deze belangrijke aangelegenheid gevestigd.

De General Landesarchivar te Karlsruhe, Dr. Von Weech, met wien ik vroeger over papieren van bisschop Frederik van Baden correspondeerde, had de goedheid mij toe te zenden regesten van twee oorkonden van den bisschop, die hij in originali ontdekt had in het Statthalterei-Archiv te Innsbrück. Eene daarvan had op Groningen en Friesland betrekking, en ik gaf dus mijnen ambtgenooten in die provinciën van deze vondst kennis. — De commies-chartermeester in Noord-Brabant Dr. W. Zuidema was zoo welwillend mij toe te zenden afschrift eener oorkonde betreffende het Utrechtsche St. Catharyne-klooster, die door hem ontdekt was in het Straatsburgsche archief en voor de verzameling afschriften van mijn depôt eene welkome aanvulling leverde. De heer J. De Fremery te 's Gravensande berichtte mij met groote voorkomendheid, dat hij in het Leidsche gemeente-archief gevonden had een charter van den Domproost dd. 1240; bij onderzoek bleek echter reeds een oud vidimus van dit stuk hier te berusten. De heer E. W. Moes te Rotterdam vestigde mijne aandacht op een charter van bisschop Jan Van Arkel, dat te Berlijn te koop werd aangeboden; toen ik evenwel daarover schreef, bleek het stuk reeds verkocht te zijn. Eindelijk zond de heer J. Trosée te 's Hertogenbosch mij eenige aanteekeningen betreffende de Utrechtsche geschiedenis, door hem gemaakt bij de bestudeering der in het Belgische Rijksarchief bewaarde collectie, genaamd „ Dépeches des rebelles".

In de collectie van den heer Jhr. M. P. Smissaert, die ik boven noemde, vond ik o. a. een handschrift in twee deelen met tallooze gekleurde penteekeningen van A. Van Buchell, waarin eene beschrijving van alle geschilderde glazen, tombes, grafzerken, schilderijen, borden en beeldhouwwerken der Utrechtsche kerken in het begin der 17de eeuw vervat is. Ik herkende het onmiddellijk als het origineel van het bekende handschrift van Dr. E. Van Engelen in de Utrechtsche stadsbibliotheek. De vondst van dit origineel verschaft ons niet alleen veel betere reproducties der afgebeelde monumenten dan Van Engelen's afschuwelijke teekeningen; maar zij levert ook de langgezochte verklaring der omstandigheid, hoe de teekenaar

omstreeks 1720 tal van voorwerpen heeft kunnen afbeelden, die, voor zoover men kan nagaan, destijds reeds lang verdwenen waren. De authenticiteit der afbeeldingen is daardoor nu beter gewaarborgd. Van enkele der teekeningen deed ik met verlof van den heer Smissaert voor den topographischen atlas der gemeente kopiën nemen, die een veel juister beeld van het oorspronkelijke monument geven dan die in Van Engelen's handschrift.

VIII. *Gebruik van het archief gemaakt en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.*

In de eerste plaats vermeld ik onder deze rubriek het verzoek, door professor Blok namens de commissie voor het Groningsch oorkondenboek gedaan, om successievelijk de belangrijkste cartularia uit het archief op het Rijksarchief in Groningen te mogen raadplegen, een verzoek, door Uwe Excellentie aanstonds toegestaan. Reeds is een cartularium met dit doel naar Groningen gezonden en na gebruik teruggekomen.

Niet minder belangrijk en vrij wat tijdroovender waren een paar andere aanvragen. Nagenoeg tegelijkertijd werden mij toevallig van wege de commissiën, door de Gesellschaft für Rheinische Geschichtskunde en door de Preussische Akademie der Wissenschaften benoemd voor de uitgave der universiteits-matrikels van Keulen en Bologna, lijsten met haar onbekende Nederlandsche namen toegezonden, met verzoek die te willen ophelderen en zooveel mogelijk toelichten. Ik gevoelde mij hier, bij eene vraag, die de geheele uitgestrektheid van het oude Utrechtsche bisdom (d. i. bijna ons geheele vaderland) betrof, niet competent: over de groote meerderheid der middeleeuwsche studenten valt thans natuurlijk niets meer te berichten, en ook middeleeuwsche plaatsnamen zijn dikwijls alleen den locaalhistoricus bekend. Ik wendde mij dus per circulaire tot mijne ambtgenooten binnen de palen van het oude Utrechtsche bisdom en verzocht, onder toezending van eene kopie der beide lijsten, om hunne medewerking voor het groote werk. Het resultaat was zeer bevredigend: niet alleen werd door allen met groote voorkomendheid aan het verzoek voldaan, maar velen maakten daarvoor eene ernstige studie, zoodat de lijsten, die ik ten slotte aan mijne beide correspondenten zenden kon, wel is waar verre van volledig waren, maar toch tallooze inlichtingen bevatten. Beide commissiën bleken dan ook uiterst voldaan en verzochten mij haren dank ook aan mijne ambtgenooten over te brengen.

Mijn ambtgenoot in Drenthe, die zich bezighoudt met eene studie van den oorsprong der stad Groningen, schreef mij herhaaldelijk om afschriften van stukken uit de bisschoppelijke kanselarij, die Groningen betroffen; meestal kon ik aan zijn verlangen vol-

doen door raadpleging van de bisschoppelijke registers of het archief van het Domkapittel.

In de bijeenkomst van Rijksarchivarissen, die in den nazomer te 's Gravenhage gehouden werd, is op verlangen van den Algemeenen Rijksarchivaris besloten tot het samenstellen van naamlijsten der personen, die in de bestuurscolleges van de Generaliteit en van de provinciën zitting hadden in 1794, benevens van het ondergeschikte personeel, alles met opgaaf van het jaar, waarop ieder persoon in functie getreden is. De uitvoering van dit plan dreigde mij natuurlijk een arbeid van verscheidene weken te zullen opleggen; doch gelukkig vond ik alle verlangde gegevens reeds gedrukt achter den Stichtschen almanak van 1794, zoodat ik volstaan kon met de overzending van een exemplaar van dezen almanak.

Bijzondere vermelding verdient ook de studie van den heer J. De Hullu, een Leidsch student, die de geschiedenis van het schisma Trajectense tot onderwerp zijner dissertatie koos. Maanden lang heeft hij daartoe op mijn archief gearbeid en alle daar bewaarde bronnen voor zijn onderwerp, die ik hem aanwees, doorzocht. Het verheugt mij, dat zoodoende thans eindelijk door een partikulier, die niet aan het archief verbonden is, eene serieuse historische studie van de daarin berustende schatten gemaakt is. Mij schijnt zulk eene werkzaamheid de schoonste vrucht van den arbeid, aan de ordening van een archief besteed.

Ook een Utrechtsch student, de heer J. G. C. Joosting, gebruikte eenige bronnen uit mijn depôt voor de bearbeiding zijner dissertatie over het zeventuig. Daar zijn gezondheidstoestand hem niet toeliet hierheen over te komen en hij spoedig met zijn werk moest gereed zijn, verzocht hij overzending der noodige stukken. Inderdaad zijn dan ook met dit doel tal van cartularia achtereenvolgens naar het Nijmeegsche archief opgezonden. Ik adviseerde gunstig op dit verzoek, ten einde dezen arbeid niet geheel onmogelijk te maken; doch over het geheel schijnt mij de verzending van vele kostbare stukken, wanneer zij slechts gedurende korten tijd geraadpleegd behoeven te worden, niet zonder bedenking en slechts bij uitzondering gerechtvaardigd.

Op eene andere wijze werd mijn bureau betrokken in de werkzaamheid van den heer J. Trosée uit 's Hertogenbosch, die zich hier vestigde, gedeeltelijk om eenige stukken uit mijn depôt betreffende de door hem ontworpene en vroeger besprokene uitgave (de publicatie van de notulen van Gedeputeerden tot de Nadere Unie, met de bijlagen) in te zien, gedeeltelijk om de stukken, die hem op aanvrage door de andere archiefdepôts hier te lande werden toegezonden, hier te gebruiken. Ook hij is verscheidene maanden hier werkzaam geweest.

Evenzoo werden mij ten behoeve van professor Pols door het

Nijmeegsche gemeente-archief alle rechtsbronnen dier stad, voor zoover zij in het gemeente-archief berustten, toegezonden. Ook dezen zijn achtereenvolgens doorgezien en op mijn bureau voor zooveel noodig overgeschreven voor de voortzetting van de uitgave van dit belangrijke en zeer omvangrijke stadrecht door de Vereeniging tot uitgave van oudvaderlandsche rechtsbronnen.

Onder de personen, die overigens mijn bureau bezochten, noem ik nog den heer J. H. Hofman uit Schalkwijk, die het geheele jaar nu en dan hier werkzaam was en o. a. de bronnen verzamelde voor eene geschiedenis van Paushuize. Als gewoonlijk werden ook tal van genealogische onderzoekingen gedaan, ditmaal voor de familiën van Hardenbroek, van Royen, van Bevervoorde, van Doorninck, toe Laer, Schade, van Loenersloot, van Ketwich, van Weede, Hodenpijl en van Baerle.

Ook de hier gedeponeerde stukken der Clerezy werden nu en dan geraadpleegd. Het vroeger vermelde afschrift der processtukken van Angelus Merula kwam in het voorjaar gereed: een jong geleerde heeft het plan gevormd, dezen bundel met toelichtenden tekst in het licht te geven.

IX. *Uitkomst van de bemoeiingen met gemeente-, waterschaps- en andere archieven.*

In de eerste plaats verdient onder deze rubriek vermelding de omwerking van den inventaris der charters van Rhenen. Toen de heer Fruin in het afgeloopene voorjaar het geheele gemeente-archief doorzocht met het oog op rechterlijke archieven, bleken ook nog tal van charters (van niet-rechterlijken aard) buiten de charterkast der gemeente in het archief voorhanden te zijn. De heer Fruin heeft die volgens mijnen wensch verzameld en (met machtiging van het gemeentebestuur) ter beschrijving medegenomen. Toen echter de nieuwe inventaris met de vroeger vervaardigde samengesmolten zou worden, bleek hij dezen in omvang te overtreffen; eene herziening van het geheel scheen dus vooraf wenschelijk. Dit is geschied: het geheele stuk is daarna overgeschreven en de charters (176 stuks) zijn op nieuw genommerd. Deze afdeeling van het gemeente-archief is dus thans definitief geregeld. Helaas! eene schromelijke tegenstelling met de rest van het archief, dat in voorbeeldeloozen toestand verkeert, hoewel de gemeente vermogend is!

Meer belangstelling werd te Wijk bij Duurstede betoond. Van daar kreeg ik het verzoek om te vergunnen, dat de voor eenige jaren vervaardigde lijst der charters onder mijnen naam gedrukt werd. Ik meende daartegen bezwaar te moeten maken: het stuk was door den heer Van Rappard vervaardigd, en slechts om als

voorloopigen wegwijzer voor het gemeentebestuur te dienen, in afwachting van eene definitieve regeling. Eene herziening scheen dus in allen gevalle te moeten voorafgaan. Doch het geheele plan behaagde mij niet genoeg, om daartoe mede te werken. Het getal charters (132 stuks) is niet groot, hun belang niet bijzonder. De afzonderlijke publicatie van den inventaris van dit deel van het gemeente-archief scheen dus niet gerechtvaardigd; verre de voorkeur verdiende het drukken van den inventaris van het geheele archief, zoodra dit definitief geordend en beschreven was. Daarop drong ik dan ook in antwoord op het tot mij gerichte verzoek aan. Naar ik ondershands verneem, is mijne poging niet vruchteloos gebleven; immers het gemeentebestuur heeft zich tot Gedeputeerde Staten gewend met verzoek, om op de gewone voorwaarden hulp van dit college te ontvangen voor de ordening en beschrijving van het gemeente-archief. Ik twijfel niet, of aan het verzoek zal voldaan worden, en daarmede een belangrijke stap gedaan zijn tot verbetering van den toestand der Stichtsche archieven.

In schrille tegenstelling daarmede staat het gedrag der gemeente Ysselstein. Als antwoord op eene door Gedeputeerde Staten tot het gemeentebestuur gerichte circulaire met aanbod van hulp bij de regeling van het archief, verklaarde dit zich bereid het geheele archief aan mijn depôt in bruikleen te geven. Het gemeentebestuur gaf mij daarvan kennis; doch tegelijkertijd ontving ik eene missive van Gedeputeerde Staten, met verzoek om advies over de wenschelijkheid en uitvoerbaarheid der overplaatsing. In die missive werd tevens verklaard, dat het college van het gemeentebestuur inlichtingen had gevraagd over de gronden, waarop het raadsbesluit steunde. Hoewel het mij voorkomt, dat het niet zonder bedenking is, belangrijke en omvangrijke archiefdepots, zooals dat eener oude stad, van daar te verwijderen en zoodoende de mogelijkheid van locale geschiedkundige onderzoekingen af te snijden, moest toch mijns inziens de overweging, dat een gemeentebestuur, dat geen prijs toont te stellen op het bewaren van zijn oud archief, zeker op den duur niet kan geacht worden eene zorgvuldige behoedster daarvan te zijn, leiden tot het overnemen van de zorg daarvoor door het Rijk. In dezen geest schreef ik aan Gedeputeerde Staten en verklaarde mij bereid, voorstellen tot overneming van het archief aan Uwe Excellentie te doen. Maar daar het gewenscht scheen de verdere behandeling der zaak, in afwachting van de aan Gedeputeerde Staten door de gemeente te geven inlichtingen uit te stellen, verzocht ik het gemeentebestuur mij te willen berichten, wanneer het overleg met Gedeputeerde Staten zou zijn afgeloopen. Tot heden heb ik dergelijk bericht nog niet ontvangen, zoodat de zaak nog in statu verkeert.

Meer belangstelling in de kennis van zijn verleden dan het ge-

meentebestuur van Ysselstein betoonde het waterschapsbestuur van de Langevliet. Daar het archief van dit waterschap zeer weinig omvangrijk is, verzocht het bestuur, vernomen hebbende, dat in mijn depôt stukken, voor de kennis van oorsprong en geschiedenis van dit waterschap van belang, berustten, mij om te zijnen kosten daarvan een inventaris en korte inhoudsopgave te doen opmaken. Het verzoek scheen mij, zooals het daar lag, niet voor inwilliging vatbaar. Een dergelijk algemeen onderzoek naar *alle* stukken, die op dit waterschap betrekking hebben (en die vooral in het nog half verwarde archief van den Dom schuilen) scheen uit den aard der zaak ondoenlijk. Zelfs al ware het mogelijk de ambtenaren van het archief daarvoor bijzonder te honoreeren, dan nog ware eene dergelijke werkzaamheid niet van hen te vergen. Ik stelde het college derhalve voor, om den commies-chartermeester Mr. Fruin, die door Gedeputeerde Staten met de regeling der waterschapsarchieven belast is, te verzoeken om het archief van het waterschap te regelen. Daarna zou hij, toegerust met de uit die regeling voortvloeiende kennis, nu en dan, naarmate zij voorkwamen, gewichtige stukken in mijn depôt kunnen signaleeren aan het waterschapsbestuur, dat dan door den klerk van het archief tegen betaling der leges afschriften of excerpten kon laten maken, waarmede het door Mr. Fruin te ordenen waterschapsarchief zou worden aangevuld. Ik zelf zou Mr. Fruin gaarne wijzen op stukken over de Langevliet, die ik mocht ontdekken in het eerstdaags onder handen te nemen archief van den Dom. Het college toonde zich met mijnen voorslag ingenomen; maar tot eene opdracht aan Mr. Fruin schijnt het nog niet gekomen te zijn.

Het gemeentebestuur van Wijk bij Duurstede toonde zijne zorg voor zijn archief nader door mijn advies in te winnen omtrent de wenschelijkheid der bewaring van de afschriften der oude kiezerslijsten en stemlijsten van gemeenten in dat hoofdkiesdistrict, die in het gemeente-archief berustten. Over het geheel valt het moeielijk, wanneer men met de administratie eener moderne gemeente niet nauwkeurig bekend is en geen juist inzicht heeft in den inhoud der omvangrijke massa schrifturen, die tegenwoordig het archief eener groote gemeente uitmaakt, om in dergelijke gevallen steeds met nauwkeurigheid te bepalen, of het belang der gemeente de vernietiging eener bepaalde serie stukken toelaat. Het bewaren van te veel papieren levert ook in vele opzichten een gevaar. In dit geval vermocht ik niet in te zien, dat door de vernietiging der hier bedoelde stukken eenig belang geschaad zou kunnen worden, en ik adviseerde dus voor de vernietiging.

Dit is alles, wat ik Uwe Excellentie omtrent mijne eigene bemoeiing met gemeente- en waterschaps-archieven kan mededeelen. Met een enkel woord mogen echter hier nog de veel belangrijker

werkzaamheden van den heer Mr. Fruin te dien opzichte vermeld worden. Het verslag, dat deze ook dit jaar over het door hem verrichtte aan Gedeputeerde Staten uitbracht, behelst zeer belangrijke bijzonderheden over de regeling der archieven van Montfoort, Leusden en Stoutenburg. Dat het getal der behandelde gemeenten ditmaal klein is, kan niemand verwonderen, die bedenkt, dat eene der drie eene voormalige stad is, wier archief gewoonlijk (en ook hier) eenige malen grooter is dan dat van een dorp. Ik kan niet anders dan Mr. Fruin's helder inzicht in de samenstelling der archieven, zijne goede methode van behandeling en verdeeling, en zijne nauwgezette overweging van al wat ter zake dienende is, prijzen: de lectuur van het verslag is voor den deskundige een genoegen.

Ook met het depôt der notariëele protocollen kwam ik in het afgeloopene jaar weder in aanraking. Bij het nauwkeurig doorzoeken van het archief van Renen ontdekte Mr. Fruin, door mij op deze eventualiteit voorbereid, nog de protocollen of gedeelten van protocollen van niet minder dan zeven notarissen te Renen en Veenendaal. Met verlof van het gemeentebestuur (door hem op deze anomalie opmerkzaam gemaakt) nam hij de stukken mede hierheen, en ik haastte mij ze aan den bewaarder der notariëele protocollen toe te zenden. Ook te Amersfoort vond ik thans nog de protocollen van drie notarissen. Men maakte bezwaar ze mij mede te geven, en ik kon dus alleen hunne verblijfplaats aan den bewaarder der protocollen signaleeren. Naar ik verneem, zijn ook deze stukken aangevraagd en zonder bezwaar afgegeven.

Eindelijk zij nog mijne kennismaking met een familie-archief vermeld. De heer R. baron van Hardenbroek, burgemeester van Bunnik, had mij bij mijn bezoek aan die gemeente in het vorige jaar medegedeeld, dat in een onbewoonden toren op een hem toebehoorend goed onder Bunnik eenige kasten vol met oude papieren zich bevonden, wier geschiedenis aan zijne familie onbekend was. Gaarne voldeed ik aan zijn verzoek, om naar den inhoud dier stukken een onderzoek te komen instellen. De zeer omvangrijke massa papieren bleek te bevatten het archief der familie De Pesters sedert het midden der 17de eeuw. Het archief bevatte meestal stukken van financiëelen aard, die dan ook betreffende alle takken der familie in zeldzamen overvloed voorhanden waren. Voor de genealogie der familie en de geschiedenis van haar grondbezit levert het belangrijke gegevens. Doch tot mijn leedwezen vond ik er nagenoeg niets bij van geschiedkundig belang. De naam van meer dan een lid der familie is bekend geworden, en vooral die van den veelbesproken overste Pesters, den door de patriotten fel gehaten gunsteling van Prins Willem V, is vermaard; maar naar het schijnt hebben alle hunne politieke papieren (denkelijk in de jaren na de revolutie van 1795)

vernietigd. Over de door de eigenaars gewenschte ordening en inventarisatie van het archief, waarmede ik mij niet scheen te moeten belasten, gaf ik hun advies. Vermelding verdient nog het groot getal familieportretten, dat in deerlijk verwaarloosden toestand in den toren bewaard werd. De namen der meeste personen waren vergeten (alleen die van den overste Pesters was nog bewaard gebleven) en ook de schilders waren veelal onbekend; maar toch deed het mij leed, dat deze stukken zoo slecht onderhouden waren, daar over hunne kunstwaarde in den toestand, waarin zij verkeerden, nauwelijks te oordeelen viel, terwijl ik ook opmerkte een paar portretten uit de late middeleeuwen en een mansportret in fraai ingelegde lijst uit de eerste jaren der 17de eeuw. De toren zelf, een zeer eigenaardig gebouw, bevatte nog vele gegevens voor de kennis der (hoogst eenvoudige) inrichting van dergelijke verblijven van den kleineren landadel in de 16de en 17de eeuwen.

De Rijksarchivaris in Utrecht,

S. Muller Fz.

BIJLAGE 1.

HET ARCHIEF DER BISSCHOPPEN VAN UTRECHT.

A. Geschiedenis.

De oudste bestanddeelen van het bisschoppelijk archief van Utrecht zijn natuurlijk, hier als overal elders, geweest de oorkonden, die de titels bevatten van de rechten van het sticht. De bewaarplaats dier stukken was het archief van het Domkapittel: Wstincs rechtsboek van den Dom (c. 1350) zegt: „Littere et privilegia, que statum universalem dyocesis et mensam episcopalem concernunt, sunt in archivo nostre ecclesie de jure et consuetudine reservanda, episcopo et illis, ad quos pertinent, sub cautela ydonea necessitatis tempore exhibenda 1)." Wij kunnen ons niet al te zeer verwonderen over deze regeling, die blijkbaar dagteekent uit de overoude tijden, toen bisschop en Domkapittel nog geene afzonderlijke vermogens hadden; maar wij wenschen toch gaarne het bewijs te hooren, dat inderdaad de toestand aldus was; immers wij zouden verwacht hebben, dat de scheiding van goederen tusschen bisschop en Domkapittel ook tot eene afscheiding van de archieven, althans van die betreffende de bisschoppelijke domeinen („mensa episcopalis") geleid hebben moest. Dit bewijs is te leveren. Van het oudste cartularium van het sticht uit het begin der 10de eeuw is wel is waar het oudst bekende afschrift in de Egmondsche abdij gevonden, maar een later (uit het laatst der 12de eeuw) stamt toch uit het archief van den Dom. De 2de en 3de cartularia van het (sticht uit het midden der 12de en het begin der 13de eeuw) kennen wij uit verschillende handschriften, die, op een na allen afkomstig uit dit archief, allen genomen zijn naar een exemplaar, dat de oude aanteekening vertoont: „Pertinet Maiori ecclesie Traiectensi". Wijzen reeds deze feiten naar het archief van den Dom, de tekst van het 3de cartularium, dat bij het Domkapittel berustte en blijkens de kantteekeningen onmiddellijk naar de origineele charters afgeschreven is, heft allen twijfel op 2). Van de oudste tijden af werden dus de charters van het sticht bij het Domkapittel bewaard, eene conclusie, die ten overvloede bevestigd

1) Wstincs rechtsboek. (Ex. v. h. Domkapittel.) fol. 2 vs.
2) Zie hierover meer in de inleiding mijner uitgave van het oudste cartularium van het sticht Utrecht.

wordt door de nog heden op enkele charters van het archief van den Dom in dorso voorkomende aanteekening: „Ista littera pertinet ad dominum episcopum et inter ejus litteras ponatur 1)."

Maar toch, niettegenstaande deze onaantastbare bewijzen, blijkt het archief van den Dom niet de eenige bewaarplaats van bisschoppelijke charters geweest te zijn. Met name twee andere depôts kan ik aanwijzen: te Utrecht en te Deventer. Van het Utrechtsche depôt is weinig bekend: zijn bestaan bleek mij alleen uit eenige kantteekeningen in het 1ste diversorium van bisschop Frederik van Blankenheim, die vermelden, hoe eenige bisschoppelijke charters berustten „in Traiecto in cista scabinorum, de qua capitula eciam habent claves", terwijl de kist nader wordt aangeduid als „des lants kiste t Utrecht up sunter Katherinen poorte" (ook wel „des stichts kist t Utrecht") 2) Geheel van denzelfden aard was blijkbaar het Deventersche depôt: de „landskyste" of „cista communis" bevond zich daar in de sacristie („garwecamer") der St. Lebuinuskerk (volgens eene andere aanteekening „up dat capitellhuys") 3). Terwijl de sleutels der Utrechtsche kist berustten bij twee der drie leden van de Statenvergadering, waren het te Deventer de ridderschap en elk der drie steden (d. z. de twee leden der Staten), die de vier sleutels bewaarden 4): beiden worden dus terecht „landskisten" genoemd. Van den inhoud der Deventersche kist weten wij veel meer dan van de Utrechtsche. Reeds een der oudste registers van het Deventersche stadsarchief bevat een inventaris van den inhoud uit het begin der 15de eeuw 5); een tweede inventaris wordt als „Diversorium off registre van verscheyden brieven, die leggen zouden in des landts kiste tot Deventer op der graeuwer (l. garwe) camere, ende meer andere van zeer oude tyden" in 1613 vermeld onder de uit het bisschoppelijke archief afkomstige stukken in het archief der Hollandsche Rekenkamer 6), doch is thans verdwenen; een derde van 28 Februari 1571 bevindt zich in het register van dagvaarden der Staten van Overijssel 7). De oudste en jongste in-

---

1) O. a. nog op een charter van 1347.

2) 1ste Diversorium van bisschop Frederik van Blankenheim. fol. 18, 21, 30, 31. (Het betreft brieven van 1263, 1328, 1395 en 1408.)

3) 1ste Diversorium van bisschop Frederik van Blankenheim. fol. 24 vs. („die brieff is tot Deventer in der kisten up die garwecamer"), — fol. 28 vs. („tot Deventer in des lants kiste up dat capitellhuys"), — fol. 26, 30 („tot Deventer in des lants kist"), — fol. 36 vs. („in Davantria in ecclesia in cista communi").

4) Antw. der Stn. v. O. op den eisch tot afgifte der charters uit de landskist z. d. (dd. Nov. 1530), in: Judiciaalreg. v. d. stadhouder Ge. Schenck. fol. LV.

5) Inventaris v. h. stads-archief. N°. 1607 fol. 184.

6) Verzoek van de Overijsselsche gedeputeerden ter Generaliteit tot afgifte van bisschoppelijke archiefstukken. Met reçu dd. 24 Jan. 1613. (Afschr. R. arch. in Ov.)

7) Register van dagvaarden van 1569—1573. fol. 136. (Stads-arch. van Kampen. Invent. N°. 2355.)

ventaris, die ons alleen bewaard bleven, stemmen in hoofdzaak overeen: volgens beiden had de landskist 12 laden, wier inhoud in 1571 nog niet veel verschilde van de oudste opgaaf. Intusschen mogen wij niet vergeten, dat in de kist sedert het begin der 15de eeuw nog nieuwe stukken opgenomen kunnen zijn, terwijl wij niet weten, of de opeisching van haren inhoud door Karel V in 1530 niet tot de afgifte van vele nommers geleid heeft; alleen de verloren tweede inventaris, die ons den inhoud der kist in zijn volledigsten toestand beschreven moet hebben, zou ons daaromtrent zekerheid kunnen geven. — Wat wij van den oorsprong en de beteekenis dezer beide landskisten te denken hebben, is niet duidelijk 1). Twee zaken zijn echter volkomen zeker: 1°. de inhoud der kisten kan geen eigendom der Staten geweest zijn, want de stukken behooren, voor zoover zij ons bekend werden, uitsluitend tot het bisschoppelijk archief, en de Staten van Overijssel erkenden zelven in 1530, dat zij de oorkonden bewaarden „tot behoeff der Keys. Maj , Siner Majts. erffgenamen ende derselver lantschap" 2), 2°. eene splitsing van het bisschoppelijk archief in twee deelen (Oversticht en Nedersticht) lag hier niet in de bedoeling; terwijl toch van de vier bekende stukken in de Utrechtsche landskist drie op het Oversticht betrekking hebben 3), vinden wij in de Deventersche, behalve oorkonden over Friesland, Groningen en Drenthe, ook stukken betrekkelijk

---

1) Stellig was er een bepaalde reden, waarom akten niet in het bisschoppelijk paleis, maar in de landskist geplaatst werden. Vgl. Divers. Fred. de Bl. fol. 27: „Littera est in Davantria in camera scriptorum et in schrinio, ubi ponuntur littere; *postea posita est in cista communi in Davantria.*" — Zeker waren echter de landskisten *niet* bedoeld om als hulpdepots dienst te doen: toen in 1402 Drenthe en Coevorden op nieuw gerechtelijk aan den bisschop werden opgedragen, deponeerde deze den eigenlijken gerechtsbrief (in het Hollandsch, bezegeld door den ambtman van Coevorden en de etten van Drenthe met vele getuigen o. a. den hertog van Gelder) in de Deventersche landskist, terwijl elk der vijf kapittelen (en dus ook het bisschoppelijke hoofddepot in den Dom) slechts eene Latijnsche akte, door eenen notaris (secretaris van den bisschop) van de rechtshandeling opgemaakt, verkregen. (Het exemplaar van den Dom is thans in het Alg. Rijksarchief, de andere akten, behalve die van St Jan, in het Utr. Rijksarchief. De Hollandsche brief berust in het Deventersche stadsarchief.)

2) Judiciaalreg. v. d. stadh. Ge. Schenck. fol. LV. (R. arch. in Ov.) — In enkele exceptioneele gevallen plaatste men in de landskist met goedvinden der drie steden stukken van anderen aard. Zoo berustte daar blijkens eene aanteekening in het Privilegieboek van Kampen eene oorkonde, behoorende tot het archief dier stad (Verz. v. stn. v. d. Vereen. v Ov. recht. II 18 p. 32 Noot: „Dese brief is to Deventer"), en in 1455 verzocht het stadsbestuur van Utrecht twee oorvedebrieven uit zijn archief daar te bewaren. (Zie den brief, die het verzoek inhoudt, dd. Saterd. nae St. Jan te Mydsomer 1455, in HS. N°. 1607 v. h. arch. v. Deventer. fol. 148.)

3) Nam. eene oorkonde over de redemtie van Coevorden dd. 1263, — een ander van graaf Jan van Benthem dd. 1328 — en de huldigingsbrief der Drenthen dd. 1395. Het 4de stuk is een charter van den heer van Loenersloot.

Montfoort, het slot te Horst, Abcoude, Beverweerd, de steden Utrecht en Amersfoort, de Utrechtsche kapittelen en gilden, de Veluwe, Gelder en zelfs over de Egmondsche abdij; eenmaal wordt zelfs vermeld, dat van twee exemplaren van een charter (de huldiging der Drenthen van 1395) het eene geborgen was „tUtrecht, die ander tot Deventer in des lands kist" 1). Alle brieven van het Deventersche depôt dagteekenen van de jaren 1313—1415, meestal van het midden der 14de eeuw en volgende jaren. Ik acht het niet onwaarschijnlijk, dat de Staten, wanneer zij voor den aankoop of het met geweld verkrijgen van een territoir of een recht geld hadden bijgedragen, als zekerheid voor de terugbetaling dier som zich de bewaring voorbehielden van de akte, die het bewijs van de verkregene aanwinst bevatte, zoodat er eene soort van verpanding daarvan aan de Staten tot stand kwam 2).

Ook op de bisschoppelijke sloten werden enkele charters bewaard. Het is niet dan natuurlijk, dat de bisschoppen, naarmate zij allengs geheel in wereldlijke vorsten ontaardden, de bewaring van de akten, die betrekking hadden op hunne domeinen, niet meer aan vreemden wilden toevertrouwen; bij de domeinakten zullen langzamerhand ook vele stukken betreffende het sticht en zijne rechten eene plaats gevonden hebben. Deze archiefdepôts in de bisschoppelijke sloten moeten thans nader besproken worden. Het spreekt van zelf, dat zich naast de bewaarplaatsen der bisschoppelijke charters, doch geheel daarvan afgescheiden, in veel latere eeuwen depôts gevormd hebben, die het bezinksel der bisschoppelijke kanselarij bevatten. In de eerste plaats eischten de rekeningen, door de verschillende bisschoppelijke ambtenaars jaarlijks afgelegd

---

1) 1ste Divers. v. bissch. Fred. v. Bl. fol. 30. — Vgl. ald. fol. 60 vs.: een tractaat met den hertog van Gelder, waarvan het eene exemplaar geborgen werd ter Horst „in *der clercke* kist", het andere te Deventer „in *der clercke* kist."

2) Alleen op deze wijze kan ik ook verklaren het voorkomen van sommige oorkonden uit het bisschoppelijk archief in de archiefdepôts der vier Utrechtsche kapittelen van Oudmunster, St. Pieter, St. Jan en St. Marie. Omtrent den inhoud daarvan kan bij den ongeordenden toestand der kapittel-archieven nog weinig gezegd worden. De oorkonden van het kapittel van St. Pieter alleen vindt men bijeen in den inventaris van dit kapittel-archief sub N°. 1199 vlg.; velen daarvan betreffen de rechten der vijf kapittelen en het generale kapittel (de Statenvergadering); andere hebben betrekking op eene vacature van het bisdom. De aanwezigheid dezer stukken behoeft geene verklaring, doch enkele charters (als N°. 1209, 1218, 1219) behooren ontwijfelbaar tot het archief van den bisschop. — Eene enkele maal vond ik een geïsoleerd bewijs, dat de bisschop eene oorkonde aan eene stad in bewaring gaf: bij een charter over de verplichting van Kampen, om den Ysseldijk niet door te steken, staat in het 1ste Diversorium v. Fred. v. Blankenheim (fol. 48) aangeteekend: „In Davantria in camera scriptorum"; dit is doorgeschrapt en vervangen door de aanteekening: „traditum scabinis opidi Swollensis". Er kunnen voor deze afgifte echter bijzondere redenen geweest zijn.

en in originali aan hunnen lastgever overgeleverd, eene passende bergplaats. Wanneer het gebruik, om schriftelijke rekeningen af te leggen, hier in zwang gekomen is, valt niet te bepalen: het oudste hier aanwezige stuk is van 1325 (N°. 57), terwijl twee uit het depot afkomstige rekeningen van baljuw en rentmeester van Amstelland (zie de noten bij n°. 42 en 49) van 1307 en 1308 dagteekenen, tijdstippen, niet veel verschillende van dat, waarop ook de seriën rekeningen der aangrenzende gewesten, Holland en Gelder, beginnen.

De registers van uitgaande stukken der bisschoppelijke kanselarij zijn later ontstaan dan de rekeningen. Gelden de kanselarijen der kerkvorsten algemeen voor ouder en beter geregeld dan die der wereldlijke vorsten, Utrecht schijnt ten dezen eene uitzondering gemaakt te hebben. Het is toch bewijsbaar, dat de meeste seriën registers eerst omstreeks het midden der 14de eeuw begonnen zijn. Het oudste register (N°. 61), dagteekenende uit de eerste jaren der 14de eeuw, staat geheel op zich zelf; evenzoo N°. 62 dd. 1332, dat zich aansluit bij de serie rentmeesters-rekeningen. De hoofdbestanddeelen van het archief zijn echter te brengen tot vier seriën: de judicialia, die de uitspraken bevatten van des bisschops landrecht, — de libri officiatorum et recessuum computationum, houdende de aanstellingen der bisschoppelijke ambtenaars en de recessen, hun bij het afleggen hunner rekeningen afgegeven, — de registra feodalium, waarin de verheffingen der leenen en de verkorte inhoud der daarover afgegevene akten werden opgeteekend, — en de diversoria, die verschillende uitgaande stukken, meest van politieken aard, verzamelden 1). Van deze seriën is denkelijk die der judicialia de oudste, hoewel het eerste ons bewaarde deel pas van 1380 dagteekent. De libri officiatorum zijn bewijsbaar niet ouder dan 1330, daar het schuldregister van den klerk Hubert Van Budel (n°. 9) grootendeels een liber officiatorum et recessuum is, waaraan alleen het officiëele karakter ontbreekt; waarschijnlijk is als vervolg daarop een officiëel register ingericht, hoewel de voorhandene serie eerst met 1404 aanvangt. Het register der leenmannen van het sticht van 1382 (N°. 15) is blijkens zijne inrichting gewis het oudste register van dien aard, dat bestaan heeft; de serie loopt sedert ook geregeld door. Ook van de diversoria is blijkbaar het oudste deel ons bewaard 2); immers de eerste band (n°. 35) bestaat nog uit

---

1) Vgl. hiermede het overzicht van het archief der bisschoppen van Würzburg: Archiv. Zeitschr. XI p. 24.

2) Nog omstreeks 1320 vinden wij de minuten van bisschoppelijke oorkonden op losse blaadjes geschreven. (Zie N°. 33.) Het fragment N°. 34 dd. 1333 schijnt eene proeve geweest te zijn op een weg, die later weder verlaten is; de inhoud van dit stuk verschilt ook van dien der diversoria, waarin men meestal stukken van politieken aard vindt.

verschillende later samengebondene stukken, geheel afwijkende van het zich daaraan aansluitende 2de diversorium van denzelfden bisschop (Frederik van Blankenheim), dat eene doorloopende reeks minuten van uitgaande stukken bevat, evenals ook het vervolg der reeks. — De officiatoria en de diversoria bevatten door elkander stukken betreffende het wereldlijke en het geestelijke rechtsgebied van den bisschop, en betrekking hebbende op het Nedersticht en het Oversticht; de judicialia en de leenregisters zijn echter gesplitst in twee deelen, waarvan het eene de stukken over het Nedersticht, het andere die over het Oversticht bevat. Zeker is deze splitsing niet van den aanvang af aangenomen geworden: immers in het oudste leenregister komt zij nog niet voor 1).

Waar werden nu deze vier seriën registers (waarbij nog gevoegd moeten worden vele losse banden met stukken betreffende bepaalde onderwerpen) benevens de tallooze rekeningen bewaard? De band, die bisdom en Domkapittel verbond, was in de 14de eeuw, toen het kanselarij-depôt ontstond, lang verbroken; in den Dom hebben wij dus de stukken niet te zoeken. Inderdaad vinden wij ze elders, op 's bisschops eigen grond. Raadplegen wij het schuldregister van Hubert van Budel (1326—1330), dan zien wij de rekeningen der ambtenaars op verschillende plaatsen afhooren: meestal te Utrecht, Horst, Deventer en Vollenhove, enkele malen elders: te Renen, Gore, Zwolle, eemaal zelfs op reis te Bicberghe 2). Te Utrecht en Deventer wordt geregeld eene kamer op het Bisschopshof („camera domus episcopalis Trajectensis" 3) en „camera domus episcopalis Daventriensis" 4)) als plaats der bijeenkomst genoemd; soms wordt deze als de „camera episcopalis" 5), „camera domini" 6) of (als de bisschop zelf spreekt) „camera nostra" 7) nader aangeduid; op de sloten Horst en Vollenhove wordt daarentegen slechts eenmaal eene bepaalde „camera" genoemd 8). Eene enkele maal ging de bisschop op vreemd terrein: te Zwolle, waar hij geen eigen paleis bezat, in het Fraterhuis 9), — te Deventer om onbekende redenen soms in het huis van den proost, dat eenmaal als de „domus

---

1) Zie meer over dit onderwerp in de inleiding mijner uitgave van de Registers en rekeningen van het bisdom Utrecht over 1325—1336.

2) Renen: Reg. en reken. bisd. Utrecht. p. 498, — Gore: Schuldreg. N°. 5, — Zwolle: N°. 180, — Bicberghe: N°. 177.

3) Schuldreg. N°. 68, 112, 114, 147, 149.

4) l. c. N°. 182, 200, 204, 254.

5) l. c. N°. 178.

6) l. c. N°. 192.

7) l. c. N°. 253, 273.

8) l. c. N°. 115.

9) l. c. N°. 180.

antiqua prepositure Daventriensis" aangeduid wordt 1). Behoudens deze zeldzame uitzonderingen werden (zooals wij later zien zullen) de rekeningen bewaard daar, waar zij afgehoord waren. Wij moeten dus in de bisschoppelijke paleizen eene bewaarplaats trachten op te sporen; met veel waarschijnlijkheid vinden wij zulk eene plaats in de „camera clericorum domus episcopalis Trajectensis", die in 1327 vermeld wordt 2).

Wat voor het jaar 1327 waarschijnlijk is, mogen wij zeker noemen voor het einde der 14de eeuw. In het Liber officiatorum van bisschop Frederik van Blankenheim is bij elk over eene rekening afgegeven reces aangeteekend, waar de rekening bewaard werd. Als bewaarplaatsen vinden wij daar alweder genoemd: Utrecht, Deventer, Horst en Vollenhove; bepaaldelijk vinden wij de „camera scriptorum" of „camera clericorum" als archiefkamer aangeduid 3). Uit het diversorium van den bisschop valt nog een en ander omtrent deze archiefdepôts te leeren: ook enkele charters blijken toch bij uitzondering daar gedeponeerd te zijn, en uit de over deze plaatsing in het diversorium gemaakte aanteekeningen blijkt, dat in de archiefkamers afzonderlijke „schrinia" waren, bestemd voor de bewaring van oorkonden („schrinium ubi ponuntur littere", „in schrinio apud litteram") 4). Zeker was die schrijn identiek met de „cista scriptorum" of „der clercke kiste", die herhaaldelijk vermeld wordt 5); te Utrecht vond men in de klerkenkamer zelfs twee schrijnen, waarvan de eene, het „parvum schrineum", als charterkast vermeld wordt 6).

Men meene nu niet, dat de verdeeling dezer archiefdepots eenigszins systematisch was ingericht. De bisschop hoorde de rekeningen

---

1) l. c. N°. 144, 183.

2) l. c. N°. 114, vgl. p. 508: „camera Huberti in Trajecto".

3) Liber officiator. Fred. d. Bl.: Utrecht p. 83, — Deventer p. 18 (ook 1ste Divers. f. 48), — Horst p. 73, 74, — Vollenhove, 1ste Divers. Frid. d. Bl. f. 98, 2de Divers. f. 269.

4) 1ste Divers. Frid. de Bl. f. 27: „Littera est in Davantria in camera scriptorum et in schrinio, ubi ponuntur littere". — f. 39: „Tot Deventer in der clercke kiste". — f. 53: „Tot Vollenhoe in die kiste", f. 98: In Vollenhoe in cista scriptorum". — 2de Divers. Frid. de Bl. f. 269: „In Vollenhoe in camera scriptorum in schrinio apud litteram". — Of deze Vollenhoofsche klerkenkist identiek was met de kist op den toren aldaar (1ste Divers. Fred. de Bl. f. 86: „gelecht tot Vollenhoe in der kisten upten toern"), blijkt niet.

5) Deventer: Lib. officiat. Frid. de Bl. p. 41, — 1ste Divers. Frid. de Bl. f. 19 vs., 39, — Horst: Lib. offic. Frid. de Bl. p. 36, — 1ste Divers. f. 60 vs. — Vollenhove: 1ste Divers. f. 98. — Wel te onderscheiden van de bovenvermelde landskist: zie 1ste Divers. Frid. de Bl. f. 38 vs.: „Deze brieff is tot Deventer in des lands kiste", later daarbij: „Quesita est ibi et non inventa. Nota littera est in Davantria quesita in camera scriptorum, non inventa."

6) Lib. officiat. Fr. de Bl. p. 163: „Nota quod ista littera posita est in Trajecto (later veranderd: Horst) in camera scriptorum in parvo schrineo".

zijner ambtenaars af, naarmate zijn reizend en trekkend leven hem in de buurt bracht. Zoo rekende de schout van Vollenhove in den regel als de bisschop op het slot aldaar vertoefde, de tollenaar van Renen gewoonlijk op de Horst enz. Het stuk werd in die gevallen ook geregeld ter plaatse, waar de rekening werd afgelegd, in de archiefkamer geplaatst 1) en men vond dus meestal de stukken van eene streek in loco bij elkaar, zoozeer zelfs dat eenmaal vermeld wordt, dat eene rekening geplaatst wordt te Deventer „cum computationibus Twenthie" 2). Maar niemand meene, dat dit geschiedde met het doel om zekere orde in de verdeeling van het archief te brengen. Reeds in 1326—1330 vinden wij Vollenhoofsche rekeningen afgelegd te Deventer 3), op het laatst der eeuw Sallandsche rekeningen bewaard beurtelings te Vollenhove en te Deventer 4), die van het Nedersticht door elkander te Utrecht of ter Horst 5), en waar in de zooeven genoemde plaats bevolen wordt een stuk bij de „computationes Twenthie" te leggen, geldt dit eene Drentsche rekening. Ja zelfs Neder- en Oversticht vormen geene afzonderlijke depots: de rentmeesters van Salland, Twente en Vollenhove rekenden meer dan eens te Utrecht en ter Horst 6), en ook de rekening van den vicaris, die gewoonlijk te Utrecht verscheen, zien wij eenmaal te Vollenhove afleggen 7). Het blijkt dus overtuigend, dat alleen het toeval, het gemak besliste over de vraag, waar eene rekening gedeponeerd werd 8).

Tot nog toe was er alleen sprake van de rekeningen; over de plaatsing der kanselarijregisters, die sedert het midden der 14de eeuw ontstonden, bleek ons nog niets. Dat deze registers niet op eene bepaalde plaats bleven, maar de met den bisschop steeds rondreizende kanselarij volgden, blijkt uit hunnen inhoud: het zijn aanteekeningen over handelingen, achtereenvolgens op de meest ver-

---

1) Zie o. a. Lib. officiat. Fred. d. Blank. p. 53, 43: „Actum in Vollenhoe; ibi computatio remansit". — „Computatio mansit in Horst". Ik vond slechts éène uitzondering: l. c. p. 73: „Computationes factae sunt in Trajecto, et registrum computationis positum est in Horst in camera clericorum."

2) Lib. officiat. Fred. d. Bl. p. 41: „Computationes sunt in Davantria in cista scriptorum cum computationibus Twenthie".

3) Schuldreg. v. Hub. v. Budel. N°. 7, 183.

4) Lib officiat. Fred. de Bl. passim.

5) Lib. officiat. Fred. de Bl. passim.

6) Schuldreg. v. Hub. v. Budel. N°. 178, 191, 192, 195, 277.

7) Lib. officiat. Frid d. Bl. p. 39.

8) Ook de bewaring der charters geschiedde niet volgens eene systematische verdeeling. Zoo werden van twee stukken over het huis te Laer het eene te Zwollo, het andere te Deventer bewaard. (1ste Divers. Frid. d. Bl. f. 22 vs., 23 vs.) Zoo berustten overeenkomsten van den bisschop met den heer van Abcoude en met de stad Utrecht, te Deventer en te Vollenhove. (1ste Divers. Frid. d. Bl. f 19 vs., 86.)

schillende plaatsen verricht. De klerken van den bisschop moeten dus steeds van elke serie het laatste deel bij de hand gehad hebben. Waar zulk een register geplaatst werd, wanneer het gevuld was, blijkt niet. Onmogelijk is het niet, dat het achtergelaten werd in de klerkenkamer der plaats, waar het hof zich op dat oogenblik toevallig bevond; doch waarschijnlijker klinkt het, dat men deze weinig omvangrijke stukken medegenomen en ze allen bij elkaar geplaatst heeft in het depôt der plaats, waar de bisschop het meest vertoefde, denkelijk wel te Utrecht, doch misschien ook elders, wanneer een kerkvorst voor een ander kasteel voorliefde koesterde en daar veel verbleef 1).

Aan dezen ongeordenden toestand van het archief werd een einde gemaakt, toen de bisschoppen van Utrecht na de annexatie der Gaasbeeksche goederen in 1459 in het slot Duurstede een verblijf vonden, waar zij veilig voor hunne Utrechtsche onderdanen en toch niet te ver van dit centrum hunner heerschappij verblijf houden konden. Duurstede werd eerlang residentie, en het verwondert ons niet, dat wij ook daar het centrale archiefdepôt der bisschoppen gevestigd vinden 2). Toen bisschop Philips van Bourgondië in 1524 op Duurstede overleden was, bevonden zich „in de cancelerie boven ende beneden Diversche registeren, Leenboecken, Judicialia, Officiatoria ende andere registeren van diverschen heeren tyden, der kerck van Utrecht ende den gestichte betreffende". Alle vier de seriën der bisschoppelijke registers waren dus daar bijeen, en wel „van diverschen heeren tyden", dus niet alleen die van de laatste jaren, toen de bisschoppen op Duurstede gevestigd waren, maar ook de registers van vroegere vorsten, die dus uit de opgehevene depôts te Vollenhove, Deventer, Utrecht en Horst hierheen gebracht moeten zijn. Geen wonder dan ook, dat er materiaal was om twee vertrekken („boven ende beneden") met het archief te vullen. Maar toch was dit nog niet alles: „in den grooten ronden toorn" vond men bovendien „allerley rekenscappen van den ampten en de officiën des gantschen gestichts ter beyder syden der Ysselen; ende oock mede der fursten coekenboecken ende een deel brieven, concordaten ende registeren, den gestichte van Utrecht aengaende; item

---

1) Volgens eene aanteekening van Dr. C. Booth zouden kanselarijregisters (evenals de bisschoppelijke charters) berust hebben in het archief van den Dom. Hij teekent toch aan bij eene akte van 1406: „Het origineele vant volgende instrument berust. . . in de archieven ten Dom, *alwaer oock tselve geregistreert is in diversorio Friderici a Blanckenheim, episcopi Trajectensis* fol. 227." (HS. v. Booth, geschonken door Mr. J. A. Grothe.) Inderdaad komt de bedoelde akte voor in het 1ste Diversorium van Fr. v. Bl. f. 228—231. Doch ik acht toch het feit der bewaring van dit register in het archief van den Dom niet waarschijnlijk.

2) Inventaris van de nalatensch. v. bissch Phil. v. Bourgondië, bij: Matthaeus, Analecta. I p. 220.

mijns genadigen heeren muntysers; item diversche concepten van brieven ende andere scriften, by zijnre genaden tyde uytgegeven; item reversbrieven van leenen, die beswaert sijn." Wij zijn den inventariseerenden klerk voor de nauwkeurigheid, waarmede hij te werk ging, dank verschuldigd. De nadruk, waarmede hij verzekert, dat de rekeningen op Duurstede „het gantsche gesticht ter beyder syden der Ysselen" betroffen, komt ons uitnemend te stade: het Duursteedsche depôt was dus wel bepaald het centrale, algemeene archief van den bisschop; en het voorbehoud, dat de klerk maakt door de mededeeling, dat de minuten van brieven alleen uit den tijd van bisschop Philips zelf dagteekenden, verklaart ons, waarom wij in n°. 80 en 81 juist van dezen vorst zoovele brieven bezitten: de vroegere waren blijkbaar reeds in 1524 vernietigd. Onder de „brieven ende concordaten" hebben wij gewis de oorkonden te verstaan, die wij vroeger in de „schrinia" te Utrecht, Deventer en Vollenhove aantroffen 1).

Niet lang bleef het bisschoppelijke archief in zoo goeden staat verkeeren. Bij den afstand der temporaliteit van het sticht aan Karel V werd bepaald, dat de bisschop aan den keizer zou afgeven „die leenboecken, rentboecken, cartularissen, registeren, reeckeningen ende andere schrifturen daertoe dienende, nyet uytgesondert 2)" („cum libris feudorum (et) reddituum, ac chartis, registris, computationibus et aliis scripturis ad praemissa spectantibus, nullis seclusis" 3)). Inderdaad moet die afgifte volgens de plechtige akte van 21 October 1528 4) hebben plaats gehad. Van het vervoer der registers zijn geene bijzonderheden bekend; doch wij bezitten nog eene aanteekening over het vervoer der charters door Montigny in 1528 5) en het antwoord der Staten van Overijssel op den eisch tot afgifte van den inhoud der Deventersche landskist in 1530 6). Nog meer stukken volgden: in 1533 werden aan den charterbewaarder van Holland Vincent Corneliss. door het Domkapittel nog afgegeven 15 charters uit het kapittel-archief 7), terwijl in 1537 een eisch tot uitlevering van meer stukken volgde 8).

1) Vgl. 1ste Divers. Frid. d. Bl. f. 98: „Littera posita est in Vollenhoe in cista scriptorum". Later daarbij gevoegd: „Postquam (David de Burgundia) habuit possessionem castrorum Duerstede et Apconda, transtulit istam litteram a Vollenhoe in Duerstede."

2) V. d. Water, Plac. b. I p. 11.

3) V. d. Water, Plac. b. I p. 13.

4) V. d. Water, Plac. b. I p. 12.

5) H. v. Bommel, Bellum Traject. ed. De Geer. p. 51.

6) Judiciaal v. d. stadh. Ge. Schenck. fol. LV. (R. arch. in Ov.) Ook toen was de Hollandsche charterbewaarder Vincent Corneliss. een der gedeputeerden van den keizer.

7) Quitt. v. d. chartermeester, gedrukt bij: Dodt, Archief. III p. 61.

8) V. d. Water, Plac. b. II p. 981 § 118.

Het geheele archief werd vervoerd naar de Rekenkamer van Holland, waar wij in de 17de eeuw de kanselarijregisters terugvinden 1). Doch de afgifte had blijkbaar haastig en slordig plaats: de massa's bisschoppelijke rekeningen moeten volgens eene onzekere overlevering op het kasteel Duurstede achtergebleven en daar door brand vernield zijn 2); eenige charters berusten nog heden in het archief van den Dom, en tal van kanselarijregisters werden later gevonden in het archief der Staten van Utrecht 3), van waar de bekende verzamelaar Dr. C. Booth denkelijk nog de vele registers, die in zijn bezit waren, ontvoerde, terwijl ook Bondam of Musschenbroek nog een register bezat, dat te Cheltenham ontdekt en thans teruggekeerd is 4).

Was dus het Haagsche depot reeds van den aanvang af onvolledig, het werd nog minder compleet door den belangstellenden ijver der provincie Overijssel, die voortdurend pogingen deed om een deel van den buit voor zich te verkrijgen. Reeds kort na de annexatie van het archief schijnt de Hollandsche Rekenkamer de Overijsselsche leenregisters der laatste bisschoppen afgegeven te hebben; althans wij vinden ze reeds in 1548 onder den secretaris van den stadhouder, die ze blijkbaar in het belang zijner administratie behoefde 5). Doch zoodra de afscheuring van Spanje had plaats gehad, deden de Staten van Overijssel pogingen om zelven iets te krijgen: in 1579 6), 1581 7), 1594 8), 1604 9), 1613 10),

---

1) In 1580 en later had Mr. Corn. Oem, griffier der Holl. Registerkamer (te Utrecht resideerende) ze onder zich. (Extr. uit den inventaris der Registerkamer dd. 1580, met kopie-brief van aartsh. Matthias dd. 31 Maart 1580. R. arch. in Ov. — Resol. Ridd. en St. v. O. 1 Nov. 1594, 1 Sept. 1595. Vgl. den inventaris der in 1580 door hem aan de Holl. gedeput. afgegevene stukken, vermeld: Versl. 's rijks-arch. 1889 p. 17.)

2) Vermeulen, Versl. aang. de arch. d. prov. Utr. (1850) p. 14.

3) Verhand. d. Maatsch. v. Nederl. letterk. II 2 p 122.

4) Het archief betreffende 's bisschops geestelijk gezag werd zeker niet overgenomen: het moet aan den aartsbisschop verbleven zijn en men zou het thans zoeken in het archief der Oud R. C. Clerezy. Doch aldaar vindt men niets noemenswaardigs van voor 1580.

5) Rekening v. d. heerl. Blanckenberch. 1548 f. 27. (R. arch. in Ov.)

6) Requeat d. Ov. afgev. aan aartsh. Matthias, met apostil dd. 3 Juli 1579. (Arch. v. Deventer.)

7) Instr. d. Stn. v. Ov. aan hunne gedeput. ter Generaliteit dd. 1581, gecit. in: Verhand. d. Maatschappij v. Ned. Lett. II 2 p. 118.

8) Resol. v. Ridd. en sted. dd. 1 Nov. 1594, 1 Sept. 1595, gecit. in: Verh. Maatsch. Lett. II 2 p. 120.

9) Resol. Ridd. en sted. dd. 8 Mrt. 1604, geciteerd l. c.

10) Lijst der Ov. stukken, berustende bij de Rekenkamer, met reçu dd. 1613. (Afschr. R. arch. in Ov.) —Vgl. Verh. der Maatsch. v. Lett. II 2 p. 118.

1635 1) en 1638 2) drongen zij op afgifte van een deel van het depot aan, en wij hebben het bewijs, dat hunne pogingen althans eenmaal geslaagd zijn: op 24 Januari 1613 gaf de Rekenkamer 9 stukken af 3), waarvan echter slechts 3 thans nog bewaard zijn. Ook het provinciaal archief van Utrecht dankt het bezit van eenige der later daar berustende stukken uit het bisschoppelijk archief aan dergelijke pogingen 4). Nog op andere wijzen (wellicht door verwaarloozing) moet echter het archief der Rekenkamer bisschoppelijke archiefstukken verloren hebben: verscheidene nommers toch, die in de 17de eeuw onder haar berustten, zijn thans verdwenen 5), o. a. ook een stuk, dat zij vroeger aan de Staten van Overijssel betwist had. Wat er restte aan registers werd in 1861 en 1867 afgegeven: het Overijsselsche archief verkreeg toen in depot eenige stukken, die het daar aanwezige gedeelte van het bisschoppelijk archief meer dan verdubbelden, Utrecht ontving in 1863 het overige. Aan den dus geschapen onvoldoenden toestand, die de meeste (niet alle) op de beide provinciën betrekking hebbende stukken aan Utrecht toewees, terwijl enkele zuiver Overijsselsche stukken te Utrecht bleven, werd een einde gemaakt door de ministeriëele beslissing van 4 December 1888, volgens welke alles wat van het archief der bisschoppelijke kanselarij over is thans in het Utrechtsche rijksarchief-depot hereenigd is. De bisschoppelijke charters zijn en blijven echter verdwenen: enkele stukken uit het archief van den Dom zijn in het Algemeene Rijksarchief opgenomen, een paar nommers uit de Utrechtsche landskist berusten in het stadsarchief van Utrecht, eenige charters uit de Deventersche landskist in het archief dier stad. Waar de rest is gebleven, is niet te zeggen: denkelijk is veel verwaarloosd en te gronde gegaan.

---

1) Brief v. J. v. Raesfelt (aan den griffier v. Ov.?) dd. 8 Juni 1638. Met lijst dd. 1635 (?) (R. arch. in Ov.)

2) Brief v. J. v. Raesfelt dd. 8 Juni 1638, en lijst v. 21 Mei 1638. (R. arch. in Ov.)

3) Reçu dd. 24 Jan. 1613 onder de lijst v. Ov. stn. ter Rekenkamer. (Afschr. R. arch. in Ov.)

4) O. a. van de Utr. leenregisters van Fred. v. Bl. en Rud. v. D., voorkomende op eene der lijsten, gevoegd bij Raesfelts brief. Dat van Fred. v. Bl. berustte reeds in 1536 met andere leenregisters bij de Rekenkamer v. Holland: de Stn. v. Utr. besloten 22 Juni 1536, om voor het lichten van extracten daaruit te betalen. (Zie eene kopie van zulk een extract uit het Utr. leenregister v. bissch. Fred. v. Bl. Coll. Booth B 8.) Zeker echter is *niet* het bezit van *alle* stukken te Utrecht aan restitutie te danken. Er berustten toch te Utrecht van ouds twee Overijsselsche registers, die de Staten van Utrecht natuurlijk niet van de Hollandsche Rekenkamer gevraagd en gekregen kunnen hebben en die dus bij het vervoer naar Den Haag te Utrecht moeten gebleven zijn.

5) Zie o. a. hierna N°. 85 Noot, N°. 38 Noot. Ook de bovengenoemde inventaris van den inhoud der Deventer landskist enz.

B. Inventaris.

I. Registra judicialia.

1. „*Judiciale Friderici de Blanckenhem terre Translane.*" (Judiciaal van het Oversticht van bisschop Florens van Wevelichoven.) 1380—1393. 1 deel. Gem. B, later D.

2. „Judiciale terre Traiectensis episcopi F. *Friderici de Blanckenhem.*" 1394—1423. 1 deel. Gem. A, later C.

3. „Registrum judiciale Sallandie Twenthie et Vollenhoe, *Friderici episcopi Traiectensis.*" 1393—1423. 1 deel. Gem. E.
NB. Overgenomen van het Rijksarchief in Overijssel.

4. Judiciaal van het Nedersticht van bisschop Rudolph van Diepholt. 1427—1453. 1 deel. (De band vernieuwd.)

5. „Registrum judiciale terrarum Sallandie Twenthie et Vollenhoe. *Judiciale Rodolphi episcopi Traiectensis terre Translane domini Rodolphi.*" 1425—1451. 1 deel. Gem. (later) P.
NB. Afkomstig uit het provinciaal archief van Utrecht. Aangekocht van de erven van Sir Thomas Philipps te Cheltenham. Enkele bladen verkregen door ruiling met het archief der stad Utrecht, dat ze in October 1868 op eene auctie te Utrecht aankocht.

6. „Registrum judiciale domini Davidis episcopi Traiectensis, inceptum anno LVIII *terre Traiectensis.*" 1457—1496. 1 deel. Gem. (later) Y.
NB. Overgenomen van het Algemeene Rijksarchief. — Midden in het deel eene lijst van wapentuig op het kasteel Arkelsteyn.

7. „*Judiciale David van Burgonniën ende Frederick van Baeden van de jaeren* 1460 *tot* 1513." (Oversticht.) 1460—1513. 1 deel. (De band vernieuwd.) Gem. (later) EE.
NB. Overgenomen van het Rijksarchief in Overijssel.

— *bis.* Afschrift van het laatst der 16de eeuw. 1 deel.
NB. Dit afschrift is denkelijk gemaakt volgens de resolutie van Ridderschap en steden dd. 1 September 1595 (Verh. der Maatsch. van Ned. Letterk. II 2 p. 120.) — Overgenomen van het Rijksarchief in Overijssel. Afgestaan aan het Rijksarchief in Overijssel.

8. Judiciaal van het Oversticht van bisschop Philips van Bourgondië. 1517—1521. Met 2 acten van 1527. 1 deel. (Gebonden achter n°. 7.)
NB. Met het vorige overgenomen van het Rijksarchief in Overijssel.

II. Libri officiatorum et recessuum computationum.

9. Schuldregister van den klerk Hubert van Budel. 1326—1330. 1 deel.
NB. Bevat commissiën en recessen, lijsten van 's bisschops schulden en notariëele akten van den klerk. — Verkregen door ruiling met het archief der stad Utrecht. Uitgegeven door S. Muller Fz. in: Registers en rekeningen van het bisdom Utrecht. 1325—1336. (Utrecht 1889.)

10. Liber officiatorum van bisschop Frederik van Blankenheim. 1404—1423. 1 deel. (De band vernieuwd.)
NB. Enkele bladen verkregen door ruiling met het archief der stad Utrecht, dat ze in October 1868 op eene auctie te Utrecht aankocht. — Voorin het register een fragment eener rekening van den tol te Utrecht, in het midden eene lijst van het wapentuig op verschillende bisschoppelijke sloten.

11. „Liber officiatorum et recessuum Rodolphi de Dyepholt. — Officiatorum *Rodolphi.*" 1425—1442, 1442—1455. 2 deelen. Gem. V. (?) en later Q, — en: W. (?)
NB. De bladwijzer van het 1ste deel met een gedeelte van het register zelf over 1430—1446 afkomstig uit de collectie Booth. — Enkele bladen van het 2de deel verkregen door ruiling met het archief der stad Utrecht, dat ze in October 1868 op eene auctie te Utrecht aankocht.

12. „*Officiatorum domini David.*" 1456—1496. 1 deel. (De band verloren.)

13. Liber officiatorum van bisschop Frederik van Baden. 1496—1514 (?). 1 deel. (De band vernieuwd.)
NB. Minuut, waarin de nieuwe benoemingen na 1500 in de akten der oude zijn veranderd. — Overgenomen van de Universiteits-bibliotheek te Utrecht.

— *bis.* „Officiatorum et recessuum domini Frederici de Baden". 1496—1517. 1 deel. Gem. (later) EG. (?)
NB. Afschrift van het vorige nommer, waarschijnlijk geheel daarmede overeenkomende. — Overgenomen van het Algemeene Rijksarchief. Afgestaan aan het Rijksarchief in Overijssel. — Uitgegeven door het Genootschap voor Overijsselsch regt en geschiedenis. (Deventer 1872.)

14. „Officiatorum pro tempore domini Philippi de Burgundia". 1517—1524. 1 deel. Gem. (later) OO.
NB. Overgenomen van het Algemeene Rijksarchief.

III. Registra feodalium.

15. „Register feodalium bonorum ecclesie Traiectensis". (1382.) Met bijvoegingen tot 1393. 1 deel.
NB. Bevat eene lijst der leenmannen in beide deelen van het sticht. Aanvankelijk heeft men daarin de namen der nieuwe leenmannen veranderd, later de akten van beleening bijgeschreven. — Uitgegeven door S. Muller Fz., in: Registers en rekeningen van het bisdom Utrecht, 1325—1336. Utrecht. 1891.)

16. „Registrum feodalium terre Traiectensis episcopi Frederici *de Blanckenhem.*" 1394—1423. 1 deel. Gem. A.
NB. Afkomstig uit de collectie Booth.

—*bis*. Fragmenten van een afschrift van dit register. (c. 1400.) 1 omslag.
NB. Geschenk van den heer Mr. J. A. Grothe.

17. „Registrum feodalium bonorum terrarum Sallandie Twenthie Drenthie et Vollenhoe *episcopi Friderici*". 1393—1423. 1 deel. Gem. B.
NB. Overgenomen van het Algemeene Rijksarchief.

18. „Registrum feudalium bonorum terre Traiectensis *Rodolphi.*" 1433—1455. 1 deel. Gem. (later) M.
NB. Afkomstig uit de collectie Booth. — Het Stichtsche leenregister van bisschop Zweder van Culenborch (met den titel: „Registrum feudorum terre Traiectensis") over 1425—1431 werd nog door Dr. C. Booth geëxcerpeerd in de verzameling zijner excerpten uit de leenregisters (Coll Booth. B 8, p. 41) en berustte toen dus nog bij de andere leenregisters.

19. „Registrum feodalium Sallandie Drenthie Twenthie *Rodolphi*". 1433—1455. 1 deel. Gem. N.
NB. Overgenomen van het Algemeene Rijksarchief.

20. „Dit manboec wert gemaect int jaer ons Heren MCCCC ende acht. *Gaesbeke. Leenboecken mijns jonckeren van Gaesbeeck*". Registers van de leenen der heeren van Gaasbeek. 1408—1458. 3 deelen.
NB. Deze drie leenregisters behooren tot het bisschoppelijk archief, sedert de bisschop in 1459 alle Gaasbeeksche goederen overnam en voor de Gaasbeeksche leenen eigene registers inrichtte. (N°. 22, 25, 28, 31.) De beide eerste deelen, waarvan het eene afkomstig is uit het Algemeene Rijksarchief, het andere (door schenking van Mr. J. A. Grothe) uit de collectie Booth, bevatten de beleeningen over 1408—1450, gerangschikt volgens de goederen, waarop zij betrekking hebben. (Dl. I bevat de leenen in Holland, het Nederkwartier, het land van Montfoort en een deel van Eemland, — deel II de rest van Eemland, het Overkwartier en Gelderland.) Deel III, van ouds in het archief der provincie Utrecht berustende, is chronologisch gerangschikt van 1449—1458.

21. „Registrum feodalium bonorum patrie Traiectensis domini Davidis episcopi Traiectensis, inceptum anno LVI. *Feodalium bonorum patrie Traiectensis.*" 1456—1495. 1 deel. Gem. (later) A.

22. *„Feodalium Davidis episcopi. Gasbech"*. Register der Gaasbeeksche leenen van bisschop David van Bourgondië. 1459—1496. 1 deel.

23. Register der Overijsselsche leenen van bisschop David van Bourgondië. 1456—1496. 1 deel.
NB. Overgenomen van het Rijksarchief in Overijssel.

24. *„Baden. Traiectensia". „Stichts leen by tyden byschop Fredericx marckgrave van Baden* etc." 1496—1517. 1 deel. Gem. AA.

25. *„Gaesbeck"*. Register der Gaasbeeksche leenen van bisschop Frederik van Baden. 1496—1517. 1 deel. Gem. BB.

26. Register der Overijsselsche leenen van bisschop Frederik van Baden. 1496—1516. 1 deel. (Gebonden achter N°. 23)
NB. Overgenomen van het Rijksarchief in Overijssel.

—*bis. „Feudalia Frederici de Baden."* (Afschrift van het midden der 16de eeuw.) 1496—1516. 1 deel.
NB. Overgenomen van het Algemeene Rijksarchief. Afgestaan aan het Rijksarchief in Overijssel.

27. *„Stichtsche leenen.* P. Bourgoingnen." 1517—1524. 1 deel. Gem. CC.

28. Register der Gaasbeeksche leenen van bisschop Philips van Bourgondië. 1517—1523. 1 deel.

29. Register der Overijsselsche leenen van bisschop Philips van Bourgondië. 1517—1523. 1 deel. (Gebonden achter N°. 23.)
NB. Overgenomen van het Rijksarchief in Overijssel.

—*bis. „Overyssels Leenen by tyde van heer Philips van Bourgoignen."* (Afschrift van het midden der 16de eeuw.) 1517—1523. 1 deel.
NB. Overgenomen van het Algemeene Rijksarchief. Afgestaan aan het Rijksarchief in Overijssel.

30. „ Beyeren." (Register van de Stichtsche leenen van bisschop Henric van Beyeren.) 1524—1528. 1 deel. Gem. D.

—*bis.* Stichts Leenen by tyden heeren Heynricxs paltzgraven by Rhijn, hertogen in Beyeren. —Traiectensia. Beyeren." 1524—1528. (Afschrift van het midden der 16de eeuw.) 1 deel.
NB. Overgenomen van het Algemeene Rijksarchief. Afgestaan aan het Rijksarchief in Overijssel. — Op den omslag: „Copye van tprincipael, dat onder den gryf(fier) tUtrecht(?) es."

31. Register der Gaasbeeksche leenen van bisschop Hendrik van Beijeren. 1525—1528. 1 deel.

32. Register der Overijsselsche leenen van bisschop Hendrik van Beijeren. 1525—1527. 1 deel. (Gebonden achter N°. 23.)
NB. Overgenomen van het Rijksarchief in Overijssel.

IV. Diversoria.

33. Verzameling losse blaadjes perkament, waarop lijsten van borgstellingen, opgaven van grieven, aanteekeningen over het opleggen van vrede, het geven van geleide enz. 1303—1324. Met eenige later ingevoegde blaadjes tot 1336 toe. 1 omslag.
NB. Afkomstig uit de collectie Booth en geschonken door Mr. J. A. Gróthe.

34. Diversorium van bisschop Jan van Diest (fragment). 1333. 1 stuk.
NB. Geschenk van Regenten van het Gereformeerd Burgerweeshuis te Utrecht.

35. „*Eerste* diversorium Friderici de Blanckenhem, *biscop van Utrecht, primum. Utrecht ende Overysele.*" 1393—1417. Met fragmenten van het 2de diversorium over 1407—1419. 1 deel en 1 portefeuille. Dl. I gem. H. en later G.
NB. Het 1ste deel bestaat uit stukken van zeer verschillende handen op papier en perkament, later te zamen gebonden; het is echter met eene hand der 15de eeuw gepagineerd, welke pagineering in het 2de deel doorloopt. — De fragmenten van het 2de deel (losse bladen) zijn verkregen door ruiling met het archief der stad Utrecht, dat ze in October 1868 op eene auctie te Utrecht aankocht. — Een 3de deel wordt (als „IIIde Diversorium F. de Blanckenhem") vermeld op eene lijst van bisschoppelijke archiefstukken, bewaard bij de Hollandsche Rekenkamer in of omstreeks 1638, die berust in het Rijksarchief in Overijssel. Het is thans in het Algemeene Rijksarchief niet meer aanwezig.

36. „........ domini Rodolphi episcopi Traiectensis terrarum (?) dyocesis universe. *Diversorium Rodolphi primum*". „*Diversorium Rudolphi secundum.*" 1427—1438, 1441—1455. 2 deelen. Gem. R en RII.
NB. Het 1ste deel is afkomstig uit de collectie Booth; het register en het slot, in een ander nommer derzelfde collectie ontdekt, zijn later met het deel hereenigd. — Eenige bladen van het 2de deel zijn verkregen door ruiling met het stadsarchief van Utrecht, dat ze in October 1868 op eene auctie te Utrecht aankocht.

37. „Diversorium Davidis." 1457—1496. 1 deel. Gem. Z.
NB. De oude bladwijzer is gevonden in het Liber officiatorum Davidis.

38. „Diversorium pro tempore domini Philippi de Burgundia, *necnon illustrissimi principis et domini Henrici comitis Palatini ac Bavarie ducis etc.*" 1517—1523. 1 deel. Gem. LL.
NB. Overgenomen van het Algemeene Rijksarchief. — Het ontbrekende diversorium van bisschop Frederik van Baden (1496—1517) wordt (als „Diversorium diversarum causarum tempore Frederici de Baden") vermeld op de boven (N°. 35 noot) genoemde lijst van bisschoppelijke archiefstukken in het archief der Hollandsche Rekenkamer; het is echter thans verloren.

39. („Diversorium illustrissimi principis et domini Henrici comitis Palatini ac Bavarie ducis etc.") 1524—1527. 1 deel. (Gebonden achter n°. 38.)
NB. Met het vorige nommer overgenomen van het Algemeene Rijksarchief.

V. Rekeningen.

40. Rekeningen van den schout van Amersfoort (en Eemland). 1328/29, 1330/31, 1331/32, 1332/33, 1333/34, 1334/36. 6 rollen.
NB. Afkomstig uit de collectie Booth — Uitgegeven door S. Muller Fz., in: Registers en rekeningen van het bisdom Utrecht, 1325—1336. (Utrecht 1889.)

41. Rekening van den drost van Twenthe. 1493/94. 1 stuk.
NB. Overgenomen van het Rijksarchief in Overijssel.

42. Rekening van den drost van Vollenhove. 1507/8. 1 stuk. (Bij N°. 47.)
NB. Overgenomen van het Algemeene Rijksarchief. — Eene rekening van den baljuw van Amstelland over 1305—1307, afgelegd aan bisschop Guy en blijkbaar afkomstig uit het bisschoppelijk archief, is overgedragen aan het Algemeene Rijksarchief, daar bisschop Guy Amstelland bezat als apanage, niet als deel van het bisdom. (Vgl. Van Mieris, Charterboek. II p. 86: „nous ne le tenons mie pour la raison de nostre evesquie d'Utrecht.") Zij is uitgegeven in: Kron. Hist. Gen. 1859. p. 63.

43. Rekeningen van den rentmeester aan deze zijde der Ysel. 1328/29, 1330/31, 1334/35 (de ontvangsten der laatste rekening ontbreken), 1334 (restantrekening), 1377/78, 1378/79, 1426/27, 1428/29. 4 rollen en 4 deelen.
NB. N°. 1 waarschijnlijk afkomstig uit de collectie Booth, — n°. 2 afkomstig uit de collectie Booth, — n°. 3 en 4 verkregen door ruiling met de gemeente Utrecht, — n°. 5 en 6 afkomstig uit het archief van den Dom, — n°. 7 en 8 verkregen door ruiling met de gemeente Utrecht. — N°. 1—4 uitgegeven door S. Muller Fz., in: Registers en rekeningen van het bisdom Utrecht, 1325—1336. (Utrecht 1889), — N°. 5 uitgegeven door P. J. Vermeulen, in: Codex diplomaticus van het Hist. Gen. 2de S. I 1 p. 252.

44. Rekening van den rentmeester van Salland. 1499/1500. 1 deel.
NB. Geschenk van den bisschop van Haarlem.

45. Manuaal van den rentmeester van Twenthe. 1385. 1 deel.
NB. Overgenomen van het Rijksarchief in Overijssel. — Uitgegeven door S. Muller Fz., in: Registers en rekeningen van het bisdom Utrecht, 1325—1336. (Utrecht 1891.)

46. Rekening van den kastelein van het huis Lage, rentmeester van Twenthe. 1493/94. 1 deel.
NB. Overgenomen van het Algemeene Rijksarchief.

47. Rekeningen van den drost-rentmeester van Vollenhove.

1504/5 (?), 1507/8. (De rekening van den drost van Vollenhove over 1504/5 is verloren.) 2 deelen.
NB. Overgenomen van het Algemeene Rijksarchief.

48. Rekening van heer Jan van Yselsteyn over de kosten van het innen der bede, opgebracht door die van Twenthe en Salland voor den aankoop van Diepenheim en Dalen. (1331.) 1 rol.
NB. Waarschijnlijk afkomstig uit de collectie Booth. — Uitgegeven door S. Muller Fz., in: Registers en rekeningen van het bisdom Utrecht, 1325—1336. (Utrecht 1889.)

49. Rekening van Gherijt de Keysèr (rentmeester aan deze zijde der Ysel) over de ontvangsten en uitgaven wegens het verkoopen van gevangenen, gemaakt te Amersfoort, in de Veluwe en Betuwe, op de Vecht en door de gezellen. (1426.) 1 deel.
NB. Verkregen door ruiling met het archief der stad Utrecht. Behoort bij nº. 43 (7 en 8). — Eene rekening van den rentmeester van Amstelland over 1308, afgelegd aan bisschop Guy en blijkbaar afkomstig uit het bisschoppelijke archief, is overgedragen aan het Algemeene Rijksarchief. (Zie de noot bij nº. 42.) Zij is uitgegeven door H. G. Hamaker in: Rekeningen der grafelijkheid van Holland. I.

50. Rekening van den wijbisschop. 1334/35. 1 rol.
NB. Afkomstig uit de collectie Booth. — Uitgegeven door S. Muller Fz., in: Registers en rekeningen van het bisdom Utrecht, 1325—1336. (Utrecht 1889.)

51. Rekeningen van den vicaris. 1408/9, 1493/4. 2 stuks.
NB. Afkomstig uit het archief van den Dom.

52. Rekeningen van den officiaal. 1334(?), 1336. (Beiden aan het begin onvolledig.) 2 rollen.
NB. Nº. 1 geschonken door den heer Mr. J. A. Grothe (afkomstig uit de collectie Booth), — Nº. 2 verkregen door ruiling met het archief der stad Utrecht. — Uitgegeven door S. Muller Fz., in: Registers en rekeningen van het bisdom Utrecht, 1325—1336. (Utrecht 1889.)

53. Rekeningen van den provisor van Rijnland. 1504/5, 1507/8. 2 stuks.
NB. Afkomstig uit het archief van den Dom.

54. Rekeningen van den provisor van Zuid-Holland. 1328/29, 1330/31, 1331 (?). (De laatste onvolledig aan het einde.) 3 rollen.
NB. Nº. 1 en 2 (en waarschijnlijk ook nº. 3) zijn afkomstig uit de collectie Booth. — Uitgegeven door S. Muller Fz., in: Registers en rekeningen van het bisdom Utrecht, 1325—1336. (Utrecht 1889.)

55. Rekeningen van den provisor van Schouwen. 1328/29, 1330/31, 1565/66, 1566/67. 2 rollen en 2 stuks.
NB. De jaren 1328/29 en 1330/31 zijn waarschijnlijk afkomstig uit de collectie Booth, de jaren 1565/66 en 1566/67 afkomstig uit het archief van den Dom. — De 2 oudste rekeningen uitgegeven door S. Muller Fz., in: Registers en rekeningen van het bisdom Uttecht, 1325—1336. (Utrecht 1889.)

56. Rekening van den provisor van Zuid-Beveland. 1333. 1 rol.
NB. Geschenk van den heer Mr. J. A. Grothe (afkomstig uit de collectie Booth). — Uitgegeven door S. Muller Fz., in: Registers en rekeningen van het bisdom Utrecht, 1325—1336. (Utrecht 1889.)

57. Rekening van Ghiselbert van Brunchorst en Hugo Wstinc wegens uitkeeringen, aan den bisschop in Friesland verschuldigd. 1325. 1 rol.
NB. Geschenk van den heer Mr. J. A. Grothe (afkomstig uit de collectie Booth). — Uitgegeven door S. Muller Fz., in: Registers en rekeningen van het bisdom Utrecht, 1325—1336. (Utrecht 1889.)

58. „Registrum seu computatio solutarum precariarum reverendissimo domino Philippo de Borgondia episcopo Traiectensi per Zelandiam et Hollandiam". Rekening van den officiaal Adriaan Ram over de inning van het subsidium caritativum van de geestelijkheid in Zeeland en Holland voor de blijde inkomst van den bisschop. 1517. 2 deelen in 1 band.
NB. Afkomstig uit het archief van den Dom.

59. Register van ontvangsten van Thom. Van Nyekercken, Joh. Goch en Joh. Spierinck, als commissarissen van bisschop Henric van Beyeren tot het innen der precarie bij gelegenheid van 's bisschops blijde inkomst, in Zeeland en Holland. 1528. 1 deel.
NB Afkomstig uit het archief van het kapittel van Oudmunster.

60. »Computatio jurium receptorum ratione audientiarie". 1524/5. 1 stuk.
NB. Berust in het archief der Oud R. C. Clerezy.

VI. Verschillende registers.

61. Register van uitspraken van den bisschop (en enkele andere personen) in geschillen, wier beslechting na het opleggen van vrede aan hem opgedragen is. 1301—1324. 1 deel.
NB. Afkomstig uit de collectie Booth, doch aangekocht op eene auctie te Utrecht.

62. „Kokenboec." Register van dagelijksche uitgaven voor de huishouding van den bisschop (opgemaakt door den klerk Hubert van Budel). 1332. 1 deel.
NB. Verkregen door ruiling met het archief der gemeente Utrecht. — Uitgegeven door S. Muller Fz., in: Registers en rekeningen van het bisdom Utrecht, 1325—1336. (Utrecht 1889.) — De naam van het register blijkt uit de omstandigheid, dat *geheel dergelijke* opgaven voorkomen achter de rentmeesters-rekeningen van 1377/78 (zie nº. 43), terwijl die van 1426/28 een totaal opgeven voor huishoudelijke uitgaven, onder verwijzing naar het „kokenboec", waarin die gespecificeerd staan.

63. Adviezen van Dr. Johannes van Vurburch en Dr. Johannes

de Caminata, Wymar van Wachtendonck, licentiaat te Keulen, en Dr. Nicolaus de Sicilia, abt van Momat (?) over de vraag, of de Utrechtsche geestelijkheid den kerkdienst mag hervatten, niettegenstaande de personen, die bisschop Zweder van Culenborch verhinderen in het gebruik zijner domeinen en, door den abt van Marienweerd namens den paus geciteerd, niet verschenen zijn en op den paus geappelleerd hebben, te Utrecht aanwezig zijn. — Adviezen van dr. Johannes de Cervo, dr. Johannes de Caminata, dr. Wilhelmus de Weghe en dr. Nicolaus Cancer de Coessa en Johannes de Cameraco, licentiaat te Keulen, en van de doctoren der Parijsche universiteit over de vraag, of het appèl der Overijselsche steden en ridderschap tegen de citatie van den abt van Marienweerd naar onveilige plaatsen geldig is. (HS. op perkament van de 15de eeuw.) 1 stuk.

NB. Blijkens een hierbij liggend gebrekkig afschrift van den klerk van professor Bondam van hem afkomstig. — Afgestaan aan het Rijksarchief in Overijssel.

—*bis.* Afschrift van deze stukken uit de 2de helft der 15de eeuw, met afschrift van eenige brieven van een Utrechtschen kanunnik aan een medebroeder (op het concilie van Basel ?) – Daarachter: Memorie ter verdediging van de juistheid der twee vonnissen door de pauselijke curie, waarbij het kapittel van St. Marie, dat zijne leden Pieter Passaert en Lambert Vlieger van het genot hunner prebenden ontzet heeft op grond van hunne excommunicatie door den abt van Marienweerd, in het ongelijk wordt gesteld; met twee memoriën van de advocaten van het kapittel en afschrift der drie vonnissen tegen het kapittel. 1 deel.

NB. Afkomstig uit de collectie Booth.

64. „Registrum quorundam privilegiorum, processuum et instrumentorum dyocesis Traiectensis *tempore Arnoldi episcopi Traiectensis*". Register met afschriften van verschillende charters, voornamelijk pauselijke vidimussen van privilegiën, door Karel IV en Wenceslaus aan het Utrechtsche bisdom verleend. (1ste helft der 15de eeuw.) 1 deel.

NB. Afkomstig uit de collectie Booth.

65. „De guerra Traiectensi. *Blanckenhem*". Register met afschriften van stukken betreffende den oorlog van bisschop Frederik van Blankenheim tegen hertog Jan van Beyeren en hertog Reynald van Gelre. 1418—1423. 1 deel.

NB. Afkomstig uit de collectie Booth.

66. Register, houdende afschriften der „ontsegbrieven" (oorlogsverklaringen) van verschillende edelen in den oorlog tusschen bisschop Frederik van Blankenheim en de hertogen van Beyeren en Gelre; met lijsten van toegebrachte schade aan den bisschop en

zijne bondgenooten, en stukken betreffende de pogingen tot bemiddeling van het geschil, gedaan door den bisschop van Munster en de steden van het Oversticht. 1420—1421. 1 deel.
NB. Afkomstig uit de collectie Booth.

67. „De copiis diversarum litterarum de bello Traiectensi et pace inter duces Borgondie ac Gelrie ex una et dominum postulatum Traiectensem pariter ex altera. — Tboec roerende van den oirlogge ende den zoenen, gemaict tussgen mynen genadigen heere van Gelderlant, van Hollant ende den stichte Utrecht." Register houdende oorlogsverklaringen, lijsten van gevangenen, vredestractaten enz. betreffende den oorlog van den postulaat Rudolf van Diepholt met hertog Philips van Bourgondië en hertog Arnout van Gelre. 1426—1430. 1 deel. Gem. BBB.

68. „Dit ist dat gesciet is voer onsen gnedigen heere van Utrecht richter met enen geblive in der zaken, daer die van Campen 7000 Beyersche gulden der stat van Utrecht eischen, ruerende van der leger in der Eem, doe men dat blochuus daer opsloech". Register van stukken betreffende de uitspraak van den bisschop over den eisch van Kampen tegen Utrecht om schadevergoeding wegens in 1428 verleende hulp. 1441. 1 deel.
NB. Afkomstig uit de collectie Booth.

69. Adviezen en memoriën over de vraag, of eene waard, in 1460 door Jacob heer van Gaesbeec gelegateerd aan Johanna van Meerthen, na haar kinderloos overlijden vererfd is op haren neef of op den bisschop, als opvolger der heeren van Gaesbeec. (eind der 15de eeuw.) 1 omslag.
NB. Afkomstig uit de collectie van sir Thomas Phillipps.

70. Verhoor voor commissarissen van den bisschop en den graaf van Holland van de door beide partijen aangewezene getuigen over de grensscheiding van Gooiland en het Sticht. 1472. 2 deelen.
NB. Afkomstig uit het archief van den Dom.

71. Register, houdende afschriften van stukken betreffende het verzet van de Staten van Utrecht tegen de inbreuken, door bisschop David van Bourgondië op hunne privilegiën gemaakt, en de beeindiging van dit verzet met hulp van Maximiliaan van Oostenrijk, — en verder over het geschil van den bisschop met den heer van Wisch. (einde der 15de eeuw.) 1 deel.
NB. Geschenk van Mr. J. A. Grothe. (Afkomstig uit de collectie Booth.)

72. Register van de akten van voordracht van personen voor eene prove in de kloosters van het bisdom krachtens het recht van den bisschop van de „primariae preces." 1517—1521. 1 deel.
NB. Enkele akten van aanstelling van ambtenaren zijn hier blijkbaar abusivelijk ingeschreven; zij behooren in het Liber officiatorum van den bisschop, dat met dezelfde hand geschreven is.

73. Register, houdende verhoor van getuigen voor den notaris Johannes van Goch betreffende eenige punten, in geschil tusschen den bisschop en den Domproost met Roomsch-koning Karel, voornamelijk betreffende de rechtspraak der provisoren in Holland en Zeeland. 1523. 1 deel.

NB. Aangekocht op eene auctie te Utrecht. — Het blijkt niet met zekerheid, dat dit stuk tot het bisschoppelijk archief behoort.

74. Minuten der instructiën, door bisschop Hendrik van Beyeren gegeven aan Jacques de Toubbilly en aan Adolf Herdinck, afgezanten aan de landvoogdes der Nederlanden en aan keizer Karel V. (c. 1525?) 1 omslag.

75. Processus electionis domini Gyselberti de Brederode. 1455. Met afschrift der akten betreffende het appèl der Utrechtsche geestelijkheid tegen de opdracht van het bisdom door den paus aan David, bisschop van Teroane en den afstand van Gyselbert van Brederode. 1456. 1 deel.

NB. Overgenomen van de Universiteits-bibliotheek te Utrecht. — Afkomstig van den Domdeken Johan Van der Vorst († 1546), blijkens het (onjuiste) opschrift op den band van zijne hand.

76. Processus electionis domini Frederici de Baden. 1496. (Bij het voorgaande nommer gebonden.)

NB. Overgenomen en afkomstig als boven.

—*bis*. Afschrift van de 16de eeuw. (Gebonden voor n°. 78.)

NB. Afkomstig uit de collectie Booth.

—*ter*. Afschrift van de 16de eeuw. 1 deel.

NB. Afkomstig van G. Lapp van Waveren, blijkens het opschrift van zijne hand, later in de collectie Booth. — Afgestaan aan het Rijksarchief in Overijssel.

—*quater*. Afschrift van de 16de eeuw. Met afschrift der bevestigingsbrieven van den paus en van de opdracht der regalia door den keizer. (Gebonden voor n°. 77.)

NB. Berust in het archief der Oud R. C. Clerezy.

77. Register, houdende afschrift van de akten betreffende den afstand van het bisdom door Frederik van Baden. 1516/7. 1 deel.

NB. Berust in het archief der Oud R. C. Clerezy.

78. Processus electionis domini Henrici de Bavaria. 1524. 1 deel.

NB. Afkomstig uit de collectie Booth. Het blijkt niet met zekerheid, dat n°. 74—77 uit het bisschoppelijk archief afkomstig zijn.

79. Verschillende losse stukken, afkomstig uit de registers van het bisschoppelijk archief. (15de eeuw.) 1 omslag.

Inhoud: *a*. Lijst van de personen, wonende buiten het gerecht van Abcoude, die den heer van Abcoude dienden voor de stad (Utrecht). (midden der 14de eeuw.)

b. Lijst der personen, die veete aangezegd hebben aan den bisschop. (begin der 15de eeuw.)

c. Lijst van het wapentuig, door Johan Van der Meer en Herman Wesselszoen gevonden op het slot Ter Eem. (1ste helft der 15de eeuw.) Achterop eene lijst van het wapentuig op het slot Vredeland.

d. Lijst van het meubilair op het slot Vredelant, overgeleverd aan den maarschalk Henric Van Zulen. (1ste helft der 15de eeuw.)

e. Lijst van het meubilair op het slot Covorden, door Herman van Haersolt overgeleverd aan Dirc van Voerste wegens den bisschop. (midden der 15de eeuw.)

NB. *a* geschonken door Mr. J. A. Grothe (afkomstig uit de collectie Booth), — *b*, *c*, *d* en *e* verkregen door ruiling met het archief der stad Utrecht.

80. Minuten van brieven van bisschoppen van Utrecht. 1 omslag.
a. Frederik van Baden. 1510—1516. 17 stuks.
b. Philips van Bourgondië. 1518—1524. 49 stuks.
c. Hendrik van Beyeren. 1528. 1 stuk.

81. Brieven aan bisschoppen van Utrecht. 1 omslag.
a. Frederik van Baden. 1505—1514. 5 stuks.
b. Philips van Bourgondië. 1518—1524. 90 stuks.

NB. Enkele brieven, overgenomen van het Algemeene Rijksarchief, geschonken door den aartsbisschop der Oud R. C. Clerezy (uit het archief der Oud R. C. Clerezy) en Mr. J. A. Grothe (uit de collectie Booth), aangekocht van Mr. J. Des Tombe (uit de collectie Beeldsnijder van Voshol) en op eene auctie te Amsterdam.

82. *„Formulare tempore Friderici factum.*" Formulierboek bevattende akten van bisschop Frederik van Blankenheim. (1ste helft der 15de eeuw.) 1 deel.

NB. Behoort tot het bisschoppelijk archief, daar het opschrift op den omslag is geschreven met dezelfde hand als die der andere registers.

83. *„Formulare tempore Friderici de Blanckenhem.*" Formulierboek, bevattende akten van bisschop Frederik van Blankenheim. (1ste helft der 15de eeuw.) 1 deel.

NB. Behoort tot het bisschoppelijk archief, daar het opschrift op den omslag is geschreven met dezelfde hand als die der andere registers.

84. „Diversorum formulare et presentaciones tempore Davidis factum". Formulierboek, bevattende akten van bisschop David van Bourgondië. (2de helft der 15de eeuw.) 1 deel.

NB. Behoort tot het bisschoppelijk archief, daar het opschrift op den omslag is geschreven met dezelfde hand als die der andere registers.

85. Formulierboek, bevattende akten der bisschoppen Rudolf, David en Frederik en verder brieven en formulieren van adressen. (15de en 16de eeuw.) 1 deel.

NB Behoort tot het bisschoppelijk archief, daar men daarin vindt lijsten van de ridderschap en de kerspelen van het sticht, naamlijsten der provisoren enz. Onder de adressen heet Johanna van Bourgondië, vrouw van Culenborch, „onse lieve nichte", de episcopus Tricalensis „noster suffraganeus".

86. L ber donationum. Cartularium, bevattende meestal keizerlijke giftbrieven. (einde der 12de eeuw.) 1 deel.
NB. In het archief der R. C. Clerezy. (Afkomstig uit het archief van den Dom.)

87. Liber donationum. Cartularium, bevattende afsch rift van het vorige nommer. (1ste helft der 13de eeuw.) 1 deel.
NB. Aangekocht uit de nalatenschap van Sir Thomas Phillips. (Afkomstig uit het archief van den Dom.)

88. Cartularium, bevattende meestal keizerlijke giftbrieven. (Verschillend van de vorige nommers.) (1ste helft der 13de eeuw.)
NB. Gebonden achter N°. 86.

89. „Regyster van den tractate, tytelen ende munimenten van der overgyfte ende transport, gedaen by biscop Heyndrick van Beyeren, Kaerle den V van desen naeme, keyser van Roemen ende zynen erven ende naecomelingen . . . . (van den) temporalité van der stadt, steden ende landen van Uytrecht enz." Register, houdende afschriften van de charters in het bisschoppelijk archief betreffende de temporaliteit van het sticht. (1ste helft der 16de eeuw.) 1 deel.
NB. Behoort niet in het bisschoppelijk archief, doch werd blijkbaar vervaardigd en overgezonden naar Utrecht ter vervanging der afgegevene en naar 's Gravenhage vervoerde charters; in 1580 berustte dit register onder den Hollandschen leengriffier te Utrecht Mr. C. Oem.

90. „Regyster van den tractate, tytelen ende munimenten van der overgyfte ende transport, gedaen by biscop Heynrick van Beyeren van der temporalité van den landen ende steden van Overijssel mit hoeren toebehoeren keyzer Kaerle van Romen de Vste, zynen erven ende naecomelingen enz." Register, houdende afschriften van de charters in het bisschoppelijk archief betreffende de temporaliteit van het oversticht. (1ste helft der 16de eeuw.) 1 deel.
NB. Behoort bij n°. 89.

91. Minuten van akten, geschreven door den notaris Ger. Beyer voor den bisschop of zijnen vicaris. 1519–1523. 4 liassen.
NB. Afkomstig uit het archief van den Dom. — Deze registers en de volgende notarieele protocollen en formulierboeken (N°. 91—97) zijn niet afkomstig uit het bisschoppelijk archief, doch uit de particuliere archieven der notarissen die in de middeleeuwen hunne ambtsarchieven behielden.

92. Register van akten, geschreven door Ger. Beyer voor den bisschop of zijnen vicaris. 1520—1523. 1 deel
NB. Voorin lijst van akten, door hem geschreven op gezag van den Paus met het zegel van de fabriek der St. Pieterskerk te Rome (aflaatbrieven voor den kerkbouw). — Afkomstig uit het archief van den Dom.

93. Protocol van den notaris J. Vliegher (?) van de terechtzittingen van den officiaal van den bisschop. 1468—1473. 1 deel.
NB. Afkomstig uit het archief van den Dom.

94. Protocol van den notaris Ger. Beyer van de terechtzittingen van den officiaal van den bisschop. 1499. 1 deel.
NB. Afkomstig uit het archief van den Dom.

95. Protocol van den notaris Franc. Beyer van de terechtzittingen van den officiaal van den bisschop. 1517. 1 deel.
NB. Afkomstig uit het archief van den Dom.

96. Diversorium van den notaris Gherard Then Brinck, bevattende de ordonnantie voor de hoven van de officialen van den bisschop en den Domproost dd. 1488, een „Liber de processu judicis", vele Utrechtsche stadskeuren en formulieren, in gebruik bij de geestelijke en wereldlijke rechtspraak te Utrecht. (einde der 15de eeuw.) 1 deel.
NB. Afkomstig uit het archief van het Hof van Gelderland. — Gerard Then Brinck werd later secretaris van bisschop David van Bourgondië. (Muller, Rechtsbr. v. Utr. Inleiding p. 386.)

97. Formulierboeken van Ger. Beyer als notaris van den bisschoppelijken vicaris en voor het hof van den bisschoppelijken officiaal. (1ste helft der 16de eeuw.) 2 deelen.
NB. Afkomstig uit het archief van den Dom. — In het midden van het 2de deel afschrift eenige brieven, gewisseld tusschen den hertog van Gelder en den graaf van Meurs over het ontruimen en verbranden van Utrecht in 1528.

98. „Dat oude lantrecht des Stich(t)s van Utrecht." (begin der 16de eeuw.) 1 stuk.
NB. Geschenk van den heer Mr. J. A. Fruin. Het blijkt niet, dat dit stuk uit het bisschoppelijk archief afkomstig is. — Gedrukt bij: Muller, Rechtsbronnen van Utrecht. II p. 409 vlg. Vgl. de Inleiding der rechtsbronnen. p. 414 vlg.

VII. *Bisschoppelijk archief na* 1528.

NB. Deze stukken behooren niet in het Rijks-archief, maar in dat van de Oud-R. C. Clerezy: voor zoover ze niet uit de kapittelarchieven afkomstig zijn, zijn ze dan ook door toevallige omstandigheden in het bezit van het Rijk gekomen.

99. Afschrift van bullen, oorkonden enz. betreffende de benoeming van W. Van Enckevoort tot bisschop van Utrecht. 1529. 1 stuk.

100. Afschrift der bul van paus Paulus IV, houdende oprichting der nieuwe bisdommen. 1559. 1 stuk.

101. Verzameling van stukken betreffende de onderhandelingen tusschen Hermann Von Wied, aartbisschop van Keulen, en den bisschop van Utrecht over de hervorming der geestelijkheid. (c. 1540.) (Bijna vergaan.) 1 pak.
NB. Afkomstig uit het archief van den Dom.

102. Akten van het provinciaal concilie van Utrecht. 1565. 1 deel.
NB. Afkomstig uit het archief van den Dom.

103. Register van de visitatiën der kerken en geestelijke gestichten in de diocese door den officiaal van den aartsbisschop en van den Domproost. 1566, 1568, 1569. 1 deel.
NB. Geschenk van den heer H. G. Van de Poel te Veenendaal.

104. „Tituli ordinandorum exhibiti." Register, houdende afschriften der titels van de ordinandi, waarop zij de priesterwijding hebben ontvangen (ten bewijze, dat zij voldoende inkomsten hadden om in hun levensonderhoud te voorzien). 1549—1558, 1563, 1568. 1 deel en 2 stukken.
NB. Het jaar 1563 is afkomstig uit het archief van den Dom.

105. Twee brieven aan aartsbisschop Frederik Schenck van Toutenburg. 1568, 1575. 1 omslag.

106. Request van Louff Van der Haer aan den aartsbisschop, houdende verzoek om goedkeuring van den koop eener hoeve land te Schalkwijk, door hem gekocht van het convent Bethlehem. 1576. Met aangehechte bijlage. 1 omslag.
NB. Afkomstig uit het archief van den Dom.

107. Rekeningen van den generaal-vicaris van den bisschop. 1530, 1551, 1552, 1554, 1555, 1570. 8 stuks.
NB. De rekeningen van 1535, 1549, 1551, 1552, 1554 en 1555 zijn afkomstig uit het archief van den Dom, — die van 1530 en 1570 berusten in het archief der Oud-R. C. Clerezy.

108. Rekening van den ontvanger van het cathedraticum sive assum (opgenomen door den vicaris-generaal). 1545, 1550, 1555. 3 stuks.
NB. De rekening van 1545 is afkomstig uit het archief van den Dom, — die van 1550 en 1555 berusten in het archief der Oud-R. C. Clerezy.

109. Rekeningen van den rentmeester der bisschopstienden. 1547—1553, 1556. 8 stuks.
NB. Afkomstig uit het archief van den Dom. — De bisschopstienden werden aan den bisschop afgestaan door keizer Karel V bij contract van 10 October 1540, goedgekeurd door den bisschop op 12 Mei 1542, ter vervanging van de aan den bisschop bij den afstand der temporaliteit beloofde rente van 2000 Carolus-guldens. (Tractaat van 14 Aug. 1528, bij: V. d. Water, Plac. b. I p. 7.)

110. Lijst van den verkoop der tienden van den aartsbisschop. 1567. 1 stuk.
NB. Afkomstig uit het archief van den Dom.

111. Rekening van den rentmeester van bisschop George van Egmond, als heer van Hoogwoude, Aertswoude en Spanbroek. 1537/8. 1 stuk.
NB. Afkomstig uit het archief van den Dom.

112. „Comptes de l'estat de Monseigneur par George Strijt a Monseigneur Reverendissime Monseigneur d'Utrecht." 1547/48, 1548/49, 1549/50. — „Sensuyt ce que moy George Strijt ay receu au nom de Monseigneur." 1552-1554. (Rekening der ontvangsten en uitgaven van den kapellaan van den bisschop.) 2 stukken en 1 deel.
NB. Afkomstig uit het archief van den Dom.

113. Minuten van akten, geschreven door Joh. Beyer als notaris van den bisschop of zijnen vicaris. 1530—1534. 2 liassen.
NB. Afkomstig uit het archief van den Dom.

114. Protocol van Joh. Beyer als notaris van den vicaris van den bisschop. 1530—1546. 3 deelen.
NB. Afkomstig uit het archief van den Dom

115. „Lib. Ca." (Liber causarum ?) Formulierboek, houdende afschriften van stukken, uitgegaan van bisschop George van Egmond. (midden der 16de eeuw.) 1 deel.
NB. Berust in het archief der Oud-R. C. Clerezy.

116. Register, houdende lijst van verkortingen bij het schrijven, kalender, lijst van termijnen bij de rechtspraak in gebruik, enkele formulieren en aanteekeningen, opgeteekend door eenen notaris voor het hof van den officiaal van den aartsbisschop. (c. 1560.) 1 stuk.

117. Statuta generalia van het hof van den bisschoppelijken officiaal van Utrecht. (midden der 16de eeuw.) 1 stuk.
NB. Geschenk van Jhr. A. T. M. Van Asch van Wijck. — Deze statuten hebben groote overeenkomst met die van bisschop Philips van Bourgondië, gedrukt bij: Van de Water, Plk.b. van Utr. II p. 951; zij zijn echter uitvoeriger en dus waarschijnlijk jonger dan deze. die trouwens blijkens de inleiding de eerste definitieve regeling van het onderwerp schijnen te bevatten. Zij noemen evenwel nog den bisschop, niet den aartsbisschop van Utrecht.

118. „Modus procedendi secundum stylum curie Trajectensis." Manier van procedeeren voor het hof van den aartsbisschoppelijken officiaal, samengesteld door een partikulier. Achterin eenige formulieren. (2de helft der 16de eeuw.) 1 stuk.
NB. Geschenk van Jhr. A. T. M. Van Asch van Wijck. — Op den omslag de naam van den schrijver: „Cannen (?) 1573".

119. „Taxe van 't hoff van Romen." Tarief van kosten, te betalen voor het uitgeven van brieven door de pauselijke curie. (2de helft der 16de eeuw.) 1 stuk.
NB. Geschenk van Mr. J. A. Grothe.

Het oud provinciaal archief in Friesland.

Ter voldoening aan de bepalingen van artikel 17 mijner instructie heb ik de eer aan Uwe Excellentie, door tusschenkomst van den heer Algemeenen Rijksarchivaris, het verslag van het oud-archief in Friesland over het jaar 1890 te doen toekomen.

I. *Toestand der bewaarplaats van het archief.*

De toestand van het gebouw bleef nog dezelfde. Een der benedenlokalen moest wegens buitengewone vochtigheid gedeeltelijk ontruimd worden. Een tegen de muur staande kast werd weggebroken, wijl zich aldaar champignon vertoonde, hetgeen gelukkig spoedig ontdekt werd, zoodat de in die kast geplaatste stukken geen noemenswaardige schade leden. Een gedeelte van het archief, dat zich in die kamer bevond, werd toen naar den zolder gebracht en aldaar op rakken geplaatst, nadat de banden, waarop reeds schimmel zichtbaar was, gedroogd en schoongemaakt waren.

Hoewel ik vroeger den zolder, uit vrees voor lekkage, geheel van archivalia ontruimde, is het mij toch gebleken, dat de stukken, op een gedeelte van den zolder althans, wanneer de noodige voorzorgen tegen lekkage genomen worden, beter bewaard zijn dan in genoemd beneden-vertrek, waar zij steeds aan de inwerking der vochtige atmospheer zijn blootgesteld.

In alle beneden-vertrekken werd de vocht zooveel mogelijk tegengegaan door bij droog weder voor toevoer van buitenlucht te zorgen en door de aldaar geplaatste bakken met ongebluschte kalk, telkens wanneer de kalk was uitgewerkt, opnieuw te laten vullen.

In het ameublement kwam geen verandering.

II. *Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.*

In het gebouw zijn thans 2 extincteurs, 45 brandzakken en 25 flesschen met het voorgeschreven bluschmiddel.

Van de extincteurs is éen in den benedengang en éen op het bovenportaal geplaatst. Op beiden werd voortdurend toezicht gehouden,

en in den winter werden steeds maatregelen genomen, om te voorkomen dat zij door vorst onbruikbaar werden.

De brandzakken en de genoemde flesschen zijn over de verschillende vertrekken verdeeld. Ook die waren steeds in bruikbaren toestand.

Door den heer Burgemeester van Leeuwarden werden op mijn verzoek aan mij en aan den amanuensis kaarten verstrekt, die, ingeval er in of in de nabijheid van het archiefgebouw of het Paleis van Justitie brand mocht ontstaan, toegang geven binnen den alsdan afgezetten kring.

III. *Personeel.*

Aan de ordening en inventarisatie van de stukken, uit het gemeente-archief van Franeker ontvangen, moest de amanuensis ook dit jaar nog geruimen tijd besteden.

Nadat die arbeid voltooid was, begon hij, voor zoover zijne overige werkzaamheden dit toelieten, met de samenstelling van een alphabetisch register op de commissie- en instructieboeken. Deze boeken vormen eene serie van 11 deelen, welke loopen over de jaren 1502—1808. Daarin zijn geregistreerd commissiën en instructiën, gegeven door den Stadhouder, de Staten of de Gedeputeerde Staten, alsmede enkele militaire commissiën, door de Staten-Generaal verleend. Voorts worden daarin ook octrooien en andere stukken gevonden.

Van die deelen, welke zeer dikwijls moeten geraadpleegd worden, bestaat eene inhoudsopgave, opgemaakt in de volgorde, waarin de stukken zijn ingeschreven. Die volgorde is echter niet altijd chronologisch en van vele stukken is de inhoud niet met de noodige breedvoerigheid opgegeven, weshalve die inhoudsopgave zeer onvoldoende moet genoemd worden.

Het alphabetisch register wordt thans zoo uitvoerig mogelijk bewerkt met vermelding van persoons- en plaatsnamen, namen van ambten enz., zoodat het, bij het raadplegen van genoemde deelen, in het vervolg veel moeite en tijd zal kunnen doen besparen.

IV. *Toestand der archiefverzamelingen.*

Zooals ik in mijn eerste jaarverslag mededeelde is eene betere wijze van bewaring der charters noodig, en vooral is dit het geval met die, waaraan nog het opgedrukte of afhangende zegel bevestigd is.

Deze stukken werden tot nog toe ieder in een los omslag bewaard in vrij groote doozen, en wel 80 en meer stuks in eene

doos. Het gevolg daarvan is, dat de opgedrukte zegels, door te grooten en ongelijken druk van de andere stukken van verschillende afmetingen, breken en afbrokkelen, terwijl de afhangende zegels door het schuren tegen het papier slijten, zooals bij enkele reeds zichtbaar is, en ook de strooken, waarmede zij aan de stukken bevestigd zijn, licht afbreken.

Om deze nadeelen zooveel mogelijk te voorkomen, is thans begonnen met de wijze van bewaring op de volgende manier in te richten.

De charters met opgedrukte zegels zijn bijna alle van papier en van kleine afmeting. Deze worden, geheel uitgevouwen en ieder in een papieren omslag, bij 3 of 4tallen geborgen in eene doos, ongeveer van denzelfden omvang als de stukken. De charters met afhangend zegel, meerendeels ook van kleine afmeting, worden elk afzonderlijk of bij tweetallen, eveneens geheel uitgevouwen, in dergelijke doozen gelegd, doch zonder papieren omslag, zoodat de zegels geheel vrij liggen.

De zegels worden zooveel mogelijk van stof en vuil gezuiverd. De korte inhoud der stukken wordt bij die met opgedrukt zegel op het omslag, en bij die met afhangend zegel op de doos vermeld, en bij de oudere stukken wordt een afschrift gevoegd om het gebruik gemakkelijker te maken. Van deze doozen zullen er 10 á 12 stuks in eene groote kartonnen doos of houten lade kunnen geplaatst worden, zoodat in geval van brand gemakkelijk een aantal stukken tegelijk in veiligheid kan gebracht worden.

Deze wijze van bewaren zou voor eene zeer omvangrijke verzameling charters voorzeker eenigszins omslachtig en vooral zeer kostbaar zijn, doch voor de alhier berustende verzameling kan zij niet al te bezwarend zijn, daar het geheele aantal stukken met zegels slechts ruim 400 bedraagt, waarvan een groot gedeelte opgedrukte zegels heeft, zoodat naar mijne raming 250 à 300 van genoemde kleine doozen voldoende zullen zijn om alle die stukken te bergen. Naar aanleiding van de missive van Uwe Excellentie van 21 Februari 1890 n°. 438, Afdeeling K W., werden reeds eenige van die doozen vervaardigd in het Rijksopvoedingsgesticht „de Kruisberg" bij Doetinchem.

Van de hypotheekboeken werd, met uitzondering van eenige weinige, het laatste gedeelte opnieuw gebonden, zoodat thans bijna alle in bruikbaren toestand zijn. Wanneer het eenigszins mogelijk was, behielden zij, om het karakter van het handschrift te bewaren, den ouden band, die zoo noodig werd gerepareerd; doch bij velen was dit niet doenlijk, wijl het perkament al te zeer vergaan was. Deze laatste banden werden echter zorgvuldig bewaard, daar zij te pas kunnen komen om licht te geven omtrent de administratie van een nedergerecht of anderszins.

De thans nog niet gerestaureerde deelen zijn meerendeels in zoo slechten toestand dat zij niet opnieuw gebonden zullen kunnen worden, zoodat daarvoor niets anders overblijft als ze in portefeuilles of doozen te bewaren.

Deze laatste wijze van bewaren zou voor de deelen, die thans eenen nieuwen band kregen, ook eenige voordeelen opgeleverd hebben, daar zij alsdan uitwendig meer hun karakter hadden behouden, en bovendien zou die wijze zeker veel goedkooper zijn. Daartegenover staat echter dat wanneer de handschriften in hunnen haveloozen toestand bewaard worden, zij met hunne los liggende katernen en bladen bij het gebruik aan vele gevaren bloot staan, welke vermeden worden wanneer zij op zorgvuldige wijze gebonden worden. Ik heb daarom gemeend de vrij hooge kosten van het binden niet te moeten ontzien, vooral bij deze registers, die waarschijnlijk dikwijls geraadpleegd zullen moeten worden.

Van de landdagstukken, in mijn vorig verslag vermeld, werd weder een groot aantal gestempeld.

V. *Werkzaamheden en voortgang der ordening en der inventarisatie van het archief.*

Daar de stukken, dagteekenende na 1795, bij het einde van het vorige jaar, meerendeels geinventariseerd en alle in zoodanigen staat van orde gekomen waren, dat zij, zoo noodig, gemakkelijk kunnen gevonden worden, en de ordening, bij de definitieve inventarisatie, met geringe moeite geheel zal kunnen voltooid worden, werd aan die stukken slechts weinig tijd besteed.

Alleen werd nog eene verzameling gedrukte plakkaten, publicatiën enz. van de jaren 1580—1813, nadat buiten op de stukken het jaar en de dagteekening vermeld waren, in chronologische orde gerangschikt.

Het grootste gedeelte van het jaar moest nog gewijd worden aan de stukken, dagteekenende vóór 1600, in mijn vorig verslag vermeld, welke stukken thans weldra alle zullen beschreven zijn.

Bij dezen arbeid werden lijsten aangelegd van persoons- en plaatsnamen en van de zegels, welke lijsten geregeld zullen bijgehouden worden.

Van de regesten werden reeds meer dan 2500 stuks, ieder op een afzonderlijk blaadje, overgeschreven, om ze systematisch te kunnen rangschikken.

Daar er geen enkel register of alphabetische klapper op de resolutiën van Gedeputeerde Staten van Friesland van de jaren 1755—1795 bestaat, is met de samenstelling daarvan begonnen, welke

arbeid eenigszins gemakkelijk gemaakt wordt door de omstandigheid dat zich in bijna alle deelen, waarvan ieder over éen jaar loopt, eene volledige inhoudsopgave in chronologische volgorde bevindt. Deze inhoudsopgaven worden gecopieerd en voorts in alfabetische volgorde naar de onderwerpen gerangschikt, zoodat met betrekkelijk geringe moeite een volledig alphabetisch register over die 41 jaren zal verkregen worden.

De sorteering van de stukken, uit het gemeente-archief van Franeker ontvangen, kwam gereed.

De rechterlijke stukken, daaruit afgezonderd, zijn:

Rolles van processen. 1576 - 1593; 1663—1666; 1672; 1676—1678. (Achterin: Pronunciatiën. Jan.—Maart 1676.)

Boek van ontvangen processtukken enz. 1673— 1678. (Achterin: Reçus van gelichte processen. 1674—1678). 1 dl.

Processtukken. 16de—18de eeuw.

Requesten en rescriptiën daarop.

Declaratiën van kosten en specificatiën van salaris en van taxatie.

Extracten uit crimineele sententiën. 1810.

Afrekeningen van sententiegelden tusschen den magistraat en den secretaris. 1626—1628.

Registers van acte-gelden, competeerende den secretaris van de praktizijns voor het gerecht. 1666—1676. 2 dln.

Resten van sententie- en taxatiegelden. 1678, 1679.

Brieven betrekking hebbende op procedures.

Missives van de Raden 's Hofs van Friesland, betreffende informatiën enz. in strafzaken, met extract-sententiën enz. 1689, 1694—1744, 1748—1810.

Missives van den Procureur-Generaal in Friesland met signalementen van verdachte personen, lijsten van gestolen goederen, extract-sententiën enz. 1804—1810.

Adviezen van den advocaat Beucker. 1683—1690.

Inventarissen van boedels van minderjarigen, scheidingen, rekeningen en verantwoordingen van voogden enz. 1548—1800.

Scheidingen tusschen crediteuren in nalatenschappen en failliete boedels.

Registratieboek van koopbrieven. 1644—1651.

Hypotheekboek. 1604—1608.

Fragmenten van hypotheekboeken. 1611, 1612, 1642.

Decreetbrieven van verkoopingen. 1586—1668.

Koopbrieven en huurcontracten.

Obligatiën.

Testamenten.

Attestatiën en certificaten.

Acten van boedelafstand. 1789—1810.

Besoignes en processen-verbaal van boelgoeden. 1555.

Inventarissen van nalatenschappen voor de collaterale successie. 1726—1806.

VI. *De in druk uitgegeven bescheiden behoorende tot het archief.*

In eene door den heer dr. F. Buitenrust Hettema te Zwolle uitgegeven „Bloemlezing van Oud-Friesche geschriften" werden de volgende stukken, behoorende tot de klooster-charters, opgenomen:

22 Nov. 1390. Bevestiging van een koop door den Curatus van Ternaerd.
24 Maart 1418. Zoenbrief.
24 Mei 1432. Bevestiging van een koop door den Persona te Bergum.
26 Febr. 1441. Bevestiging van een koop door een Ehere in Barra-Vierendeel.
16 Febr. 1463. Gerechtelijke getuigenverklaring.
4 Juni 1494. Bevestiging van een koop door den Grietman van Oostdongeradeel.

VII. *Aanwinsten door geschenk, aankoop, ruil of in bruikleen verkregen en de verliezen.*

1. Van Uwe Excellentie ontving het archief:

a. Jhr .B. W. F. Van Riemsdijk, Het klooster van Sinte Agatha met het Prinsenhof te Delft. 's Grav. 1889.

b. Geologische kaart van Nederland, vervaardigd door wl. dr. W. C. H. Staring. Uitgevoerd aan de topographische inrichting. 2de druk. 1888—89. Met verklaring van de teekens. 8°.

c. Verslagen omtrent 's Rijks oude archieven. XI. 1888. 's Grav. 1890. 8°.

d. Middelnederlandsch woordenboek van wl. E. Verwijs en J. Verdam. 3de dl., afl. 5—8.

e. S. Muller Fzn., Bijdragen voor een oorkondenboek van het sticht Utrecht. Programma. 's Grav. 1890.

f. Verslagen omtrent 's Rijks verzamelingen van geschiedenis en kunst. XI. 1888. 's Grav. 1890. 8°.

2. Van heeren Gedeputeerde Staten van Friesland:

Verslag van den toestand der provincie Friesland over 1889.

3. Van het Muntcollege te Utrecht:

(L. W. A. Besier), De muntmeesters en hun muntslag in de provinciale en stedelijke munthuizen van de republiek der Vereenigde Nederlanden en van de Bataafsche republiek en in de Utrechtsche munt van het Koningrijk Holland en tijdens de inlijving bij het Fransche keizerrijk. (Utr. 1890).

4. Van het Gemeentebestuur van Kampen:

Register van charters en bescheiden in het oude archief van Kampen. 7de deel, 1621—1625, bewerkt door J. Nanninga Uitterdijk. Kampen 1890.

5. Van het Gemeentebestuur van Nijmegen:

Inventaris van het oud-rechterlijk archief der gemeente Nijmegen. Opgemaakt door den gemeente-archivaris W. Van de Poll. Nijmegen 1890.

6. Van de Commissie van bestuur van het Provinciaal museum van oudheden in Drenthe:

Verslag van de Commissie aan Gedeputeerde Staten over 1889. Assen 1890.

7. Van de Commissie van het stedelijk museum te Leiden:

Verslag der Commissie over het jaar 1889; en 4de supplement op den catalogus van 1886 van het museum, over 1889.

8. Van den Algemeenen Rijksarchivaris:

De registers van Gerard Alewijnsz. (Overdruk uit de verslagen en meded. der Kon. Akad. van Wetensch., afd. Letterk. (Amst. 1890.) Door den schenker.

9. Van den Rijksarchivaris in Noordbrabant:

Verslag omtrent de oude gemeente- en burgerlijke stands-archieven in Noordbrabant. 1890.

10. Van den Rijksarchivaris in Limburg:

Overzicht der pastoreele doop-, trouw- en sterfregisters, die op de raadhuizen en pastoriën dezer provintie aanwezig zijn en waarvan de uitlevering ingevolge de wet van 20 Sept. 1792 heeft moeten plaats hebben. Maastr. 1890.

11. Van mr. R. Fruin Th. Az., Commies-Chartermeester te Utrecht:

Verslag omtrent oude gemeente- en waterschapsarchieven in de provincie Utrecht over 1889. Utr. 1890.

12. Van mr. A. J. Andreae te Kollum:

a. Oudheidkundige mengelingen betreffende: 1. Grombach; 2. Jacob en Adriaan van Cronenburg. (Overdrukken uit de Leeuwarder Courant.) Door den schenker.

b. Een historische keten. (Overdruk als boven.) Door den schenker.

c. Het klooster „Jerusalem" of het Gerkesklooster. Eene bijdrage tot de geschiedenis der kloosters in Friesland. Kollum 1890. Door den schenker.

13. Van den heer R. R. H. toe Laer te Amsterdam:

a. Geslachtlijst der familie Toe Laer, door A. A. Vorsterman van Oyen. 's Grav. 1890.

b. Eenige aanteekeningen betreffende dit geslacht.

14. Van mr. J. G. Van Blom JGz. te Leeuwarden:

Overzicht van de inrichting en de bevoegdheid der plaatselijke besturen in Friesland sedert 1795. Leeuw. 1890. (Overdruk uit De Vrije Vries.) Door den schenker.

15. Van mr. J. A. Feith, namens jhr. mr. J. E. A. Van Pan huys, te Groningen:

Inventaris van het huis-archief van de Nienoord, gedeponeerd in het oud-archief in Groningen. Gron. 1890.

16. Van dr. P. J. Blok te Groningen:

. Studien over Friesche toestanden in de middeleeuwen. (Overdruk uit: Bijdragen voor vaderl. geschied. en oudheidk. 3de R. 6de dl.) Door den schenker.

Overgenomen werd van den Rijksarchivaris in Utrecht:

Een cartularium van het St. Odulphusklooster te Stavoren.

Door aankoop werd verkregen:

1. C. du Fresne du Cange, Glossarium mediae et infimae Latinitatis. Cum not. var. ed. G. A. L. Henschel. Edit. nova aucta a L. Faure. Niort 1883—87. 10 vol.

2. O. Posse, Die Lehre von den Privaturkunden. Leipz. 1887.

3. H. Bresslau, Handbuch der Urkundenlehre für Deutschland und Italien. 1r. Bd. Leipz. 1889.

4. C. Paolo, Grundriss zu Vorlesungen über Lateinische Palaeographie und Urkundenlehre. I. Lateinische Palaeographie. 2te Aufl. Aus den Italien. übersetzt von K. Lohmeijer. Innsbruck 1889.

5. M. Prou, Manuel de paléographie Latine et Française du VI au XVII siècle, suivi d'un dictionnaire des abréviations. Avec 23 fac-similés et phototypie. Paris 1890.

6. Lecoy de la Marche, Les sceaux. Paris (1889).

7. F. v. Löher, Archivlehre. Grundzüge der Geschichte Aufgaben und Einrichtung unserer Archive. Paderborn 1890.

8. Archivalische Zeitschrift. Herausgeg. durch das Bayerische allgemeine Reichsarchiv in München. Neue folge, 1r. Bd. München 1890.

9. Liber diurnus Romanorum pontificum ex unico codice Vaticano denuo edidit Th. E. ab Sickel. Vindobonae 1889.
Th. R. v. Sickel, Prolegomena zum Liber Diurnus. I u. II. Wien 1888 89. (Overdruk uit de Sitzungsberichte d. Kais. Akad. d. Wissensch. in Wien).

10 P. Scheltema, Het archief der ijzeren kapel in de oude of St. Nicolaaskerk te Amsterdam beschreven. Amst. 1850.

11. P. Scheltema, Het archief van Amsterdam beschreven. Amst. 1862.

12. S. Muller Fz., Catalogus van het archief der gemeente Utrecht. 2de en 3de deel. Utr. 1884—90.

13. J. I. v. Doorninck, Catalogus der archieven van het Groote (vroeger Heilige-Geesten-) en Voorster Gasthuis te Deventer. Zwolle 1879—80.

14. J. I. v. Doorninck, Catalogus der charters uit het archief van het Burgerweeshuis (vroeger Buschklooster) te Zwolle. Zwolle 1885.

15. J. I. v. Doorninck, De cameraarsrekeningen van Deventer. 1e—3e deel, 1ste helft. Devent. 1883—88.

Als verliezen zijn te vermelden:

a. Aan den Algemeenen Rijksarchivaris werden overgedragen: Alphabetische registers op de principaalste besoignes en notulen van den Raad ter Admiraliteit in Zeeland, over de jaren 1600—1645, 1668—1690 en 1691—1719. In 3 banden.

b. Bij beschikking van Uwe Excellentie van 10 November 1890 n°. 2306, afdeeling K. W. werd aan de gemeente Bolsward toegestaan het oud rechterlijk archief van die gemeente tot wederopzegging toe in bewaring te houden.
Ingevolge diezelfde beschikking werden de volgende registers, tot dat rechterlijk archief behoorende, welke alsnog onder mijne bewaring waren, aan het bestuur van genoemde gemeente overgedragen:
a. 33 hypotheekregisters van 1610—1614 en 1618—1811.
b. 1 sententieboek van 1792—1810.
c. 1 proclamatieboek van 1800—1805.
d. 1 inventarisatieboek van 1799—1809.
e. 3 recesboeken van 1793—1811.

VIII. ***Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden voor het archief in de provincie van gewicht en berustende in andere binnen- en buitenlandsche archieven.***

Daar het archief in bezit kwam van een cartularium van het St. Odulphusklooster te Stavoren, dat tot nog toe berustte in het

archief van het Domkapittel te Utrecht, is op onverwachte wijze voor een klein gedeelte te gemoet gekomen aan mijnen, in een vorig verslag te kennen gegeven, wensch, om afschriften te bezitten van de stukken, welke zijn beschreven in het door mijnen voorganger uitgegeven Register van oorkonden, die in het charterboek ontbreken. In dat register is namelijk het meerendeel van de stukken, die het cartularium bevat, opgenomen.

Het handschrift is voor de geschiedenis van dit klooster eene belangrijke aanwinst, en is alhier bij de overige stukken, van de Friesche kloosters afkomstig, geheel op zijne plaats.

In verband met mijn rapport over het ten vorigen jare gedane onderzoek in archieven te Weenen en te Dresden, gaf ik Uwer Excellentie in overweging mij in de gelegenheid te stellen om van de belangrijkste van de stukken, in mijn rapport en in dat van Prof. P. J. Blok vermeld, afschriften te verkrijgen. Nadat mij door Uwe Excellentie tot dat doel een buitengewoon crediet was toegestaan, ontving ik uit Dresden reeds eenige afschriften, welke collectie naar ik hoop in het thans loopende jaar vermeerderd zal kunnen worden.

Van den inventaris van het gemeente-archief van Workum, die ik nogmaals voor korten tijd ter leen ontving, werd het laatste gedeelte gecopieerd, zoodat het archief-depôt thans in het bezit is van eene volledige copie van dien inventaris voor zoover daarin oude archiefstukken beschreven zijn.

IX. *Het gebruik van het archief gemaakt door- en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.*

Door de volgende personen werd van het archief gebruik gemaakt

1. Door prof. P. Frédéricq te Gent, werd persoonlijk een onderzoek ingesteld naar stukken betreffende de kettervervolging in de 16de eeuw, en werden van enkele stukken copiën genomen.

2. Door mr. J van Loon alhier, werd het archief herhaaldelijk bezocht om nasporingen te doen naar het recht van eigendom op een stuk land, onder Witmarsum gelegen. Ook door ZE. werden afschriften van verschillende stukken en extracten uit registers genomen.

3. Mr. A. J. Andreae te Kollum, nam inzage van kloostercharters en van de stukken uit Cheltenham afkomstig, maakte daaruit aanteekeningen, en werd ook schriftelijk verscheiden malen over verschillende onderwerpen ingelicht.

4. Voor den heer G. J. W. Koolemans Beijnen te 's Gravenhage, werd een onderzoek ingesteld naar stukken betreffende den tocht

van den generaal Dumonceau van Groningen naar Alkmaar in 1799. Daaromtrent werd aan ZE. een omstandig bericht gezonden.

5. Aan den heer baron Kervyn de Lettenhoven werd voor zijn werk „Relations politiques des Pays-Bas et de l'Angleterre" opgave gedaan van de alhier berustende stukken daartoe betrekkelijk.

6. Prof. C. M. Francken te Utrecht, ontving inlichting op eene vraag betreffende een reglement voor de triviale scholen in Friesland van 1588.

7. Met Uwer Excellenties machtiging werden collectiën stukken naar het Rijksarchief te Utrecht overgezonden, ten gebruike van den heer J. Trosee voor zijn werk over de geschiedenis van het college van Gedeputeerden tot de Nadere Unie.

8. De heer van Albada alhier, deed genealogische nasporingen ten behoeve van het Albada-leen.

9. De heer H. Wenning alhier, onderzocht eenige stukken en zegels uit de collectie kloostercharters.

10. De heer Van der Maen te Berlikum, maakte aanteekeningen voor het Herema en Hettema-leen, en verkreeg voor hetzelfde doel extract uit een toen nog alhier berustend hypotheekboek van Bolsward.

11. Ds. P. J. D. van Slooten te Heerenveen, deed onderzoek naar stukken betreffende de gemeenmaking der aardlasten van het waterschap „De zeven Grietenijen en stad Sloten".

12. De heer J. van Wageningen thoe Dekema te Jelsum, zocht gegevens betreffende de aanstelling van den kapitein James Murrai.

13. Voor eene studie over den Stadhouder Willem Lodewijk bezocht dr. L. Wagenaar alhier, herhaaldelijk het archief en maakte afschriften van en aanteekeningen uit eenige der oudste snodale acten van 1583 en volgende jaren.

14. Mr. P. J. Troelstra alhier, deed onderzoek naar stukken betreffende de Schoterlandsche compagnonsvaart en nam eenige copiën.

15. Dr. F. G. Slothouwer alhier, deed onderzoek naar stukken betreffende het reglement van 1640 op de verkiezing van volmachten ten landsdage.

16. Aan den heer Ontvanger der registratie te Bolsward werd bericht gezonden omtrent de Dammespoel bij Galamadammen.

Afschriften werden gegeven:

a. aan den heer Commissaris des Konings:

van eene conventie van 15 November 1793 aangaande de Worstsloot, de grensscheiding tusschen Friesland en Overijssel. Hierbij werd copie van de daarbij behoorende schetskaart gevoegd;

b. aan heeren Gedeputeerde Staten:

van het octrooi van 1 April 1642 tot het graven van de Noordwoldervaart;

c. aan den heer Van der Maen te Berlikum:

van een gedeelte eener akte uit een hypotheekboek van Bolsward;

d. aan mr. P. J. Troelstra alhier:

van twee akten uit het registratieboek van koopakten van de compagnons der Schoterlandsche veencompagnie.

Ten gebruike van dr. F. G. Slothouwer alhier, werd een aantal brieven van W. van Haren en anderen, uit het Rijksarchief te 's Gravenhage in het archief alhier gedurende eenigen tijd gedeponeerd.

X. *Uitkomst der bemoeiingen met gemeente-, veen-, waterschaps- en andere archieven.*

Van de stukken, uit Franeker ontvangen, werden, nadat de rechterlijke bescheiden daaruit afgezonderd waren, de volgende aan de gemeente teruggezonden:

Minuten van uitgegane brieven van het stadsbestuur. 1625—1806.
Breukboekjes van de vergaderingen van den magistraat en de vroedschap. 1726—1811.
Commissiën en instructiën van stadsambtenaren enz. 1628—1824.
Quitantiën behoorende bij de jaarlijksche rekeningen van den stads-rentmeester. 1583—1809.
Quitantiën behoorende bij de rekeningen van den rentmeester der Franeker boedel. 1599—1766.
Bouwmeesters-rekeningen. 1661—1725.
Kohieren van belastingen, collectboeken en stukken daartoe betrekkelijk. 1581—1748.

Missives en stukken betreffende verpachtingen van accijnsen enz. 1588—1760.
Stukken aangaande den ontvang en de administratie der geestelijke goederen. 1596—1782.
Stukken betreffende de predikanten, den kerkeraad en andere kerkelijke zaken. 1598—1796.
Stukken betreffende het armwezen. (Het onderhoud van armen, de rekenboeken van de armvoogden enz.). 1587—1829.
Quitantiën behoorende bij de rekeningen van de voogden van het Claerkampster weeshuis. 1620—1763.
Stukken betreffende de bank van leening. 1639—1674.
Stukken betreffende straten, vaarten enz. 1456—1839.
Missives van verschillende gemeentebesturen, betreffende de visitatie van de Slachtedijk enz. 1800—1810.
Missive van den architect van Friesland betreffende Kiesterzijl. 1803.
Missives van de dijksgedeputeerden en volmachten der Vijf deelen zeedijken binnendijks, betreffende besteding der dijkwerken enz. 1804—1809.
Stukken betreffende de burgerwacht, als: rekeningen van den wachtmeester, rotcedullen enz. 1600—1807.
Registers en staten bevattende de namen der ingezetenen benevens het aantal brandemmers, brandgereedschap, geweer enz. 1650—1752.
Quitantiën, behoorende bij de rekening van den administrator van het lantaarnboek. 1807
Stukken betreffende den Burgerlijken stand. (Extracten uit het doopboek, huwelijks-proclamatiën enz.) 1578—1829.
Liste des habitants de la commune de Franeker, qui ont droit à être inscrit sur le régistre civique de l'arrond'. de Leeuwarden znd. j.
Missives van den Rector en Senatus Generalis en van professoren der Franeker akademie, van den Agent van nationale opvoeding en van de Schoolcommissie der gemeente Franeker. 1798—1806.
Lijst van boeken voor de scholen, vastgesteld door magistraat en scholarchen. Znd. j.
Lijsten en aanteekeningen van schoolgaande kinderen, en van die, welke gratis onderwijs genieten. Znd. j.
Stukken betreffende de veerschepen en voerlieden. 1807—1822.
Staten van eigendommen van de stad. Znd. j.
Brieven aan de secretarissen Ghemmenich en Caldenbach. 1604-1664.
Visitatie der herbergen „onder de laatste predicatie na noen" gedaan. 1607.
Staat van huren en geschenken van het Lieve Vrouwen ter Nood-leen. 1604—1608.

Naamlijst van notarissen en doctoren in de rechten, in de philosophie en in de medicijnen. 1776—1791.
Inventarissen van onderscheiden afdeelingen van het Gemeentearchief.
Besoignes der stemming van volmachten ten landsdage. 1777—1779.
Missives van de Staten, Gedeputeerde Staten en Rekenkamer van Friesland, met resolutiën enz. van de Staten en opvolgende besturen. 1631—1810.
Missives van de Commissie tot het werk der verponding, den Opziener der Nationale Middelen te lande, den Ontvanger Generaal der Middelen te water en te lande, en de Gecommitteerden tot de hoofdelijke repartitie van de quotisatie. 1806–1809.
Missives van de Departementale commissie van het geneeskundig bestuur enz. in Friesland. 1802—1810.
Besluiten van den Koning van Holland. (Gedrukt.) 1806—1807.
Gedrukte reglementen, publicatiën enz. uit de 17de—19de eeuw.
Brieven en stukken dagteekenende na 1813, betreffende militaire zaken, geldleeningen, belastingen, ontvangst en uitgave der gemeente, volkstellingen enz.

Voorts bevond zich onder de teruggezonden stukken een groot aantal vonnissen, acten, enz. van 1811—1838, behoorende tot het archief van het voormalig vredegerecht te Franeker.

Aan het gemeentebestuur van Workum werd een 40tal stukken teruggezonden, die ik bij de rechterlijke archieven vond, doch die in het gemeente-archief thuis behooren. De regesten van die stukken, meerendeels betreffende het klooster Marienakker en de kerk aldaar, werden bijgeschreven in den inventaris, dien ik, zooals ik boven meldde, weder voor korten tijd ter leen had

11. *Maatregelen in het belang van het oud-archief te nemen.*

In aanmerking nemende dat de verzameling voortdurend is blootgesteld aan het gevaar van, hetzij in haar geheel, hetzij gedeeltelijk, onherstelbare schade te lijden, moge het mij vergund zijn nogmaals de aandacht Uwer Excellentie te vestigen op de hooge noodzakelijkheid eener spoedige ontruiming van dit gebouw.

Leeuwarden, den 28sten Februari 1891.

De Archivaris in Friesland,
J. L. Berns.

Het oud provinciaal archief in Overijssel.

Ingevolge art. 17 mijner instructie heb ik de eer aan Uwe Excellentie, door tusschenkomst van den Algemeenen Rijksarchivaris, het jaarverslag van het oud Overijsselsch archief over 1890 te doen toekomen.

I. *Toestand der bewaarplaats van het archief.*

Tot tweemaal toe was er in den loop van dit jaar bizondere aanleiding de aandacht van Uwe Excellentie te vestigen op den slechten toestand der bewaarplaats. In de eerste helft van Mei vertoonde zich op een der muren van kamer 21 eene dikke laag salpeter, waarmede ettelijke registers tot niet gering nadeel in aanraking waren gekomen. Terwijl dáár onmiddelijk tot ontruiming van al de tegen dien muur geplaatste kasten werd overgegaan, scheen het veilig tevens een onderzoek in te stellen naar den toestand der overige vertrekken, wat tot de treurige ervaring leidde, dat in kamer 18 door dezelfde oorzaak een aantal stukken reeds gedeeltelijk waren vervuurd en ook daar verscheidene kasten buiten gebruik moesten worden gesteld. Erger nog werd het toen in het laatst van December in kamer 20 een der buitenmuren, hoezeer met houtwerk beschoten, zooveel vocht aan de registers mededeelde dat opnieuw vier kasten moesten geledigd worden, zoodat van de vijf vertrekken, aangewezen tot bewaarplaats van archieven, nu reeds een drietal als hoogst onveilig was aan te merken.

Was het reeds in de Meimaand wegens gebrek aan ruimte verre van gemakkelijk den inhoud dier ontruimde kasten behoorlijk onder te brengen, thans bleek daartoe geene enkele plek meer beschikbaar, waarom ik de eer had aan Uwe Excellentie eene vergrooting van de bewaarplaats voor te stellen, daarbij wijzende op de mogelijkheid dat Gedeputeerde Staten wellicht afstand zouden willen doen van kamer n°. 25, waar slechts eenige kisten en oude meubelen werden bewaard, die, naar ik meende, eene plaats op den zolder konden vinden. Ik merkte tevens op, dat die kamer, daar zij is gelegen op de tweede verdieping en dus onveilig met het oog op brandgevaar, wel is waar ongeschikt zou zijn tot het bergen van archieven, doch zeer wel ware in te richten tot vertrek van den

ambtenaar en het publiek, en dat in plaats van kamer n°. 17 op de eerste verdieping, welke dan geheel vrij kwam.

Tegen dusdanige schikking had Uwe Excellentie, na in overleg te zijn getreden met Gedeputeerde Staten, geen bezwaar en machtigde mij tot het in gebruik nemen van kamer n°. 25, en voorts niet slechts tot het aanschaffen van het benoodigd aantal kasten voor n°. 17 maar ook, ten einde de gelegenheid tot plaatsing van stukken zoo groot mogelijk te maken, tot het wijzigen van verscheidene bestaande archiefkasten die voor octavo's waren ingericht terwijl het archief uitsluitend uit folianten bestaat.

Door de uitvoering van een en ander, waartoe eerst in 1891 kon worden overgegaan, werd ik in staat gesteld over meerdere ruimte te beschikken dan ooit aan mijne voorgangers ten dienste stond en daardoor eene orde van zaken in het leven te roepen waarnaar zij steeds vruchteloos uitzagen.

En toch ondanks die verbetering is aan het verblijf van de archieven in deze bewaarplaats meer dan één ernstig bezwaar verbonden. Het is waar de meerdere ruimte thans verkregen laat toe de stukken in goede orde en op eenigen afstand van de vochtige muren op te stellen, doch de vertrekken waarin zij worden geborgen zijn niet vochtvrij en zullen het ook wel nimmer worden, terwijl zij nog veel minder brandvrij zijn.

Een groot ongerief, hetwelk mij, die te voren in uitmuntend ingerichte rijksarchiefgebouwen werkzaam was, te meer moest opvallen, is gelegen in de hoogte van een aantal archiefkasten die ruimte bieden — en om plaats te winnen moesten ze wel op die wijze geconstrueerd worden — voor negen boven elkander geplaatste rijen folianten.

Daargelaten dat het manipuleeren van dikwijls zware folianten, wanneer ze slechts van de hoogste sport eener ladder zijn te bereiken, niet geheel zonder gevaar is, zal zoodanige inrichting noodwendig beletten de hoogst geplaatsten met dezelfde zorg te behandelen welke aan de meer binnen het bereik vallenden kan worden besteed.

Nog op een ander niet gering bezwaar moet ik de aandacht vestigen. De onder Gedeputeerde Staten ressorteerende suppoosten belast, hetzij met het houden van toezicht op- hetzij met het schoonhouden en verwarmen van het gouvernementsgebouw, moeten noodwendig in het bezit zijn van sleutels waardoor zij zoowel zich als anderen ten allen tijde toegang tot de verschillende localen kunnen verschaffen en derhalve ook tot die waarin het archief wordt geborgen. Daar gelaten of hiervan ooit misbruik is of zal worden gemaakt, schijnt het mij toch een misstand, dat lieden die niet onder de orders van den archivaris staan zich vrijelijk kunnen bewegen te midden van verzamelingen

voor wier behoud alleen hij aansprakelijk is. Naar ik meen moet de tegenwoordige bewaarplaats reeds daarom geheel ongeschikt tot het bergen van archieven worden verklaard.

Het meubilair werd vermeerderd door het aanschaffen van een paar rolgordijnen en van een kachel met toebehooren, het laatste allerminst weelde, daar het publiek zich tot nu toe met een onverwarmd vertrek moest vergenoegen. Het aanschaffen van nieuwe boekenkasten enz., boven gememoreerd, had eerst plaats in 1891.

II. *Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.*

De extincteur is wederom beproefd en in orde bevonden. Sommige brandkranen, tengevolge van de felle vorst in het ongereede geraakt, werden hersteld.

III. *Toestand van de archiefverzamelingen.*

Zooals reeds is opgemerkt heeft de vochtigheid der muren niet onaanzienlijke schade aan de verzamelingen berokkend. Ongeveer de helft der financieele registers benevens de geheele collectie klad-resolutiën van Ridderschap en Steden en van Gedeputeerden was daardoor aangetast hoewel niet in die mate dat ze, na behoorlijk gedroogd te zijn, merkbaar bleken geleden te hebben. Anders is het gesteld met eene nog ongesorteerde en uit ongeveer 30 000 nummers bestaande verzameling losse stukken, grootendeels bijlagen tot de Resolutiën van Ridderschap en Steden. waarvan een gedeelte reeds tot verrotting was overgegaan. Dat dit niet vroeger werd bemerkt is hoofdzakelijk te wijten aan de beperkte ruimte welke dwong tot het plaatsen van kasten zelfs tegen onbetrouwbare muren en tot het daarin meer dan wenschelijk opeenstapelen van stukken, waardoor het muurvlak aan het oog werd onttrokken en de vochtigheid onopgemerkt kon toenemen. Dat in zoo vol geladen kasten alle toevoer van lucht was afgesneden kon natuurlijk aan het vervuren slechts bevordelijk zijn. Toch ware, ook onder dezelfde omstandigheden, de schade minder aanzienlijk geweest. indien slechts al die losse stukken in stevige portefeuilles waren geborgen en aldus eene onmiddellijke aanraking van het papier met de muren ware verhinderd.

Ten einde de herhaling van het vermelde onheil voor het vervolg zooveel mogelijk te voorkomen, werd niet alleen, zooals reeds is medegedeeld, tot uitbreiding der bewaarplaats overgegaan, maar werd ik ook door Uwe Excellentie gemachtigd tot het aanschaffen van het getal portefeuilles en de hoeveelheid omslagpapier welke ik tot eene goede bedekking der stukken onmisbaar achtte. Het daartoe verleend crediet stelde mij onder meer in staat 1600 portefeuilles te doen vervaardigen, welke gevoegd bij een getal van 600 reeds

te voren aangekocht voorloopig, naar ik hoop, ter voorziening in de behoefte toereikend zullen zijn.

Met betrekking tot het doen vervaardigen dier portefeuilles heb ik ingevolge de desbetreffende aanschrijving van Uwe Excellentie onderzocht in hoeverre hier ter stede in het Huis van bewaring daartoe gelegenheid bestaat. Mij werd te kennen gegeven dat de gevangenen aldaar te korten tijd verblijven om eenig handwerk aan te leeren, terwijl ook de in casu noodige werktuigen ontbreken, doch werd ik verwezen naar het Rijksopvoedingsgesticht voor jongens „de Kruisberg" bij Doetinchem, hetwelk mij werd aangeprezen als onder meer voor dit werk bizonder goed ingericht.

Na overleg met den directeur van dit gesticht ontving ik van daar 500 portefeuilles tegen f 0,13 per stuk, welke prijs echter door kosten van verzending steeg tot f 0,136. Later ontving ik het aanbod van een leverancier hier ter stede tot het vervaardigen van portefeuilles van dito qualiteit beneden dien prijs mits een zeker aantal mocht worden geleverd, wat tot de aanneming leidde van een getal van 1600 tegen bijna f 0,11 per stuk. Ik heb toch gemeend dat het niet in de bedoeling van Uwe Excellentie zou liggen het werk ook dan nog aan de vermelde inrichtingen op te dragen wanneer particulieren goedkooper willen leveren.

De boekdeelen zijn over het algemeen in goeden staat.

De charters in papieren zakken gestoken en geborgen in eene loketkast verdienen op den duur eene betere plaatsing en wel in doozen, daar ze thans, vooral de daaraan hangende zegels, veel te lijden hebben.

IV. *Verslag van de werkzaamheden en van den voortgang der inventarisatie en de ordening van het archief.*

Toen ik primo Februari in functie trad behoorde ik mij in de eerste plaats op de hoogte te stellen van den inhoud en den omvang der hier aanwezige verzamelingen. Had dit voor zooveel het de rechterlijke archieven betreft wegens de aanwezigheid van vrij wel voldoende inventarissen weinig bezwaar, anders was het gesteld ten aanzien van de overige verzamelingen. Wel vond ik van de hand van Mr. J. van Doorninck uitvoerige beschrijvingen van een aantal stukken, doch de orde waarin hij ze opsomt is, sedert hij zich daarmede in 1847 en volgende jaren bezig hield, geheel verbroken. Ook zijn opvolger beschreef aanzienlijke gedeelten, doch minder met het oog op de vervaardiging van een het geheel archief omvattenden inventaris dan wel ten dienste van het door zijn voorganger aangevangen en door hem voortgezet „Tijdrekenkundig register op het oud provinciaal archief van Overijssel", waarbij uit den aard der zaak uitsluitend werd gelet op de tijdsorde der stukken

zonder gewag te maken van de plaats die ze in het archief innemen. Weet men voorts dat noch hij noch zijn voorganger gewoon waren de stukken in overeenstemming met de inventarisatie te nummeren, en dat zij, òf uithoofde van gebrek aan ruimte òf wegens de slechte constructie der kasten, dikwijls genoodzaakt waren de stukken op te stellen waar ze konden in plaats van waar ze moesten staan, dan valt lichtelijk in te zien hoe moeielijk het was zich een juist denkbeeld te verschaffen van aard en omvang dier verzamelingen.

Om daartoe te geraken heb ik in het afgeloopen jaar al den beschikbaren tijd besteed aan het doorbladeren van de bedoelde archiefstukken, terwijl ik daarbij naging of ze al dan niet in de aanwezige beschrijvingen worden vermeld, een arbeid waarmede ik zoover ben gevorderd dat binnen niet al te langen tijd een verslag van mijne bevinding tegelijk met een plan van ordening en inventarisatie aan Uwe Excellentie kan worden aangeboden.

Intusschen zag ik mij genoodzaakt over te gaan tot eene voorloopige regeling van eenige geheel ordelooze verzamelingen waarvan herhaaldelijk door dezen en genen stukken ter raadpleging waren begeerd zonder dat het gelukte die in de verwarde massa op te sporen. Daartoe behooren allereerst de archieven van de préfectuur en van de drie sous-préfecturen (Almelo, Deventer en Zwolle).

Wat het archief der préfectuur aangaat, ontbrak naar het uitwendige te oordeelen weinig aan de ordening, doch bleek bij nader onderzoek, dat de inhoud van elk der portefeuilles waarin het is geborgen niet in overeenstemming was met de opschriften, wat aan het opsporen der stukken natuurlijk zeer in den weg stond. Tevens bleek uit verschillende instructiën van den prefect, dat de wijze waarop dit archief na 1814 is geregeld, en van dien tijd dagteekenen de voormelde opschriften op de portefeuilles, niet in overeenstemming is met die welke door hem werd aanbevolen. De afwijking was onder meer een gevolg van onbekendheid met de inrichting der afdeelingen van de préfectuur. Deze n.l. had drie divisiën, terwijl elke divisie haar eigen archief moest bewaren. De préfect wijzigde echter in 1812 hare rangorde, zoodat de eerste de derde werd enz. Wie later van die wijziging geene kennis droeg stelde het archief natuurlijk averechts op en zoo zijn meerdere fouten begaan welke, bij raadpleging van de desbetreffende voorschriften van den préfect, hadden kunnen worden vermeden. Al diergelijke misplaatsingen en fouten heb ik gemeend, vooral met het oog op het veelvuldig gebruik dat allicht van dit archief kan worden gemaakt, zonder verwijl te moeten herstellen. De archieven der sous-préfecturen Almelo, Deventer en Zwolle in 1814 op last van den toenmaligen Gouverneur dezer provincie naar hier overgebracht zijn later geheel dooreen geward, waarom ik mij genood-

zaakt zag ze van elkander te scheiden alvorens aan eenige regeling viel te denken. Nadat ik ze behoorlijk gesorteerd had, vervaardigde ik voorloopige inventarissen van die van Almelo en Zwolle, terwijl dat van Deventer slechts gedeeltelijk kon worden geinventariseerd wegens de vermenging met stukken behoorende tot het archief van den commandant dier plaats, waarvan de afscheiding te veel tijd vorderde om daartoe nu reeds over te gaan. Intusschen vermocht ik ook in dat archief zooveel orde te brengen dat het zonder bezwaar kan worden geraadpleegd.

Nadat deze archieven in staat van bruikbaarheid waren gebracht werd ik, en dat evenzeer door onderscheidene aanvragen van de zijde van het publiek, gedrongen mij meer bizonder bezig te houden met eene verzameling van ongeveer 30 000 losse stukken, waarvan de inventarisatie in 1826 werd opgedragen aan de heeren Stolte en Scriverius. Deze vingen toenmaals hunne werkzaamheid aan met het verdeelen van de collectie in een aantal rubrieken, als policie, admiraliteit, buitenlandsche zaken, waterstaat enz., zonder altijd zorgvuldig na te gaan of eenig stuk wel tot de rubriek behoorde waartoe zij het brachten en bovendien zonder er zich in het minst rekenschap van te geven of deze rangschikking par ordre de matière met vrucht kon worden toegepast op het oud archief. Voorts overgaande tot de inventarisatie van elk dezer rubrieken beschreven zij de stukken voetstoots en voorzagen ze van nummers zonder te letten op tijd of plaats, doch bleven steken bij nummer 15 479. De overige bleven buiten behandeling en dus ook ongenummerd, behalve die tot de domeinen behoorende waarvan er met nieuwe nummering later nog 2034 werden beschreven. De vrucht van dezen arbeid is ons bewaard in twee lijvige folianten waarvan het nut wegens de reeds aangeduide eigenaardige inrichting ook dan uiterst gering zou zijn wanneer de stukken nog steeds volgens de nummers waren opgesteld, wat echter niet het geval is. Is het wegens de daaruit geboren verwarring uiterst moeielijk de stukken op te sporen, daarbij komt nog dat, terwijl in verloop van tijd een groot gedeelte uit de verzameling is gelicht, hetzij om ze bij gelijksoortige stukken te voegen hetzij om ze tot nieuwe collectiën te vereenigen, slechts in zeer weinige gevallen van een en ander aanteekening is gehouden en die nieuwe collectien of nimmer geheel tot stand kwamen of weder uiteenvielen.

Hoe dit zij, ik vond bij mijne komst alhier tallooze stukken, die te voren van de bedoelde verzameling deel uitmaakten, door het geheele archief verspreid en, ten einde niet al te zeer verlegen te staan zoo dikwijls inzage van eenig stuk werd verlangd, heb ik gemeend in den chaos eene voorloopige orde te moeten brengen, en wel door de bedoelde afgedwaalde stukken met de inventarissen Stolte en Scriverius te vergelijken en van

de resultaten aanteekening te houden. Met dien omvangrijken doch èn met betrekking tot de ordening dezer archieven èn met het oog op mogelijke aanvragen hoog noodigen voorarbeid mocht ik in het verloopen jaar een goed eind vorderen.

Nadat de heer P. Berends de ordening der processtukken behoorende tot het *rechterlijk archief van Steenwijk* (*Stad*) had voltooid, werden ook die van verscheidene andere schoutambten geregeld, te weten van *Kuinre en Blankenham*, *Giethoorn*, *Paaslo en IJsselham*, *Wanneperveen*, *Dinxterveen en Zwartsluis*, *Kamperveen*, *Genemuiden*, *Zalk en Veecaten*, *en Stad Wilsum*. Voorts was hij mij zeer behulpzaam bij allerhande werkzaamheden, vooral bij het sorteeren van de archieven der sous-préfecturen, terwijl hij niet weinig tijd heeft moeten geven aan het verplaatsen der verzamelingen die wegens de vochtigheid in gevaar verkeerden. Dat een aantal stukken naar het uitwendige een beter aanzien verkreeg is hoofdzakelijk te danken aan de keurige wijze waarop hij ze in omslagen en portefeuilles onderbracht, terwijl hij allerwege door het aanbrengen van voorloopige etiquetten het resultaat van mijn onderzoek naar aard en omvang van de verzamelingen zichtbaar heeft gemaakt.

V. *Opgave der in druk uitgegeven bescheiden behoorende tot het archief.*

Van de uitgave van bescheiden is mij niet gebleken.

VI. *Opgave der aanwinsten door geschenk, aankoop, ruil of in bruikleen verkregen, en opgave der verliezen zoo die er zijn, en alsdan van de oorzaken daarvan.*

De aanwinsten waren:

a. Geschenken.

1°. Van Uwe Excellentie:

Het klooster van Sinte Agatha met het Prinsenhof te Delft door Jhr. B. W. F. van Riemsdijk. 's Grav. 1889.

Geologische kaart van Nederland op de schaal van 1:200 000 vervaardigd door wijlen Dr. W. C. Staring. 2de druk. 's Grav. 1889.

Verslagen omtrent 's Rijks oude archieven. XI. 1888. 's Grav. 1890.

Verslagen omtrent 's Rijks verzamelingen van geschiedenis en kunst. XI. 1888. 's Grav. 1890.

Bijdragen voor een oorkondenboek van het Sticht Utrecht. Programma door Mr. S. Muller Fz. 's Grav. 1890.

2°. Op last van Uwe Excellentie toegezonden:

a. Door den Rijksarchivaris te Utrecht:

Judiciaal van het Oversticht van de bisschoppen David van Bourgondië en Frederik van Baden, 1460—1513. (Afschrift van het laatst der 16de eeuw.)

Liber Officiatorum van bisschop Frederik van Baden, 1496—1517. (Afschrift van de 16de eeuw.)

Leenregister van het Oversticht van bisschop Frederik van Baden, 1496—1516. (Afschrift van de 16de eeuw.)

Leenregister van het Oversticht van bisschop Philips van Bourgondië, 1517—1523. (Afschrift van de 16de eeuw.)

Leenregister van het Sticht 1) van bisschop Hendrik van Beijeren, 1524—1528. (Afschrift van de 16de eeuw.)

Processus electionis van bisschop Frederik van Baden, 1496. (Afschrift van de 16de eeuw.)

Adviezen van verschillende rechtsgeleerden over de geldigheid van het interdict, door den abt van Mariënweerd op de Utrechtsche kerken gelegd, en van het appèl door de Overijsselsche steden en ridderschap tegen de citatie van den abt ingesteld. (1ste helft der 15de eeuw.) 1 stuk.

Twee rekeningen van Ghert van Welvelden, drost van Twenthe, over de jaren 1493 en 1494. (Afschrift in 1890 onder toezicht van den Rijksarchivaris te Utrecht vervaardigd.)

Rekening van Jacob van Ittersum als kastelein van Lage sedert 1 Oct. 1493 tot 1 Oct. 1494 en als rentmeester van Twenthe sedert St. Marten 1493 tot St. Marten 1494. (Afschrift als boven.)

Voorts de navolgende charters op perkament:

Overeenkomst tusschen het kapittel van St. Lebuïnus te Deventer en den Abt en Conventualen van het klooster Varlar, als bezitters van de kapel op den Berg te Deventer, over de wederzijdsche rechten. 1206.

Uitgifte in erfpacht van het huis Smethinc, in de villa Harlo, aan Henric van Almelo door den proost van Oldenzaal. 1244.

Verklaring van den elect Jan, dat Nicolaas van Geijsteren aan Henric van Almelo verkocht heeft den hof te Geijsteren. 1268.

Toewijzing van eenige goederen in Deventer en elders door Henrik van Almelo aan zijne jongere zonen. 1272.

Vergunning door bisschop Jan gegeven aan Philips van Almelo,

1) De Overstichtsche leenen zijn in dit register weggelaten.

om, als hij in den geestelijken stand treedt, zijne erfgoederen te behouden. 1293.

Bevestiging der voorgaande vergunning door bisschop Willem. 1296.

Verklaring van Egbert van Almelo, dat bisschop Guy hem beleend heeft met alle goederen die Philips en Arnold van Almelo van het Sticht hielden, behalve Splinterinchof. 1317.

Statuut van het kapittel van Deventer, houdende afschaffing van de vergeving van beneficiën door den hebdomadarius. 1318.

Verklaring van Zweder Uter Loe, dat hij het kapittel van St. Lebuïnus te Deventer niet verder lastig zal vallen dan over het bezit der tienden in Welsem, die hem, in afwachting van het verkrijgen eener prebende in het kapittel, levenslang waren toegewezen.

b. Door den Rijksarchivaris te Leeuwarden:

Twee charters van 1549 betreffende de begeving van de Vicaria perpetua of capellanie gefundeerd te Veenhuizen ter eere van de H. Maagd en destijds overgebracht naar het altaar van St. Wilbrord in de St. Nicolaas kerk te Kuinre.

3°. Van burgemeester en wethouders der gemeente Utrecht:

„Repertorium ofte tafel van 't register van den tractate, tytelen ende munimenten van der overgifte ende transport gedaen bij bisschop Heijndrick van Beijeren van der temperalite van den landen ende steden van Overijssel", etc. MSS. aanvang 17de eeuw. 1 dl. fol. (Het register zelf, vervaardigd omstreeks 1530, berust in het Rijksarchief te Utrecht.)

Catalogus van het archief der gemeente Utrecht tweede afdeeling 1577—1795, door Mr. S. Muller Fzn., Gemeente-archivaris. Utr. 1890.

4°. Van burgemeester en wethouders der gemeente Nijmegen:

Inventaris van het oud-rechterlijk archief der gemeente Nijmegen opgemaakt door den gemeente-archivaris Mr. W. van de Poll. Nijmegen 1890.

5°. Van burgemeester en wethouders der gemeente Kampen:

Register van charters en bescheiden in het oude archief van Kampen. 7de dl. van 1621—1625. Bewerkt door Mr. J. Nanninga Uitterdijk, archivaris der gemeente Kampen. Kampen 1890.

6°. Van het Muntcollege te Utrecht:

De muntmeesters en hun muntslag in de provinciale en stedelijke munthuizen, etc. Utrecht 1890.

7°. Van den Algemeenen Rijksarchivaris:

De Registers van Gerard Alewijnsz. Overdr. Amst. 1890. (Door hem medegedeeld in de Kon. Acad. v. Wetensch., afd. Letterk.)

8°. Van den Rijksarchivaris in Limburg:
Overzigt der pastoreele doop-, trouw- en sterfregisters etc. Maastricht 1890.

9°. Van Mr. R. Fruin Th. Azn. te Utrecht:
Verslag omtrent oude gemeente- en waterschapsarchieven in de provincie Utrecht. Utrecht 1890.

10°. Van Jhr. Mr. J. Ae. A. van Panhuijs te Groningen:
Inventaris van het huis-archief van de Nienoord, gedeponeerd in het oud-archief in Groningen, opgemaakt door Mr. J. A. Feith, commies-chartermeester bij het oud-archief in Groningen. Groningen 1890.

11°. Van den heer R. R. H. toe Laer te Amsterdam:
Geslachtslijst der familie toe Laer, door A. A. Vorsterman van Oijen. 's Grav. 1890.

12°. Van den Eerw. heer J. H. Hofman, rust. past. te Schalkwijk:
„Didam? of Netterden?" Overdr. uit het Archief voor de gesch. v. h. aartsbisd. Utrecht. 1890.

13°. Van Dr. F. Buitenrust Hettema te Zwolle:
„Fresiska" Overdr. uit het Tijdschr. v. Ned. Taal en Letterk. 4de Afl. Jaarg. 1890.
Oud-Deventer (XIVde eeuw.) I—IX. Overdrukken uit de Prov. Overijsselsche en Zwolsche Courant.

14°. Van den heer J. M. W. Waanders te Zwolle:
Lantrechten van Overyssel met eenige ampliatiën mitsgaders de Hofrechten. Zwolle. Ger. Tydeman 1676.

15°. Van de redactie der Bijdragen tot de Geschiedenis van Overijssel, uitgegeven door Mr. J. I. van Doorninck en Mr. J. Nanninga Uitterdijk:
De vierde aflevering van deel X dier bijdragen.

b. Door aankoop:

Ordonnantien van den 50sten penning enz. van onroerende goederen in Overijssel 1725—'86. 6 stuks in 1 band.
J. Wagenaar. Vaderlandsche historie. Amst. 1752.
G. Dumbar. Analecta etc. Davent. 1719—'22.
J. W. A Müller. Antwoord aan Jan Vinkemeijer. (Over de kerkel. finantien). Dev. 1821.
S. Jzn. Wiselius. Over den Deventerschen tolbrief van 1347. Amst. 1826.

H. W. Nieuwenhuis. Over de betaling der traktementen aan de predikanten bij de Herv. Gem. te Kampen, etc. Kampen. 1869.
J. A. de Vos van Steenwijk. Geschiedkundige verhandelingen over Vollenhove en deszelfs omstreken. Zwolle. 1831.
Wetzer und Weltes. Kirchenlexikon. Heft 1—64. Freiburg in Br. 1886—'90.
A. Reiffenstuel. Jus Canonicum universum. Paris. 1854.
J. S. Durantus. De ritibus ecclesiae catholicae. Lugd. 1608.
B. Gavantus. Thesaurus sacrorum rituum. Anvers. 1634.
A. J. Binterim. Die vorzüglichsten Denkwürdigkeiten der Christ-Katholischen Kirche etc. Mainz. 1837—'40.
C. J. Hefele. Conciliëngeschichte. Arnheim. 1855—'69
St. Beissel S. J. Die verehrung der Heiligen und ihrer Relequien in Deutschland. Freiburg in Br. 1890.
C. Brusch. Monasteriorum Germaniae praecipuorum ac maxime illustrium etc. Ingolstadt. 1551.
H. F. v. H(eussen). Batavia Sacra. Brux. 1714.
A. F. v. H(eussen). Historia episcopatuum foederati Belgii. Antw. 1733.
J. B. Kruger. Kerkelijke geschiedenis v. h. Bisdom v. Breda. Rozend. 1872—78.
Van Heussen en v. Rhijn. Oudheden en gestichten van het Bisdom van Deventer etc. Leiden. 1725.
J. Becker. Eene onbekende kronijk van het klooster te Windesheim. Overdr. uit de Bijdr. en Meded. van het Hist. Gen. te Utrecht. Dl. X. 1887.
J. C. van Slee. De kloostervereening van Windesheim. Leiden. 1874.
W. R. E. H. Opzoomer. Het klooster van Diepenveen. 's Grav. 1886—'87.
J. F. Foppens. Bibliotheca Belgica. Brux. 1739.
Catalogus bibliothecae publicae Daventriensis. Dav. 1832.
E. Verwijs en J. Verdam. Middelnederlandsch woordenboek. Dl. III. afd. 5—8. 's Grav. 1890.
E. Spanoghe. Synonymia Latino-Teutonica (ex etymologico C. Kiliani deprompta). I. Antw. 1889.
F. v. Löher. Archivlehre. Paderborn. 1890.
G. Landau. Die territoriën in Bezug auf ihre Bildung und ihre Entwickelung. Hamburg. 1854.
Staatsalmanak. 1890.
Jaarboekje voor de provincie Overijssel 1890.
Schrijf Calender, ofte Almanach nae de olden stijl, op dat jaer onses Heeren Jesu Christi 1597. Gedrukt „met consent Burghemeysteren, Schepen ende raedt der stadt Deventer". (Belangrijk wegens de schriftelijke aanteekeningen.)
Kaart van de waterschappen van Overijssel. Zwolle. Erven J. J. Tijl.

Kaart van Overijssel door J. Kuijper. Leeuwarden. 1889.

Ten slotte zij nog vermeld, dat uit den boedel van mijn voorganger met eenige andere stukken eene aanzienlijke collectie uittreksels uit de zoo belangrijke Kamper Dagvaart- en Deventer Reize-boeken naar dit archief is teruggekeerd.

Zij had haar ontstaan te danken aan een rapport over den toestand van het onderwijs in Overijssel in de vorige eeuwen, uitgebracht door Mr J. van Doorninck ten behoeve van het goevernement. Ten einde zich nauwkeurig van dien toestand op de hoogte te stellen werd de genoemde archivaris in de jaren 1845—'47 door Gedeputeerde Staten van dit gewest herhaaldelijk gemachtigd om voor langeren of korteren tijd onderzoekingen in te stellen in de archieven van Deventer en Kampen. Het verblijf aldaar maakte hij zich ten nutte tot het afschrijven en excerpeeren niet slechts van hetgeen met het onderwijs verband hield maar tevens, en dat in overleg met Gedeputeerde Staten, van een aantal andere voor de geschiedenis dezer provincie belangrijke stukken uit de jaren 1528—1579, ten einde, zooals meer bijzonder uit zijne correspondentie met de Ged. Staten blijkt, de lacunes in het oud-archief van Overijssel aan te vullen. Die collectie schijnt echter voor ongeveer 3 4 ten tijde van zijn overlijden te zijnen huize zich bevonden te hebben, en daardoor met een gedeelte der nalatenschap, op zijn bloedverwant, mijn ambtsvoorganger, te zijn overgegaan. De laatste, onbekend met de boven aangevoerde correspondentie en daardoor met het bijzondere doel waarmede de collectie werd aangelegd, moest haar wel beschouwen als door Mr. J. van Doorninck ten eigen nutte en behoeve vervaardigd. Hoe dit zij, toen Mevrouw de wed. van Doorninck zoo welwillend was mij inzage te verleenen van de nagelaten papieren van wijlen haren echtgenoot, vond ik daaronder het ontbrekende drie vierde. Daar haar Weled. geb. door mij op de hoogte gesteld van de geschiedenis en de herkomst dezer stukken, niet heeft geaarzeld daarvan ten behoeve van dit archief afstand te doen, kon de verzameling afschriften en excerpten weer tot een geheel vereenigd worden. Zij bevat:

1°. van de Kamper Dagvaartboeken:
Afschriften 1528—1537 en 1533—1541.
Extracten 1551—1562.
" 1562-1564.
Afschrift 1564—1568. (Aan het slot eenige excerpten uit het Dagvaarten-boek 1569 - 1573.)
Extracten 1569—1573.
" 1574—1577.
" 1578—1579.

Extracten 1586—1588.

2°. van de Deventer Reizeboeken:
Twee verzamelingen extracten beide loopende van 1542—1578. Het eene, meer omvangrijke, werd in 1845, het andere, hetwelk als eene nalezing op het eerste is te beschouwen, in 1846 voltooid Hier en daar zijn lacunes aangevuld door Mr. J. I. van Doorninck, terwijl de extracten doorgaans van marginaliën zijn voorzien.

Daarenboven nam ik van Haar Weled. over:
Een afschrift der acta van claringe van 4 tot 25 October 1535 alsmede van het proces-verbaal van de reis der Overijsselsche afgevaardigden naar Brussel in October 1556 en van eenige daartoe behoorende stukken, een en ander vóór in het zoogenaamde „Boek van Claringe" te Kampen van 1562—1564 gehecht; een afschrift van de acta van claringe sedert 2 April tot 8 Juni 1546 en van een paar daaropvolgende stukken van 1550, evenzeer te Kampen berustende, en de minuut van een rapport dd. 11 Dec. 1850 van Mr. J. van Doorninck „over eene wetenschappelijke reize naar 't Archief van 't huis Almelo" met afschriften van 38 originele stukken loopende van 1265—1581 en in dat archief berustende.

Verliezen:

Volgens machtiging van Uwe Excellentie werden aan burgemeester en wethouders van Hasselt eenige stukken gezonden die door wijlen Mr. van Doorninck met de rechterlijke archieven waren overgenomen en later bleken of niet tot die archieven te behooren of hier reeds aanwezig te zijn.
Bij schrijven van 31 Dec. 1889 gelastte Uwe Excellentie den waarnemenden archivaris om aan den heer Rijksarchivaris te Utrecht, die zich daartoe naar Zwolle zoude begeven, een zeker aantal nader aangeduide stukken ter hand te stellen. Aan dien last werd den 4den Januari gevolg gegeven en aan den heer Muller overgedragen de navolgende stukken:
Ligger der renten en domeinen van Twenthe. 1385.
Judiciaal-registers van Frederik van Blankenheim 1393—1423, van David van Bourgondië en Frederik van Baden 1460—1513, 1517—1521, met afschrift van dit register 1460—1513.
Officiatorum van Frederik van Baden 1496—1516.
Leenregisters van Frederik van Blankenheim, gemerkt B., van Rudolf van Diepholt gemerkt A, van Frederik van Baden 1496—1516, van Philips van Bourgondië 1517—1523 en van David van Bourgondië tot Hendrik van Beijeren 1456—1523 en 1527.
Rekeningen van den rentmeester van Twenthe 1 Oct. 1493—1

Oct. 1494, van den rentmeester van Vollenhove 1 Oct. 1504 - 1 Oct. 1505 en 1 Oct. 1507—1 Oct. 1508.

Toen mij later bleek dat een tweetal rekeningen van den Drost van Twenthe, G. van Welvelde, over de jaren 1492—1494, kennelijk behoorende tot het archief der bisschoppen van Utrecht, hier nog was achtergebleven, droeg Uwe Excellentie mij op ook deze naar het Rijksarchief te Utrecht op te zenden. 1)

VII. *Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden voor het hoofdarchief in de provincie van gewicht en berustende in andere binnen- of buitenlandsche archieven.*

Diergelijke pogingen zijn niet aangewend.

VIII. *Gebruik van het archief gemaakt door en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.*

De Hooge Raad van Adel vroeg en verkreeg inlichtingen omtrent het wapen van de Stad Deventer en een door het waterschap »Vollenhove" (1ste Dijkdistrict in Overijssel) aangevraagd wapen.
De heer P. Goldenberg te Deventer verzamelde hier bouwstoffen voor eene verhandeling over de oude wijze van rechtspleging in Overijssel, in het bijzonder in hooger beroep. Mr. N. de Roever ontving inlichtingen aangaande eene hier aanwezige doch onbeduidende afbeelding van het huis Oosterhof.
Een reeds door mijn voorganger ingesteld onderzoek naar de rechten verbonden aan den hof te Boekelo werd voortgezet ten behoeve van den heer G. J. van Heek te Enschede, terwijl voor den heer P. A. Derks te Meppel stukken werden opgespoord rakende de Staphorster schutsluis en het onderhoud der zeedijken in het Schoutambt Hasselt.
Aan mijn ambtgenoot te Groningen werd ik door Uwe Excellentie gemachtigd een tweetal charters van het klooster Zwartewater in leen te geven ten behoeve van den Groningschen hoogleeraar Dr. C. H. van Rhijn.
Aan den heer G. J. W. Koolemans Beijnen, kapitein der infanterie en leeraar aan de 2de Afd. der Krijgsschool, was ik in staat een aantal gegevens te verstrekken aangaande den marsch der divisie Dumonceau van Groningen naar Alkmaar in de maanden Aug. en Sept. 1799.

1) Zooals uit de voorafgaande lijst der aanwinsten blijkt zijn van eenige hier vermelde registers en rekeningen afschriften naar dit archief teruggezonden.

Aan mijn Utrechtschen ambtgenoot zond ik aanteekeningen omtrent een aantal Overijsselsche plaats- en familienamen, welke voorkwamen op lijsten, hem door de commissiën voor de uitgave der Universiteitsmatriculen van Keulen en Bologna om inlichting toegezonden.

Mr. R. E. Hattink te Almelo ontving afschriften van onderscheidene akten die in proceduren moesten dienen.

Op zijn verzoek vroeg ik aan Uwe Excellentie machtiging hem in leen te geven het „Verbael der Rosendaelsche Conferentie" van het jaar 1627. Nadat de machtiging was verleend verzocht hij mij evenwel met de toezending te willen wachten tot later, vermits andere werkzaamheden hem tijdelijk verhinderden het verbaal onder handen te nemen.

De heeren Dr. A. J. Kronenberg te Deventer en J. B. Ph. Engelberts van Bevervoorde te Zwolle vertoefden hier eenigen tijd tot het aanvullen hunner genealogiën terwijl aan de heeren Mr. H. D. van Ketwich Verschuur te Leeuwarden, Mr. O. F. Greven te Zwolle, P. N. van Doorninck te Haarlem en J. Fabius te Utrecht aanteekeningen of afschriften van stukken betreffende hunne geslachten werden toegezonden of overhandigd.

De erven J. J. Tijl te Zwolle namen ten behoeve van de „Vereeniging tot beoefening van Overijsselsch regt en geschiedenis" copiën van de kaarten van Kampen en Ootmarsum uit de collectie Jacob van Deventer.

Gelegenheid om stukken van elders hier tijdelijk gedeponeerd te raadplegen werd gegeven aan de heeren Dr. F. Buitenrust Hettema, N. A. Cramer en J. H. van den Bosch allen te Zwolle. Laatstgenoemde raadpleegde tevens een register met het oog op de uitgave van het werk „Overijssel onder Karel V."

IX. *Uitkomst van de bemoeiingen met gemeente- waterschaps- en andere archieven.*

Te dien aanzien valt niets te vermelden. De kwestie der oude rechterlijke archieven te Deventer wacht nog steeds op afdoening.

De Archivaris in Overijssel,
L. VAN HASSELT.

Het oud provinciaal archief in Groningen.

Betreffende het Oud-Archief in Groningen heb ik de eer Uwe Excellentie het volgende verslag over het jaar 1890 te geven:

I. *Toestand der bewaarplaats van het archief.*

De bewaarplaats bleef in denzelfden voor het doel voldoenden toestand. Over het gebouw is dan ook geene andere opmerking te maken als die in het verslag over 1889 werd gemaakt, betreffende den aanslag en daardoor ontstaande vochtigheid in het traplokaal bij opkomenden dooi.

II. *Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.*

Deze middelen werden in het afgeloopen jaar nagezien en voor zoover noodig hersteld. De bij de brandinstructie voorgeschreven oefeningen zijn gehouden. Op den toestand van deze middelen valt dus geene aanmerking te maken.

III. *Toestand der archiefverzameling.*

De archiefverzameling onderging geene andere verandering, als deze, dat wederom de banden van vele rechtsprotocollen werden hersteld of vernieuwd.

IV. *Ordening en inventarisatie.*

De chronologische en alphabetische registers werden telkens, na de ontvangst van charters en andere voor de kennis der geschiedenis van ons gewest belangrijke stukken, met de vermelding dier stukken aangevuld. De registreering van den inhoud van belangrijke vonnissen voorkomende in de rechtsprotocollen van Luit. en Hoofdmannen werd voortgezet en gebracht tot aan het jaar 1732. De door den Commies-chartermeester ontworpen inventaris der rechterlijke archieven werd geheel afgewerkt. Ook zijn de ordening

en de inventaris van het groote huisarchief van de Nienoord voltooid. De akte van depôt werd daarvan opgemaakt en wederzijds geteekend. De uitgebreide catalogus van den inhoud der stukken werd op kosten van den eigenaar, den Hoog WelGeb. Heer jhr. mr. J. Æ. A. van Panhuijs, gedrukt en met toestemming van laatstgenoemde in ruimen kring verspreid.

Vermelding verdient ter dezer plaatse, dat de volgende stukken, gevonden onder die, welke zijn aangekocht op de verkooping van de bibliotheek van wijlen prof. Alberdingk Thijm, en niet betrekkelijk de Groningsche geschiedenis, ingevolge Uwer Excellenties besluit van den 6 September 1890, brief n°. 1991, Afd. K. W. gezonden zijn:

a. Gezegelde verklaring, dd. 10 October 1505, afgegeven door Burgemeesteren en Raad van Antwerpen aan het *goudsmedengilde* te *Keulen*, over de geboorte en het uitoefenen van het goudsmedenambt te Keulen door Bartholomeus Kempe; — aan het gemeentebestuur van Keulen, ten behoeve van het stedelijk archief aldaar.

b. Afschrift van eenen brief van den 2 September 1618 van S. van Brederode uit Heidelberg aan de Generale Staten der Vereenigde provinciën, over het zenden van theologen naar de Nationale Synode, over het gevoelen van Frankrijk daaromtrent, over den strijd in het Koninkrijk Bohemen enz.

c. *Media pacis* of *Friedenspuncten*, zooals deze door den Keurvorst van Saksen op de bijeenkomst te Dresden in Maart 1633 zijn opgesteld enz.;

b en *c* werden afgestaan aan het Algemeen Rijksarchief te 's Gravenhage.

d. Koopbrief van den 21 Augustus 1797 van het huis, *de Pauw* genaamd, te *Zutphen*.

Overgebracht naar het archiefdepôt van Gelderland.

V. *Opgave der in druk uitgegeven bescheiden behoorende tot het archief.*

Van de hier bedoelde bescheiden werden geene in druk uitgegeven.

VI. *Aanwinst door geschenk, aankoop of bruikleen verkregen en opgave der verliezen, zoo die er zijn, alsdan de oorzaak daarvan.*

De aanwinst was niet onbelangrijk, zoowel wat het getal aangaat als wat den inhoud betreft.

HANDSCHRIFTEN.

A. *Geschenken:*

Van den heer *H. Borgesius* te Groningen:
Het archief van het voormalig bakkersgilde, later „Vereeniging van bakkers" te Groningen, bevattende processen, registers van gildebroeders, rekeningen en andere stukken, 1552—1833. Deze stukken kwamen met een oude geldbus voor den dag uit een met prachtig snijwerk voorziene „screen" van het jaar 1667, welke op den zolder eener oude bakkerij stond. De geldbus en de „screen" zijn door den eigenaar geschonken aan het Museum van Oudheden te Groningen.

Van den heer *W. J. ter Schouw* te Groningen:
Een handschrift, zijnde het protocol van verzegelingen verleden voor *Hendrik van Sijsen*, richter te Zandeweer cum annexis, 1 Juni 1752—3 October 1783.

Van *mr. W. B. S. Boeles* te Leeuwarden:

1°. Een kladregister op de ordonnantiën der stad Groningen, 1559—1574.

2°. Een brief dd. 13 Augustus 1581, inhoudende de klachten van Verdugo over zijn gebrek aan geld, en mededeelingen over de troepenbewegingen in de Ommelanden o. a. in de Marne, bij Niezijl, en bij Reide.

3°. Verklaring dd. 19 Februari 1790 van de scholarchen te Groningen, waarbij aan *Pieter de Boer* de vrijheid wordt verleend onderwijs te geven.

4°. Afschrift van een koopbrief, dd. 30 December 1749, waarbij *Nanninck Joosten* koopt van de Kerkvoogden van Noorddijk een halve watermolen aan het maar of de uitwatering bij de Riddersborg, welke molen mandeelig zal blijven tusschen den kooper en den predikant van Noorddijk.

5°. Proclamatie van den generaal *Dumonceau*, bevattende de „missive Zondagavond 20 October 1799 bij de Municipaliteit van Groningen per expresse ontvangen", betreffende de capitulatie gesloten tusschen Engeland en Frankrijk.

Van *jhr. G. Alberda van Menkema en Dijksterhuis* te Uithuizen:
Adelbrief, afgegeven door *Jacobus*, Koning van Engeland, den

10 Januari 1610, aan *Cornelius Hooftman*. (Deze perkamenten brief is van prachtige penteekeningen en wapens in kleuren voorzien.)

Van het Uitvoerend comité ter liquidatie van de Afdeeling Groningen van de opgeheven vereeniging het Pensioenfonds:
Het archief dier vereeniging.

B. *Gekocht:*

a. Een fraai handschrift in 4°. uit het begin der 16de eeuw, zijnde het „Chartularium van het klooster te *Selwerd*".

b. Uit de bibliotheek van wijlen den hoogleeraar *Alberdingk Thijm*:

1°. 1427, *Allerheiligenavond*. Verzegeling, waarbij burgemeesteren en raad van *Groningen* op de getuigenis van een aantal burgers van Groningen verklaren, dat *Herman van Monster* is een echt kind en geen bastaard, dat hij is geen „baertschers noch linnenwevers noch speylmans zoen", maar de zoon van *Hinric van Monster* „een smit en menich jaer onser stad meister", weshalve zij hem bij een ieder in bescherming aanbevelen, in het bijzonder bij den „eerberen meysteren der goltsmede en goltslegerampte bynnen Collen".

2°. 1525, *Cathedra Petri*. Verzegeling, waarbij *Gerlaich de Bever* de proostdij van *Leens* verpacht aan *Hiddo Onsta*. (Afschrift.)

3°. 1533, 23 September. Brief van hertog *Karel van Gelre* aan zijnen zoon *Karel* en aan de hoofdmannen van *Groningen*, om te zorgen, dat de bewoners der Ommelanden, die ten tijde van den oorlog hunne goederen beneden de waarde hebben verkocht, die goederen tegen dien prijs kunnen terugkoopen. (Afschrift.)

4°. 1537, *Maandag na den Zondag Misericordiae*. Verzegeling, waarbij *Aleff van Merfeldt* zijn aandeel in de proostdij van *Leens* verkoopt aan *Hiddo Onsta*. (Afschrift.)

5°. 1560, 14 Mei. Sententie van *Johan van Ligne*, graaf *van Aremberg*, in het geschil der stad Groningen en de Ommelanden, waarbij partijen worden verwezen naar Luitenant en hoofdmannen. (Afschrift.) Reeds twee afschriften op het archief, zie n°. 145.

6°. ± 1575. Brief van Gedeputeerden van de Ommelanden aan den Raad van State, inhoudende klachten over de hulp van uit Emden aan den vijand verleend en over het slecht bewaken der Eems, benevens het verzoek tot kapiteins naar de Eems te zenden geboren Friezen en Ommelanders. (Afschrift.)

7°. 1578, ± 6 *Maart*. Antwoord van de Staten en Gedeputeerden der Ommelanden aan *George van Lalaing*, *graaf van Rennenberg*,

over het gevangen houden der Ommelander heeren door de stad Groningen en over het slechten van de vesting Delfzijl.

8°. 1578, 26 *Mei*. Verklaring op verzoek van rentmeester *Feike Fritema* afgelegd door de binnen Groningen gevangen gehouden prelaten en hovelingen der Ommelanden, betreffende de jaartaxen, welke de Ommelanden sedert 1575 aan den Koning schuldig zijn. (Afschrift.)

9°. 1578, 23 *Augustus*. Brief van *Wigbolt van Ewsum*, *Mello Broersema*, *Johan Tyarda van Starkenborg*, *Emo Tammen* en *Eijso tho Lellens*, representeerende de Staten der Ommelanden, aan den stadhouder *George van Lalaing*, graaf van *Rennenberg*, over de geschillen met de stad Groningen, het gevangen houden der Ommelander prelaten en hovelingen, de belastingen, de loterij ter betaling der Waalsche soldaten, de munt, enz.

10°. ± 1580. Verzoekschrift van *Emo Tammen* aan de Gedeputeerden, hovelingen, eigenerfden en andere uitgewekenen der Ommelanden om hem volgens hun belofte te ontheffen van de lasten en schulden, welke hij te hunnen behoeve heeft aangegaan.

11°. 1580, 22 *April*. Notarieele getuigenverklaring, afgelegd op verzoek van *Barthold Entens van Mentheda* ten overstaan van den notaris *J. Degener* te *Appingedam* door *Adriaan Tsirckzer*, prior, en *Johannes Kulenborch*, conventuaal van het convent te *Winsum*, omtrent de wijze, waarop de overdracht van het convent van *Christoffer van Ewsum* heeft plaats gehad en wat daaraan is voorafgegaan.

12°. 1582, 8 *Augustus*. Verklaring van *Johan Rengers tho den Post*, *Mello Broersema*, *Emo Tammen*, *Renko Ellema* en *Abel Eppens in Equart*, allen gedeputeerden in *Oostfriesland*, dat zij uit handen van *Johan Rengers tho Hellum* het landszegel hebben ontvangen en zullen bewaren.

13°. 1594, 30 *October*. Lijst van hetgeen te *Delfzijl* moet worden geheven aan uitvoerrechten van boter, kaas en paarden, welke naar *Emden* worden uitgevoerd.

14°. 1594. Request van de Staten der Ommelanden aan den Raad van State over het bezoldigen van den ritmeester *Onsta* door *Claes ten Buir* uit de kloostergoederen.

15°. 1603, 12 *Januari*. Extract uit het resolutieboek van de Staten van Stad en Lande, betreffende het verzoek van de predikanten *Joannes Acronius* en *Joachimus Wernerus* om, evenals in de stad Groningen, ook in de Ommelanden tegen de *wederdoopers* en andere *sectarissen* op te treden,

16°. 1603, 1612 en 1615. Vier contracten van verpachting van den accijns van bier en wijn in de Ommelanden.

17°. 1629, 13 *October*. Vonnis in zake *Johan Sickents* te *Oldehove* tegen *Lieuwe Dercks*, zich noemende „pachter van de waag", betreffende het afleggen van getuigenis in eigen zaak. (Afschrift.)

18°. 1631, 21 *Januari*. Vonnis in zake het verkoopen van beesten, zonder aan de bepalingen van het gild- en stapelrecht te hebben voldaan.

19°. 1636, 19—23 *Januari*. Eenige stukken in zake het geschil tusschen *Johan Grauwerts*, olderman van het gildrecht, en *Jhr. Pabo Broersema*, grietman in *Oosterdeel-Langewold*, over het in beslag nemen door laatstgenoemde van een schip in de schans te Niezijl.

20°. 1636, 27 *Augustus*. Quitantie wegens de gelden van den rent-meester *Johan Reneman*, ontvangen ten behoeve der armen te *Tolbert*.

21°. 1642, 8 *November*. Mandaat van stadhouder en hoofdmannen op *Jr. Jebbo Aldringa* te *Feerwert* en *Hindrik Gaukens*, wedman te *Ezinge*, tot teruggave der netten, zeilen en andere goederen, aan de stadsvisschers den 30 October op het *Reitdiep* met geweld ontroofd.

22°. 1622, 19 *November*. Protest der Ommelander heeren, waarbij zij voorgaand mandaat voor nul verklaren en tevens verklaren, dat alles is geschied tot behoud van het Ommelanderrecht, over hetwelk Luitenant en hoofdmannen niet te beslissen hebben. (Register Archief in Groningen 1642, n°. 15 en 16 dezelfde stukken.)

23°. 1643. Protest der Ommelanden bij de Hoofdmannen, dat de burgemeester *Hugo van Nijeveen* in zaken belangende de Ommelanden niet zal mogen oordeelen. Deductie en verklaring daartegen door burgemeester *H. van Nijeveen* (Afschrift).

24°. 1643. Stukken betreffende de collatie te *Marsum* en te *Holwierde*.

25°. 1644, 13—26 *Juni*. Stukken betreffende de klachten door de ontslagen predikanten *Adolphus Empenius* te *Harkstede* en *Antonius Schultetus* te *Colham*, bij den stadhouder ingediend over het onrecht hun door *Oesebrant Rengers* aangedaan.

26°. 1662 Gravamina in zake het revisieproces tusschen *Wolter Lieftinck* en *Jan Pieters Leijeringh*, ontvanger particulier van het comptoir, wegens het doen van rekening.

27°. 1679 *en* 1680. Stukken betreffende eene wisseling tusschen

den predikant *Hoysingius* en de Staten van Stad en Lande, van land en huis voor de pastorie te *Nijezijl*.

28. 1686. Rekening van *Fredrik Jansen* ten laste van de Staten van Stad en Lande, wegens herstellingen aan de huizen van eenige provinciemeijers.

29. 1691. Requesten van kerkvoogden en eedgenooten van *Appingedam* aan de Staten van Stad en Lande tot goedkeuring van het accoord met de hypothecaire schuldeischers van de kerk te *Appingedam* aangegaan.

30°. 1695. Verzoekschrift van de *Edellieden* en *hovelingen* van de Roomsche religie in de Ommelanden aan hh. Staten van Stad en Lande in zake het bekleeden van het *richter-* of *grietmanschap*.

31°. 1733—1754. Request van den predikant van *Feerwerd*, *A. Stegnerus*, tot vrijstelling van het *officiegeld*, wegens de geringheid van zijn tractement.

32°. *Zonder jaar en datum* ± 1690. Request van de synode in het land van *Gulik* aan de Staten van Stad en Lande tot ondersteuning van de predikanten, kerken en scholen aldaar. (Afschrift.)

33°. *Zonder jaar en datum*. Request van collatoren van *Oldekerk* aan de Staten tot herstel der kerk.

34°. *Zonder jaar en datum*. Request van de organisten der *academiekerk* te *Groningen* ter goedkeuring van het bestek van verbetering van het orgel.

BOEKWERKEN.

A. *Geschenken*.

1°. Van dr. S. D. van Veen te Groningen:
„Eene bladzijde uit het boek der kerkelijke twisten", door S. D. van Veen (overdruk).

2°. Van het gemeentebestuur van Deventer:
De Cameraarsrekeningen van Deventer, uitgegeven door mr. J. J. van Doorninck; 3de deel, 2de helft.

3°. Van mr. J. A. Feith:
Levensbericht van mr. J. S. G. Koning (overdruk).

4°. Van het Ministerie van Binnenlandsche Zaken:

a. Het klooster van Sinte Agatha met het Prinsenhof te Delft door jhr. B. W. F. van Riemsdijk.

b. Geologische kaart van Nederland door dr. W. C. H. Staring.

c. Bijdragen voor een oorkondenboek van het Sticht Utrecht, Programma door mr. S. Muller Fz.

d. Verslagen omtrent 's Rijksverzamelingen van Geschiedenis en Kunst. XI.

e. Middel-Nederlandsch woordenboek van dr. E. Verwijs en dr. J. Verdam, deel III, afl. 7 en 8.

5°. Van den heer R. R. H. toe Laer, te Amsterdam:
Geslachtslijst der familie toe Laer door A. A. Vorsterman van Oijen.

6°. Van mr. S. Gratama, te Assen:
Eenige ordelen en verordeningen van den Drost en de Etten van het Landschap van Drenthe, uitg. door mr. S. Gratama, in deel VII, stuk II, 2de suppl. der werken van het Genootschap „Pro Excolendo Jure Patrio".

7°. Van het gemeentebestuur van Groningen:
Verslag over 1889.

8°. Van dr. W. Zuidema:
„Kroniekje van Groningen uit de 16de eeuw." Overdruk uit de Bijdragen enz. van het Historisch Genootschap te Utrecht.

9°. Van mr. J. E. Heeres:
Een manuscript van een oud Friesch Kronijkje berustende op het Rijksarchief te Groningen (overdruk).

10°. Van mr. R. Fruin Th. Az. te Utrecht:
Verslag omtrent oude gemeente- en waterschapsarchieven in de provincie Utrecht over 1889.

11°. Van den Rijksarchivaris in Limburg:
Overzicht der pastoreele doop-, trouw- en sterfregisters op de raadhuizen en pastoriën in Limburg aanwezig.

12°. Van Mr. A. J. Andreae:
„Het klooster Jeruzalem of het Gerkesklooster."

13°. Van het Muntcollege:
„De muntmeesters en hun muntslag in de provinciale en stedelijke munthuizen enz.", dòor Mr. L. W. A. Besier.

14°. Van den Algemeenen Rijksarchivaris:

De registers van Gerard Alewijnsz, mededeeling van Jhr. Mr. Th. F. van Riemsdijk.

15°. Van Burgemeester en Wethouders der gemeente Kampen: Register van charters en bescheiden in het Oude Archief van Kampen, 7de deel.

16°. Van den Rijksarchivaris in Noordbrabant: Verslag omtrent de oude gemeente- en burgerl. standsarchieven in Noordbrabant door Mr. A. C. Bondam.

17°. Van de „Verein für Thuringische Geschichte und Alterthumskunde": Zeitschrift des Vereins, neue folge, 17 band, heft 1 und 2.

18°. Van den heer H. J. Schouten te Utrecht: Genealogie de la Famille Chevallier.

19°. Van Prof. Dr. P. J. Blok, te Groningen: Studiën over Friesche toestanden in de Middeleeuwen (overdruk.)

20°. Van het gemeentebestuur van Nijmegen: Mr. W. van de Poll, Inventaris van het Oud-Rechterlijk Archief der gemeente Nijmegen.

B. *Gekocht*:

1°. Glossarium mediae et infimae latinitatis conditum a Carolo du Tresne, Domino du Cange etc. 10 dl. 1883—1887.

2°. Aem. Wijbrands, Abdij te Wittewierum.

3°. Groninger Volksalmanak 1890.

4°. Eene verzameling pamfletten, waaronder drie deelen Groningana uit de 18de eeuw.
Kaart van de provincie Groningen, door A. T. de Wit;
eene dito door Ludolph Tjarda van Starkenborgh en Nicolaas Visscher.

VII. *Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden voor het hoofdarchief in de provincie van gewicht.*

Geene pogingen daartoe waren noodig.

VIII. *Gebruik van het Archief gemaakt door en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.*

Schriftelijke inlichtingen werden verstrekt, voor zooverre dit mogelijk was, aan:

den Hoogen Raad van Adel, over:

a. het wapen van het Aduarderzijlvest;

b. een wapen voor de gemeente Wildervank;

c een wapen voor de gemeente Ulrum;

Jhr. L. A. H. de Sturler de Frienisberg, te Ten Boer, over Romeinsche munten gevonden aan den Kanaaldijk te Ten Boer, welke bleken te zijn uit de 2de eeuw en welke de beeltenissen droegen van Keizer Aelius Verus (geslagen in 168) en van Keizerin Faustina;

Dr. Knod te Schletstadt, over Groningers en Ommelanders, die blijkens het Album Studiosorum van Bologna in de 14de, 15de en 16de eeuw aldaar hebben gestudeerd;

Jhr. A. Lycklama à Nyeholt, te Wiesbaden, die afschriften ontving van eenige verzegelingen verleden voor Marcus van Lycklama, grietman van Vredewold;

C. H. Peters, rijksbouwmeester te 's Gravenhage, over zegels van kloosters, landschappen enz. in de provincie Groningen;

M. G. Wildeman, te 's Gravenhage, over het geslacht Schultens in de 17de eeuw;

Mr. C. M. Dozy, archivaris te Leiden, die afschriften ontving van brieven van 1427 en 1505, betreffende de goudsmeden;

Mr. S. Muller Fz., archivaris te Utrecht, over personen en plaatsen voorkomende in de universiteitsmatriculen van Keulen en Bologna;

Haverkamp, te Groningen, over de lokale kennis van eenige landen, huizen en hoogten in de Paddepoel nabij Groningen;

Prof. Dr. P. C. Plugge, te Groningen, over de benoeming van Guyot in November 1814 tot professor honorarius in de letteren aan de hoogeschool te Groningen;

Zijne Excellentie den Minister van Financiën, over den eigendom van een wegvak buiten de voormalige Oosterpoort te Groningen;

Oscar Sperling, Gymnasial-Lehrer zu Leipzig, over eene oorkonde van 20 Juli 1498 en de altera bulla, waarbij Albrecht van Saksen tot gubernator en potestaat van Friesland werd aangesteld;

Ludwig Freiherr von Ompteda, Schloszhauptmann und Kammerherr S. M. des Kaisers und Königs zu Wiesbaden, over het oud Groninger adellijk geslacht Ompteda en het huis Almersma te Uithuizen;

J. de Hullu, litt. docts. te Utrecht, over het Utrechtsche schisma in de 1ste helft der 15de eeuw;
Jhr. Mr. F. van Panhuijs, advocaat-generaal te Leeuwarden, over de beteekenis van eenige woorden en uitdrukkingen in het civiel protocol van de Hoofdmannenkamer d. a. 1669, 1671 en 1673;
Mr. A. J. Andreae te Kollum, over de adellijke familie Broersema;
Mr. W. B. S. Boeles, te Leeuwarden, over het reglement op de karspellasten van Oude- en Nieuwe Beerta van 1710;
Gemeentebestuur van Bedum, over een wapen voor die gemeente;
J. D. Pruissen te Eenrum, over een wapen voor de gemeente Eenrum;
Mr. A. O. H. Tellegen, rentmeester der stad Groningen, die een extract ontving uit de stukken, betreffende de verdeeling der kloostergoederen tusschen Groningen en de Ommelanden in de 17de eeuw.
Verder werden nog afschriften van verzegelingen, meerendeels beklemcontracten, verstrekt aan de h.h. notarissen Mr. A. H. Koning te Winschoten, Mr. A. H. Koning Jr., te Finsterwolde, G. Wirtjes te Nieuwe Schans, Mr. W. A. Offerhaus, te Nieuwolda, Mr. A. J. de Sitter te Winschoten, Mr. G. Baart de la Faille te Veendam, H. Zeven te Wildervank, en aan de h.h. Mr. Th. Haakma Tresling en Mr. C. C. Geertsema, te Groningen.
De voor afschriften ontvangen schrijfloonen bedroegen de som van f 16,30, welke gelden zijn gestort bij den heer betaalmeester te Groningen.

Het archief werd persoonlijk bezocht en de daar voorhanden zijnde stukken geraadpleegd door:

Mr. K. Meijer Wiersma te Groningen,

a. Over den ouden toestand en de vroegste geschiedenis van Hunsingo;

b. Over de brandweer en het brandwezen te Groningen in vroegere eeuwen.

Mr. H. Frima en den heer J. Schilthuis UGzn. te Groningen, over het onderhoud der Zandemer til.

M. G. de Boer te Groningen,

a. Over het politiek gedrag van den Ommelander edelman Oesebrand Jan Rengers, ten behoeve van welk onderzoek o. a. stukken uit het archief van de With (archief des Rijks te 's Gravenhage) tijdelijk in het Groningsche archief werden gedeponeerd:

b. over de revolutie te Groningen in 1795.

H. Brugmans, litt. cand. te Groningen, over een studentenoproer te Groningen in 1629.

Mr. S. Gratama te Assen,

a. over vormen van schriftelijk bewijs in de Ommelanden;

b. over het gild-, water- en stapelrecht van Groningen;

c. over den omvang van de stadstafel.

Prof. Dr. P. J. Blok te Groningen,

a. over de twisten der Schieringers en Vetkoopers;

b. ter onderzoeking van uit het archief te Utrecht gedeponeerde stukken van het klooster St. Odulphus.

C. Hofstede de Groot te Groningen, tot onderzoek en raadpleging van een lijst van Haarlemsche schilders, ten dien einde uit het archief van Haarlem in het Groningsche archief gedeponeerd.

Prof. Dr. J. Reitsma te Groningen, tot onderzoek naar de eerste ordonnantiën door de regeering van Groningen in zake de reformatie gegeven.

Dr. G. Brom te Groningen,

a. tot onderzoek van pauselijke bullen berustende in het archief in Groningen;

b. tot raadpleging van een uit het archief des Rijks gedeponeerde pauselijke bul, betreffende het klooster Beddebur.

Dr. J. Worp te Groningen, over den 17den eeuwschen dichter Dr. Ludolph Smid, inwoner van Groningen.

Mr. A. O. H. Tellegen te Groningen, over de conditiën van verhuring van plaatsen in de Kijlcompagnie.

Mr. E. van Loon te Groningen, tot onderzoek der stadsordonnantiën en plakkaten in zake het verkeer te water.

L. M. Moolenaar, adjunct-directeur der gemeentewerken te Groningen, over den aanleg van de Spilsluizen te Groningen in 1672.

Mr. J. E. Heeres, te 's Gravenhage, over het schoolwezen in de Ommelanden in de 17de eeuw.

Mr. H. D. Guyot te Groningen, over fransche refugiés, die te Groningen het burgerrecht hebben verworven.

Tot raadpleging van in de rechterlijke archieven berustende beklembrieven en koopbrieven werden onderzoekingen gedaan door de h.h. notaris W. Koning, te Zuidhorn, Mr. T. Siertsema, te Veendam, en T. Folmer, te Groningen.

Herhaaldelijk werd het archief bezocht en de oude charters, de chartularia en de oorkondenboeken geraadpleegd door de h.h. Prof. Dr. P. J. Blok, Prof. Dr. J. Reitsma, Prof. Dr. C. H. van Rhijn, Dr. J. te Winkel, Dr. S. D. van Veen, Mr. S. Gratama, te Assen, en Mr. J. L. Berns, te Leeuwarden, die met den commies-chartermeester, Mr. J. A. Feith, de omvangrijke taak een „Oorkondenboek van de provinciën Groningen en Drenthe" samen te stellen, hebben op zich genomen.

De heer Mr. J. G. C. Joosting, is sedert medio November als volontair dagelijks op het archief werkzaam; door hem werd in 1890 een register gemaakt op het nieuw aangekochte Chartularium van het klooster Selwerd en op de ordelen van de stadsregeering van Groningen in civiele zaken gegeven, van de jaren 1565—1577.

Eindelijk werd door een vijftal litt. studenten, de heeren H. Brugmans, M. G. De Boer, K. Lijndrajer, W. A F. Bannier en Kolthoff, herhaaldelijk gebruik gemaakt van het archief, om zich in het lezen en verstaan van handschriften en charters te bekwamen, terwijl nog aan enkele personen korte mondelinge mededeelingen, meerendeels van genealogischen aard werden gegeven.

IX. *Uitkomst van de bemoeiïngen met de gemeente- en waterschaps- en andere archieven.*

Deze bemoeiïngen waren niet noodig; zij hadden buitendien niet plaats.

De Rijks-Archivaris van Groningen,

H. O. Feith.

Het oud provinciaal archief in Drenthe.

Overeenkomstig het 17de artikel mijner instructie heb ik de eer aan Uwe Excellentie als verslag omtrent den toestand van het Rijksarchief in Drenthe het volgende mede te deelen:

I. *Toestand der bewaarplaats van het archief.*

De bewaarplaats der tot het archief behoorende stukken bleef dezelfde. Dezelfde bezwaren als waarop in mijne vorige verslagen werd gewezen, bleven mitsdien bestaan.

Ik neem derhalve de vrijheid daarop weder de aandacht te vestigen en wijs tevens met klem op het niet te ontkennen en steeds dreigend brandgevaar.

Het ameublement bleef onveranderd, alleen werden vier rolgordijnen en een loketkastje aangeschaft.

II. *De reddings- en brandbluschmiddelen.*

De toestand dier middelen is voldoende, behoudens een klein defect aan den extincteur, dat echter gemakkelijk te herstellen is. Overigens zijn zij overeenkomstig de op dit stuk gegeven voorschriften in de lokalen aanwezig.

III. *Toestand der archiefverzamelingen.*

De toestand bleef dezelfde. Voor het goed droog houden werd zooveel mogelijk zorg gedragen.

IV. *Werkzaamheden en voortgang der inventarisatie en ordening van het archief.*

De beschrijving overeenkomstig het gewijzigd plan van inventarisatie werd voortgezet en vorderde tot 1570. Tot dat jaar is tevens het register van persoons- en plaatsnamen bijgehouden, zoo ook de lijst der zegels.

De stukken, welke, ook meer verwijderd, betrekking hebben op de gemeente Meppel, werden in verband met het oud-archief dier plaats geordend en voorloopig beschreven.

Daarbij, en ook vroeger reeds, bleek, dat onder de nog slechts zeer globaal geordende stukken nog onderscheidene voorkwamen, die uit de 16de eeuw dagteekenen. Om die reden zette ik voorloopig de inventarisatie na 1570 niet voort, maar hield mij bezig met de meer nauwkeurige ordening der zooeven bedoelde losse papieren. Deze is nu afgeloopen in aansluiting met het in mijn vorig verslag vermelde, ten aanzien van de stukken, welke de Oostermoersche vaart of Hunze betreffen. Voorts ook, onder meer, ten aanzien van die, welke handelen over de geschillen met de omliggende gewesten; zoo met Overijssel over de grensscheiding en den tol bij Zwartsluis; met Friesland, Bentheim en Munsterland over de limieten; met Groningen over hetzelfde en over den afvoer van turf en andere waren door de Hunze of het Schuitendiep en de andere kanalen der stad. Voorts werden de stukken behoorende tot het archief uit de jaren 1795—1800 beter geordend en de indices op de protocollen aangevuld en verbeterd. Ten gevolge dezer werkzaamheden werd met de indices op de protocollen der handelingen van Ridderschap en Eigenerfden en van Drost en Gedeputeerden niet veel gevorderd.

V. *In druk uitgegeven bescheiden behoorende tot het archief.*

Hieronder valt niets te vermelden.

VI. *Aanwinsten door geschenk, aankoop, enz. verkregen; verliezen.*

Naar het archief werden overgebracht de protocollen, afkomstig van de schultengerechten van Borger en Gasselte en van Meppel. Op de laatste kom ik terug in de voorlaatste rubriek. Wat de eerste betreft, die overbrenging stond in verband met de ontvangst eener hoeveelheid losse stukken van de schulten aldaar afkomstig, mij door den Burgemeester van Gasselte toegezonden. Daaronder bleken verscheidende te zijn, welke de burgerlijke administratie betroffen. Op mijne vraag of de Burgemeester op de terugzending daarvan prijs stelde, ontving ik een ontkennend antwoord, zoodat het geheel in het depot alhier werd geborgen. Hoewel vele dier stukken op zich 'zelve weinig waarde hebben, is het geheel niet onbelangrijk, omdat het licht werpt op de verhouding der schulten eenerzijds tot het algemeen landschapsbestuur, anderzijds tegenover de communale verbanden, bepaaldelijk tegenover de markegenoot-

schappen. De inventaris van beide gedeelten, voorloopig bij elkaâr gehouden, gaat hiernevens als Bijlage I.

Voorts werden nog in de bedoelde bezending gevonden en in het depot geplaatst:

Een willekeur der buren van Gieterveen van 1730.

„Staat van het benoodigde in de gemeente van het carspel Anloo", 1809.

Stukken betrekkelijk overeenkomsten over den afvoer van turf tusschen de veengenooten van Buinen en de stad Groningen, 1800/13.

Ten geschenke ontving ik van den heer H. J. Oosting, ten behoeve van het archief alhier:

Een handschrift (15de eeuw), bevattende den seendbrief van 10 Febr. 1332 (gedr. bij von Richthofen, Fr. Rechtsqu. S. 518 fllg. Dr. Mon. I p. 115 sqq.)en het landrecht van 1412. (Magnin Overz. II 2, p 229 vlg. v. Richthofen S. 522 fllg.)

Een extract-resolutie van Gedeputeerde Staten van Drenthe over de betaling der gerechtskosten van 19 Mei 1602; en

voorts onderscheidene gedrukte stukken, waarvan een lijst is opgemaakt.

Verdere aanwinsten van bescheiden tot de eigenlijke oude archieven behoorende, kwamen niet voor.

Overigens werden ten geschenke ontvangen,

Van Uwe Excellentie:

Bundels XI der Verslagen over 1888 omtrent 's Rijks oude archieven en omtrent 's Rijks verzamelingen van geschiedenis en kunst;

De muntmeesters en hun muntslag in de provinciale en stedelijke munthuizen van de Republiek der Vereenigde Nederlanden en van de Bataafsche Republiek, en in de Utrechtsche munt van het Koninkrijk Holland en tijdens de inlijving bij het Fransche Keizerrijk, door Mr. L. W. A. Besier;

Geologische kaart van Nederland door dr. W. C. H. Staring, 2de druk.

Van de Gedeputeerde Staten der provincie Drenthe:

Een exemplaar der notulen van het verhandelde in de najaarsvergadering der Provinciale Staten over 1889, in die van 4 Febr. 1890 en in de zomervergadering van 1890.

Van den Commissaris des Konings in Drenthe:

Het verslag door Gedeputeerde Staten uitgebracht omtrent den toestand der provincie Drenthe over het jaar 1889.

Van de Kamer van Koophandel en Fabrieken te Assen:

Een exemplaar van haar verslag aan den gemeenteraad, over 1889.

Van Burgemeester en Wethouders van Deventer:

De Cameraars-rekeningen van Deventer. Dl. III, 2de helft, uitgave van Mr. J. I. van Doorninck.

Van Burgemeester en Wethouders van Kampen:

Register van charters en bescheiden in het oud archief van Kampen. Dl. VII.

Van Burgemeester en Wethouders van Nijmegen:

Inventaris van het oud rechterlijk archief dier gemeente.

Van Jhr. Mr. Th H. F. van Riemsdijk, algemeen Rijksarchivaris:

Een afdruk van diens verhandeling over de Registers van Gerard Alewijnsz.

Van den Rijks-archivaris in de provincie Limburg:

Overzicht der pastoreele doop-, trouw- en sterfregisters, zich bevindende in de gemeenten der provincie Limburg.

Van Mr. J. A. Feith, commies-chartermeester bij het oud-archief te Groningen:

Inventaris van het huis-archief van de Nienoord.

Van den heer R. R H. toe Laer:

De geslachtslijst der familie toe Laer.

Door mij zelf werd een afdruk van de uitgave der Ordelen van den Etstoel in de werken van P. E. I. P., bedoeld in mijn vorig verslag, in de bibliotheek van het archief gedeponeerd.

Voorts werden buiten een gedrukt landrecht van 1712 met onderscheidene aanvullingen, enkele werken aangekocht, o. a. de laatste uitgave van het Glossarium van Ducange en al wat verschenen is van het Westfaalsch oorkondenboek.

Verliezen kwamen niet voor.

VII. *Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen enz.*

Van den WelEerwaarden heer J. Hogeman, pastoor te Slagharen, ontving ik verschillende afschriften uit een Registrum bonorum en een Registrum memoriarum, afkomstig van de St. Clemens kerk te Steenwijk vroeger aanwezig in het archief dier gemeente, van oorkonden op Drenthe betrekkelijk en nam daarvan copie of maakte er een regest van op.

VIII. *Gebruik van het archief gemaakt door en inlichtingen verstrekt aaa autoriteiten en partikulieren.*

Behalve ambtenaren van het provinciaal bestuur, die nu en dan inlichtingen kwamen vragen, deden persoonlijk nasporingen:

de heer J. Kronenburg, pater-redemptorist te Roermond, betreffende de Maria-vereering in Nederland;

de heer S. Bouma, over de algemeene regelingen van waterstaatsaangelegenheden in deze provincie;

de heer J. M. van Kuyk, naar genealogische bijzonderheden omtrent personen, wier grafsteenen in enkele kerken binnen Drenthe nog aanwezig zijn.

Inlichtingen werden verstrekt, voor zoover dit mogelijk was, aan Gedeputeerde Staten dezer provincie:

omtrent de verplichting tot onderhoud van de monden der wijken aan de N. W. zijde der Drenthsche hoofdvaart;

omtrent het toezicht op de veenderijen;

omtrent de breedte van den weg langs de zuidzijde der Hoogeveensche vaart;

omtrent den rechtstoestand der Oostermoersche vaart van af het voormalig verlaat te Spijkerboor tot aan het Zuidlaarder meer;

aan den heer J. Trosée, jur. et litt. belg. stud. te Utrecht, over stukken in het archiefdepot alhier, betrekkelijk tot de Unie van Utrecht;

aan den Rijksarchivaris te Utrecht, omtrent de namen van personen en plaatsen, voorkomende in de matrikelen der universiteiten te Keulen en te Bologna;

aan den heer G. J. W. Koolemans Beynen, kapitein der infanterie te 's Gravenhage, omtrent den marsch der divisie Dumonceau in 1799; en

aan dr. H. van Kapelle te Sneek, omtrent den Hunnenkloosterberg bij Ruinen.

IX. *Uitkomsten der bemoeiingen met gemeente-, waterschaps- en andere archieven.*

Ook dit jaar namen deze bemoeiingen een groot deel van mijn' tijd in beslag. De ordening en beschrijving van het archief der gemeente Meppel liep ten einde. De inventaris gaat hierbij als Bijlage II.

Daarmede in verband werden de protocollen, afkomstig van het schultengerecht dier plaats naar het depot overgebracht, het archief geordend en nader beschreven; de inventaris wordt hierbij gevoegd als Bijlage III.

Door Uwer Excellentie's ambtsvoorganger was mij bij schrijven van 28 Mei 1889, n°. 1189, Afd. K. W., ook opgedragen het instellen van een onderzoek naar de kerkelijke archieven in deze provincie. Het magere resultaat daarvan, dat de in mijn verslag over 1889 uitgesproken verwachting niet beschaamt, is neêrgelegd in het als Bijlage IV hierbijgaand rapport, waaraan ik tot beter overzicht een korte inleiding heb doen voorafgaan.

X. *Maatregelen in het belang van het archief te nemen.*

Onder deze rubriek zoude ik, voor zoover algeheele verplaatsing van de archieven naar betere en meer geschikte lokalen voorloopig

tot de onmogelijkheden blijft behooren en overbrenging der rechterlijke archieven tot overvulling van de tegenwoordige zoude leiden, niets naders weten aan te geven, bepaaldelijk niet, nu ik de hoop koester, dat door Uwe Excellentie in het voorstel in mijn vorig verslag bedoeld, zal worden getreden.

Assen, 26 Februari 1891.

De Rijksarchivaris in Drenthe,
SEERP GRATAMA.

BIJLAGE I.

—

INVENTARIS

VAN HET

SCHULTENGERECHTS-ARCHIEF

VAN

BORGER, GASSELTE en GASSELTER-NYEVEEN.

1. „*Protocol* (n°. 1) *des schultamps Borger en Gasselte.*", bevattende hoofdzakelijk copieën van obligaties (rentebrieven), met en zonder pand- en borgstelling; acten van koop en overdracht van onroerend goed (waaronder schepen); van testamenten en van een akte van opening van een testament; 1720—1769, met inhoudsopgave.

2 „*Het tweede prothocol* (n°. 2) *van versegelinge van Borger en Gasselte*", bevattende hetzelfde als het vorige, ook copieën van schenkingen van acten van afkoop van erfrecht; van een huwelijkscontract en inventarissen van bij executorialen verkoop en bloc toegewezen roerende goederen; 1769—1807, met inhoudsopgave. Na 1802 echter slechts obligaties en enkele acten van overdracht van vast goed.

3„*Het derde prothocol* (n°. 3) *der verzegelingen des scholtampts Borger en Gasselte*", bevattende copieën van obligatiës, met en zonder pand- of borgstelling; 1807—1811, met inhoudsopgave.

4. „*Prothocol* (n°. 13) *van vrijwillige zaken*" voor het „schultambt Gasselte", bevattende hetzelfde als n°. 2 echter slechts enkele copieën van obligaties. Ook komt er in voor het kerke-reglement der Joodsche gemeente van Drouwen (1804); 1803—1810, met inhoudsopgave.

5. „*Het prothocol* (n°. 4) *der versegelinge des scholtampts Gasselter-Nyeveen*", bevattende hetzelfde als n°. 2; 1749—1811, met inhoudsopgave.

6. „*Prothocol* (n°. 14), *van ter leen gegeven goederen en het voedervee*", bevattende acten van beleening, 1803—1808; met inhoudsopgave.

7. „*Mombaarprotocol* (n°. 5) *des scholtamts Borger en Gasselte*", bevattende copieën van acten van aanstelling van, van eedsaflegging en van rekening en verantwoording door voogden, inventarissen van minderjarigen, 1720—1732; met inhoudsopgave.

8. „*Het tweede mombaarprotocol* (n°. 6) *des scholtamts Borger en Gasselte*", bevattende hetzelfde als het vorige, 1732—1745; met inhoudsopgave.

9. „*Het derde momberprotocol* (n°. 7) *des scholtamts Borger en Gasselte*", bevattende hetzelfde als het vorige, benevens een copie van de overeenkomst omtrent de goederen van een minderjarige, 1745—

1766, sedert 1765 ook voor Gasselter-Nijeveen; met inhoudsopgave.

10. „*Het vierde momberprotocol* (n . 8) *des schultamts Borger en Gasselte en Gasselder-Nyveen*", bevattende hetzelfde als het vorige; ook copieën van eenkindschapscontracten, van twee acten van afkoop van erfrecht, 1766 - 1786; met inhoudsopgave.

11. „*Het vijfde momberprotocol* (n°. 9), *des schultambs Borger, Gasselte en Gasserder-Nyveen*", bevattende hetzelfde als n°. 7, benevens copieën van eenkindschapscontracten, (ook een testament), 1786—1805; met inhoudsopgave.

12. „*Het VIde voormomber-protocol* (n°. 10), *over het scholtambt Borger, Gasselte en Gasselder-Nieuwveen*", bevattende hetzelfde als het vorige, benevens copie van een acte van verleening van venia aetatis, 1805—1811; met inhoudsopgave.

In portefeuille n°. 1.:

Losse stukken betreffende de vrijwillige rechtspraak; zijnde

13. drie obligaties, 1696, 1702 en 1715, en een acte van koop en overdracht der halve plaats „ter Bronger" te Borger van 1713;

14. en voorts uit de jaren 1733—1811; overeenkomende met de protocollen van „verzegelingen". (Inv. n°. 1—6).

In portefeuille n°. 2.:

Dito dito, overeenkomende met de momberprotocollen. (Inv. n°. 7—13) zijnde:

15. een aanschrijving van het „Gerechtshof in het Departement van den Ouden IJssel" over het inzenden van de lijsten der pupillen en hunne voogden, 1800.

16. Stukken betreffende de administratie der voogden, zijnde contracten van opvoeding van minderjarigen en machtigingen tot verkoop van goederen aan minderjarigen behoorende; 1728—1800.

17. Rekeningen van voogden; 1780—1811.

18. Contracten van eenkindschap; 1760—1807.

19 Een acte van verleening van venia aetatis; 1762.

Voorts:

20. Testamenten; 1749—1811.

Pakket n°. 1.:

21. „Tilbare mijnceduls", zijnde verbalen van de verkoopingen van roerende goederen (ieder jaar in één band geschreven); 1741—1764.

Pakket n°. 2.:

22. Dito dito; 1765—1780.

Pakket n°. 3.:

23. Dito dito; 1781—1793.

Pakket n°. 4.:
24. Dito dito; 1794—1809; en
25. Losse verbalen; 1720—1808.

Pakket n°. 5.:
26. Verbalen van publieke verkoopingen van onroerende goederen; 1721—1785.

Pakket n°. 6:
27. Dito dito; 1785-1799.
28. „*Prothocol* (n°. 11) *van continueuse* (sic) *zaken, staande ter beslissinge van de lage bank, scholtambt Gasselte*"; zijnde exploiten van uitpanding, 1804—1810; met inhoudsopgave.
29. „*Prothocol* (n°. 12) *van exsecutiën en distractiën*", 1804—1811; met inhoudsopgave.

In portefeuille n°. 3:
30. Stukken betreffende de gewone rechtspraak, processtukken; 1734—1784.

In portefeuille n°. 4:
31. Dito dito; 1784—1811

In portefeuille n°. 5:
32 Inventarissen van nagelaten boedels (meestal onder de erfgenamen minderjarigen); 1746—1808.
33. Stukken betreffende de afrekening en vereffening van nagelaten en insolvente boedels. 1725—1811.
34. Stukken betreffende enkele strafzaken en de verrichtingen van den schulte dienaangaande; 1791—1811.
35. Aanschrijvingen aan den schulte, als hoofd der plaatselijke politie, bepaaldelijk opgaven van deserteurs met signalementen; 1800—1809.
36. Verzoeken, tot het begraven van gevonden lijken met beschikking; 1768-1805.
37. Formulieren van verschillende acten, ten behoeve van den schulte.
38. Enkele brieven gericht aan, en rekeningen voor de schulten in de uitoefening van hun ambt, niet elders te plaatsen; 1772 en volgende jaren.
39. Eenige geheel onbepaalbare stukken zonder gewicht.

Stukken betreffende het schultambt van Borger en Gasselte.

In portefeuille n°. 1:
Stukken ingekomen bij en uitgegaan van den schulte, betreffende het algemeen burgerlijk bestuur;

tegenover het Landschapsbestuur, 1759—1795; den schulte, als secretaris van het „plaatselijk bestuur", 1799; den schulte tegenover de opvolgende gewestelijke en plaatselijke besturen, 1801-1810.

In portefeuille n°. 2: dito dito als de vorige, 1810—1812.

In portefeuille n°. 3: Stukken betreffende verschillende onderwerpen van burgerlijk bestuur.

Belastingen:

a. Heerdstedenregisters voor Borger; 1794 en 1804.

b. Grondschattingsregisters voor Gasselte (17de en 18de eeuw), benevens modelkohieren van vaste goederen.

c. Heerdstedenregister voor Gasselte (1744); dito dito voor Gasselte, Gasselter-Nieveen en Gasselter-Boerveen (1794 en 1804). „Protocol wegens het collateraal om an te geven de erfenissen en vrijwillige verkopinge (1752-1802), en antekeninge der grote der janneverketels van het scholtambt Borger en Gasselte en Gasselter Nijveen"; 1751—1786.

d. Enkele stukken betreffende de heffing van het collateraal, zijnde de 40e penning bij overdracht van vast goed en de 30e bij versterf in de zijlijn; 1747—1801.

e. Aanteekeningen betreffende den door-, uit- en invoer van thee, koffie enz. naar aanleiding van de in overeenstemming met de provincie Groningen nieuw ingevoerde belasting op die waren; 1793/4.

f. Opgaven omtrent het aantal der contribuabelen en de hoegrootheid hunner bezittingen in het scholtambt van Borger en Gasselte, ten behoeve der heffing van 2 % op de bezittingen; 1803/4.

g. Stukken betreffende de patentbelasting; 1806/11.

h. Enkele stukken betrekkelijk de heffing van het recht op de overdracht van vast goed; 1808.

i. Stukken, formulieren en materieel betrekkelijk de zegelbelasting; 1809/10.

j Stemlijsten der burgers te Borger en Gasselte; 1802/05.

k. Stukken betreffende de inkwartiering van krijgsvolk, de levering van wagens en transportmiddelen voor de troepen, en de betaling der kosten daarvan; 1795/1803.

l. Stukken betreffende de burgerwapening, de werving van recruten, de conscriptie en de nationale garde; 1800/13.

m. Twee certificaten over den gezondheidstoestand van doorgevoerde ossen; 1777 en 1789.

n. Particuliere stukken der schulten van af 1729.

o. Enkele opgaven betreffende de verpachting van de belasting op het bier, de gebrande wateren enz. te Gasselte en de opbrengst daarvan (verhouding van den schulte als particulier tot den collector); 1801/5.

p. Fragmenten van een particulier aanteekenboek.

Stukken betreffende het kerspel van Borger en Onderdeelen.

Twee stukken betrekkelijk de volmachten van Borger; 1799 en 1807.

Kerspelrekening van Borger (1730), extracten der rekeningen van Borger en van de bijbehoorende dorpen; 1795—1801.

Staten van het benoodigde „in de gemeentens van het carspil Borger", benevens een verdeeling van den omslag tot vinding der kosten, met bijbehoorende stukken; 1808/10.

Opgaven omtrent de huizen en de bevolking van het kerspel Borger. 1810.

Opgave van de nummers der huizen in het kerspel Borger; 1806.

Extracten uit de doop- en trouwregisters en een lijst der gestorvenen te Borger; 1810.

Stukken betreffende het armwezen en de diaconie te Borger; 1778—1810.

Register van hen, die de hekken om het kerkhof te Borger moeten onderhouden; opgemaakt 1773.

Stukken betreffende landverdeeling te Drouwen; 1764—1801.

Stukken betreffende het geschil over de grenzen der marken van Borger en Drouwen; 1704/08.

Stukken betreffende een procedure van J. Aling, schulte van Gasselte en Borger tegen de kerspellieden van Borger, over de voldoening eener hem toekomende vordering ten laste van het kerspel; 1721/23

Een rochtbrief behoorende tot een procedure over de grenzen der marken van Borger en Grolloo; 1728.

Stukken betreffende een geschil over de grenzen der marken van Drouwen en Grolloo; 1740/1.

Stukken betreffende de kerspels van Gasselte en Gasselter-Nijeveen.

Een stuk betreffende het stellen van een volmacht voor Gasselte; 1761.

Een rekwest van de gewapende burgermacht te Gasselte, om vergoeding, wijl zij op order van het landsbestuur naar Gieterveen zijn getrokken; 1799.

Opmeting van het Gasselter Boerveen; 1761.

Een stuk betrekkelijk de inning der schatting te Gasselter-Nijeveen; 1798.

Een stuk betrekkelijk de aanstelling van een schoolmeester aldaar; 1808.

Staten van het benoodigde „in de gemeenten van het karspel Gasselte"; 1809/10, benevens een rekening van ontvang en uitgaaf over 1809.

Staten van het benoodigde „in de gemeenten van het karspel Gasselter-Nieuwveen"; 1809/10.

Opgaven omtrent de gehuwden en de overledenen te Gasselte; 1810.

Stukken betreffende de diaconie en het armwezen te Gasselte; 1777/89.

„Register van de sunt Adolfy pagt wegens Gasselt."

Eenige stukken betreffende het geschil over de grenzen der marken van Gasselte en Grolloo. 1645/58;

BIJLAGE II.

INVENTARIS

VAN HET

ARCHIEF der gemeente MEPPEL,

INLEIDING.

In den zomer van 1889 bracht ik een bezoek aan het gemeentelijk archief te Meppel.

In een doos vond ik een aantal charters geborgen, grootendeels door mijn' voorganger beschreven en van nummers voorzien. Op den zolder van het gemeentehuis waren in een kast goed en droog geborgen een twintigtal protocollen behoorende tot het oud-archief. Daartegenover in een loketkast bevond zich een hoeveelheid losse stukken, die in vroegeren tijd vermoedelijk eenigzins geordend, later weder door elkaâr waren geraakt.

Tot ordening en inventarisatie werd mij dat alles toegezonden, benevens eenige portefeuilles met losse stukken, die later nog werden gevonden.

Eenige weinige stukken, afkomstig van het Meppeler schultengerechtsarchief werden daaruit geschift. Van het overblijvende, het eigenlijk gezegde gemeente-archief geeft de volgende inventaris een overzicht. 1)

Van vroegere ordening der losse stukken bleek zeer weinig. Van vóór 1807 was er geen spoor van te vinden. In de protocollen van vóór dat jaar dagteekenende werden nu en dan enkele ingekomen stukken in extenso opgenomen en dan de daarop gevallen beslissing medegedeeld. Dit is van af 1807 tot 1811, tot de invoering der Fransche instellingen, doorgaande het geval, voor zoover de aanteekeningen van het verhandelde niet geheel ontbreken. Op deze en de vroegere protocollen waren naar de behandelde onderwerpen alphabetisch ingerichte registers gemaakt. Onder de Fransche overheersching had de maire de gewoonte in een doorloopend register naar tijdsorde alleen op te teekenen de bij hem ingekomen stukken, en op de losse stukken den datum van ontvang te noteeren.

De zoo juist vermelde alphabetische registers heb ik, voor zoover mij noodig en gewenscht scheen, aangevuld, en waar een in een los stuk behandeld onderwerp in het register niet voorkwam, dit alsnog daarin bijgevoegd. Voorts is in de protocollen naar de

1) Later werden door mij in het kerkelijk archief eenige stukken gevonden, die beter op hunne plaats waren in dat der burgerlijke gemeente.
Met toestemming van kerkvoogden werden zij daarin overgebracht, en zijn mitsdien in den inventaris opgenomen, nadat deze reeds afgewerkt was.

losse stukken verwezen, en op de laatste aangeteekend, zoo ja en waar in de protocollen de daarin behandelde zaken voorkomen.

Vóór het jaar 1621, waarmede de protocollen beginnen is van alle losse stukken een nauwkeurig regest gemaakt. Van dat tijdstip af tot dat zij meer uitvoerig worden (1702), is van ieder los stuk kortelijk de inhoud aangegeven. Van af het laatst genoemde jaar is met behulp van de boven nader beschreven registers en den hierachter volgenden inventaris alles zeer spoedig te vinden.

Wat betreft de indeeling en de algemeene wijze van beschrijving verwijs ik naar het slot der inleiding, die aan den door mij vervaardigden inventaris van het oud-archief van Coevorden, vooraf gaat. Dezelfde regels zijn ook in dezen gevolgd; ze hier weder te herhalen schijnt overbodig. Alleen zij opgemerkt, dat voor Meppel de afdeeling „Rechtspraak" vervalt om de eenvoudige reden, dat het plaatselijk bestuur, als zoodanig, daartoe, althans later de bevoegdheid miste, en voor vroegeren tijd daarvan uit de stukken niet blijkt, terwijl de laatste afdeeling van dien inventaris onnoodig werd bevonden.

Assen, 4 Februari 1891.

De Rijksarchivaris in Drenthe,

SEERP GRATAMA.

INHOUD.

INVENTARIS.

AFDEELING I. — ALGEMEEN BESTUUR.

A. Oudste stukken ± 1430—1621.

Nos. 1—7; in portefeuille nº. 1.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz.
1.		Een klein register op perkament, lang octavo, gecopieerd door Henricus Meppel, ejusdem pagi ludimagister et notarius publicus, naar een copie door Henricus Woltinge van 1496, waarin verschillende opgaven, o. a. van de verdeeling der opbrengst aan den kerkheer van Kolderveen (1437), een slagcedel der Weteringe (1457), de verplichting tot het onderhoud der brug aan de zuidzijde der kerk, een slagcedel voor den dijk tusschen „der older A en Kralemanscamp" (1446), een overeenkomst tusschen de buren van Meppel en den pastoor heer Johan Woltersz en nog een regeling van onderhoud eener brug.	Gedrukt bij Magnin, Kloosters p. 137. vllg. Ook in copie.
2.	1437, 25 Maart, op onser Vrouwen avont Annunciatio.	Roelof Johansz., Roelof Hesselsz., Johan Lukensz. en Evert van Cralen verklaren, onder strafbepaling, de marke van Mep-	Copie op papier naar eene, door Henrick van Woltinghe gemaakt.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz.
		pel binnen het jaar te zullen scheiden, zooals in den brief is aangegeven (het betreft slechts weideland, en ook aan anderen worden aandeelen toegewezen), terwijl aan enkelen tevens verplichtingen worden opgelegd, als die tot onderhoud van wegen en het betalen van een „palmhenne mit tien eijer". Gezegeld hebben Peter den Roeper, schulte te Meppel, Roelof Johansz., Johan Luyckens en Evert van Cralen.	
3.	1560, 15 Juli te Vollenhove.	Johan van Ligne, graaf van Arenberch, stadhouder van Friesland, Overijssel, Groningen en Lingen, verklaart op het verzoek van de ingezetenen van Meppel tot verzetting hunner jaarmarkt, wijl deze met die te Oldemarkt op St. Lambert (17 Sept.) samenviel, de jaarmarkt te Meppel voortaan op den dag Exaltationis Crucis (14 Sept.) te hebben bepaald, en beveelt Engelbert van Ensse, drost te Coevorden, dit bekend te maken; voorts zegelt en onderteekent hij het stuk.	Origineel perkament; staart en zegel verdwenen.
4.	1585 1 Jan. te Utrecht.	De Raden van State, gecommitteerd tot de regeering van de Geünieerde Provinciën aan de oostzijde van de Maas, verleenen sauvegarde aan de ingezetenen van Dieverdingspil en van Zuidwolde, dewijl de Staten-Generaal hunne resolutie over de verwoesting van het platte land hebben ingetrokken, onder voorwaarde, dat bedoelde ingezetenen de opgelegde contributies te Hasselt in handen van Herman Geerts	Copie papier, geauthentiseerd door Egbertus Egberti Biscopius, notarius publicus, Campensis.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz.
		betalen, en geen de minste verstandhouding met den vijand plegen, bepaaldelijk niet met dien te Steenwijk en Zwartsluis aanwezig, en met bijvoeging dat de copie voor het origineel zal gelden.	
5.	1605, 10 April.	Mathias Ketel, schulte, de „gemeene Twalve regierders van Meppel", de „Swaeren", die van de Oosterboer, met „de olde principael borgerye", stellen een nieuwe „buurwillekeur" ter vervanging van de oude van 16 Juni 1554 vast, tot regeling van het inwendig plaatselijk bestuur, van handel en verkeer enz.; welke door den drost Caspar van Ewsum ten teeken zijner goedkeuring wordt bezegeld.	Origineel perkament; Magnin, Kloosters p. 156. vllg.
6.	1618, 10 Maart.	Besluit, dat er een nieuwe omslag in de schatting zal worden gemaakt door de „Twalven" en eenige gecommitteerden, uit de burgerij, uit ieder rot één, met eenige bepalingen tot bevordering der vrijheid bij en der juistheid van dat werk. Tevens wordt vastgesteld, dat personen, die zich te Meppel vestigen willen, moeten overleggen een bewijs van den schulte der plaats, van waar zij komen, en voorts dat zij, die hunne huizen verhuren, aansprakelijk zullen zijn voor de schatting.	Origineel, met vele namen onderteekend.
7.	1621, 30 April Brussel.	De aartshertogen nemen in hunne bescherming en verleenen een brief van sauvegarde aan de ingezetenen van Meppel met hunne bezittingen, onder verplichting tot regeling van de betaling der contributies.	Origineel, met opgedrukt zegel onder ruit, geteekend: „Albert", en lager: „ter ordonnantie Verreyken".

B. Protocollen der handelingen van het plaatselijk bestuur.

Nos. 8—22.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.
8.	1621—1702.	„Carspelresolutie-protocol" (n°. 1), bevattende handelingen en besluiten van het karspelsbestuur, opgaven der daarin en tot kerk- en armvoogden verkozenen, copieën van besluiten van de Staten van Drenthe en Overijssel voor Meppel van belang, enkele copieën van ingekomen missives enz.; gemerkt A.
9.	1702 en 1703.	„Protocol (n°. 2) van Meppel anno 1702", dito dito als het vorige.
10.	1702—1730.	Protocol (n°. 3), zijnde „Kladdeboeck der resolutiën genomen bij het karspell Meppel", dito dito als het vorige.
11.	1731—1779.	„Protocol (n°. 4) van het karspel Meppel" dito dito als het vorige, gemerkt C., achterin alphabetisch register naar de onderwerpen op A, B en C (Inv. nos. 8, 10, 11)
12.	1755—1795.	Protocol n°. 5, bevattende publicaties en besluiten van Ridderschap en Eigenerfden, van Drost en Gedeputeerden, van de Representanten van het volk van Drenthe en voorts van de Staten-Generaal, voor Meppel van belang en onmiddellijk aan het bestuur gericht.
13.	1780—1796.	„Protocol (n°. 6) van het karspel Meppel", bevattende handelingen en resoluties, met copieën van in- en uitgaande missives en rekwesten met daarop gevallen beschikkingen, gemerkt D, achterin alphabetisch register als bij Inv. n°. 11.
14.	1796—1810.	Protocol n°. 7, bevattende hetzelfde als het vorige, van 1796—1798 en van 1801—1805; enkele publicaties uit de jaren 1798—1801, benevens rekeningen en verantwoordingen door ambtenaren afgelegd, uit de genoemde jaren en van 1807—1810; achterin register als bij het vorig n°.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.
15.	1798-Dec. 1800.	Protocol n°. 8, bevattende handelingen en resolutien van het bestuur met ingekomen missives, voorts aanteekeningen over de grondvergaderingen, achterin register als bij het vorig n°..
16.	1805—1807.	Protocol n°. 9, zijnde een „Register van missives en besluiten van het bestuur der Landschap Drenthe met de antwoorden en resolutiën op deselve gevallen" (handelingen van het gemeentebestuur enz.) gemerkt A.
17.	1807—1808.	Protocol n°. 10, bevattende: „Notulen van het verhandelde in de vergaderingen van het gemeentebestuur van Meppel" (tevens copieën, ingekomen missives enz.), gemerkt B.
18.	1808—1810.	Protocol n°. 11, bevattende hetzelfde als het vorige, gemerkt C.
19.		Protocol n°. 12, zijnde een alphabetisch register op de protocollen A, B, en C (Inv. nos. 16, 17 18).
2o.	1811.	Protocol n°. 13, bevattende hetzelfde als n°. 17, gemerkt D.
21.		Protocol n°. 14, zijnde een „Register van ontvangene stukken, en diens executie", Aug. 1811—Sept. 1812.
22.		Protocol n°. 15, dito dito, Sept. 1812—Dec. 1813.

C. Losse ingekomen en uitgegane stukken. 1622—1813.
(nos. 23—178.)

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.
		In portefeuille n° 1, 1622—1702, (*n*°. 23—96).
23.	1622.	Voorwaarden, waarop Jan Coops het ijken der maten en gewichten heeft aangenomen.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.
24.	1626.	Copie der gedrukte aanvulling van het 7de en 32ste artikel van het placcaat van 1596, over de soldaten, die hunne garnizoenen verlaten.
25.	1627/8.	Twee stukken over de betaling van f 500, door de Staten van Drenthe aan het kerspel Meppel toegelegd om twee afgevaardigden naar den vijand te Lingen te sturen tot het verkrijgen van vrijheid van koophandel.
26.	1626/28.	Stukken betreffende de vergoeding der schade door het garnisoen, zijnde krijgsvolk ter repartitie van Friesland staande, aan de kerk toegebracht.
27.	1628.	Stukken betreffende de vergoeding voor het verschaffen van logies enz. aan krijgsvolk, eveneens ter repartitie van Friesland staande.
28.	1630.	Resolutie van de Staten van Drenthe over den afkoop van den impost op het gemaal en den prijs van het brood.
29.	1630.	Aanstelling van H. Senets tot schoolmeester.
30.	1631.	Publicatie van Drost en Gedeputeerden tot uitvoering van nº. 28.
31.	1630/31.	Twee stukken betreffende het in orde brengen en het onderhoud van den dijk bij de Veenbrug tot de landen van de Kinkhorst, en van dien liggende tusschen „de Tweele" en Meppel.
32.	1633.	Copie-resolutie van het stadsbestuur van Vollenhove, waarbij aldaar een kremers-gilde wordt opgericht en bepalingen daarvoor worden vastgesteld.
33.	1634/35.	Rekwest van Syger Ketel, schulte van Meppel, over het aanschaffen van een balans en Kamper gewichten tot het bepalen van het gewicht van het brood, met beschikking van Drost en Gedeputeerden.
34.	1635.	Conditiën van verpachting van de sluis bij het fort Zwartsluis.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.
35.	1635.	Copie-aanschrijving van Drost en Gedeputeerden aan de kerspelsbesturen en schulten in Drenthe over het „verdonkert en veralineert blijven" van geestelijke goederen.
36.	1635.	Copie-ordonnantie voor het schuitevoerders-gilde te Meppel, goedgekeurd door den drost Caspar van Ewsum.
37.	1636.	Resolutie der Staten van Drenthe, waarbij bepaald wordt, dat de ingezetenen van Diever-dingspil en van Zuidwolde, evenals die van Meppel, zich aan het gewicht en de broodzetting binnen Kampen zullen moeten houden, die in de overige gedeelten van Drenthe aan wat te Groningen dienaangaande geldt.
38.	1638.	Verzoek van de „Twalve" aan de Staten van Drenthe, om tegemoetkoming in de achterstallige huur der Latijnsche school met afwijzende beschikking.
39.	1638.	Aanstelling van G. Dircks tot schoolmeester.
40.	1638.	Brief van Roloff van Echten over het onderhoud der Wetering binnen Meppel.
41.	1640.	Stukken betreffende het bouwen van een woning voor den derden meester aan de Latijnsche school, door het karspelsbestuur.
42.	1640.	Resolutie van het bestuur en de ingezetenen om een nieuwe klok aan te schaffen.
43.	1640/41.	Eenige stukken, copieën van resoluties van den Raad van State enz., over de betaling van achterstallige contributie enz. door Drenthe aan de Generaliteit.
44.	1643.	Overeenkomst met mr. Hans van Nuerenburch over het maken van het uurwerk.
45.	1644, 29 April.	„Acte van burgerschap" door Rutger van den Boetselaer, drost van Drenthe, aan Meppel ver-

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.
		leend, waarbij de voorwaarden en regelen voor de vestiging in en het verlaten van die plaats, worden geregeld.
46.	1644.	Besluit dat voortaan „des carspels saecken" zullen worden geadministreerd door de volmachten, o. a. de „uitsettinge" der schatting door hen zal geschieden.
47.	1644.	Rekwest aan Drost en Gedeputeerden van de volmachten van Meppel, de Oosterboer, Kolder- en Nijeveen betreffende de executie wegens achterstallige grondschatting met beschikking.
47*a*.	1646.	Besluit van eenige ingezetenen van het kerspel om geen nieuwigheden in het stellen van gecommitteerden tot den landdag, buiten „de Twaalve" om, te dulden.
47*b*.	1646.	Oproeping van den drost R. van den Boetselaer, aan de gildemeesters om hunne gildebrieven te toonen.
48.	1646/48.	Besluiten van Ridderschap en Eigenerfden over de wijze van schatting der gebouwde en ongebouwde eigendommen.
49.	1648.	Besluit van Drost en Gedeputeerden, waarbij het deel door Meppel in ieder „pay" grondschatting te betalen, wordt vastgesteld.
50.	1653.	Besluit van Ridderschap en Eigenerfden, over de wijze van opmaken der grondschattingsregisters.
51.	1653.	Rekwest aan den Drost over het houden van bijscholen binnen Meppel, met beschikking, dat het niet zal geoorloofd zijn.
52.	1658.	„Vrachtlijste van de veerschippers tot Meppel".
53	1659.	Rekwest aan Ridderschap en Eigenerfden, met verzoek dat de kuipen der schoenmakers- en riemsnijders benedenstrooms van het kerspel mogen worden geplaatst, met gunstige beschikking.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.
54.	1659.	Overeenkomst tusschen gecommitteerden uit de Staten van Overijssel en Drenthe, ter beëindiging van geschillen tusschen de veerschippers en voerlieden van Meppel en Zwartsluis, over het vervoer van goederen.
55.	1664.	Overeenkomst tusschen die van Meppel en Staphorst over het dragen der kosten eener procedure tegen Hasselt betreffende een weg naar Hesselingen.
56.	1665/66.	Opgave der kosten van inkwartiering van krijgsvolk in die jaren.
57.	1667.	Besluit om aan den predikant Joannes Munckerus een „vereeringe" van 100 Car. guld. te geven.
58.	1668.	Aanstelling van B. Apperloo tot „Duytsche schoolmeester".
59.	1672.	Besluit van Ridderschap en Eigenerfden, waarbij de heffing van een heerdstedegeld wordt uitgeschreven en het maken van nieuwe registers daarvoor bevolen
60.	1674.	Instructie voor den ontvanger of schatbeurder.
61	1674.	Last van den luitenant-generaal Rabenhaupt tot het bakken van een bepaald getal brooden in Dieverdingspil en Ruinen.
62.	1672 76.	Stukken betreffende de onkosten van inkwartiering, leveranties en wagenvrachten door Meppel in die jaren betaald.
63.	1676.	Rekwest aan Drost en Gedeputeerden om de achterstallige grondschatting bij parate executie te mogen invorderen, met gunstige beschikking.
64.	1676.	Volmacht op mr. Marten Lamberts om het kerspel in de processen op den rechtdag van 1 Aug. e. k. te vertegenwoordigen.
65.	1677.	Dito op mr. Jacob van der Woude voor alle aanhangige zaken.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.
66.	1678.	Rekwest aan den drost Wilhelm van Bernsauw, heer van Ruinen, houdende verzoek, dat de ingezetenen der nabij gelegen plaatsen mogen worden gelast om bij de opgraving van het Meppelerdiep behulpzaam te zijn, met gunstige beschikking.
67.	1679.	Bekendmaking van de „uitsettinge eener huysschattinge" tot afdoening van kerspellasten.
68.	1679.	Overeenkomst met de gecommiteerden van Hoogeveen en Zuidwolde over het graven in het Meppelerdiep.
69.	1679.	Bekendmaking der „uytsettinge" van een „paye grondtschattinge".
70.	1680.	Volmacht op mr. Jacob van der Woude om het kerspel op het lotting van 8 Juni e. k. te vertegenwoordigen.
71.	1681.	Oprichting van een veer van af de stad tot aan het veerschip op Amsterdam, het zoogenaamde „Kleine veer", en bepalingen daaromtrent.
72.	1681.	Bestek van de reparatie der Latijnsche school.
73.	1682.	Aanstelling van een veerschipper van Amsterdam op Meppel.
74.	1684.	Rekwest van die van de Oosterboer, houdende verzoek om inlichting over de vraag, of zij ook voor het vervolg moeten bijdragen in het tractement van den tweeden predikant te Meppel, met beschikking.
75.	1684.	Verbaal van eedsaflegging door Alef Berens Jonker „als geswooren meter".
76.	1684.	Overeenkomst tusschen de ingezetenen der Oosterboer onderling over de wijze van betaling van hun aandeel in het tractement van den tweeden predikant te Meppel.
77.	1684.	Besluit tot een vrijwillige leening ten behoeve der kerk.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.
78.	1687.	Besluit der burgerij over het maken eener trap bij het kerkhof.
79.	1689.	Twee stukken betreffende de aanstelling van een schoolmeester.
80.	1691.	Besluit van Ridderschap en Eigenerfden over het heffen van heerdstedegeld en over het maken van nieuwe registers daarvoor.
81.	1691.	Aanstelling van Lambert Jansen tot ijker der maten en gewichten.
82.	1692.	Besluit van Ridderschap en Eigenerfden over het heffen van heerdstedegeld en het maken der registers daarvoor.
83.	1693.	Missive van Z. C. de Vos van Steenwijk aangaande de verpachting van het kleine veer.
84.	1693.	Rekwest aan Drost en Gedeputeerden, houdende verzoek, dat ten behoeve der kerk een leening zal mogen worden aangegaan en dat de gerechtigden tot graven in de kerk zullen worden genoodzaakt hunne grafsteenen te onderhouden, met gunstige beschikking.
85.	1694.	Besluit, dat vanwege de burgerij tegen de taxatie van het roerend vermogen door gecommitteerden van de Staten zal worden opgekomen.
86.	1695.	Bekendmaking omtrent de uitvoering van het reglement op de ijk.
87.	1695.	Besluit van Ridderschap en Eigenerfden over het leggen van een brug bij Claes Heynen verlaat en over het onderhoud van den weg, die vandaar naar Meppel leidt.
88.	1695.	Besluit tot het maken van een bestek voor het huis van den „Duytschen" schoolmeester.
89.	1697.	Besluit van Ridderschap en Eigenerfden over het veer tusschen Meppel en Kampen.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.
90.	1697.	Lijst van inkwartiering van krijgsvolk op 18 en 19 October van dat jaar.
91.	1698.	Rekwest aan Ridderschap en Eigenerfden over het toezicht op de straten en waterlossingen te Meppel door „de gesworenen".
92.	1698.	Besluit dat de predikant Munckerus niet zal worden ondersteund bij het invorderen der pastoriepachten en de betaling der kosten.
93.	1699.	Besluit van de Staten van Drenthe over het gebruik van geijkte maten en gewichten, met voorschrift, dat Coevorden en Meppel zich daarin naar Zwolle zullen regelen.
94.	1700.	Besluit van het weversgilde te Meppel, waarbij het loon wordt vastgesteld.
95.	1700.	Resolutie van hetzelfde, waarbij deze wordt ingetrokken en de oude toestand hersteld.
		Portefeuille n°. 2, bevattende:
96--155.	1702—1795.	Losse ingekomen en uitgegane stukken; hierbij de vaststelling der wekelijksche beestenmarkt op Donderdag door de Staten van Drenthe 17 Maart 1772. (Inv. n°. 139. charter n°. 1), geene van de jaren 1703, 1706, 1710, 1711, 1718, 1719, 1722, 1729, 1732, 1733, 1736, 1738, 1739, 1740, 1741, 1742, 1744, 1745, 1746, 1756, 1757, 1758, 1761, 1762, 1766, 1767, 1770, 1773, 1774, 1785, 1793.
		Portefeuille n°. 3.
155, 156, 157.		Dito dito uit de jaren 1795—1798.
		Portefeuille n°. 4.
158, 159, 160.		Dito dito uit de jaren 1798, 1799 en 1800.
		Portefeuille n°. 5.
161—167.		Dito dito uit de jaren 1801—1807.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.
		Portefeuille n°. 6.
167.		Dito dito van 1807.
		Portefeuille n°. 7.
168, 169.		Dito dito uit de jaren 1808 en 1809.
		Portefeuille n°. 8.
170.		Dito dito van 1810.
		Portefeuille n°. 9.
171.		Dito dito van Januari—Augustus 1811.
		Portefeuille n°. 10.
172.		Dito dito van Augustus 1811—Januari 1812.
		Portefeuille n°. 11.
173.		Dito dito van Januari—Mei 1812.
		Portefeuille n°. 12.
174.		Dito dito van Mei—October 1812.
		Portefeuille n°. 13.
175, 176.		Dito dito van October 1812—December 1813.
177.		Publicaties vanwege het gemeentebestuur gedaan in 1812, met register.
178.		Dito dito in 1813, met register. (*In portef. n°.* 17.)

D. Stukken betreffende onderscheiden geschillen, 1573—1806.

Nos. 179-277.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz.
		In Portefeuille n°. 14, *van* 1573—1702; *n°.* 179—223.	
179.	1573. 10 Mei.	Jarich van Botnya, drost van Coevorden en Drenthe, verklaart met de 24 Etten te Rolde in aansluiting aan een vroeger vonnis, uitspraak te hebben gedaan tusschen de buren van Kolderveen en Nijeveen ter eener en die van Meppel en de Wijk ter andere zijde, dat, als de eersten hunne griften niet willen „dammen" en hunne turf te Meppel willen brengen en opslaan, de laatsten niet van de vermindering in de beden en contributiën zullen genieten. De Drost heeft het stuk gezegeld; Johan van Coevorden, landschrijver, het onderteekend.	Origineel papier, met opgedrukt zegel onder een ruit.
180.	1577. 30 Maart.	Olivier Utenhoeven, schulte te Meppel, Kolderveen en Nijeveen oorkondt, dat in het gericht te Meppel voor hem verschenen Johan Bindrinck en Johan Pauwels, die aanspraken Johan Geers te Dunninghe en Hendrik Bartels tot betaling hunner schatting wegens land onder Meppel gelegen. Na verhoor van eenige getuigen, waaronder ook eenige der „Twaalve" als „schatmeysters" wordt het ordel „bestaet" aan Roeloff Santinck van Havelte, die de gedaagden tot betaling der schat-	Origineel papier, met opgedrukt zegel onder een ruit.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz.
		ting verplicht acht, behoudens tegenbewijs, en verder de zaak aan Drost en Etten verwijst.	
181.	1585. 14 Aug.	Johan Seynen Efsinck, onderschulte te Meppel, Kolderveen en Nijeveen oorkondt in het gerecht op verzoek der „Twaalve" van Meppel verschillende getuigen te hebben gehoord omtrent het bedrag der contributie van ieder „dachmaet en koeweide" in de Oosterboer en onder Meppel gelegen, te betalen in een „quota" van 3000 gl.; voorts over de grootte van Dingstede en over het aantal erven in de Oosterboer, het geheel bedrag door hen op te brengen en ten slotte over den toestand van de Oosterboer, ten gevolge van den oorlog in vergelijking tot dien van Meppel, en bezegelt het stuk. Tegenwoordig als keurnooten Wolter Roelefs en Lucas Henricks, die met den onderschulte den brief hebben onderteekend.	Twee origineelen; papier met opgedrukt zegel onder ruit.
182.	1593. 21 Nov. (Stilo consueto).	Johan Seynen Eefsinck, onderschulte te Meppel Kolderveen en Nijeveen, oorkondt, op verzoek der „Twaalven", namens de burgerij van Meppel, een terechtzitting te hebben gehouden, waarin tegen eenige gedaagden verschillende getuigen zijn gehoord over de vraag, of die van de Oosterboer niet verbonden zijn aan Meppel, daarvan het vierde gedeelte uitmaken en dus ook voor dat gedeelte in de rechten en lasten deelen, waarop na een incident over beleediging van Herman Hagewolt, ordel	Origineel papier, met opgedrukt zegel onder ruit.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz
		„bestedet" en gewezen wordt het geleverd bewijs van waarde gekend, behoudens tegenbewijs en voorts de zaak verwezen aan den Etstoel. De onderschulte zegelt en onderteekent het stuk. Tegenwoordig als keurnooten Henrick Peters en Meyloff Jansen.	
183.	1595. 11 Oct.	Johann Seynen Eefsynck, onderschulte te Meppel, Kolderveen en Nijeveen oorkondt op verzoek van eenige volmachten van „die gemeyne Oosterbuiren", tegen één gedaagde verschillende getuigen te hebben gehoord over de vraag of de erven, waar geen huizen op staan, ook in de algemeene lasten deelen moeten, als in het betalen van contributie en het inkwartieren van soldaten, en bezegelt het stuk. Tegenwoordig als keurnooten Wicher Albers en Johan Kiers.	Origineel papier, beschadigd. Het opgedrukte zegel verdwenen.
184.	1596. 16 Sept.	Beschikking van graaf Willem Lodewijk van Nassau op een rekwest van die van de Oosterboer, waarbij aan de ingezetenen van Meppel verboden wordt de eersten met hunne lasten te bezwaren, en	Copia copiae.
	1596. 16 Oct.	Besluit van Ridderschap en Eigenerfden te Rolde, waarbij het geschil tusschen die van Meppel en de Oosterboer ter beslissing naar den Etstoel wordt verwezen.	Copia copiae.
185.	1597.	Een rekwest aan Coenraet de Vos van Steenwijck, drost te Coevorden en van Drenthe, de Ridderschap en de 24 Etten, door de „Twaelve" te Meppel ge-	Concept (?), papier.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz.
		richt tegen die van de Oosterboer, en bepaaldelijk tegen den daar wonenden landschrijver Heimrich van Rossum, waarbij zij aantoonen, dat de Oosterboer onder Meppel behoort, daarvan een vierde deel uitmaakt, en de bewoners in de lasten en rechten der ingezetenen van Meppel deelen, verzoeken in hunne oude rechten te worden gehandhaafd en dat den genoemden landschrijver worde verboden buitenslands te klagen als strijdig met de oude gewoonte. Van de hierbij overgelegde bewijsstukken is nog aanwezig een verklaring van den pastoor te Meppel Johannes Oldertyn, dat de Oosterboer kerkelijk tot Meppel behoort, van 10 Dec. 1596.	
186.	1597. 31 Maart.	Johan Seynen Efsinck, onderschulte te Meppel, Kolderveen en Nijeveen, oorkondt in het gerecht op het verzoek der „gemeene Twalven" van Meppel eenige getuigen te hebben gehoord over het uitbesteden van door hen ter inkwartiering aangewezen soldaten, door inwoners van de Oosterboer bij ingezetenen van Meppel, en bezegelt het stuk. Tegenwoordig als keurnooten: Albert Alberssen en Egbert Struick.	Origineel papier; het opgedrukt zegel verdwenen.
187.	1598. 25 Febr. Olden stijl.	Dezelfde oorkondt, op het verzoek der „gemeyne Twalven ende regierders der stede Meppel" een terechtzitting te hebben gehouden, waarbij tegen eenige gedaagden, nadat getuigen waren gehoord over de vraag, of de Oosterboer niet aan Meppel	Origineel papier met opgedrukt zegel in ruit.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz.
		is verbonden, en in de lasten van contributie en inkwartiering van soldaten deelt voor een vierde, een ordel door de „Twalve" is gevraagd, „bestedet" en uitgesproken, dat hunne vordering daartoe strekkende, dat die van de Oosterboer tot het mededragen der lasten zullen worden gedwongen, wordt toegewezen, behoudens tegenbewijs en onder verwijzing der zaak naar den Etstoel; de onderschulte bezegelt het stuk. Tegenwoordig als keurnooten: Wycher Alberssen en Conraedt Hanssen.	
188.	1600. 18 Aug.	Rekwest door de „Twaalve" van Meppel gericht aan den Stadhouder over de weigering door die van de Oosterboer, waarvan als hoofdoorzaak de landschrijver Heinrich van Rossum wordt aangewezen, om voor een vierde mede te dragen in de algemeene lasten op Meppel rustende; met beschikking van graaf Willem Lodewijk, waarbij zij naar den Etstoel worden verwezen, en van den drost Caspar van Ewsum, waarbij hun de verschijning op het aanstaande lotting te Anloo ter behandeling hunner zaak wordt voorgeschreven.	Origineel papier.
	1600. 25 Aug.	Uitspraak van Drost en Etten, in de bewuste zaak, waarbij, onder verwijzing naar een vroegere uitspraak, wordt vastgesteld, dat de verdeeling der lasten, met gezamenlijk overleg, tusschen Meppel en de Oosterboer zal plaats vinden.	Origineel perkament. Staart en zegel verdwenen. Copie-perkament door Laurens Wichers, notarius publicus.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz.
189.	1607/8. 8 Oct. 1607.	Caspar van Ewssum, drost enz. geeft af een voorloopige beschikking in het geschil tusschen de „Twaalve" van Meppel en Jan Peters Budde c. s. over het voetpad van de Tweelingerbrug naar Meppel, dat dezen bedoeld voetpad voorloopig in den vroegeren staat zullen brengen en het geschil voor den Etstoel zal worden beslist.	Origineel.
	11/18 Juni 1608.	Tijs Ketel, schulte te Meppel, Kolderveen en Nijeveen oorkondt, dat in een terechtzitting op verzoek van Claes Geersen Stenberch, gevolmachtigde der „Twaalve" van Meppel, in dezelfde zaak en over het onderhoud van den Tweelingerdijk, getuigen zijn gehoord en schriftelijk bewijs is geleverd, welk bewijs door de zekeren van waarde wordt verklaard, en in verband met de buurwillekeur van 1605 aan de gedaagden J. Peters Budde c. s. het onderhoud van het voetpad en den dijk wordt opgelegd, met verwijzing der zaak wederom aan den Etstoel. De schulte zegelt het stuk. Tegenwoordig als keurnooten; Claes Hoffmans en Johannes Ridderingshoff.	Origineel.
190.	1619. 23 April.	Rekwest der „Twaalve" van Meppel aan Drost en Gedeputeerden van Drenthe, met verzoek, om een voorloopige overeenkomst door hen aangegaan met den schulte van Hasselt goed te keuren, over het gebruik en de betaling der gelden aan de Zwarte Sluis, met beschikking, dat het bestuur van Meppel	Origineel.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz.
		zich verder van onderhandelingen met den schulte van Hasselt zal onthouden.	
	16 Nov.	Jan Haecke, verwalter van het schultambt Meppel, Kolder- en Nijeveen, oorkondt, in een terechtzitting, op verzoek der „Twaalve" benevens van de gildemeesters der schippers te Meppel getuigen te hebben gehoord over de bevoegdheid der Meppeler schippers om goederen van en naar Amsterdam te voeren, en bij de Zwarte Sluis, zoo deze niet kan worden geopend, over te laden.	Origineel, met opgedrukt zegel onder ruit.
191.	1623.	Een stuk betreffende het geschil met die van de Oosterboer over hunne bijdrage in de kerspelslasten.	
192.	1629/30.	Stukken betreffende dergelijk geschil, over de kosten van het beroep en het tractement van den tweeden predikant Joannes Polheim.	
193.	1630.	Een stuk betreffende het geschil met de volmachten van Kolderveen, over het betalen van schatting van domeinland, gelegen in die marke, bij de „Twalve" in gebruik.	
194.	1633.	Stukken betreffende een geschil over de betaling van pastorie-pacht.	
195.	1636/44.	Stukken betreffende een geschil met ds. Henricus Reuterus, tevens rector der Latijnsche school, over de voldoening door het karspel Meppel van den toeslag op zijn tractement.	
196.	1645.	Getuigenverhoor, enz., op verzoek der „Twaalve"	

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.
		van Meppel gehouden, omtrent het betalen van sluisgeld aan Jan Martens bij de Zwarte Sluis.
196a.	1645/6.	Stukken betreffende een geschil van eenige ingezetenen, gesteund door het gemeentebestuur, met eenige herbergiers over het oprichten van een tappers- en bierstekersgilde (Verg. n°. 293a vllg).
197.	1659.	Brief van het recht, gehouden in een geschil tusschen drie ingezetenen van Meppel en de „Twaalve" over het hebben van een watergang naar de Wetering, met een memorie dienaangaande.
198.	1675/76.	Stukken betreffende een geschil met Wicher Oostingh over diens afzetting als volmacht.
199.	1677.	Stukken betreffende de gerechtelijke inning van erfpacht, door verschillende personen wegens perceelen der Domeinmaat verschuldigd.
200.	1678.	Een stuk betreffende het geschil met Lambert van Cuyck over het gebruik van een stukje land.
201.	1679.	Stukken betreffende het geschil met de predikanten der classis Meppel over betaling van onkosten, gevallen op het beroep van ds. Nyhoff.
202.	1679.	Een stuk betreffende het geschil met de eigenares van het huis Vledderinge over het bezwaren van van de havezathe afgescheiden land, meer dan het huis zelf.
203.	1680.	Stukken betreffende het geschil met twee goudsmeden uit Steenwijk over door hen beloopen boete wegens te licht gewicht.
204.	1670/80.	Stukken behoorende tot twee processen met Wicher Oosting over twee schuldvorderingen ten laste van het kerspel, wegens een obligatie en wegens voorschotten gedaan ten tijde van den inval van den Bisschop van Munster.
205.	1679/80.	Stukken betreffende een geschil met de participanten van het Hoogeveen over de verhooging van het sluisgeld en de vordering van verdiepgeld.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.
206.	1681.	Een stuk betreffende het geschil met een schoenmaker te Meppel over het plaatsen zijner kuipen.
207.	1682/83.	Stukken betreffende het geschil met die van de Oosterboer over de betaling van het vierde gedeelte van het tractement, voor zoover ten laste van het kerspel komende, van den tweeden predikant te Meppel.
208.	1686/87.	Stukken betreffende het geschil met H. E. Bosman over het gebruiken van het land bij de Meppelersluis als opslagplaats.
209.	1688/89.	Stukken betreffende het geschil met die van de Oosterboer over de betaling van de kosten eener goorsprake.
210.	1690.	Vonnis in het geschil met vrouw Catharina Solbach, wed. Haacks, over de voldoening eener obligatie met de interessen.
211.	1692.	Een stuk betreffende het geschil met den Drost, over een zekere jaarlijksche opbrengst uit het kerspel Meppel, waartoe deze beweert gerechtigd te zijn.
212.	1693.	Stukken betreffende een geschil met A. Berens, pachter van het kleine veer, over de nakoming der overeenkomst van verpachting.
213.	1694/95.	Stukken betreffende geschillen met den schulte en den pander over de betaling der kosten van de crimineele justitie, bepaaldelijk voor het onderhoud van eenige gevangenen, enz.
214.	1695/96.	Stukken betreffende het geschil tusschen de „Gesworenen" en het bestuur van Meppel, in dezen vereenigd met eenige melkverkoopers over de grootte der maat voor de melk.
215.	1697.	Een stuk betreffende het geschil tusschen de schippers van Meppel en die van Zwartsluis over het laden van goederen door de eersten op Overijsselsch grondgebied.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.
216.	1698.	Een stuk betreffende het geschil met A. van der Veen over diens weigering om het ambt van gezworene, waartoe hij was aangewezen, aan te nemen.
217.	1699.	Een stuk betreffende hetzelfde als n°. 215.
218.	1699/1700.	Stukken betreffende het geschil met die van de Oosterboer over de betaling der kosten van de crimineele justitie, bepaaldelijk van die voor het onderhoud enz. van een gevangene.
219.	1700/1.	Stukken betreffende het geschil met den Schulte Schickhart over inbrenk op diens rechten en bevoegdheden.
220.	1700/1.	Stukken betreffende het geschil met Jr. Rudolf van den Clooster van het Slot en Vledderinge en met die van de Oosterboer betreffende het recht tot beroeping van een predikant.
221.	1701.	Stukken betreffende het geschil met dezelfden over de uitoefening van het recht van benoeming van een predikant, in dezen over de vraag, wie van de drie candidaten Spies, Struis of Sinjett de eigenlijk benoemde is.
222.	1701.	Vonnis in de zaak met J. C. ter Haar, waarbij deze wordt veroordeeld tot betaling van executiekosten, als borg voor den gewezen schatbeurder Jan Reiners.
		Portefeuille n°. 15, *bevattende hetzelfde als de vorige, van* 1702—1772, n°. 223—251.
223.	1702/3.	Stukken betreffende het geschil met den schulte H. Schickhart over de betaling der kosten van het luiden der klokken, ter gelegenheid van het overlijden van Willem III.
224.	1703/4.	Stukken betreffende het geschil over de betaling der kosten van de benoeming van ds. Z. Spies.
225.	1704.	Stukken betreffende het geschil met J. C. ter Haar over afgrenzing van zijn erf.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.
226.	1704/5.	Stukken betreffende de geschillen over de uitvoering der verordening op, en over het maken van inrichtingen voor de weekmarkt te Meppel.
227.	1706.	Een stuk betreffende het geschil met de diakenen over het publiek verkoopen van kerkegoed.
228.	1709/10.	Stukken betreffende het geschil met de predikanten over hunne vordering tot betaling van 25 sts. voor iedere huweljjksafkondiging.
229.	1715.	Stukken betreffende het geschil met de veerschippers van de Zwarte Sluis, naar aanleiding van de door A. A. van Haersolte, hoogschout van Hasselt, aan Wolter Peters bij uitsluiting verleende bevoegdheid, om de van Holland aangevoerde goederen naar Meppel te brengen.
230.	1717.	Stukken betreffende het geschil met P. E. Withouwt, herbergier te Diever, over de betaling der verteering gemaakt door de Deputaten der classis, ter gelegenheid van het beroep van een predikant te Meppel.
231.	1719.	Stukken betreffende het geschil met de schippers op Amsterdam (groot veerschippersgilde) over hunne overeenkomst om „in eene beurs" te varen.
232.	1720.	Een stuk betreffende het geschil met die van de Oosterboer over betaling van hun gedeelte in de kosten van het beroep van ds. Streso.
233.	1720.	Stukken betreffende het geschil met de eigenaren van het erf „de Rahorst" over de betaling van daarop liggende kerkepacht.
234.	1720/21.	Stukken betreffende het geschil met den oud-ritmeester H. Sichterman, over zijn recht op vier vrouwestoelen in de kerk te Meppel.
235.	1716/22.	Stukken betreffende het geschil met Jan Harmens en later met diens erfgenamen over de aflevering en de betaling van het orgel in de kerk te Meppel.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.
236.	1723.	Stuk betreffende een geschil naar aanleiding van de aan Thijs Jans door den Hoogschout van Hasselt bij uitsluiting verleende bevoegdheid, om de van Holland aangevoerde goederen naar Meppel te brengen.
237.	1725.	Stuk over het betalen door die van de Oosterboer van een vierde deel in de kosten van het overbrengen der goederen enz. van den beroepen predikant ds. H. van Ulsen.
238.	1724/26.	Stukken betreffende het geschil met de veerschippers op Amsterdam over hunne overeenkomst om „in eene beurs" te varen.
239.	1727.	Stukken betreffende het geschil met de „monopolisten op de brandewijn en gebrande wateren" in het district Vollenhove over het visiteeren van Meppeler schepen.
240.	1727/28.	Stukken betreffende het geschil met den rentmeester F. Lunsing, als rechtverkrijgende van den ritmeester H. Sichterman, over het maken van een gestoelte in de kerk te Meppel.
241.	1730.	Een stuk betreffende het geschil met J. D. Holleboer over afpaling van zijn erf.
242.	1734.	Een stuk betreffende het geschil met A. Wijntiens over ongeoorloofd gebruik van kerkegrond.
243.	1735/36.	Stukken betreffende het geschil met den schatbeurder J. W. Boon wegens het doen van rekening en verantwoording over de uitoefening van zijn ambt.
244.	1737.	Vonnis gewezen in het geschil tusschen Meppel en die van de Oosterboer over de administratie der kerkegoederen.
245.	1755/56.	Stukken betreffende het geschil over de benoeming van Jan Stek tot tweeden schoolmeester.
246.	1757.	Stukken betreffende het geschil met de bakkers over de broodzetting.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.
247.	1757.	Stukken betreffende het geschil met Isaak Jacobs om een van elders gekomen bij hem inwonenden jood te doen vertrekken.
248.	1764.	Een uitspraak in het geschil met A. Deutgenius over een door hem gezet loodsje.
249.	1766.	Stukken betreffende het geschil over het beroep van C. H. Heyn, proponent te Almelo, tot predikant te Meppel, bepaaldelijk met H. Vos, L. Kniphorst e. a., die beweerden, dat de eigenerfden uitsluitend daartoe gerechtigd zijn.
250.	1767.	Stukken betreffende het geschil met de predikanten C. H. Heyn en H. Horstenius (emeritus), over het bewonen der pastorie.
251.	1771.	Een stuk betreffende het geschil met den pachter van den zwijgenden tol over een arrest op goederen.
		Portefeuille n°. 16, *bevattende hetzelfde als de vorige*, 1772–1806, n°. 252–277.
252.	1772/75.	Stukken betreffende het geschil tusschen Overijssel en Drenthe over den tol en andere gelden te betalen aan de Zwarte Sluis, waarbij vooral Meppel was betrokken.
253.	1772/75.	Een verzameling copiën van stukken door J. Altingh, schulte van Meppel, aan den secretaris C. W. Ellents toegezonden, om te dienen in het onder n°. 252 genoemde geschil.
254.	1776.	Stukken betreffende het geschil met eenige officieren over hunne weigering om aan de burgerwacht deel te nemen.
255.	1778.	Uitspraak over de vordering tegen A. de Boer, tot voldoening der pachtpenningen van het kleine veer.
256.	1779/80.	Stukken betreffende een geschil met die van de Oosterboer, naar aanleiding van eenige zitplaatsen in de kerk.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.
257.	1782.	Stuk betreffende een dergelijk geschil met J. Last.
258.	1782.	Stukken betreffende een arrest op J. Veneman, schipper van Amsterdam op Meppel, wegens het missen van een stuk vrachtgoed.
259.	1784.	Stukken betreffende het geschil met de bakkers over de broodzetting.
260.	1787.	Een stuk betreffende het geschil met R. Steenbergen c. s. over het recht van overweg over hun land.
261.	1787/88.	Stukken betreffende het geschil met de bakkers over de zwaarte van het brood.
262.	1789.	Stukken betreffende de geschillen met eenige ingezetenen over het wegruimen hunner mestgaten van de openbare straat.
263.	1791.	Stukken betreffende het geschil met die van de Oosterboer over eenige zitplaatsen in de kerk.
264.	1791.	Stukken betreffende het geschil met A. J. Slot over het recht op een kerkstoel.
265.	1795.	Stukken betreffende het geschil met J. Wouters, „entrepreneur de chevaux pour la République Française" over de betaling van den koopprijs van twee door hem geleverde paarden.
266.	1796.	Stukken betreffende het geschil met ds. Staverman en ds. van Giffen, predikanten te Kolder- en te Nijeveen, over de voldoening der kosten van het vervullen van predikbeurten in de vacature te Meppel, ontstaan door het aftreden van ds. Hein.
267.	1796.	Stukken betreffende het geschil met J. Duikers en F. J. Janssen over de heffing van een nieuw vastgesteld staangeld voor vreemde kooplieden.
268.	1796.	Stukken betreffende het geschil met R. W. Steenbergen van de Veldkamp over de heffing van het nieuw vastgestelde waaggeld.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.
269.	1796.	Stukken betreffende het geschil met eenige ingezetenen over hunne verhooging in de betaling van het geld voor de wacht.
270.	1798.	Stukken betreffende het geschil tusschen de Meppeler veerschippers en de bewoners van Zwartsluis over het laden en lossen aldaar.
271.	1798.	Een overeenkomst ter beëindiging van een geschil met E. van Veen over de heffing van het waaggeld.
272.	1800.	Stukken betreffende het geschil tusschen den nieuw aangestelden veerschipper van Zwartsluis op Amsterdam en de veerschippers van Meppel over het laden en lossen te Zwartsluis.
273.	1801.	Stukken betreffende het geschil met enkele ingezetenen over de invoering en heffing der nieuw vastgestelde plaatselijke belasting.
274.	1802.	Stukken betreffende hetzelfde met de ingezetenen van de Oosterboer.
275.	1802.	Stukken betreffende het geschil met B. Slot over de voldoening van diens aandeel in de plaatselijke negotiatie.
276.	1805.	Twee stukken betreffende het geschil met L. Bakker over de voldoening der door hem wegens de Meppeler sluis en daarbij gelegen woning verschuldigde pacht.
277.	1806.	Twee stukken betreffende het geschil met B. Slaghuis, over het bedrag van zijn patent.

E. Protocollen en stukken betreffende bepaalde onderwerpen van algemeen bestuur.

Nos. 278—313.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.
278.		Protocol n°. 16, zijnde een register der „Burgerschappen", bevattende de lijsten van hen, die in 1644 burger te Meppel waren en degene, die later burgers werden, over de jaren 1644—1809. (Hierin bevinden zich twee copieën van besluiten betreffende het winnen der burgerschap, een van 1644 van den drost Rutger van den Boetzelaer, en één van Ridderschap en Eigenerfden van 1682.)
279.		Stukken betreffende de grondvergaderingen 1796/1801, en de districtsvergadering van 27 Juni 1796, in *portefeuille n°.* 17.
280.		Protocol n°. 17, zijnde een register van gedoopten in de jaren 1626—1672.
281.		Protocol n°. 18, dito dito, loopende van 1672—1736.
282.		Protocol n°. 19, dito dito, loopende van 1736—1757.
283.		Protocol n°. 20, dito dito, loopende van 1757—1798.
284.		Protocol n°. 21, dito dito, loopende van 1798—1811.
285.		Protocol n°. 22, zijnde een register der gesloten huwelijken, in de jaren 1626—1682.
286.		Protocol n°. 23, dito dito, loopende van 1682—1741.
287.		Protocol n°. 24, dito dito, loopende van 1741—1778.
288.		Protocol n°. 25, dito dito, loopende van 1778—1811.
289.		Protocol n°. 26, in quarto, zijnde een grafboek der Nederlandsch Hervormde gemeente, loopende van 1745 tot 1822.
290.		Protocol n°. 27, in quarto, dito dito, loopende van 1780 tot 1825.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.
291.	1786/1817.	Protocol nº. 28, zijnde een besnijdenisregister der Israëlietische gemeente.
		Portefeuille nº. 18, *bevattende:*
	1811.	Losse stukken betreffende den burgerlijken stand, zijnde
292.		biljetten van geboorten, en
293.		stukken betreffende gesloten huwelijken.
293*a*.	1645.	Ontwerpen van een gildebrief voor de „tappers en bierstekers" met de provisioneele goedkeuring van den Drost.
293*b*.	1647.	Gildebrief voor dezelfden door den Drost goedgekeurd met opgave der oprichters, later toegetreden leden en van de bestuurders over 1647 en 1648.
293*c*.	1648.	Een gildebesluit ter voorkoming van wanorde op de vergadering.
293*d*.	1647/51.	Stukken betreffende de inning der contributiegelden van onwilligen.
293*e*.	1645/66.	Stukken betrekkelijk het finantiëel beheer der gelden, rekeningen, bijlagen enz.
294.	1795 en later.	Lijsten van schippers.
295.	1803/11.	Opgaven omtrent de bij de molenaars gemalen hoeveelheden graan, en omtrent de graanprijzen.
296.	1807/11.	Stukken behoorende tot de correspondentie der keurkamer, belast met het toezicht op de goud- en zilverwerken.
297.	1811.	Twee stukken betreffende de bank van leening.
298.	1812/13.	Stukken en rekeningen betreffende de gendarmerie.
299.	1609 1805.	Verschillende slagcedels betrekkelijk het onderhoud der bruggen, dijken en wegen. (Die van 1609 is gecopieerd naar een veel oudere.)
300.	1688 en 1798/1810.	Stukken betreffende de uitoefening van de schouw.
301.	1644 1793.	Stukken behoorende bij de processen over de ver-

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.
		plichting tot onderhoud van straten en wegen en andere schouwbare voorwerpen.
302.	1801/12.	Stukken betreffende het schoonhouden der straatgoten.
303.	1812.	Twee door den Maire afgeteekende boekjes voor kooplieden.
304.		Eenige stukken, niet nader te bepalen, waaronder het bestek voor het herstel der Nieuwe of Kromme brug, en de begrooting der kosten voor den aanleg van een marktplein.
		Portefeuille n⁰. 19, *bevattende:*
305.	1795/1812.	Verschillende stukken betreffende de afrekening van de kosten der door het kerspel Meppel geleverde wagens, schepen en personen, tot het vervoer van troepen 1795/1811, en enkele stukken wegens de afrekening van andere leveranties voor het krijgsvolk, 1811/12.
306.	1807/12.	Opgaven van deserteurs en eenige signalementen.
307.	1811/13.	Opgaven omtrent inkwartiering bij de ingezetenen.
		Portefeuille n⁰. 20, *bevattende:*
308.	1809.	Stukken betreffende de betaling en vereffening der kosten van de werving der vrijwilligers voor de twaalf bataillons, en stukken betreffende de aflevering dier manschappen.
309.	1811/13.	Stukken betreffende de conscriptie voor de lichtingen van 1808 en 1809.
310.		Dito dito van 1810, 1811, 1812 en 1813.
311.	1806.	Reglement voor de plaatselijke gewapende burgerwacht.
312.	1806/08.	Stukken betreffende de organisatie der gewapende burgermacht en de heffing van contributie daarvoor.
313.	1806/11.	Stukken betreffende de gewapende burgermacht, zijnde de correspondentie van den krijgsraad, waarbij tevens de aanstellingen van officieren door het gemeentebestuur.

AFDEELING II. — FINANCIEEL BEHEER.

A. Plaatselijke rekeningen en bijbehoorende stukken.

Nos. 314—330.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.
		Portefeuille n°. 21, bevattende:
314.	1791/1808.	Rekeningen van het bestuur der gemeente, over 1791.
315.	1791/1808.	Dito over 1792.
316.	1791/1808.	Dito over 1793.
317.	1791/1808.	Dito over 1796 en 1797.
318,	1791/1808.	Dito over 1805/6.
319.	1791/1808.	Dito over 1806/7.
320.	1791/1808.	Dito over 1807/8.
321.	1811/12.	Tableau van schulden der gemeente, met declaratiën en andere stukken betreffende het budget van 1811.
322.	1811/12.	Staten van inkomsten en uitgaven over 1811 en 1812.
323.	1811/12.	Cohier van deliberatiën en observatiën van den Municipalen Raad over het budget van 1812.
		Portefeuille n°. 22, bevattende:
324.	1642/1797.	Stukken behoorende bij de rekeningen der gemeente.
325.	1794/5.	Kwitantiën afgegeven aan het gemeentebestuur
326.	1796/97.	Kwitantiën als voren bij de rekening van 1796 en 1797.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.
327.	1800/11.	Kwitantiën als voren over 1800/1.
328.		Kwitantiën als voren bij de rekening over 1807/8.
329.		Kwitantien als voren over 1808.
330.		Kwitantien als voren over 1810/11.

B. Inkomsten (bezittingen der gemeente, obligatiës, heffingen en belastingen).

Nos. 331—384.

Verschillende aankomsttitels voor de gemeente, benevens eenige losse oorkonden van rechtshandelingen tusschen particulieren, die misschien daarbij zijn overgegeven, deels charters, deels in portefeuille n°. 23.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz.
331.	1425, 28 Aug. op sunte Johans avent decollacio. Ch. n°. 2.	Volkier van Scalcwyc met Grete zijne vrouw verklaart verpacht te hebben aan Hadewich Druckers een hofstede te Meppel, met opgave der belendingen, voor een vaste som in het jaar; met bepaling dat rechten en verplichtingen er aan verbonden op den pachter overgaan, zooals die tot onderhoud van brug en dijk, en bezegelt het stuk. Tegenwoordig: Johan Laurens, Rolef Johans en anderen.	Origineel perkament. Staart perkament. Fragment zegel in groen was bewaard. Achter op staat: „Dyt ys de bryeff van de drye yaer.”

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz.
332.	1466, 11 April des Vridaghes na Paesschen.	Henrick Mulerdt en Bole zijn vrouw verklaren verkocht te hebben aan Harmen van den Cloester, huis en hof, geheeten Vledderynge, met toebehooren, onder opgave der belendingen en de daarop rustende lasten, gelegen in het kerspel van Meppel; hij heeft voor zijne vrouw daarvan bij stoklegging overdracht gedaan en bezegelt het stuk. Tegenwoordig als erfburen: Roloff Hessels, Meyloff Roper Johan Ludekens.	Copie, papier door Wilhelmus Werneri, geestelijke en notarius. Achter op staat „Van Joffer van Vledderinghe".
333.	1471, 15 Juni des Saeterdaghes vor des hilligen Sacramentesdach.	Claes Lambers, Roloff Meyloff, Johan Hibbers en Gheert Bertols, kerkvoogden te Blijdensteden, verklaren verkocht te hebben aan Mense Sellige, vrouw van Johan Claewes een jaarrente over „den Groenenberge", met vermelding van den aankomsttitel en van de andere daarop rustende lasten, en onder voorbehoud der bevoegdheid tot lossing. Tegenwoordig als wijnkoopslieden: Jacob Ghijsbers, Bertolt Gheerts. Gezegeld heeft Hessel Ludens „schulte up Buddinckwolt".	Origineel perkament. Staart en zegel verdwenen. Achter op staat: „Gheert Hermens te Twele. Ghroenenberch bij Hermen Pieters."
334.	1472, 4 April up sunte Ambrosiusdach. Charter nº. 3.	Otto Schomaker en Steyne, zijne vrouw, verklaren verkocht te hebben aan Lubbert Johanss een jaarrente uit zijn huis te Meppel, met opgave der belendingen; Otto Schomaker heeft ze bij stoklegging overgedragen.	Origineel perkament. Staart perkament. Zegel in groen was geschonden bewaard. Achter op staat: „modo vidua Albert Smeyens to Vyr-

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz.
		Tegenwoordig als dedingslieden: Pouwels Rolef, en Wilhem Wijten; als buren: Jacob Ghiseberts, Ghelys Smit en Kerstiken Jacops. Gezegeld heeft Jacob Ghiseberts.	husen. Puto meister Derryckshuys.
335.	1472. 28 Aug. up sunte Bertolomeus avent. Charter n°. 4.	Herman Pauwels en Lamme zijne vrouw verklaren aan Geertruid Roloff Hessels te hebben verkocht een huis met toebehooren, gelegen te Meppel, waarop alleen de kerkepacht rust, onder opgave der belendingen, waarvoor de koopster aan verkoopers een jaarrente heeft „overghewesen", en hebben daarvan overdracht bij stoklegging gedaan. Tegenwoordig als „dedingsluede" en buren: Johan Luydekensz, Helmych Enekynge en Henrick Berendsz. Herman Pauwelsz bezegelt zelf het stuk.	Origineel perkament. Staart perkament Fragmenten van het zegel in groen was bewaard.
336.	1473. 26 Nov. des Donredaghes na sanctam Katherinam virginem. Charter n°. 5.	Arent Rolofs en Pouwels zijne vrouw verklaren verpacht te hebben aan Hermen Gheerts en zijne vrouw een stuk land te Meppel gelegen, met opgave der belendingen en vrij van alle lasten, voor eene jaarlijksche som en onder bevoegdheid tot lossing, en hebben overdracht bij stoklegging gedaan. Tegenwoordig als dedingslieden: Johan Roper en Johan Coeps, en als buren: Thomas Ghiseberts en Gosen Berttels. Arent Rolefs bezegelt zelf het stuk.	Origineel perkament. Staart perkament. Fragmentzegel in groen was bewaard.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz.
337.	1486. 25 April op sunte Marcusdach. Charter n°. 6.	Herman Everss en Johan ther Hofstede verklaren verkocht te hebben aan Herman ten Hoeghen en zijne vrouw een jaarrente uit een erf te Meppel, geheeten „in den Blomen", met opgave der belendingen en der andere daarop rustende lasten, en hebben daarvan overdracht gedaan bij stoklegging. Tegenwoordig als buren: Rolof Vos en Ghert Schomaker. Gezegeld heeft Herman Pauwels.	Origineel perkament. Staart perkament. Zegel in groen was geschonden bewaard. Achter op staat: „Item dessen breef holt aver den Blomer, ende salighe Rolot Hofsteenge arfgenamen betalen nu die pacht aan Lotger Hoffstenck."
338.	1486. 15 Mei des Manendaechs nae den hillighen Pinxterdach. Charter n°. 7.	Lambert Leffers en Hille zijne vrouw, verklaren verkocht te hebben aan Gheert Luykens en vrouw een huis met toebehooren gelegen te Meppel, met opgave der belendingen en der daarop rustende lasten: Lambert heeft overdracht bij stoklegging gedaan. Tegenwoordig als buren: Henric Haverman en Otto Ernstes. Gezegeld heeft Herman Pouwels, schulte te Meppel.	Origineel perkament. Staart perkament. Zegel verdwenen.
339.	1492. 11 Nov. op sunte Mertens avent in den winter. Charter n°. 8.	Willem Ludens verklaart verkocht te hebben aan Albert Holle en zijne vrouw een jaarrente uit een huis met toebehooren, van den verkooper door Johan van Utrecht gekocht, en door dezen bewoond, te Blijdensteden gelegen, vrij van andere lasten. Tegenwoordig als dedingslieden: Henrick Holle en Lutken Willems.	Origineel perkament. Staart perkament. Zegel in bruin was bewaard.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz.
		Bezegeld door Willem ter Hollen, pastoor te Blijdenstede.	
340.	1493. 24 Sept. des Dinxsdaghes nae suncte Matthiasdach. Charter nº. 9.	Willem Ludens verklaart na zijnen dood te geven aan Wolter Cremer en zijne vrouw Ghertrud een jaarrente en het roerend goed, dat aan de oudste dochter toekomt uit haar moeders goed, hetwelk zij hem voor zijn leven in gebruik geven; de jaarrente zal liggen op het door hem, Willem, bewoonde erf, gelegen te Blijdensteden, en door hem niet worden betaald zoolang hij er woont; terwijl zijne erfgenamen de bevoegdheid tot lossing behouden. Willem Ludens bezegelt het stuk. Hierbij als dedingslieden: Lude Johan Ludenss en Wolter Schomaker, tevens tegenwoordig Luijen, zoon van Willem.	Origineel perkament. Staart perkament. Zegel verdwenen.
341.	1503, 21 Nov. des anderen daghes nae sancta Elysabethsdach der hilligher weduen.	Gherbrich Wevers verklaart verkocht te hebben aan Andries Hermenss en Ghese zijne vrouw een jaarrente over zijn huis gelegen te Meppel, met opgave der belendingen, en dat als eerste last daarop, onder voorbehoud der bevoegdheid tot lossing, en heeft hiervan overdracht bij stoklegging gedaan. Tegenwoordig als buren: Coep Scroeder en Luytken Wevers; als dedings- en wijn-	Origineel perkament. Staart en zegel verdwenen.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz.
		koopslieden: Seyne Henrick Berenss en Johan Dercks. Gezegeld heeft Hermen Pouwels.	
342.	1504, 4 Maart des Maendages nae den Sondach in der Vasten, doe men sanck: Reminiscere. Charter nº. 10.	Wyllem Wager en Ffemme zijn vrouw verklaren aan meester Henrick Alers en zijne vrouw te hebben verkocht een jaarrente uit een erf te Meppel, bewoond door Roelf Coep, met opgaaf der belendingen en van de andere daarop rustende lasten, en hebben daarvan overdracht bij stoklegging gedaan. Tegenwoordig als buren: Arent Peterss en Rolef Gheert Menss; als dedingslieden: Pauwel Rolefs en Claes Wigherss. Gezegeld heeft Hermen Pouwels. Geheel aan het einde staat: „Dit pont vorscreven is losber nae landrechte."	Origineel perkament. Staart perkament. Zegel in groen was geschonden bewaard.
343.	1509, 7 Mei des Manendaghes na den hilligen Crucesdach inventionis. Charter nº. 11.	Johan Coeps en Aleyt zijne vrouw verklaren verkocht te hebben aan Roloffh Holle en vrouw een jaarrente uit een huis en hof te Meppel, dat hun bij huwelijksvoorwaarden door den vrouwsvàder is toegekend, met opgave der belendingen en van de andere daarop rustende lasten, en hebben ze overgedragen bij stoklegging. Tegenwoordig als erfburen: Roloff Geert Mews en Luytgen de Wilde. Gezegeld heeft Ghelmer Helmichss.	Origineel perkament. Staart perkament. Zegel in groen was geschonden bewaard.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz.
344.	1511, 25 Juni op sunte Lebuinus dach. Charter n°. 12.	Peter then Walle met Wobbe zijne vrouw en jonge Jacob ten Walle met Kunne zijne vrouw, verklaren te hebben verkocht aan Claes Hermenss en vrouw een jaarlijksche opbrengst uit hunne erven, met opgave der belendingen en der reeds daarop rustende lasten en verder uit alle hunne goederen, onder voorbehoud der bevoegdheid tot lossing, en hebben samen daarvan overdracht bij stoklegging gedaan, terwijl de laatsten aan de eersten voor de mogelijk uit deze verbintenis voort te komen schade hun geheel vermogen ten onderpand hebben gesteld. Tegenwoordig als buren: Wolter Kremer en Albert Benen. Gezegeld heeft Wolter van Woltinck, schulte te Meppel.	Origineel perkament. Staart perkament. Zegel afgevallen. Achterop staat: Gijse Mulders arfgenamen.
345.	1513, 7 Maart des Manendages na Mydvasten. Charter n°. 13.	Johan Mulre en Femme zijne vrouw, verklaren schuldig te zijn aan Kathrine van Calker een jaarrente uit het huis met toebehooren te Meppel, door hen van haar gepacht; met opgave der belendingen en van de daarop rustende lasten, en hebben daarvan overdracht bij stoklegging gedaan, die door Henrick Eeffsinge, momber van Kathrine is aangenomen. Tegenwoordig als erfburen: Roloff Holle en Albert Benen; als dedingslieden de twee genoemden en Henrick Hermens, Hessel Eeffsinge en Henrick Steenberch.	Origineel perkament. Staart perkament. Zegel in bruin was geschonden bewaard.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz.
		Gezegeld heeft Gelmer Helmichs.	
346.	1514, 22 Mei des Manendages voer onsen lieven Heren Hemelvaersdach. Charter n°. 14.	Albert Johanss en Grete zijne vrouw, verklaren verkocht te hebben aan Claes Dennenbarch en vrouw een jaarrente uit een huis met toebehooren te Meppel, onder opgave van de belendingen en de daarop rustende lasten en onder voorbehoud der bevoegdheid tot lossing, en hebben ze overgedragen bij stoklegging, terwijl Albert het stuk bezegelt. Tegenwoordig als erfburen: Alfert Dijckmaet en Johan Holle.	Origineel perkament. Staart perkament. Zegel in groen was bewaard.
347.	1526, 21 Jan. op sancte Agneten dach der hyllicher jofferen. Charter n°. 15.	Johan Tijdens en vrouw verklaren verkocht te hebben aan Roloff Steenberch en vrouw een jaarrente uit hun huis en hof te Blijdensteden, met opgave der belendingen en der daarop rustende lasten, onder voorbehoud der bevoegdheid tot lossing; Johan zegelt het stuk. Tegenwoordig als dedingslieden: Johan Ludyncks en Wycher Engbers.	Origineel perkament. Staart perkament. Zegel in groen was geschonden bewaard.
348.	1529, 5 Juni op sancti Bonifacyus dach myt sijn gesellscap.	Johan Brugghar en vrouw en Johan Hendrics en vrouw verklaren verkocht te hebben aan Hase van Westrenen een jaarrente over een erf te Meppel, hun aangeerfd van den vader hunner vrouwen Tyman Boelen, met opgave der belendingen en van de daarop rustende lasten; de mannen hebben overdracht daarvan gedaan bij stoklegging.	Origineel perkament. Staart en zegel verdwenen. Achter op staat: „Dese breff is Aemen, joffer van Maecklant".

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz.
		Tegenwoordig als buren: Tyman Lambers en Roleff Steenberch, die het stuk hebben onderteekend. Gezegeld heeft Harmen van den Cloester.	
349.	1530, 26 Juli op sancte Annen dach der heyliger moeder. Charter nº. 16.	Laurens Jan Otten en zijne vrouw verklaren verkocht te hebben aan Hessels Gheers en vrouw een jaarrente uit de helft van zijn huis met toebehooren, onder opgave der belendingen en der daarop rustende lasten en onder voorbehoud van lossing; Laurens heeft daarvan overdracht bij stoklegging gedaan. Tegenwoordig als buren en dedingslieden: Rolof Graever en Merten Berens. Gezegeld heeft Tijs Ketel, schulte te Meppel.	Origineel perkament. Staart perkament. Zegel verdwenen. Achter op staat: „Aver dat huys, daer nu Johan Apeldoren yn woent".
349a.	1537, 3 Dec. Charter nº. 17.	Altger Johanns en Hylle zijne vrouw verklaren aan Johan Hartsuiker en vrouw, of den toonder van den brief namens hen, schuldig te zijn een jaarrente over een huis met toebehooren te Meppel onder opgave der belendingen en van de daarop rustende lasten, en hebben van deze jaarrente overdracht bij stoklegging gedaan, onder voorbehoud der bevoegdheid tot lossing. Tegenwoordig als erfburen: Lutgen Arentss en Wylhem Thymans. Gezegeld heeft Johan Bijnderynck, onder-schulte te Meppel	Origineel perkament. Staart en zegel verdwenen.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz.
350.	1540, des Dinxdages na onse hoichste lieve vrouwe........ .... Marie.	Johan Ghelmers met Berte zijne vrouw, en Johan Harmens met zijne vrouw Renst verklaren te hebben verkocht aan meester Johan Oostendorp en vrouw een hoeveelheid turf jaarlijks te leveren te Zwolle en wel te beuren uit „dat Grone Velt", gelegen in de marke van Kolderveen onder Meppel, met opgave der belendingen en van andere daarop rustende lasten, terwijl bedongen is, dat in plaats van turf, ook de geldswaarde mag worden gegeven, in geval van noodzaak; de mannen hebben overdracht bij stoklegging gedaan. Tegenwoordig als buren te Meppel: Fflorijs Tymans en Claes Ffrerycks, als buren te Kolderveen: Gelmer, Johan, Heyne en Peter Classen. Gezegeld heeft Henrick Gertss, onder-schulte te Meppel, in plaats van den schulte Johan van Assche.	Origineel perkament. Staart en zegel verdwenen. Achterop kwitanties van den afkoop van een gedeelte der verschuldigde opbrengst.
351.	1547, 13 Sept.	Thijs Ketel en Anna zijne vrouw, mede voor zijne voorkinderen bij Margrita Helmiges, verklaren, dat de ingezetenen van Meppel en van de Oosterboer hebben afgekocht de boterpacht, die hij had aangekocht van heer Geert Helmiges, over het geheele kerspel van Meppel, ze derhalve daarvan te ontslaan, en hebben daarvan overdracht bij stoklegging gedaan. Tegenwoordig als buren: Derrick Lumper en Helmich Stevens.	Copie papier door Henricus Meppel, ludi magister et notarius.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz.
		Gezegeld hebben Thijs Ketel, Reynt van der Clooster en Hendrik Geersen, schulte te Meppel, die het stuk ook heeft onderteekend.	
352.	1586. 10 Maart. Charter n°. 18.	Heimrick Wolters met Evertgyn zijn vrouw en zijne twee voorkinderen, verklaren te hebben verkocht aan Claes Leenderts en vrouw een „goerden" te Meppel, onder opgave der belendingen, geheel vrij behoudens de gewone lasten voor aan de koopers reeds verschuldigde sommen, waarvan zij nu worden bevrijd; Heimrick heeft overdracht bij stoklegging gedaan. Tegenwoordig als buren: Johan toe Walle en Johan Gheers; als dedingslieden: Henrick Ketel en Lambert Oestinck. Gezegeld heeft Johan Seynen Eefsinck, onderschulte te Meppel, Kolderveen en Nijeveen.	Origineel perkament. Staart perkament. Zegel in groen was bewaard.
352a.	1598. 1 Febr. Charter n°. 19.	Jan Gelmers, met Griete zijne huisvrouw, en Tymen Jan Coep, met Beerte zijne huisvrouw, en Jan Geers met Treue zijne huisvrouw, verklaren verkocht te hebben aan Gelmer Jans en vrouw een stuk hooiland, gelegen in de marke van Kolderveen „int Groenevelt", met toebehooren en recht van uitweg, onder opgave der belendingen; de mannen hebben daarvan overdracht bij stoklegging gedaan. Tegenwoordig als buren: Peter Jan Coeps en Jan Albers,	Origineel perkament. Staart perkament. Fragment zegel in groen was bewaard.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz.
		Gezegeld heeft Jan Seynen Efsynck, onderschulte te Meppel.	
353.	1602. 20 Sept. (olde stijl.)	De rentmeester van Coevorden en Drenthe, Harmen Harkens, verhuurt namens de Landschapsregeering aan het bestuur van Meppel voor den tijd van zes jaren, ingaande 1604, de landen tot de Kinkhorst behoorende; het bestuur zal in 1603 voor het tot stand komen eener behoorlijke afscheiding zorgen, en voortaan zal lossen en opslaan op die landen verboden zijn.	Origineel papier.
353a.	1617. 24 Febr.	Rekwest van Schulte en „Twaalve" aan de Staten van Drenthe om in erfpacht te bekomen een stukje land aan het diep gelegen, behoorende tot de landen van de Kinkhorst, om daarop huizen te zetten, met beschikking, houdende verwijzing naar Drost en Gedeputeerden, om daarover in onderhandeling te treden.	Origineel papier.
354.	1681—1808.	Voorts uit lateren tijd. Hierbij losse charters nos. 20—29.	

Stukken bevattende beschikkingen over gemeentegoederen.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz.
355.	1617. 19 Juni.	„Opslachcedel" voor het uitdoen in erfpacht door de Schulte en „Twalve" van Meppel van eenige huissteden „op de Domeinenmaet", die zij zelf van de Landschap Drenthe in erfpacht hebben, met nadere	Origineel.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz.
		aanduiding der ligging en onder voorwaarde, dat, na geheele voldoening binnen drie jaren van de som in eens, overdracht zal geschieden, en dat in dienzelfden tijd de plaats op verbeurte van het recht moet bebouwd zijn; voorts met eenige bepalingen omtrent het onderhoud van de straat en het diep.	
356.	1620. 3 Dec. Charter n°. 29.	Jan Haecke „verwalter van scholtampt Meppell, Colderveen ende Nijeveen", oorkondt, dat voor hem in het gerecht te Meppel verschenen de „Twalve" die voor „de geheele gemeente", overeenkomstig de voorgaande voorwaarden van erfpacht, bij stoklegging een huisstede hebben overgedragen aan Roeloff Luytiens en vrouw; en bezegelt het stuk. Keurnooten: Henderick Lamberts en Jan Dircksz.	Origineel perkament. Staart perkament. Zegel verdwenen.
357.	1620, 3 Dec. Charter n°. 30.	Een stuk van gelijken inhoud, waarbij een huisstede aan Lambert Pouwels wordt overgedragen	Origineel perkament. Staat perkament. Zegel in bruin was geschonden bewaard.
358.	1660/1790.	Beschikkingen over gemeentegoederen uit lateren tijd.	
	1635/78.	Rekeningen van den wachter der Meppelersluis:	
359.		Sluisboek over 1635,	
360.		Rekeningen en verantwoordingen over 1675—1678.	
361.	1642/1798.	Conditien van verpachting der Meppelersluis.	

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.
362.	1681—1722.	Conditiën van verpachting van het veer van af de ligplaats bij het kerkhof tot de veerschuit op Amsterdam, het zoogenaamde „Kleine" veer.
363.	1675.	Een boekje in lang octavo, zijnde een „Register, waernae ..... te vorderen en te innen het graeversgelt .... om de Coeverder dijck te slechten".
364.	1789/83.	Eenige stukken betreffende de heffing van het lantarengeld.
365.	1807/13.	Stukken betreffende de heffing van het schoolgeld, met enkele kwitanties wegens uitgaven ten dienste der school.
		Portefeuille n°. 24, bevattende:
366.	1672—1811.	Obligaties ten laste van het kerspel, met daarmede in verband staande stukken; afzonderlijk de stukken van de leening van 1801.

Belastingen.

		Portefeuille n°. 25, bevattende:
367.	1650.	Register van huizen en landerijen te Meppel voor de heffing der grondschatting opgemaakt.
368.	1750.	Dito, met eenige bijvoegsels.
369.		Heerdstedenregister, opgemaakt in 1784.
370.		Dito dito, opgemaakt in 1794.
371.	1728—1760.	Restantcedels en andere stukken betrekkelijk de afrekening der opbrengst van het heerdstedengeld.
372.	1687/1803.	Afrekeningen van de schatbeurders met het

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.
		gemeentebestuur uit de jaren 1687 en 1773—1803.
373.	1670—1781.	Stukken betreffende de gerechtelijke inning van het heerdstedengeld.
374.	1756/59.	Stukken betreffende hetzelfde, van het „burgergeld".
375.	1795/97.	Stukken betreffende de heffing van den 50sten en 100sten penning.
		Portefeuille n°. 26, bevattende:
376.	1806.	Stukken betreffende de patentbelasting.
377.	1808.	Stukken betreffende de heffing der belasting van 3 millioen gulden.
378.	1806/11.	Stukken in verband staande met de zegelbelasting; zegels door de stedelijke ambtenaren aan het gemeentebestuur overgelegd.
379.	1810/12.	Losse stukken, betrekking hebbende op de verponding en de grondbelasting.
380.	1812/13.	Stukken betreffende de heffing der „vereenigde rechten", met name het octrooi te Meppel.
381.	1811/12.	Enkele stukken betreffende de verantwoording van de geïnde belastingen.
382.	1810/12.	Enkele stukken betrekkelijk de additioneele stuivers op de verschillende middelen, geheven.
		Portefeuille n°. 27, bevattende:
383.	1799/1809.	Gedrukte stukken, zijnde publicatiën, verordeningen, wetten, enz., uitgegaan van het algemeen Rijksbestuur, met lijst.
384.	1802/1811.	Dito dito, uitgegaan van het gewestelijk bestuur, met lijst.

AFDEELING III.

Kerkelijke en armeninrichtingen.

Nos. 385—453.

Deels in portefeuille n°. 23, *deels charters.*

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz.
385.	1662/64.	Rekening betreffende de kerk.	
385*a*.	1778.	Rekening betreffende de vergrooting der kerk.	
386.	1802—1811.	Rekeningen en kwitanties betreffende de kerk.	

Stukken betreffende de kerkelijke goederen in het algemeen.

387.	1421. 1 Jan. te Meppel. Charter n°. 31.	Aclsias (?), bisschop van Budoa, in pontificalibus vicarius generalis van Frederik, bisschop van Utrecht, verklaart, opdat de kerk te Meppel, onlangs ter eere van de heilige Maria en van Johannes den Dooper aldaar gebouwd — de herdenkdag van wier wijding tevens wordt bepaald — bezocht en geëerd worde, aflaat van veertig dagen te verleenen aan allen, die in die kerk hunne godsdienstplichten waarnemen of te haren behoeve een schenking doen, en bezegelt het stuk.	Origineel perkament. Staart perkament. Zegel afgevallen.
388.	1422. 1 Juli op onser liever Vrouwen visitacio.	Johan van Sloten, cureet te Kolderveen, verklaart, onder	Origineel perkament. Staart en zegels verdwenen.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz.
		goedkeuring van Deken en kapittel der kerk van Steenwijk, collators der kerk van Kolderveen, aan de buren van Meppel te hebben toegestaan, om aldaar een kerspelkerk te hebben, onder voorwaarde, dat deze jaarlijks een zekere opbrengst in de pastorie te Kolderveen leveren, of land aldaar aanwijzen, waaruit zij kan worden verkregen, terwijl zij tot het onderhoud der kerk aldaar zullen blijven bijdragen en de collatie der kerk te Meppel aan de collators der moederkerk zal behooren. Johan van Sloten, benevens Deken en kapittel van Steenwijk zegelen het stuk.	Gedrukt bij Magnin, I. p. 181.
389.	1429, 22 Juli. up sunte Marien Magdalenendach. Charter nº. 32.	Clawes Gherdesz verklaart met toestemming zijner vrouw verkocht te hebben aan Johan Westert, priester te Meppel, een stuk hooiland „uter dikes", met opgave der belendingen, en het te hebben overgedragen bij stoklegging voor schulte en buren van Kolderveen, met voorbehoud o. a. van het recht van uitwatering door „den graven", dien de verkooper zal onderhouden. Tegenwoordig als wijnkoopslieden: Johan Foeyssinc Johan Engelbertsz en Albert Botic. Gezegeld heeft Volkier van Schalcwyc, schulte te Meppel en Kolderveen.	Origineel perkament. Staart van het stuk. Zegel verdwenen. Achter op staat: „Item dessen brieff is van dat hoeylant, dat by somerdick licht, dat comt de pastor van Meppel toe, off die pastor in der tijt, dat nu Johan Claess Peter op Coldervene in hure heft ynt jaer van XV^{C} ende XIX.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz.
390.	1441, 12 Nov. Charter n⁰. 33.	Hermannus ter Maed, cureet te Diever, deken van Drenthe, verklaart het verschil tusschen Johannes Wolteri, cureet te Meppel, en de kerspellieden aldaar over de rechten en opkomsten dier kerk, die volgens diens zeggen veel te gering waren, te hebben geregeld, met toestemming der kerspellieden, in dier voegen, dat hij het bedrag der kerkelijke rechten door deze te betalen, op nieuw bepaalt, een huisgeld vaststelt en hun de verplichting oplegt, om den pastoor weide voor vier koeien en één paard te bezorgen. Tot meerder zekerheid is dit stuk door Bernardus ter Maed van Oetmersum, geestelijke en notarius geschreven, geteekend en met het decanaatszegel van Drenthe voorzien. Tegenwoordig waren: Wernerus ter Maet, cureet te Wapserveen, en Albertus Blome, vicarius te Diever.	Origineel perkament. Staart van het stuk. Zegel in bruin was bewaard. Achter op staat: „Dit is die fundatie van onse karcke to Meppell".
391.	1458, 2 Mei des dages na Meydaghe. Charter n°. 34.	Folkier van Scalcwyc, en Helmych Enekinghe verklaren als scheidslieden tusschen heer Rolof Homoet, kerkheer te Meppel, en Rolof Snoeck, uitspraak te hebben gedaan in dien zin, dat de eerste aan den laatste een stuk land, dat hij als andere „koters" te Meppel zal bezitten, heeft verpacht tegen een jaarlijksche som en dezen daarvan een bewijs van goedkeuring door het kapittel van Steenwijk zal	Origineel perkament. Staarten perkament. Het zegel van den eerste in groen was bewaard, het tweede afgevallen.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz.
		leveren, met verplichting op Roelof Snoeck tot onderhoud eener „plancket". De beide scheidslieden hebben het stuk gezegeld.	
392.	1458, 6 Mei. op sant Johansdach ante portam Latinam. Charter n°. 35.	Folkier van Scalwyc en Jacob Ghisebersz verklaren tegenwoordig te zijn geweest bij de overhandiging van den bovenbedoelden brief, ook door den bisschop van Utrecht bezegeld, welken Roelof Snoeck, na overleg met Reynolt van den Cloester aannam, en bezegelen het stuk.	Origineel perkament. Een fragment van het eerste zegel en het tweede zegel ongeschonden, beiden in groen was bewaard.
393.	1459, 12 April. Charter n°. 36.	Judocus, bisschop van Ieropolis, professor theologie, vicarius generalis in pontificalibus, van David van Bourgondie, bisschop van Utrecht verklaart op den 11den April 1459, in de parochiekerk van Meppel te hebben gewijd het choor met het hoofdaltaar, ter eere van de heilige Maagd Maria en een altaar, gewijd aan de H. Catharina; en stelt de herinneringsdagen vast, terwijl hij aan hen, die in de kerk hunne godsdienstplichten waarnemen, of te haren behoeve een schenking doen, aflaat van veertig dagen verleent.	Origineel perkament. Staart van het stuk. Zegel in rood was geschonden bewaard.
394.	1481. 27 Jan. des Saterdages voer onse liever Vrouwen lichtmissen daghe. Charter n°. 37.	Gherberich van der Schere, verklaart aan Albert Holle, Herman Pauwelsz en Helmich Enekinge, als kerkvoogden te Meppel, te hebben toegestaan de bevoegdheid tot lossing van een jaarrente uit de kerk en	Origineel perkament. Staart perkament. Zegel in groen was bewaard. Achterop staat: „Quitansye van der olde karcke van leye dack, toe Campen."

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz.
		het kerkengoed, met nadere bepalingen omtrent de uitoefening, o. a. opzegging een half jaar te voren. Gezegeld heeft Albert Hoyer.	
395.	1492. 25 Juni. op sunte Lebuinus (?) dach. Charter n°. 38.	Henricus van Egher, pastoor te Meppel, verklaart met de buren aldaar te zijn overeengekomen en in plaats van de gelegenheid tot weiden, aangegeven in de uitspraak van Hermen ter Maed, deken van Drenthe van 1441 (n°. 390) eenige bepaalde stukken land, nader omschreven, te hebben ontvangen vrij van alle lasten, en bezegelt het stuk. Medegezegeld door Deken en het kapittel van Steenwijk.	Origineel perkament. Staarten perkament. Het eerste zegel verdwenen, het tweede, in groen was, geschonden bewaard. Achterop staat: „Desse bref is van die weyede van .... onsse karcken".
396.	1504. 3 Oct. des Donderdages nae sunte Micheel archangel. Charter n°. 39.	Willym Wynzen en Katherine zijne vrouw verklaren verkocht te hebben aan heer Hilbrand hun gedeelte van een huis en hof gelegen te Meppel, met opgave der belendingen en hebben daarvan overdracht bij stoklegging gedaan. Gezegeld heeft Alfer Dyckmaet, „schulte van Coldervene, Nievene ende mede van Meppelen".	Origineel perkament. Staart van het stuk. Zegel in bruin was geschonden bewaard. Achterop staat: „Bepalinge van de weeme".
397.	1504. 6 Oct. op den achten dag van sunte Michiel. Charter n°. 40.	Johan Lambers en Alijt zijne vrouw verklaren verkocht te hebben aan Claes Wigherss en zijne vrouw een jaarrente uit hun huis en erf, door hen van Claes aangekocht, te Meppel, met opgave der belendingen en van de daarop rustende lasten, en hebben	Origineel perkament. Staart perkament. Zegel verdwenen. Achterop staat: „Item dese besegelde breff behoirt vier presters van sunte Anthonys, Nicolai,

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz.
		daarvan overdracht bij stoklegging gedaan. Tegenwoordig als buren: Meynert Messeler en Henrich Jacops; en als dedingslieden Albert Johanss en Seyne Berentss. Gezegeld heeft Wolter van Kralen, schulte.	Crucis et Jacobi; en ytlyck een oirt goldes". Met andere hand nog: „Anne van Havelt".
398.	1516. 15 Aug. op onser lieven Vrouwen dach assumptionis Marie. Charter n°. 40*a*.	Everardus van Cralen, pastoor te Meppel, deken van Drenthe, verklaart te hebben geschonken „toe testamente" aan de kerkvoogden ten behoeve der kerk aldaar, het nieuwe huis door hem naast „de wedeme" op eigen kosten gebouwd, met de bepaling, dat als latere pastoors daarin willen wonen, zij het moeten onderhouden, terwijl dat anders door kerkvoogden moet worden bestreden uit een jaarrente daarvoor door hem gevestigd; en tevens dat voor het onderhoud der op zijne kosten gezette muren rond de pastorie en den daarbij behoorenden hof, de pastoors eveneens moeten zorgen, en bezegelt het stuk. Tegenwoordig: Evert van Cralen, Roloff Holle en Laurens Alberss.	Origineel perkament. Staart perkament. Zegel afgevallen. Ook fragment copie op papier. Achterop staat: „Dusse bref is van dat nye pannenhuys en onsse wedeme".
399.	1517. des . . . . . . dages na sunte Peters dach ad vincula (1 Aug.)	Wolter Wolterss en Grete zijne vrouw verklaren verkocht te hebben een jaarrente aan Gheert Scomaker, over zijn aandeel in een erf geheeten „in den Blomen", gelegen in de Oosterboer, in het kerspel van Meppel met opgave der	Origineel perkament. Staart en zegel verdwenen. Achterop staat: „Inn den Bloemen. Dessen golden gulden heft zalige

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud	Omschrijving, enz.
		belendingen en van de daarop rustende lasten en onder voorbehoud der bevoegdheid tot lossing, en hebben ze bij stoklegging overgedragen. Tegenwoordig als erfburen: Gheert Kamps en Tyman Scomaker, als dedingslieden: Herman Scomaker en Wilm Bartolt Luytgens. Gezegeld heeft Wolter van Woltinck, schulte te Meppel.	Gheert Schoemaecker ghegeven op vier altaars als Trinitatis, Anne, Crucis et altaris memorie".
400.	1538. 8 Aug. op sunte Ciriacus dach des hilligen martelaers. Charter n°. 41.	Deken en kapittel der kerk van Steenwijk oorkonden, dat voor hen verschenen Henrick Helmix, Johan Wichers en Albert op hoghe Eeffsinge, „volmachtige deputaten" van het kerspel Meppel, die verklaarden overeenkomstig den brief van oprichting hunner kerspelkerk, de tien mudden aan den pastoor van Kolderveen door die van Meppel op te brengen, te hebben verruild voor elf mudden, door hen op land te Kolderveen gelegd, daarvan brieven toonden, door Andreas Barckhorst, pastoor te Kolderveen bezegeld, en op dezen ruil de goedkeuring verlangden; deze wordt verleend, ten teeken waarvan het kapittelszegel aan het stuk is gehangen.	Origineel perkament beschadigd. Staart perkament. Zegel in groen was geschonden bewaard. Achterop staat: „Scheidinghe van Coldervene" en „Quytansye van die roggherente van Coldervene".
401.	1542. 13 Mei. op sunte Servaesdach. Charter n°. 42.	Jacob Berentss en Anne zijne vrouw verklaren te hebben verkocht aan heer Gheert Johans van Staphorst een jaarrente uit een huis te Meppel, met opgave der belendingen en der daarop rustende lasten;	Origineel perkament. Staart perkament. Zegel in bruin was geschonden bewaard.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz.
		Johan heeft ze bij stoklegging overgedragen, onder voorbehoud der bevoegdheid tot lossing. Tegenwoordig als buren: Mewes Everts en Johan Messelar. Gezegeld heeft Wolter op Woltynge.	
402.	1607. 12 April.	Uitspraak door scheidslieden in een geschil tusschen „de Twelve" met de kerkvoogden van Meppel ter eener en de erfgenamen met de voogden der kinderen van Claes Leenderts ter andere zijde, over het te na bouwen aan „de weeme" door den laatste, waarbij aan de eersten een som wegens schadevergoeding is toegekend, met eenige nadere bepalingen. Scheidslieden: Claes Albers en Laurens Wichers, van wege de eersten, en Meuwess Roelefs en Jan Peters Drenthe van wege de laatsten.	Origineel perkament.
403.	1609. 4 Nov.	Claes Albers en Tryne zijne vrouw verklaren van de kerkvoogden te Meppel te hebben ontvangen de som geld, verschuldigd voor twee overgedragen jaarlijksche rentebrieven, waarvan één ligt over een huis te Steenwijk; Claes onderteekent het stuk. Tegenwoordig als getuigen: Laurens Wichers en Jacob Reggers, die mede hebben geteekend. Op het stuk staat nog een quitantie voor den afkoop der	Origineel perkament. Blijkens een aanteekening achter op het stuk lag de andere rente over land in de Oosterboer.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz
		bedoelde rente en een aanteekening over de weder belegging daarvan, van 1 Mei 1616.	
404.	1611. 20 Maart.	De „Twelve", de kerkvoogden van Meppel en die van de Oosterboer verklaren met toestemming van den schulte Matthias Ketel en van de geheele burgerij onder goedkeuring der Staten van Drenthe en eenige bijgevoegde bepalingen, te hebben in erfpacht gegeven aan Wolter Gheers en vrouw, tegen eene som in eens, tot betaling eener klok, en een jaarlijksche rente, een vierdedeel van het vicariehuis met toebehooren, voor welker voldoening hij zijn geheele vermogen ten onderpand stelt; beide partijen hebben voor den schulte overdracht bij stoklegging van hunne rechten gedaan. Tegenwoordig als buren: Laurens Wichers en Hans Leenders.	Origineel papier. Achteropquitanties wegens betaling der koopsom.
405.	1614. 12 Juni.	Een stuk van gelijken inhoud, waarbij in erfpacht is gegeven een zesde deel van het vicarie-huis aan Johan Kiers.	Origineel perkament.
406.	1616. 12 Mei. (olde calendas)	Een stuk van gelijken inhoud, waarbij in erfpacht is gegeven „dat kalckhuis" aan Klaes Gheers.	Origineel perkament.
407.	1617. 15 Sept.	Uitspraak van den Etstoel in zake de kerkvoogden van Meppel tegen Jan Pouwels	

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz.
		over de gerechtigheid tot „een halve strate ende een sloot" ter zijde van des laatsten huis gelegen, waarbij deze verklaard wordt aan een vroeger gewezen vonnis niet te hebben voldaan.	
408.	1618. 20 Mei.	Claes Alberts, Derck Peters Hendrik Otten, kerkvoogden voor Meppel, en Albert Huysers voor de Oosterboer, verklaren te hebben verkocht aan Tijs Ketel, schulte te Meppel, en zijne vrouw een „groevestede offte erffbegraffenisse" en een gestoelte in de kerk aldaar. A. van IJselmuiden, schulte in de Wijk, heeft het stuk bezegeld.	Twee copieën, papier.

Stukken betreffende het St. Jacobs altaar.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz.
409.	1504, 15 Oct. Charter nº. 43.	Everardus van Cralen, pastoor te Meppel, deken van Drenthe, verklaart, dat eenige ingezetenen, kerspellieden aldaar, hebben opgericht, een „broderscap", dat zij zijne toestemming hebben verzocht om ter eere „sunderlinge" van den heiligen apostel Jacobus een aldaar te stichten, dat hij hun dat verzoek heeft toegestaan, onder nadere regeling der verbouding van den daarbij aan te stellen priester tot den pastoor, van diens plichten en van de wijze zijner benoeming; en bezegelt voorts het stuk.	Origineel perkament. Staart perkament. Zegel afgevallen. Achter op staat: „Dye stychtynge van St. Jacops vycarye"; en ook: „Ffundatio sancti Jacobi apostoli".

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz.
410.	1506, 20 Mei op ons Heren Hemelvaerts avont. Charter nº. 44.	Rolef Holle en Reyner Jacops, als gildemeesters van het St. Jacobs altaar, verklaren, dat heer Jacop, zoon van wijlen Henrick Jacops, met zijne moeder, „tot een ewych testament der siele" van zijnen vader, ten behoeve van den vicarius, aan genoemd altaar heeft geschonken een huis en hof te Meppel, en dat hij daarvan zijnen aankomsttitel mede heeft overgegeven onder voorbehoud echter van een jaarlijksche opbrengst daaruit, die te voren aan het gilde door Henrick Jacops was toegekend, terwijl de vicarius aan de gezamenlijke priesters jaarlijks een kleine uitkeering doen zal, tot het houden eener memorie voor meergenoemden Henrick Jacops. Ghelmer Hendricks heeft voor de gildebroeders het stuk bezegeld.	Origineel perkament. Staart perkament. Fragment zegel in bruin was bewaard. Achter op staat: „Meppelt".
411.	1503, 5 Oct. des Donredages na sunte Micheelsdach. Charter nº. 45.	Luytgen Helmichss verklaart verkocht te hebben aan Roeloff Dunninck en Reyner Johan Jacobss, als gildemeesters van St. Jacobs altaar, ten behoeve van den priester, te hebben verkocht een gedeelte eener jaarrente uit een huis en hof, met opgave der andere daarop rustende lasten en onder voorbehoud der bevoegdheid tot lossing; hij heeft voorts daarvan overdracht gedaan bij stoklegging en het stuk gezegeld.	Origineel perkament. Staart perkament. Zegel verdwenen.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz.
		Tegenwoordig als buren: Reyner Arentss en Johan Gheerts.	
412.	1510, 17 Dec. des Dinxedages nae sunte Lucien dach der hilligen joffer. Charter n°. 46.	Wolter van Woltinck, schulte te Meppel, oorkondt, dat in het gerecht voor hem verscheen, Jacob then Walle, die verklaarde aan „Onser liever Vrouwen memorie" en het St. Jacobs altaar te Meppel samen en ieder voor de helft te schenken een jaarrente uit een huis en hof aldaar, met opgave der belendingen en van de daarop rustende lasten, heeft daarvan overdracht bij stoklegging gedaan aan heer Evert Badinck, als gildemeester bij de eerste en aan Roloff Dunnick, in dezelfde hoedanigheid bij het tweede, en bezegelt het stuk. Tegenwoordig als erfburen: Johan Binderinck en Henrick Johanss.; als keurnooten dezelfde.	Origineel perkament. Staart perkament. Zegel afgevallen. Achter op staat: „Desen breff komt to sint Jacobs vicarie ende onse liever Vrouwen tsamen". Andere hand: „De helfte betaelt Smeygyn, de ander helfte Jan ter Walle myt sijn arfgenamen".
413.	1530, . . . ante Pontiany (14 Jan.) Charter n°. 47.	Arent Peters en Jacob zijne dochter verklaren te hebben verkocht een jaarrente, voor de helft ten behoeve van het altaar der H. Cecilia en voor de andere ten behoeve van dat van St. Jacob, uit hun huis en erf te Meppel, met opgave der belendingen en der daarop rustende lasten, onder voorbehoud der bevoegdheid tot lossing, en hebben daarvan overdracht bij stoklegging gedaan aan den vicarius Johan Wanynck.	Origineel perkament. Staarten perkament. Zegels verdwenen. Achter op staat: „Een halve Philippusgulden komt to sunte Cecilien vicarie" Andere hand: „Kynt van Hesselyngehuys".

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz.
		Tegenwoordig als buren: Evert van Kralen en Johan Wichers. Gezegeld hebben Seino Mulert en Harmen van den Cloester.	
414.	1545. 22 Oct.	Remboldus de Wylde, notarius, oorkondt, dat heer Lubbert Gerardi heeft afgestaan het „officium" der broederschap van St. Jacobus met annexen aan Wycherus Johannis, pastoor te Meppel, voor een som gelds, in drie termijnen te betalen. Tegenwoordig als getuigen: Wolter van Woltynge, Ffloríjs Tymens, Luytgen Arens en Jan Harsuecker. Geteekend hebben de notarius Wycherus Joannis, Wolter van Woltynghe en Fflorys Tymens.	Origineel papier.
415.	1552. 20 Mei. Charter nº. 48.	Jacob Gumpers en zijne vrouw verklaren schuldig te zijn aan Lysie, vrouw van wijlen Ffrederick Theen, of iemand namens haar, een jaarrente door hen gevestigd op hun huis te Meppel, met opgave der belendingen en van de daarop rustende lasten; Jacob heeft ze overgedragen bij stoklegging aan Jan Schulten, als momber van Lyse bovengenoemd, onder voorbehoud der bevoegdheid tot lossing. Tegenwoordig als buren: Jacobs Koeps en Lubbert Altgers. Gezegeld heeft Henrick Gheerss, schulte te Meppel.	Origineel perkament. Staart perkament- Zegel in groen was geschonden bewaard.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz.
416.	Dezelfde datum. Charter n°. 49.	Henrick Gheerss, schulte te Meppel, oorkondt namens Johan van Asschede, dat voor hem in het gerecht verscheen Lysien, vrouw van wijlen Frederick Theen, met Jan Schulten haren momber, die verklaarde aan Wicherus Johannes, pastoor te Meppel, vicarius van St. Jacobs altaar, te hebben afgestaan een jaarrente uit een huis te Meppel, onder opgave der belendingen en van de daarop rustende lasten, haar toekomende blijkens n°. 415, en heeft daarvan overdracht bij stoklegging gedaan. Tegenwoordig als keurnooten en erfburen Jacob Koeps en Lubbert Altgers. Henrick Gheerss, schulte heeft gezegeld en het stuk onderteekend.	Origineel perkament. Staart perkament. Zegel afgevallen. Transfix bij de vorige.
417.	1561. 20 Jan.	Wicherus Johannes van Staphorst, pastoor te Meppel en collator der vicarieën van St. Marie en St. Jacob, verklaart aan Gheert Jacobs te hebben verhuurd een stuk land, aan beide vicarieën gezamenlijk toekomende, onder nadere opgave der ligging en der belendingen, voor den tijd van tien jaren, te beginnen met 1562, tegen een vaste huursom, benevens een voer turf elk jaar, aan de „wedeme" te leveren. Dedingslieden: Thymen Jansen en Evert Erenst, die het stuk met den verhuurder hebben onderteekend.	Origineel, papier (uitgesneden.)

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz.
418.	1565. 17 Nov. Charter n°. 50.	Wicherus Johannes van Staphorst, pastoor te Meppel, Geert Johan Karsgens, en Berent ther Maeth, als gildemeesters van St. Jacobs altaar, verklaren aan Henrick Willem Santynge en zijne vrouw te hebben afgestaan een huis met toebehooren aldaar, vroeger door hen van diens onders aangekocht, met opgave der belendingen en van de daarop rustende lasten, tegen een vaste jaarrente daarop gevestigd; beide partijen hebben overdracht van rechten gedaan bij stoklegging, onder voorbehoud der bevoegdheid tot lossing. Tegenwoordig als erfburen: Johan Stevens en Frerick Holtzager. Gezegeld heeft Johan Bynderynck, schulte te Meppel.	Copie perkament door Joannes Cuick, notarius publicus. Achter op staat: „Nu Welmer Peters gebrukende bij de weterynge te Meppel bij Neveles huis".

Stukken betreffende het heilige Kruisaltaar.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz.
419.	1479. 19 Mei up onss Heren Hemelvaersavent. Charter n°. 51.	Meyloff Roeper en Gertrudt zijne vrouw verklaren verkocht te hebben aan Herman van den Cloester en zijne vrouw Lyse, een jaarlijksche opbrengst over een huis, met toebehooren, gelegen te Kolderveen, door Claes Jan broders nu bewoond, en hebben bij stoklegging daarvan overdracht gedaan. Tegenwoordig als buren: Arent Roloff, Jacob Peterss en Hermen Pouwelss. Gezegeld hebben Meyloff Roeper en Hermen Pouwels, schulte te Kolderveen.	Origineel perkament. Staarten perkament. Zegels in groen was, vrij goed bewaard. Op de pliek staat: „Item voer desse twe mud roggen heefft de priester vant hilllghe Crus IIJ olde Arn. gulden int Gronevelt.'

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz.
420.	1491. 8 Mei. des Sondages na der Invenci des heiligen Cruis in Mey. Charter nº. 52.	Met toestemming van Henrick ten Beem, alias Egher, pastoor te Meppel, tevens lid, is een „gilde ende broderscop" opgericht op het H. Kruisaltaar in de kerk aldaar, voor het koor staande, in der tijd door den suffragaan van den bisschop van Utrecht gewijd. De gildebroeders en zusters, waaronder buiten den pastoor nog Helmych Eennekynck en Johan Claess als oprichters worden genoemd, hebben aan het altaar eenige schenkingen gemaakt en voor het eerst Hylbrandt Johanss als priester daarbij aangesteld met bepalingen omtrent de benoeming van een nieuwen priester of „clerck", die binnen een jaar priester zal kunnen worden, en tevens lid van het gilde zal zijn. Voorts wordt den priester zijne taak voorgeschreven, het hem toekomende vastgesteld en hij ondergeschikt aan den pastoor verklaard. Tot teeken zijner toestemming heeft de genoemde pastoor onder voorbehoud der rechten van de moederkerk zijn „notarius teyken" op het stuk gesteld en het bezegeld.	Origineel perkament. Staart van het stuk. Zegel verdwenen. Achterop staat: „Fundatio altaris sancte Crucis."
421.	1493. 7 Sept. op sunte Lambersdach bysscop.	Meylof Roeper en Geertruid zijne vrouw verklaren verkocht te hebben aan Albert Johans en Ette Weren, als gildemeesters van het heilige Kruisaltaar te Meppel een jaarrente, die verkoopers leggen op hun erf, waarop Claes Dannenberch nu	Copie papier door Hilbrandus Johannis.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz.
		woont, met opgave der belendingen, ter vervanging van een jaarlijksche opbrengst, die de eenige last op gemeld erf was, en hebben ze bij stoklegging overgedragen voor schulte en buren. Tegenwoordig als buren: Johan Claessen en Henrich Helmichs. Gezegeld heeft Wolter van Cralen, schulte te Meppel.	
422.	1505. 31 Oct. op alle Godes Hilligen avent. Charter n°. 53.	Henrick Levers en Alyt zijne vrouw verklaren verkocht te hebben aan heer Wilbrand en de gildemeesters van het heilige Kruisaltaar een jaarrente uit een huis en erf te Meppel, met opgave der belendingen en van de daarop rustende lasten; Henrick heeft daarvan overdracht bij stoklegging gedaan. Tegenwoordig als buren: Henrick Haverman en Ludiken de Wilde. Gezegeld heeft Ghelmer Helmichs.	Origineel perkament. Staart van het stuk. Zegel in groen was geschonden bewaard. Op den staart staat: „Desse rente is vor Ghert ten Vlechhues rente ghecoft."
423.	1505. 16 Nov. des Sondages nae sante Mertten in den wynther. Charter n°. 54.	Ludiken Helmichs verklaart van een jaarrente over een huis en hof te Meppel, met opgave der belendingen en van de daarop rustende lasten, een gedeelte te hebben verkocht en wat het meer waard was dan de koopprijs, te hebben geschonken aan het heilige Kruisaltaar, ten behoeve van den daarbij behoorenden priester en daarvan overdracht bij stoklegging te hebben gedaan en bezegelt voorts zelf het stuk.	Origineel perkament. Staart perkament. Fragment zegel in groen was bewaard. Achterop staat: „Item desse rente is voer Ghese Reggers verendel botteren, dat se lossede myt V hertoch Philippus gulden, ghecofft na uuthwijsinghe sbreves, welc

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz.
		Tegenwoordig als buren: Ghert Pelser en Timan Seroer.	verendel se lossen mochte myt X pont als se sede, ende tusschen beiden ghelosset heeff als vors. is van mij Hilbrant, Tyman Seroer, Ghert Pesser ghildemeisters."
424.	1511. 10 Oct. op sunte Gereonis ende Victorisdach. Charter n°. 55.	Jacob ten Walle de jonge en Kunne zijne vrouw verklaren verkocht te hebben heer Hilbrand Johans, Claes Henricks en Tymen Florysen, gildemeesters van het heilige Kruisaltaar een jaarlijksche opbrengst uit hun huis en erf te Meppel, met opgave der belendingen en van de daarop rustende lasten en hebben daarvan overdracht bij stoklegging gedaan onder voorbehoud der bevoegdheid tot lossing. Tegenwoordig als buren: Albert Johans en Herman Otten; als dedingslieden: jonge Johan Claessen en Johan Snoek. Gezegeld heeft Wolter van Woltinck, schulte.	Origineel perkament. Staart perkament. Zegel in groen was geschonden bewaard.

Stukken betreffende het St. Anthonis altaar.

425.	1515. 10 Maart. Charter n°. 56.	Meyloff Roper verklaart te hebben geschonken aan het St. Anthonis altaar te Meppel een jaarrente, „de betherschap" van een huis en erf, geheeten „de Gronevelt" in de marke van Kolderveen gelegen, met	Origineel perkament. Staart perkament. Zegel in groen was bewaard. Achter op staat: „Uutt hett Groeneveltt.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz.
		opgave der belendingen en heeft ze bij stoklegging overgedragen aan Claes Hartsuker en Henrick Hermenss, als gildemeesters van genoemd altaar. Tegenwoordig als erfburen: Johan Wychers, Johan Pauwels, Claes Dannenberch en Hillebrant Johanss. Gezegeld heeft Wolter van Woltinck, schulte te Meppel en Kolderveen.	

Stukken betreffende het St. Marie-altaar.

426.	1516. 20 Aug. des Wondesdages na onser liever Vrouwen dach assumtionis Marie.	Met toestemming van Evert van Cralen, pastoor te Meppel en deken van Drenthe is een broederschap opgericht tot stichting van een altaar, ter eere der heilige Maagd Maria, met bepalingen omtrent de godsdienstige plechtigheden van wege het gilde te vieren, de administratie der gildemeesters, de plichten der broeders en zusters, de opneming in het gilde, ook van vreemden, en de rechten daardoor verkregen, en omtrent het houden van den jaarlijkschen maaltijd. Voor het geval het gilde in vermogen toeneemt, zal er door de gezamenlijke leden bij meerderheid van stemmen, met toestemming van den pastoor, een priester worden aange- aangesteld, aan wien ondergeschiktheid aan genen, benevens eenige andere verplich-	Origineel perkament. Staart en zegel verdwenen. Achter op staat: „Stychtynge van sunt Jacops vycarye".

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz
		tingen reeds worden voorgeschreven. Everhardus van Cralen heeft ten teeken zijner goedkeuring het stuk gezegeld. Zie n°. 417 bij het sint Jacobs-altaar.	

Stukken betreffende de vicarie der heilige Drievuldigheid. (S. Trinitatis).

427.	1594. 22 Febr.	Johan Seynen Efsinck, onderschult te Meppel, Kolderveen en Nijeveen, oorkondt, dat in een terechtzitting op verzoek der „Twaalve", Meinert Jans, Roelef Symens en Albert Hagewolt, kerkvoogden te Meppel, door hem zijn gehoord over het geschil met Heinrich van Woltynge, schulte, over den eigendom van eenig land behoorende „tot de heilige Drevoldicheit in der kercke van Meppel", langen tijd in gebruik bij Henrich Ketel.	Origineel.
428.	1606. 8 Juli.	Rekwest van de „Twaalve" en de kerkvoogden van Meppel aan Drost en Gedeputeerden, tot handhaving in hun goed recht om over de goederen behoorende bij de vicarie: „Trinitatis ofte Drevolicheit" te mogen beschikken, tegenover Henrych van Woltinge, nu te Harderwijk wonende, wiens medegerechtigheid als collator zij echter erkennen, met gunstige apostille.	Origineel.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.

Opgaven omtrent de kerkelijke goederen.

		en wel;
429.	1632.	Van de geldpachten der pastorie.
430.	Omstreeks denzelfden tijd.	Van de inkomsten der pastorie.
431.	1651.	„Register van de geestelicke goederen ende inkomsten, jaerlijx tot de kerck te Meppel, so wel rogge- als botter- ende geltpachten".
432.	1660.	Een dito register, ook opgaven der „landhueren" bevattende".
433.	1660.	„Register van de brieven van de erfpachten".
434.	1660.	„Staet van de uytstaende schulden".
435.	1665,	Dito dito.
436.	1721.	„Register van de erfpachten gehorende tot de pastorie van Meppel en van de erfpachten, die ingevolge carspelsresolutie sijn vercoft, waarvan de penningen ten profite op de Landschap sijn beleght opgemaeckt op den 23 Aug. 1721".
437.	1673/76.	Ontvangboekje der pastoriepachten over 1673, 1674, 1675 en 1676.
438.	1676/90.	Dito dito van 1676—1690 (enkele opgaven van vroegeren datum).
439.	1703/7.	Dito dito, gehouden door ds. C. H. Nyhoff.
440.	1659/66.	Conditiën van verpachting van landerijen door kerkvoogden ten overstaan van het gemeentebestuur gehouden, over de jaren 1659—1660, 1663—1664 en 1665—1666.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.
441.	1688 en 1730.	Dito van de losplaatsen achter het kerkhof.
442.	1797/1812.	Conditiën van verpachting der „wedeme", door kerkvoogden ten overstaan van het gemeentebestuur.
443.	1674/1747.	Conditiën van verpachting der waag als voren.
444.	1790/1800.	Eenige stukken betrekkelijk de waag, een opgave van uitgaaf (1796) en ontvang; voorts gedrukte ordonnantiës op de waag van Zwolle en Leeuwarden (1792).
445.	1687 en 1805.	Stukken behoorende tot twee procedures over het verschuldigde wegens de pacht van de waag.
446.	1664/1799.	Enkele losse stukken betreffende handelingen van den kerkeraad uit de jaren 1664, 1689, 1693 en 1799.
447.	1745—1775.	Protocol n°. 29, bevattende opgave van de „Ontvangst van het legersteedegeld" en verdere inkomsten voor de kerk te Meppel.
448.	1775—1809.	Protocol n°. 30, bevattende hetzelfde.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz.

Stukken betreffende het armbestuur en de diaconie.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz.
449.	1580. 22 Juni. Charter nº. 57.	Johan Hessels, rentmeester van het kapittel van St. Pieter te Utrecht, vermaakt bij uitersten wil een zekere som aan de „huyssyttende armen bynnen Meppel" en herroept te dezen aanzien zijn vroeger testament; voor deze som liggen jaarrenten op verschillende huizen in Meppel, waarvan de invordering, bij lossing de wederbelegging en de uitdeeling aan vier van de „Twaalve" te Meppel wordt opgedragen, die rekening en verantwoording aan de andere acht zullen doen; voorts aan dezelfden nog een hoeveelheid rogge in eens uit zijne goederen te Uffelte, in vier jaren te voldoen, waarvan hij in tijd van nood echter het jaarlijksche voordeel zal mogen genieten, terwijl hij die anders reeds bij zijn leven aan de „huyssyttende armen" overlaat; hij bezegelt zelf het stuk. Als getuigen hebben het stuk geteekend Henryck Ketel Hermen Hagewolt, Evert Lamberts, Hermen Peters en Johan Bynderynck.	Origineel perkament. Staart perkament. Zegel verdwenen.
450.	1609. 25 Febr. older calendas. Charter nº. 58.	Mathias Ketel, schulte te Meppel, Kolderveen en Nijeveen, oorkondt, dat voor hem verschenen Laurens Wichers met zijne vrouw, en Rotger Hoffsteynk, Meeuwes Roeleffs en Claes Gheersen Steenberch,	Origineel perkament. Staart perkament. Zegel in groen was geschonden bewaard.

Nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz.
		als gasthuismeesters te Meppel, van wege de „armen", die verklaarden met toestemming der „Twaalve" geruild te hebben een jaarrente over het huis van Laurens Wichers, waarvan zij de obligatie hebben overgegeven, tegen een huisstede, met opgave der belendingen, en een som in eens, die de gasthuismeesters aan de weezen hebben geschonken. Beide partijen hebben van de afgestane rechten overdracht bij stoklegging gedaan. Tegenwoordig als „stokleggensmannen" Henrick Hermens en Henrick Havynck.	
451.	1647.	Een schuldbekentenis ten behoeve der diaconie.	
452.	1674—1713.	Eenige rekeningen en kwitanties betreffende de administratie van het armbestuur.	
453.	1711/31.	Stukken betreffende geschillen met andere gemeenten over het onderhoud van onvermogenden.	

BIJLAGE III.

INVENTARIS

VAN HET

SCHULTENGERECHTS-ARCHIEF VAN MEPPEL.

Volg-nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz.
1.	1482 up sunte	Herman Pouwelss, schulte te Meppel, oorkondt, dat voor hem in het gerecht verschenen Jacob ten Walle en zijne vrouw, die verklaarden verkocht te hebben aan Derck Johanss of Wever en zijne vrouw een jaarrente uit een huis te Meppel, met opgave van den aankomsttitel en van de daarop rustende lasten, en dat zij daarvan overdracht bij stoklegging deden. Tegenwoordig als „koernooten unde oeck bueren": Kerstken Jacops en Johan Claess. Gezegeld heeft de schulte.	Origineel perkament. Staart perkament. Zegel in groen was bewaard.
2.	1489. 6 Aug. des Donderdaghes voer sunte Laurenciusdach.	Wolter van Cralen, schulte te Meppel, oorkondt, dat voor hem in het gerecht verschenen Gosen Jacobs en vrouw, die verklaarden te hebben verkocht aan Derck Johans en vrouw een jaarrente uit een door een ander bewoond huis, met opgave van de daarop rustende lasten en de belendingen, en dat Gosen daarvan overdracht bij stoklegging heeft gedaan.	Origineel perkament. Staart perkament. Zegel afgevallen.

Volg-nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz.
		Tegenwoordig „als buren": Wolter van Cralen, Johanss en Ghert Mewes; als „kornoten": Johan Westrenen en Egbert van Cralen Johanss. Gezegeld heeft de schulte.	
3.	1500. 30 April op Mey avont.	Wolter van Kralen, schulte te Meppel, oorkondt, dat voor hem in het gerecht zijn verschenen Johan van Kralen en vrouw, die verklaarden verkocht te hebben aan Ghert Santynck en vrouw een jaarrente uit hun deel van een windmolen, met opgave van de andere daarop rustende lasten, en dat zij daarvan overdracht bij stoklegging hebben gedaan onder voorbehoud der bevoegdheid tot lossing ook tegenover rechtverkrijgenden van den kooper, en bezegelt het stuk. Tegenwoordig als erfburen: Willem Muerlynck en Roloff Dunnynck; als keurnooten: Johan Tyssynck en Johan Kremer.	Origineel perkament. Staart perkament. Zegel in bruin was geschonden bewaard.
4.	1504. 13 Mei op sunte Servacius dach.	Johan Claessen en meester Henrick Alers van wege Wyllym Wyntgens, Hermen Evers en Coep Hoffmans van wege de erfgenamen van Arent Hille, stellen als gekozen dedingslieden een zoen vast, wegens den doodslag aan den laatste gepleegd, in dier voege, dat Willem ten behoeve der kinderen bij stoklegging heeft gevestigd een jaarrente op zijn huis en hof te Meppel, met opgave der belendingen	Origineel perkament. Staart perkament. Zegel in groen was geschonden. Getransfigeerd door het volgende nommer.

Volg-nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz.
		en van de daarop rustende lasten en dat hij daarmede wegens den doodslag geheel is bevrijd. Tegenwoordig als buren: Johan Claessen en meester Henrick Alers. Gezegeld heeft Johan Claessen, een der vier dedingslieden.	
5.	1506. 14 Mei. des Donredaghes nae sunte Servaciusdach.	Wolter van Woltynck, schulte te Meppel, oorkondt, dat voor hem in het gerecht verscheen Egbert Peterss, die verklaarde, uit naam van zijns broeders kinderen en hunne moeder te hebben verkocht aan Roelof Gheert Meus en vrouw de in de vorige acte bedoelde jaarrente, en dat hij ze bij stoklegging overdroeg, en bezegelt het stuk. Tegenwoordig als erfburen: Claes op Ramphorst en Rolef Dunnynck; als keurnooten: Albert Hartsuker en Jacop Scomaker.	Origineel perkament. Staart perkament. Zegel in groen was geschonden bewaard. Transfix bij het vorige nommer.
6.	1627.	Verklaring van overlijden van Albert van Asselt, „bootsgesel” voor twee notarissen te Duinkerken afgelegd, door Jan Pouwels, kapitein van het schip St. Jacob, en eenige andere schepelingen, onder opgave van nadere omstandigheden, o. a. dat het plaats had ten huize van den kapitein Jan Bart en dat genoemde Albert aldaar is begraven. Hierbij is gevoegd een verklaring, dat de twee nota-	Copie papier, afgegeven door Syger Ketel. Dit stuk behoort tot een procedure, waarvan de andere stukken later bij eenige van de kerk afkomstig zijn gevonden, en hierbij gelegd.

Volg-nummer.	Jaar en datum.	Korte inhoud.	Omschrijving, enz.
		rissen, Peter van Petegem en Alonso Arias, werkelijk aldaar die functie vervullen.	
7.	1633.	Obligatie met pandstelling, voor den schulte Syger Ketell en „erfsaeten" verleden, door Jan Egberts ten behoeve van Gerrit Claesen en vrouw; achterop met kwijting van 1637.	Origineel papier.
8.	1653.	Acte van verkoop van een huis te Meppel, gelegen „op den Oever", door de voogden der kinderen van Arent Jans Mulder te Steenwijk aan Lamberts Luggerts, waarvan de overdracht is geschied voor den schulte Philip Herman Schickhart en „erfsaten" te Meppel; met kwijtingen voor den koopprijs.	Origineel papier.
8a.	1669.	Mutueel testament, voor den schulte Philip Herman Schickhart verleden, tusschen de echtgenooten J. Dannenberg en Geesgen Tymans.	Origineel papier.

9. „Protocol (n°. 1), tot Meppel, Colder- en Niveen", bevattende extracten en enkele copieën van obligaties, (rentebrieven), met en zonder pand- en borgstelling; van acten van koop en overdracht en van bezwaring van onroerend goed, waaronder van schepen; van afkoop van erfrecht en tot regeling van nalatenschappen; voorts van testamenten van 1671—1687; met alphabetisch register naar de voornamen van de schuldenaren in de obligaties voorkomende (op de andere acten geen register).

10. Protocol n°. 2, bevattende hetzelfde als het vorige, ook een copie van een beleenbrief van het goed ter Vaart, behoorende aan het kapittel van St. Pieter te Utrecht; 1687—1720; met register als op het vorige.

11. „Protocol (n°. 3) van rentebrieven en versegelingen van Meppel, Colderveen en Nijeveen" bevattende hetzelfde als het vorige; benevens copieën van enkele huwelijkscontracten, van een overeenkomst tot beeindiging van geschillen, den schulte ter registratie aan-

Volg-nummer.	Korte inhoud.
	geboden: 1720—1748; met register als op het vorige, ook op de in andere acten voorkomende namen der partijen.
12.	„Prothocol (n°. 4) der obligatien, stokleggingen, verzegelingen en contracten over het schultampt van Meppel, Colderveen en Nieuwveen", bevattende hetzelfde als het vorige, ook een copie van een contract van oevelgang en voorts den geregistreerden gildbebrief voor de zilversmeden; 1748—1767; met register als op het vorige.
13.	Protocol n°. 5, bevattende hetzelfde als het vorige; ook de copie eener acte van vennootschap; 1767—1776; met register als op het vorige.
14.	Protocol n°. 6, bevattende hetzelfde als het vorige; ook de copie van een éénkindschapscontract, 1776—1785; met register als op het vorige.
15.	Protocol n°. 7, bevattende hetzelfde als het vorige, echter bijna uitsluitend copieën 1785—1797 (slechts tot 1795 ook over Kolder- en Nijeveen); met register, als op het vorige, maar niet zoo nauwkeurig.
16.	Protocol n°. 8 bevattende hetzelfde als het vorige, echter geen testamenten meer na 1802; 1797—1807; met register als op het vorige.
17.	Protocol n°. 9, bevattende hetzelfde als het vorige, 1807—Maart 1811; met register als op het vorige.
18.	Protocol n°. 10, bevattende copieën van testamenten (een van 1803, met verklaring van 1805) 1806; met inhoudsopgave.
19.	„Protocol (n°. 11) van ter leen gegeevene goederen en van het voedervhee", bevattende acten van beleening, enz. 1803—Maart 1811; met alphabetisch register op de voornamen der schuldenaars.
20.	„Protocol (n°. 12) van pupillaire saecken over het geheele scholtampt van Meppel" bevattende copieën van aanstelling van en eedsaflegging door voogden; van ontheffing der verplichting tot voogdijstelling bij tweede huwelijk, van rekening en verantwoording en ontslag van voogden; inventarissen van nagelaten boedels, bepaaldelijk waar minderjarigen bij zijn betrokken; van overeenkomsten tot onderhoud van minderjarigen; huwelijkscontracten (meestal van tweede huwelijken) en eenkindschapscontracten; 1713—1716; met registers op de voornamen der betrokken personen.
21.	„Protocol (n°. 13) van momboirschap over het geheele scholtampt van Meppel", bevattende hetzelfde als het vorige, 1716—1720; met registers als op het vorige.

Volg-nummer.	Korte inhoud.
22.	„Protocol (nº. 14) van pupillaire saken, soo van momberstellingen, inventarissen als andere saken de pupillen betreffende", bevattende hetzelfde als het vorige; 1720—1722; met registers als op het vorige, doch iets uitvoeriger.
23.	Protocol nº. 15, bevattende hetzelfde als het vorige (ook een acte van afkoop van het erfrecht van een minderjarige), 1722—1727; met registers als op het vorige.
24.	„Protocol (nº. 16) van pupillaire saken", bevattende hetzelfde als het vorige, 1727—1734; met registers als op het vorige.
25.	„Protocol (nº. 17) van pupillaire saken, momberrekeningen als anders", bevattende hetzelfde als het vorige, 1734—1739; met registers als op het vorige.
26.	Protocol nº. 18, bevattende hetzelfde als het vorige, 1739—1744, met registers als op het vorige.
27.	Protocol nº. 19, bevattende hetzelfde als het vorige, 1744—1751, met registers als op het vorige.
28.	Protocol nº. 20, bevattende hetzelfde als het vorige, 1751—1757; met registers als op het vorige.
29.	Protocol nº. 21, bevattende hetzelfde als het vorige, 1757—1762 met registers als op het vorige.
30.	Protocol nº. 22, bevattende hetzelfde als het vorige, 1762—1767; met registers als op het vorige.
31.	Protocol nº. 23, bevattende hetzelfde als het vorige, 1767—1772; met registers als op het vorige.
32.	Protocol nº. 24, bevattende hetzelfde als het vorige, 1772—1776; met registers als op het vorige.
33.	Protocol nº. 25, bevattende hetzelfde als het vorige, 1776—1781 met registers als op het vorige, doch minder uitvoerig.
34.	„Meppeler mombaarprothocol" (nº. 26), bevattende hetzelfde als het vorige, echter niet meer voor Kolderveen en Nijeveen, 1782—1785; met korte inhoudsopgave.

Volg-nummer.	Korte inhoud.
35.	„Mombarenprotocol" (nº. 27), bevattende hetzelfde als het vorige, 1785—1791; met inhoudsopgave als bij het vorige.
36.	Protocol nº 28, bevattende hetzelfde als het vorige, 1791—1796; met inhoudsopgave.
37.	Protocol nº. 29, bevattende hetzelfde als het vorige, 1796—1803; met inhoudsopgave.
38.	Protocol nº. 30, bevattende hetzelfde als het vorige, 1803—1810; met inhoudsopgave.
39.	Protocol nº. 31, bevattende hetzelfde als het vorige, 1810—Maart 1811; met inhoudsopgave.
	Losse stukken betreffende de vrijwillige rechtspraak, opgenomen in of behoorende bij de protocollen van „verzegelingen"; zijnde:
40.	een acte van compromis (1709);
41.	obligaties; 1743—1807;
42.	overdrachten van onroerend goed; 1701—1786; een op papier;
43.	losse stukken als voren in of bij de momberprotocollen; van af 1713 tot 1805; in *portefeuille nº*. 1.
44.	*Portefeuille nº*. 2 bevattende acten van onderscheiden aard, huwelijkscontracten, hypothecatiën van vaste goederen en van vaartuigen, transporten van vaartuigen, obligatiën, vaste goederen, acten betreffende voogdijen, volmachten uit de jaren 1809 en 1810.
45.	*Portefeuille nº*. 3, bevattende testamenten, zes acten van onderscheiden aard, een boedelscheiding of uitkoop, een huwelijkscontract, vier hypothecatiën, een hypothecatie van een vaartuig, negentien transporten van vaste goederen, zeven testamenten, tien stukken van voogdijen, drie volmachten, uit de jaren 1809, 1810 en 1811.
46.	Losse stukken betreffende verbalen van publieke verkoopingen en verhuringen, 1806—1811, in één pakket.
46a.	Stukken behoorende tot een procedure van H. Hagen c.. den schipper P. Kikke tot opeisching van door hem geladen maar niet afgeleverde goederen, en betreffende een geschil van den laatste tegen den pachter van den tol te Zwartsluis over door hem geconfiskeerde waren. 1743/44
47.	„Protocol (nº. 32) van contentieuse zaken", betreffende de berechting van kleine schuldvorderingen. 1803—1808; met alphabetisch register op de namen der schuldenaren.

BIJLAGE IV.

KERKELIJKE ARCHIEVEN.

Als inleiding tot het verslag over de kerkelijke archieven in deze provincie zij het mij vergund het volgende vooraf te laten gaan.

Dat er zeer weinig van het uit vroegeren tijd dateerende is overgebleven, springt bij de eerste inzage in het oog. Alle oorzaken, die bij de gemeentelijke archieven dien bijna algeheelen ondergang veroorzaakten, werkten hier samen, en nog in meerdere mate. Immers verwisseling in personeel greep hier nog meer dan daar plaats. Daarbij kwam dat de administratie der diakenen en die der kerkvoogden van oudsher gescheiden waren, en de stukken bij verschillende personen moeten worden gezocht. Bovendien was tot de revolutie de regeling der kerkelijke zaken, vooral wat het materiëele gedeelte betreft, de administratie der bezittingen, een onderwerp, waarbij de hoofden der burgerlijke gemeente medespraken niet alleen, maar in hoogste ressort beslisten. Vandaar, dat in de grootere plaatsen, zooals Meppel en Coevorden, in het archief der burgerlijke gemeente een afzonderlijke rubriek voor de kerkelijke inrichtingen kon worden aangenomen.

In de Drentsche dorpen was, behoudens het toezicht der hoogere autoriteiten, de kerk zoowel als de school, met wat daartoe behoorde, het onderwerp van de zorg der marke- en kerspelgenooten.

Dit vóór de hervorming, toen echter behoudens de inmenging der hoogere geestelijke autoriteiten volgens het seendrecht, met name van den deken, nog sterker dan later.

Wat dienaangaande nog over is, zal men dan ook niet in de tegenwoordige kerkelijke archieven moeten zoeken. Behoudens een hoogst enkele uitzondering, is van vóór de hervorming daarin niets bewaard. Daarom is ook alleen de tijd van den bouw van die kerken opgegeven, welke van na de hervorming dagteekenen. Voor geschiedenis der kerken te Beilen, Westerbork, Ruinen en Ruinerwold bevat het archief van het klooster Dikninge vele bijzonderheden, omdat zij bij dit klooster behoorden en zijne bestuurders de collatie daarvan bezaten.

Voor de kerk te Assen, oorspronkelijk kloosterkerk, zullen wij natuurlijk in het archief van dat klooster hebben te zoeken.

Wat de andere oude kerken aangaat, valt slechts te putten uit hier en daar verspreide losse papieren, waarvan er enkele zich bevinden in het Rijksarchief in Drenthe. Ten aanzien der kerken, waarover het collatierecht in handen van aanzienlijke geslachten

berustte, is bij die families mogelijk nog iets te vinden. Zeker is, dat bijv. met betrekking tot de kerk te Eelde, over welke bedoeld recht aan de eigenaars van het huis Oosterbroek toekwam, nog het een en ander is bewaard. (1)

Met de hervorming werd dit anders. Deze toch ging, bepaaldelijk in Drenthe, meer uit van hooger hand, werd althans na de reductie van Groningen, vooral sinds 1598 door den stadhouder Willem Lodewijk bevorderd, en werd daarop door hem toezicht geoefend. De nieuwe toestanden op kerkelijk gebied werden door hem in overleg met de Staten geregeld. Vooral ten gevolge van de door den oorlog ontstane armoede en de mindere finantiëele krachten der bevolking, moesten de Staten van het gewest, die ook wegens de secularisatie der kloostergoederen eenigermate daartoe verplicht waren, bijspringen, opdat dientengevolge de godsdienstige belangen der inwoners geen schade zouden lijden.

Vandaar een overwegende invloed van de overheid, meer bijzonder van het college van Drost en Gedeputeerden, waaraan bovendien het grootste deel der vroegere geestelijke jurisdictie, bepaaldelijk in vermogensrechtelijke aangelegenheden, was opgedragen. (2)

Vandaar ook, dat in het depot te Assen met betrekking tot de kerkelijke aangelegenheden der provincie verschillende registers en papieren aanwezig zijn. Vooreerst de protocollen der synodale vergaderingen, in vier banden, uit de jaren 1598—1809. Voorts tal van losse stukken, bepaaldelijk daarmede in verband staande, bijv. betrekkelijk de vaststelling der kerkenorders van 1638 en 1730, en voorts andere, rakende de kerkelijke goederen in de onderscheidene gemeenten, de beroepingen van predikanten en de administratie van het fonds voor het onderhoud der weduwen van predikanten bestemd.

Van de archieven der onderafdeelingen, waarin Drenthe kerkelijk was verdeeld, de drie classes van Rolde, Meppel en Emmen, en die onder de Provinciale Synode ressorteerden, is hier en daar nog het een en ander bewaard gebleven. Losse stukken daartoe behoorende, heb ik echter niet aangetroffen.

De Acta der classis Emmana berustten in 1889 bij dr P. H. Roessingh, predikant te Emmen, die ze ten behoeve van het classicaal bestuur van Emmen bewaarde. Die protocollen loopen van af 1633 geregeld door.

Van de Acta der classis Roldana is het eerste deel loopende over 1603—1624 in de bibliotheek van het Provinciaal Museum van Oudheden in Drenthe voorhanden; omtrent de andere kon ik van

---

(1) Zie over het collatierecht betrekkelijk de verschillende kerken: Tegenwoordige staat van Drenthe, p. 131 vlg.

(2) Men vergelijke daarover Tegenwoordige staat van Drenthe, p. 128 vgl.

ds. A. Brouwer, te Annerveen, scriba van het classicaal bestuur van Assen, bij wien zij moeten berusten, en die ze, naar mij werd medegedeeld, ook werkelijk in bewaring had gehad, geene nadere mededeelingen verkrijgen.

Van de Acta der classis Meppelana, werd door mij één deel, en wel loopende over de jaren 1622—1662, aangetroffen in het oud-archief der gemeente Meppel. (1) De overige schijnen verloren te zijn geraakt.

Wat nog in de verschillende kerkelijke gemeenten aanwezig is, uit den tijd vóór 1816, vindt men in de hierachter volgende opgaven.

Aan het slot dezer inleiding kan ik niet nalaten den wensch uit te spreken, dat de kerkelijke autoriteiten mochten worden doordrongen van de wenschelijkheid niet alleen, maar van de noodzakelijkheid, om, ter voorkoming van den algeheelen ondergang der oude kerkelijke archieven, die bij den tegenwoordigen toestand in een betrekkelijk kort tijdsverloop onvermijdelijk is, voor zoover zij niet nog in het dagelijksch gebruik te pas komen, ze in het depot der rijksarchieven ter bewaring te geven. Daarmede zullen zij zich zelven en allen, belanghebbenden en belangstellenden, een dienst bewijzen. Immers, zij zijn daar èn zekerder geborgen, èn voor ieder, meestal voor hen zelve ook, meer toegankelijk dan nu het geval is, en het wel nooit, — komt in den tegenwoordigen toestande geen afdoende verbetering — het geval zal worden. Hun, op wie de verantwoordelijkheid, zij het dan misschien geen wettelijke, rust, roep ik toe: Waakt ook in dezen voor de u toevertrouwde belangen!

Assen, 26 Februari 1891.

De Rijks-Archivaris in Drenthe,
SEERP GRATAMA.

---

(1) Dit deel is thans in het depot der Rijksarchieven te Assen overgebracht krachtens besluit van het gemeentebestuur.

Gemeente *Anloo.*

1. Protocol, bevattende de namen der aannemelingen en der van elders gekomen lidmaten, 1739—1865; voorts handelingen van den kerkeraad, lijsten van lidmaten en opgaven der overledenen, 1681—1705.
2. Armenrekeningen, 1656—1665 (ligt los in n°. 8).
3. Protocol, bevattende armenrekeningen, 1678—1718, tevens eenige aanteekeningen omtrent het armbestuur van 1703.
4. Protocol als voren, 1718—1741.
5. Protocol als voren, 1741—1762.
6. Protocol als voren, 1762—1807.
7. Protocol als voren, 1807—1818.
8. Protocol, zijnde een diaconieboek, met verschillende opgaven omtrent de administratie der diaconie en omtrent de bestedelingen, uit de jaren 1659—1698.
9. Protocol als voren, uit de jaren 1662—1707.
10. Protocol als voren, uit de jaren 1750—1812 (bevattende tevens een opgave omtrent de schuldvorderingen ten behoeve der diaconie).
11. Een protocol (in quarto) betrekkelijk de uitgaven voor de kleederen der „alumni", 1744—1753.
12. Een protocol als voren, 1753—1769.
13. Een protocol als voren, 1777—1810.
14. Een protocol als voren, bevattende particuliere aanteekeningen uit de jaren 1714—1733.

Gemeente *Assen.*

1. Een protocol bevattende de notulen van het verhandelde bij den kerkeraad, 1765—1859. (Voorin een naamlijst van predikanten van 1615 af.)
2. Een doopregister van af 1811.
3. Een register van lidmaten (aannemelingen en van elders overgekomenen), 1713 - 1842.
4. Een protocol bevattende rekeningen der diaconie, van 1650 —1677.
5. Een dito, bevattende hetzelfde van 1677—1845; en tevens opgaven van inschulden en andere aanteekeningen.
6. Een pakket losse diaconie rekeningen uit de jaren 1769 - 1815 (uitvoeriger dan die in het protocol).
7. Een pakket borgtochten voor van elders gekomen onvermogenden en andere stukken betreffende het armwezen uit het begin dezer eeuw.

8. Protocol van de kerk te Assen", bevattende:
a. Een resolutie van Drost en Gedeputeerde Staten van 2 October 1680, de volgende heffing wegens de graven in de kerk en op het kerkhof vaststellende en regelende.
b. Opgaven der ontvangsten van deze heffing, 1754 - 1805.
c. Rekening en verantwoording van den kerkvoogd J. W. Tabingh over 1785.
d. Opgaven der ontvangsten wegens de zitplaatsen in de kerk van 1755 - 1805.
e. Dito der uitgaven naar aanleiding van de onderwerpen onder *b* en *d*.

Gemeente *Beilen.*

Niets, ten gevolge van den brand in 1820.

Gemeente *Borger.*

1. Een protocol, bevattende rekeningen der kerkvoogdij, 1667 tot heden bijgehouden.
2. Een markeprotocol, waarin de copie eener uitspraak tusschen Borger en Westrup, 1656.
3. Een register van inkomsten der pastorie, 1794.
4. Een lijst van lidmaten 1760, tot heden bijgehouden.

Gemeente *Coevorden.*

Een protocol, bevattende:
Opgaven van lidmaten, 1701 - 1857.
Kerkeraadsnotulen en verkorte mededeelingen dienaangaande.
Lijsten van ouderlingen enz., 1687—1842.
Verder ben ik nog steeds in afwachting van toezending van het geheel of van deelen van het archief, tot ordening en beschrijving. Het bestaat hoofdzakelijk uit eigendomsbewijzen en obligaties (rentebrieven) en uit protocollen, bevattende rekeningen enz., van ± 1612 af.

Gemeente *Dalen.*

Niets, ten gevolge van den brand in 1815.

Gemeente *Diever.*

In het kerkelijk archief vond ik alleen een pakket door vuur geschonden rekeningen, van 1753 af.

Gemeente *Dwingeloo.*

1. Een protocol bevattende:
een lijst van gedoopten, 1790—1811;
een lijst van lidmaten, 1700—1808;
een lijst van hen, die te Dwingeloo zijn komen wonen en van de armen, 1771—1832.
2. Een protocol, zijnde „het armenboek", 1670—1699, bevattende diaconierekeningen, met eenige schuldbrieven aan de diaconie.
3. Een protocol, bevattende:
diaconierekeningen, 1699—1742;
een lijst van ouderlingen, 1731—1753.
4. Een protocol bevattende diaconierekeningen, 1807 tot na 1813.
5. Een protocol, bevattende armenrekeningen van 1799 tot 1823.

Gemeente *Eelde.*

1. Een protocol, zijnde „het Kerkeboek", bevattende:
een register van huwelijken, 1737—1858;
handelingen van den kerkeraad, 1737—1861.
2. Een register van lidmaten van 1780, bijgehouden tot heden; benevens een lijst van predikanten.
3, Een protocol, bevattende kerkerekeningen, 1741—1782.
4 Eenige losse stukken, waaronder rekeningen, 1784—1796.

Gemeente *Emmen.*

1. Een protocol, bevattende diaconierekeningen, 1651—1686.
2. Een idem, van 1775 tot 1802.

Gemeente *Gasselte.*

1. Een doopprotocol van af 1811.
2. Een protocol, bevattende armenrekeningen, 1680—1701.
3. Een idem, 1715—1817.

Gemeente *Gasselter-Nijeveen.* (± 1690).

Een protocol, bevattende diaconierekeningen, ongeveer uit de jaren 1690—1739.

Gemeente *Gieten.*

1. Een protocol bevattende:
een lijst van lidmaten;

een lijst van gedoopten;
een lijst van gehuwden;
van 1798 tot heden bijgehouden.
2. Een protocol, bevattende diaconierekeningen, van 1784 tot heden bijgehouden.

Gemeente *Havelte.*

1. Een protocol, bevattende handelingen van den kerkeraad, 1757—1888, en eenige rekeningen van 1757 tot 1760.
2. Opgave van bezittingen en inkomsten omtrent 1757.
3. Enkele losse stukken, 1598—1809, zijnde o. a. registers van kerke- en pastoriegoederen uit de jaren 1598, 1637, 1652, 1661, 1798, 1800 en 1807; verder betreffende de administratie dier goederen, de beroepen van predikanten, enz.

(Afschrift eener lijst met nauwkeuriger opgave berust in het archief te Assen).

Gemeente *Hoogeveen.*

Naar ds. Feikens mij mededeelde, was er niets uit den tijd vóór 1813 in het archief aanwezig.

Gemeente *Koekange.*

Een protocol, bevattende rekeningen der diaconie, 1656—1711.

Gemeente *Kolderveen.*

1. Een protocol, zijnde: „het Boeck der pastorie-, kosterij- en vicariegoederen", met opgave der pachten, renten, enz., 1610—1703.
2. Een dergelijke lijst tot 1833.
3. Extracten uit de Acta Synodi Drenthinae 1721, 1725 en 1734.
4. Eenige jaarlijksche pachtboekjes van af 1791.

Gemeente *Meppel.*

1. Een protocol, zijnde het „Kerkeboek van Meppel", bevattende notulen van den kerkeraad, 1767 - 1795.
2. Een idem, 1795 tot na 1813.

Naar ds. A. W. Kam mij mededeelde, bevatte het kerkelijk archief niets meer van vóór 1813; bij een volgend bezoek vond ik echter nog:

3. Protocol, bevattende diaconie-rekeningen, (alleen ontvang) van diakenen en armvoogden, 1645—1658.

4. Dito dito, 1697—1710.
5 Dito dito, 1710—1724.
6. Dito dito, 1730—1743.
7. Dito dito der diakenen, 1698—1729.
8. Dito dito derzelfden, 1729—1749.
9. Dito dito derzelfden, 1749—?.
10. Protocol, bevattende diakonierekeningen (alleen uitgaaf), 1651—1669.
11. Dito dito, 1669—1681.
12. Dito dito, 1681—1685.
13. Dito dito, 1704—1711.
14*a*. Dito dito, 1723 - 1747.
14*b*. Dito dito, 1720—1734.
15*a*. Dito dito, 1767—1782.
15*b*. Dito dito, 1766—1790.
16. Dito dito, 1782—1796.
17. Dito dito, 1809 - 1836.
18. Een protocol, zijnde het »bestedelingenboek" van 1693 tot 1720.
19. Dito dito over 1741—1750.
20*a*. Dito dito over 1780 - 1798.
20*b*. Dito dito over 1790—1798.
21. Dito dito over 1798—1810.
22. Een protocol, getiteld „Het wekelijksch deelingboek", 1749 —1764.
23. Dito dito 1764—1776.
24. Een protocol, zijnde het kleedboek voor de armen, 1763—1770.
25. Een protocol, zijnde het boek der landhuren, aan de diaconie verschuldigd, 1727 - 1761.
26. Een protocol, zijnde hetzelfde over 1763—1805, en bevattende aan de andere zijde uitgaven der diaconie over 1803.
27. Een protocol, zijnde het „Renteboek" der diaconie, 1683 - 1734.
28. Een protocol, getiteld: „Het nieuwe Stoeleboek van diakonen, van tafeltjes en aanlegswallen", 1755—1817.
29. Een protocol zijnde „het Armengasthuisboek", bevattende rekeningen daarover en wel alleen de inkomsten, 163 —1753.

Voorts eenige losse stukken.

Gemeente *Norg*.

1. Een protocol, bevattende diaconie-rekeningen, 1651/1737.
2. Een idem, 1738/1772.
3. Een idem, 1773/1798.

Gemeente *Nijeveen.*

Van het kerkelijk archief niets te vinden uit den tijd vóór 1813.

Gemeente *Odoorn.*

Naar ds. Mees mij mededeelde is in het kerkelijk archief niets voorhanden van vóór 1813.

Gemeente *Oosterhesselen.*

In het kerkelijk archief van vóór 1813 niets.

Gemeente *Peize.*

1. Een protocol, bevattende de kerkerekeningen van 1683 - 1758, benevens opgaven der schuldvorderingen en der landschaps-obligaties, behoorende aan de kerk; voorts aanteekeningen omtrent de administratie van kerkvoogden, als verhuringen van land, enz. (deze tot 1760).
2. Een protocol als voren, 1758—1854.
3. Een protocol, bevattende de ontvangsten en uitgaven, voortkomende uit het aan de pastorie behoorend hakhout, 1765—1776.

Gemeente *Roden.*

1. Een opgave van den staat der Hervormde gemeente op het einde der vorige eeuw.
2. Een protocol bevattende een register van kerkepachten, 1747 - 1782, en de uitgaven der diaconie over 1793 tot 1851.
3. Een lidmaten-boek, 1730 -1851.

Voorts verscheidene losse stukken, niet van groot gewicht; de oudere zijn nu in het Rijksarchief te Assen.

Gemeente *Roderwolde.*

In het protocol bevattende de handelingen van den kerkeraad, na 1813 komt voor een lijst van predikanten en een plaatsbeschrijving van ouderen datum.
1. Een protocol, betrekkelijk de administratie der kerkvoogden, 1641—1752, tevens bevattende opgaven omtrent de verhuringen van landerijen enz.
2. Protocol betrekkelijk de administratie der diakenen, 1661—1706 (achterin een borgtocht voor een onvermogende van 1809).
3. Protocol, bevattende diaconierekeningen over 1751 tot 1839.

Hierin liggen eenige fragmenten van het protocol, dat tusschen n°. 2 en n°. 3 in behoort.

Gemeente *Rolde.*

1. Een protocol bevattende:
een register van gedoopten, 1801-1845;
een idem van lidmaten, 1801 - 1856.
2. Een protocol, bevattende diaconierekeningen, 1731—1793.
3. Een idem, 1793 1855.
4. Een protocol bevattende aanteekeningen over de administratie der kerkvoogden, 1782—1819.
5. Een protocol, bevattende kerkvoogdijrekeningen van af 1809. (Beide laatste zeer beschadigd en door vocht onleesbaar).

Gemeente *Roswinkel.*

1. Een protocol, bevattende:
een lijst van gedoopten van 1811—1877.
een lijst van lidmaten, van 1811—1887.
2. Een protocol, zijnde het kerkeraadsboek, 1756—1887.

Gemeente *Ruinen.*

1. Register van lidmaten van af 1811.
2. Protocol, bevattende handelingen van den kerkeraad, 1808 —1855.

Gemeente *Ruinerwold.*

1. Een protocol, bevattende:
staten van pastorie- en kerkeopkomsten, 1619—1669, 1669 en 1720.
2. Een protocol, bevattende kerkerekeningen 1771—1772.
3. Een idem, 1772—1805.
4. Losse stukken betreffende de kerk en de pastorie; o. a. koopbrieven van land, ten behoeve der kerk te Blijdensteden, van 1517, 1538, enz.
5. Een protocol, bevattende:
een register van lidmaten, 1708—1874, benevens lijsten van leden van den kerkeraad, 1670—1784.
6. Een protocol, bevattende de handelingen van den kerkeraad 1784—1876.

Gemeente *Schoonebeek.*

1. Een protocol, bevattende de handelingen en besluiten van den kerkeraad, 1756—1869.
2. In het protocol der diaconie van 1821, treft men aan enkele aanteekeningen over verzegelingen van 1782.
3. Een copielijst der pastorieopkomsten van 1597.
4. Een lijst der predikanten van af de hervorming.
5. Extracten uit het „Kerkeboek" van 1720.

Gemeente *Sleen.*

1. Een protocol, bevattende de rekeningen der kerkvoogden 1748—1821.
2. Een protocol, bevattende rekeningen der kerk, 1777—1821.

Gemeente *Smilde, Hijkersmilde* en *Kloosterveen.* (1780).

In het archief vond ik niets, dat van vóór 1813 dagteekent.

Gemeente *Vledder.*

1. Een protocol, bevattende huwelijksafkondigingen van 1736 tot 1794.
2. Een protocol, zijnde een register van huwelijken, 1795—1867.
3. Een protocol, bevattende handelingen van den kerkeraad van af 1811, en voorts een lijst van van elders gekomen lidmaten van 1795 tot 1836.
4. Een protocol, bevattende diaconierekeningen van 1715 tot 1777.
5. Eenige losse stukken; waaronder enkele aankomsttitels o. a. een van 1677, waarbij aan de diaconie land op de Westeresch werd verkocht.

Gemeente *Vries.*

1. Een doopprotocol van 1811 af.
2. Een register van lidmaten, 1772—1832.

Gemeente *Wapserveen.*

1. Een protocol, bevattende kerkeraadsaanteekeningen van 1774 tot 1835.
2. Een protocol, bevattende de ontvangsten van de rekeningen der armen, 1742—1762.

3. Een idem van 1810 tot 1816.
4. Een idem, met uitgaven van idem, 1694—1718.
5. Een idem met idem, 1724—1747.
6. Een idem met idem, 1747—1762.
7. Een idem met idem, 1762—1774.
8. Een idem met idem, 1786—1801.
9. Een idem met idem, 1801—1816.
10. Eenige oude stukken de kerkvoogdij betreffende, waaronder als oudste een lijst van de pachten der pastoriegoederen van 1733.
11. Copie omslag-register over Wapserveen van 1750.

Gemeente *Westerbork.*

1. Een doopprotocol van af 1811.
2. Een protocol, bevattende rekeningen der diaconie, 1704—1819.
3. Een idem bevattende kerkerekeningen, 1637—1750.

Gemeente *de Wijk*, eigenlijk *IJhorst*, kerkelijk onder *Overijssel.*

Een protocol, zijnde »het kerckenboeck van de IJhorst", beginnende 1658, tevens bevattende:
Rekeningen van kerkvoogden, 1680—1801.
Handelingen eener „erfgenamen-vergaderinge", 1781.
Register der kerke- en pastorie-opkomsten, 1735.
Register der grafsteden, 1804.

Gemeente *Zuidlaren.*

1. Kerkelijk protocol, bevattende:
Opgaven der lidmaten, 1729—1843.
Dito der gestorvenen, 1801—1813; en
De handelingen van den kerkeraad, 1729—1858.
2. Een protocol, bevattende de resoluties en handelingen der diakenen, benevens opgaven aan wie uitdeelingen van wege de diaconie zijn geschied, 1726—1787.
3. Een protocol bevattende:
de besluiten van de eigenaren der Plankensloot, en de rekeningen en verantwoordingen hun gedaan, 1743—1808.

Gemeente *Zuidwolde.*

Naar mij ds. A. Reiners verzekerde, is in het kerkelijk archief niets van vóór 1813 voorhanden, wijl alles in den brand van 1824 is te gronde gegaan.

Gemeente *Zweeloo.*

In het archief heb ik niets van vóór 1813 dagteekenende aangetroffen.

Het oud provinciaal archief in Limburg.

Ik heb de eer Uwe Excellentie door tusschenkomst van den Algemeenen Rijksarchivaris te doen toekomen een verslag van hetgeen mij bij het beheer van mijn archiefdépôt gedurende het afgeloopen jaar 1890 meldenswaardig is voorgekomen.

Ik volg daarin de orde door een der voorgangers van Uwe Excellentie voorgeschreven.

I. *Toestand der bewaarplaatsen van het archief.*

De archiefgebouwen verkeeren in goeden toestand.

Wederom werden dit jaar nieuwe meubelen ter plaatsing in het archiefgebouw aanbesteed en geleverd, bestaande in een vitrine tot berging van zegels, platen, handteekeningen en kleinere handschriften, die wij voor de bezoekers wenschen ten toon te stellen, alsmede een tiental stoelen, drie lessenaars en vier tafels, ten dienste der bezoekers, welke bijna alle in het schip der kerk zijn geplaatst.

II. *Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.*

Gelijk ik reeds verleden jaar meldde, bestaat er vooruitzicht, dat de archiefgebouwen in verbinding met de stedelijke waterleiding gebracht en met brandkranen voorzien zullen worden.

III. *Toestand der archiefverzamelingen.*

Gedurende dit jaar werden ongeveer een achthonderd portefeuilles vervaardigd ter berging der Rijksarchieven zoowel in het hoofddépôt te Maastricht, als voornamelijk in het dépôt van het voormalig Overkwartier van Gelderland te Roermond, dat voorloopig aan onze zorgen door Uwer Excellentie's voorganger is toevertrouwd. Om die bij tijds gereed te hebben, werden wij dit jaar weder door een boekbinder bijgestaan. Ter voorkoming en afwering van vocht, werd des winters de lucht voldoende verwarmd door kachels, die daartoe volkomen geschikt zijn, terwijl des zomers door het

openen van deuren en vensters de gebouwen van versche en droge lucht voorzien worden.

IV. *Werkzaamheden en voortgang der inventarisatie en ordening van het archief.*

Ook dit jaar waren wij wederom, voor zoover onze bezigheden ons toelieten, werkzaam in het archief van het voormalig Overkwartier van Gelderland, berustende ten stadhuize te Roermond. Wij hebben niet alleen de archieven van het Overkwartier, welke grootendeels althans, reeds in het begin dezer eeuw aanwezig waren, in tot dat doel vervaardigde portefeuilles, voor zoover noodig, geborgen, maar ook gedeeltelijk reeds de rechtelijke archieven, die vroeger bewaard werden in het gebouw der Arrondissementsrechtbank te Roermond en die rechterlijke archieven, welke voorheen bewaard werden in het gebouw van het Kantongerecht te Venlo en welke thans bewaard worden in het voormalig bureau van den essayeur van goud- en zilverwerken op het stadhuis voornoemd, terwijl wij ook de registers van laatstgenoemd dépôt van etiketten voorzien en genummerd hebben. Met den inventaris daarvan zijn wij reeds zoover gevorderd als de archieven zijn geborgen en gerangschikt. Zoodra onze bezigheden het toelaten, zullen wij, wat daar nog te bergen, te rangschikken en te inventariseeren overblijft, afdoen.

Behalve de inlichtingen, die door ons werden verstrekt, waarover in een volgend hoofdstuk zal worden gehandeld en die dit jaar zeer talrijk en tijdroovend waren, werd door den ondergeteekende zoover de tijd het hem wederom toeliet, voortgegaan met het afwerken en voor de uitgave gereedmaken van den inventaris van het voormalig kapittel te Thorn, terwijl, voor zoover men met het drukken daarvan op de Landsdrukkerij vorderde, door hem ook een geruime tijd moest worden besteed, met het nazien en verbeteren der proeven, waarin hij door den heer A. J. Flament, den commies-chartermeester, werd bijgestaan, terwijl door den laatste verder nog werden vervaardigd inventarissen der archieven van de heerlijkheid Strucht en van de familie de Horion in hare verschillende relatiën tot de heerlijkheid Poll en Panheel, Dalenbroeck enz. en van eene verzameling meetboeken van gezworen landmeters dezer provincie in vroegere eeuwen en andere archieven, welke wij in een volgend hoofdstuk bij de opgaven der aanwinsten door schenking of aankoop zullen opnoemen.

Ook werd door den ondergeteekende nog de laatste hand gelegd aan het rangschikken en vervaardigen van regesten der archieven van het Bisdom Roermond, tijdelijk berustend op ons archief,

waartoe hem bij schrijven van Uwer Excellenties voorganger vergunning werd verleend.

V. *Opgave der in druk verschenen werken, behoorende tot het archief.*

Gedurende het afgeloopen jaar werd voor de volgende geschriften geheel of gedeeltelijk gebruik gemaakt van ons archief.

Jos. Habets, Limburgsche bank-, laat- en boschrechten en gewijsden, reeds gedrukt in het tijdschrift tot beoefening van Oud-Vaderlandsch Recht te Utrecht.

1. Costuymen der heerlijkheid Eys bij Wittem, 1571.

2. Costumen van Wittem (Rijksheerlijkheid, later in 1732 met Eys en Slenaken een graafschap.)

3. Bankrechten der vrije Rijksheerlijkheid Wylre, bij Gulpen.

4. Eenige bankrechten der Rijksvrijheid Ryckholt.

5. Bankrechten van Heer en Keer (bank van het kapittel van St. Servaas te Maastricht.)

6. Uittreksels uit de landrechten der vrije Rijksbaronnie Petershem en Lanaken.

7. Bankrechten van Gulpen.

8. Wysdom en Cleernis van Einrade bij Vaals.

9. Bank- en boschrechten van Simpelveld en Bochholtz.

10. Costumen van 's Gravenvoeren.

11. Costumen van Mheer.

12. De jurisdictie van Bemelen (dorp toebehoorende aan het kapittel van O. L. Vrouw te Maastricht.)

13. Algemeene costuymen der banken in het land van Valkenburg.

14. De bankrechten van Meersen (dorp, toebehoorende aan den abt der abdij van Sint Rémy te Reims en na 1611 aan dien van Eaucourt.)

15. De bankrechten van de hoofdbank Beek.

16. De bankrechten van Heerlen, (hoofdbank van het land van Valkenburg).

17. Idem van Climmen (hoofdbank van het land van Valkenburg).

18. De bankrechten der Heerlijkheid Geul (land van Valkenburg)

19. De bankrechten der heerlijkheid Meyel (Overkwartier van Gelre).

20. De bankrechten der heerlijkheid Horst (land van Kessel).

21. De costumen van het graafschap Horne.

22. De rechten der heerlijkheid Susteren.

23. De rechten van het laathof Wyer, onder Heerlen.

24. Schepen-cleernissen van Villen.

25. De hofrechten der heerlijkheid Stevensweert.

26. De rechten van het laathof van Asselt, en van Aldenhoven (onder Heythuijzen).

27. De rechten van de Vossumer laatbank te Straelen.

28. De boschrechten der Graatheide, bij Sittard.

29. De boschrechten van het gemeentebosch van Echt.

Verder werd nog voor de volgende bijdragen in de „Publications de la Société historique et archéologique dans le duché du Limbourg", jaar 1890, Tom. XXVII, Maastricht 1890, van ons archief gebruik gemaakt:

30. Notice sur la libre seigneurie de Breust par Amédée de Ryckel.

31. Journal du chanoine et camérier Réné Joseph de Meer, J. U. Lic., député du chapitre de Saint Servais à Maestricht, au traité de paix de Nimègue en 1678, door dr. P. Doppler.

32. Wilhelmus Lindanus, eerste bisschop van Roermond, door H. Welters.

33. De wedervinding van het grafmonument der H. H. Monulphus en Gondulphus in de Sint Servaaskerk te Maastricht, door A. J. Flament.

34. Oude statuten en verordeningen van de heerlijkheid Reckhem, uitgegeven door J. L. Meulleners.

35. De beoordeeling van Alva en Oranje voorkomend in het

opstel: Legertochten tusschen Maastricht en Mook 1568—1575, nader toegelicht en gehandhaafd door J. L. Meulleners.

36. Ordonnantie der hoofdbank Vleytingen (bank van het kapittel van Sint Servaas te Maastricht) door Jos. Habets.

37. De landrechten der vrije rijksbaronnie Petershem en Lanaken (naar eene copie in het Rijksarchief van Limburg. van het oorspronkelijk register dat te Petershem in het archief der familie de Merode wordt bewaard), door Jos. Habets.

38. De Antwerpsche bankiers Erasmus Schets en zijne geassocieerden Jan Vleminck en Arnold Proenen in hunne betrekking tot Aken en Maastricht, door J. L. Meulleners.

39. Krijgsbedrijven van Alexander Farnese in Limburg en aangrenzende gewesten, 1578 en 1579, door P. Thomassen.

Verder voor de volgende bijdragen in de Maasgouw, orgaan voor Limburgsche geschiedenis, taal- en letterkunde 1890.

40. De grafzerk der H. H. Monulphus en Gondulphus in de Sint Servaaskerk te Maastricht, door P. Doppler, p. 9, 10.

41. Lijst der hoofdschouten enz. te Maastricht met aanteekeningen door Jos. M. H. Eversen, p. 81, 82, 85, 86, 90, 91, 93, 94, 97, 98.

42. Beschrijving van abdijen, kloosters en kasteelen als domein verkocht tijdens de Fransche republiek met de verkoopakten, p. 3, 4, 11. 12, 15, 16, 19, 20, 23, 24, 28, 31, 32, 34, 35, 36, 40, 43, 44, door A. J. Flament.

43. Oude Latijnsche spreuken gevonden op het schutblad van een Ms. over Romeinsch recht, door A. J. Flament p. 7, 32, 43, 44, 47, 48.

44. Kerkelijke gebeden voor de consuls, den eersten consul en den Keizer 1801—1804, door A. J. Flament p. 78.

45. Partage-tractaat van het Overkwartier in 1661, door A. J. Flament p. 49, 50.

46. Eedsformulieren bij de voormalige schepenbank van Gulpen, door Jos. Habets p. 69.

47. De nieuwe gemeentewapens te Arcen en Velden p. 3, Eysden p. 8, Itteren p. 58, Borgharen p. 62, Steyn p. 95, Spaubeek p. 99 en Mook en Middelaar p. 103, door Jos. Habets.

VI. *Aanwinsten door geschenken, aankoop, enz. verkregen. Verliezen.*

Ons archief verkreeg wederom in den loop van dit jaar, verscheidene aanwinsten, zoo door aankoop als door schenking.

Ten geschenke werden aangeboden:

Door den heer L. Elias, eigenaar van het hotel „L'Empereur" te Valkenburg, de volgende registers, afkomstig van de landmeters Joannes Bollen en Jacobus Vroemen:

1°. Reg. in fol. met voorschriften over landmeetkunde en aanverwante hulpwetenschappen, rekenkunde, meetkunde, enz., geschreven door Joannes Bollen, van Limmel, blijkens een akrostiche op het eerste blad. In fine „den A B van 's menschen leven" (*vers*), regels van erfdeelinge door Joannes Bollen den 10 Nov. 1681. „Om altijd te weten hoe alt den maen is" — „om met ter haest een sonnewijser te maken naer de maniere van pater Backis". — Wijze om op de vingeren te zien hoe laat het is, met gekleurde teekeningen. „Fondament van dēn simpel sanck (plain chant of Gregoriaansch) wy ich 'tselve geleert hebbe in den jaere 1657 bij den custer van Meerssen, Leonard Schots, afgecopieert vyt mijn klad den 20 Januarii anno 1678 tot Beeckhoven." (Met notenschrift o. a. Gregoriaansche Mis en antiphoon van Pinksteren). „Declaratie van de wegen, straten en de passagiën naer der usantie des landtsrecht, alles afgecopieerd vyt mijn meesters (Jan Velen) reglement, in 't jaer 1667." Specificatie der landmaeten. „Recept tegen die tegenwoordige aen eenige plaatsen graessierende kranckheyt der besten" enz. Dit register is vol van beschrijvingen met allerlei gekleurde voorstellingen van gewijden en ongewijden aard, b. v. Ecce homo enz. Onder de profane voorstellingen is de aandacht waard de afbeelding van een „toubackdrincker" met pijpje in den mond en het onderschrift „touback drincken is goet, die het maetelijck doet". De versieringen der titels zijn soms aardig en bestaan vooral uit bloemen, meest tulpen.

2°. Meetboek van Jan Bollen, 1674 - 1675. 8°. obl.

3°. Meetcedule van Jan Bollen, 1675—1677, betreffende goederen in het land van Valkenburg. 8°. obl.

4°. Meetboek van goederen in de heerlijkheid Geleen van Johannes Bollen, gezworen landmeter der heerlijkheid Geleen 1676 (volgens den ruggetitel). 8°. obl.

5°. Meetboek van Jan Bollen, 1684—1687, betreffende goederen in het land van Valkenburg.

6°. Meetboek van Jan Bollen, 1687—1688, betreffende goederen in het land van Valkenburg. 8. obl.

7°. Idem van idem van 1689—1690. 8°. obl.

8°. „ „ „ „ 1692—1694. 8°. obl.

9°. „Meetingen der heerlicheyt Opspringen (1) ende alle schadtbaere goederen daer binnen gelegen, gemeten door mij Joannes Bollen, geswoeren landtmeter in den jaere 1690." 8°. obl.

10°. „Meetinghe der heerlicheyt Spaubeek ende alle schadtbaere goederen daer binnen gelegen, gemeten door mij Joannes Bollen, Claes Haesen ende Jan Speertz in den jaere 1690, den 22 April, daertoe van de heere Drossardt Duyckarts, burgemeesters ende gemeintenaeren gecommitteert". 8°. obl.

11°. „Meetinghe der graefschappe Geleen van alle de goederen daer binnen geleghen, soo leenen als laetgoederen, gheene vuytgesondert, gedaen en gemeten door mij Joannes Bollen, der voors Graeffschappe in den jaere 1676 den 16 Marty ende nu gerenouveert door my Joannes Bollen, geswoeren landtmeter des hertogdom Gulickx in den jaere 1706, den 17den May met nieuwe reignoeten" 8°. obl.

12°. Meetboek 1711—16 van Joannes Bollen, geswoeren landmeter des hertogdoms Gulickx. 8°. obl.

13°. Meetboek door Joannes Bollen, 1725—1728, betreffende goederen in Puth, Born, Luttelroe, Hobbelroe, Craewinckel, Geleen. 8°. obl.

14°. Meetboek door Joannes Bollen, 1730—1733, betreffende goederen in de gemeenten Puth, Luttelroe, Craewinckel, Spaubeek, Geleen, Nagelbeek, Straebroeck, Leyenbroeck, Munstergeleen, Limbricht, Nierbeek. 8°. obl.

15°. Meetboek van Joannes Bollen, geswoeren landmeter des hertoghdoms van Gulyck, 1733 1736 (betreffende goederen van Spaubeek, Geleen, Neerbeek, Puth, Merkelbeek, Limbricht, Schinnen, Craewinckel). 8°. obl.

16° Meetboek van Joannes Bollen, gemeente Houthem, 1736 tot 1744. 8°. obl.

17°. Meetboeck van Jacobus Vroemen, 1743. 8°. obl.

18°. Meetboek van Jacobus Vroemen, 1753—1758. 8°. obl.

19°. „Scheydinghen ende deylinghen de anno 1759 usque ad annum 1771, gemaeckt door Jacobus Vroemen, gesworen landtmeeter des Hertogendoms Guilich" betreffende de goederen der heerlijkheid Geleen. 8°. obl.

(1) Opspringen, dorp bij Hinsberg.

20°. Meetboek van Jacobus Vroemen, 1772—1778, betreffende goederen der heerlijkheid Geleen. 8°. obl.

21°. Fransse Schaltsedule van de leste taxeeringen gedaen door den heer Intendant la Coudrays, op den tweeden Aug. 1684. 8°. obl.

Krachtens testamentaire beschikking van wijlen mej. A. L. C. Braede, overleden te Brussel den 9 Maart 1890, werden ons door haren erfgenaam, den heer baron de Goër de Herve, geschonken een aantal „Lettres de faire part" betreffende huwelijken, geboorten en overlijden van verschillende leden van adellijke en patricische geslachten in Frankrijk, België en Nederland, waaronder ook verschillende betreffende Limburgsche of uit Limburg stammende families, in 8 banden. 8°. 1833—1864; 1864 -1867; 1867—1869; 1869 -1872; 1873 -1875; 1876—1879; 1880—1883 en 1884 —1888, met één band, vormende een alphabetisch register. Alsmede: Een handschrift in 8°., getiteld: „Memoriaal der aanteekeningen over materialen, benoodigd tot de fabrikatie van wapenen, over de eigenschappen der onderscheiden deelen, over het van pas maken der remontstukken, over de voorkomende reparatiën aan de draagbare vuur- en blankwapenen en over de harding, door Girardon, 1ste luitenant."

Door den heer baron de Woelmont, te Gors op Leeuw (België), lid van den Belgischen Senaat, werden ons geschonken een aantal archiefstukken betreffende de heerlijkheid Strucht en de familie de Groot, welke deze heerlijkheid bezeten heeft en de aanverwante familiën: Strythaegen, Schwartzenberg, ab Ageris te Laer en Mettecoven. Zij zijn de volgende, door ons in twee portefeuilles gerangschikt.

Een registertje getiteld: „Register und Verzeichnusz aller Erb: und Loss-Rhent, Pecht und Zinssen, so Ich Weynandt von Hartmann in der stadt Aach derei Gepieth und Sonster anderszwo auszwendig einkommen und geldens hab angefangen 1597, in Majo." Sinds 1612—1626 gehouden door Joncker Wilhelm Schwartzenberg kl. 4°.
Om dit register was als omslag een blad als perkament met fragment van den Merlijn van Lodewijk van Veltheim, vers n°. 25579 volg.

Verder de volgende documenten.

1°. Twee brieven van den baron de Groot, heer van Strucht en Oost. 1708.

2°. Brieven van Melchior van Schwartzenberg, burgemeester en schepen der stad Aken, wonende op Sint Albertsberg, in zijne hoe-

danigheid van burgemeester, alsmede familiebrieven over zijne goederen enz.

3°. Brieven van en aan leden der familie Schwartzenberg en de met haar verwante familiën Mettecoven, De Groot, Strythaegen, ab Ageris enz., o. a. aan Johan van Schwartzenberg 1636, aan den heer van Mettecoven, heer van Opleeuw 1650, enz., enz.

4°. Inventaris van de goederen van Schwartzenberg onder Valkenburg, Heerlen, Oirsbeek, Amstenrade enz. gelegen.

5°. Bescheiden, rekeningen, enz. betreffende goederen en gelden der familie Schwartzenberg en der aanverwante familiën Mettecoven, De Groot, Ab Ageris, Strythagen enz., gelegen onder Hoensbroeck, Heerlen, Brunssum, Slenaken, enz.; van den hof te Beeselberg. In het bijzonder: kwitantiën der pachters, inventarisatie van het lijnwaad 1620–1670.

6°. Papieren en extracten uit het leenregister van het graafschap Gronsfeld in 1519 en volgende jaren betreffende goederen der familie Schwartzenberg.

7°. Goederen van Jonker Maximiliaan van Schwartzenberg gelegen onder Gronsfeld 1588.

8°. Goederen van de familie Schwartzenberg te Gronsfeld. Kwitantiën, rekeningen enz. van Melchior, van Johan en van Maximiliaan van Schwartzenberg, 1617 en volgende jaren.

9°. Bescheiden betreffende goederen der familie ab Ageris onder Vylen.

10°. Bescheiden betreffende de goederen van de familie de Groot en van Schwartzenberg onder Strucht.

11°. Extract uit een cijnsboek van Melchior van Schwartzenberg, betreffende goederen van Jonker Johan van Strythagen

12°. Bescheiden betreffende goederen te Lemiers, behoorende aan de familie van Schwartzenberg, onder Schinveld; over eene executie op dezelve.

14°. Extracten uit het ontvangstregister van Melchior van Schwartzenberg, burgemeester van Aken enz.
Informatie omtrent zijne goederen en deelingen. — Extract uit de rekeningen. — Pachtcontracten.

15°. Ondervraging van Johannes van Eys, genaamd Beusdael, omtrent een gesloten erfpacht, op verzoek van Melchior van Schwartzenberg, 5 Dec. 1651.

16°. Brief van Maria de Groot, weduwe van Melchior van Schwartzenberg over de hoeve Muelenberg, 1666.

17°. Stukken van een proces in zaken Winandt van Hartman tegen Johan en Abraham van Strythaegen, gebroeders, met uitspraak door de Keurkeulsche mankamer te Heerlen, zonder datum maar na 1587.

18°. Toestemming tot den verkoop ten behoeve der minderjarige kinderen ab Ageris door hunne voogden Reinart ab Ageris en Melchior van Schwartzenberg.

19°. Schuldbekentenis van Reynard ab Ageris te Laer aan Dirk Hondt, koopman te Aken, wegens 437 daalders, met extracten uit de genachtingen van de bank Vijlen, waarbij Peter en Dirk Hondt beslag verzoeken op de goederen te Laer, dato 1658 en 1659.

20°. Brief van Reynard ab Ageris aan Maria de Groot, weduwe van Melchior van Schwartzenberg, te Aken en andere papieren betreffende Reinard ab Ageris en zijne familie.

21°. „Verbundbrief" der schepenen van Aken uit 1549.

22°. Twee brieven betreffende schulden van de Beyens, officier in dienst van den Koning van Frankrijk tijdens den Spaanschen successie-oorlog. Brief van de weduwe de Beyens te Aken in dato 1712, over „les criminels importeurs de notre bois" aan den heer van Strucht.
Brief over de pretentiën van de erfgenamen van Don Quiros enz., 1709, aan den heer van Strucht. — Extract uit het testament van Cornelia van Worcum, wed. van Johan Willem de Loucart, kolonel in Spaanschen dienst, waarin erflatingen aan de familie de Beyens.

23°. Vier brieven geschreven uit Weenen, waarvan een door den baron de Mirbach de Haneffe aan zijn oom en tante (leden der familie Schwartzenberg of een harer aanverwante familiën) o. a. over zijn plan om deel te nemen aan den Turkenkrijg (in de Fransche taal) en drie andere brieven niet onderteekend, wellicht door denzelfde, behelzende nieuws over den oorlog met de Turken (in het Duitsch). *Copie* van een Latijnschen brief van Nikolaas Zriny aan den Keizer, over het beleg van Belgrado (1661 – 1663).

24°. Rekeningen der familie Schwartzenberg, de Groot, ab Ageris, Strythaegen enz., afrekeningen met pachters ook tusschen de leden der familie onderling, over goederen en gelden. Rekeningen van damescostumen, idem, wegens het vervaardigen der twee

blazoenen voor de begrafenis van den burgemeester Melchior van Schwartzenberg, enz., enz.

25°. Doktersrekening wegens behandeling van den burgemeester van Schwartzenberg, 1663. Apothekersrekening voor den kleinen jonker de Groot, 1665. Geneeskundige voorschriften en leefwijze voor den burgemeester Melchior van Schwartzenberg.

26°. Rekeningen voor mejufvrouw Strythaegen, 1565—1568.

27°. Stukken van de volgende processen:
Weydenfeldt (later van Schwartzenberg) contra Schmitz.
Van Schwartzenberg contra Syben.
George van Stucken contra Melchior van Schwartzenberg.

28°. Uitgaven wegens Kirchherten (1) en wegens het proces van Melchior van Schwartzenberg tegen Jonker Strythaegen, 1659 1662.

29°. Fragment van een proces van baron van Tryps, heer van Clermont tegen den heer van der Tommen, circa 1701.

30°. Mémoire pour le ban de Charneux.

31°. Extract van het reces gemaakt in de vergadering der Staten van Limburg en landen van Overmaas, gehouden te Henri-Chapelle, 11 Februari 1709.

32°. Varia: Copie van nieuwstijdingen gedagteekend: Parijs 7 Dec 1773. – Fragment van een gedrukten brief van den burgemeester van Straatsburg 1700. — Traktaat van handel van de Staten van Holland en Engeland met Algiers (gedrukt). — Extract uit de resolutie van de Staten-Generaal betreffende de partagie van de landen van Overmaas 1662, 16 Aug. — Schema van een Latijnsch treurspel. „Pancratius martyr Romanus" gespeeld door de 2de klasse der grammatica van een Jesuiten collegie (te Aken of te Maastricht waarschijnlijk.) — Getuigenis van pastoor Marcellius Werth omtrent een bezetene, enz. — Komisch Vastenmandement in de Fransche taal uit de 17de eeuw (uitgegeven door A. J. Flament.) — Brief van een koperwerker over kalamijnsteen aan Brouwers te Brussel 1636. — Uitgaaf wegens het zilverwerk eener kerk 1802.

Van den heer Cremers, pastoor te Heel (thans deken en pastoor te Gennep) ontving het archief ten geschenke een groot aantal bescheiden betreffende de familie de Horion als bezitster der

(1) Kirchherten bij Keulen.

heerlijkheid Pol en Panheel en van het kasteel te Heel, bij Roermond, verder in hare betrekking tot de heerlijkheid Dalenbroeck, waarover zij geprocedeerd heeft met de familie de Raville of van Rolingen, alsmede tot de heerlijkheid Odenkirchen waarover zij mede proces heeft gevoerd; verder nog een aantal bescheiden betreffende den heer de Horion in zijne hoedanigheid van drossaard van het land van Horn.

Deze archieven werden, voor zoover betreft de heerlijkheid Poll en Panheel en het kasteel van Heel, vroeger benuttigd door den ondergeteekende voor de uitgave van eene bijdrage getiteld: „Het vrijdorp Neeritter als eigendom der domkerk van Luik, gevolgd door aanteekeningen op Molenbeersel, Heel, Pol en Panheel in de „Publications de la société historique et archéologique dans le duché du Limbourg", deel IV bladz. 217—368 uitgegeven, waar tevens eenige der bescheiden, betreffende de heerlijkheid Dalenbroeck zijn geanalyseerd.

Wij laten hier de lijst dier archieven volgen:

A. *Registers:*

1°. „Registre contenant les principaux tiltres et documents des biens appartenants à très noble et très généreux Seigneur Messire Gérard Assuere né baron de Horion, Seigneur de Colonster, Angleur, Limbricht, Poll, Panheel, Heel, etc., gentilhomme de S. A. S. E. de Cologne, conseiller en ses Conseils d'Etat et privé son premier et souverain officier, grand mayeur de la ville et cité de Liège tant par sa succession de feux ses père, mère et ses ayeuls que par le testament de feu sa très-chère femme Charlotte, Jacinthe. Florence, baronne de Raville, héritière de feu la dame Anna de Malsen, baronne de Ribaucourt comme aussi de ceux que lui a apporté en mariage sa très-chère femme Justine Hélène Baronne de Bentinck, héritière de feu très noble et très-généreuse dame Madame Jeanne Helena, baronne de Breyel, dame de Limbricht, Enichausen, et chanoinesse de l'Illustre Collège Séculier de Susteren avec touttes les acquestes et les charges concernants iceux biens." Fol.

2°. Pachtboekje der familie de Horion (begin der 18de eeuw). kl. 8°.

3°. „Rekeninge ende bewijs van Johan van Uthwich, gedaen aan den Edelen Ehrentfesten Jasper van der Lyp, genamt Hoen, her zu Afferden, Blyenbeeck ende Gribbevorst, pandther der graefschap Horn enz. van zijn rentmeesterschap van den voirschreven

graefschap ende foer dat jaer beginnende Petri ad Cathedram anno 1574 ende vuytgaende Petri ad Cathedram anno 1575 inclusz." etc. fol.

B. *Documenten.*

1. *Poll, Panheel en Heel.*

1°. Schepenen van Poll, Panheel en Heel verklaren dat zij ten verzoeke van van Assuerus baron van Horion een notarieele acte hebben geregistreerd. 1717, 1 December.

2°. Request van de gemeente Heel, dat de inwoners dezer gemeente hun gronden benadeelden. Met apostille van de bestuurders van Heel. 1702 (copie).

3°. Molenrechten van Wessem, Poll en Panheel, *zonder jaar* (uitgegeven door Jos. Habets in de bronnen van het Vaderlandsch recht).

4°. Verklaring aan de dingbank van Heel, hoe de inwoners van Heel moeten werken aan den dijk van Oosden, door die van Heel en Poll (*zonder jaar*).

5°. Sauvegarde voor het kasteel van Heel en deszelfs bewoners door Karel Bathyani, generaal der keizerlijke legers (omstreeks 1746).

2. *Proces over de heerlijkheid Daelenbroeck tusschen de families de Raville en Horion.*

1°. Brief van Hathardt van Pallandt, heer van Dalenbroeck enz. aan Laurentius Dominicus Stas, doctor in de rechten en advocaat bij het rijkskamergerecht te Spiers (*zonder jaar*).

2°. Attestatie van den leengriffier Dibbets, 1733, dat Godhard van Flodrop de voogdij van Roermond en het huis van Daelenbroeck in leen heeft ontvangen op St. Gregoriusdag 1402.

3°. Eisch des procureurs van Gerard Assuerus baron van Horion, Peter Roskam 1692.

4°. Volmacht van F. H. de Raville en Anna van Hindersum aan hun zoon en stiefzoon E. de Raville om op het kasteel Daelenbroeck te wonen en de vruchten te trekken, 1693.

5°. Lijst der betaalde schulden staande op Daelenbroeck enz. op verzoek van den baron van Rolingen of Raville, opgemaakt door notaris Joannes Corstius te Maastricht, 8 Nov 1696.

6°. Informatie voor den baron de Raville tegen den baron de Horion gericht aan de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden, na 1705.

7°. Petities aan de Staten-Generaal der Nederlanden van den baron G. A. de Horion in zake zijn proces over de heerlijkheid Daelenbroeck tegen den baron de Raville met resoluties van de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden uit het jaar 1705 (negen stuks.)

8°. „Etat provisionel et libelle des prétentions résultantes de l'indemnité stipulée par acte du 14 Janvier 1711 pour Gérard Assuère baron de Horion contre Messire Lothair Frederik baron de Raville".

9. Accoord van den baron Ernst van Rollingen met de geërfden in de heerlijkheid Daelenbroeck, om te bewerken dat de heerlijkheid niet werd afgescheiden van de jurisdictie en judicature van het Overkwartier van Gelderland.

10°. Request aan de Staten van Holland, West-Vriesland, van de Horion met minuut.

11°. Voldoeninge voor Johan Ernst, baron van Raville, requestrant tegen den baron de Horion gerequireerde, met inventaris der papieren gevonden bij van Laer, schout der heerlijkheid, 20 October 1714. *Copie.*

12°. Request van antwoord aan 's lands advokaten door besluit der Staten-Generaal van 19 Juli 1714 in deze gedelegeerd, door G. A. baron van Horion met apostille van 1714, 1 October.

13°. Mandaat van executie van den president en raden van het hof te Roermond aan schout en schepenen van Maasniel en Herten 24 Sept. 1714—1715, 20 Juli — Het leenhof te Roermond stelt J. E. de Raville in het bezit der geheele heerlijkheid. (De helft behoorde aan den baron van Eynatten, de andere helft aan Raville's zwager G. A. de Horion)

14°. Copie de la lettre écrite de monsieur le comte de Königsegg á monsieur van der Dussen" (betreffende het proces van Daelenbroeck door de Horion tegen Raville).

15°. Huwelijkscontract tusschen Jan Ernst, baron Raville en Maria Albertina gravin van Berlo-Quabeck, 23 Febr. 1715.

16°. Gedrukt request aan de Staten-Generaal van Gerard Assuerus de Horion nà 1711 en vóór 1715.

17°. Bekrachtiging van een contract tusschen Maria Albertina van Berlo, weduwe van J. E. de Raville thans gehuwd met J. C. G. baron van Redinchoven, en haar neef Loth. Fred. baron van Raville door den palsgraaf Carl Philip van Beieren als hertog van Gulik, 12 Sept. 1718.

18°. Request van den baron de Horion aan het hof te Mechelen in zijn proces tegen de weduwe van de Raville.

19. Brief van den baron de Horion aan den advocaat Corsten.

20°. Verbal in scriptis pour Mr. Assuère baron de Horion contre le baron de Raville défendeur 1725, 3 Juli.

21. Information à L. H. P. pour le baron de Raville insinué contre le baron de Horion suppliant.

22°. Brief onderteekend van Vlodrop betrekkelijk eene actie tegen den baron de Redinchoven, 1729.

23. Geldleening van 2120 kronen door Johan Reners baron van Meer d'Osen ten gunste van zijn broeder baron N. van Daelenbroeck aan baron de Horion, 1735.

24°. Afstand van de pretenties op Daelenbroeck aan Frederik Victor baron de Meer 1734.

3. *Archieven der heerlijkheid Daelenbroeck.*

1°. Huwelijksvoorwaarden tusschen Hathardt van Pallandt, zoon van Adam en Catharina van Rolingen met Anna van Vlodroff, dochter van Willem, heer van Reckhem. Daelenbroeck en Odekerken en Anna van Donck, 1 September 1564. (In dorso staat: non concordat cum suo originali quod est. 17 Aug. 1563.)

2. Schuldbekentenissen van eenige geërfden der heerlijkheid Maasniel en Herten dat zij 800 pattacons geleend hebben van het weeshuis te Roermond om te kunnen procedeeren tegen den baron de Horion en de regenten der voornoemde heerlijkheden, 26 October 1714.

3°. Gedeputeerden van de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden nemen een besluit, over de klacht der regenten van Maasniel, wegens sluiting der gemeenterekening, 31 Juli 1706.

4. *Proces gevoerd door Johan Ernest de Raville met zijn zwager de Gorion tegen zijne stiefmoeder A. van Hindersum.*

1°. Proces in zake de Wilde tegen den graaf de Ribeaucourt, 1682.

2. Rekening van Johan Nicolaas van der Aa die hij doet aan joncker Johan d'Aubermont als getrouwd hebbende jouffrouwe Anna van Malsen, 1620.

3°, Petitie van J. A. d'Aubermont aan den raad van Vlaanderen tegen zijn oom den graaf de Ribeaucourt, 1636, met apostille.

4°. Verpachting in naam der vrouwe van Ribeaucourt gesloten door den schout van Tilburg wegens goederen binnen deze heerlijkheid, 1640.

5°. Testament van den graaf Caspar Antonio d'Aubermont en diens echtgenoote Lamberta d'Engrès, 1649. Met twee codecillen.

6°. Extract autentycq uit de huwelijksche voorwaarden in dato den 8 December 1649" tusschen Florent Hathardt, heer van Rollingen, ter eener en Johanna Maria van Grobbendonck van de andere zijde, waarbij de moeder dezer laatste Maria van Malsen (gravin douairière van Anton Grobbendonck, gouverneur van 'sBosch) onder anderen aan haar dochter ten huwelijk belooft eene rente groot 500 gulden op allodiale goederen der heerlijkheid Tilburg, 8 Dec. 1646.

7°. Stukken van het proces van den baron de Horion tegen den graaf de Ribeaucourt wegens uitkeering der voornoemde rente. (Request van den gedaagde (1680). — Akte van deeling tusschen Anna van Malsen, weduwe van Jacques Conrard d'Aubermont, seigneur de Ribeaucourt, enz., gestorven te Roermond).

8°. Rekening door Corn. de Haas, notaris te Tilburg, aan den heer Joost Snikkers, pastoor te Heel, zaakgelastigde van den baron G. A. de Horion, 1680, 20 Mei afgelegd, wegens gelden hem verschuldigd als echtgenoot van Charlotte Florence de Raville, fideicommissaire erfgename van mevrouw M. A. van Malsen, weduwe de Ribeaucourt.

9°.. Schuldbekentenis van J. E. de Raville aan zijne stiefmoeder Anna van Hindersum, 1680.

10°. Inventaris der goederen bij den dood van Johanna Maria van Grobbendonck vervallen op J. E. de Raville en zijne zuster Hyacinthe gehuwd met den baron de Horion en in lijftocht bezeten door F. H. de Raville, hertrouwd met Anna van Hindersum.

11°. S. van Achelen, pachter en brouwer Tombergen vragen aan den Koning cassatie van een vonnis, gewezen ten voordeele van den baron de Horion, waardoor zij veroordeeld waren achterstallige pacht te betalen.

12°. Vonnis van den raad te Brussel, waarbij aan F. H. de Raville gelast wordt den inventaris zijner goederen over te leggen, 1687, 22 Sept.

13°. Schuldbekentenis voor den notaris L. van Swieten te Leiden van de som van duizend gulden door pastoor Snickers in naam van den baron de Horion aan Cornelis van de Werf, 1683.

14°. Conclusie van exceptie in zake het proces van J. E. baron de Raville. Na 1695

15. Staat van pretentie van de barones van Hindersum ten laste van baron J. E. de Raville, na 1695.

16°. Advertissement over den staat en pretentie van de barones van Hindersum ten laste van J. E. de Raville Zonder jaar.

17°. Extract uit een inventaris van de Raville tegen Anna van Hindersum, (zonder jaar.)

18°. Verdrag tusschen baron de Horion en zijn zwager J. E. de Raville over het uitvoeren der huwelijksche voorwaarden gemaakt bij gelegenheid van het huwelijk van laatstgenoemde met de zuster van baron de Horion, betreffende zes duizend gulden staande op de goederen te Tilburg, 1695.

19°. Rekwest van J. E. de Raville aan den raad en het leenhof te 's Gravenhage.

20°. Verklaring van G. A. de Horion dat hij de Tilburgsche renten had ontvangen, hem verschuldigd door J. E. baron de Raville krachtens de huwelijksvoorwaarden voornoemd, 1697.

21°. Akte van cessie voor het leenhof van Brabant en 's Hage van 500 gulden rente, staande op goederen te Tilburg door J. E. de Raville ten gunste van G. A. de Horion, 1698.

22°. Volmacht van J. E. de Raville aan pastoor J. Snickers om de 500 gulden rente te Tilburg voor hem in ontvangst te nemen van den rentmeester van den graaf van Grobbendonck.

23. Verklaring dat J. E. de Raville 2000 rijksdaalders betaald heeft aan den baron de Horion, 1696.

24°. Christiaan Chinderthalen (?) verklaart dat hij 500 gulden rente ontvangen heeft voor den baron de Horion van den graaf van Grobbendonck te Tilburg. Notarieele akte voor den notaris J. Geelen te Roermond, 1697.

25°. Comparitie voor het leenhof van Brabant te 's Hage van Elias Maerlandt als procureur van J. E. de Raville, gedaagde, in zijn proces tegen Anna van Hindersum, waarbij aan impetrante haar eisch wordt ontzegd (zonder jaar).

26°. Mandaat van uitbetaling aan den rentmeester van Tilburg gegeven door de Raville ten gunste van de weduwe van Rolingen.

27°. Bewijs van ontvangst van gelden door L. Loeff procurator van Anna van Hindersum, verschuldigd van wege den baron de Horion, 1689.

28°. Procuratie van den baron de Horion aan Maerlandt om het vonnis te doen casseeren over het kapittaal te Tilburg, 1697.

29°. Casus positio in zake het proces van Anna van Hindersum (zonder jaar) in den raad van Brabant te 's Hage.

30°. Conclusie van eisch in zake Gerard Assuerus baron van Horion, heer tot Heel, contra Anna van Hindersum, vrouwe van Daelenbroeck, in den raad van Brabant te 's Hage, 1698.

31°. Notulen in zake Gerardus Assuerus baron de Horion, heer tot Heel, contra Anne van Hindersum, vrijvrouwe van Daelenbroeck, in den raad van Brabant te 's Hage, na 1698.

32°. Getuigenis van den heer P. Thyssen, pastoor van Melick en Herkenbosch, betrekkelijk een accoord tusschen Anna van Hindersum en den baron de Horion (zonder jaartal).

33°. Ontkenning door Anna van Hindersum dat er overkomst heeft plaats gehad. (Op hetzelfde stuk als n°. 32.)

34°. Drie schuldbekentenissen van J. E. de Raville aan zijn vader, één van 1685, twee van 1686.

35°. Voor notaris Tilman van Winkel te Roermond verbindt J. E. de Raville al zijne goederen ter voldoening der resolutiën van de Staten-Generaal in zake het proces van Anna van Hindersum tegen de Horion. 1706. 6 Maart.

36°. Deurwaarders-exploit in zake het proces van Assuerus de Horion tegen Anna gravin van Hindersum, 1697.

37°. „Factum contrarium pour le baron d'Horion adjourné contre la dame douairière de feu le baron Jean Ernest de Raville suppliante" na 1716 en gericht aan den Keizer.

38°. Petitie aan den raad van het leenhof van Braband door Johan Ernest de Raville, baron van Rollingen, om zijn proces te mogen voortzetten tegen Anna van Hindersum zijne stiefmoeder, 1699.

39°. Suppliek van Anna van Hindersum aan de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden om het hof van het Overkwartier

van Gelderland te dwingen het besluit van 26 Augustus uit te voeren, 1705.

5. *Verschil tusschen den baron de Horion en de secundaire geestelijkheid van Luik.*

1°. Mandatum de concedendo arresta et denegando audientiam in causa fiscalis contra Scabinos Leodienses, 1699.

2°. Brief aan den nuntius te Keulen van de Horion, kanunnik der kathedraal te Luik, in zake zijn verschil met het kapittel, omstreeks 1700.

3°. Twee brieven aan den baron de Horion door zijn advokaat uit Luik, omstreeks 1700.

4°. Schrijven van de directeuren van den Westfaalschen kreits aan den baron de Horion, omstreeks 1710.

6. *Leenverheffingen voor de leenhoven van Horn en Buchten en de laatbank van Aldenhoven.*

1°. Leenvergadering te Horne over het zonder octrooi uitgeven van den hof Wickroy te Ophoven door de Kruisheeren te Roermond.

2°. Leenvergadering te Horne, 28 Juli 1710, wegens een geschil over de Heihoeve tusschen de Kruisheeren te Roermond en particulieren, met bijbehoorende stukken.

3°. Advies over het vonnis door de leenzaal van Horne uitgesproken tegen de Kruisbroeders van Roermond, zonder jaar.

4°. Twee brieven van den advokaat Charles, betreffende deze zaak.

5°. Leenvergaderingen te Buggenum, 11 Juli 1718, betreffende dezelfde zaak. (Van het leen te Buggenum was de heer de Horion stadhouder).

6°. Leenverheffing door Jan Waayen voor de leenzaal van Horne, 17 Nov. 1718.

7°. Beleening van het huis Goor in de heerlijkheid Poll en Panheel aan Leonard Ravenstein ten behoeve van Ibreimine Catharine douairière gravin van den Bergh, 1670, 24 Mei.

Uitgave in leen van goederen te Heithuyzen, door de laatbank Aldenhoven, toebehoorende aan het klooster van St. Elisabeth.

7. *Geschil tusschen de families de Horion en van Eynatten over de heerlijkheden Dalenbroeck, Limbricht en Wolfrath.*

1. Brieven van den baron de Horion aan den advocaat Corsten te Heinsberg en van den advocaat W. Kroonenbroeck te Roermond.

2. Overeenkomst tusschen Herman Diederik, vrijheer van Trips, heer te Tegelen en Trips, drossaard van 's Hertogenrade en zijne vrouw Magd. van Eynatten van de eene zijde en Frans Wynand vrijh. van Eynatten, heer te Nieuburg, Gulpen en Margraten van de andere zijde. 1669, 26 Feb.

8. *Processen over de heerlijkheid Odenkirchen.*

1°. Stamboom om te bewijzen de afstamming en de verwantschap der families de Bentinck en de Merode met de familie van Flodrop.

2°. Relaas gericht aan den „judex sacrae camerae imperialis", in naam en ten behoeve van den baron de Horion als gehuwd met Helena de Bentinck, wegens zijn proces boven vermeld. In de Latijnsche taal. Omstr. 1636. 60 bladen. (Onvolledig.)

3°. Rekening der onkosten van het proces over Odekerken van het Rijkskamergerecht te Wetzlar.

4°. „Urkundt Urtheils in Sachen von G. A. Horion contra J. P. E. von Merode von Westerloo, 1730, van het Rijkskamergerecht te Wetzlar.

5°. „Gleichmäsziche Final Refutation undt submission-schrift cum pretione pro parte des Herrn Marquisen von Westerloo contra Freiherrn von Horion, 15 Juli 1720. Commissio in optima forma cum rescripto in sachen von Horion contra Marquis von Westerloo. (Van wege het Rijkskamergerecht van Wetzlar), 1730.

6°. Suppliek in de Fransche taal aan den rechter-keurvorst, door den procureur van den keurvorst van Keulen, met apostille in dato 23 September 1693.

7°. „Status causae oder bericht causam divisionis betreffende und was der Herr Graff von Flodroff wegen alt-vatterlicher Gebrüder Scheidung und Theiling aus Odenkirchen zu forderen hat." Zonder jaar.

8°. Advies over de successie van Oderkerken. In het Latijn.

9°. Verzoek van den baron Jacob van Wassenaer-Obdam (zoon van den zeeheld) als gehuwd met Adriana Sophia (dochter van Amadea van Flodrop bij Adolf Hendrik van Raesfeld) aan den keurvorst van Keulen om de papieren van de familie van Flodrop.

10°. „Kurtze informatio, wie die von Bentinck zu der herrlichkeit Odenkirchen berechtichet und warumb vor anderen frembden damit aller billichkeit wegen zu belehnen sein."

11°. Relaas van de twee rechtszaken die voor het Rijkskamergerecht te Wetzlar aanhangig waren van wege den graaf van Flodrop (zonder datum, in de Duitsche taal.)

12°. Relaas in zake het proces van Odekerken door den markies van Westerloo, om de bewijzen dat de familie de Horion geen recht op Odekerken heeft. Zonder jaar.

13°. Brieven aan den markies de Frentz, over inning van vruchten, 1715.

14°. Notarieele akte waarbij de baron de Horion goederen verhypotikeert ten einde borg te stellen voor het geval dat Jean Philippe de Merode-Westerlo het proces won. (Na 1717, 16 Juni.)

15°. „Compte-rendu des fraix faits dans un voyage par le chapelain du baron de Horion à Bonne pour solliciter le départ des dragons envoyés à Odekirchen."

16°. Brieven van en aan den baron de Horion, betreffende dit proces 1722—1727, den markies de Westerloo 1723, den baron Johan Wolf Willem van Bentinck, 1654.

17°. Bevel van de directeuren van den Nieder-Rheinisch-Westphälischen kreitz om op te heffen het sequestrum dat gelegd was op gelden ten behoeve voor den baron de Horion door den markies de Merode gedeponeerd aan de erfgenamen Bentinck en ze over te geven aan den baron van Horion, 1731, 10 April.

18°. Verkoop van een stuk grond te Odekerken aan Rudolf Adolf von Geijr en echtgenoote, Maria de Groot door baron Lud. Alex. Rul. van Quadt zu Wickeradt, 4 Nov. 1708.

19°. „Facti species" van het proces over Odekerken.
Protocol in „Sachen Mudenschreiber contra die Scheffen zu Odekirchen.
20°. „Copie des Kauffsbriefs die Quadische Landerey betreffendt".
21°. Brief in de Fransche taal met aanmerkingen in het Fransch en Latijn in margine, betreffende moeielijkheden ontstaan wegens den eigendom der voornoemde landerijen tusschen den baron de Quadt en den Markies de Merode-Westerloo (zonder jaar).

9. *Archieven van den baron de Horion als drossard van het graafschap Horne.*

Burgemeesters, schepenen en ingezetenen van Wessem en onder-

banken van Ophoven, Geysteren en Beegden, van de vrijheden van Over- en Nederweert, schepenen en ingezetenen van de bank Heythuysen en Roggel, idem van de bank van Halen, met onderbanken van Neer, Buggenum en Horn, verkoopen aan de stad Wessem een erfrente van zes en dertig goede zware Overlandsche Rhijnsche Keurvorsten gulden, 1484 op Sint Georgiusdag in Maart (12 Maart). Copie.

Bevel van den Hoog-Drossaard van Horne aan de burgemeesters van het graafschap Horne om ten spoedigste aan den baron van Keverberg, heer tot Halen, en den griffier Wagemans te voldoen, de vacatiën en deboursementen ten dienste van het graafschap en drie en twintig patacons aan den baron de Horion wegens deboursementen in zake van een geëxecuteerde, alsmede zeven en vijftig pattacons voor verteering door het gerecht, militairen en den geexecuteerde zelven, 1735. 18 Maart.

Getuigenis te Horne afgelegd dat de inwoners van Ophoven en Geystingen verplicht zijn de grachten om het kasteel te Horne te helpen reinigen, 1702.

Een zelfde getuigenis van de inwoners van Neer.

Declaratie van den adel van Luik en Loon terugkomende op hun reces van 22 Febr 1704, waarbij bepaald werd dat fl 5000 in termijnen moeten betaald worden door den graaf van Horne als aandeel wegens overeenkomst te Namen en in den Haag, 1704, 3 Juli.

Landvergadering gehouden te Beegden (daarin komen voor de namen van baron de Kerckhem, Keverberg, Bartholins, proost van Keyzersbosch, Judocus Snykers, pastoor van Horne) wegens verlichting in zake de militaire logementen, 1710, 10 Jan.

Landsvergadering gehouden te Beegden, over 't zelfde onderwerp, waarin voorkomen de Horion en de proost van Keyzersbosch Bartholins, 1710, 25 April.

Getuigenis onder eed voor de Schepenen van Roggel, dat zij nooit gehoord hebben, dat er een paspoort noodig was, om vruchten tot Maeseyck te leveren, 1686, 31 Mei.

Baron de Horion verbiedt het hooggerecht te Horne kennis te nemen van een appel door den procureur Wagemans ingesteld van een uitspraak des gerechts te Roggel.

Rekening der Pruissische troepen uit den Spaanschen successieoorlog in het land van Horne.

Verklaring van de Schepenen van het graafschap Horne, dat het gebruikelijk is, dat, zoo iemand de schatting niet betaalt, de gemeente dan het recht heeft zijne goederen als onderpand in beslag te nemen, 1675, 5 Jan. *Copie.*

Verzoek van de Staten te Luik om voor 75000 kronen de Palatijsche troepen te verzorgen aan den baron de Horion en anderen, 1710, 22 Dec.

Rekeningen der troepen te Roggel gelogeerd hebbende tijdens den Spaanschen successieoorlog (daarin wordt melding gemaakt van den overste Mirbach), 1710—1711. Na 1729.

Staat der pretenties van de Staten van Luik en het graafschap Loon ten opzichte van leverantiën in den Spaanschen successieoorlog 1710—1712.

Verzoekschrift van de ingezetenen van Ophoven aan het oppergerecht te Wessem wegens uitvoering van eene ordonnantie, 1719.

Akkoord tusschen den majoor Goltz en den burgemeester der vier banken van het graafschap Horne wegens krijgsleverantiën in den Spaanschen successieoorlog, 1710.

Vermeerdering der lasten uitgeschreven door den bisschop van Luik, 1746, 1 Aug.

Rekwest voor het graafschap Horne door den agent van het graafschap Ernest de Ramloz aan den prins-bisschop van Luik tegen Jan Tobben, die eene kar met vruchten had aangehouden omdat de tol niet betaald was, 1687. Met apostille (Bevel tot teruggaaf).

„Replyck teghens de pretense abusen voor den eerwaarden Heer Jacobi procurator en canonick van Ste. Elysabethdael teghens de regenten van Heythuyzen als pretense intervenienten voor Nelis Kessels en Jan Corsten cum suis geappelleerdens (zonder jaar).

Rekwest van het gerechtshof te Horne betreffende eene suppliek van Henri Vaessen cum suis aan den prins-bisschop van Luik met apostille van dezen laatste, 1755; in duplo.

Vonnis in zake de officieren van het graafschap Horne, officii nomine klagers tegen Matthijs de Haen, schottis van Daelenbroeck gedaagde wegens moeielijkheden over een geval van grassnijden in den Varkensgrind onder Horne.

10. *Goederen, titels, testamenten van de familie de Horion.*

Getuigenis van het leenhof van Horne over de goederen van den baron de Horion, 1717.

De baron de Horion maakt zijn beklag aan de administrateurs van de heerlijkheid Heel over de onregelmatigheid in het belastingstelsel met apostille van voornoemde administrateurs. (Tusschen Beegden en Heel, was toenmaals nog geen grensscheiding.)

Overeenkomst van den baron de Horion en de burgemeesters van Neer betreffende de belasting voor het huis Goor, 1767, 12 Maart. Met schepenzegel van Neer van 1645 en zegel van de Horion.

Bewijzen dat Gerardus Assuerus de Horion recht heeft op den titel van baron, (zonder datum.)

Memorie over de wettigheid van den titel van baron voor de Horion door M. R. Parent.

Testament van den drossaard Conraard de Horion te Hasselt,

gemaakt ten voordeele van zijn neefje Gerard, zoon zijns broeders Willem de Horion en zijne beide zusters Anna en Walburgis, (de meeste goederen lagen te Gothem) 1582, 26 April.

Getuigenverhoor betrekkelijk eenen aanwas van een griend gelegen te Maasbracht tusschen de oude en nieuwe Maas. — De weduwe de Horion was partij in deze zaak (copie), 1620, 13 Mei.

Verkoop van een stuk land door jonkheer Willem van Horion voor de dingbank van Poll, 1628.

„Contract et appointement entre le baron G. A. de Horion et Gille François Woot de Trixhe", 1699, 7 Nov. (Over eene rente.)

Rekwest aan de vorstin en abdis tot Essen en Thorn, van wege den baron de Horion door zijn kapelaan Coelmans met apostille van den abdis, over verhypothekeerde leengoederen van Thorn.

Aankoop van een tuintje groot 18 kleine roeden gelegen op de Brusselsche straat door baron de Horion, „grand-majeur" te Maastricht, 1716, 10 April.

Extract voor den baron de Horion betreffende aankoop van eenen tuin te Maastricht, 1715, 3 Aug.

„Remarques sur les comptes du sieur Verhagen" (de rekening loopt van 1680 tot 1695.)

„Compte de la poste de Maeseyck pour le comte de Horion à Heel", 1757.

Volmacht van de Horion gegeven aan den heer Snickers te Horne om te liquideeren met H. Verhagen, secretaris in den souvereinen raad van Brabant. 1695, 27 Dec. (zegel van de Horion.)

Rekening door den heer Snykers van zijne reis naar Holland voor rekening van den baron de Horion, d'Haultpenne en Kynsky.

Brokstuk van een rechtsgeleerde memorie zonder dagteekening waarin bewezen wordt, dat de cijnsen van Steckers, Holtmuelen en Aldenhoeven toebehoorende aan den heer de Horion voor de laatbank van Horne behoorlijk gereleveerd zijn.

Rekening van den smid Lambert Schepers van de Hammermolen, 1749.

„Compte des réparations du moulin donné par Wagemans pour 3 ans en diminution pour son stryt payé à la St. Jacques, 1751."

Gerardus Assuerus Ludovicus, graaf van Horion geeft een huurcedul van den Nueenhoff aan Geurt Verkennis, 1743, 11 Sept.

Ruiling van een stuk land van den baron de Horion met eene weide van Conrard Janssen, 1728

Ruiling van een stuk land van Bosmeulerhoff, behoorende en gelegen in het Panheelder veld, eigendom van den baron de Horion tegen een stuk land liggende aan het Sleybosch en de Sleyde toebehoorende aan Geurt Willemen, schepen van Wessem, 1695.

Verkoop van den Sint Joseph Grint tegenover Maasbracht en Linne van wege den Koning van Spanje aan den baron de Horion

voor 5055 ponden. (In de eerste veiling was de griend voorloopig verbleven aan het kapittel van Roermond, 1679, 19 Oct.

Erfruilinge tusschen den baron G. A. de Horion en Jan Voeghels, genaempt Enghelen, 1693, 12 Oct.

Ruiling van twee stukken land onder Poll, door Reinier Vogels met den baron de Horion, 1724.

„Bail du Beuckel commencée à Pâques 1760", door de gravin-douairière de Horion geb. gravinne de Veldbruck, 1759, 16 Sept.

Brief van den baron de Horion over de goederen te Eynichhausen. (De abdisse van Susteren had beloofd aan de vrouw van de Horion 4000 kronen te schenken) 1720.

„Instructions concernant un différent entre le baron d'Horion avec Verhagen." (Over de rekening.) Na 1689.

Brieven van baron de Horion te Heel aan den adv. Corsten te Heinsberg 1722 en een aan hem van Hofman te Wezlar. Over een proces. (3 stuks.)

11. *Archieven betreffende de familie van Doorn te Asten.*

Schuldbekentenis aan Jhr. Matthys Cannaert door Everaert van Doorn te Asten, 's Hertogenbosch 1689, 4 Jan.

Overdracht dezer schuldbekentenis aan Joh. Paymans van 1689, 29 Aug. (2 charters.)

Extract uit de zeventiende rekening van den leengriffier van Geldern en Zutphen wegens de 50ste, 40ste en 100ste penning van verkochte, bezwaarde goederen enz. van verstorven leenen in het kwartier van Arnhem (betreffende goederen in het Oldebroeck, Doornspijk, Oosterwolde van Everard van Doorn in naam van zijne vrouw A. C. de Boecop.)

Rekening van Nic. Boeije, advokaat in het hangende geschil tusschen Anna Constantina, barones de Boecop, douairière van Frederik, baron van Doorn tegen Smits, 1709.

Rekening van den advokaat Nikolaas Boeije in het geding van den baron Everard van Doorn tegen Cornelia weduwe van Johan van Eele, 1705.

Rekening van denzelfden voor de weduwe van Asten tegen de weduwe van Joost Hendrik Doensen, 1706.

Verkoop aan Dibbolt Feith, rechter in het ambt Oldenbroeck, van goederen aldaar gelegen door den heer Ev. van Doorn, vrijheer van Asten, en zijne vrouw Anna C. van Boecop, 1686 5 Juli.

Verkoop van dezelfden aan denzelfde van een erfgoed, aldaar 1686, 29 Mei.

Onder' deze akte verkoop van dezelfden aan denzelfde van twee erven in het ambt van Doornspeyck, kerspel van Oosterwolde, 5 Juli 1686.

Specificatie van salaris door J. F. Vogelvanger in zake A. C. barones van Boecop, douairière van Deurne en Asten en jonkheer A. C. Snouckaert tegen A. J. graaf van Arberg, heer van Helmondt, gedaagde.

12. *Heerlijkheid Hardinxveld en familie de Jeude*

Institutio facta ab episcopo Antonio Perrenot R. D. Adriani de Alblasserdam in vicarium perpetuum ecclesiae Sanctae Mariae Trajectensis, 1553, 10 Nov. (charter met zegel).

De aartshertogen Albert en Isabella staan aan juffrouw Adriana Boisot, weduwe van jonker Jan du Mey, toe haar testament te maken voor zoover betreft de goederen van hen ter leen ontvangen, 1605, 7 Juni (charter).

Petitie van A. de Jeude, ambachtsheer van Hardinxveld om het derde der boeten te mogen ontvangen, zooals gebruikelijk was. (16de eeuw.)

Petitie aan den keizer door jonker A. de Jeude betreffende Hardinxveld als boven (zonder jaar).

Beleening van goederen door het leenhof van Brabant ten behoeve van Maria Boisot aan jonker Jean Dumay.

Overeenkomst tusschen A. de Jeude en gevolmachtigden van de gemeente Wyngaerden, 1568.

Dupliek en repliek aan den dijkgraaf van wege jonkheer Aert van Lith de Jeude, heer van Hardinxveld, tegen de schepenen van Wyngaerden.

Repliek van denzelfde tegen de schepenen voornoemd.

Vijf brieven van Diana de Jeude dite de Hardinxveld aan haar neef Hardinxveld te Brussel. 1601—1602.

13. *Varia.*

Overdracht van eene rente te Douai, 1589 (charter).

Overdracht van goederen door Jan Gooyaarts, priester en kanonik te Boxtel, als gevolmachtigde van Jan Nullinck, heer van Waalwijk, aan diens zwager ridder Splinther van Harghen voor schepenen te Boxtel, 1567 19 Juli. (Charter.)

Akte van remplacement voor Hendrik Bemelmans te Maastricht, an XII, 23 frim.

Louage d'un bien par le citoyen Neuville Kaison aan Louis J. Hancez. An X, 12 nivôse.

Sublocation des herbages des fortifications à Maestricht, 1797.

L. H. Frenken te Weert, ziet af van den koop van twee molens aldaar. An VIII, 15 messidor.

Advies in zake Jacob Nijssen tegen Laurens Dupont, 1713.

Expositio et resolutio casus successionis.

Enz enz.

Door aankoop kwamen wij in het bezit van de volgende archiefstukken en zegels.

1°. Cartularium der stad Maastricht 1301—1515. Reg. in fol op papier.

2°. Liber monasterii Belli-reditus in insula civitatis Leodiensis sub invocatione duodecim apostolorum, ordinis Praemonstratensis in quo continentur fundationes, transportationes, bona, redditus, terrae, census, privilegia etc. ecclesiae parochialis de Simpelveldt per Arnoldum Didden, pastoren in Simpelveldt et Bocholz, anno 1571. Met kaart van het het dorp Simpelveldt uit 1584. Reg. in fol.

3°. Officia propria choro ecclesiae collegialis nobilium virginum in Thorne, cum rubricis interjectis. Reg. in 4°. met neumen en muziektekst.

4°. Afschriften van charters van het kapittel van St. Servaas te Maastricht, tien in getal, waarvan de origineelen zich te Parijs bevinden, maar waarvan in ons archief geene afschriften aanwezig zijn.

5°. Een eigenhandig minuut van Johannes Knippenbergh van zijne geschiedenis des bisdoms van Roermond. In fol.

6°. Continuatio historiae ecclesiasticae ducatus Geldriae in formam chronici digesta. 1701—1722. Handschrift in fol. 200 blz. ongeveer. Dit handschrift is eveneens door Joannes Knippenbergh eigenhandig geschreven.

7°. Cartularium van het klooster van Sint Gerlach te Houthem aangelegd door Hendrikus Kasteel, proost aldaar. Reg. in fol. 480 blz. op papier.
Dit kostbaar handschrift is het eerste deel eener verzameling; (het tweede bevindt zich op ons archief). Het werd door den heer Franquinet niet gebruikt in zijn inventaris van het klooster van Sint Gerlach.

8°. „Quaestiones theologicae." circa 1736. Kl. handschr. in 8°.

9°. Vijf muziekbladen uit een Gotisch antiphonarium met gekleurde initialen en neumen, in gr. fol. afkomstig uit Thorn.

10°. Transportboek der leenen van het adellijk huis te Geleen, 1659. In fol.

11°. Kroniek der stad Weert, geschreven door wijlen den heer Van Haeff, kapelaan aldaar, overleden als pastoor te Venray. Handschrift in 4°.

12°. Memorieboek van het klooster van Sint Hieronymus te Roermond van 1438—1561, getiteld: Iste est liber memoriarum ac beneficiorum domus sanctissimi Hieronimi presbiteri et doctoris ordinis canonicorum regularium beati Augustini episcopi opidi Ruraemundensis". Hdsch. in 4°., op perk.
13°. Lettres et correspondance du receveur des domaines dans le duché du Limbourg et pays d'Outremeuse avec la chambre des comptes à Bruxelles 1781—1789. Hierin: Liste des engagères des domaines du Limbourg et des trois pays d'Outre-Meuse." Deze lijst bevat de verpanding en verkooping der heerlijkheden door de Spaansche Regeering en werd uitgegeven in de Publications du Limbourg des jaars 1889. In fine »Note de quelques remèdes" naar Mr. Guillaume Postwick enz. Reg. in fol.

14°. Die LXV artikelen van de passie ons Heren.
Dit boeck hoert toe den susteren in sanct Ursulen sanct Anthonys kloester tot Venray.
Dit boec hevet gegheven Johan Poelman onse vader ende Jacob syn soen der huyse tot enen testament ende ewighen ghedencknisse oerre beyder seelen." Ms. op perk. met overwegingen en gebeden. Reg. in 4°.

Verder werden nog aangekocht de volgende losse stukken:

1°. Fragment van een werk over het kerkelijk recht op een blad perkament.

2°. Handschriftelijke stukken, verzameld om te dienen voor de geschiedenis van Jan van Weert.

3°. „Chronica: Sacra redemptoris Jesu Passio, chronicis exarata" vervaardigd door dr. van Moorsel te Weert en opgedragen aan pastoor Johannes Vullers ter gelegenheid van de aanvaarding van zijne herderlijke bediening te Weert. 25 Maart 1807 en andere.

4°. Schrijven van paus Innocentius XII waarin hij uitspraak doet over een geschil omtrent eene nalatenschap van de weduwe van Johannis Knapen, geb. Anna Cauwberghe, die bij donatio inter vivos alle hare eigendommen had vermaakt aan Giesbert Lambrechts, oud-burgemeester van Sint-Truiden, 1692, op perk.

5°. Schrijven van paus Benedictus XIV aan de bisschoppen over het onderhouden der veertigdaagsche vasten, 1741. Copie.

6°. Citaten uit het „corpus juris Canonici" die gediend hebben in een kerkelijk proces, 1661.

7°. Schrijven van Johannes Hazen, officiaal van het geestelijk hof van Valkenburg in zake Petrus Aloffs, pastoor van Hoensbroeck tegen Rolandus Meurs, 1695, 22 Juli.

8°. Attest van den landdeken van Valkenburg J. Weustenraedt over het aanvaarden der pastoreele bediening door Johannes Moreus, pastoor te Houthem, in geding daarover met den eerw. heer Jacobus Weyers, 1673, 3 Febr. Copie.

Attest van Jacobus Oeveren, deken en vicaris-generaal te Roermond ten behoeve van Jacobus Weyers in voornoemd geding, 1674, 13 Sept.

9° Getuigenis van Arnoldus Gielen, pastoor te Schinnen voor Michael Dieteren, wegens zijne priesterwijding, 1675.

10°. Bevel van de aartshertogen Albert en Isabella om rekening te doen van kerken en gasthuizen in het land van Valkenburg binnen den tijd van 3 maanden aan den deken, 1615, 15 Juni.

11°. Vonnis gewezen door Philips, koning van Spanje in zijn raad van Brabant, waarbij den landcommandeur van de Balie-Biesen binnen de stad Maastricht bevolen wordt te contribueeren „in de ordinarissche beden ende augmentatie" en in alle andere staatslasten, 1644, 19 Febr.

12°. Commissiebrief van de Staten-Generaal voor Gielis Rees als adjudant van het regiment van den luitenant-generaal van Oijen, 1771, 9 Sept. Met handteekening van M. B. van Coehoorn. Op perk.

13°. Aanstelling van Gielis Rees tot onder majoor der stad Maastricht door den Raad van State der Vereenigde Nederlanden, 14 Mei 1773. Met handteekening van Fr. Hemsterhuis in afwezigheid van den secretaris. Op perk.

14°. Schrijven van den generaal de Leede, gouverneur van Limburg en landen van Overmaas, wegens het vergaderen der Staten, zonder zijne voorkennis. Omstreeks 1632.

15°. Waarschuwing van den voogd en stadhouder van Oostenrijks Valkenburg, over het voeren van processen, 1725, 29 Oct.

16°. „Erfbuitinge" gedaan voor het leenhof te Valkenburg tusschen Hendrik van Ghoer, heer tot Oud-Valkenburg, en Gerard van Hulsberch, genaamd Schalen, 1600, 15 Oct.

17°. Lijst der leenen gereleveerd voor harer Majesteits leenhove van Valkenburg, 1745 1759.

18°. Schrijven van Stadhouder en leenmannen van het leenhof van Valkenburg aan de Regeering te Brussel over de leenen Schin-op-Geulle, Nuth en Eynden (einde 18de eeuw).

19°. Staat van leenen van het leenhof van Spaansch Valkenburg, gemaakt in 1761.
Denuntiatie der leenen, die de opstaande heergewijden niet voldaan hebben, 1763—1765. — „Explicatie over de Liste sub n°. 5 geintituleert defaillante partijen leenen ressorterende van den leenhove van den manhuyse van Valkenburgh".

20°. Extract uit het sommier der leenen van Valkenburg, betreffende den hof van het huis Geleen te Beek, het leen van der Sargiën te Eygelshoven, den Vochtshof te Nieuwenhagen, Dobbelsteynshof te Oirsbeek, Cornelis Holtsbeckersleen te Merkelbeek, Heyen-Bovensleen te Amstenrade.

21°. Vonnis in zake Peter Walraven tegen Johannes Voncken door leenmannen van Valkenburg, 1776, 6 Febr.

22°. Verklaring voor den notaris Pironet door de leden der abdij Val-Dieu, dat de laatste ophouder van het leen van Abshoven, Dom. Henri Loncin nog in leven was en pastoor te St. Remy, dat zij derhalve ten onrechte voor het leenhof van Valkenburg waren gedaagd wegens in gebreke blijven van het leen te hebben opgehouden na den dood van Henri Loncin voornoemd, 1699. 10 Jan.

23°. Vonnis van stadhouder en leenmannen van Oostenrijksch Valkenburg in zake den Schepen Gielis van Amstenrade, tegen de weduwe Cleuters, 1778, 24 Aug. (Zegel van L. F. van Hoensbroeck.)

24°. Obligatie ten behoeve van de armen van Spaubeek aangegaan voor Th. Schellarts, schepen van Geleen, 1710.

25°. Obligatie ten behoeve van Maria Gertrudis van Heylerhoff te Maastricht van 400 fls., ten laste van Johannes Wilhelmus Poulssen van Hoensbroeck voor den notaris J. F. Habets te Maastricht, 1787, 19 Dec.

26°. Akte van obligatie ten behoeve van J. L. Hermans en M. F. A. Vaessen ten laste van A. Stassen te Spaubeek voor denzelfden, 1784, 2 Jan.

27°. Extract uit de rol van het Oostenrijks leenhof van Valkenburg, 30 Juni 1760, door W. Habets, substituut-griffier der leenen.

28°. Baron Joan Baptist van Rickholt stelt aan tot zijn gevolmachtigde in zijn proces tegen H. W. Retraet te Hoensbroeck, Niko-

laas Römer procureur voor de Heerlijkheid Hoensbroeck, 1790, 23 Aug.

29°. Extract uit het armen-rentenregister van Geleen, 1708.

30°. Voor notaris M. Bemelmans van Maastricht neemt Johan van der Stock, drossaard van het graafschap Geleen, uit kracht van constitutie hem door drossaard en schepenen, burgemeesters en naburen van het voornoemde graafschap verleend, drie duizend gulden op van het Annunciatenklooster binnen Wijk, tegen den penning 16, waartoe zij al hun goederen te Geleen in solidum verbinden, 1683, 16 Sept.

31°. Brief van Frederik, graaf van Hoensbroeck, te Hellenraedt geschreven aan een zijner broeders, 1776, 13 Maart.

32°. Schrijven van J. Th. Aretz, fiscus abbatialis van Corneli-Munster aan Frantzen, meier van Hoensbroeck, 1711, 9 Jan.

33°. Specificatie van hetgeen mr. N. Nikolaas van Briene betaald heeft in naam van den heer van Hoensbroeck op de griffie van het leenhof van Brabant, 1617, 6 Febr.

34°. Extract uit het register van het leenhof van Valkenburg, van eene akte van 1444, betreffende Reinier van Hulsberg en zijn goed Udickhoven Over-Maze.

35°. Huwelijksvoorwaarden tusschen Renier van Hulsberg, partij formeerende voor zijn zoon Joncker Reynier, aanstaanden bruidegom ter eenre zijde en Gerard van den Edelbampt partij formeerende voor zijne dochter Mechtild ter andere zijde. 1457, 14 Feb.

36° Restanten wegens pachten, competeerende den erfgenamen van wijlen J. W. Habets, pastoor te Nuth, 1768–1772.

37°. Reflectiën van Leonard Ritzen cum suis geintimeerden tegen Joês Horstman en Joês Limpens, appellanten (na 1778).

38°. Advies van de advokaten J. V. Brands, N. Schillings en J. J. van der Heijden, over het testament van Maria Aloffs, huisvrouw van W. Habets te Nuth, 1779 (met verklaring der beteekenis van het woordje dan, door de secretarissen van de graafschappen Geleen en Amstenrade van Nuth en van Hoensbroeck, daar in gebruik).

39°. Leenbrief der heerl. Nuth. Aanbrenging van het leen de heerlijkheid Nuth dat de baron van Eynatten „titulo successionis" onder het ressort van Hare Majesteit is bezittende.

40°. Relief van het leen »den Heeringe" onder Schinveld, 1702, 22 Aug.

41°. Extracten uit het testament van baron de Schellart, heer te Schinnen, gemaakt 28 Jan. 1711. (Met verklaring van den procurator der Jesuiten, Bemelmans te Maastricht) 1711, 5 Oct.

42°. Kaartje van de gehuchten Oirsbeek en Gracht met een deel van klein Doenrade, geteekend met inkt, 1746.

43°. Kaartje van de buurt Doenrade, gemeente Oirsbeek.

44°. Extracten uit de rolle en transporten van Oirsbeek, 1664.

45°. Processtukken in zake Dirk van de Weyer contra den heer van Oirsbeek. (Antwoord voor den momber des heeren van Oirsbeek tegen Dirk van de Weyer, 1668. — Repliek aan Dirk van de Weyer tegen den voogd van den heer van Oirsbeek, geïntimeerde.

46°. Brief aan den drossaard van Oirsbeek door schout en schepenen van Aken in zake Lenart Jacobs, 1665, 7 Mei.

47°. Proces in zake Nikolaas Limpens te Oirsbeek tegen den collecteur van Schatleen, Hartmansleen, Verwersleen en Dobbelsteynsleen, 1703.

48°. Proces in zake den heer van Gronsfelt contra den heer van Hulshoven, 1694.

49°. Processtukken over laatgoederen onder Oirsbeek en Doenrade tegen Peter Brouns. 1701—1702.

50°. Pachtcontract tusschen den drossard W. Issac en Peter Merten, betreffende den hof, weyden en landerijen, behoorende aan het huis Doenrade, 1713, 20 Maart.

51°. Processtukken in zake de douairière von Eschweiler cum suis tegen Peter Mertens, pachter van den hof en de goederen van het adellijk huis Doenrade. Met gedrukte „brieven van terrier" van keizer Karel VI, 1728, 23 Juli.

52°. Relief van het Schatsleen in de Gracht onder Oirsbeek, door J. Nibelen, 1723, 10 Mei.

53. Requisitiën, lasten enz., omgeslagen in het kanton Oirsbeek sedert het 4de jaar der Fransche Republiek. (1795—1796).

54. Vonnis gewezen ten behoeve van Matthijs Slanghen door den kantonrechter van Oirsbeek, 7de jaar der Republiek 14e nivôse.

55°. Rekwest van Nikolaas a Campo, over eene schuld van acht pattacons aan den Lt. Voogd van Valkenburg, Staatsche partage.

56°. Vergadering van den Lt. stadhouder en leenmannen der hoofdbank Heerlen, 1734, 8 April.

57°. Taxten en schattingen der hoofdbanken Klimmen en Meerssen, 1596—1683.

58°. Schattingen en taxten der Staten-Generaal in de hoofdbank Heerlen, heerlijkheid Amstenrade, onderbank Oirsbeek, 1657—1666. — Schatting der Franschen te Oirsbeek in 1672.

59°. Requisitiën van de administratie der stad Maastricht in de heerlijkheid Bunde, 1795.

60°. Declaratie van den pastoor van Teuven en Reymersdaal dat Stephanus Begasse, eertijds de pachter van de markiezin de Trazignies, nog in de parochie woonde, 1723, 28 Febr.

61°. Brief van den abt van Kloosterrade Petrus Bock aan een adellijk heer over een stuk wijn, dat zijn voorganger bij weddingschap had verloren, 1668, 4 Aug.

62°. Schepenbrief, waarbij voor schepenen van Maastricht Jacob Scholt aan Lambrecht van Zoliers der cremer en Catharinen zijne vrouw vijf en twintig schill. jaarlijks overdraagt, 1445, 9 Oct.

63°. Schepenbrief, waarbij voor Schepenen van Maastricht de erfgenamen van Servaas Swaelen verklaren, dat zij zich aan de uitspraak der scheidsmannen zullen houden, 1539, 17 Maart (zegels 1 afgevallen en 2 geschonden).

64°. Brève van paus Eugenius III.

65°. Schepenbrief van het hof van Luik te St. Truijden en de schepenen derzelfde stad, 1483, 6 Mei, met transfix.

Aangekochte zegels en stempels.

1°. Zegel van Robertus, abt van Munster, met het omschrift: *Sigill. Roberti Theol. Licen. abbatis Munsteriensis.* In het midden de H. Maagd met het kindje in eene nis waar boven het zinnebeeld de pelikaan is aangebracht, bezijden het beeld der H. Maagd het jaartal 1607.

2°. Zegel van het convent van O. L. Vrouw te Luxemburg. Omschrift: *Sigillum Conventus beatae Mariae in Lucelenburch.* Midden in het beeld der H. Maagd met het kindje en bezijden het jaartal 1561.

3°. Stempel van het klooster van Jerusalem te Venray. Omschrift: *S Cuentus: in: jherlm: aput Venray*. Midden in Christus als koning met kroon, zijn mantel om twee kinderen uitstrekkend; boven den rechterschouder eene T.

Op den verkoop van het museum Guillon, gehouden te Amsterdam 11—15 Maart 1890, werden de volgende stempels voor ons archief aangekocht:

4°. Stempel van het laathof te Dieteren, bij Susteren, omschr.: SIG † DNI. † FEUDI † ET † PARIUM † CURIAE † IN † DIETHEREN. Midden in, het wapen voorstellende een omgekeerde keper, waarin een roos met vijf bladen; het wapen hangt aan een boom en ter weerzijden G. G. Zilver, 45 millim.

5°. Stempel van de schepenbank te Wessem: omschr.: *Sanctus + Medardus*. In het midden de H. Medardus, houdende in de rechterhand een staf en in de linker een hart, aan zijn voeten het wapen van Horne vasthoudende, 40 millim.

6°. Stempel van Anna van Egmond, prinses van Chimay, vrouw van Weert, Nederweert enz. Omschr.: MADEL. D'EGMONT, PR. DE CHIMAY ET DU ST. EMP. DUC DE WEERT, NEDER-WEERT, WISSEM. In het midden het wapen der prinses van Egmond, 50 millim.

7°. Stempel van het laathof van Sint Joost en Roosteren. Omschr.: SIGILLUM: CURIAE: CENS: IN: ST. JOOST: ET: ROOSTR: In het midden een schild met linker schuinbalk, beladen met 3 visschen. Uit de bekroonde helm een griffoen, 39 millim.

8°. Stempel van graaf Angelus d'Ongnyes et d'Estrées, bisschop van Roermond en kanonik van Thorn. Omschr: SF. ANGELI. COM. D'ONGNYES ET. ESTREES. EPI: RMDIS. CAN. THOR. In het midden een schild gedekt met een kardinaalshoed. Van koper.

9°. Stempel van Philippus Damianus, markgraaf van Hoensbroeck, bisschop van Roermond, primaat van Gelre, kanonik van Spiers, proost van Emmerik, aartsdiaken van Utrecht. Omschr: SIG. PHILLIPPI. DAMIANI. MARCH. AB. ET. IN. HOENSBROECK. EPI. RMDS. PRIM. GELD. CAN. CAP. SPI. PRAEP. EMER. ARCH. ULTRAI. Wapen des bisschops gedekt met een kardinaalshoed. Van ijzer.

10°. Stempel van den prior der Predikheeren te Maastricht. Omschr.: *Sig. prioris traiecten. ordinis praedicatorum*. In het midden de Zaligmaker, die onder het kruis valt onder een gotisch baldakijn. In koper.

11°. Stempel van de adellijke vrouwenabdij te Houthem—St. Ger-

lach, van de orde der Norbertinessen. Omschr.: SIGIL. CONVENT. S. GERLACI.

In het midden wapen gedeeld: rechts een dubbele gekroonde adelaar, links de H. Gerlacus in staande houding. Het schild gekroond met keizerskroon. 35 millim. In koper.

12°. Stempel met randschr.: *Conseil communal de l'arrond. de Ruremonde* (*Meuse-Inférieure*). Midden in een gekroonden adelaar. 35 millim.

Onder de aanwinsten kunnen wij nog rekenen een aantal afdrukken in gips van zegels, hangende aan charters en schepenbrieven of afgenomen van nog bestaande gemeente- en andere zegels. Verliezen hebben wij dit jaar niet geleden.

VII. *Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden voor het hoofdarchief in de provincie van gewicht en zich bevindende in het binnen- of buitenland.*

Door overschrijven kwamen wij in het bezit van de genealogies der volgende families:

De Falsolio (glasfabrikanten te Maastricht), van Cutsum, Adriani, Fosseroul, Noodtstok, Poilvache en van Werm te Maastricht, Habets te Houthem, Jabeek en Oirsbeek, Fabritius te Wolfhagen onder Schinnen, van Dieteren, Kerckhoffs en Deumens te Schinnen.

VIII. *Gebruik van het archief gemaakt door, en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.*

Het archief werd dit jaar bezocht door ongeveer 200 personen, die in het register hun naam teekenden, vele dezer bezoekers kwamen alleen om de inrichting te bezichtigen.

Meer bepaald werd van het archief gebruik gemaakt door de volgende autoriteiten en personen:

a. Door de volgende autoriteiten: De gemeenten Eysden, Steyn, Borgharen, Itteren, Mook en Middelaar en Spaubeek, verkregen in den loop van dit jaar van Z. M. den Koning een nieuw wapen, volgens voorlichtingen door ons in den loop van dit of in het vorig jaar verstrekt.

Verder werden nog de volgende gemeenten door ons ingelicht bij het aanvragen van hun wapen, dat echter in het jaar 1890 nog niet was verleend: de gemeenten Weert en Horst.

b. De volgende particulieren verkregen, gedurende dit jaar, inlichtingen uit ons archief, of kwamen zelven nasporingen doen.

1. De Pruisische Hauptmann und Batteriechef in Gustrow (Meckelenburg) von Senden, over zijne familie.

2. Mr. G. D. Franquinet over de familie Verheyen te Maastricht.

3. Baron de Négri, rechter te Oudenaarden (België), over zijne familie.

4. De graaf Marchant d'Ansembourg te Gulpen over zijne kwartierstaten.

5. F. Cartuyvels de Collaert te Salzinnes (België) over zijne familie.

6. De heer Van Vlierden, kapitein te Maastricht, over zijne familie.

7. De heer Meulleners, pastoor te Mook, over de heerlijkheid Elsloo.

8. De heer Faber, architect te 's Gravenhage, over gebouwen in Limburg.

9. De heer Allard, oud-professor in de kerkelijke geschiedenis, over de familie Steyns-Bisschop te Venlo en te Maastricht.

10. De heer Gabriels, kalligraaf te Roermond, over het wapen van Susteren.

11. De heer Goovaerts, archivaris aan het Rijksarchief te Brussel, over de familie Proenen te Maastricht.

12. De baron de Lynden te Londen over zijne familie.

13. De heer J. de Rooy, controleur in Nederlandsch Indië, over voormalige heerendiensten in Limburg.

14. De oud-Bollandist van Hooff nam afschrift van de vita S. Servatii in de aurea legenda.

15. De heer J. H. W. Goossens, theol. stud. te Roermond, deed nazoekingen betreffende de heerl. Berg-Terblijt.

16. De heer Kuijper, theol. stud. aan de vrije universiteit te Amsterdam, verkreeg inlichtingen over de voormalige Latijnsche school en de Illustre school voor de studenten van de gereformeerde religie te Maastricht.

17. De heer Schmeitz, kapelaan der St. Servaaskerk te Maastricht, over het graf van de H. H. Monulphus en Gondulphus te Maastricht

18. De heer P. N Doorninck te Haarlem over zijne familie.

19. heer Thomassen deed nazoekingen vooreene studie over de zeden en gewoonten in de 18de eeuw te Maastricht.

20. De heer Nikolaas van Sittard te Londen verkreeg inlichtingen over zijne familie.

21. De heer Macco, fabriekant te Aken, deed nazoekingen en verkreeg inlichtingen over de familie Pelser-Berensberg.

22. De heer Jacobs. hulponderwijzer te Maastricht, over oude reisbeschrijvingen in Limburg.

23. De heer Olterdissen nam teekeningen naar portretten van beroemde Maastrichtenaren berustend op ons archief.

24. De heer Napoleon de Pauw, secretaris der Maatschappij van Vlaamsche letterkunde, nam afschrift van een fragment van het handschrift: de Merlijn van Lodewijk van Velthem (in § 6 beschreven onder de archieven van den baron de Woelmont ten geschenke ontvangen) te drukken voor de Koninklijke Vlaamsche akademie en van een fragment Ms. van J. van Maerlandt's Spiegel Historiael voor de uitgave de Vries, door hem met den heer Verdam voortgezet.

25. De heer Gilbert nam afschriften betreffende de religieusen van het voormalig klooster van den Nieuwenhof te Maastricht.

IX. *Uitkomst van bemoeiingen met gemeentearchieven.*

Hieromtrent valt slechts op te merken, dat wij de oude archieven der gemeente Grubbenvorst, waarvan ik het vorig jaar onder dit hoofdstuk heb vermeld dat zij ons ter plaatsing waren aangeboden maar nog niet toegezonden, in den loop van dit jaar hebben ontvangen.

De Rijksarchivaris in Limburg,

Jos. Habets.

ORDENING EN INVENTARISATIE

VAN

OUDE GEMEENTE EN BURGERLIJKE STANDS ARCHIEVEN

IN

NOORDBRABANT,

(UITGEBRACHT AAN GEDEPUTEERDE STATEN DIER PROVINCIE.)

Edel Groot Achtbare Heeren!

Aan een groot aantal der lokale oude archieven dezer provincie is ook in het afgeloopen jaar weder de zoo noodige zorg ter bevordering eener goede bewaring besteed. Ik zal slechts voor het belangrijkste daarvan Uwe aandacht in dit verslag inroepen.

Daaronder behooren in de eerste plaats de nadere onderzoekingen, die ik volgens het voornemen, in mijn vorig jaarverslag (Provinciaal Verslag Noordbrabant 1889, Bijl. B. van Hoofdst. III. blz. 12) medegedeeld, in het vroeger *Hollandsche gedeelte van de provincie* heb ingesteld. Ik kwam hierbij het volgende te weten. De familie Verhagen telde een eeuw lang onder hare leden schouten en secretarissen o. a. te *Heusden*, *Veen*, *Wijk*, *Aalburg*, *Heesbeen* en *Andel*, alle thans Noordbrabantsche plaatsen. In 't eerst dezer eeuw waren vele dezer posten in eenen Verhagen vereenigd, die al zijne administraties 't huis zal hebben gehouden en onder wiens erven daardoor de archieven van vele dier plaatsen zijn blijven berusten. Vóór eenige jaren werden reeds, zooals mij bekend was, aan de gemeente *Heusden* door een bejaarde weduwe Verhagen aldaar een reeks rekeningen en manualen van den Heusdenschen land- en watertol gegeven. Iets vroeger of tegelijk zijn, zooals nu blijkt, aan sommige der andere genoemde gemeenten, evenals ook aan sommige kerkbesturen, stukken toegezonden. Toen die weduwe in 1889 overleed, werden door de erfgenamen al de nog te haren huize berustende archiefstukken naar de verschillende plaatsen verdeeld en aan de gemeente-, polder- of kerkbesturen gezonden. Die splitsing is niet altijd met even groote juistheid geschied. Natuurlijk ligt het nu op mijn weg, als ik in de betrokken plaatsen kom, overal te trachten voor de herstelling dier fouten te zorgen door wederkeerige uitwisseling. Voor eenige plaatsen ben ik daarmeê dan ook niet zonder succes reeds begonnen en ik zal niet rusten

vóór ik hierin geheel het mijne heb gedaan. Ziet hier eenige voorbeelden.

Te *Veen* berusten een aantal kerk- en armenrekeningen, in de vorige eeuw aan schout en gemeentebestuur afgelegd, nu onder de kerkvoogdij; bevinden zich in het polderarchief stukken, behoorende tot dat der gemeente en zelfs een pakje testamenten en andere gerechtelijke akten, en, omgekeerd, in het laatste archief enkele stukken van dat van den polder. Gelukkig behoeft voor *Veen* geen vrees te bestaan voor moeielijkheden bij het herstellen van dezen toestand, daar de bewaring van beide archieven in eene hand is en het juiste inzicht en oordeel hierin den beheerder allerminst ontbreken en stellig bij de verdeeling van de in 1889 nog door hem ontvangen belangrijke hoeveelheid oude bescheiden over zijne beide collecties, waaraan ijverig wordt gewerkt, door hem zullen worden aangewend.

Ter gemeente-secretarie van de thans gecombineerde gemeente *Wijk en Aalburg* vond ik van de vroegere gemeente *Wijk* al heel weinig archief, dat van het vroeger zelfstandige *Aalburg* echter vrij volledig bewaard. Ook hier waren onlangs nog stukken toegezonden, die volgens hun herkomst en oorspronkelijke bestemming alle door mij over de beide, afzonderlijke geheelen uitmakende, oude archieven werden verdeeld; alle, uitgenomen enkele, door mij voorloopig overgenomen, stukken, die in het archief van *Genderen*, van *Doeveren* en van *Eethen* behooren en door de bovenvermelde erfgenamen abusievelijk naar Wijk gezonden waren. Met dat al bleef het oud-archief van *Wijk* zeer incompleet. Ik vernam dat het grootste gedeelte voor ettelijke jaren was verkocht aan en meegenomen door een „ruilebuit"; van achterhaling daarvan was thans geen sprake meer. Het overige werd door den laatste der secretaris-familie Van Drunen, die op Wijkenstein te Wijk gewoond had, eenige jaren later verkocht en bestond vooral uit gedrukte stukken; maar daarbij bevond zich ook nog een archiefstuk, het register van patenten, te Aalburg afgegeven van 1806—1809, een deel in folio, dat ik het geluk had nog terug te vinden bij den kooper en van hem voor het archief mocht verkrijgen. Bij dezelfde gelegenheid, het zij hier in parenthesi vermeld, verwierf ik ook een rekenboek der diakonie van Aalburg van 1687—1858, dat, bij een particulier ontdekt door wien het slechts als geldswaardige curiositeit zoowat in eere werd gehouden, gelukkig door een belangstellende uit zijne handen werd los gekregen en thans veiliger en beter bewaard kan worden.

Ik hoop het onderzoek naar de archieven van andere plaatsen in dat gedeelte onzer provincie in dit jaar voort te zetten. In het vorige kon ik nog voor één er van, dat van *Dussen—Muilkerk* en *Dussen—Munsterkerk*, iets doen. De toen overleden burgemeester

had vóór een geruim aantal jaren een breeden inventaris van het archief dier gemeente (alweder vroeger twee gemeenten) opgemaakt. Toen hij dien aan het volle gemeentebestuur had aangeboden, had men zijn ijver en belangstelling, zooals het meer gaat, met ondank en onverschilligheid beloond, waarom hij het stuk niet ter secretarie deponeerde maar voor zich behield. Mij had hij het in 1889 vertoond. Het scheen mij ook voor de gemeente van veel gewicht, hoewel vóóral omdat het een der weinige voorbeelden is van de beschrijving van een vrij wel volledig archief uit de eerste helft van deze eeuw (1). Daarom maakte ik de betrokken autoriteit opmerkzaam op de gelegenheid om nu, na het overlijden van zijn vervaardiger, dien inventaris voor de gemeente te verkrijgen.

Van de vroegere *Meierij van den Bosch*, het grootste deel der tegenwoordige provincie Noordbrabant, werden ook in hèt afgeloopen jaar weder verscheiden plaatsen bezocht. Te *Oisterwijk* was het oud-archief, vroeger door den heer van Zuijlen uit 's Hertogenbosch naar men meende volledig geregeld, door de uitneming in 1885 van de oude rechterlijke en oude kwartierstukken niet meer in orde opgesteld. Ik vond het bewaard op een kamertje, naast het uurwerk op den zolder van het niet overgroote raadhuis afgeschoten. Het moet daar vóór de aangeduide uitneming in 1885 sterk opeengepakt geweest zijn. Thans is er nog geen plaats te veel voor het (trouwens nog iets toegenomen) archief Toch was er nu gelegenheid ook tot de donkere hoeken door te dringen. En daaruit haalde ik successievelijk verschillende tot het oud-archief behoorende documenten voor den dag, waarbij vele geenszins onbelangrijke, o a. verschillende die in de chronologische seriën ontbraken. Zij werden naar gelang zij voor de hand kwamen op hun plaats bij de deelen van het oud-archief gesteld, waarop dit opnieuw in geregelde volgorde werd geplaatst. Toen werd met de herziening van den inventaris een aanvang gemaakt, waarin nu ook een groot aantal zeer belangrijke bescheiden kon worden opgenomen, die bij het overige tot 1812 berust hebben. Zij waren door mij in 1887 bij de regeling der in 1812 en 1885 aan het Rijk overgegeven oude rechterlijke archieven van Oisterwijk c a. daaruit afgescheiden. Als gemeentelijke stukken van Oisterwijk, Berkel, Udenhout enz. behoorden zij bij het gemeenschappelijk oud-archief van al die thans zelfstandige gemeenten teruggebracht te worden en zijn zij nu een gewenschte aanwinst voor Oisterwijk's oud-archief.

Ook de oude privilegiën en octrooien werden onderhanden genomen; de beschrijving van vele liet te wenschen over. Natuurlijk

---

(1) In mijn vorig verslag memoreerde ik, blz. 11, die van het archief van *Drunen*.

werd, gelijk in alle gemeenten die ik bezocht, ook het archief van den ouden burgerlijken stand aan nauwkeurige beschrijving onderworpen; het bleek in een vrij groote collectie bescheiden te bestaan. Bovendien werd een beschrijving opgemaakt van eenige retroacta, niet van papier of perkament, van de vroegere administraties die te Oisterwijk haar zetel hadden. Er berusten nl. nog ten raadhuize:

1°. een groote koperen bel, waarvan het omschrift de herkomst aanwijst; het houdt nl., tusschen eenig eikenloofwerk, in: „Mijn geluit streckt voor de heeren comparanten van 't quartier van Oisterwijk, 1682";

2°. zes koperen maten, alle raw gegraveerd met de 3 torens (Oisterwijk's wapen) en met de jaartallen 1598, 1685 en 1775 en groot resp. 1, 1/2, 1/4, 1/8, 1/16 en 1/32 kan; herkomstig van den ijkmeester te Oisterwijk;

3°. een met Gotisch schrift beschilderd paneel in zwarte lijst, vermeldende de „Straffe voor die valsch ende t'onrecht sweeren"; herkomstig van de schepenbank van Oisterwijk, Haren, Udenhout, Berkel, Enschot en Heukelom.

Te *Helvoirt* vond ik het oud- en nieuw-archief goed bewaard. Er was vóór eenigen tijd een groote kast aangeschaft en geplaatst in een kamertje achter de secretarie van het nieuwe flinke raadhuis. Met de kasten ter secretarie was nu voldoende bergruimte voor het geheel aanwezig. Het oude archief was, voor zoover het, in portefeuilles gepakt, een net aanzien heeft, in de bovenkasten ter secretarie geplaatst. Het overige was op eenige planken van de nieuwe kast gepakt. Den inhoud van deze heb ik door mijn handen laten gaan, oud en nieuw scheidende en alles voorloopig classeerende. De inventarisatie zal nog al eenigen tijd eischen. Geene perkamenten stukken, privilegiën enz. zijn echter aanwezig, behalve een oude kopie op papier, dat sterk geleden heeft, van een te Haren in origineel bewaarden hertogelijken brief van 1309 over de gemeene gronden tusschen die beide plaatsen. (1) De nauwkeurig door mij beschreven bescheiden van den ouden burgerlijken stand verkeeren in zeer goeden toestand.

(1) Het is eigenlijk een vidimus en bekrachtiging door Filips II van 8 juli 1590 van een vroegere door hertogin Johanna van 16 april 1396. Deze had van den brief van Jan III van 24 mei 1309 vidimus (authentieke kopie) gegeven omdat „*ons lieffs heeren ende varders brieven bij quaeder hoeden ende versuijmptheden alsoe bewaert sijn gewest dat sij eensdeils van de ratten gheten sijn.*" Filips gaf op zijn beurt copie van Johanna's brief omdat deze door „*onse vijanden ende der rebelle soldaeten*" was verscheurd. Ook Filips' brief heeft weder sterk geleden.

Te *Haaren* vond ik tot mijn verrassing een deel van het schepenarchief van Oisterwijk c. a. berustende naast dat van de in 1803 opgerichte civiele rechtbank van Haaren. Overigens zijn er slechts een klein aantal registers, die als oud gemeentelijk archief van het tot 1803 bij Oisterwijk behoorende dorp kunnen fungeeren te zamen met een drietal perkamenten oorkonden. Van deze is de oudste zoo juist vermeld en hebben de andere betrekking op een, later in het oude mannenhuis van Oisterwijk opgeloste en bij legaat aan Haaren bezorgde, liefdadige fundatie.

Te *den Dungen* vond ik geen andere oude archiefstukken dan die van den burgerlijken stand, die hier tot nogal hoogen leeftijd opklimmen. De doopboeken zijn vrij volledig bewaard gebleven, al hebben de oudste registers nog al geleden. De bladen dezer registers, in den loop der tijden grootendeels losgegaan, waren bovendien sterk door elkaâr, ja soms van 't eene in 't andere register geraakt. De herstelling hiervan gaf veel werk, hetwelk echter met zorg volbracht is. Het gehucht den Dungen behoorde vroeger tot het zoogenaamde vrijdom van (d. i. onder) *'s Hertogenbosch* Vandaar dat het geen eigen oud-archief bezit, maar de documenten tot zijn vroegere administratie bijzonder betrekkelijk, bij de Bossche stadsarchieven berusten. Zoo vond ik tusschen de Bossche protocollen een vijftal burgemeesters-collectboeken van 1756—1785 en een verzameling liassen van borderellen en bewijzen van uitgaaf over de jaren aan 1756 voorafgaande, welke documenten tot rekeningen van het bijzonder dorpshuishouden van den Dungen hebben gediend Reeds langer was bekend dat op het stadhuis van den Bosch o. a. Dungensche armenrekeningen van 1726—1803 en die van de kerkfabriek van den Dungen van 1724—1801 bewaard worden. Daar goed bewaard, behoeven zij voor den Dungen's bestuur natuurlijk geen gesloten boek te blijven en heeft dit over een gemis van eigen oud-archief natuurlijk gansch geen klagen.

Te *Drunen* is het archief door den vroegeren burgemeester en secretaris, den heer J. F. Jansen, geheel geordend en beschreven. Ik vond de door hem aangebrachte orde bewaard, verifieerde den inventaris en bevond alle stukken, op zeer enkele na, nog op hun plaats aawezig. Van de oude oorkonden zijn de belangrijkste uit historisch oogpunt en uit dat van de gemeente Drunen met het oog op hare heiden enz. behandeld en gedeeltelijk mêegedeeld in het werk van den Bosschen advokaat J. Mauritsz Ganderheijden „over de uitgiften van oude gemeentegronden enz. in Noordbrabant." Voor de vergelijking van die stukken met den inventaris en dat geschrift had ik nog geen gelegenheid.

Voor *Berlicum* had ik deze wel om de oude octrooien en rechtstitels der gemeente te beschrijven, na eerst de vrij voldoende rangschikking van het overige oud-archief zoover noodig verbeterd te hebben. Ik vermeld slechts de voornaamste stukken, nl.:

1°. Authentieke kopie van den brief van hertog Jan II van 22 augustus 1300 over gemeene gronden, strekkende van den Bosch tot Middelrode en Rosmalen; vroeger door mij naar het Bossche origineel uitgegeven;

2°. idem van een vidimus en bevestiging dd. 20 april 1374 door Wenceslaus en Johanna van Brabant van de uitgifte op 13 juni 1314 van den *Bodem van Elde* of gemeente van de *Vier Gemalen*;

3°. notarieele kopie van een giftbrief van Johanna van Brabant dd. 1 december 1396 aan Geerlack de Roever Willemszoon van de visscherij op de Aa onder Berlicum, van de *Quaelbeke* tot *Steen ter Molen*; benevens verdere stukken over de visscherij;

4°. geauthenthiseerde en simpele kopieën van pootkaarten van Hertog Filips van 8 juli 1462 en van Maximiliaan en Maria van 31 januari 1481 en van andere octrooien over de gemeentegronden;

5°. notarieele kopie van een brief, waarbij Filips koning enz. het octrooi voor 20 jaren verlengt, in 1500 door Filips den Schoone aan die van den Bosch verleend en laatst door Karel V voor 25 jaren verlengd, om binnen Vucht, Rosmalen en Berlicum dezelfde accijnzen te heffen als bij zich van alle koopmanschappen, bier, brood, wijn, vleesch, enz.;

6°. eenige oude kaarten van Middelrode, gemeenteheide enz., waarvan enkele met uitvoerige, zeer belangrijke beschrijving.

Te *St. Oedenrode* deed ik een trouvaille, maar het kostte mij eenige moeite mij er over te verblijden. Want het was hier eenigszins als met het zout dat komt als het ei op is. Een vorig jaar had ik in het nieuwlings ingerichte en in gebruik genomen raadhuis oud- en nieuw-archief op den ruimen zolder verward aangetroffen. Van den ouden bode, die bij de ingebruikneming van het raadhuis behulpzaam was geweest, de verzekering hebbende ontvangen dat geen deelen van het archief elders berustten, had ik oud en nieuw gescheiden, de archieven van de schepenbank, van de vroegere notarissen en de leenbank van Peelland overgenomen en deze drie collecties op mijn bureau geordend en geïnventariseerd. Thans voor het achtergeblevene terugkomende, werd ik door een anderen adsistent op den zolder van een schuurtje, dat achter het raadhuis

staat, geleid. Daar vond ik een groote hoeveelheid oud-archief, in jammerlijken toestand op den vloer uitgespreid en onder de pannen opgetast, zeer vochtig en vol schietwormen, de registers van de banden beroofd, de vroegere band der losse stukken verbroken — een hutje-mutje. Daarbij was veel dat zeer belangrijk was en bijna alles was van waarde; o. a waren er nog verscheiden notariëele protocollen onder. Dies trok ik vrij goedsmoeds aan het werk en volbracht in eenige dagen de voor de overneming noodige eerste uitzoeking. Maar dat verre het grootste gedeelte bestond uit oude rechterlijke bescheiden was toch wel wat ontmoedigend: want het juist volbrachte en voltooid geachte werk van de inventarisatie der drieledige oude rechterlijke bescheiden was er weder goeddeels door bedorven. Ik ervoer hier dus, gelijk vroeger te Zeelst, te Willemstad en elders, op nieuw, hoe overal met eigen oogen gezocht moet worden naar alle schuilhoeken van oud-archief, waar het vroeger of later kan zijn weggestopt Maar hoe, wanneer men blijkbaar wordt gefopt, gelijk door den Roijschen bode?! Of als een deel van het archief in vroegere dagen aan een filiaalgemeente is toegezonden, gelijk door Oisterwijk aan Haaren, waar de zooeven vermelde vondst, vijf jaren na de overneming der schepenbanksbescheiden en drie na de inventarisatie van deze, evenеens gedeeltelijk mijn werk vernietigen kwam?

Te *Dinther* was ik gelukkiger. Vond ik daar al wat van het oud-archief nog over is op het raadhuis, de registers in de kasten, de losse stukken op den zolder, ik ontdekte bij deze tevens een belangrijk aantal stukken van *Heeswijk's* archief, welks ordening nog niet verricht was. Zoo werd er geen werk door deze ontdekking ongedaan gemaakt en de voldoening niet vergald dat een archief, 't welk ik tot mijn verbazing zoo arm bevonden had aan losse stukken, nu op gewenschte wijze kan worden aangevuld. Hoe ik nu die losse papieren te Dinther aantrof weet ik niet beter te beschrijven, dan door te zeggen dat men daar het oud-archief gebruikt heeft als papiermand. Men heeft het nl. op den zolder op den vloer geworpen en daar telkens manden vol ledige en gebruikte enveloppen, omslagen, pak- en scheurpapier bijgestort. Tusschenbeide is dan dat zoodje weêr eens met voet of veger opgestuwd, tot het geheel een flink dooreengemengde en verkreukelde hoop werd, geheel als de inhoud van een papiermand. Maar dan van een zeer groote papiermand; want het geheel was meer dan een karvracht in volume. Natuurlijk was het een heel werk dien Augiasstal te reinigen; maar de moeite werd beloond. Want om maar iets te noemen, er werden afschriften van privilegiën tusschen gevonden van 1300, 1494 enz.; ook tal van fragmenten van een zeer oud schepenregister en vele oude processtukken en akten; om van de archiefstukken van Heeswijk niet weer te spreken.

Te *Geffen* slaagde ik er niet in het op den donkeren zolder in een groot rek en daaronder neërgelegde oud-archief geheel door te werken. Het raadhuis daar is nog niet oud, maar schijnt, althans wat den zolder aangaat, al bijzonder slecht schoongehouden te zijn. Mogelijk ook ligt het aan het voeren der dakpannen met stroo, maar een feit is, dat tusschen de papieren wandluizen werden ontdekt. Uw Edel Groot Achtbaren houden het mij ten goede dat ik, toen ik dit met behulp van den veldwachter geconstateerd had, het werk der ordering en betere plaatsing van het oud-archief gestaakt heb en mij bepaalde tot de beschrijving van de ter secretarie in vrij goeden staat bewaarde oude bescheiden van den burgerlijken stand. Men nam overigens maatregelen tegen het euvel zich voor.

Ik maak naar aanleiding hiervan de opmerking dat het beste voorbehoed-, maar ook geneesmiddel tegen dergelijke kwaal eenvoudig gelegen is in groote reinheid. Het is ongeloofelijk zoo vuil als op de meeste raadhuizen de zolder en de kasten zijn, hoe men zich als 't ware beijvert om op de archieven „het stof der eeuwen" ongestoord opgepakt te laten. Toch is het bekend of moest althans deze huismoederswijsheid bekend zijn, dat tegen ongedierte en insecten niets afdoende schut dan telkens herhaald schoonmaken, van zijn plaats nemen en kloppen en vegen. De geheele in de Rijks-depôts onder mijn beheer bewaarde massa archief wordt wel telken jare gansch en al zorgvuldig uitgeklopt en kast en wand geveegd. Zou dan die moeite den veldwachters, die voor het schoonhouden doorgaans nogal een toelaag genieten, bij de betrekkelijk geringe hoeveelheden gemeentepapieren en zoo kleine ruimten te groot zijn?

Van twee gemeenten van het vroegere kwartier van Kempenland is in het afgeloopen jaar nog de inventaris der perkamenten stukken, privilegiën en octrooien enz., opgemaakt. Te *Dommelen* had ik een negental dier stukjes gevonden. Zij waren vrij gaaf bewaard gebleven en nog van zegels voorzien. Het bleken voornamelijk erfpachtsbrieven te zijn ten behoeve van de Heilige Geesttafel van Dommelen, dateerende tusschen 1439 en 1502, benevens een akkoord tusschen Westerhoven en Dommelen dd. 13 juli 1632 en een Antwerpsche schepenbrief van 1662. Ik laat den inventaris hier volgen:

1. 17 januari 1439/40. Wouter Willems Jacobs draagt voor schepenen in Eersel aan Arnd Hans Gruyterszoon een hem door Henr. Henr.zoon van Peelt gestipuleerde erfpacht over van negentien lopensen Lichtmisrogge uit een beemd gelegen „bij die Dom-

mele" en een gelage met toebehooren „op Borkel". Volgens rugschrift later aan de Heilige Geest-tafel gekomen.
Perkament; uithangend schependomszegel, in bruine was, bijna geheel verdwenen.

2. (Zie n°. 6.) 1 januari 1453/4. Willem Henricsz. Tielkens belooft voor schepenen van Waderle en Wedert (Waalre en Valkenswaard) aan Agnese Jansdr. van der Waerden een half mud rogge erfpacht, jaarlijks op Lichtmis te voldoen uit een goed, gelegen „in die heerscape van den Hoevel" onder Waalre.
Perkament; de rand van het uithangende schependomszegel, in groene was, beschadigd.

3. Die septima m. novembris 1466. Notarieel testament van Johannes Nellen en zijn huisvrouw Katharina van den Broeck; o. a. twee en zes vaten rogge erfpacht aan de tafel van den Heiligen Geest van Dommelen, op Purificatie verschuldigd uit goederen „in parochia de Bercheyk in pastoria dicta de Berckt."
Perkament (beschadigd) met notarieel monogram.

4. 14 januari 1480/1. Jan Peters Marien, schepen van Bercheyck, draagt voor zijn medeschepenen ten behoeve der kinderen van Henric en van Goessen van Molle een mud rogge erfpacht over, gaande met Lichtmis uit een beemd onder Bercheyck.
Perkament (een hoek beschadigd); uithangend schependomszegel, in bruine was, grootendeels verdwenen.

5. 10 juli 1486. Heer Jan Coppens, vicaris (pastoor) van Dommelen en Westerhoven verklaart dat Goeyart Bieren Michaels, pestlijder, mede voor zijn vrouw, ook ziek aan pestilentie, voor hem vicaris en getuigen testament maakte en o. a. gaf: 26 lopensen jaarlijksche erfrogge, Dommelensche maat, aan het vicariaat of priesterschap van Dommelen; eenige blanken jaarlijks aan den koster; een rooskens nobel (eens) aan de kerkfabriek „om te scieren ende te maelen" de tafel op 't hoogaltaar; vier mud eens en een half mud erfelijk aan de tafel van den Heiligen Geest aldaar. Op den rug een verklaring van schepenen van Dommelen omtrent verandering van onderpanden. Ongeteekend en a posteriori opgemaakt.
Perkament; uithangend zegel van den pastoor, in groene was, goeddeels verdwenen.

6. 14 december 1496. Zuster Yda Goderts Marcelis dochter draagt mede voor hare zusters voor schepenen van Waderle en Weert aan 't vicariaat van Dommelen de erfpacht over van een half mud Lichtmis-rogge, gevestigd 1 januari 1454 (zie N°. 2) en haren vader aangekomen bij koop van den man van Agnese van der Waerden

Perkament; uithangend schependomszegel, in groene was, half verdwenen.

7. Die 26 m. februarii 1502. Johannes de Brouheze neemt onder hoogere goedkeuring in pacht, tegen negen rijnsgulden eens en drie mud rogge jaarlijks, een huis, hof en weide, aan 't altaar der Lieve Vrouw in de parochiekerk te Dommelen vermaakt door heer Andries Boudewijns, in leven rector van dat altaar.
Perkament; uithangend zegel verdwenen.

8. 13 juli 1632. Compromis voor schepenen van Bercheyck tusschen het corpus van Westerhoven en de heerlijkheid Dommelen over de heffing van contributiën wegens de beemden aan de rivier de Keerssop, Westerhovenschen kant, gelegen.
Perkament; uithangend schependomszegel, in groene was, vrij gaaf.

9. 20 october 1662. Goedenis-brief van Antwerpen, waarbij de erven Adriaen Bedaff verkoopen aan Willem van der Warren, ketelaer, en Maria le Piper, zijn huisvrouw, een huis met toebehooren, genaamd St. Marten, in de Boutemantelstraat aldaar.
Perkament; 2 uithangende schepenzegels verdwenen.

Te *Eersel* was de oogst veel rijker. Eersel was een der oude vrijheden van het hertogdom Brabant. De verdragen der steden en vrijheden met en tegenover den hertog sloot en bezegelde het mede, evenals de verbonden tegen de invoering der hierarchie; het sprak een woord mee in de beslissing der belangen van het hertogdom. In het oud-archief hebben dan ook stellig eenmaal verscheiden belangrijke stukken, Eersel's exemplaren van algemeene oorkonden, door de hertogen bekrachtigde vrijheden enz. berust, gelijk er te Oerle teruggevonden en in mijn verslag over 1887 medegedeeld zijn. Hoewel ik nu te Eersel van dergelijke documenten niet zoovele nog behouden vinden mocht, trof ik er toch verscheiden met eenige zorg bewaarde bijzondere stukken aan, waaronder eenige van meer algemeen historisch gewicht en de meeste van belang voor Eersel zelf. Ik geef er hieronder een overzicht van:

a. Octrooien, privilegiën, aanschrijvingen enz.

1°. 20 december 1326. Hertog Jan geeft aan de goede luiden van Eersel, Bercht, Witrijt, Wedebosch, Hapert, Hoog-Castelre en Duisel gemeene gronden uit tegen voorlijf en cijns.
Oude kopie eener vertaling in het Nederlandsch, op papier.

2°. 8 september 1335 (vrijdages na St. Gillisdage). De rentmeester van Brabant geeft namens den hertog aan die van Postel en den geburen van de Hese een gemeente en heide in gebruik, gepaald aan de palen van Duijsel, die van de caert van Oorle en die van Steensel, met het schutrecht van vreemde be sten enz., tegen betaling van voorlijf en jaarcijns.
Twee simpele kopiëen op papier, de oudste op een blad waarop tevens een extract is geschreven uit de „aertcaert van Oorle aengaende de paelstede."

3°. 30 november 1380. Privilegie voor Eersel van Wenceslaus en Johanna van Brabant, toestaande: 1°. berechting van doodslagen naar Antwerpsch recht, dus zonder doodehand-afwinning, 2°. nonevocatie, behalve naar 't graafschap Loon enz., 3°. ontheffing van bewaarplicht van gevangenen in 's rechters hand.
Perkament, van welks twee uithangende zegels nog een, dat van Johanna, in bruine was, aanwezig is.

4°. 22 september 1444. De abt van Floreffe en de provisor van 't huis van Postel verklaren voor schepenen van 's Hertogenbosch, ten behoeve van dat huis en de inwoners van Eersel en al de gerechtigden tot den aert van Eersel onder zekere voorwaarden in bewaring te hebben genomen een brief van 15 mei 1436, waarbij Filips van Bourgondie vidimus en bekrachtiging geeft van een ouderen brief van hertogin Johanna, Postel in zijn schut en scherm neemt en beveelt, dat als dat huis nieuwe paling vraagt van zijn eigendommen in dien brief begrepen, daarbij een iegelijk geroepen worde, wien dit toekomt.
Oude kopie op papier.

5°. 22 (septembris?) 1444. Dezelfden geven, voor Bossche schepenen, den luijden van Eersel c. s. een gemeente tusschen Gerckensfoirt, den zoom van den zwarten Wyer (terminum nigri vivarii), Ribosch, Scoengras enz. in cijns.
Perkament, dat zwaar heeft geleden en waarvan de uithangende zegels van Floreffe en de schepenen zijn verdwenen

6°. 12 mei 1461, 23 april 1500 (1501?), 27 juni 1554, 24 juli 1601. Filips de Goede, Karel V, Filips II en Albert en Isabella geven gelijke bepalingen over de uitdeelingen in het godshuis (van Postel) op vetten Donderdag vóór Vastenavond en op witten donderdag vóór Paschen aan den gewonen algemeenen arme. Vier extracten uit „opene brieven verleent den Godtshuijse van Postel."
Met een klacht dd. 9 maart 1618 door proost en religieuzen van Postel bij den kanselier, dat hun wegens de schikking, over deze

bedeelingen met de Heilige-Geestmeesters der omliggende dorpen gemaakt, geweld is aangedaan
Papieren kopie, zwaar beschadigd.

7°. 20 december 1464. Hertog Filips geeft den luijden van Waelwijk, onder Riethoven, en Schaedewijk, onder Eersel, een bepaalde gemeente opnieuw in gebruik, met schutrecht enz.
Simpele kopie uit de 19de eeuw op papier.

8°. 30 juni 1519. Uitspraak tusschen het godshuis van Postel en die van Eersel door den abt van Tongerlo over de visscherij op den Zwarten Wyer, in het voordeel van het Godshuis.
Gedeeltelijke kopie, 19de eeuw, op papier.

9°. 23 juni 1543. Schuldbrief ten laste der steden en vrijheden van de Meierij uitgegeven krachtens (in auth. kopie getransfigeerd) octrooi van 17 november 1542, door Karel V Roomsch keizer enz. wegens de zware oorlogslasten verleend.
Twee perkamenten; het eene met 8 uithangende zegels, waarvan nog 5, in bruine was, alle meer of minder geschonden, aanwezig zijn, nl. in deze volgorde: Helmond (weg), Eindhoven, St. Oedenrode, Oerle, Oisterwijk (weg), Oss, Oirschot en Hilvarenbeek (weg).

10°. october 1544. Octrooi van Karel V aan Eersel tot het houden van een vrije woensdagsche weekmarkt.
Zwaar beschadigd perkament, waarvan het groot uithangend zegel, in groene was aan zijden staart, half is verdwenen.

11°. 9 augustus 1613. Albert en Isabel geven vidimus en bevestiging van den brief van october 1544.
Eenvoudige kopie uit deze eeuw op papier.

12°. 13 juni 1741. Relaas van opgang en betreding der paalsteden van hunne gemeente door die van Eersel.
Extract uit het schepenprotokol.

13°. 17 augustus 1781. Resolutie van den Raad van State over de vereischte machtiging door de schepenbank tot uitgaven voor de kerkfabriek.

14°. 27 april 1786. Besluit van schepenen van Eersel over idem (extract uit het resolutieboek).

Nog ligt bij deze stukken een relaas, blijkbaar eerst voor enkele jaren geschreven, van een interpretatieve sententie dd. 3 februari 1450 tusschen Eersel en Bergeik over de grenspalen der gemeene

gronden, welk stuk zelf niet bij de andere is aangetroffen: benevens een aantal correspondentiestukken uit 1818 tusschen Eersel, Bergeik, Gedeputeerde Staten en den voormaligen Arrondissements-Commissaris te Eindhoven over dezelfde zaak.

b. Schuldbrieven ten laste van Eersel.

15°—25°. 5 februari 1611, 21 mei 1612, 11 februari 1626, 19 mei 1627, 7 juli 1627, 2 mei 1658, 12 januari 1660, 6 augustus 1667, 24 februari 1668, 28 februari 1670, 4 mei 1682. Certificaties van Eersel's bestuur, houdende erkenning van schuld en uitgifte van schuldbrief (o. a. aan jonker Goijart van Eijck, heer van Blaarthem), en schepenbrieven van Eersel (een van Eindhoven) tot overdracht van dergelijke schuldbrieven.

Alle de origineele grossen op perkament (alleen N°. 25 op papier) sommige nog met een of meer zegels

Als bijzonderheid zij alleen vermeld, dat in 1667 een rentbrief van 40 is geconverteerd in een van 36 gulden wegens de ongelegenheid van de betaalbaarheid te 's Hertogenbosch, de zwarigheden uit het recht van ingebod van den Bosch voortvloeiende en wegens de verlaging van den rentestand.

c. Particuliere stukken.

26°—31°. Schepenschuld- en overdrachtsbrieven betreffende Eerselsche personen of goederen.

Alle in originali op perkament.

Nog werd van *Bergeik*, *Westerhoven*, *Riethoven*, *Borkel en Schaft* en van *Waalre* het geheele oud-archief geordend en geïnventariseerd. Te Bergeik zoowel als te Waalre vond ik een belangrijke verzameling perkamenten en bijzondere stukken en titels. Omtrent het drukken van deze inventarissen en van dien van *Schijndel* hoop ik spoedig voorstellen te doen. Steeds had ik hoop dat *Beek en Donk* volgens vroeger meegedeeld voornemen, *Bokstel* volgens met den burgemeester herhaaldelijk besproken en daarna opgevat plan en ook *Geldrop* mij den in 1885 opgemaakten voorloopigen inventaris met mededeeling van het besluit tot het drukken en ter verdere afwerking met het oog daarop zouden toezenden. Tot mijn leedwezen geschiedde dit, mede ten gevolge van verandering van burgemeester, niet. Daar het gemeentebelang het meêbrengt, hoop ik dat deze gemeenten alsnog van de hun thans aangeboden gelegenheid om dit nuttig werk tot stand te brengen zullen gebruik maken. In elk geval kom ik het volgend jaar op de zaak terug in

het vertrouwen dan hieromtrent tot een resultaat te kunnen komen. Het schijnt mij hoogst wenschelijk toe, dat voor volledige bewerking en regeling van de archieven, waaraan eens de hand geslagen is, worde gezorgd en met geen half werk genoegen wordt genomen.

En hiermede verlaat ik het gebied van de voormalige Meijerij van den Bosch.

Van het oud-archief van *Bergenopzoom* heb ik thans een voorloopige lijst gemaakt waarop alle stukken zijn vermeld. Daarbij zijn alle bescheiden, op een aantal kleinere na, onder de rubrieken van den naar den algemeenen regel aangelegden inventaris gebracht. Voor de stukken van het nieuw archief, dat bij de vroegere inventarisatie met het oude als een geheel dooreen was bewerkt, is de volgorde en de aanwijzing van den ouden inventaris behouden. In dezen geschiedde tevens de aanwijzing van de rubriek waaronder de stukken van het oud-archief gevonden worden Zoodoende is nu alles naar den inventaris te vinden, wat proefondervindelijk gebleken is. Vóór de verandering van de derde der archiefkasten, die nu ook door de stadstimmerlieden is geschied, waren de stukken van het nieuw archief tijdelijk op den grond gelegd. Bij de herplaatsing in het vorig jaar, nu bijeen en in geregelde volgorde, heb ik de nummering tevens hersteld of verduidelijkt. Ook in een groot aantal boekwerken, die jaren lang op den grond gelegen en daar vroeger van een lek nogal geleden hadden, heb ik orde gebracht en ze in de kasten opgesteld, zoodat ook die stukken thans te raadplegen zijn.

Op een drietal der oudste en belangrijkste registers heb ik uitvoerige klappers gemaakt; dit werk zal nog voor een zestal moeten vervolgd worden, welker belangrijke inhoud het eischt. Bij de overige registers kan de gewone eenvoudige aanduiding in den inventaris volstaan. Maar in het archief eener oude stad worden gewoonlijk eenige codices gevonden, waarin de belangrijkste memorabilia der plaats, die haar rol gespeeld heeft in de historie van gewest en land, staan opgeteekend of verzameld. Die stukken en akten vormen als het ware een archief op zich zelf en de aanteekening van elk er van in den inventaris is dus rationeel. Zoo heb ik daarbij een honderdtal oude charters beschreven, die niet dan door de kopiëering in die registers in het archief van Bergenopzoom berusten. Ik zet dit werk, dat weinig stoornis in mijn overige taak behoeft te brengen daar ik het op mijn bureau kan doen, steeds voort. Het ter secretarie bewaarde archief van den ouden burgerlijken stand is zeer omvangrijk: daarvan is de lijst nog niet opgemaakt. Bij mijn eerste bezoek zal ik nog een nauwkeurige beschrijving moeten maken van de oude keuren en ordonnanciën. Een langer en herhaald verblijf zal daarna nog eens

noodig zijn voor de bepaling en rubriceering der hoeveelheid kleinere pakjes stukken, die, door den klerk Pilaar vóór 1835 uitgelezen en samengevoegd, hun herkomst moeilijk verraden en in onderwerp hoogst verscheiden zijn. Zij zijn thans naar een er in genoemd onderwerp, veelal verkeerd, genoteerd en doorgaans verzamelingen van ten eenenmale heterogeene stukjes, die als bijeengeraapt ook elk afzonderlijk moeten worden ingedeeld bij een der rubrieken van het oud-archief; nl. voor zoover ze niet daar buiten vallen en, als van particuliere bewerking, een afzonderlijke rubriek van toevallig aanwezigen (hospitanten) moeten vormen. Zoodra ook dit werk zal zijn volbracht zal de ineenschuiving, nummering en definitieve plaatsing van het oud-archief en het overschrijven van den inventaris nog slechts een weinig zorg eischen. In verband met het afloopen van de verzorging en beschrijving van den burgerlijken stand der provincie zal ik er tijd en gelegenheid voor hebben.

Kon ik U en mij zelf zooeven de opsomming besparen van al de stukken van rubriek *b* en *c* van Eersel's oude stukken, met nog meer recht kan ik dit doen ten aanzien van een andere in het afgeloopen jaar geïnventariseerde collectie perkamenten. Het waren enkel private schepenbrieven en kwitanties van 1627—1777, die de burgemeester van *Velp* en van *Reek* de beleefdheid had mij toe te zenden. Daar zij eerst kortelings uit de boedelpapieren van een particulier zijn afgezonderd, is er geen aanleiding om aan te nemen (gelijk bij dergelijke stukken die bij de bijzondere documenten in de gemeente-archieven worden aangetroffen, steeds ondersteld moet worden), dat zij met de er in genoemde renten later aan de armentafel of de gemeente zijn gekomen. Voor het gemeente-archief hebben zij de grootste waarde daarin, dat er nog drie, wel alle eenigszins uitgesleten maar samen een volledig beeld opleverende, schependomszegels van de bank van *Velp en Reek* aanhangen. Meldenswaard misschien is overigens alleen, dat in een der stukken een cijns „aen 't gasthuis te Graeff" gestipuleerd wordt.

De verzameling documenten, door mijn voorganger in *Heusden's* archief afgezonderd gevonden, of door hem zelf afgescheiden, als de rechten der gemeente van nabij betreffende en om hun vorm afzonderlijk te bewaren, is thans gesorteerd en voorloopig beschreven. De groote massa verdient een nauwkeurige analyse en het geheel zal een vrij lijvige afdeeling I van den inventaris van Heusden's oud stadsarchief vormen. Ik zal er de mede bijna voltooide lijsten aan toevoegen van de brieven en akten, gecopieerd in de n. A. 1 en 2 van den gedrukten inventaris, beschreven als 16ᵉ en 18ᵉ eeuwsche registers van privilegiën aan stad en lande van Heusden verleend.

Thans rest mij nog de voortzetting te vermelden van den ondernomen arbeid der persoonlijke opname en beschrijving van de bescheiden van den *ouden burgerlijken stand* in deze provincie, verbonden aan de maatregelen tegen hunne verdere verwaarloozing of verkeerde behandeling in de toekomst.

Van de ruim 200 oude gemeenten dezer provincie zijn weder van een dertigtal de oude registers van doop, trouw en overlijden met bijbehoorende papieren beschreven, te zamen iets meer dan 250 nummers, waarvan enkele met zeer uitvoerige beschrijving. Een zesde gedeelte hiervan is onder mijn onmiddellijk toezicht meer of minder, maar steeds met alle zorg tegen nieuwe beschadiging, hersteld of verbonden.

Weder zijn uit verscheiden collecties, die tijdelijk op mijn bureau berustten, inlichtingen en opgaven verstrekt, o. a. uit eene de opgaaf van bijna 300 doop- en trouwakten over een tijdvak van een eeuw. Dit geschiedde natuurlijk met goedvinden van de bestuurders der betrokken gemeenten, die moeilijk bezwaar konden hebben tegen de overneming van deze lastige taak, waaraan nog nauw het loon van eenigen dank verbonden was. Deze zou trouwens hun, gelijk mij, onverschillig zijn geweest bij het bewustzijn van werkzaam te zijn tot bescherming of ontdekking van het goed recht van hen, die geld en goed missen om zich de hulp te verzekeren der personen, die dergelijke nasporingen tegen belooning hunner moeite en zakenkennis verrichten. Intusschen zijn ook door eenigen der laatsten dergelijke navorschingen gedaan, meestal ten aanzien van het recht op beurzen of beneficiën Ook dit gebruik gaf mij natuurlijk eenigen, zij het geringen last van toezicht enz.

Noch de mij berokkende moeite noch mijn aansprakelijkheid konden mij echter doen besluiten, om mij van den tijdelijken bewaarlast te ontdoen van die collecties, die sommige gemeentebesturen, zelf gelegenheid of plaats voor goede bewaring missende, voorloopig liefst onder mij lieten. Zij kregen het jongste register loopende tot 1810, hetwelk herhaaldelijk en bijzonder bij sterfgevallen van zeer oude menschen noodig is, terug en zonden de vragen om inlichting of om opgaaf van oudere akten mij toe. Deze nam ik dan dadelijk in behandeling, stelde het onderzoek steeds onverwijld in en deed het resultaat hun toekomen.

Maar behalve dit scheen het mij wenschelijk om van sommige gemeenten, die ook de oudere registers over eenigen tijd terug wenschten en kregen, de alleroudste en enkele andere voorloopig nog onder mij te houden. Het kwam toch voor, dat deze zoozeer geleden hadden door slechte bewaarplaats of behandeling, dat zij zelfs niet door de thans ter mijner beschikking staande krachten van een deskundige konden worden hersteld. Deze werden dan niet tot een register herbonden, maar als een bundel losse bladen in

portefeuille en geheel geinterfoleërd bewaard. Bij de raadpleging door ondeskundigen en door wie niet met het bewustzijn van 't groote belang van het behoud doordrongen zijn, zouden de nu met veel moeite verkregen orde en waarborgen tegen verderen ondergang weder geheel worden gewaagd. Zoo moest ik wel besluiten ze hieraan niet bloot te stellen vóór door nauwkeurige afschrijving dubbelen waren verkregen. Dat ik zelf met het thans mij toegevoegd personeel tot het vervaardigen binnen eenigszins begrensden tijd van vele dergelijke dubbelen niet in staat ben, spreekt van zelf. Ik heb dan ook, steeds meenende deze zaak mij verder te moeten aantrekken, Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken bij gelegenheid op dit belang gewezen. Ik rekende natuurlijk mijzelf beschikbaar voor het toezicht en de vergelijking ten mijnen bureele, wanneer tot de overschrijving der meest verwaarloosde en geschonden, of zelfs van al deze oude registers werd overgegaan door daarvoor toe te voegen personeel. Ik rekende dat de niet eens zeer groote kosten, die de zaak vereischen zou, ruimschoots door haar gewicht, het beter waarborgen der rechten en belangen van den Staat zelf en van talloos velen in den lande, zouden worden opgewogen. Was niet nog eerst onlangs een veel grootere som immers met aller instemming voor een ander eenigszins te vergelijken nuttig doel besteed, nl. voor de jongste tienjaarlijksche volkstelling? Was het dan niet minstens even dringend noodig, op het voetspoor van de zorg en kosten, aan nauwkeurigheid en juistheid der bevolkingsregisters gewijd, van de oude liggers van den burgerlijken staat onzer voorouders de dubbelen te vervaardigen, welke van die na 1811 niet ontbreken mogen.

Maar hoe hierin te gelegener tijd beslist mocht (en moge!) worden, ik rekende evenzeer dat ik in afwachting alvast beginnen moest te doen wat ik kon. En daarom ben ik begonnen met de copiëering van de registers van eene plaats, die op de aangeduide wijze onherstelbaar waren losgeraakt. Ik acht het een schande voor de annalen van ons archiefwezen hierbij te moeten voegen, dat die aldus vernielde doopboeken loopen tot 1774 toe; bovendien had een der trouwregisters van die plaats, meerdere tegenwoordig zelfstandige gemeenten betreffende, hoewel nog in den band, onder een lek van kwaadaardige uitwerking gelegen. Van de ergste gedeelten dier registers o. a. bestaan over een tijdvak van zeven of acht jaren nog slechts eenige kleinere brokstukjes van een paar der bladen en is over de eerste helft van een register de kant der bladen ter breedte van een gewonen eigennaam verdwenen. Van het ergste zijn thans de kopiëen gereed. Dit werk vordert uit den aard der zaak zeer langzaam bij gebrek aan beschikbaren tijd en genoegzame hulp en eischt een zeer bijzondere nauwkeurigheid.

Eén voorbeeld moge ten slotte een staaltje leveren van de mate

der vereischte voorzichtigheid en nauwlettendheid, ook bij het onderzoek naar de akten. Er was een erfenis opengevallen. Velen kwamen op als erfgenamen ab intestato, verwanten in den vijfden of verderen graad. Maar voor het bewijs van eenig recht ontbrak de doopakte van den overgrootvader der erflaatster. Tal van akten betreffende het geslacht werden gevonden in het register, dat ik juist als in zoo erge mate geschonden heb aangeduid. Zeer gecompliceerde stamboomen werden uit die akten opgemaakt met meer dan 150 namen van bloedverwanten in (waarschijnlijk) vijfden tot zevenden graad. Maar de filiatie met de erflaatster en dus ook de aanwijzing van den juisten graad bleef ontbreken, bij het gemis van de genoemde doopakte. Bij nogmaals herhaald onderzoek vond ik deze ten slotte toch. De voornaam was in het register ongeschonden leesbaar, maar van den familienaam waren van de zes letters nog slechts de eerste twee aanwezig, die door omvouwing nog niet eens dadelijk voor het oog kwamen en bij de vouw bijna mede waren afgevallen.

Levert dit geval eenig inzicht in den feitelijken grondslag, waarop bij ons het erfrecht berust in de verdere zijlijnen (wat al akten zouden te vergeefs gezocht en, voor zoover te vinden, in onmogelijk met zekerheid vast te stellen verband gebracht moeten worden bij vererving in den twaalfden graad: art. 908 B. W.!), het geeft tevens een duidelijk bewijs van de gewisheid, waarmede tal dezer bewijsstukken van veler, ja ieders recht of staat zonder krachtige tusschenkomst een snellen ondergang tegemoet gaan en van de klemmende noodzakelijkheid om in het gemis van de dubbelen spoedig en met oordeel te voorzien. Het mijne zal ik in deze ten goede blijven aanwenden, — maar het is zoo weinig in vergelijking van hetgeen er geschieden kan en moet.

's Hertogenbosch, mei 1891.

De Rijks-Archivaris in Noordbrabant,
mr. A. C. Bondam.

VERSLAG

AANGAANDE DE OUDE GEMEENTE- EN WATERSCHAPS-ARCHIEVEN

IN

ZUID-HOLLAND,

over 1890,

UITGEBRACHT AAN GEDEPUTEERDE STATEN DIER PROVINCIE.

Hoog EdelGestrenge Heeren,

Ik heb thans wederom de eer UHoogEdGestr. het jaarlijksch overzicht aan te bieden mijner werkzaamheden ten behoeve van de regeling der oude gemeente- en waterschapsarchieven in deze provincie.

In de eerste plaats heb ik te vermelden het in orde brengen van het archief van den polder Oost-IJsselmonde, waarvoor mijne eenigszins spoedige tusschenkomst was gevraagd, omdat men daarin stukken dacht te vinden betreffende de verplichting tot dijksonderhoud, hetgeen echter niet het geval was.

Evenals andere waterschapsarchieven was dit archief niet voor scheiding vatbaar, en slechts van geringen omvang; ook was van het oudere maar weinig overgebleven. Ik heb den inventaris zoodanig ingericht dat die geregeld kan worden bijgehouden.

De resolutieboeken van dijkgraaf en heemraden vangen aan met het jaar 1612 en vervolgen tot 1804 om eerst met 1833 weder aan te vangen. De ingekomen stukken beginnen met 1797.

Rekeningen van waarsmannen waren aanwezig van 1594—1596, 1608—1636, 1660, 1709—1711 en verder volledig, beginnende met het jaar 1798.

Voorts eenige keuren en reglementen van 1786—1807, benevens de latere, en andere stukken van lateren tijd, die hier niet behoeven te worden vermeld.

Ik nam vervolgens het archief der gemeente Zoeterwoude onder handen, dat van veel grooteren omvang was, en veel belangrijks voor die gemeente bevatte, en waarvan ik een beknopte opgave hier doe volgen:

Notulenboeken van de Municipaliteit en het gemeentebestuur van 1795—1810.

Aan deze serie ontbraken een tweetal deelen. Daar in eenen inventaris van bij de opheffing van het ambacht aan het hoogheemraadschap van Rijnland afgegevene stukken, drie paketten resolutieboeken voorkwamen, die niet nader waren gespecificeerd, heb ik mij vergewist of soms de twee vermiste deelen daaronder waren verdwaald geraakt. De heer secretaris van het hoogheemraadschap heeft mij echter medegedeeld dat zij zich daarbij niet bevonden.

Registers van uitgaande missiven 1796—1806.

Missiven en extract-resolutiën van de Staten van Holland en Westfriesland 1750—1794, en ingekomen stukken 1795—November 1813.

Onder de stukken betreffende kerkelijke zaken vindt men een octrooi van de Staten van Holland van 15 Maart 1655, houdende vergunning voor schout, ambachtsbewaarders en kerkmeesteren tot het doen van zekere heffing; waaruit blijkt dat de kerk in 1574 door de Spanjaarden was afgebrand, en alleen de toren overgebleven, en dat zij omstreeks dien tijd de kerk weder geheel hadden doen opbouwen, omdat het getal der communicanten, dat vroeger slechts veertien of vijftien bedroeg, tot tweehonderd was aangegroeid. Ook de rekening van deze herbouwing is aanwezig. Deze vergunning werd nog tweemaal voor een aantal jaren verlengd, en in 1717 werd octrooi verleend om eene loterij ten behoeve van de uitgeputte geldmiddelen der kerk te mogen oprichten.

Verder waren aanwezig: stukken rakende de scheiding van kerk en staat naar aanleiding van de publicatie van het Uitvoerend Bewind van 22 Juli 1798, en andere.

Onder eenige stukken betreffende Schoolzaken, komt o. a. voor: de afzetting in 1796 van den schoolmeester Thomas Pierson, op grond dat hij in de jaren 1787 en 1788 het schoolhuis liet gebruiken tot een Oranjesocieteit.

Weesboeken 1626—1810, en inventarissen en rekeningen van boedels.

Armenzaken. — Resolutieboek van heiligegeest armmeesteren 1794—1796.

Uitgegeven en ingekomen acten van indemniteit 1687—1811.

Rekeningen van heiligegeest armmeesteren 1636—1651 en 1680—1813.

Militaire Zaken — Order van de Staten van Holland omtrent de verrekening der kosten van vivres voor volk van oorlog, 24 Januari 1590.

Stukken rakende het uittrekken van personen uit Zoeterwoude bij den inval der Spanjaarden in 1629 en van de Franschen in 1672 en 1673.

Notulen van de Commissie van huishoudelijke directie der Gewapende Burgermacht onder Zoeterwoude 1797—1799, notulen van den krijgsraad en andere stukken betreffende dit onderwerp.

Polderzaken. Uitspraak van hoogheemraden van Rijnland omtrent het onderhouden van de Zwetsluis, 1 September 1594.

Contracten, uitspraken en andere stukken betreffende de verschillende onder Zoeterwoude gelegen polders, stukken betreffende het combineeren van verscheiden polders onder Zoeterwoude en Stompwijk 1625, 1667, 1669.

Consenten van hoogheemraden van Rijnland, memoriën en bestekken wegens het onderhoud van ambachtswerken 1637 1780.

Vaarten. — Stukken rakende geschillen tusschen die in Zoeterwoude, Stompwijk en Voorschoten over het diepen en leggen van keuren op de Vliet tusschen Leiden en Den Dam 1604, 1619.

Verbaal omtrent het leggen van verlaten in Allaertsvaart en in de Burmade 1645 en andere stukken rakende verschillende wateringen.

Wegen. — Stukken betreffende differenten over den Mieningweg, welke in 1486 in erfpacht was uitgegeven, 1648—1655.

Contract van 1578, waarbij schout en ambachtsbewaarders den Vrouwenweg in erfpacht nemen, en aankoop van dien weg in 1587, en verder nog contracten en andere bescheiden over onderscheidene wegen.

Verschillende hoefslagboeken, waaronder een van den hoogen Rijndijk onder Zoeterwoude van 1547.

Nominatiën en electiën door de regeering van Leiden als ambachtsheeren, van ambachtsbewaarders, schepenen, weesmannen, kerk- en heiligegeestmeesters 1699—1794.

Onder eenige stukken de ambachtsheerlijkheid betreffende wordt eene uitspraak aangetroffen van Karel V van 31 Maart 1555, waarbij beslissing wordt genomen, naar aanleiding van het beklag door die van Zoeterwoude bij den Grooten raad van Mechelen ingebracht, ter zake van het op 26 Juli 1547 gesloten contract tusschen den ambachtsheer Willem van Alkema en de regeering van Leiden over het verbod ten aanzien van het uitoefenen van poorters en neringen onder dat ambacht. Bij deze uitspraak werd bepaald dat degenen, welke dergelijke verboden neringen hebben geexerceerd, vóór de laatste verponding van het jaar 1514, daarna zullen blijven continueeren hun levenlang, en daarna hunne erfgenamen door Leiden schadeloos gesteld. Hieruit blijkt dat de, in het Rijksarchief berustende: „Informacie opt stuck der verpondingen in Hollant ende Vrieslant" van 1514, in het jaar 1866 door Prof. R. Fruin uitgegeven, nog in hetzelfde jaar aanleiding heeft gegeven tot het formeeren van quohieren der verponding.

Ook vindt men onder deze stukken het relaas eener comparitie, waarbij besloten wordt de ambachtsvrouwe Agatha Willemsdr. van

Alkemade voor haar welkomen te beschenken met twee rijkelijk vergulde overdekte koppen.

Gemeente-Financiën. Uitspraak van de Staten van Holland van 3 December 1622, in de geschillen tusschen de ambachtsbewaarders en schepenen van de Weipoort en Gelderswoude onder Zoeterwoude en den schout en het meerendeel der ambachtsbewaarders en schepenen, bepalende dat de zittingen der bede voortaan over het geheele ambacht en niet in twee helften zullen worden gedaan.

Rekeningen van de dorpkosten, omgeslagen over de personen en niet over de morgentalen, onder voorbehoud dat de ingezetenen aan den Rijndijk niet contribueeren aan het onderhoud van den schoolmeester en koster, als behoorende onder de parochie van Leiderdorp (bederekeningen) 1670—1813.

Stukken rakende de begrootingen in 1808 en 1809 en het invoeren eener nieuwe plaatselijke belasting.

Verponding en andere Gemeene landsbelastingen.

Quohieren van de verponding van 1583, 1584, 1585, 1590, 1595 (geteekend door IJsbrand van Merode als ambachtsheer) 1598, 1610, 1611, 1612.

Quohier van het redres der verponding gemaakt door daartoe door commissarissen van de Staten van Holland verkozen ingezetenen, overgeleverd 22 Mei 1628.

Quohieren als voren 1638—1653.

Eeuwigdurende legger en quohier der verponding, aangelegd in de jaren 1657 en 1658, met aanteekening van eigendomsovergangen tot ongeveer het jaar 1840.

Stukken en quohieren rakende de taxatie van de huurwaarde van huizen en andere gebouwen 1730—1732 en quohier van het redres der verponding op de huizen 1733.

Legger en quohier der verponding op de huizen, geformeerd uit het nieuw geredresseerde quohier en bijgehouden met eigendomsovergang tot ongeveer 1810.

Rekeningen van de gaarders der Ordinaire verponding 1614—1805, en van de Extraordinaris verponding 1690—1805.

Stukken en quohieren betreffende verschillende buitengewone belastingen, als: haardstedegeld 1666, zout-, zeep-, heere- en redemptiegeld 1680, familiegeld 1715, personeele quotisatie 1742.

Doop-, trouw- en begrafenisregisters.

Doopboeken van hervormden 1629—1812.

Kerkelijk trouwboek. 1702—1811.

Registers van huwelijken, gesloten voor schout en schepenen 1692—1811.

Attestatiën van huwelijksgeboden 1697—1779 en 1795—1810.

Registers van aangeving van het recht op het trouwen en begraven naar aanleiding van het placaat van de Staten van Holland van 26 October 1695:

trouwen 1719—1797, begraven 1719—1805 en pro deo trouwen 1706 1798, pro deo begraven 1719—1799.

Registers van begraven op het kerkhof 1742-1812.

Doop- en trouwboek van Roomsch-Catholieken 1658—1777.

Doopboek als voren 1777—1812.

Nog eenige registers en stukken van rechterlijken aard waren, bij het overbrengen van het archief van schepenen in 1811 naar de arrondissements-rechtbank te Leiden, achtergebleven. Ik heb die ter zijde gelegd, om later, ter uitvoering van het Koninklijk besluit van 9 October 1883, door het Rijksarchief te kunnen worden overgenomen. Hetgeen in 1811 werd overgebracht, is aan het slot van den door mij gemaakten inventaris vermeld.

Behalve de hierboven vermelde twee archieven heb ik dit jaar ook de reeds vóór geruimen tijd aangevangen regeling van het archief van het hoogheemraadschap van Schieland ten einde gebracht.

Daar de hoogheemraadschappen alle plaats gehad hebbende revoluties en veranderingen van regeeringsvorm hebben overleefd, was geen scheiding tusschen oud- en nieuw archief mogelijk. In den loop der tijden is echter de behandeling der zaken belangrijk gewijzigd, en hebben vele vroegere bemoeiingen van het heemraadsbestuur opgehouden te bestaan, terwijl andere zaken, waarvoor vroeger afzonderlijke registers gehouden, en afzonderlijke rekeningen werden gedaan, thans bij de algemeene administratie zijn ingesmolten.

Ik heb den inventaris daarom zoodanig ingericht, dat de verschillende onderdeelen van administratiën die tegenwoordig nog bestaan, als groote seriën doorloopen en voortdurend kunnen worden bijgehouden en het vroegere en tegenwoordige een gemakkelijk te overzien geheel vormt.

Omtrent den inhoud en indeeling van het archief laat ik hier een beknopt overzicht volgen:

A. Privilegiën, handvesten, octrooien, contracten, etc.

Van het veel besproken charter van graaf Floris V van 13 Mei 1273 is een autenthieke copie aanwezig van 1650, gemaakt door den toenmaligen secretaris van het hoogheemraadschap, waarbij werd aangeteekend dat het origineel stuk, met een gaaf zegel, destijds berustte ten huize van den heer Van Mathenesse. Blijkens een door mij, op verzoek verkregen mededeeling van Jhr. Mr. J. J. de Geer wordt dit charter thans niet meer onder de van de familie Van Mathenesse afkomstige stukken gevonden.

Overigens zijn de van de latere graven verkregen privilegiën over het algemeen volledig en goed bewaard gebleven.

Behalve de origineele stukken, bevat het archief ook eenige

registers, waarin deze privilegiën en andere oude stukken zijn ingeschreven.

In de eerste plaats een register van privilegiën en handvesten, geschreven op perkament, waarschijnlijk in het begin van de 17de eeuw aangelegd, — beginnende met het charter van 1273, en versierd met de afbeeldingen der aan de stukken hangende zegels (dit laatste echter niet verder dan tot 1570) doorloopende tot het jaar 1769.

De latere octrooien en contracten zijn in een tweede en derde deel geboekt.

Voorts een papieren register van privilegies etc. van de hand van Niclaes Charlier, die van 1577—1602 secretaris en rentmeester van Schieland was, en een dergelijk register uit de helft van de 17de. eeuw, waarschijnlijk op eene auctie aangekocht.

Zeer belangrijk is een op perkament geschreven register, bevattende aanteekening van allerlei handelingen van hoogheemraden, en van oude stukken op het heemraadschap betrekking hebbende, naar het schijnt aangelegd in het begin van de 15de eeuw, en waarin later stukken zijn bijgevoegd tot het laatst der 16de eeuw.

Verder nog een dergelijk register, van de hand van den reeds vroeger vermelden secretaris Niclaes Charlier, mede met bijvoegsels van lateren tijd en nog een gelijksoortig register van 1600—1675.

Voorts twee registers van contracten 1614—1682.

De tweede serie B bevat de resolutiën van dijkgraaf en hoogheemraden, beginnende met het jaar 1629 en doorloopende tot den tegenwoordigen tijd.

C. Keuren en ordonnantiën.

Het oudste keurboekje is van het jaar 1408 en nog een viertal andere uit de 15de en het begin van de 16de eeuw.

Voorts losse jaarlijksche keuren van 1560—1622 en geschreven keurboeken van 1642—1839.

Eene verzameling gedrukte keuren, ordonnantiën, publicatiën loopt geregeld door, beginnende met het jaar 1648.

D. Consentboeken.

Deze serie begint met een register van vonnissen en consenten van 1461—1490 en verder consentboeken van 1490—17 Juni 1799.

Van latere tijd zijn slechts korte aanteekeningen van verleende consenten aanwezig, en na 1814 komen zij in de resolutien voor.

E. Uitgaande stukken.

Registers van uitgaande missiven 1687 - 1810, waarin ook de ingekomen stukken zijn opgenomen.
Verder alleen uitgaand missiveboek van 1801 tot op heden.

F. Ingekomen stukken.

1 Portefeuille, bevattende:
Brieven van de Staten van Holland en van Gecommitteerde raden 1613—1787.
Ingekomen stukken 1548—1594, 1600—1631.
Verder behalve de in serie E vermelde nog, aanvankelijk ingebonden, en later in portefeuilles bewaarde, ingekomen stukken beginnende met 1800.

G. Requesten.

De aanwezige verzameling requesten, meest tot het bekomen van consenten, loopt van 1698—1705 en 1718—1799. Deze requesten zijn gesorteerd op de verschillende ambachten en polders, en in verband gebracht met het door mij vervaardigde zaakregister op de consentboeken.

H. Verbalen van den Fabriek-landmeter 1719—1852, rapporten en memorien 1816—1831.

Verder doorloopende rapporten van denzelfden beginnende met 1850.

I. Registers van vonnissen van hoogheemraden van Schieland, 1574—1624.

Rollen van den heer dijkgraaf 1625—1716
Rollen van heemraden van Sint-Odulphusschouw 1636—1798.

K. Hoefslagen.

De oudste hoefslagboeken beginnen met 1572 sluiten zich aan de latere aan.

L. Registers en stukken van verschillenden aard.

De onder deze rubriek gebrachte registers en stukken behooren allen tot diegenen waarvan thans geen afzonderlijke dossiers meer gehouden worden, en zijn met eenige uitzonderingen van oudere dagteekening.

Onder de registers valt te vermelden: een op perkament geschreven, bevattende de generale meting in Schieland. Hoewel het jaartal niet is vermeld, geloof ik dat het de meting is, die bij de kaart van het hoogheemraadschap van Floris Balthasars van 1613 behoort.

Register van de acten en besognes gevallen nopens het verkiezen van hoogheemraden van Schieland sedert het overlijden van den heere Willem prince van Oranje, die gestorven is 8 November 1650. Over deze zaak zijn ook vele losse stukken aanwezig, en ook de origineele electiën van de prinsen van Oranje, welke hierbij zijn gevoegd.

Register van nominatiën van een dubbeltal van ambachtsbewaarders en polderbesturen en de daarop gevolgde electiën door dijkgraaf en hoogheemraden van Schieland, 1685—1855.

Het zoude buiten het bestek van een jaarverslag gaan, hier in het bijzonder over de groote menigte losse stukken uit te weiden. Ik zal mij dus vergenoegen met een opgave van de dossiers waartoe zij zijn gebracht:

Stukken rakende den Hoogen Zeedijk.

Wiericker dijk.

Hoogen boezem.

Slagturven, waaronder de quohieren van het slagturven in de verschillende ambachten van 1570—1640.

Kaden: Dorrekade, Oostkade, Goudkade, landscheiding aan den Hildam.

Bruggen en wegen.

Spui en verlaten te Rotterdam.

Gemeenelandshuis te Rotterdam.

Stukken rakende de verschillende ambachten in Schieland: Bleiswijk waarbij de stukken rakende de droogmaking van de plassen in dit ambacht en een gedeelte van Hillegersberg in 1772 en volgende jaren.

Blommersdijk.

Capelle.

Cool, Beukelsdijk en Schoonderlo.

Delfshaven.

Hillegersberg.

Kralingen.

Moordrecht.

Nieuwerkerk.
Omoorden.
Overschie, waarbij de stukken, rakende de droogmaking van de plassen onder Zestienhoven en den Oudendijk in 1788.
Rubroek en Spiegelnisse.
Wollefoppen, met stukken rakende de bedijking van de IJsselmeer in 1646.
Zevenbergen, met bescheiden betreffende de bedijking van den Eendrachtspolder in 1746.

Bij de beschrijving der stukken de verschillende ambachten betreffende, heb ik hier en daar opgave gedaan van belangrijke stukken die ambachten betreffende, welke in de registers der serie A, hiervoren vermeld, voorkomen.

Een enkele bijzonderheid wil ik, omdat daarbij een, voor zoover ik weet, onbekenden brief van graaf Jan van Henegouwen wordt vermeld, hier mededeelen.

In het heemraadboek van de 15de eeuw, vindt men, dat op St. Bartholomeusdag 1436, voor hoogheemraden verschenen sommige van de buren van Keeten, en voor hoogheemraden overlegden twee brieven. De eerste bevattende een getuigenis van den pastoor van Gouda en anderen, dat heer Willem van Moordrecht, ridder, toen hij den polder verkocht, daarbij tot voorwaarde maakte, „dat hij wter land soude alle vele laten onbedijct, dat die van Keeten sijne luyden, die in sijn ambacht woonden, (Capelle) dat sij hoiren vuet ende hoir solre ophouden mochten van hoeren dijcken".

De tweede een vidimus van Wouter Parochiepape van Capelle, van een brief van Jan grave van Holland en Zeeland, van Saturdag na Sint Pieter en Paulus 1302, waarbij hij op aanbrengen van zijn baljuwen van Zuid-Holland en van tusschen Schie en Gouda en de heemraden van Reederwaard deze keur bevestigt.

De in het archief aanwezige rekeningen konden tot twee hoofdgroepen worden gebracht.

De eerste groep bevat de rekeningen, welke gedaan werden door de rentmeesters van Schieland, de tweede die, welke door ambachts- en polderbesturen aan dijkgraaf en hoogheemraden werden gedaan.

Tot de eerste groep behooren:

M. Rekeningen, genaamd de gemeenelandsrekening van Schieland, 1525, 1532, en verder volledig van 1539 tot op den tegenwoordigen tijd.

N. Rekeningen van de rentmeesters in Schieland wegens het aanleggen, na verkregen octrooi van de Staten van

Holland en Westfriesland van 14 Januari 1769 en extra onderhouden van den nieuwen Hoogen boezem, loopende van af het jaar 1772.

O. Rekeningen van de rentmeesters in Schieland wegens objecten, die thans in de Gemeenelandsrekening zijn opgenomen of vervallen zijn.

Wegens het onderhoud van den Wierikkerdijk gezamenlijk met Rijnland en Delfland 1672—1851.

Bijzondere rekeningen wegens herstellen van inbraken of ophoogen en vernieuwen van den hoogen Zeedijk 1682, 1720—1732, 1775—1793, 1811—1851, van de sluizen binnen Rotterdam, verlaten aan het Hofpoortje aldaar, de brug ter Bregge onder Hillegersberg en de Hoolvoeterbrug onder Moercapelle, benevens nog eenige rekeningen wegens bijzondere werken.

Tot de laatste groep behooren:

P. Rekeningen van de ambachtsbewaarders van:

Bleiswijk, 1512—1795.
Blommersdijk, 1596—1858.
Cool, Beukelsdijk en Schoonderlo, 1512—1858.
Hillegersberg, 1573—1858.
Bergpolderambacht, 1597—1862.
Kralingen, 1519—1857.
Moordrecht, 1512—1863.
Nieuwerkerk, 1654—1862.
Omoorden, 1509—1862.
Hoogenban of Spaansche polder, 1543—1855.
Rubroek en Spiegelnisse, 1518—1887.
Wollefoppen, 1546—1814.
Zevenhuizen, 1537—1863.

Q. Rekeningen van poldermeesters en molenmeesters:

Deze zijn te onderscheiden in twee afdeelingen. In de eerste plaats van polders die ten gevolge van verveeningen of andere oorzaken niet meer bestaan of in lateren tijd met anderen zijn gecombineerd

Onder het ambacht van Bleiswijk:
Groote molenpolder, 1512—1701.
Clappolder, 1537—1771.
Hoekeindsche polder, 1500, 1543—1771.

Hoefpolder, 1510—1701.
Bergpolder en Blommersdijk, 1512—1858.
Onder het ambacht van Cappelle:
Keetensche polder, 1522—1841.
Middelmolenpolder, 1512—1831.
Hoogdorpsche polder, 1575—1831.
Onder het ambacht van Hillegersberg:
Berg- en Broeksche polder, 1526—1795.
Butterdorpsche polder, 1512, 1547—1771.
Oosteindsche polder, 1549—1771
Bospolder, 1573—1858.
Onder het ambacht van Nieuwerkerk:
Essepolder, 1575—1853.
Blaardorpsche polder, 1518—1853.
Gansdorpsche polder, 1575—1794.
Onder het ambacht van Overschie:
Oudendijk, 1606—1789.
Zestienhoven, 1574—1789.
Zestienhoven en Oudendijk. 1790—1855.
Onder het ambacht van Zevenhuizen:
Catgespolder, 1516—1796.
Swanlasche polder, 1510—1796.
Nessepolder, 1527—1874.
Polder Omoorden, 1512—1858.
Polder Wollefoppen, 1551—1868.

R. In de tweede plaats de rekeningen van de polderbesturen, die nog jaarlijks door dijkgraaf en hoogheemraden moeten worden goedgekeurd.

Het zijn die van de polders voorkomende in het 25ste artikel van het reglement voor het hoogheemraadschap van 27 November 1851, waarvan echter reeds twee, namelijk: Rubroek en Spiegelnisse en de Catges- en Swanlasche polders sedert zijn opgeheven.
Slechts drie dezer polders hebben in den loop der tijden geen verandering ondergaan, waarom ook de oudere rekeningen tot deze rubriek zijn gebracht; het zijn de polders:
Onder het ambacht van Overschie:
Nieuw- of Kleinpolder, waarvan de rekeningen beginnen met het jaar 1544.
Blijdorp 1540 en vervolgens. (Deze polder wordt tot het jaar 1608 afwisselend Blijdorp of Brijdorp genoemd).
Onder het ambacht van Nieuwerkerk de polder Kortland, waarvan de rekeningen sedert het jaar 1543 aanwezig zijn.

Behalve de hierboven vermelde werkzaamheden heb ik mij ook voortdurend bezig gehouden met de verdere regeling van het archief van het hoogheemraadschap van Delfland.

Met de meeste gevoelens van hoogachting heb ik de eer te zijn,

Uw Hoog EdelGestr. Dw. Dienaar,

J. H. Hingman.

's Gravenhage, den 17den Juni 1891.

VERSLAG

OMTRENT OUDE GEMEENTE- EN WATERSCHAPSARCHIEVEN

IN

UTRECHT.

over 1890.

UITGEBRACHT AAN GEDEPUTEERDE STATEN DIER PROVINCIE.

Edelgrootachtbare Heeren,

In het laatste verslag, dat ik de eer had U.E.GA. aan te bieden, heb ik reeds de werkzaamheden besproken, door mij in het vorige jaar verricht tot regeling van de oude archieven der gemeente Montfoort, Stoutenburg en Leusden. Toch verdient dat bericht nog in enkele opzichten aanvulling. Ter nauwernood n.l. was de regeling van het archief der gemeente Leusden afgeloopen, toen mij de heer Rijksarchivaris alhier mededeelde, dat hem gebleken was. dat zich in het archief der gemeente Amersfoort een bundel stukken bevond, die blijkbaar in het gemeente-archief van Leusden thuis behoorde. Ik haastte mij den burgemeester der laatste gemeente van die vondst kennis te geven, terwijl ik mij tevens bereid verklaarde, om die stukken, wanneer het gemeentebestuur van Amersfoort bereid was ze af te staan, uit te zoeken en te beschrijven. In den loop der maand Augustus had ik gelegenheid die werkzaamheid te verrichten. De stukken dateeren grootendeels uit het laatst der vorige eeuw. Hoe zij in het Amersfoortsche archief waren gekomen, bleek mij niet, maar daar het schout- en het secretarisambt van Leusden in den regel door Amersfoortsche burgers en regeerders werden vervuld, is het niet onwaarschijnlijk, dat een dier ambtenaren de stukken, welke hij onder zich had, heeft medegenomen naar het stadhuis van Amersfoort, vanwaar zij, gelijk ik reeds mededeelde, eerst in het vorige jaar weder te Leusden zijn terug-

gebracht. De inventaris werd daardoor met negen nummers verrijkt, terwijl aan enkele oude nummers nieuwe stukken werden toegevoegd.

Ook het archief der gemeente Montfoort werd in het afgeloopen jaar eenige stukken rijker. Bij de regeling er van had ik namelijk die stukken, welke mij voorkwamen tot het rechterlijk archief te behooren, met voorkennis van het gemeentebestuur aan den Rijksarchivaris overgedragen; doch toen het rechterlijk archief definitief geregeld werd, deed zich daarbij eene moeilijkheid voor. Ik had tot het rechterlijk archief al die papieren gebracht, die betrekking hadden op werkzaamheden, die thans tot de competentie der rechterlijke macht zouden behooren. Daarin was dus ook het geheele archief der momberkamer begrepen, en ik had het dan ook naar het Rijksarchief overgebracht, maar de heer archivaris Muller meende, dat het wenschelijker was, om bij het overnemen van de rechterlijke stukken van die steden, waarin naast het gerecht ook eene vroedschap bestond, de archieven van elk dier colleges bij elkander te laten en dus tot het rechterlijk archief alleen die stukken te brengen, die tot het archief van het gerecht hebben behoord. Daar nu te Montfoort sinds 1708 (1) eene eigenlijk gezegde vroedschap bestond (Tegenwoordige Staat van Utrecht II, p. 112) en de gecommitteerden ter momberkamer sedert eene commissie uit de vroedschap uitmaakten, werden de stukken betreffende het beheer der goederen van minderjarigen van 1709 en volgende jaren, niet in het rechterlijk archief opgenomen. Zoowel die stukken, als eenige andere, die bij de geheel nieuwe regeling van het rechterlijk archief voor den dag waren gekomen, werden dus door mij aan het archief der gemeente Montfoort toegevoegd, dat zoodoende met verscheidene nummers vermeerderd werd, terwijl ook enkele stukken in reeds bestaande pakken werden opgeborgen. Tegelijkertijd had mij ook de secretaris der gemeente Montfoort, de heer Stalenhoef, een door hem nog gevonden charter toegezonden met verzoek ook dat stuk (het bevat een accoord tusschen de stad en de aangrenzende polders omtrent het onderhoud en den schouw der Nieuwe grift, en dateert van 13 Juni 1621) in den inventaris op te nemen. Den 31sten Januari 1891 zond ik den nu geheel bijgewerkten inventaris terug.

Intusschen had ik mij ook bezig gehouden met de regeling van eenige andere archieven. Het eerst lag dat der gemeente Oudenrijn aan de beurt. Door U.E.G.A. den 10den Mei gemachtigd tot het instellen van een voorloopig onderzoek naar den toestand van dat archief, ontving ik bij schrijven van 18 Juli d. a. v. Uwe machti-

(1) Reeds vóór dien tijd bestond er eene vroedschap, waartoe echter alle oud-schepenen behoorden; eerst in 1708 werd de vroedschap een afgesloten college.

ging om op de voorwaarden, waarmede zich ook het gemeentebestuur vereenigd had, tot de regeling over te gaan. Den 20sten October kon ik Uw college den inventaris toezenden. Het archief is zeer omvangrijk, en bevat vooral vele zettingen en rekeningen, die sinds de tweede helft der 17de eeuw vrij compleet voorhanden zijn. De tegenwoordige gemeente Oudenrijn omvat drie voormalige gerechten, te weten: Oudenrein-en-Heikop, Papendorp en Galekop, en daaraan zijn dan ook drie afdeelingen van den inventaris gewijd. Eene vierde afdeeling betreft den polder Heikop (niet te verwarren met het waterschap Heikop of de Lange-vliet), terwijl in de laatste enkele stukken bijeengebracht zijn, die toevalligerwijze in het archief berusten en eigenlijk elders behoorden bewaard te worden. Daaronder reken ik een aantal aanschrijvingen van de Staten der provincie en hunne gedeputeerden aan den schout van het Domproostengerecht, dat onder de stadsvrijheid gelegen was. Ook Galekop was eene heerlijkheid van den Domproost, en de schout van Galekop was in den regel tevens schout van het Domproostergerecht; deze cumulatie is zeker wel de oorzaak, dat de bovenvermelde stukken thans te Oudenrijn berusten.

Terwijl ik met de regeling van dat archief bezig was, hadden U.E.G.A. zich opnieuw (bij *Provinciaal blad* n°. 43) tot de gemeente- en waterschapsbesturen, wier oude archieven nog ongeregeld waren, gewend, hen herinnerd aan Uwe circulaire van 11 Juni 1884 (n°. 28) en hen aangespoord om hunne archieven met behulp der provincie te doen ordenen. Hoewel zich sedert verschillende besturen daartoe bereid hebben verklaard, is het toch zeer te betreuren, dat er nog zoovelen van de hun aangeboden gelegenheid geen gebruik wenschen te maken en van het nut eener regeling niet doordrongen schijnen te zijn. Toch zullen dikwijls de archieven van die besturen, die geene regeling schijnen te wenschen, daaraan juist de meeste behoefte hebben, want zij zijn in den regel verwaarloosd en slecht verzorgd. Eene uitzondering dient slechts gemaakt te worden voor die colleges, die in deze zelven de hand aan het werk hebben geslagen. Daar ontbreekt althans de belangstelling niet. Zoo berichten verschillende besturen, dat hunne archieven voldoende geordend waren, en enkele daarvan (het college van dijkgraaf en hoogheemraden van de Ronde-veenen, het gemeentebestuur van Wilnis en het waterschapsbestuur van Bijleveld-en-den-Meerndijk) zonden hunne inventarissen bij U.E.G.A. in, waaruit huns inziens blijkt, dat hunne oude archieven voldoende geregeld zijn, wat ik, althans wat de beide eerste betreft, gaarne wil beamen. Nog beter handelde de heer Heldewier, burgemeester der gemeenten Harmelen en Veldhuizen, die vóór de definitieve vaststelling van de door hem ontworpen inventarissen zich tot U.E.G.A. wendde met verzoek om een deskundige aan te

wijzen, die het door hem in deze verrichte zou beoordeelen. Daartoe door Uw college gemachtigd, begaf ik mij naar Harmelen, waar de beide archieven bewaard zijn. Het was mij aangenaam U.E.G.A bij schrijven van 27 Februari jl. te kunnen mededeelen, dat de archieven, voor zooverre ik kon nagaan, zeer voldoende waren geïnventariseerd en zeer goed geborgen. Het ware wel te wenschen, dat alle gemeente- en waterschapsbesturen even veel belangstelling en ijver voor de instandhouding hunner archieven aan den dag legden. De heer Heldewier heeft mij beloofd, dat hij U.E.G.A. de inventarissen dier beide archieven zal doen toekomen.

Verscheidene gemeentebesturen verklaarden ook, dat wat er van hun archief, nadat daaruit de rechterlijke stukken verwijderd waren, was overgebleven, van te weinig belang was, om eene regeling noodig te maken. Ik behoef U.E.G.A. er niet op te wijzen, hoe onjuist die meening is. Het rechterlijk archief is dikwijls vrij omvangrijk, maar heeft in den regel voor de gemeente zelve geen belang; het heeft zijn nut voor particulieren, die er de titels hunner eigendommen of de filiatie van hun geslacht uit bewijzen willen, maar de oude gemeentelijke administratie leert men er niet uit kennen: die kan men alleen vinden in dat gedeelte van het archief, waarvan de gemeenten den eigendom behouden hebben. Gelukkig zijn dan ook de gemeentebesturen van Renswoude en Woudenberg reeds teruggekomen van hunne aanvankelijke weigering om met Uwe hulp hunne archieven te doen regelen.

Ook het gemeentebestuur van IJsselstein had eerst, zij het ook op andere gronden, gemeend van Uw bijstand geen gebruik te moeten maken, hoewel het begreep, dat het oud-archief der voormalige stad dringend behoefte aan regeling had. Het wilde het archief dan ook aan het Rijk in bruikleen overdragen en in het archiefdepôt alhier doen plaatsen. Ik meende dit voornemen niet te mogen aanraden, en ook U.E.G.A. maakten bezwaar om met dat plan mede te gaan, en meende, dat het niet in het belang der gemeente was, zoo haar zoo belangrijk archief daaruit verwijderd werd om naar Utrecht te worden overgebracht. Het gemeentebestuur heeft zich dan ook door Uwe bezwaren laten overtuigen, en de moeilijkheden zijn thans grootendeels uit den weg geruimd, zoodat ik mij vlei, dat ook met de regeling van dat zoo belangrijke archief weldra een aanvang zal kunnen worden gemaakt.

Enkele andere besturen, hoewel in beginsel tot regeling geneigd, meenden echter eenig voorbehoud te moeten maken. Zoo wil het gemeentebestuur van Soest van de hulp der Provincie eerst gebruik maken, wanneer daar een nieuw gemeentehuis zal zijn gebouwd, waartoe naar het oordeel van dat college spoedig zal kunnen worden overgegaan. Het waterschap van de Langevliet wenschte

in den inventaris ook eene beschrijving van die stukken op te nemen, die in het Rijks-archiefdepôt alhier, voornamelijk in de archieven der kapittelen van den Dom en Sinte-Marie, die voorname geërfden in het waterschap waren, berusten. Het waterschap van Breukelerveen-en-Tienhoven acht het gewenscht, dat tevens de archieven der veenderijen geregeld worden. Omtrent deze punten heeft Uw college zich de beslissing alsnog voorbehouden.

Er viel dan ook genoeg te doen aan de archieven van die gemeenten en waterschappen, welke onvoorwaardelijk Uwe hulp bij de regeling er van hadden ingeroepen. Dit waren: het hoogheemraadschap van den Bunschoter-Veen-en-Veldendijk, de waterschappen Loopik-Loopikerkapel-en-Zevenhoven en Snelrewaard-Zuid-Linschoten-Schagen-en-den-Eng en de gemeenten Doorn, Maarsen, Maarseveen, Maartensdijk en Wijk-bij-Duurstede. De regeling van het archief van het waterschap Snelrewaard c, a. is echter niet met behulp der Provincie tot stand gekomen; het bestuur kwam later op zijn voornemen terug en droeg de inventarisatie aan zijn Secretaris op. Het eerst hield ik mij bezig met het zeer belangrijke archief van den Bunschoter-Veen-en-Veldendijk, tot welks regeling U.E.G.A. mij den 3den October jl. machtigden.

De geschiedenis van de wording van dat hoogheemraadschap is niet onbelangrijk, en dient hier met een enkel woord te worden opgehelderd, vooral ook, omdat de voorstelling, die de Tegenwoordige Staat van Utrecht (I, p. 294) er van geeft, verre van juist is. De dijk, die van de monding der Eem langs de Zuiderzee tot de Geldersche grens doorloopt, wordt door de Spakenburger sluis, aan de monding der haven van Bunschoten gelegen, in twee deelen gescheiden, waarvan het westelijke den Veldendijk, het oostelijke den Veendijk vormt. In zijn geheel heette deze zeedijk oudtijds de Spakenburger dijk; hij was omstreeks 1409 gemaakt of althans ontworpen. De kosten van het werk waren gedragen door de geërfden van de ten zuiden van Bunschoten gelegen polders Eemland, Seldert, Duist en de Haar, die toch minder belang bij zulk een zeedijk hadden dan die van Bunschoten zelf, wier landen onmiddellijk achter den nieuw opgeworpen dijk lagen. Daarom bepaalde waarschijnlijk de bisschop (Utrechts Placaatboek II, p. 49), dat het onderhoud uitsluitend voor rekening van de geërfden onder Bunschoten zou komen, terwijl tevens het college van Schout en Schepenen van Bunschoten met de schouw werd belast. Deze beide bepalingen legden den grondslag tot talrijke geschillen. Eensdeels waren vele eigenaars der onder Bunschoten gelegen landen geene burgers dier toenmalige stad; zij stelden geen genoegzaam vertrouwen in het schepencollege, dat met de schouw was belast, en streefden er dus naar, een zelfstandig dijkcollege, op welks samenstelling alle geërfden invloed konden

uitoefenen, tot stand te brengen. Nochtans wist het schepencollege zich, althans wat den Veldendijk betreft, behoudens enkele interrupties lang in het bezit zijner oude voorrechten te handhaven; maar de Veendijk kwam spoedig onder den invloed der vreemde geërfden. In 1501 (Placaatboek II, p. 53) moest Bunschoten toegeven, dat de schouw van dien dijk voortaan geschieden zou door zes geërfden, waarvan er slechts drie burgers van Bunschoten, twee van Amersfoort en een van Utrecht zouden zijn; de oude schouw der Schepenen bleef toen echter daarnaast gehandhaafd. Den 26sten Mei 1533 (Placaatboek II, p. 56) werd de toestand nog nadeeliger voor Bunschoten: de schouw over de beide dijken werd opgedragen aan vijf geërfden, waarvan er twee Bunschoter burgers zouden zijn; één zou er uit Utrecht, één uit Amersfoort gekozen worden; de vijfde zou beurtelings uit eene der kleine steden: Eemnes, Baarn of Eembrugge worden gesteld. Keizer Karel vernietigde intusschen die inrichting reeds bij zijne ordonnantie van 18 October van hetzelfde jaar (Placaatboek II, p. 57). Hij herstelde Schout en Schepenen van Bunschoten in de schouw van den Veldendijk en droeg die van den Veendijk aan drie Heemraden op: één uit Bunschoten, één uit Utrecht en één uit Amersfoort. Zoo bleef de toestand, tot andere omstandigheden aanleiding gaven tot de oprichting van het tegenwoordige hoogheemraadschap.

Die omstandigheden waren ontstaan door de bovengenoemde bepaling, dat het onderhoud van den dijk uitsluitend voor rekening van de geërfden van Bunschoten zou komen. Al spoedig namelijk bleek, dat de dijk, zooals hij eerst was opgericht, niet voldoende was om zware vloeden te weren; de dijk moest dus verhoogd worden, maar de daardoor veroorzaakte meerdere kosten wilden de Bunschoters niet alleen voor hunne rekening nemen. Ook de geërfden der buitenpolders Duist, de Haar, Seldert etc. hadden bij de verhooging van den dijk belang en dienden dus in de kosten bij te dragen. Zij waren wel van het onderhoud van den dijk vrijgesteld, maar de verhooging van den dijk, meenden de Bunschoters, was niet onder het onderhoud begrepen. Over de laatste quaestie liep voornamelijk het geschil, dat niettegenstaande verschillende uitspraken van arbiters en superarbiters niet ten einde wilde komen en eerst in 1603 door de Staten werd afgedaan.

In dat jaar werd dan bepaald (Placaatboek II, p. 59), dat het onderhoud van beide dijken niet slechts voor rekening van Bunschoten maar ook van de buitenpolders zou komen, die alleen gezamenlijk tot het heemraadschap van den Bunschoter- Veen- en- Veldendijk werden vereenigd. Die buitenpolders zijn: Boven Duist, Nederduist, de Haar, Over-Seldert, Neder-Seldert, de Hond, Nieuwland, de Slaag en Eemland. De beide laatste hadden

echter eene meer zelfstandige positie. Dijkgraaf en Heemraden (1) werden niet slechts met de schouw der dijken, maar met het geheele oppertoezicht over de polders belast. Van de vijf Heemraden werden er twee uit de buitenpolders aangesteld, drie uit Bunschoten, doch van die laatste moet er één burger van Bunschoten, één van Utrecht en één van Amersfoort zijn (2).

Uit het bovenstaande volgt vanzelf de indeeling, die ik aan den inventaris ten grondslag legde. Ik onderscheidde de stukken, die uit de jaren vóór 1603 dagteekenen, van de latere, die het eigenlijke archief van het heemraadschap vormen. De eerste afdeeling verdeelde ik dan weder in twee rubrieken, waarvan de eene op den Veendijk, de andere op den Veldendijk betrekking heeft. Na de oprichting van het heemraadschap had die onderscheiding geen zin meer, al bleef ook de administratie der beide dijken op sommige punten gescheiden (de rekeningen van den Veen- en die van den Veldendijk smolten o. a. eerst in 1738 samen). Ik verdeelde dan ook mijne tweede afdeeling anders en wel in vijf onderafdeelingen, die respectievelijk bevatten: de stukken betreffende het bestuur van het heemraadschap, die betreffende het uitzetten en innen der dijkslasten, die betreffende de eigendommen en schulden van het heemraadschap, die betreffende het onderhoud van den zeedijk en andere werken van het heemraadschap en die betreffende de werken der polders, die onder het college ressorteeren. Een paar stukken, die eigenlijk niet in het archief thuis behooren, vormen een zesde rubriek: „varia". De geheele inventaris bestaat uit 185 nummers. Evenals ik zulks bij de regeling van het archief van Montfoort deed, nam ik de charters wel allen in den inventaris op, maar beschreef ik die stukken ook afzonderlijk in chronologische volgorde. Het archief telt 17 charters, waarvan echter zeven eigendomsbewijzen uit de 17de en 18de eeuw zijn. Het oudste charter is van 1486. In het archief berusten bovendien nog afschriften van verscheidene oude brieven, die meerendeels als bewijsstukken zijn

---

(1) De titel „Hoogheemraden" kwam eerst in de 18de eeuw op, waarschijnlijk in tegenstelling met dien van „Heemraden", dien de bestuurders der onderhoorige polders voerden.

(2) Op soortgelijke wijze was reeds door den Stadhouder en het Hof in 1531 eene regeling ontworpen (Placaatboek II, p. 55) en de tegenwoordige Staat stelt het voor, alsof die ordonnantie sedert in stand gebleven is en de grondslag is geworden, waaruit het hoogheemraadschap is ontstaan, doch dit is minder juist. Vooreerst bestond het daarbij ingestelde college uit drie geërfden uit de polders en twee uit Bunschoten. Bovendien strekte zijn gezag zich niet over den Veendijk, maar alleen over den Veldendijk uit, en beperkte de werkkring van het college zich uitsluitend tot het voeren der schouw van dien dijk, zonder dat het zich verder met de administratie inliet; eindelijk werd deze inrichting, zoo zij al werkelijk was ingevoerd, reeds in 1533 (Placaatboek II, p. 56) afgeschaft.

overgelegd in de verschillende processen uit de 16de eeuw over de verplichting tot onderhoud van den dijk en het recht van aardhaal. Ik heb er aan gedacht om die stukken ook te beschrijven en in de charterlijst in te voegen, maar ik heb er van afgezien, omdat zij meerendeels in extenso in het Utrechtsch placaatboek staan afgedrukt. De regeling van dit archief was eerst in het laatst van 1890 voltooid: den 16den December kon ik U.E.G.A. den inventaris doen toekomen.

Intusschen was ik door Uw college reeds gemachtigd om ook een onderzoek naar den toestand van verschillende andere archieven in te stellen, wier besturen regeling wenschelijk achtten, en hoewel de daardoor veroorzaakte werkzaamheden in het loopende jaar vallen, zij het mij toch vergund, ook daaromtrent een kort verslag uit te brengen.

Het onderzoek van het archief der gemeente Doorn leidde tot eene voorloopige overeenkomst met den Burgemeester, den heer De Geer, waaraan U.E.G.A. bij schrijven van 22 Januari 1891 hunne goedkeuring hechten. Het archief bestond slechts uit eenige deelen, doordien een vorig gemeentebestuur de verschillende stukken bij elkander had doen binden. Zij waren daardoor zeker goed bewaard, maar daar de verschillende stukken niet eerst voldoende waren geschift en uitgezocht, liet die regeling veel te wenschen over, en was het noodzakelijk verscheidene banden geheel uit elkander te nemen. In overleg met den Burgemeester werden echter de oude banden door mij behouden, maar de stukken werden er anders in gerangschikt. Waar echter de zettingen van enkele jaren wel niet geheel chronologisch lagen, maar toch slechts weinig van de goede orde afweken, liet ik dat, om kosten te vermijden, gelijk het was. Alle losse papieren, die in den regel in omslagen worden geborgen, voegde ik nu in een band bijeen, waarin ik de verschillende nummers door tusschenliggende vellen wit papier en uitstekende lipjes, die het cijfer van den inventaris vermelden, onderscheidde. Deze werkzaamheid was 27 Februari voltooid, en ik wendde mij toen tot het archief der gemeente Maartensdijk.

Bij mijn bezoek aan dat archief vond ik eerst slechts enkele deelen, wier regeling geen dag tijds zou hebben gevorderd, maar bij nader onderzoek bleek het, dat zich nog vrij wat papieren op den zolder bevonden. Zij waren er vele jaren geleden heen gebracht. De veldwachter had van den toenmaligen Burgemeester de opdracht ontvangen om alle stukken, die niet meer ter secretarie gebruikt werden, op den zolder op te bergen, en daar waren zij sedert vergeten. Zelfs de Burgemeester was van hun bestaan onkundig. Er waren ook vele stukken bij, die tot het rechterlijk archief behooren; met machtiging van het gemeentebestuur droeg ik die aan het Rijksarchief over. De regeling der overige stukken

waartoe ik bij schrijven van 20 Maart. jl. door U.E.G.A. gemachtigd was, was 11 April d. a. v. voltooid. Het archief is klein en weinig belangrijk. Alleen een register van resolutiën der geërfden, hoofdzakelijk waterschapszaken behandelende, is niet zonder beteekenis. De overige stukken zijn meest uit de vorige eeuw afkomstig en helderen de geschiedenis van het oude gerecht van Oostveen slechts weinig op. De naam der tegenwoordige gemeente Maartensdijk namelijk was voor het vroegere gerecht niet gebruikelijk, schoon de gemeente Maartensdijk en het gerecht Oostveen in hoofdzaak dezelfde uitgestrektheid hebben. Toch liep de grens van het gerecht oostelijk van den Blauwkapelschen weg meer onmiddellijk langs de stad dan nu die der gemeente, terwijl ook langs de oostelijke grens der stad het oude Oostveen zich verder uitstrekte, zelfs tot over de Min. De stukken, die het archief der gemeente Maartensdijk uitmaken, werden evenals de archivalia van den Bunschoter-Veen-en Veldendijk in portefeuilles opgeborgen.

Ook met de gemeenten Maarsen en Maarseveen ging ik omtrent de regeling harer oude archieven eene overeenkomst aan, die door U.E.G.A. den 20sten April werd goedgekeurd. Spoedig hoop ik in de gelegenheid te zijn de ordening dier archieven ter hand te nemen. Evenmin afgeloopen is de inventarisatie van het archief van het waterschap Loopik, Loopikerkapel-en Zevenhoven en van het daarmede vermengde archief der gemeente Loopik.

In mijn volgend verslag hoop ik U E.G.A. de beëindiging dier verschillende werkzaamheden te kunnen melden.

Met verschuldigde gevoelens van hoogachting heb ik de eer te zijn,

Utrecht, 27 Mei 1891.

Edelgrootachtbare Heeren,

U.E.G.A. dienstwillige dienaar,

R. Fruin Th. Azn.

VERSLAGEN

OMTRENT

'S RIJKS OUDE ARCHIEVEN.

XIV.

1891.

'S GRAVENHAGE,
MARTINUS NIJHOFF.
1893.

VERSLAGEN

OMTRENT

'S RIJKS OUDE ARCHIEVEN.

XIV.

1891.

'S GRAVENHAGE
1893

INHOUD.

Het Rijksarchief te 's Gravenhage.

I. Archiefwezen.

Bij het uitbrengen van dit jaarverslag komt de voorgenomen *ruiling* van archieven met België weder het eerst aan de orde. Gelijk vroeger reeds werd medegedeeld, had ik van Uwer Excellentie's ambtsvoorganger de opdracht ontvangen om naar Brussel te gaan ten einde met den Rijksarchivaris aldaar nader in overleg te treden. Aan dien last werd door mij in de maand Maart voldaan. Na de zaak opzettelijk met mijn Belgischen ambtgenoot besproken te hebben nam ik kennis van de bescheiden, die door België waren aangeboden, en deed ik onderzoek naar andere documenten, welke voor ons land eveneens in aanmerking konden komen. Tot eenig afdoend resultaat hebben die onderhandelingen nog niet geleid.

Evenals ten vorigen jare werd er ook nu weder eene *bijeenkomst* van de Rijksarchivarissen gehouden. Deze had op 16 October in het Rijksarchief plaats, alwaar tevens van den hierna te vermelden atlas van Jacobus van Deventer inzage kon worden genomen. Met andere zaken werden ook de regeeringslijsten besproken, die ingevolge het besluit der vorige vergadering door heeren Archivarissen waren opgemaakt. Deze overzichten, die als hulpmiddel bij de indeeling van de verschillende archiefdepôts zullen kunnen dienen, bleken nog voor eenige wijziging vatbaar te zijn. Men kwam overeen ze met nog ontbrekende ambtenaren aan te vullen en ze met elkander in samenhang te brengen door ze zooveel mogelijk op dezelfde wijze in te deelen.

Op het einde des jaars bracht ik een *bezoek* aan het archief in Noordholland, dat in eenige vertrekken van het gouvernementsgebouw te Haarlem wordt bewaard. Die lokaliteit is wel niet genoegzaam tegen brandgevaar beveiligd, maar verkeert overigens in niet onbevredigenden toestand. De vreemde samenstelling van het depôt is echter niet aan eene goede regeling bevorderlijk. Daar alle oude bescheiden, welke de provincie door koop en schenking heeft bekomen en ook nu nog verkrijgt, als provinciaal eigendom worden beschouwd, moeten deze van het eigenlijk oude archief afgezonderd worden gehouden. Stukken, die uit hun aard bij elkander behooren, mogen dus niet worden bijeengevoegd.

Onder zulke omstandigheden is eene stelselmatige ordening niet uitvoerbaar. Ik veroorloofde mij Uwe Excellentie op het gebrekkige van dien toestand te wijzen, welke zich alleen in deze provincie voordoet, en trad tevens in eenige beschouwingen over de wijze, waarop hierin zou kunnen worden voorzien.

Een hoofdsieraad van de Koninklijke Bibliotheek te Madrid is de *atlas* in twee deelen van de door Jacobus van Deventer op last van Keizer Karel V vervaardigde kaarten of plattegronden van Nederlandsche steden. Voor eenigen tijd was men in België begonnen de Zuid-Nederlandsche kaarten dier serie het licht te doen zien. De aandacht van de vereeniging tot beoefening van Overijsselsch recht en geschiedenis werd hierdoor op de zaak gevestigd. Tengevolge van hare bemoeiingen gaven in 1886 de besturen van verschillende wetenschappelijke genootschappen en openbare verzamelingen aan het Departement van Buitenlandsche Zaken den wensch te kennen om dien atlas te leen te bekomen, opdat nauwkeurige afteekeningen zouden kunnen worden gemaakt. Nadat de Spaansche Regeering daartegen eerst bezwaren had aangevoerd, stond zij later, dank aan de bemoeiingen van onzen Gezant, het verzoek toe. De atlas werd herwaarts overgezonden en ter kennisneming van belanghebbenden in het Rijksarchief gedeponeerd. Met het vervaardigen van de verlangde copieën is nu een begin gemaakt, waarbij voorloopig het volgende als regel is aangenomen.

Van de plattegronden van Jacobus van Deventer bestond eene aanzienlijke verzameling minuten, die in het bezit waren gekomen van den heer Frederik Muller, welke daarvan eene lijst heeft gegeven in de *Navorscher* van 1866. Door den heer Eekhoff overgenomen, werden deze door hem aan wetenschappelijke genootschappen en provinciale en gemeente archieven verkocht. Van menige kaart, in den atlas voorhanden, bestaat dus reeds een exemplaar hier te lande, maar daar de atlas 35 kaarten bevat, waarvan geene minuten aanwezig zijn. was het zaak daarvan in de eerste plaats afteekeningen te maken. Die arbeid is thans aangevangen, zoodat voor het einde des jaars reeds eenige copieën aan de belanghebbende instellingen konden worden afgeleverd.

Het onderzoek door den heer van Meurs van de gemeente-archieven van Zuidholland tot opsporing en overneming van de daarin aanwezige *rechterlijke archieven* werd voortgezet. Toen ik omtrent hetzelfde onderwerp in het vorige jaarverslag berichtte, gaf ik tevens een overzicht van den uiterlijken toestand, waarin zich die gemeente-verzamelingen bevinden. Deze beschrijving zal nu worden vervolgd, waarbij ik in de eerste plaats melding moet maken van eenige gemeente-archieven, die reeds ten vorigen jare waren onderzocht

Te *Leerdam* is het gemeentearchief ordelijk geborgen in eenige

kasten in den muur op de secretarie. Van die verzameling bestaat een geschreven inventaris.

Het archief van *Heukelom* is in vier kisten geborgen, die in het voorportaal van het raadhuis staan. Wegens gebrek aan ruimte kan aan de verzameling geene betere plaatsing worden gegeven, hetgeen te betreuren is, omdat genoemd portaal vochtig is, zoodat daarin des winters van tijd tot tijd moet worden gestookt. De stukken uit ouderen en nieuweren tijd liggen vrij onordelijk dooreen.

Van het archief van *Asperen* bestaat een geschreven inventaris. Het is ordelijk geborgen in een kast, staande in het voorportaal, waardoor men tot de eenige kamer van het raadhuis komt.

Te *Geervliet* is het oud archief niet geïnventariseerd. Enkele registers hebben eene goede bewaarplaats in de burgemeesterskamer. Het grootste gedeelte van het archief echter is geborgen op den zolder, waar het misschien in geval van brand niet te redden zou zijn. Het heeft in vroegere tijden veel van vocht, ratten en papierwormen te lijden gehad, terwijl de laatste in grooten getale hun vernielend werk nog voortzetten. De voornaamste bestanddeelen van het archief zijn rekeningen van de armen. de kerk, verpondingen enz., waaronder oude; doch vooral stukken van de waterschappen Putten, Heer Simonshaven en Schuddebeurs, Biert en Stompaarden, Braband, Hekelingen en Vriesland; meestal quitantiën, waaronder sommige van ouden datum. In die bescheiden heerscht wanorde.

Het gemeente-archief van *Heenvliet* is geborgen in eenige kasten in den muur van de secretarie. Een inventaris werd in 1862 of 1863 vervaardigd door den toenmaligen burgemeester en secretaris J. J. Kranenburg, doch de stukken zijn niet meer alle naar de orde daarvan geplaatst. Sommige zijn ook niet weêrgevonden.

Te *Abbenbroek* bevindt zich het archief in twee kasten in den muur van de kamer, waaruit het gemeentehuis bestaat. Dit vertrek is vochtig, daar er zelden gestookt wordt. Immers het gemeentehuis dient hoofdzakelijk slechts tot het houden van raadsvergaderingen, omdat de burgemeester en de secretaris deze ambten ook in de gemeente Heenvliet bekleeden en aldaar woonachtig zijn en bureau houden. Een inventaris werd in 1862 of 1863 vervaardigd door den toenmaligen burgemeester en secretaris J. J. Kranenburg. De stukken zijn echter niet meer alle in de daardoor aangeduide volgorde te vinden.

Gedurende het jaar 1891 werd het onderzoek uitgestrekt tot de gemeente-archieven, van wier toestand ik thans een overzicht zal geven.

Het archief der gemeente *Hof van Delft* wordt bewaard in twee bedsteden en op den vloer der zolderkamer van een huis te Delft, dat de woning van den burgemeester is en waarin ook de secretarie wordt gehouden.

Het archief van *Berkel en Rodenrijs* berust op den zolder van het huis, dat tot secretarie is gehuurd, en is geborgen in eenige kasten, waarvan er een de stukken der voormalige gemeente Ruiven bevat. Van het depôt bestaat een oude inventaris van 23 Februari 1689 en een latere van 30 April 1723, die in 1753 geamplieerd werd. Van hetgeen van die verzameling overgebleven is werd voor eenige jaren een beknopte inventaris vervaardigd. Later werd een belangrijk deel van het oude archief, bestaande o. a. uit de registers van opdrachten (op één na) en de waarborgen afkoopboeken, teruggevonden bij de erfgenamen van een vroeger hoofd der gemeente. Deze collectie ligt nog ongeordend op den zolder. Bij dezelfde erfgenamen werd ook een oud notarieel archief gevonden. Daar men echter niet wist, of het op de secretarie behoorde, is het door hen behouden.

Men bewaart het oud archief van *Bergschenhoek* te Hilligersberg op het gemeentehuis, daar beide gemeenten denzelfden burgemeester hebben, die in laatstgenoemde plaats woont en bureau houdt.

Van *Pijnakker* is het archief geborgen op den zolder van het achterhuis der aan de gemeente behoorende woning van den burgemeester, waarin ook de secretarie wordt gehouden. Een inventaris bestaat niet.

Te *Wateringen* is het archief geplaatst in twee kasten in den muur van de secretarie, welke zich beneden in het raadhuis aan de straatzijde bevindt, zoodat deze eene veilige bewaarplaats mag genoemd worden. Door den nog fungeerenden onderwijzer van Deventer is daarvan een inventaris opgemaakt.

In veel meer ongunstigen toestand bevindt zich het archief van *Nootdorp*. Het in 1885 gebouwde gemeentehuis dient niet tot berging van het oude archief, dat, met vele nieuwe stukken vermengd, zonder eenige orde is geplaatst in een kast, staande in de voormalige raadzaal, waartoe een benedenkamer van een herberg diende. Het gemis aan orde is toe te schrijven aan de omstandigheid, dat sedert menschenheugenis de burgemeester en de secretaris van Nootdorp als zoodanig ook in eene andere gemeente werkzaam waren en daar woonden.

Uit het voorafgaande zal kunnen blijken, dat het onderzoek in die gemeenten, welke vroeger de grootste beteekenis hadden, thans is afgeloopen. De rechterlijke stukken, in genoemde archieven aanwezig, werden uit Leerdam, Hof van Delft, Berkel en Rodenrijs ontvangen, doch, daar de inventariseering van het huisarchief der familie van Wassenaer den tijd van den heer van Meurs grootendeels in beslag heeft genomen, zijn zij nog niet nader onderzocht, zoodat daarvan nog geene processen-verbaal van overneming konden worden opgemaakt. Dit zal echter spoedig plaats

hebben. Ook bestaat het voornemen om alsdan de rechterlijke bescheiden uit de overige gemeente-archieven op te vragen, behalve uit dat van Bergschenhoek, hetwelk geene judicieele stukken bevat.

In verband met het in het vorige jaarverslag medegedeelde meen ik hier te moeten vermelden, dat ik op Uwer Excellentie's aanschrijving het gemeentebestuur van Woerden opnieuw heb uitgenoodigd om het oud rechterlijk archief van die gemeente af te geven, doch dat ik op die missive geen antwoord heb ontvangen.

II. Rijksarchief.

1. *Personeel.*

In de vervulling van de ambtsbetrekkingen van het Rijksarchief had eenige verandering plaats.

De heeren van Meurs en Heeres, die als wetenschappelijke ambtenaren werkzaam zijn, werden bij Koninklijk besluit van 24 April 1891 n°. 5 van adjunct-commies tot commies bevorderd. Tevens ontstond er eene vacature door het overlijden van den adjunct-commies J. J. Feijlbrief. Deze was op 29 Maart 1858 tot klerk en op 6 Juli 1870 tot adjunct-commies aangesteld en is dus 33 jaren in functie geweest Zijn arbeid bestond hoofdzakelijk in het vervaardigen van de aangevraagde copieën van oude stukken. Door zijn keurig schrift, zijne nauwkeurigheid en ervaring had hij voor dat werk eene bijzondere geschiktheid. Met den inhoud van een aantal bescheiden was hij door die bezigheid goed vertrouwd geworden. Ook had hij, na zoolang in het archief werkzaam te zijn geweest, van de inrichting en samenstelling van het depôt veel kennis opgedaan. Steeds onderscheidde hij zich door ijver en plichtsbetrachting en werden zijne hulpvaardigheid en welwillendheid door een ieder op prijs gesteld. Nog in de kracht des levens werd hij door eene slepende ziekte op 2 Mei 1891 aan zijn werkkring ontrukt. In het Rijksarchief, waarin hij zoo nuttig gearbeid heeft, wordt zijn verlies zeer gevoeld.

Naar aanleiding van deze vacature werden bij Koninklijk besluit van 26 Juni 1891 n°. 35 de heer W. G. Ross, tweede klerk bij het Departement van Koloniën, en de klerk bij het Rijksarchief F. Caland aangesteld tot adjunct-commies.

2. *Ordening der archiefverzamelingen.*

Een van de het best ingerichte verzamelingen van het Rijksarchief is het archief van het Hof van Holland. Dank aan de goede orde, die door de griffiers van dat college in acht genomen werd, zijn de stukken in genoemde collectie doorgaans gemakkelijk te vinden.

Dit gold echter niet van de civiele processtukken, omdat zich die niet meer in den vroegeren toestand bevonden. Deze bestaan uit eenige duizenden bundels, die in linnen zakken geborgen zijn, welke wijze van bewaring reeds bij in de 15de eeuw gegeven voorschriften was ingevoerd. Tijdens mijn ambtsvoorganger had men uit deze verzameling eene keuze gedaan en de belangrijkste processtukken op een inventaris gebracht. De groote massa was echter ter zijde gelegd en verkeerde in een onbruikbaren toestand, daar men de bundels, om ruimte te winnen, op elkander had gestapeld. Bij het raadplegen van het Hof-archief werd naar die stukken gedurig navraag gedaan, zoodat de noodzakelijkheid steeds meer en meer werd gevoeld daarin orde te brengen. Met dien arbeid heeft de heer Hingman zich belast. De zakken, alle van opschriften voorzien, werden uitgezocht en in alphabetische volgorde naar de familienamen der eischers gerangschikt. Tevens stelde hij een lijst daarvan op, die in het geheel 2164 nommers vermeldt. Op die wijze is een overzicht verkregen, waardoor men tevens in staat is gesteld later bij de definitieve ordening van het archief aan die bescheiden de plaats aan te wijzen, welke hun daarin toekomt Voor zoover uit de voorloopige kennismaking bleek, hebben vele dier processen op handelszaken betrekking, zoodat zij voor de geschiedenis van onzen handel en van ons handelsrecht wel eenige bijdragen zullen kunnen leveren.

Mr. Heeres wijdde opnieuw zijne krachten aan de inventariseering van het archief der Oost-Indische Compagnie. Aan de beurt waren de documenten, grootendeels in kohieren bijeengebonden, uit China, de Kaap de Goede Hoop en Rio de la Goa naar patria gezonden. Hiermede was — eenige duplicata en eenige stukken, tusschen de Kamer Zeeland verzeild, niet in aanmerking genomen — de inventariseering op losse bladen der Kamer Amsterdam ten einde gebracht. Tevens versterkten hem de particuliere onderzoekingen, die hij deed ten bate van het derde deel der „Bouwstoffen voor de geschiedenis der Nederlanders in den Maleischen Archipel" in de reeds vroeger (Verslag over 1889) geuite veronderstelling, dat de herstelling der gesloopte kohieren, waarin de Oost-Indische papieren tot omstreeks 1688 vroeger waren bijeengebonden, zeer wel mogelijk is, zij het dan ook dat dit een werk zou zijn van langen duur.

Nu was de Kamer Zeeland aan de beurt Eerst werden onder handen genomen de Kamer-resolutiën en de verdere stukken, die de administratie dier Kamer hier te lande betroffen, en hieronder de kopieboeken der uitgaande brieven van de Kamer Zeeland vooral naar de andere Kamers, een collectie van zooveel te meer gewicht, omdat de binnenlandsche correspondentie der andere Kamers zoo goed als geheel ontbreekt. Daarna werd overgegaan tot inventari-

seering der kohieren, waarin de stukken uit Indië, voor Zeeland bestemd, zijn bijeengebonden. Hiervan bestaat een inventaris uit het begin dezer eeuw, volledig maar eenigszins slordig en onsystematisch bijgehouden. De nommers van dien inventaris correspondeeren met die op den rug der kohieren. In het geheel werden van de Kamer Zeeland een 700 nommers op losse blaadjes gebracht. Mr. Heeres stuitte toen op eene verzameling journalen, indertijd door den heer Leupe samengebracht. Deze collectie bestaat uit beschrijvingen van ontdekkingstochten, scheepsjournalen, instructies enz. Gedeeltelijk waren dit boekdeelen of oorspronkelijk geseponeerde stukken. Voor een deel waren zij gescheurd uit kohieren der Kamer Amsterdam of gelicht uit het archief der Staten-Generaal. Voorloopig zijn zij juist weder in dezelfde volgorde geplaatst als waarin Mr. Heeres ze heeft gevonden. Tot nog toe zijn een 50tal boekdeelen en portefeuilles, bevattende een 600tal afzonderlijke nommers op papier gebracht, maar de inventariseering daarvan is nog niet geheel afgeloopen.

Ook de regeling van het West-Indische archief werd voortgezet. De heer Telting bracht het voorbereidend onderzoek, bedoeld in het laatste jaarverslag, in het begin van dit jaar ten einde. Alle boekdeelen en bundels waren nu op losse blaadjes geïnventariseerd. Die omschrijvingen moesten nu met den vroeger door den heer Leupe vervaardigden inventaris vergeleken worden. Te dien einde werden de stukken geplaatst en genommerd in de volgorde, welke door bedoelden inventaris wordt aangegeven. Het bleek echter hierbij, dat van de thans aanwezige 3200 stuks slechts 2200 in gemelde opgave voorkomen, zoodat die, welke Leupe niet geïnventariseerd had, daarachter moesten worden gevoegd De blaadjes van den nieuwen inventaris moesten nu ook in deze volgorde worden gerangschikt. Dit gaf den heer Telting van zelf aanleiding de omschrijving nog vollediger te maken en te verbeteren, terwijl zooveel mogelijk de herkomst uit iedere Kamer en van elk college werd aangeduid Die laatste arbeid is nu voor 2300 nommers ten einde gebracht.

Door den heer van Meurs, hierin bijgestaan door den heer Hingman, werd de inventariseering van het huisarchief der familie van Wassenaer onder handen genomen, dat in bruikleen aan het Rijksarchief werd afgestaan. Deze arbeid leverde groote moeilijkheid op, daar de verzameling hoofdzakelijk uit losse stukken bestond, die van de meest uiteenloopende strekking waren. Behalve de eigenlijke familie- en boedelbescheiden van de geslachten van Wassenaer, van Lier, van Wijhe en van Brakell vond men daarin tallooze brieven, copieën en aanteekeningen van den meest verschillenden aard. Vele dezer hingen samen met de ambten en bedieningen, die door leden, vooral van het eerstgemelde geslacht

bekleed waren. Andere hadden daarop slechts eene verwijderde betrekking en waren meer als merkwaardigheden verzameld. Van dien aard zijn ook de stukken, welke bij onderzoekingen omtrent de afkomst en geschiedenis van dat aanzienlijk geslacht hebben gediend. Dat alles scheen bij eene oppervlakkige beschouwing in een min of meer geordenden toestand te verkeeren, daar de stukken tot bundels gesorteerd waren en zich daarbij twee inventarissen bevonden. Bij nader onderzoek bekwam men echter een geheel anderen indruk. Slechts weinige collecties bleken een afgerond geheel te vormen. Doorgaans waren daarin stukken gevoegd, welke niet daarbij behoorden en uit onkunde waren opgenomen of na gebruik niet op de goede plaats teruggebracht. Bijna alle papieren moesten stuk voor stuk worden doorgelezen, waarna het eerst mogelijk werd ze te huis te brengen en te bepalen, welke plaats zij in den inventaris moesten innemen. Eene goede indeeling van den inventaris kon alleen eenigen samenhang onder die zoo uiteenloopende papieren doen ontstaan. Als grondslag hiervoor werd de herkomst van de verschillende leden der familie van Wassenaer aangenomen. Op de omslagen zijn de nommers aangeduid, waaronder de zich daarin bevindende stukken in de oude inventarissen vermeld waren geworden.

Behalve met de redactie van de uitvoerige lijst der aanwinsten heeft de heer Hingman zich ook bezig gehouden met het samenstellen van een nieuwen catalogus van de bibliotheek, hierin voor een gedeelte bijgestaan door den heer Telting. Dit was vooral noodig geworden, nadat onze boekerij in den laatsten tijd tengevolge van aankoop en schenking belangrijk was toegenomen, zoodat de oude catalogus niet meer in de behoefte voorzag. De titels der boeken waren meerendeels reeds ten vorigen jare opgeschreven Thans werden zij herzien en in eene behoorlijke volgorde gebracht, terwijl eene nieuwe indeeling werd ingevoerd, die hoofdzakelijk eene geographische is, zoodat de werken, die op hetzelfde land betrekking hebben, bij elkander zijn gevoegd. Iedere serie is weder zooveel mogelijk naar dezelfde hoofdonderwerpen verdeeld. Met de nommering der boeken en het in het net brengen van den catalogus zal nog wel eenige tijd verloopen.

3. *Toestand der archiefverzamelingen.*

Met het ordenen van sommige archiefverzamelingen ging het verbeteren van haren uitwendigen toestand gepaard. Door den concierge, tevens boekbinder, werden 438 portefeuilles en 12 charterdoozen vervaardigd. Vooral kwamen werkzaamheden van dien aard den West-Indischen archieven ten goede, daar hiervan 26 registers opnieuw werden ingebonden of hersteld. Daar in het

vorige jaar reeds veel in het belang van die verzameling is gedaan, heeft zij in uiterlijk aanzien veel gewonnen.

4. *Aanwinsten en verliezen.*

Meer dan eene gelegenheid heeft zich voorgedaan om onze archiefverzamelingen te vermeerderen, zooals uit de bijgevoegde lijst van aanwinsten zal kunnen blijken. Op eenige belangrijke stukken wensch ik hier meer bepaaldelijk de aandacht te vestigen.

Het voornaamste gedeelte van de briefwisseling van den bekenden Joan Derk van der Capellen van de Poll was reeds in 1889 voor het Rijksarchief verkregen. Thans gelukte het eene omvangrijke collectie van denzelfden aard te bekomen en het reeds voorhandene tot grootere volledigheid te brengen.

Van algemeen historisch belang is ook eene serie in het Fransch geschreven brieven van den als diplomaat en auteur vermaarden Abraham de Wicquefort. Deze oorspronkelijke stukken werden verzonden in de jaren 1645—1647 en 1651—1653, terwijl hij zich in Frankrijk ophield. Zoo objectief mogelijk gesteld, zijn zij zoodanig ingericht, dat zij als gewone nieuwstijdingen te beschouwen zijn, waarin ieder, die met hetgeen in de Fransche hofkringen omging bekend wilde worden, belang moest stellen. Het is dus niet onmogelijk, dat ze in meerdere exemplaren zijn opgesteld, die aan verschillende adressen verzonden werden. Tot wien deze brieven gericht zijn, is vooralsnog niet met zekerheid te bepalen. Eigenhandig heeft de Wicquefort ze niet geschreven. Hij stelde slechts somtijds het onderschrift en zijne handteekening. Waar hij het laatste deed, adresseert hij zich aan „Monseigneur" en „Votre Excellence", hoewel aan het hoofd van iedere missive „Monsieur" staat. Blijkens kantteekeningen op de brieven en den rugtitel: „Lettres de Paris", waarvan deze tot twee boekdeelen vereenigde stukken voorzien zijn, was de persoon, welke de nouvelles ontving, iemand, die zich gewoonlijk van de Fransche taal bediende. Voor de geschiedenis van Frankrijk van die dagen hebben deze uitvoerige en onderhoudend geschreven nieuwsberichten eene niet geringe waarde.

Als eene historische merkwaardigheid is de quitantie te beschouwen, welke in 1689 afgegeven werd voor een gedeelte der som, door Engeland aan onze Republiek uitbetaald voor de hulp, bij de troonsbestijging van Willem III als Koning van Engeland verleend.

Tal van brieven en andere stukken werden verkregen, die tot aanvulling van de archieven der Admiraliteiten en van onze Gezantschappen zullen kunnen dienen.

Bij het in bruikleen ontvangen huisarchief der familie van Wassenaer behoor ik iets langer stil te staan. Zooals reeds is

medegedeeld, waar ik van de inventariseering van deze verzameling melding maakte, zijn de daarin aanwezige stukken van veelsoortigen aard.

De luitenant-admiraal Willem van Wassenaer heeft vooral een groot aantal papieren nagelaten. Na lat hij in 1756 en 1757 zijne laatste zeereizen had gedaan, werd hij over allerlei marinezaken door den Prins van Oranje geraadpleegd, ten gevolge waarvan eene uitvoerige briefwisseling met dien Vorst aanwezig is. Ook werd hij door dezen gedurig tot president van scheepskrijgsraden benoemd. Vele processtukken, welke toen behandeld werden, zijn vervolgens onder zijne berusting gebleven. Tal van stukken, op marinezaken betrekking hebbende, werden door hem verzameld. Na den brand, die de Admiraliteitsarchieven in 1812 getroffen heeft, kunnen vele dier bescheiden eene niet geringe waarde hebben verkregen.

Dank aan de vele ambten en bedieningen, door hem bekleed, heerscht er in de door Frederik Hendrik van Wassenaer nagelaten papieren eene groote verscheidenheid. Niet het minst belangrijk zijn de stukken betrekkelijk eene commissie, die hij met Mr. Willem Pauw van den Prins van Oranje ontving om in 1748 en 1749 de regeering in de Hollandsche steden te veranderen, daar hieromtrent weinig of niets in het Rijksarchief te vinden is. Als gehuwd met eene jonkvrouw van Wijhe kwam hij in het bezit van stukken, afkomstig van den Griffier der Staten-Generaal Cornelis Musch, waarvan die betreffende de te Turnhout in 1636 en te Breda in 1646 gevoerde onderhandelingen niet het minst de aandacht verdienen.

Willem Frederik Hendrik van Wassenaer was lid van de Staten van Holland toen de verwikkelingen met den hertog van Brunswijk zijn ontstaan. Merkwaardig zijn de aanteekeningen omtrent de wijze, waarop in die vergadering geadviseerd en gestemd is over de nota van de stad Amsterdam tegen den Hertog in 1781 en 1782 en over eene afzonderlijke vrede met Engeland in 1782. Zooals bekend is, kunnen de resolutiën der Staten ons hieromtrent niet inlichten.

Het gemis van de oudste bescheiden van het geslacht van Wassenaer wordt eenigszins vergoed door de papieren, welke Willem Lodewijk van Wassenaer heeft nagelaten. Deze maakte eene grondige studie van de geschiedenis der burggraven van Leiden en heeren van Wassenaer en Duvenvoorde. Met het oog hierop verzamelde hij tal van copieën en maakte hij vele historische aanteekeningen. De door hem opgestelde genealogie wordt door professor Kluit in een brief van 1780 zeer geroemd.

Ook onder de bescheiden van aanverwante geslachten, die krachtens erfrecht in het bezit van de van Wassenaers zijn overgegaan, komt het een en ander voor, dat de aandacht verdient. Met behulp

van talrijke huwelijksvoorwaarden, testamenten, boedelscheidingen en familieverdragen kan de geschiedenis van de van Wijhe's en van Brakell's, min of meer volledig en die van de van Lier's, Schaep's en andere familiën gedeeltelijk worden nagegaan. Een fraai charter is eene schuldbekentenis, door Reinoud hertog van Gelre aan de vrouw van Johan van Wijhe in 1349 afgegeven, daar dit stuk door 33 edelen als borgen bezegeld werd, van wier zegels meer dan de helft bewaard gebleven is. Onder deze afdeeling van het archief treft men een gerichtsboek van Nederbetuwe aan, onvolledig, maar loopende van 1476 tot 1478, zoo ook een giftboek van Nieuw-Matenesse van 1517—1556 en een dergelijk van Oud-Matenesse over 1523—1560. Contracten van correspondentie tusschen de leden van de Ridderschap van Nederbetuwe zijn in afschrift uit de jaren 1710 en 1731 bewaard gebleven. Afzonderlijk of in andere registers opgenomen zijn oude inventarissen voorhanden van de archieven der heerlijkheden Echteld, Hernen, IJzendoorn, Katwijk, Matenesse en 't Gein en van de ridderhofstad Oudegein Wellicht kunnen die opgaven tot opsporing van tot nogtoe onbekend gebleven stukken leiden. Door vermaagschapping van de familie van Wassenaer met de van Balveren's verkreeg het archief ook eene briefwisseling over binnenlandsche politiek gevoerd tusschen den hertog van Brunswijk en Walraven van Balveren, lid der ridderschap van het kwartier van Nijmegen van 1760—1774.

Tegenover de talrijke aanwinsten van het Rijksarchief staan eenige weinige „verliezen", waarmede de uit dat depôt verwijderde stukken bedoeld worden.

Toen in 1884 eenige rechterlijke stukken van Culenborg en Beesd en Renoy, afkomstig van de griffie der arrondissements-rechtbank te Gorinchem, uit het Rijksarchief naar het Geldersche depôt verplaatst werden, waren er eenige stukken van dien aard achtergebleven, terwijl men in Gelderland sommige bescheiden had ontvangen, die daar eigenlijk niet te huis behoorden. Deze documenten werden nu tegen elkander uitgewisseld. Het is onnoodig daarvan hier eene nadere omschrijving te geven, daar zij onder de aanwinsten in de jaarverslagen van beide depôts worden opgenoemd.

Aan het gemeente-archief van Utrecht werd afgestaan een rentebrief van het St. Magdalena convent aldaar ten laste van J. J. de Roy van 1699, deel uitmakende van n°. 4*ij* der aanwinsten van het jaar 1889.

Ook verkreeg de Engelsche Regeering drie dubbelen van kaarten van Essequebo en Demerary.

Onze bibliotheek werd met 77 boekwerken vermeerderd, waarbij de vervolgen van reeds aanwezige serieën buiten rekening gelaten zijn. Hiervan hebben 26 op de Oost- en West-Indiën, 33 op Nederland en 18 op andere landen betrekking.

5. *Afschriften voor het Rijksarchief gemaakt.*

Door de welwillende tusschenkomst van den archivaris in Noord-Holland werd men in staat gesteld om ook thans weder stukken betreffende de Oost-Indische Compagnie te copieeren, welke zich in het archief van Alkmaar bevinden.

Bij mijn bezoek aan het Rijksarchief te Brussel nam ik kennis van den voor eenigen tijd opgemaakten inventaris der processtukken van den Grooten Raad van Mechelen, voor zoover die op Holland en Zeeland betrekking hebben. Toen ik zag, hoe rijk en belangrijk die collectie was, deed ik aanvrage om die lijst te mogen doen copieeren, hetgeen mij met de grootste bereidwilligheid werd toegestaan. Om den aard der verzameling eenigszins te doen kennen laat ik hier een overzicht volgen van de hoofdstukken, waaronder zij is ingedeeld. Zij bevat namelijk: „procès":

N°.	1— 66	du procureur-général du conseil de Hollande;
„	67— 77	des Etats provinciaux de Hollande, Zélande et Utrecht;
„	78—233	des villes;
„	234—273	des villages;
„	274—335	du clergé;
„	336—347	des hospices;
„	348—426	de la noblesse;
„	427—478	en matière de digues, eaux, poldres etc.;
„	479—489	des corps de métiers;
„	490—721	des particuliers;
„	722—739	des officiers de justice (poursuites criminelles et correctionnelles)."

Eene copie van een veel kleineren inventaris der Geldersche processtukken heb ik aan den archivaris in Gelderland doen toekomen.

De heer Telting voltooide den inventaris van de charters betreffende de Oude en de Nieuwe kerk en eenige kloosters te Delft, voor zoover deze stukken door den archivaris in de provincie Utrecht uit het archief van de Oud-Roomsche Clerezy in 1889 overgezonden waren.

6. *Gebruik van het Rijksarchief gemaakt, en daaruit verstrekte inlichtingen.*

Van het archief werd weder druk gebruik gemaakt. Van vele stukken werd inzage verleend of zij werden ter kennisneming naar andere archiefdepôts opgezonden. Ook gaf men, waar dit gevraagd werd, aan autoriteiten en belangstellenden de noodige inlichtingen en afschriften. Soms vergde dit laatste opzettelijke onderzoekingen.

Met behulp van de registers en repertoria op het graaflijke archief verzamelde de heer Unger bouwstoffen voor een oorkondenboek van Rotterdam.

Aan den heer Alphonse Rivier te Brussel werd een overzicht gegeven van hetgeen bij eene samenzwering te Bern in 1749 is voorgevallen, zooals dit uit de brieven van onzen gezant aldaar was op te maken.

Prof. Jules Flammermont te Rijssel deed onderzoek naar de zending van Mr. G. Brantsen naar Parijs gedurende 1782—1787.

Uitvoerige nasporingen omtrent den inval der Engelschen en Russen in Noordholland in 1799 werden door kapitein G. J. W. Koolemans Beijnen ingesteld.

Voor het fraaie werk van den heer James Grant Wilson te New-York, The memorial history of the city of New-York leverde het Rijksarchief ook bijdragen.

Wijlen den heer M. L. van Deventer raadpleegde de monsterrollen en scheepsboeken van de Oost-Indische Compagnie om biographieën samen te stellen van personen in dienst der Compagnie, welke in eene Encyclopaedie zullen worden opgenomen.

Weder werden er stukken van het oud-koloniaal archief afgedrukt en beschreven in het Archief voor de geschiedenis der oude Hollandsche zending van Mr. J. A. Grothe en in de Bouwstoffen voor de geschiedenis der Nederlanders in den Maleischen Archipel van Mr. J. E. Heeres.

De vroegere militaire administratie van het Nederlandsch-Indische leger werd door den kapitein-kwartiermeester H. P. M. van Altena nagegaan.

Kapitein G. W. Beeger trachtte nader bekend te worden met de omstandigheden, waaronder Daendels als Gouverneur Generaal van Nederlandsch-Indië door Keizer Napoleon ontslagen werd.

De Oost-Indische scheepsboeken werden gedurig en meermalen met vrucht voor belanghebbenden nagezien.

Ten behoeve van eene in Britsch-Guyana ingestelde commissie werden er voor de Engelsche Regeering copieën vervaardigd van 22 geteekende en gedrukte kaarten van Essequebo en Demerary.

Het copiewerk voor de regeeringen van de Engelsche Kaapkolonie

en van Japan werd voortgezet. Aan de eerste werden 1863 en aan de laatste 951 bladzijden copie afgeleverd.

7. *In druk uitgegeven bescheiden.*

Vanwege het Rijksarchief werden er geene stukken in het licht gegeven.

8. *Lokalen, meubilair en gereedschappen.*

Achter het gebouw aan het Plein bevinden zich drie uitbouwen waarvan de middelste bijzonder geschikt is tot berging van archief-verzamelingen, vooral van kleinen omvang. Daar toch eenige herstellingen in dat uitstek moesten plaats hebben, meende ik het daarvoor geheel te moeten doen inrichten. Eenige bergruimte is hierdoor gewonnen. In het benedenlokaal zijn loketten getimmerd, waarin de charterdoozen zullen kunnen worden geplaatst, terwijl de aangrenzende kasten voor de oudste registers en rekeningen bestemd zullen zijn.

In het onderhuis hadden vele herstellingen en vernieuwingen plaats, die o. a. ten gevolge hadden, dat eene kamer, die tot nog toe in onbruikbaren toestand had verkeerd, geheel in orde werd gemaakt.

Ten gevolge van de verandering, die de rioleering heeft ondergaan, wordt het regenwater van de dakgoten onmiddellijk naar de riolen afgevoerd. De regenputten achter het archiefgebouw hadden hierdoor haar reden van bestaan verloren. Slechts een dezer blijft als zoodanig dienst doen; een tweede werd gedempt en de derde bestemd tot opneming van rioolwater.

Aan den voorgevel van het gebouw werd het wapenschild der stad Amsterdam hersteld.

Op een zoldervertrek werd een boekenrek getimmerd tot voorloopige berging van de aldaar achtergebleven drukwerken.

In de kamers n°. 10, 12, 39 en 43 der hoogste verdieping werden eenige kasten versmald of verbreed in verband met de nieuwe inrichting, die aan den middenuitbouw is gegeven.

De kasten van de kamers n . 30—34, 36 en 38—40 dierzelfde verdieping werden tot wering van stof van eene bekleeding aan de randen der planken voorzien.

Voor kamer n°. 3 der benedenverdieping werd een tapijt en voor kamer n°. 2 een karpet aangeschaft, terwijl in n°. 6 een plooigordijn gehangen werd.

9. *Reddings- en brandbluschmiddelen.*

De toestand der brandbluschmiddelen werd van tijd tot tijd door den commandant of den opzichter der brandweer nagegaan.

In het gebouw aan het Plein zijn drie nieuwe brandkranen gesteld, namelijk in het onderhuis, op de benedenverdieping en op den zolder.

Een linnen koker tot redding van archieven is aangeschaft en werd aan een venster der bovenste verdieping bevestigd. Indien er brand ontstaat, kan het raam terstond verwijderd en de koker uitgeworpen worden, terwijl deze aan een ijzeren raamwerk blijft hangen, dat aan het muurwerk onder het venster vastgemaakt is en naar buiten omgeslagen kan worden.

Op het dak zijn nieuwe bliksemafleiders gesteld.

Aan de bovenverdieping van het gebouw aan het Bleijenburg ontbrak eene brandkraan, welke nu gesteld is geworden. Tevens is ten behoeve van dat gebouw eene nieuwe brandslang aangekocht.

III. Voorstellen.

In den loop van dit jaar is mij niets voorgekomen, dat mij thans aanleiding geeft daaromtrent een voorstel aan Uwe Excellentie te doen.

's Gravenhage, 6 Mei 1892.

De Algemeene Rijksarchivaris,

Th. H. F. van Riemsdijk.

BIJLAGE.

STAAT DER AANWINSTEN

VAN HET

RIJKSARCHIEF

TE

'sGRAVENHAGE,

IN

1891.

A. Overgenomen of ten geschenke ontvangen:

Van het Departement van Buitenlandsche Zaken.

N°. 1. *a.* Groot zegel van Koning Willem I zonder tegenzegel. Wapenzegel door Koning Willem I bij ratificatiën van tractaten gebruikt.

Groot zegel van Koning Willem II 1840, zonder tegenzegel.

Groot zegel van Koning Willem III 1849, met tegenzegel. 4 afdrukken in was.

b. Klein zegel van Koning Willem III.

Als voren na diens overlijden voorloopig in gebruik. 2 afdrukken op papieren ruit.

Van den Archivaris in Noordholland.

N°. 2. Afkomstig uit de auctie van den boekhandelaar P. Gouda Quint te Arnhem van 26 October 1891:

Stukken betreffende de heerlijkheid Schoot, gelegen onder Nieuwveen en Zevenhoven in Rijnland:

Verlijbrieven van de heerlijkheid op Maria Johanna Holy 1711, jhr. Frederik Hendrik van Boetselaer 1724, zijne douairière Elisabeth Pauw 1734, jhr. Jacob George Rutger van Boetselaer 1761, Rutger Christiaan graaf van Rechteren 1792, stukken betreffende

de droogmaking van de Nieuwkoopsche poel 1774, brieven van rentmeesters van de heeren etc. 43 stukken.

Van den Rijksarchivaris in Gelderland.

N°. 3. *a.* Liquidatiën van de sollicitcurs militair mr. Paulus Gebhardt en Adriaan Baut met de officieren van de regimenten te paard van de kolonels Adolph Haubold van Reiboldt 1694 en von Bünau 1696, te voet van den Luitenant-Generaal von Salisch 1700, en met die van de regimenten van den keurvorst van de Paltz, te paard van de generaals graaf van Nassau Weilburg, graaf van Leiningen Westerburgh en te voet van den generaal-majoor baron von Rehbinder 1702, 1703.
Ordonnantiën ten laste van den Ontvanger-Generaal wegens wagenvrachten 1688. 86 stukken.

Rechterlijke stukken uit de archieven van:

b. *Gorinchem:*

b[1]. Brokstukken van een schepenregister, 1550 en 1551. 1 stuk.

b[2]. Schepenakten, waaronder een minuut, 16de—18de eeuw. 10 stukken.

b[3]. Stukken berust hebbende in het schepenkastje, volgens bijgevoegden inventaris 17de en 18de eeuw. 62 stukken.

b[4]. Stukken van een proces van den drossaard tegen Mr. Johan van der Stael, 1689 en 1690. 178 stukken.

b[5]. Processtukken in crimineele zaken en betreffende de middelen te lande, 1804 en 1808—1811. 118 stukken.

b[6]. Stukken betreffende den gerechtelijken verkoop van een schip, 1806. 6 stukken.

b[7]. Rekeningen en andere stukken van de insolvente boedels van Jan Knoop en zijn weduwe Cornelia Stek, en Goossen van Appeltere, einde der 18de eeuw. 28 stukken en 1 pak.

b[8]. Brieven en andere stukken betreffende de nalatenschap van Neeltje Pater, weduwe van Cornelis Schoon, begin der 19de eeuw. 23 stukken en 1 pak.

b[9]. Requesten, verklaringen, proces- en andere stukken, 16de—18de eeuw. 3 pakken.

c. Leerdam :

Register van transporten, hypothecatiën, 1760—1777, met daarin gelegde andere stukken. 1 stuk.

d. Asperen.

Stukken van burgerlijke processen, midden der 18de eeuw. 40 stukken.

e. de Werken :

Schepenakten, 1664 - 1796 en leenakte 1780. 14 stukken.

f. Ouderkerk :

Opdrachtsbrief, 1641. 1 stuk

g. Schoonhoven :

Stukken van een proces van den baljuw tegen Hugo Schoonenburgh, 1678—1680. 5 stukken.

h. Hagestein :

h[1]. Brokstuk van een schepenregister, 1550. 1 stuk.

h[2]. Schepenregister, 1581—1593 en 1595. 1 stuk.

h[3]. Verklaringen en brief betreffende een geschil van den drossaard met den gerechtsbode, 1707. 3 stukken.

i. Leksmond :

Brokstuk van een register, 1660. 1 stuk.

k. Achthoven :

Volmacht van Anna Maria van Schurman om verhypothekeerd geld van een inwoner te ontvangen, 1671. 1 stuk.

l. Administratieve stukken uit de archieven van Gorinchem, Leerdam, Leerbroek en Reierskoop, 't Laageinde van Middelkoop, Hardingsveld en Heukelum, 16de—19de eeuw. 78 stukken en 3 pakken.

m. Notarieele stukken van Oud-Alblas, Alblasserdam en Lekkerkerk, 18de eeuw. 120 stukken.

Van den Rijksarchivaris in de provincie Utrecht :

N°. 4. Handvest voor de stad Brielle gegeven door Dirk van

Monjoie, heer van Valkenburg, burggraaf van Zeeland, op dinsdag na Sint Gregoriusdag, 1342. copie. 1 stuk.

Van den Archivaris van Rotterdam.

N°. 5. Zegels der stad Rotterdam. 6 afgietsels naar stempels.

Van den Archivaris der gemeente Utrecht.

N°. 6. Afkomstig uit de charters der collectie Cheltenham van het Rijk door de gemeente Utrecht overgenomen:

a. Verkoop van land gelegen onder het huis te Rodenburch door Johan van Lewenborch en Sophie zijn vrouw aan Rembrand Vinken. Daags na onser Vrouwendag verholen 1359, met het zegel van Jan van der Zile. 1 charter.

b. Vergunning om te mogen visschen in den Zegenworp, genaamd Vooruit in de Lek, behoorende tot de visscherijen van Nassau la Leck, voor Maria Tak weduwe van Johannes Kuperus, 24 Juli 1786. 1 charter.

Van Mr. J. A. G. te Utrecht.

N°. 7. „Lettres de Paris". Brieven in de Fransche taal door Abraham de Wicquefort uit Frankrijk in de jaren 1645—1647 en 1651—1653 tot mededeeling van nieuwstijdingen geschreven. 2 deelen.

Van mevrouw de weduwe C. F. W. Wiggers van Kerchem te Leiden.

N°. 8. *a.* Gelijktijdige copieën van stukken betreffende onderhandelingen van vrede tusschen de commissarissen van de Kon. Maj[t]. en gedeputeerden van de Staten van Holland en Zeeland, die van Bommel en Buren en andere hun geassocieerden, gevoerd te Breda Februari—Mei 1575; handelingen van don Juan van Oostenrijk 1577; afzwering van den Koning van Spanje 1581; handelingen met den Keizer, den Koning van Frankrijk en de Koningin van Engeland, 1597—1600 en andere, ingebonden in een band en gefolieerd 1—285.

Bij het herbinden zijn voorin daarbij gevoegd: twee losrentebrieven ten laste van den rentmeester van Kennemerland van 22 Augustus 1560, en een rekening van Gerrit Jansz. van Delff, wegens 100,000 tt door die van Holland in 1580 beloofd tot betaling van de ruiters en knechten, dienende tot wederstand van den vijand

en conservatie van het land van Overijssel. (N°. 576 auctie Meulman.) 1 deel.

b. Fragment van een soortgelijk recueil, fol 31. Copiebrief van den kardinaal de Richelieu aan den Franschen ambassadeur te Rome, z. d. fol. 34. Secreete aanslagen en entreprisen tegen den Staat der Vereenigde Nederlanden bij de personen dewelke te Augsburg omtrent drie weken na de krooning van den Roomsch koning hebben bekend. z. d. 1 katern.

c. Ordonnance et instruction du conseil privé que l'Empereur Charles a délaissé en ses pays de par deça durant son voyage d'Espagne le 23 de Juillet 1507. Handschrift der 17de eeuw, in quarto (uit de bibliotheek de Jonghe). 1 deel.

d. Lijst van oude charters, instructiën concerneerende de collegiën welke oudtijds hebben uitgemaakt het bestuur der Nederlanden, beginnende met 1424.

Instelling door Hertog Philips van een raad voor zijne landen, 6 Augustus 1446.

Instructiën voor den geheimen raad 23 Juli 1517, 1 October 1531, 12 October 1540, raad van financiën 27 Februari 1545, raad van State 18 November 1555.

Resolutiën concerneerende de oude forme en constitutie der vergadering van hun Hoog Mogenden van 1577 tot 1586.

Korte aanteekeningen van het gepasseerde in de Nederlanden van 1 April 1572 tot 1586.

Kort bericht van hetgeen gevonden wordt in de vijf eerste deelen der notulen van de Generale Staten, 1576 tot 1579.

Eenige aanteekeningen en resolutiën specteerende tot de Unie Handschriften en copieën der 18de eeuw 7 omslagen.

e. Allerlei copieën en extracten uit de resolutiën van de Staten-Generaal en Staten van Holland. 19 stukken.

f. Testament van Zijne Majt. Willem de 3de, Koning van Groot-Brittannië, Prins van Oranje, 18 October 1695, etc. met inventaris van zijne nalatenschap en eenige losse papieren omtrent de opbrengst der domeinen van het huis Oranje-Nassau. (Uit de papieren van Hop, en de verzameling van Alkemade en van der Schelling.) 13 stukken.

g. Allerlei extracten van resolutiën en missiven en aanteekeningen betreffende de zaken der Oost-Indische Compagnie, hoofdzakelijk uit den tijd van de verheffing van den Prins van Oranje tot Opperbewindhebber 1747—1749 en later van 1759—1765, waar-

schijnlijk afkomstig van een bewindhebber ter kamer Amsterdam. (N°. 523 auctie Meulman.) 66 stukken.

h. Korte inhoud van de missiven der vergadering van XVII aan Gouverneur-Generaal en Raden van Indië rakende Bengalen, 1700 - 1762. 2 stukken.

i. Geschreven prijslijsten van goederen der Oost-Indische Compagnie, 1670—1695, en gedrukte carga- en prijslijsten, 1777—1782. 97 stukken.

k. Korte aanteekeningen waarschijnlijk uit de notulen van de kamer Amsterdam der Oost-Indische Compagnie, 1778, 1779. Handschrift.

Memorie voor de scheepsboekhouders. Gedrukt.

Instructie en order op het houden der scheeps-, soldij- en garnizoensboeken, 1672. Gedrukt.

Gedrukte octrooien van de Staten-Generaal voor de Oost-Indische Compagnie 1602—1776, quarto. (Uit de verzameling van van Alkemade en van der Schelling.) 4 boekjes.

l. Fragment van een register van instructiën, reglementen, commissiën en akten van de directeuren van den Levantschen handel te Amsterdam 1684—1748.

Fragment van een register van gedrukte plakkaten, publicatiën en formulieren als voren, 1703—1749. 2 stukken.

Van jhr. W. J. Backer te 's Gravenhage.

N°. 9. Stukken en rekeningen met de documenten betreffende de administratie der renten spruitende uit de donatie bij levenden lijve van 15 Maart 1640, en het legaat bij testament van 30 Januari 1644 door Frederik Hendrik, prins van Oranje gemaakt aan zijn natuurlijken zoon Frederik, heer van Zuylenstein en Leersum, waarvan de aflossing door het domeinbestuur heeft plaats gehad 1 Juli 1874. Loopende over den tijd van het beheer der heeren van Ogten sedert 1778—1869. 126 stukken, 125 rekeningen met documenten.

Van Mr. N. de Roever te Amsterdam.

N°. 10. Beschrijving van eene aardbeving te Batavia in den nacht van 4 op 5 Januari 1699. 1 stuk.

Van de erven van den heer A. H. W. baron de Kock.

N°. 11. Afkomstig van den heer A. H. W. baron de Kock, oud-vice-president van den Raad van Indië.

Aanteekeningen voor het opmaken van eene memorie van overgave naar aanleiding van het Gouvernementsbesluit van 3 April 1849 n°. 24 door den President van Djocjocarta baron de Kock.

Rapport van den demang Darpa Wigoena omtrent eene zending in het gebied van Djambi, omstreeks 1838 in het Maleisch. Copie.

Aanteekeningen omtrent karakter en de bruikbaarheid der inlandsche ambtenaren in de residentie Palembang, 1847.

Geheime memorie omtrent het land Nangoelon, vroeger onder den sultan, later in beheer genomen door het Gouvernement Djocja, 31 December 1848.

Aanteekeningen omtrent het karakter van personen aan het Hof van Djocjocarta.

Journaal, particuliere brieven en andere stukken, betreffende Bali 1848, 1849. 17 stukken.

Van den gepensionneerden luitenant-generaal J. M. van der Star te 's Gravenhage.

N°. 12 Extract-resolutiën van den Raad van State; copieën van brieven aan den Raad en van memoriën betreffende fortificatiën, liniën van defensie, inondatiën etc. 1701—1801. 45 stukken.

Van den heer L. M. C. Rollin Couquerque, majoor der artillerie.

N°. 13. Minuut request van den kapitein Charles Halkett aan den luitenant-generaal Colyar, gouverneur van Namen, 17. . 1 stuk.

Van den heer James de Fremery te 's Gravenzande.

(Met vergunning daaraan later eene andere bestemming te geven.)

N°. 14. Stamboom van het geslacht Sweers.

Handschrift uit het einde der 16de eeuw. 1 stuk.

Van den heer L. U. R. v. N. te 's Gravenhage.

N°. 15. Afkomstig van wijlen den heer G. Van Riemsdijk te Arnhem.

(Zie aanwinsten 1888. N°. 17.)

a. Copie-deducties en andere stukken omtrent het recht van Gelderland op de heerlijkheid Anholt, door den landdrost van Gelderland aan Commissarissen van den Koning van Holland tot inbezitneming der districten van Huissen, Malburgen en Sevenaar medegedeeld. 1807, 1808. 6 stukken.

b. Brieven, memories, staten en opgaven betreffende de heerlijkheid Anholt ingekomen bij G. van Riemsdijk, Keizerlijk commissaris tot de voorbereiding der organisatie van de landen vereenigd met het gouvernement van Holland, 1811. 15 stukken.

c. Minuut rapport van den Keizerlijken commissaris G. van Riemsdijk met extract uit het verbaal van den intendant-generaal van Financiën over de Hollandsche domeinen in het graafschap Bentheim, behoorende tot het rentambt van G. van Assen. Minuut missive van denzelfden over die zaak aan den commissaris-generaal van de financiën, 1813. 3 stukken.

Van Mr. C. J. A. Bichon van IJsselmonde te Rotterdam:

N°. 16. Confirmatiebrieven van de Staten van Holland en Westfriesland van 1633, 1646, 1727, 1729 en 1747; octrooi om het vicarieland, gelegen onder Langerak, te mogen verkoopen 1642 en eenige andere stukken betreffende eene vicarie op den zoeten naam Jezus-altaar in de kerk van Schoonhoven, gefundeerd door Agatha van Swieten, weduwe van Pieter Schart. 14 stukken.

Van Mr. A. Capadose te 's Gravenhage:

N°. 17. *a.* Lijst van de tractementen van de officianten, zooals dezelve door de Generaliteit sedert 1651 tot 1700 met de daarop gevolgde verhoogingen zijn betaald. 1 stuk.

b. Extract resolutiën van den Raad van State, brieven en aanteekeningen betreffende de executie tegen Hendrik Adolph Bentinck, ontvanger-generaal van de beden in Brabant in het kwartier van 's Hertogenbosch, 1722–1725. 10 stukken.

c. Extract resolutiën als voren, memoriën en copieën van andere stukken, behoorende tot de papieren van Jacob Hop. 9 stukken.

Van den heer A. A. Vorsterman van Oyen te 's Gravenhage:

N°. 18. Zegels van gemeenten, geestelijke gestichten en verschillende autoriteiten. 38 afdrukken in lak.

B. Aangekocht.

Van den boekhandelaar Martinus Nijhoff te 's Gravenhage.

N°. 19. Ter auctie van 4 April 1891.

a. Journaal, waarschijnlijk gehouden op het schip Noordholland, wegens een kruistocht naar de Antilles door de schepen Europa, Noordholland en Amsterdam, benevens een galjoot, onder bevel van lord Mordaunt, uitgezeild 30 December 1687 en teruggekeerd 8 Juli 1688. Voorin eene instructie van den kapitein Gerradt Callenburgh, als provisioneel commandeur, waarnaar de kapiteins Cuyper en Jolle Jellesz. „hun zullen hebben te reguleeren", 10 December 1687. 1 deel.

b. Journaal, gehouden bij mij Martinus Lambrechts, kapitein, commandeerende 's lands fregat van oorlog Hartenkamp, gedestineerd om te kruisen op de roovers van Salée etc. 1740 en 1741. 1 deel.

c. Eenige bijzonderheden, waargenomen op de reis naar Algiers en andere plaatsen in de Middellandsche Zee met de fregatten van oorlog de Pollux en het Hof van Sint Janskerke onder commando van den kapitein J. van Gennip, door Simon Bake, eerste chirurgijn op voornoemde schepen in de jaren 1765 en 1766. 1 deel.

d. Alphabetische index op de notulen van de kamer Zeeland der Oost-Indische Compagnie, 1749—1758. 1 deel.

e. Lijst van de schepen in soorten als bij de generale Oost-Indische Compagnie zijn gemaakt, gekocht of gehuurd, alsmede waar dezelve zijn achtergebleven, zoo verongelukt als genomen, verbrand of vermist en afgelegd, 1603—1678. Alphabetisch. 1 deel.

f. Journaal gehouden aan boord van het Oost-Indische Compagnieschip Pampus, op de reis van Gale naar Patria, 12 Maart—6 October 1690 1 deel.

g. Beschrijving van China beginnende van Jan Campenshoek liggende op de N.Br. van 26 graden 28 minuten, tot aan het Papeneiland bij de Chineezen genaamd Hontao, liggende N.Br. 30 graden 8 minuten. Ter order van den heer Commissaris Constantio Nobel, bezeild en beschreven. H. S. uit het laatst der 17de eeuw. 1 deel.

h. Gezicht op de stad Gamron, havenplaats in Perzië. Teekening uit de 17de eeuw. 1 stuk.

N°. 20. Ter auctie van 7 November 1891.

a. Dagelijks gehouden copieën der resolutiën van de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden, gebonden in twee banden over het jaar 1667, waarschijnlijk afkomstig uit een gezantschapsarchief. 2 deelen.

b. Verbaal van de heeren van Genth, van Opdam, van Heeswijk en van der Beecke, haar Hoog Mogende gecommitteerden tot de nederlegging der opgerezene differenten tusschen den keurvorst van Brandenburg en den hertog van Nieuburgh, in conformiteit van hunne resolutie van 3 Juli 1651. Copie voor den heer van Genth. 1 deel.

c. Kort verhaal van de reis van Johan Berck, ordinaris ambassadeur van de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden bij de Republiek van Venetië, beginnende 29 September 1622 met latere aanteekeningen wegens het verblijf aldaar tot Augustus 1627. Geschreven door den predikant Henricus Colvius.
Gevolgd door de beschrijving van eene reis naar het Heilige land door Herman Jansz. Spaen in 1625. 1 deel.

d. Brieven van Hendrik Mierinck, geschreven uit Amsterdam, bevattende berichten over gebeurtenissen zoo in het binnen- als buitenland, politieke-, militaire- en zeezaken etc., 1708—1715
Deze brieven zijn, blijkens eene van 12 Juni 1711, gericht aan: „Mijnheer van Hoek", waarschijnlijk Antoni van Hoek, verblijf houdende op de lustplaats Ouderhoek. Zie Zegepraalende Vecht, Amsterdam 1719 pag. 19. H. S. in quarto. 4 deelen.

e. Chronologische index op de memorialen van het Hof van Holland en Zeeland, 1428—1743. H. S. in folio. 7 deelen.

f. Rapport van de heeren Gualtherus de Raet en Willem Goes, Raden, bij commissie van het Hof van Holland en Zeeland van 11 April 1657, gecommitteerd tot het doen van informatie omtrent en het ter nederleggen van de binnen de stad Goes ontstane troebelen en onlusten, 11 April—28 Juni 1657. 1 deel.

g. Inventaris van de privilegiën, octrooien, sententiën en andere brieven, berustende in de secreete kast der stad Gouda, anno 1706. 1 deel.

h. Rekening van burgemeesters en regeerders der stad Gouda van eenige gemeene lands imposten en middelen binnen de voorz. stad ontvangen en van hetgeen van stadswege tot oorbaar van de gemeene zaak is verschoten en uitgegeven, sedert 21 Juni 1572—31 December 1574. 1 deel.

Van den boekhandelaar P. Gouda Quint te Arnhem.

N°. 21. Ter auctie van 26 October 1891:

a. Notarieele akte, waarbij François de Maigny en André de Vyer verklaren ontvangen te hebben van Gedeon van Boetselaer, ambassadeur van de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden, vijf en zeventig duizend ponden tournois, om die ter hand te stellen te Amsterdam aan den thesaurier en ontvanger van de Staten van Holland en Westfriesland Pieter Jansz. Real, 11 Mei 1623. 1 stuk.

b. Brieven, minuten en andere stukken betrekking hebbende tot de extraordinaire ambassade van de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden naar Denemarken, bestaande uit de heeren Gerard Schaep, Albert Sonck en Joachim Andrée, Juli 1644—October 1645, tot bemiddeling tusschen Zweden en Denemarken, en het verkrijgen van afschaffing of vermindering van den Sondtol, waarbij een brief van Ulrich graaf van Oostfriesland van 8 Juli 1645. Waarschijnlijk afkomstig uit de papieren van den ambassadeur Paets. 47 stukken.

c. Brief van E. L. markies de Castel Rodrigo uit Brussel aan de Staten-Generaal 25 April 1646 (niet vermeld in de resolutiën). 1 stuk.

d. Antwoord van den Raad van State in Engeland aan den extraordinaris ambassadeur van de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden Adriaen Pauw, 19 Juni 1652. o. st. 1 stuk.

e. Rapport aan de Staten-Generaal omtrent eene memorie van den commandeur van de Aldenbiesen, 24 Augustus 1655. 1 stuk.

f. Verbaal van de extraordinaris ambassadeurs van de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden van Gent, van Beuningen en de Huybert bij den Koning van Frankrijk, 1660—1662. Copie. 1 deel.

g. Order van de Gecommitteerden te velde van de Staten-Generaal, voor den luitenant-kolonel Pinsen van der Aa om onder het commandement van den kolonel Inge Nieulandt eenige compagniën te geleiden naar Wesel en daaromtrent gelegene plaatsen, 13 Juni 1668. 1 stuk.

h. Collatiebrief eener vicarie op Sint Maria- en Magdalena-altaar in de kerk van Capelle op den IJssel, 2 December 1493. 1 charter.

i. Huwelijksvoorwaarden tusschen jhr. Johan van der Does, ambachtsheer van Noordwijk, en Anna van Nijenrode, 30 Januari 1543. 1 charter.

k. Accoord tusschen de weduwe en kinderen van Johan van der Does van Noordwijk over diens nalatenschap, 6 September 1611, minuut. 1 charter.

l. Stukken afkomstig van jhr. Joan Derk van der Capellen van de Poll:

l[1]. Stukken betreffende de admissie in de ridderschap, schorsing en toelating als lid der Staten van Overijssel van J. D. van der Capellen, 1767—1781. 137 stukken.

l[2]. Brief van P. N. Arntzenius, namens het exercitiegenootschap Patriae te Amsterdam aan van der Capellen, 2 Mei 1774. 1 stuk.

l[3]. Brieven van en aan van der Capellen van Washington (copie), Livingston, Trumbull, Sullivan, Thuesinck, S. de Vries, J. Dirks, C. Bentinck en anderen, betreffende den Amerikaanschen vrijheidsoorlog 1778—1784. 69 stukken.

l[4]. Stukken betreffende het proces over de drostendiensten 1778—1783, waarbij een cahier copieën van stukken rakende deze diensten, 1631—1778. 112 stukken.

l[5]. Concepten en aanteekeningen van van der Capellen, copieën van resolutiën van de Staten van Overijssel en andere stukken betreffende allerlei onderwerpen, augmentatie van landtroepen, Schotsche brigade, admiraliteiten, jacht, etc., 1782—1784. 54 stukken.

l[6]. Aanspraak van van der Capellen als kolonel van het schuttersgenootschap te Zwolle, 19 Januari 1784. 1 stuk.

Van den boekhandelaar E. J. Brill te Leiden.

N°. 22. Ter auctie van 16 October 1891.

Afkomstig uit de autographenverzameling van jhr. C. J. Beeldsnijder.

Verzameling van 2570 facsimilés van handteekeningen van vorsten en vorstinnen zoo uit het huis van Oranje-Nassau als Fransche, Duitsche en andere, regeeringspersonen, krijgsoversten zoo te land als ter zee, geleerden, kunstenaars etc.
In alphabetische orde ingebonden in twee serieën deel 1—4 en 5—7, en twee deelen supplement niet alphabetisch. 9 deelen.

Van de boekhandelaren G. Theod. Bom en Zoon te Amsterdam.

N°. 23. Ter auctie van 14 December 1891.

Zegel van de Staten van Holland en Westfriesland voor Vianen en Ameide, 1741. Afdruk in lak.
Twee schepenbrieven van Uitgeest met het dorpszegel, 1783.
Zegel van E. Jacobsen, 1627.
Zegel van Ariaensz.

Van de boekhandelaren Frederik Muller & C°. te Amsterdam.

N°. 24. Ter auctie van 15 December 1891. (Cabinet Slagregen):

a. Brief van Gov. Brasser, extraordinaris gedeputeerde bij de hertogen van Brunswijk en Lunenburg aan den griffier van de Staten-Generaal, 15 April 1672. secreet. 1 stuk.

b. Quitantie gegeven door de extraordinaris ambassadeurs in Engeland Alexander Schimmelpenninck van der Oye, Nicolaas Witsen, Willem van Nassau, heer van Odijk, Arnout van Citters en Everard van Weede wegens eene som van 6250 ponden sterling, zijnde een gedeelte van de 600,000 ponden st. bij akte van het parlement aan de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden toegestaan voor hunne hulp tot het komen van Koning Willem tot deze natie, voor hunne bevrijding van het pausdom en arbitraire macht etc., 8 Januari 1689. 1 stuk.

c. Brieven aan Joan van den Berg, gedeputeerde van de Staten-Generaal te Brussel, gedurende de jaren 1707—1716; waarbij nog eenige van lateren tijd. 53 stukken.

d. Extract resolutiën en brieven van de Staten-Generaal en copieën van memoriën en brieven behoorende tot het archief van de Gedeputeerden van die Staten te Brussel, 1668. 15 stukken.

e. Extract resolutiën en copieën van brieven van en aan de Staten-Generaal, copieën van instructiën, waaronder afkomstig uit gezantschaps archieven, 1571—1709. 30 stukken.

f. Copieën van tractaten en capitulatiën, 1598—1672. 5 stukken.

g. Brieven aan Christiaan Huygens, secretaris van den Raad van State, 1598, 1610, 1613.
Brieven van S. van Slingelandt, secretaris van den Raad van State, 1705, 1706. 5 stukken.

h. Plan de défense par la province de Groningue et Ommelanden,

l'orsqu'un ennemi vient de l'Evêché de Munster, geteekend R. Rummerinck, major-ingenieur, 6 Juin 1785. 1 stuk.

i. Commissie voor kapitein Jan Pietersz. Vermeulen tot het toerusten van een schip van oorlog, tot bescherming van koopvaarders, gegeven door den Prins van Oranje, als admiraal-generaal van der zee dezer Nederlanden, Vlissingen 10 Augustus (1583?)
Zie omtrent deze bevoegdheid de resolutiën van de Staten-Generaal van 18 Juni 1581 en omtrent het jaartal Gachard, correspondence de Guillaume le Taciturne, V. p. 166. 1 stuk.

k. Brief van den kapitein Claes Marijnisse Yunnebol aan de admiraliteit op de Maze, 15 September 1622. 1 stuk.

l. Brieven en extract-resolutiën van de Staten-Generaal, gericht aan de admiraliteit op de Maze, 1615, 1631, 1658, 1665, 1673, 1674, 1677, 1683, 1686, 1693, 1701. 49 stukken.

m. Brieven aan de admiraliteit van Zeeland van:
Goossen Schaffer tot Uithuizen, lid van de Staten-Generaal van 24 Juli 1629.
Frederik Hendrik, prins van Oranje, 11 Februari 1640.
Gerhard baron van Pelnitz, extraordinaris afgezant van den keurvorst van Brandenburg naar Engeland. 22 Juni 1660. 3 stukken.

n. Brieven en extract-resolutiën van de Staten-Generaal gericht aan gemelde admiraliteit 1619–1781. 11 stukken.

o. Brieven aan eene der admiraliteiten van:
de Fransche ambassadeurs Boyssize en Dumaurier over het nemen van een Fransch schip. 10 Januari 1619.
Albert Joachimi, Nederlandsch ambassadeur in Engeland, 23 September 1650.
van Vrijbergen, extraordinaris Envoyé te Brussel, 29 April 1670.
J. E Tenbroeck (waarschijnlijk een ambtenaar der convoijen en licenten), Zutphen 19 November 1708. 4 stukken.

p. Nota van den vice-admiraal J. W. de Winter, graaf van Huissen, geschreven te Parijs, 8 Februari 1812. 1 stuk.

q. Brief van Jacob van Borssele van der Hooge aan den Prins van Oranje. Dinant 16 Juli 1674. 1 stuk.

r. Brieven van den extraordinaris envoyé van den Prins van Oranje aan het Hof van Spanje Chieze aan den Prins en aan andere personen 1674, 1677 en drie brieven van zekeren du Breuil, 1686. 10 stukken.

s. Brief van zekeren Motenfue aan den Prins van Oranje, z. d. 1 stuk.

t. Copieën van de brieven van den elect en den officiaal van Utrecht van 1 Mei 1289, betreffende de onderwerping der Westfriezen aan graaf Floris de Vde, gediend hebbende bij een in 1517, onder bemiddeling van den Koning van Frankrijk gevoerd proces tusschen Karel koning van Spanje en den hertog van Gelre over het bezit van Friesland. 3 stukken.

u. Memorie van rechten, vraagpunten en antwoorden in het geschil tusschen Frederik van Rechteren, weduwnaar van Cunigund van Asperen en Elburg van Asperen, gehuwd hebbende Rutger van den Boetselaer, over de heerlijkheid Asperen, met daaronder gestelde verklaringen van Wijmarus de Wacht, legum doctor, Lambertus van den Langenhove, decretorum doctor en Fastrardus Bareit, legum doctor, tusschen 1436 en 1441. 1 stuk.

v. Copie van de akte van verkoop door Philips, koning van Spanje, graaf van Holland, van de hofweide van het huis van der Nyenburch, genaamd Schaapsvenne, 13 Juni 1558. 1 stuk.

w. Brieven van Johannes Rothe uit Amsterdam, schrijver van onderscheidene pamfletten over godsdienst en tegen den Prins van Oranje, aan den Raadpensionaris Fagel, 1674—1677. 4 stukken.

x. Brieven van Coenraad van Beuningen, pensionaris van Amsterdam, waarschijnlijk aan den Raadpensionaris Fagel, 1681. 2 stukken.

ij. Brieven aan en van de Staten van Holland en Westfriesland, extract resolutiën etc. over verschillende zaken, 1583—1685. 18 stukken.

z. Stukken van verschillenden aard betreffende steden en particulieren in de provincie Holland, uit de 16de tot 18de eeuw, waaronder eene instructie voor de Gecommitteerden van Hoorn gaande op de aanstaande dagvaart in den Hage van 17 Augustus 1591. 31 stukken.

aa. Stukken afkomstig uit het archief der gemeente Lexmond: scabinale akten, conditiën van verpachting en verhuring van uiterwaarden, en van verkoop van roerende goederen, processtukken, rekening van den polder Lakerveld, 1657, uit de 17de en 18de eeuw. 59 stukken.

bb. Twee verklaringen van F. L. van Brederode van Bolswart, drossaard, en gerechte van der stede van Ameide over het onder-

water zetten, op last der regeering, in den zomer van 1672 van de landerijen onder de schoutambten van Lexmond, Achthoven en Lakerveld, 16 November 1675. 2 stukken.

cc. Marschorder van den Gouverneur-Generaal H. W. Daendels, geteekend Solo, 16 Augustus 1808. 1 stuk.

dd. Brief van den hertog van Brunswijk, waarschijnlijk aan een bewindhebber der West-Indische Compagnie over het bezoeken van de koloniën Essequebo en Demerary door fregatten naar Suriname bestemd, 28 December 1772. 1 stuk.

ee. Memoriè van Jan Verveer over zijn bestuur als gouverneur van het Hollandsche gedeelte van de eilanden St. Martijn en Saba en de gebeurtenissen aldaar sedert Maart 1807—November 1812. 1 stuk.

ff. Ordonnantie van Maximiliaan van Egmond graaf van Buren, stadhouder van Friesland, Groningen en Overijssel wegens betaling van 1000 ₶ aan den schout van Deventer, 2 Juli 1542. 1 stuk.

gg. Brief van Christiaan, prins van Anhalt, aan den heer van Wijckfort, resident van den landgraaf van Hessen te 's Gravenhage, 22 Juli 1652. 1 stuk.

hh. Contract tusschen den prelaat van het Godshuis van St. Bernard te Antwerpen en den markies van Bergen-op-Zoom, gesloten bij tusschenspreken van den prelaat van Vilers en den Prins van Oranje over de tienden in het bedijkte land genaamd Heer Jansland of Nieuw-Gastel, in de jurisdictie van den dorpe en heerlijkheid van Oudenbosch, met de handteekeningen van de contractanten en scheidslieden en van al de conventualen van Sint Bernard, 13 April 1564. 1 stuk.

ii. Request van den kolonel-kommandant en andere officieren aan de heeren Abbema, de Witt, Boetselaer, van Hoey en de Kock, uitmakende den Raad van administratie van het Fransch vreemdelingenkorps. Duinkerken 30 Augustus 1792. 1 stuk.

kk. Brieven van verschillende personen zonder adres en andere papieren van minder belang, gevonden tusschen de bovengemelde stukken, 1517—1746. 41 stukken.

Van den koopman Remmerswaal te 's Gravenhage.

N°. 25. West-Indische paskaart, vertoonende, behalve Europa's zuidelijkste, alle de zeekusten van Afrika, begrepen in het octrooi van de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden aan de gene-

rale West-Indische Compagnie. Beschreven door A. Jacobsz, Gedrukt op perkament. 1 stuk.

Van den koopman Blok te Amsterdam.

N°. 26. Minuut missive aan den baron de Liliënroot z. d. 1 stuk.

Van den heer A. A. Vorsterman van Oijen te 's Gravenhage.

N°. 27. *a.* Verhaal (gelijktijdig) van de inneming van het slot van Muiden op 31 Juli 1650.
Afkomstig uit de auctie Scheltus van Kampferbeke. 1 stuk.

b. Brieven van den Raad van State, van den admiraal Aert van Nes, van Cornelis de Wit aan admiraliteits colleges, 1629, 1633, 1639, 1647, 1666. 6 stukken.

C. In bruikleen ontvangen:

Van den heer J. D. Baron van Wassenaer van Rosande te 's Gravenhage:

N°. 28. Het huisarchief der familie van Wassenaer.

I. Jacob van Wassenaer.

a. Huwelijks voorwaarden met Jacoba barones van Liere, 1 September 1668. 2 charters.

b. Ordonnantie voor eene door de familie van Wassenaar ingestelde orde en college genaamd Tombago, 16 Mei 1703 en een brief daarover. 2 stukken.

II. Willem van Wassenaer-Duvenvoirde.

Ambten en bedieningen.

a. Commissiën en aanstellingen: als vendrig der gardes te voet 1686, vendrig van Z. M. lijfcompagnie 1689, kapitein der gardes te voet 1690, kolonel te voet 1695, kapitein van Z. M. gardes 1699, gouverneur van Willemstad 1703, brigadier van de infanterie 1704, majoor der gardes te voet 1709, sergeant-majoor of wachtmeestergeneraal 1709, sergeant-majoor van het regiment gardes te voet 1709, gouverneur van Bergen-op-Zoom 1714, luitenant-kolonel der gardes te voet 1715 en 1716. 9 charters en 5 stukken.

Als officier van de infanterie.

b. Staat van het kampement op de Mookerheide 1686, journaal van de campagne naar Engeland (compagnie van Wassenaer) 10 October 1688—29 Maart 1689, afteekening van den slag van Fleurus 10 Juli 1690 met beschrijving, relaas van het gevecht bij Steenkerken 3 Augustus 1692, lijst van gevangenen, gesneuvelden en gewonden in den slag bij Neerwinden 29 Juli 1693, ordres van bataille in veldslagen, lijsten van troepen ook in Ierland 1699 - 1704.
Teekening van den zeeslag bij kaap Bevezier 10 Juli 1690, lijsten van schepen zoo van de vereenigde vloten van Nederland en Engeland als van de Fransche.
Lijsten van Hollandsche en Fransche generaals. 88 stukken.

c. Memorie van het gebeurde in de campagne van 1704, het beleg van Leuven 1705, dagverhaal van den veldtocht in 1711 en andere stukken rakende de campagnes van 1704—1711. 27 stukken.

d. Acten omtrent het regelen der rangen in het regiment gardes en lijsten van de officieren van dat regiment, extract-resolutiën van den Raad van State, reglementen en een advies van van Wassenaer op een ontwerp-ordonnantie voor de schutterij van Haarlem 1684—1717. 15 stukken.

Als Ridder en Commandeur van de Ridderlijke Duitsche orde.

e. Acten van recommandatie van Floris Borre van Amerongen en admissie 23 Mei 1674. o. st.
Commissiën als commandeur van Schooten 25 October 1699, van Leiden en Katwijk 16 Maart 1702, van Dieren 6 November 1708. 4 stukken.

f. Verschillende resolutiën van de balije van Utrecht en eenige andere stukken. 18 stukken.

g. Rekeningen van R. Reytsma, rentmeester van de commanderie van Schooten 1699—1702.
Rekeningen van Carolus Boers, rentmeester der commanderie van Leiden en Katwijk 1704 - 1708.
Staten van de admodiatie-penningen van de goederen van de commanderie van Dieren door Arnold Bömer, rentmeester 1709—1720, de drie laatste overgeleverd aan de douairière van Wassenaer. 84 stukken.

Familiebetrekkingen en bezittingen.

h. Huwelijksvoorwaarden met Hermelina Petronella barones Schaep 20 Maart 1699; opgave van de geboorte en het overlijden

hunner kinderen 1699—1718. Inventaris van goederen, testamenten etc. 1675, 1699, 1701, 1707, 1720, 1743, 1748. 12 stukken.

i. Rekening van Sebastiaan van Loo, rentmeester van het adellijk huis den Dam 1694 1696 en van Willem en Diederik Havius wegens de goederen van Hermelina Petronella Schaep 1684—1690, 1699 - 1700. 3 stukken.

k. Staat van waardeering van de havezate den Dam, opgaven van ontvangsten en uitgaven, quitantiën etc. 1677—1743. 24 stukken.

l. Stukken behoorende tot de laatste instantie van een proces in appel tusschen Willem van Wassenaer Duvenvoorde en Johan Diederik, Mattheus en Anna Constantia Hoeuft, waarbij overgelegd sententie van het Hof van Holland van 7 November 1704 en dictum van den Hoogen Raad van 30 Juni 1706, over de nalatenschap van Maria Elisabeth Schaep (beëindigd bij dictums van den Hoogen Raad van 28 Juli 1707 en 3 October 1708). 114 stukken.

m. Quitantiën wegens de begrafenis van zijn zoon Jacob Herman Juni—Augustus 1724.
Testament van zijn zoon Assuerus Arent 3 Februari 1729.
Testament van Anna Cornelia Martina Van Baerle, douairière van zijn zoon Jacob Emmery 29 Februari 1728, memorie wegens hare nalatenschap 26 April 1735, acte van acquit voor den voogd harer kinderen Frederik Hendrik van Wassenaer 3 Mei 1746.
Rekening van de executeurs van het testament van zijne dochter Louisa Emilia 21 Maart 1763. 18 stukken.

III. Johan Gerrit van Wassenaer.

Ambten en bedieningen.

Als officier van de Marine.

a. Rapporten wegens zijn commando van een eskader schepen, vereenigd met die van Z. M. van Groot-Brittanniën 1705 en 1706, 1707 en 1708.
Copiebrief van den Koning van Spanje 20 Juli 1706.
Secreete resolutiën van de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden 23 October 1706, 26 Juni 1708.
Consideratiën wegens het saluut aan Fransche schepen.
Resolutiën van scheepskrijgsraden 1706—1708. 12 stukken.

Familiebetrekkingen en bezittingen.

b. Zijn testament 29 October 1723, en dat van zijn zoon Jacob Jan 16 Juli 1728, en stukken rakende scheiding van diens nalatenschap 1729. 14 stukken.

IV. Carel Lodewijk van Wassenaer.

Ambten en bedieningen.

Als officier van de cavalerie.

a. Bericht omtrent het gevecht tusschen Elixem en Hackendoren 18 Juli 1705. 1 stuk.

b. Extracten uit oorlogstijdingen aan den hertog van Marlborough en Gedeputeerden te velde medegedeeld Mei—September 1707. 36 stukken.

c. Brief van den slag van Almanza 27 April 1707. 1 stuk.

d. Verslag van hetgeen in Catalonië is voorgevallen Juni 1712—Juni 1713. 1 stuk.

e. Resolutiën van den Raad van State, minuten van en brieven aan den kolonel van Wassenaer, van Albemarle, van Slingeland, van Borsselen van der Hooge, Jacob Hop en anderen; patenten van de Staten-Generaal en van Gedeputeerde Staten van Gelderland en Overijssel, marsch orders betreffende zijn regiment dragonders na zijn terugkeer uit Catalonië 1713, 1714. 55 stukken.

f. Verschillende leger- en regimentsorders 1712 - 1746. 9 stukken.

g. Orders, beschikkingen en opgaven betreffende het Duitsche leger 1739—1743.
Traité des fortifications. z. d. 6 stukken.

Als Commandeur der vesting 's Hertogenbosch 2 Januari 1720.

h. Extract-resolutiën van de Staten-Generaal en van den Raad van State gericht aan de gouverneurs, commandeurs en andere hootdofficieren aldaar 1668—1718.
Deze stukken zijn waarschijnlijk in zijne qualiteit als commandeur onder zijne berusting geweest en later gebleven. 432 stukken.

Als lid van de Ridderschap van Holland 27 October 1727.

i. Minuut-verbaal van de Gecommitteerden tot inspectie van de St. Aagten- en Assendelver dijken 17 Januari 1733, en resolutiën van de Staten van Holland en andere stukken betreffende deze zaak 1732—1733. 10 stukken.

k. Gedrukte stukken rakende de besmettelijke veeziekte in 1744. 3 stukken.

Als hoogheemraad van Delfland, 9 Maart 1729.

l. Aanteekeningen en stukken betrekking hebbende tot de notulen van het college van Dijkgraaf en Hoogheemraden 1729—1749.
Borderellen op de rekeningen van de rentmeesters der Oostambachten van Delfland 1728—1752.
Als voren van de Acht Westsluizen 1728—1752.
Institutie of erectie van het college van hoofdingelanden van Delfland 12 Januari 1591. Gedrukt. 131 stukken.

Familiebetrekkingen.

m. Geslachtlijst van de burggraven van Leiden en geschiedenis van het huis van Wassenaer, met copie. 2 deelen.

n. Zijn gekleurd wapen met vier gekleurde kwartierwapens. 1 stuk.

V. Frederik Hendrik van Wassenaer.

Ambten en bedieningen.

a[1]. Commissiën en andere stukken betreffende aanstelling en ontslag: als vendrig 1719, Raad in het Hof van Holland 1724, Hoogheemraad van Rijnland 1739, Baljuw en Dijkgraaf van het land van Altena en Schout van Woudrichem 1750, Baljuw en Dijkgraaf van Rijnland 1751, President en Lid van den domeinraad van den Prins van Oranje 1751, 1766, en Hoofdingeland van Delfland van wege de Prinses Gouvernante 1754. 6 charters, 6 stukken.

a[2]. Brieven van den Prins van Oranje, Willem de vierde 1734—1751.
Als voren van Anna van Engeland, Prinses gouvernante 1752, 1754.
Als voren van den Hertog van Brunswijk 1759—1765. 71 stukken.

Als Raad in den Hove van Holland.

b. Aanteekeningen van pleit-memoriën, libellen en andere stukken betreffende processen; geschreven en gedrukt 1726—1738. 15 stukken.

c. Geschreven en gedrukte stukken betreffende eene voor den Hoogen Raad gevoerde procedure door Mr. Willem Pesters, griffier van den Hove van Utrecht, en Hendrik Pesters, burgemeester van Maastricht, appellanten ten behoeve van Mr. Jacob Pesters, tegenwoordig gedetineerde van eene crimineele sententie door het

Hof van Holland den 17 Januari 1735 ten zijnen laste gewezen. Sententie van den Hoogen Raad 30 Juli 1735. 20 stukken.

d. Extracten uit de resolutiën van het Hof betreffende de Societeit van 's Gravenhage 1603 1716. 2 stukken.

e. Memoriën omtrent de gepretendeerde bevoegdheid van het Hof tot berechting van lesiën aan gepriviligeerde personen in den Haag gedaan. 2 stukken.

f. Resolutie van het Hof rakende het nemen van zijn afscheid 26 October 1739. 1 stuk.

g. Kort begrip der verhandeling van het recht en gebruik der lijfgevechten en kampstrijden bij den ouden Hollanderen en hunne graven in zwang, met eene afbeelding van het kamp.
H. S. afkomstig van Alkemade en van der Schelling, in kwarto. 1 deel.

h. Behandeling van het kamp-recht, de aloude en opperste rechtsvordering van den Hove van Holland onder de eerste graven, door Cornelis van Alkemade, Delft 1699. Doorschoten exemplaar in folio ingebonden, met aanteekeningen bestemd voor den derden druk, bezorgd door mr. P. van der Schelling. 1 deel.

Als lid van de Ridderschap van Holland, beschreven 12 Juli 1727.

i. Index op de resolutieboeken van de Ridderschap zooals die in den jare 1745 gevonden konden worden. 19 losse vellen.

k. Project aanteekening van de Ridderschap op eene resolutie van de Staten van Holland van 23 Maart 1756 nopens een door Engeland gevraagd secours van zes duizend man, overgebracht in het secreet besogne van 2 April 1756, copieën van brieven waarschijnlijk door hem aan de leden van de vroedschap van verschil lende steden daarover geschreven en eenige antwoorden daarop. 18 stukken.

l. Brieven uit Hoorn, Bovencarspel en Leek over de Westfriesche zeedijken 1748, 1749. 4 stukken.

Als lid van de Staten van Holland wegens de Ridderschap 1737.

m. Gedrukte en geschreven extract-resolutiën van de Staten, copieën van verschillende stukken, aanteekeningen etc., betreffende zijn lidmaatschap der commissie voor de educatie van Zijne Hoogheid 1759, diens installatie als stadhouder 1766, militaire zaken, extracten uit de staten van Oorlog, landsmagazijnen, admiraliteiten, Oost-Indische Compagnie, rechtszaken, kerkelijke zaken, kapittel

ten Hoogenlande te Leiden, heerlijkheden en steden, pachters etc. 86 stukken.

n. Als voren rakende de Financiën van Holland en derzelver redres. 102 stukken.

o. Als voren omtrent verschillende onderwerpen. 49 stukken.

o[2]. Staten van het „Rendement der ambten" in de provincie Holland. 1 deel.

Als Hoogheemraad 1739 en Baljuw en Dijkgraaf van Rijnland 14 October 1751.

p. Stukken behoorende bij een crimineel proces gevoerd door den Baljuw van Rijnland en den Procureur-Generaal van Holland als gevoegde tegen Jacob de Man, marktschipper van Zevenhoven op Leiden en Amsterdam wegens het opmaken eener valsche verklaring. Crimineele sententie van het Hof van Holland van 20 December 1765. 18 stukken.

q. Memorie aangeboden door de kalkbranders van Rijnland om van Zijne Hoogheid te verkrijgen onderzoek door neutrale personen van de bruikbaarheid van hunne schulp- en steenkalk voor de fortificatie- en andere landswerken, met copie request aan Zijne Hoogheid en van een request en bijlagen met hetzelfde doel op 30 October 1747 aan Gecommitteerde Raden van Holland overgegeven en waarop tot nog toe geen dispositie is gevallen. 25 stukken.

r. Keur op de depopulatie van de duinen. z. d. 1 stuk.

Als Drossaard en Dijkgraaf van Gorinchem en den lande van Arkel 26 October 1751.

s. Ordonnantie op het stuk van de jacht in den lande van Arkel 15 September 1749, extracten uit de publicatie-boeken van Gorinchem, waarschuwingen etc. betreffende de jacht en visscherij onder Gorinchem en den lande van Arkel. 14 stukken.

Als Baljuw en Dijkgraaf, alsmede Schout van Woudrichem en den lande van Altena 13 Maart 1750 2 December 1751.

t. Acte van admissie als burger en poorter en van tolvrijheid, hem door Burgemeesters en Regeerders der stad Woudrichem in een zilveren doos aangeboden 22 April 1752. 2 stukken.

u. Minuut commissie voor zijn substituut Diederik van Helden, en brief daarover aan de regeering van Woudrichem. z. d.
Resolutie van Gecommitteerde Raden van Holland wegens het

ambtgeld 18 Maart, en acte van verpachting van de civile boeten binnen zijn ressort 26 Maart 1750.
Nominatiën van regeeringsleden en andere stukken betreffende de stad Woudrichem 1750.
Reglement voor dijkgraaf, heemraden, penningmeester etc. van den lande van Altena 14 April 1665. Waarschuwing van den baljuw 10 Mei en van burgemeesters en regeerders van Woudrichem 13 Mei 1750 tegen het ontheiligen van den dag des Heeren. Gedrukt.
Ordonnantiën en publicatiën op het stuk van de jacht 1750, 1751. Geschreven en gedrukt.
Liquidatiën met zijn substituut en andere financieele stukken 1750, 1751. 52 stukken.

Als Baljuw en Schout van 's Gravenhage 30 November 1751.

v. Copie aanspraak van den Magistraat van 's Gravenhage, bij de verheffing van den Prins van Oranje tot stadhouder 1766.
Memorie over het gezag van de Vroedschap 1766. Gedrukt.
Lijst van geconfineerden in het tuchthuis 1769.
Spotschriften tegen Haagsche personen. 8 stukken.

Als Lid en President van den Raad der domeinen van den Prins van Oranje 18 Januari 1751.

w. Consideratiën over de instelling en gesteldheid van den Raad.
Instructiën voor den Raad 30 Januari 1652, voor den raad, griffier, auditeuren, commiezen en klerken der geëxtradeerde domeinen 19 December 1731, voor den raad en den griffier 2 October 1758.
Instructie voor de rentmeesters 16 Januari 1679. Gedrukt.
Propositie om de besognes in den raad en de commissiën naar de domeinen te bekorten en te bevorderen. z. d.
Resolutie van den Raad op het bewaren van de archieven 22 November 1770. 11 stukken.

x. Resolutiën van den domeinraad en de Staten-Generaal en andere stukken betreffende het overlijden en de begrafenis van Prins Willem de Vierde 1751, 1752, de begrafenis van de Prinses-Gouvernante 1759 en het huwelijk van Prinses Carolina 1759. 11 stukken.

ij. Brief van den Prins van Oranje van 6 Augustus 1750, waarbij deze aan hem toezendt de consideratiën van den geheimraad van der Luhe, over de vraag hoe bij het regelen van de erfopvolging in de gezamenlijke Z. H. toegevallene, in het Duitsche Rijk gelegene Nassau-Catzenelnbogensche landen, zooveel mogelijk de Duitsche en Nederlandsche rechten in overeenstemming zouden

zijn te brengen, met zijne opmerkingen, eenige andere stukken en inventaris. 16 stukken.

z. Brieven en memoriën van den Raad J. M. d'Ortho, betreffende het proces tusschen het huis van Oranje en den Prins van Isenghein over de goederen gelegen in Luxemburg, Brabant en Bourgondië 1751—1753. 25 stukken.

aa. Peiling van de dijken van de Vijfheerenlanden 1751; projecten tot het maken van een overlaat van de Lek langs den Diefdijk op de Linge, memoriën van de landmeters Melchior Bolstra en Veltjes en van professor Lulofs, en andere stukken betreffende de verbetering van de rivier de Lek en de ontlasting van de Vijfheerenlanden, waarbij de Prins van Oranje als Graaf van Buren en Culenborg belang had 1741—1764. 38 stukken.

bb. Extract-notulen van den Raad en copiebrieven aan den Thesaurier wegens aanritspenningen van drie bataljons Duitsche troepen 1749.
Memorie over maatregelen tot administratie der domeinen van Zijne Hoogheid genomen September 1751.
Memorie van den raad Boemer op het redres van Zijne Hoogheids financiën en domeinen, met bijlagen 27 Juli 1752.
Generale staat van Zijne Hoogheids jaarlijksche inkomsten, berekend door den thesaurier van der Straaten, benevens de uitgaven van de hofhouding 1750.
Uittreksel van het rapport van de raden de Beaufort en Boemer wegens het in bezit nemen en liquideeren der restanten en archieven der van den Koning van Pruissen gekochte domeinen Juni 1754.
Extractresolutie van den Raad van 12 Februari 1766 en andere stukken betreffende de actiën van den Prins in de Oost- en West-Indische Compagnie.
Reglementen en ordonnantiën op het stuk van de rechten en salarissen van de commissiën en andere acten af te geven door den secretaris en griffier 1681, 1729, 1730.
Eenige financieele stukken van weinig belang. 50 stukken.

cc. Copie-brief van de regeering der stad Breda aan den domeinraad en resolutie van de Staten van Holland en Westfriesland omtrent het graven van een kanaal van Terheiden naar den Moerdijk 1751.
Stukken rakende de bezwaren van den domeinraad tegen de publicatie van den Raad van State van 19 Mei 1751, in de baronie van Breda afgekondigd, omtrent het verleenen van octrooien voor grossierderijen, fabrieken etc.
Missive van den rentmeester der domeinen C. van Naerssen over

het drukken van de classicale wetten der stad en baronie van Breda, met copien van die wetten 12 Juni 1751.

Brieven van den president van den Raad en van den Rentmeester C. van Naerssen wegens het oprichten van een kousenfabriek te Breda door Fransche emigranten, met lijsten 1752.

Adviesen van Mr. Johan van Breugel en Jacob Carel Reigersman omtrent de vraag of appel van eene sententie van het gerecht van Prinsland op de hoofd- en leenbank van Breda geschieden kan 21, 24 Februari 1761.

Contract omtrent de postkantoren te Breda en Eindhoven tusschen den eersten commissaris van de posterijen in Holland en West-friesland en den Raad der domeinen 1 Juli 1762. Gedrukt.

Minuut-request aan den Prins van Oranje 29 Juli 1769, waarbij hij voor zijn zoon Willem Anne om den opengevallen post van drossaard van Breda verzoekt, daarvoor aanbiedende de som van f 50,000 à f 55,000, met memoriën van inkomsten en andere stukken.

Memoriën omtrent verschillende rechten van den Baron van Breda. 36 stukken.

dd. Stukken betreffende een geschil tusschen den Rentmeester-Generaal der domeinen van Brabant en den Rentmeester en Drossaard van de baronie van Cranendonk en Eindhoven, wegens den schouw over de rivier de Dommel, door eerstgemelden in 1750 gevoerd in strijd met het recht van Zijne Hoogheid als Baron om den pegel te stellen, de schouwen te doen voeren en deswegens placaten en reglementen te maken 1750, 1751. Met retroacta: Overslag van den molen te Gennep 1678, pegel aldaar 1707, pegel voor den Stratumschen watermolen 1735, 1736. 68 stukken.

ee. Extract-notulen en andere stukken betreffende het heffen van tol- of weggeld te Eindhoven 1752. 5 stukken.

ff. Bericht van den raad Boemer aan den Raad der domeinen over den tegenwoordigen staat en de behandeling van het domein Prinsland 1750 (onvolledig). 1 stuk.

gg. Copie-missive en bijlagen van den Raad van Brabant aan de Staten-Generaal omtrent eene remonstrantie, door de Raden van Zijne Hoogheid ingediend, zich beklagende over eene door gemelden raad ingestelde procedure tegen den baljuw van Steenbergen, in strijd met de rechten van Zijne Hoogheid als Baron 23 Mei 1759. 1 stuk.

hh. Extract uit het verbaal en memorie wegens het domein van Culenborg 1752. 2 stukken.

ii. Concept-verbaal wegens de vaststelling der limieten tusschen

de jurisdictiën van Geertruidenberg en Raamsdonk door Commissarissen uit den Raad der domeinen en den ambachtsheer van Raamsdonk, met aanmerkingen. 2 stukken.

kk. Missive van den Secretaris van Vlissingen omtrent de superscriptiën van brieven van en aan den domeinraad 20 October 1767. 1 stuk.

Als commissaris met Mr. Willem Pauw, Raad in den Hoogen Raad, tot het veranderen van de regeering der steden in Holland.

ll. Haarlem. Publicatiën van den Prins van Oranje op de regeerings-verandering 5 October 1748. Gedrukt.
Eenige geschreven en gedrukte stukken omtrent deze zaak. 17 stukken.

mm. Leiden. Publicatie op de regeerings-verandering 18 October 1748. Gedrukt.
Brief van van Roijen aan de commissarissen, request aan de burgerij, ordonnantie voor de schutterij en voor den krijgsraad daarvan met publicatie 1749. Gedrukt.
Vroedschapsresolutiën en stukken rakende het ceremonieel bij de ontvangst van de Prinses-Gouvernante 1754. 12 stukken.

nn. Gorinchem Publicatie op de regeerings-verandering 9 November 1748. Regeeringslijst 1750. Gedrukt.
Publicatie ter zake van oneenigheid over een door den magistraat ingevoerde belasting op de huizen 13 November 1748.
Extract-resolutiën van de vroedschap 1692—1750.
Instructie voor den pensionaris Mr. Nicolaas de Gijselaer 12 December 1746, en resolutiën omtrent dien persoon 1746—1750.
Diverse gedrukte ordonnantiën en publicatiën van burgemeesteren en regeerders, waarbij artikelen tot oprichting van eene officianten- en burgerweduwebeurs 1749.
Brieven betreffende de beroeping van een predikant 1749.
Brief betreffende het St. Nicolaas- of kramersgilde, lijst der dekens 1749, copie gildebrief 1501.
Diverse brieven en requesten 1748—1756.
Rekeningen van verteeringen van de commissarissen. 60 stukken.

oo. Schoonhoven. Publicatie op de regeerings-verandering 20 November 1748. Gedrukt.
Beschikking van den Prins van Oranje op twee requesten door gecommitteerden uit de burgerij aan burgemeesteren en regeerders aangeboden 19 November 1748.
Stukken rakende nominatiën en electien, contracten tusschen

electeuren en vroedschappen daarover 1756, 1757, extract-notulen, brieven, lijsten van nominatiën 1753—1757.
Verzoek van koekbakkers omtrent hun aanslag in het middel, vervangende de afgeschafte pachten 1751.
Diverse brieven rakende klachten over den baljuw Gerbrand Elias 1748—1755.
Brieven van en over Jan Anthony Klemrink, notaris en procureur 1757 en diens ontslag in 1763. 53 stukken.

pp. Brielle. Publicatie op de regeerings-verandering 15 December 1748. Regeeringslijst 1750. 2 stukken.

qq. Minuut van een brief aan den Prins van Oranje over hunne zending in Noordholland 1 Juni 1849. 1 stuk.

rr. Alkmaar. Publicatie op de regeerings-verandering 19 Mei 1749. Reglement voor het timmermansgilde 1751. Gedrukt. 2 stukken.

ss. Hoorn. Regeeringslijsten 1750—1754. Gedrukt.
Brieven van Pieter Binkhorst, secretaris van 's lands vloten en raad en vroedschap van Hoorn 1748—1750 en eenige andere stukken. 23 stukken.

tt. Medemblik. Publicatie op de regeerings-verandering 19 Mei 1749, regeeringslijsten 1751-1753. Gedrukt.
Brieven van Mr. Jan Nobelingh, burgemeester en van de regeering 1752—1759. 24 stukken.

uu. Enkhuizen. Publicatie op de regeerings-verandering 19 Mei 1749, regeeringslijsten 1749, 1751—1755, 1758, 1759. Gedrukt.
Brieven van C. T. Duivenszn., P. du Puy, Mossel van Stralen, vroedschappen, C. J. Vaillant, secretaris 1749-1757. 40 stukken.

vv. Edam. Regeeringslijsten 1751, 1753, 1756, 1758. Gedrukt.
Extracten uit de notulen van vroedschappen 1751, 1755, 1757.
Brieven van de secretarissen G. Beeldsnijder en Herman Boot 1753—1757. 28 stukken.

ww. Purmerende. Twee requesten van de ingezetenen aan den Prins van Oranje met het antwoord. Gedrukt. 1748, 1749.
Extracten uit de notulen van de vroedschappen 1749, 1754, copie-missiven van burgemeesteren en schepenen, minuutmissiven van den heer van Wassenaer 1753.
Brieven van W. Blijdenbergh, vroedschap, en W. van Neck, burgemeester 1754.
Aanteekeningen over de sessie van Purmerend in de Generaliteitsrekenkamer 1608—1736, met retroacta.
Schikkingen met de steden Edam en Monnikendam over het be-

kleeden van het dijkgraafschap van de Purmer 12 September 1753. 19 stukken.

xx. Monnikendam. Regeeringslijsten 1751, gedrukt; brief van den hoofdofficier Teerhuis 1750. 2 stukken.

Als commissaris tot regeling van geschillen tusschen stedelijke regenten.

yyy. Commissie van den Prins van Oranje van 8 November 1747, waarbij hij gelast wordt te Rotterdam eene aan de regeering dier stad door een gedeelte der burgerij afgedwongen publicatie op het verkoopen der ambten in te trekken met daartoe betrekkelijke publicatie en geschreven en gedrukte stukken. 17 stukken.

zz. Commissiën van Prinses Anna, Gouvernante, voor Frederik Hendrik van Wassenaer en Mr. Hendrik van der Dussen, om zich te informeeren en rapport te doen omtrent te Haarlem tusschen de leden der regeering ontstane geschillen over de wettigheid der jongst geformeerde nominatie van burgemeesteren, en over nog eenige andere oneenigheden 18 September 1757.
Brieven van de Prinses-Gouvernante, den secretaris J. P. de Larrey en anderen, minuten van de commissarissen, projecten van accommodement en andere stukken 1757, 1758. 34 stukken.

aaa. Publicatiën betreffende de regeeringsverandering en schutterij te Amsterdam 1748, reglement voor de oefeninghouders te Dordrecht, programma eener negociatie der stad Utrecht 1745. Gedrukt. 4 stukken.

bbb. Ordonnantiën en reglementen voor voerlieden te Rotterdam, Gouda, Gorinchem, Tiel en in de provincie Utrecht 1756—1776. Gedrukt. 6 stukken.

ccc. Regeeringsboekjes van Delft, Haarlem en Rotterdam 1748. 3 stuks.

Als plenipotentiaris op het congres te Aken.

ddd. Copieën van brieven van den generaal Burmania aan den Prins van Oranje en van de briefwisseling tusschen de plenipotentiarissen graaf Bentinck, de Larrey, generaal Burmania en de ministers van vreemde mogendheden graaf Kaunitz-Rittberg, du Theil, Saint Severin, Sandwich en de Puisseulx 1748, 1749.
Précis des observations faites de part et d'autre entre milord Sandwich, le comte Bentinck et Mr. de St. Severin dans plusieurs conférences, qu'ils ont eu ensemble sur le contre-projet du traité définitif par les deux premières.

Projet d'un traité définitif du comte Kaunitz-Rittberg 1 Août 1748 en nog eenige andere projecten en extracten van resolutiën 1748.

Minuten van brieven aan Zijne Hoogheid, aan den graaf Bentinck, brieven van dezen laatste en copiebrieven van en aan graaf Kaunitz-Rittberg, Oostenrijksch plenipotentiaris, meest betreffende diens protest tegen de preliminairen van vrede 1748.

Brieven van de Gedeputeerden van de Stad en 't Vrije van Sluis en van de Groede in Staatsvlaanderen, en vertaalde extracten daaruit medegedeeld aan den graaf St. Severin wegens aldaar in 1747 aan de inwoners opgelegde oorlogslasten.

Rekeningen van verteeringen, reis- en transportkosten, gedrukte verklaring van eene tot Aken opgevoerde pantomine, lijsten van diplomatieke werken etc. 98 stukken.

Als afgevaardigde bij de Staten-Generaal wegens de Ridderschap van Holland, 7 December 1753.

eee. Informatie over den bouw van 's lands schepen en hetgeen daarin is voorgevallen sedert 1683—1753, alsmede eenige punten aangaande het verval van de subordinatie in den zeedienst, opgedragen aan den heer van Wassenaer door den luit.-admiraal C. Schrijver 30 Juni 1753. 1 deel, gecartonneerd.

fff. Memoriën van kosten wegens reparatiën aan de vertrekken van Hun Hoog Mogenden, den Raad van State 1733—1756, en de Generaliteits-rekenkamer 1738—1756. 3 stukken.

ggg. Geschreven en gedrukte extract-resolutiën van de Staten-Generaal, copieën van stukken betreffende verschillende onderwerpen van weinig belang. 41 stukken.

hhh. Gedrukte brieven van gezanten buiten 's lands aan de Staten-Generaal, zoogenaamde nouvelles 1747, 1748, 1750, 1755—1758, 1759, 1765 - 1769. 973 stukken.

Als Ridder en Commandeur van de Duitsche orde.

iii. Lijsten van landcommandeurs, commandeurs en edele expectanten, resolutiën van de balije van Utrecht 1752—1756. N°. 1—5 en 9 van La. A. eener daarbij aanwezige lijst.

Brieven 1750 – 1765. La. B. van die lijst, en bovendien over de jaren 1746—1749, niet in de lijst vermeld.

Rekeningen van den rentmeester Gijsbert Dirk Casius van de Commanderie van Doesburg 1756 - 1759 en 1760—1761. 93 stukken.

Verschillende onderwerpen.

kkk. Brieven van de directeuren van de Provinciale Compagnie van commercie en assurantie te Utrecht waarbij zijne tusschen-

komst bij den Prins van Oranje wordt verzocht, tot het verkrijgen van verlenging van octrooi 1749. 8 stukken.

lll. Brief van Pieter Willem van Duiveland en zoonen uit Batavia van 15 October 1754 over zijn geslacht en met verzoek om zijn invloed te gebruiken bij de Indische regeering voor zijne bevordering. 1 stuk.

mmm. Verhandeling over den oorsprong der graven van Teisterband, brieven van Dionisius van der Keessel, predikant te Deventer, met „opening omtrent het verzoek der Overijsselsche Synode over het boek van D. Schortinghuis genaamd het Innige Christendom", gedrukt 1750, copieën en gedrukte stukken betreffende allerlei onderwerpen van weinig belang. 37 stukken.

nnn. Brochures, pamfletten, couranten en andere drukwerken van verschillenden aard. 30 stukken.

Familiebetrekkingen en bezittingen.

ooo. Promotiebul van de hoogeschool te Utrecht als doctor in de rechten 25 Augustus 1721.
Huwelijksvoorwaarden met Anna Sophia van Wassenaer Duvenvoorde 7 Maart 1729, met Seyna Jacoba Isabella van Wijhe 8 Januari 1737.
Acte van legaat ten zijnen behoeve van Willem van Lier en Louisa Isabella van Brakel bij kinderloos overlijden 22 Mei 1729.
Accoorden met Anna Margaretha Bentinck, douairière van Arend van Wassenaer als moeder harer minderjarige kinderen 2 Mei 1731 en 16 Juli 1732.
Extract testament 22 Januari 1763, en stukken rakende zijn overlijden 27 December 1771, en begrafenis 1771, 1772. 3 charters en 20 stukken.

ppp. Allerlei genealogische aanteekeningen betreffende het geslacht van Wassenaer en aanverwante familiën. 44 stukken.

qqq. Verlijbrief met het land de Weert op Kapel-Avezaat 20 Mei 1750.
Acten van inbezitneming, procuratiën, brieven en andere stukken betreffende Geldersche en Culenborgsche leenen, de heerlijkheden Beuningen, Ewijk en Isendoorn, landerijen onder Maurik. 1 charter en 74 stukken.

rrr. Rechtsgeleerde adviesen omtrent de erfopvolging in de heerlijkheden Voorschoten en Duvenvoorde 1752. 7 stukken.

sss. Commissie van het Hof van Holland voor Paulus Hoyer van Brakel, Otto Frederik van der Speyk en Jan François van

Eck tot curateuren van den geabandonneerden boedel van Jacoba Josina Isabella van Wijhe, douairière van Frederik Hendrik van Wassenaer 18 Januari 1776.
Rekening van de curateuren gedaan 29 September 1778 met processtukken, inventarissen van goederen, obligatiën, quitantiën etc. 294 stukken.

ttt. Accoord tusschen de crediteuren in bovengemelden boedel en Willem Lodewijk van Wassenaer 23 Sept. 1778.
Acte van het Hof van Holland waarbij deze en Willem van Wassnaer, luitenant-admiraal, worden aangesteld als curateurs over den persoon van de douairière van Wassenaer 25 September 1778.
Brieven aan Willem Lodewijk van Wassenaer, afgeloste obligatiën, acten van acquit en andere stukken betreffende de liquidatie des boedels en de aflossing van de hypotheeken op de heerlijkheden van Katwijk en Valkenburg, loopende tot 1793. 88 stukken.

uuu. Contract waarbij de douairière van Wassenaer wordt besteed ten huize van den schepen van Venlo van Ulft 1780, brieven omtrent haar verblijf aldaar en overlijden op 30 Mei 1785, copie-acte van het Hof van Holland omtrent het deponeeren van haar testament 26 Juli 1785, en stukken betreffende hare nalatenschap. 74 stukken.

vvv. Brieven, quitantiën en andere stukken rakende het verblijf van zijn zoon Willem Anne van Wassenaer te Ravestein en zijn overlijden aldaar op 30 Augustus 1785. 26 stukken.

www. Brieven, verklaringen en andere stukken betreffende de oppositie van de douairière van Wassenaer tegen het voorgenomen huwelijk van hare dochter Seyna Anna Henriette Philippine met den procureur bij het Hof van Holland Jan François van Eck, beëindigd door een appointement van gemeld hof van 1 October 1784, waarbij de oppositie wordt verklaard te wezen niet gefundeerd. 42 stukken.

VI. Willem van Wassenaer.

Ambten en bedieningen.

a. Commissiën en aanstellingen:
Als adelborst bij de kapiteins ter zee Joost Vijgh 1726, Akersloot 1727; luitenant bij Hendrik Lijnslager 1728, Joan Raye 1729, Gijsbert Lange 1730, Alexander Frensel 1730, Abraham Akersloot 1732, Jacob Reynst 1734; commandeur 1734; kapitein onder C. Schrijver 1736; extraordinaris kapitein-ter-zee 1736; schout-bij-nacht 1750; vice-admiraal 1766; luitenant-admiraal 1768; kolonel en kapitein eener compagnie van het regiment Mariniers 1782;

president van Hooge Zeekrijgsraden 1782, 1783; hoogheemraad van Schieland 1744. 6 charters en 14 stukken.

Als officier bij de Marine.

b. Resolutiën en orders van de Staten-Generaal en van het college ter admiraliteit te Amsterdam 1743; orders van den vice-admiraal C. Schrijver, van den Prins van Oranje 1748 voor hem als kapitein-ter-zee.

Instructie van Zijne Hoogheid voor hem als Luitenant-admiraal 1769. 29 stukken.

c. Brieven van en minuten aan de Prinsen van Oranje:

Willem de vierde 1749.

Willem de vijfde, over een project van seinen met bijgevoegde zijden vlaggetjes 1776, en over verschillende onderwerpen het zeewezen betreffende 1772—1782. 72 stukken.

d. Extract-resolutiën van de Staten Generaal, brieven en andere stukken rakende het door hem als schout-bij nacht geleden verlies toen hij met zijn onderhebbend schip *Prinses Carolina* in 1758 uit Cadix eene voor Amsterdamsche kooplieden bestemde geldsom had overgebracht, waarvan bij aankomst, ten gevolge van een te Cadix afgegeven valsch recief 8000 pesos ontbraken, en de aan hem daarvoor bij resolutie van 26 Februari 1759 toegekende schadeloosstelling. 40 stukken.

e. Gedrukte stukken door den Resident Jan Rochus van Til te Lissabon aan de Staten-Generaal ingevolge resolutie van 20 Juli 1748 overgegeven naar aanleiding van zekeren injurieusen brief door den luitenant-admiraal Schrijver aan Hun Hoog Mogenden den 18 Juni bevorens gezonden. 5 stukken.

f. Memorie aan de Admiraliteit te Amsterdam en andere gedrukte stukken over een zeer hoogloopend geschil tusschen den luitenant-admiraal Schrijver en den kapitein-ter-zee Hoeuft, ontstaan toen laatstgenoemde zich niet vereenigd had met zijn advies in den zeekrijgsraad op 9 Maart 1761 uitgebracht, over het verlies van 's landsschip de *Meermin*. 11 stukken.

g. Brieven en verklaringen betreffende de bij nota van den Franschen gezant van 16 Maart 1778 aan de Staten-Generaal gedane klachten, omtrent eene valsche verklaring door den kapitein Andries de Bruijn, commandeerende het fregat *Thetis*, wegens ziekte aan boord in de haven van Toulon gedaan, welke zaak is beëindigd bij resolutie van 9 Augustus 1779. 25 stukken.

h. Geschreven en gedrukte extract-resolutiën van de Staten-

Generaal, waaronder voor den schout-bij-nacht van Wassenaer 1696—1782. 33 stukken.

i. Geschreven en gedrukte extract-resolutiën van de Raden ter admiraliteit op de Maze en hunne gecommitteerden en brieven van dat college aan hem als kapitein ter zee, schout-bij-nacht, vice-admiraal en luitenant-admiraal over verschillende onderwerpen 1708—1781. 123 stukken.

k. Brieven en resolutiën van het college ter admiraliteit te Amsterdam aan hem gericht als kapitein ter zee 1736—1754. 15 stukken.

l. Gedrukte extracten uit de notulen van gemeld college, waaronder aan zijn adres 1700—1752. 147 stukken.

m. Bericht van gemeld college aan de Staten van Holland over het verzeilen van schepen in de Noordzee 13 September 1742. Gedrukt. 1 stuk.

n. Gedrukte en geschreven extracten uit de notulen van de Staten en van het college ter admiraliteit in Zeeland over diverse zaken 1744—1771. 9 stukken.

o. Formulieren van eed bij het college ter admiraliteit in Westfriesland. 2 stukken.

p. Brieven van zeeofficieren aan hem als kapitein, schout-bij-nacht, vice- en luitenant-admiraal en minuten van brieven 1729—1781. 92 stukken.

q. Brieven van diverse personen 1741—1782. 22 stukken.

r. Verbaal en andere stukken betreffende het hernemen van een Portugeesch fregat door den kapitein van Wassenaer, commandeerende 's lands schip de Windhond en de restitutie daarvan aan de Algerijnsche regeering 1737, 1738. 21 stukken.

s. Verbaal gehouden als commandant van 's lands schip Teylingen wegens zijn tocht naar Algiers, tot aanbieding van geschenken van de Staten-Generaal aan den nieuwen Dey 1746, met bijlagen. 17 stukken.

t. Instructie van de Prinses-Gouvernante om als schout-bij-nacht te commandeeren het door de Staten-Generaal naar de Middelandsche Zee gezonden eskader 26 April 1756, instructiën voor commandanten van tot dat eskader behoorende schepen, brieven van de Prinses-Gouvernante en van de collegiën ter admiraliteit op de Maze en te Amsterdam, brieven en rapporten van

scheepsbevelhebbers en minuten van van Wassenaer 1756, 1757. 75 stukken.

u. Minuut van een brief aan den Koning van Spanje Januari 1760 en antwoord van den markies Squilace 1760, en een brief namens den Koning van 28 Januari 1769. 3 stukken.

v. Memorie van den luitenant-admiraal van Wassenaer voor den Prins van Oranje en brieven van den schout-bij-nacht Daniël Pichot en kapitein van Byland betrekking hebbende op den tocht naar de Middellandsche Zee tegen de Marokkaansche zeeroovers in 1776. 26 stukken.

w. Brieven, resolutiën en stukken van verschillenden aard rakende tochten naar de Middellandsche Zee, waaronder omtrent een geschil met de Republiek van Genua over weigering van saluut door den kapitein Quirijn Dabenis 1756, opgaven van troepen in Spanje tegen Algiers ingescheept 1775, een paskaart van de Middellandsche Zee en schets van de reede van Tunis 1741—1780. 30 stukken.

x. Notulen van zeekrijgsraden, minuten van rapporten, finantieele en andere stdkken rakende verschillende door hem gecommandeerde schepen: *de Windhond* 1737—1740, *Teylingen* 1740—1742, *de Rave* 1743—1744, *Leiderdorp* 1745, *Dordrecht* 1747—1749, *Prinses Carolina* 1756—1757. 58 stukken en 3 boekjes.

ij. Minuten van rapporten, aanteekeningen en andere stukken betreffende de navolgende schepen van 's lands vloot, meerendeels omtrent onderwerpen waarover zijn advies was gevraagd: *Vere* 1760, fregat *Bellona* 1764, *Eendracht* 1771, 1772, *Jason* 1774—1776, *de rend* 1775, *Amphitrite* 1727, *de Allarm* 1777—1780.
Instructie voor den kapitein Prato, commandeerende het schip *Thetis*, brieven van dezen aan hem als luitenant-admiraal 1769, teekeningen van verdeeling van het schip 1770—1778. 70 stukken en een boekje.

z. Processtukken van den Hoogen Zeekrijgsraad, waarvan de schout-bij-nacht W. van Wassenaer lid was, gehouden in het huis der admiraliteit op de Maze te Hellevoetsluis over het gedrag en de directie van de officieren van 's lands fregatten *het Hof van Souburg* en *Pollux*, bij het verzeilen van laatstgenoemd schip op de bank den Ooster bezuiden Goedereede op 7 Juli 1765, met de origineele sententiën van 24 Juli 1765.
Journalen gehouden door de officieren van het schip *Pollux*, brieven aan en aanteekeningen van van Wassenaer en andere stukken berreffende dezen zeekrijgsraad 1765. 83 stukken.

aa. Processtukken van den Hoogen Zeekrijgsraad, gehouden onder presidium van den luitenant-admiraal van Wassenaer, te Hellevoetsluis, over den kapitein ter zee Albertus Delvos, commandeerende 's lands snauw van oorlog *de Zephyr*, omtrent eene rencontre met een barkentijn onder Amerikaansche vlag, met de origineele sententie van 19 October, geapprobeerd door Zijne Hoogheid 23 October 1779.
Brieven van Zijne Hoogheid Willem de Vde. rapporten, brieven en minuten en aanteekeningen van den luitenant-admiraal van Wassenaer. 80 stukken.

bb. Processtukken van den Hoogen Zeekrijgsraad, gehouden onder presidium van den luitenant-admiraal van Wassenaer, op het Mauritshuis te 's Gravenhage, tot onderzoek van het gedrag van den schout-bij-nacht van Bylandt in de rencontre met het eskader onder commando van den Engelschen commodore Fielding, met de origineele sententie van 7 April, geapprobeerd door Zijne Hoogheid 11 April 1780.
Notulen van dien zeekrijgsraad 21 Maart—14 April 1780 en bijlagen.
Brieven van Zijne Hoogheid en van zeeofficieren. 48 stukken.

cc. Processtukken van den Hoogen Zeekrijgsraad, gehouden op het Mauritshuis te 's Gravenhage onder presidium van den luitenant-admiraal van Wassenaer, tot onderzoek van het gedrag van den schout-bij-nacht Jan Binkes ten opzichte van het schip *Sint George*, kapitein Jan Pieter Janssen, met de origineele sententie van 9 Maart, geapprobeerd door Zijne Hoogheid 20 Maart 1782.
Notulen en bijlagen 7 Februari—21 Maart 1782.
Brieven en staat der kosten. 80 stukken

dd. Sententiën en resolutiën van Zeekrijgsraden gehouden op schepen onder commando van den kapitein van Wassenaer of op andere schepen, waarin hij zitting had. origineel en copie 1739—1747. 58 stukken.

ee. Brief van de admiraliteit op de Maze, waarbij de schout-bij-nacht W. van Wassenaer wordt aangeschreven een zeekrijgsraad te Rotterdam te houden, naar aanleiding van een request van den kapitein van dat college Andries de Bruyn, zich beklagende over de in een zeekrijgsraad te Amsterdam gehouden, tegen hem ingebrachte beschuldiging van de oorzaak te zijn van het ongeval aan het schip de *Phenix*. gecommandeerd door den kapitein Franc van der Goes, in October 1763 op de Moorsche kust overkomen 6 Maart 1764, met copie van dit request en van adviezen van zeeofficieren vraagpunten etc. 14 stukken.

ff, Copie van eene sententie van den Hoogen Zeekrijgsraad over het stranden van het schip de *Dolphijn* in 1766 en van sententiën van de colleges ter admiraliteit op de Maze en te Amsterdam 1765, 1774, 1782. 6 stukken.

gg. Verbaal der procedures tusschen den kapitein C. H. van Nijmegen, commandeerende 's lands fregat *Venus*, en den commandeur A. G. de Mauregnault met bijlagen 1773. Copie. 27 stukken.

hh. Adviezen van Zeekrijgsraden omtrent verschillende onderwerpen 1741—1783. 14 stukken.

ii. Minuten en aanteekeningen van van Wassenaer en stukken van verschillenden aard betreffende Zeekrijgsraden 1750—1782. 35 stukken.

kk. Brieven van den Prins van Oranje en van verschillende zeeofficieren, minuten van den luitenant-admiraal van Wassenaer, betreffende een aan hem en aan andere opperofficieren der zeemacht opgedragen onderzoek naar het gedrag van den kapitein Jan de Kruyne, gecommandeerd hebbende 's lands fregat *Carolina* 1771, 1772. 38 stukken.

ll Als voren van den kapitein ter zee Johan van Gennep, commandeerende 's lands fregat *Jason* tot convooi van drie koopvaarders 1776, 1777. 23 stukken.

mm. Als voren wegens de insubordinatie der bemanning van het fregat *Venus* gecommandeerd door den kapitein J. van Braam 1779. 5 stukken.

nn. Verdediging van den kapitein Andries de Bruyn wegens zijn gehouden gedrag aan boord van 's lands oorlogschip de *Prins Willem* 1782. Gedrukt. 1 stuk.

oo. Copie missive van den schout-bij-nacht J. van Kruyne aan het college ter admiraliteit gericht tegen beschuldigingen wegens het behandelen van zieken 9 April 1783, met bijlagen. 42 stukken.

pp. Stukken rakende een krijgsraad voor de muitelingen van het Oost-Indisch compagnieschip *Nyenburg* 1764. 7 stukken.

qq. Relaas wegens een oproer op het Oost-Indisch Compagnieschip *Duynenburg* 1766. Gedrukt. 1 stuk.

rr. Copieën van memoriën, extracten uit journalen etc. betreffende de voorkeur van driedeks of kuilschepen voor de Oost-Indische Compagnie 1766—1773. 1 deel, gecartonneerd.

ss. Brieven van bewindhebberen der Oost-Indische Compagnie

ter kamer Zeeland, van het Zeeuwsch genootschap der wetenschappen 1773—1775, van den prins van Oranje 1776, minuten van den luitenant-admiraal van Wassenaer over dit onderwerp 1772—1780. 34 stukken.

tt. Stukken van verschillenden aard over Oost-Indische zaken 1743 - 1770. 5 stukken.

uu. Order van Zijne Hoogheid op de discipline op 's lands vloot 1673. Artikelbrieven van de Staten-Generaal rakende den oorlog ter zee 1682, 1702, 1703. Gedrukt. 16 stukken.

vv. Stukken rakende eenige wijzigingen in den artikelbrief, aanmerkingen van den luitenant-admiraal van Wassenaer 1775. 12 stukken.

ww. Provisioneel reglement en instructie voor de zeeofficieren van het college op de Maze, gedrukt, en stukken rakende daarop gemaakte remarques door den kapitein ter zee W. van Wassenaar, naar aanleiding van de resolutie van dat college van 18 April 1747 en October 1749. 10 stukken.

xx. Reglement als voren, vastgesteld 6 Mei 1755. Gedrukt, met vele dubbelen. 1 stuk.

ijij. Stukken betreffende het korps zeeofficieren, brieven aan en minuten van den luitenant-admiraal van Wassenaer, copieën van resolutiën etc. rakende rangsregeling, tractementen, uniformen etc. 1688—1781. 55 stukken.

zz. Stukken rakende het ceremonieel bij audiëntiën bij Zijne Hoogheid en andere gelegenheden 1759—1783. 23 stukken.

aaa. Declaratiën en afrekeningen van den kapitein ter zee W. van Wassenaer 1737 - 1752. 13 stukken.

bbb. Diverse orders en instructiën voor zeeofficieren, copieën en gedrukt, met aanteekeningen van den luitenant-admiraal van Wassenaer 1653—1774. 10 stukken.

ccc. Minuut memorie van de gecommitteerden ter admiraliteit op de Maze en van Amsterdam voor een reglement op het saluut 1734, en verder op het salueeren van den Erfstadhouder 1768. 2 stukken.

ddd. Verschillende orders en instructiën voor het scheepsvolk, zoo geschreven als gedrukt. 10 stukken.

eee. Reglementen, resolutiën en orders ten behoeve van de commandanten der schepen met lijst, loopende tot 1775. 24 stukken.

fff. Nota van remarques van W. van Wassenaer over het in gebruik zijnde schippersboek z. d. 1 stuk.

ggg. Modelboek voor een scheepsschrijver, omstreeks 1743. 1 deel.

hhh. Generale seinen voor een vloot of eskader oorlogsschepen. Amsterdam bij Gerard Hulst van Keulen. 2 exemplaren.

iii. Generale seinen om geobserveerd te worden bij 's lands oorlogsschepen 1703, 1747, 1756. Gedrukt.
Partikuliere seinen 1700—1756.
Seinen gearresteerd bij de colleges ter admiraliteit op de Maze, te Amsterdam en in Zeeland, 1710, 1712. Gedrukt.
Seinen voor koopvaarders gearresteerd door het college ter admiraliteit op de Maze 1747. Gedrukt met m. s. veranderingen.
Engelsche seinen, waaronder van den admiraal Warren 1748. Geschreven en gedrukt.
Fransche seinen geschreven en gedrukt 1701, 1737.
Zweedsche seinen. 31 cahiers en 14 stukken.

kkk. Twee geschreven seinboekjes met afbeeldingen van vlaggen en wimpels en drie gedrukte 1736, 1783. 5 stuks.

lll. Verschillende geschreven seinboeken, projecten en rapporten omtrent seinen 1759—1781 8 stukken.

mmm. Memorie van den luitenant-admiraal van Wassenaer voor Zijne Hoogheid wegens het verval der zeemacht en correspondentie daarover 1777.
Stukken rakende het besogne der admiraliteiten over het redres der vloot Februari en Maart 1779.
Stukken betreffende den aanbouw en equipage van schepen 1778—1783.
Lijsten van schepen door de admiraliteiten uitgerust en eene opgave van Engelsche, Fransche en Spaansche schepen 1740—1782. 47 stukken.

nnn. Resolutiën, brieven en tabellen rakende het geschut voor de schepen 1781.
Brieven en rapporten omtrent proeven en het visiteeren van geweren uit de geweerfabriek te Culenborg en het aanschaffen van geweren 1770—1774. 25 stukken.

ooo. Stukken betreffende het dok en de reede van Hellevoetsluis met kaarten en plans 1777—1781.
Memorie omtrent het vaarwater tusschen Texel en den Helder met kaarten en minuut brief daarover van den luitenant-admiraal van Wassenaer 1776, en andere stukken rakende het Texelsche zeegat 1776—1781.

Minuut-memoriën en brieven van den luitenant-admiraal van Wassenaer en andere stukken rakende de zeegaten van Hellevoetsluis, Goedereede en Brouwershaven en het uitgaan en inkomen van schepen 1781.
Minuten van brieven en nota's van denzelfden over berging van schepen bij ijsgang 1783. 51 stukken.

ppp. Stukken rakende verschillende uitvindingen ten behoeve van de veiligheid van schepen, stuurmanskunst, ketting-pompen., brandspuiten, bliksemafleiders, rolpaarden etc. 1742—1776. 45 stukken.

qqq. Stukken van verschillenden aard betreffende scheepsbouw. Memoriën en minuten van brieven van W. van Wassenaer, bestekken, cieringen van kosten, ontwerpen omtrent afmetingen, proportielijsten, teekeningen van verdeelingen van Fransche oorlogsschepen 1743—1782. 98 stukken.

rrr. Cedels van behoeften van schepen van oorlog van het 2de tot 7de charter. Gedrukt. 6 deelen.

sss. Copieën van stukken en aanteekeningen van verschillenden aard betreffende het zeewezen 1666—1782, eenige couranten en twee almanakken. 64 stukken.

Verschillende onderwerpen.

ttt. Paspoorten als voor hem dragonder en cadet bij het regiment van den kolonel van Wassenaer 1724, 1725.
Bewijzen voor zijn lidmaatschap van de confrèrie der Ridders van St. Joris te 's Gravenhage 1733 en van het Bataafsch genootschap te Rotterdam, met bijbehoorende stukken 1769 -1773.
Brief van beschrijving als hoofdingeland van Rijnland 18 November 1780. 7 stukken.

Familie-betrekkingen en bezittingen.

uuu. Opgaven uit de kerkelijke registers van Kerk-Avezaat 1718—1730.
Huwelijks voorwaarden met Johanna Wilda van Wijhe 9 Maart 1751.
Hun besloten testament 14 September 1751.
Inventaris van zijne goederen en die van Johanna Wilda van Wijhe bij haren dood 7 October 1754.
Erfmagescheid harer nalatenschap 26 April 1758, met bijbehoorende stukken.
Huwelijksvoorwaarden met Anna van Wassenaer 18 Mei 1758, en staat zijner goederen.

Hun testament 24 Juni 1760.
Accoorden omtrent de nalatenschap tusschen de douairière van Wassenaer en de kinderen uit het eerste huwelijk 10 September, 19 November 1783, 23 Augustus 1784, magescheid 30 October 1788. 2 charters en 23 stukken.

vvv. Staten van de goederen, verkoop van een huis behoorende tot den boedel van zijne eerste echtgenoote, rekeningen, quitantiën en andere finantieele stukken 1749–1785. 21 stukken.

www. Staatboeken van effecten, losrenten, lijfrenten, tractementen, landerijen etc. 1754—1765, 1775–1779. 3 deelen.

VII. Joost Gerrit van Wassenaer.

Ambten en bedieningen.

a. Commissiën als:
Luitenant-kolonel en kapitein van een regiment gardes te voet 1744, Adjudant-generaal van den luitenant-generaal der infanterie Smissaert 1744, kapitein in een regiment te voet 1744, kolonel-kommandant als voren 1748, sergeant-majoor van een regiment Hollandsche gardes te voet 1751, met aangehechte acte van Zijne Hoogheid. 6 charters.

b. Copie-accoord tusschen het Hof van Holland en den magistraat van 's Gravenhage, betreffende de jurisdictie voor militaire personen, 1733, extract-resolutiën en andere stukken rakende militaire zaken 1733—1749. 9 stukken.

c. Brief van de Staten van Holland, houdende kennisgeving van den dood van den Prins van Oranje 23 October 1751, order van den kolonel der Hollandsche gardes te voet 6 Juli 1750. 2 stukken.

Familiebetrekkingen.

d. Extract uit het doopboek van Bergen-op-Zoom 29 September 1740, acte van venia aetatis van de Staten van Holland 18 September 1738. 1 charter en 1 stuk.

VIII. Willem Lodewijk van Wassenaer.

Ambten en bedieningen.

a[1]. Commissiën als:
Drossaard, stadhouder der leenen en dijkgraaf van de stad en het graafschap Buren 1761, baljuw en dijkgraaf van den lande van Voorne, baljuw en schout van den Briel, van Goedereede en

Grijsoord 1767, raad ter admiraliteit te Amsterdam 1778, raad ter admiraliteit op de Maze 1780, ordinaris meesterknaap van Holland 1780, luitenant-houtvester van Holland 1787, hoofdingeland van Delfland 1787. 7 charters.

a[2] Register van ontvangst en uitgaven wegens zijne ambten 1767—1787. 1 deel.

Als drossaard van het graafschap Buren 1761.

b. Schuldbekentenis van Johan heer van Wassenaer ten behoeve van den heer van IJsselstein 24 April 1507. (In 1761 uit een koffer op het kasteel van Buren gehaald.)
Resolutie van den Raad der domeinen van het huis van Oranje-Nassau wegens zijn benoeming 8 October 1761.
Vidimus gegeven door de regeering van Buren van 29 December 1606, van een schenkingsbrief van de stad en het huis te Woerden en van een huis te 's Gravenhage aan Philips graaf van Hohenlo van 17 Juni 1599.
Ordonnantie op de justitie en politie in het graafschap 6 April 1699 Gedrukt.
Rekeningen betreffende het garnizoen op het kasteel 1734—1745, 1760—1779.
Extracten uit het leenboek van Buren.
Rekeningen van de inkomsten van het Drostambt 1737, 1750.
Brieven van den vice-drossaard W. Curtius betreffende zijne geschillen met den schout Kooymans, wegens nominatiën van leden van het bestuur van de stad en de dorpen 1772—1779.
Request van den schout Kooymans aan de Raden der domeinen over zijn aandeel in eene boete 1773.
Zijne acte van demissie 29 Juli 1779. 25 stukken.

Als baljuw en dijkgraaf van de stad Brielle en den lande van Voorne 12 September 1767.

c. Ordonnantie van den Prins van Oranje op de wildernisse in het land van Voorne 29 Mei 1770.
Contract tusschen den baljuw en eenige ambachtsheeren in den lande van Voorne over hunne wederzijdsche rechten, geapprobeerd door de Staten van Holland en Westfriesland 15 Mei 1771.
Placcaat van de Staten van Holland op geborgen goederen uit gestrande schepen 1772.
Order op de beschouwing der dijken in Voorne 1787.
Keuren van het land van Putten 1722. Gedrukt. 5 stukken.

d. Copie testament van Engel Willemsz., priester en pastoor van Heenvliet, stichter van het weeshuis van Brielle 15 Maart 1522,

en extract uit het 4de memoriaal van Jan van Dam, griffier van het Hof van Holland, over de tegen hem ingebrachte beschuldiging ter zake van ketterij 26 September 1554. 3 stukken.

e. Brief van H. van Wijn, pensionaris van Brielle, 22 Mei 1772, met lijsten van de baljuwen der stad Brielle en den lande van Voorne 1362—1767, en ruwaarden van Putten 1462—1768. 3 stukken.

f. Instructiën voor officieren 1728, resolutiën omtrent boeten en andere zaken 1767, 1768, commissiën en instructiën voor den stadhouder van den baljuw in Voorne, Grijsoord en Goedereede en van ambtenaren van het baljuwschap, met lijst A—P, (ontbreekt I).
Copieën van stukken rakende den schout-civil en stadhouderschap der stad Brielle met lijst.
Copie sententie van burgemeesteren en schepenen van Brielle tegen Marytge Willemsdr., veroordeeld tot den brandstapel wegens vergiftiging van haar 3de tot 7de man en acht kinderen 9 October 1628, en nog eenige andere stukken loopende tot 1775. 43 stukken.

g. Stukken rakende verschillende zaken het baljuwschap betreffende: benoeming van een stadhouder 1767, verponding in het land van Voorne 1772, recht van ijk in Dirksland en andere stukken rakende die ambachtsheerlijkheid 1772, openen van de sluizen in het land van Voorne 1772—1779, vervolging wegens jachtovertreding tegen twee zonen van Joost Meyndertse Alemans, die beweerden als nakomelingen van een bastaardzoon van graaf Willem III tot de jacht gequalificeerd te zijn 1772—1773, Woensdagavond predikdienst te Hellevoetsluis 1771, hooge jurisdictie in den polder Klinkerland 1775, nominatie van schepenen te Brielle en Goedereede 1780, 1786. 21 stukken.

Als lid van de Ridderschap van Holland 14 Januari 1772.

h. »Papieren de orde van de Ridderschap en derzelver domeinen concerneerende of daartoe betrekking hebbende", met eene lijst N°. 1—63, waaronder:
Lijst van de charters en documenten door den commies Mr. Hendrik Borch overgenomen 1720, extract inventaris geformeerd 1573.
Memorie van de leden, die wegens de Ridderschap gecompareerd hebben in het college van Gecommitteerde Raden sedert 1590.
Copieën van instructiën en reglementen betreffende de orde, hare ambtenaren en bedienden.
Copieën van resolutiën rakende de admissie van leden, van me-

moriën en andere stukken betreffende de financiën, de abdij goederen, proven, beroep van predikanten te Boskoop etc. 218 stukken.

i. Resolutiën en memoriën van agenda's van de vergaderingen 1707, 1764, 1766, 1773, 1782, 1785, 1787. 9 stukken.

k. Brief van burgemeesteren en vroedschappen van Leiden en daarbij behoorende gedrukte stukken over de nominatie van een baljuw van Rijnland in plaats van den overleden Wigbold Theodoor van der Does 1787. 2 stukken.

l. Eenige stukken van verschillenden aard betreffende het beheer der goederen van de abdijen van Rijnsburg en Leeuwenhorst, waaronder een brief van de douairière van Gronsveld, geboren gravin van Bentheim over eene prove 1781. 9 stukken.

Als lid van de Staten van Holland en Westfriesland wegens de Ridderschap.

m. Brief van burgemeesteren en regeerders van Amsterdam over het commando van het garnizoen van 's Gravenhage 26 April 1786, met gedrukte bijlagen.

Brief van burgemeesteren en vroedschappen van Rotterdam betreffende vermeerdering van het getal leden der vroedschap 13 Januari 1787, als voren.

Brief van burgemeesteren en regeerders van Amsterdam, rakende de remotie van negen raden uit de vroedschap 22 Mei 1787, als voren.

Copie-brief van W. Bentinck—Roon, aan de Prinses-Gouvernante over militaire zaken 12 Februari 1755. 11 stukken.

Als hoogheemraad van Rijnland 1772.

n. Gedrukte brief over de verbetering der ontlasting van Rijnlands boezemwater 1770.

Rol van een rechtsdag gehouden 1 October 1770 over het door steken van de kade van den Lisserbroeker polder.

Request van Crijn Westerbeek en Ary van Delft aan Zijne Hoogheid zich beklagende, dat hen door hoogheemraden van Rijnland boete is opgelegd wegens het planten van boomen aan een weg onder Rijnsburg zonder consent, hetwelk zij achten in strijd te zijn met de rechten van de orde van de Ridderschap als heeren van Rijnsburg en als zoodanig hebbende het opzicht op wegen en wateren. Bericht van den commies Heeneman daaromtrent met retroacta en resolutie van de Ridderschap van 29 Mei 1771, om indien minnelijke schikking mislukt, het recht van de orde in rechten te handhaven. 16 stukken.

o. Gedrukte memoriën, berichten, requesten en resolutiën van hoogheemraden van Rijnland en andere stukken betreffende differenten tusschen Pieter van Lelyveld, hoofdingeland, en schouten en heemraden van de drooggemaakte polders onder Hazerswoude en Hoogeveen omtrent misbruiken in het bestuur en separate bemaling der beide polders 1771—1776. 24 stukken.

Als raad in het College ter admiraliteit te Amsterdam en op de Maze te Rotterdam 2 November 1778, 4 Februari 1780.

p. Lijsten van ingekomen en uitgaande schepen te Goedereede en op de Maas 1769—1781, ingekomen schepen in 't Vlie 1778—1781, in Texel 1773—1781.
Staten van de zeemacht en lijsten van in aanbouw zijnde schepen 1779—1783.
Resolutiën van de raden omtrent verschillende zaken 1780—1786. 21 stukken.

Als meesterknaap 1780, en luitenant-houtvester 1787, van de Houtvesterij van Holland.

q. Plakaat van de Staten van Holland op de jacht 25 Januari 1716, ordonnantie op de jacht van Zijne Hoogheid 3 Augustus 1750, ordonnantie op de jacht van de Staten van Utrecht 14 Mei 1749. Gedrukt. 3 stukken.

r. Stukken rakende de houtvesterij in Holland, bevattende 23 dossiers, waaronder:
Namen van de houtvesters en jagermeesters van Holland bijeengebracht door den secretaris Gousset in 1781.
Memorie tot adstructie van het recht van Zijne Hoogheid om, als Opperjagermeester dezer provincie, alle orders en plakaten op de houtvesterij te kunnen emaneeren zonder concurrentie van het Hof van Holland, en verder copieën van resolutiën van de Staten van Holland en van commissiën, processtukken, adviezen en andere stukken de houtvesterij betreffende, loopende over de jaren 1567—1781. 97 stukken.

Verschillende onderwerpen.

s. Resolutie van de Ridderlijke Duitsche orde der balije van Utrecht omtrent zijne inschrijving als edele expectant 1740, en andere resolutiën 1740—1755.
Copie missive en memorie van den graaf van Welderen aan den baron de Reustrier de Weyl, Stadhouder der balije van den Elzas, over de vereeniging van de Johanniter orde met de Maltezer orde 8 Aug. 1783.

Brieven van Ch. Louis prins van Anholt, baron Goesbin de Middelswele etc. 1786.
Lijsten van edelen expectanten, commandeurs en landscommandeurs.
Verklaringen van edelen omtrent zijne kwartieren 1778. 32 stukken.

t. Inventaris van stukken betreffende de illustre confrerie van St. Joris in den Haag 1525.
Extracten en aanteekeningen uit de resolutiën van dekens en hoofdmannen 1608—1764.
Lijsten van ridders en officieren 1689—1765.
Memorie wegens de verbouwing van de doelen 1751. 22 stukken.

Genealogische en historische onderzoekingen.

u. Brieven van D. van Alphen, secretaris van Leiden, over de m. s. handvestcroniek van van der Houven 16 Mei 1775, van Prof. A. Kluyt te Leiden 1780, van Willem Lodewijk van Wassenaer-Starrenburg, extraordinaris ambassadeur te St. Petersburg 11 December 1781, van Johan Joseph van Wassenaer-Nieuwkoop 1782, 1783, van Johan Gael, waaronder een met copie van een brief van den hertog van Alva van 12 Februari 1567 met ingesloten brief van den Koning van Spanje van 22 Januari 1567, aan den graaf de Ligny over het gevangennemen van zijn zoon 1782, 1783, van H. van Wijn 1 September en 30 November 1781, met eenige aanteekeningen omtrent Willem van der Mark, heer van Lumey, van G. A. van Spaen Kleef 23 Juli. . . . . 16 stukken.

v. Genealogie van de oude burggraven van Leiden en van het geslacht van Wassenaer met preuves, loopende tot het einde der 16de eeuw, eigenhandig. 1 deel.

w. Copie diploma van Jacob van Wassenaer-Obdam als Rijksgraaf 8 October 1711. 1 stuk.

x. Genealogieën, aanteekeningen en copieën van stukken betreffende het geslacht van Wassenaer, veelal eigenhandig: Duvenvoorde, Wassenaer (waarbij een testament van Anthony van Wassenaer, heer van Zanen 16 Mei 1667), Wassenaer-Warmond, ook de heerlijkheid Wassenaer en die van Zuidwijk betreffende.
Aanteekeningen van leden van het geslacht Wassenaer, voorkomende in de vier deelen van het charterboek van van Mieris.
Aanteekeningen uit de dagvaarten en copieën van resolutiën van de Staten van Holland en Westfriesland 1524—1651.

Extracten en aanteekeningen uit de leenregisters van den huize van Wassenaer.

Aanteekeningen betreffende het kasteel Wassenaer, het huis te Zuyck of Zuydwijck, het huis ter Horst, het huis te Roosenburgh, het huis te Duvenvoirde, het huis te Zandt, het huis te Polanen, het huis te Groenvelde, het huis te Cranenburg onder Loosduinen.

Als voren omtrent geschilderde glazen met de wapens der Wassenaers, grafsteenen en een grafschrift. 103 stukken.

ij. Genealogieën van verschillende geslachten: Millinck, de Bourgogne met daaruit gesproten geslachten van Baerland, Wachtendonk, van Liere, van Lier en van Immerzeel, van Wijhe en oorkonden betreffende dat geslacht, van der Duyn, van Besten, de Hertoghe, kwartierstaten van een graaf en twee gravinnen van Rechteren, Schaep van den Dam. 39 stukken.

z. Aanteekeningen wegens den oorsprong en staat der baanderheeren in Holland. 1 stuk.

aa. Lijst der adellijke stamhuizen van Holland, welker stamhuizen in de ridderschap zijn beschreven geweest en memorie over hunne rechten als vertegenwoordigdende het platte land van Holland. 4 stukken.

bb. Extracten uit de memorialen van het Hof van Holland, betreffende heemraadschappen en het heemrecht 1464—1571.

Curieuse zaken als van zoen- en doodslag, renunciatie van erfenis etc., de uitoefening van Hooge jurisdictie 1431—1462.

Acten van nobilitatie, verleenen van wapens etc. 1611—1641. 6 stukken.

cc. Extracten uit de registers van missiven en adviezen van het Hof van Holland 1858—1663. 2 stukken.

dd. Verschillende naamlijsten der herauten van Holland 1290—1532, baljuwen van Wassenaer 1456—1766, Raden van het Hof van Holland wegens de ridderschap 1603-1711

Hoofdproosten van Sint Servaas te Maastricht 1659—1772. 5 stukken.

ee. Extract-resolutiën van den Raad van State betreffende de introductie van de prinsen van Oranje 1747, 1763, 1787. 5 stukken.

ff. Copieën en extracten van resolutiën omtrent verschillende onderwerpen meest van genealogischen aard, nouvelles, couranten etc. 31 stukken.

gg. Lijst der stadhouders, riddermatige havezaten en leden van

de ridderschap, landdrosten, kasteleins, rentmeesters en dijkgraven in Overijssel tot 1770, drosten van Coevorden en Drenthe tot 1748.
Reglement op de admissie en overschrijving in Overijssel 20 October 1773, en wapenkaart. Gedrukt. 5 stukken.

hh. Gedicht op zijnen dood door Is. le Francq van Berkhey. Gedrukt. 1 brochure.

ii. Academisch proefschrift over den Brittenberg van Hendrik Cannegieter, den Haag 1734. 1 deel.

IX. Willem Frederik Hendrik van Wassenaer.

Ambten en bedieningen.

a. Commissiën als: Eerste commissaris der posterijen 1787.
Baljuw en dijkgraaf van den lande van Voorne, baljuw en schout van de stad Brielle en van de stad Goedereede, alsmede baljuw van Grijsoord 1788.
Ordinaris meesterknaap van de houtvesterij van Holland 1794.
Stukken rakende zijn ontslag:
Rappel als Gedeputeerde ter vergadering in hun Hoog Mogenden 27 Januari 1795
Demissie als baljuw en dijkgraaf van den lande van Voorne 3 Februari 1795.
Als voren als commissaris van de posterijen 4 Maart 1795. 3 charters. 36 stukken.

b. Brieven van den Prins van Oranje 1787, 1789—1793.
Brieven van den Raadpensionaris van Holland L. P. van de Spiegel 1791, 1792. 19 stukken.

Als hoogheemraad van Schieland 30 Juni 1773.

c. Copieën van een brief van hoogheemraden aan den Prins van Oranje en antwoord van Zijne Hoogheid over zijne electie tot hoogheemraad, gelijktijdig met zijn vader en als een persoon 26, 30 Juni 1773, met retroacta. 9 stukken.

d. Oproepings- en andere brieven, rekeningen van vacatiën en verteeringen 1783—1796. 22 stukken.

e. Copieën van stukken van verschillenden aard, door hem in zijne betrekking als hoogheemraad gebruikt, ordonnantie van politie 1571, instructie voor den castelein van het gemeenelandshuis, bedijking van den Tweemanspolder in 1577 etc. 29 stukken.

Als baljuw van Noordwijkerhout 3 December 1776, meesterknaap van de houtvesterij van Holland, hoofdingeland van Rijnland.

f. Extract-resolutiën van de Staten van Holland, minuut memorie van bericht van den baljuw, memoriën en andere stukken betreffende een geschil tusschen het Hof van Holland en Mr. Elbert Testart, baljuw van Noordwijkerhout, Hillegom, Lisse en Voorhout, wegens de judicature over twee personen onder die jurisdictie geapprehendeerd, als schuldig bevonden aan rooverij van goederen afkomstig van het Oost-Indisch Compagnieschip in November 1767 bij Petten verongelukt 1768, met retroacta van gedrukte stukken van de Staten van Holland over strandroof, reglement op het stranden van goederen op Amelamd 1750—1768, en twee dissertatiën over dat onderwerp. 19 stukken.

g. Consideratiën over het recht van de jacht.
Oproepingsbrief van de municipaliteit van Katwijk tot eene vergadering van ingelanden van Rijnland 24 Maart 1791.
Lijst van de wegen in Rijnland, opgaven van de hoogte van het eb- en vloedwater voor de Spaarndamsche sluizen 1735. Gedrukt. 4 stukken.

h. Aanteekeningen uit de vaderlandsche historie, ordonnantie op de schutterswacht te Enkhuizen 1789. Gedrukt. 6 stukken.

Als lid van de Ridderschap van Holland 25 Juni 1779.

i. Copieën van reglementen op de wijze van beschrijving 1666 1663, 1707.
Aanteekening van resolutiën van de Staten van Holland en Westfriesland betrekking hebbende op de ridderschap 1544 - 1728.
Resolutiën over verschillende zaken 1619, 1687, 1794. 13 stukken.

k. Resolutiën van de ridderschap waarbij aan hem wordt opgedragen superintendentie over de goederen van de abdij van Leeuwenhorst 1787, over die van Rijnsburg 13 Februari 1794.
Memoriën en resolutiën omtrent het beheer 1789—1791.
Staten der goederen 1694, 1696.
Extract-resolutiën van de ridderschap de abdijen van Rijnsburg en Leeuwenhorst aangaande 1586—1615.
Staat der proven gegeven uit de inkomsten der abdijen van Rijnsburg en Leeuwenhorst, bevonden in den jare 1760, benevens de veranderingen voorgevallen tot 1789. 17 stukken.

Als lid van de Staten van Holland en Westfriesland, wegens de ridderschap, 1780.

l. Formulier op het verleenen van acten van indemniteit en resolutie dienaangaande 1663. 1 charter en 1 stuk.

m. Aanteekeningen op de resolutiën van de Staten van Holland, betreffende hetgeen door afgevaardigden der stemhebbende steden is verklaard en waarop de resolutiën zijn gearresteerd, omtrent:
de memorie tegen den hertog van Brunswijk, door de regeering der stad Amsterdam aan den Prins van Oranje den 14den Juni 1781 toegezonden, Juli 1781—Mei 1782;
particuliere vrede tusschen de republiek en Engeland, met een brief van Zijne Hoogheid, Januari 1782;
de zaken der mediatie met een brief van den raadpensionaris Bleiswijk en van de barrière, Februari 1782. 25 stukken.

n. Aanteekeningen als voren op de resolutiën van de Staten van Holland van 9 Januari 1782 en 7 Augustus 1783, ten aanzien van het waarnemen van de functie van raadpensionaris in de Staten gedurende de ongesteldheid van den heer van Bleiswijk en de verkiezing daartoe van den heer van Noordwijk met retroacta. 15 stukken.

o. Extract-resolutiën van de Staten van Holland rakende de patriottische bewegingen, 1786 en 1787.
Als voren en copieën van stukken, wegens het onderzoek naar den toestand van de Oost-Indische Compagnie, 1788, 1789.
Als voren rakende diverse onderwerpen. 27 stukken.

Als eerste commissaris der posterijen van Holland 1787.

p Stukken betreffende de Hollandsche posterijen zoo gedurende zijn commissariaat als dat van zijn voorganger Wigbold van der Does van Noordwijk:
Rapport van de heeren le Jeune en Kersseboom aan de commissarissen van de Staten van Holland en Westfriesland tot het nemen van informatiën op den aard, gelegenheid en toestand der overgedragen posterijen, 13 December 1751.
Stukken rakende het project om een rijdende posterij voor passagiers met rijtuigen in de Republiek aan te leggen 1761.
Korte staat der posterijen van Holland en Westfriesland, waarschijnlijk opgemaakt in 1792, met eenige aanteekeningen van den commies-generaal l'Honoré van 1793 en 1794.
Extract-resolutiën van de Staten van Holland en Westfriesland, en van de Commissarissen van de posterijen van de Staten van Holland, 1751—1795.
Brieven van Willem Frederik Erfprins van Oranje, raadpensionaris van de Spiegel, commissaris van de posterijen W. G. Dedel, commies-generaal S. F. l Honoré, secretaris S. E. Crout, F. Lopez directeur van het postkantoor te Antwerpen en anderen, en minuten van brieven van den eersten commissaris 1787-1795.

Ontwerpen van instructiën, schriftelijke eeden, copieën van conventiën en contracten, ook over correspondentie met Duitschland en Frankrijk en van een contract tusschen Engeland en de stad Amsterdam van 31 Augustus 1677, verschillende memoriën, stukken rakende de postkantoren van Alphen, Leiden en Oudenbosch etc., 1751—1795. 391 stukken.

Als afgevaardigde wegens de provincie Holland ter vergadering van de Staten-Generaal 1787.

q Extracten uit de gewone- en secreete resolutiën van de Staten-Generaal en copieën van brieven aan den griffier, hoofdzakelijk wegens zijne sessie in het secreet besogne voor de buitenlandsche zaken en eenige andere onderwerpen als militaire- en marine zaken, 1787-1795, met retroacta van denzelfden aard, 1761—1787. 73 stukken.

Als baljuw en opperdijkgraaf der stad Brielle en den lande van Voorne 2 April 1788.

r. Brieven van de regeering der stad Brielle ter begeleiding van door haar opgemaakte nominatiën van schepenen en schepenen-commissarissen voor de gemeene middelen om aan den Prins van Oranje te worden opgezonden, en van de regeering van Grijsoord 1788-1794.
Request aan de regeering van Brielle om dagvaarding van eenige personen met gunstig appointement van 14 Augustus 1788.
Memorie van Z. Blanken Janz. wegens een project tot het aanleggen en maken van een straatweg tusschen Brielle en Hellevoetsluis met kaart 1788. 11 stukken.

Familiebetrekkingen en bezittingen.

s. Brief van naturalisatie van de Staten van Holland en West-friesland voor hem als te Nijmegen geboren 14 Februari 1772. 1 charter.

t. Promotiebul van de academie te Utrecht als doctor in de rechten Cal. April 1773. 1 charter.

u. Huwelijksvoorwaarden met Johanna Judith van Isselmuiden 2 Augustus 1785 met minuut en andere stukken. 7 stukken.

v. Brieven omtrent familie aangelegenheden, het beheer zijner goederen, binnenlandsche paspoorten 1795—1798. 16 stukken.

w. Copie-testament 1742 van Louisa Isabella van Brakel douairière van Willem van Lier, waarbij zijne echtgenoot tot erfgename

wordt gesteld en codicil van 1752 betreffende een aan hem vermaakt legaat.

Extract uit het testament van Willem Lodewijk van Wassenaer 20 Juli 1781, waarbij hij tot universeel erfgenaam wordt benoemd met bijbehoorende stukken.

Memoriën van taxatie van diens nagelaten goederen, quitantiën wegens kosten van begraven en wegens rechten ter zake van het overgaan van leengoederen 1787, 1788.

Magescheid der goederen nagelaten door Nicolaas Hans Willem van Delen en Christina van Wijhe 1798. 17 stukken.

x. Brieven en andere stukken betreffende de inschrijving als edele expectanten in de ridderlijke Duitsche orde, zoo van hem als van zijne drie zonen Willem Lodewijk, Otto en Arend 1791 – 1828. Copie Koninklijk besluit van 22 Juni 1857 n°. 21 waarbij Otto wordt geadmitteerd als 2de jonkheer. 36 stukken.

ij. Discours sur le décès de G. L. de Wassenaer (zijn zoon), prononcé par le professeur D. Wijttenbach 24 September 1811. H. S. in quarto. 1 deel.

z. Brief van condoleance van Louisa erfprinses van Brunswijk, geboren Prinses van Oranje-Nassau aan zijne douairière 10 Maart 1799.

Staat en quitantiën van uitgaven wegens zijn overlijden 1799. 25 stukken.

aa. Brieven aan de douairière van Wassenaer en andere stukken betreffende de heerlijkheid Katwijk en goederen gelegen onder Oegstgeest en Rijnsburg 1806 1816. 28 stukken.

bb. Acte van venia aetatis van de Staten van Overijssel voor Johanna Judith van Isselmuiden 25 Mei 1779.

Aanteekeningen wegens geboorte en copie huwelijksvoorwaarden van hare ouders Hendrik van Isselmuiden en Anna Elisabeth van Haersolte 1 Juli 1744.

Acte van scheiding hunner nalatenschap 1 Mei 1781 11 stukken.

cc. Acte van scheiding van de nalatenschap van Susanna Gerarda Voet van Winssen douairière van Jan Anthonie Zwier van Isselmuiden 9 Juli 1813, rekening en andere stukken betreffende deze nalatenschap 1811—1813. 15 stukken.

dd. Huwelijksvoorwaarden van zijne zuster Henrietta Syna van Wassenaer met Evert Christiaan Carel Wilhelm van Heeckeren tot Nettelhorst 10 Augustus 1781 en liquidatiën met deze zuster 1785 – 1802. 15 stukken.

ee. Copie huwelijksvoorwaarden van zijne dochter Anna Henrietta Elisabeth van Wassenaer met Walraven Elisa Johan van Balveren 28 Mei 1817.

Stukken betreffende legaten door Anna van Wassenaer, douairière van den luitenant-admiraal Willem van Wassenaer aan zijne kinderen vermaakt 1807—1810.

Stukken rakende de voogdij over zijne onmondige kinderen 1812. 30 stukken.

ff. Brieven van de raden des furstendoms Gelre en G. J. Rink te Tiel aan den heer van Echteld, Geldersche publicatiën en reglementen 1784, 1790, 1795—1797. 13 stukken.

gg. Stukken meest van genealogischen aard door hem bijeengebracht:

Kwartierstaat van de kinderen van Willem van Wassenaer en Hermelina Petronella Schaep.

Opgaaf van de 32 stamtafelen van van Brakel en van Lier.

Geslachtlijsten, wapens, kwartieren en andere stukken betreffende van Balveren, Bacx, Brandsen, Gaesbeeck, Schimmelpenninck van der Oye en andere geslachten met eene lijst.

Alphabetische lijst der leden van de Ridderschap van de Veluwe 1581—1778 en eenige extract-resolutiën omtrent die ridderschap.

Naamlijst van de burggraven van Nijmegen, aanteekening omtrent het recht dezer stad als hoofdstad van het kwartier 1785, opdrachtsbrief van een cijns op een huis te Nijmegen 1466.

Lijst der stadhouders 1728—1766 en riddermatige havezaten van Overijssel, alphabetische lijst van de leden van de Ridderschap 1610—1779.

Lijst van de drosten van Zalland, Twente, Vollenhoven, Cuinre, IJsselmuiden en Genemuiden, Haaxbergen, Lage 1207—1779, dijkgraven van Zalland 1363 1775.

Drosten van Coeverden en Drenthe 1259—1777.

Verhandeling over de Romeinsche opschriften te Duvenvoirde 1737 etc. 147 stukken.

X. Otto van Wassenaer.

a. Verschillende extracten uit de registers van den burgerlijken stand, nopens zijne geboorte, 10 Januari 1796, en van zijne kinderen en kleinkinderen. 7 stukken.

b. Huwelijksvoorwaarden met Jacqueline Cornelie van Balveren 3 Mei 1819. 1 stuk.

c. Acte van scheiding der nalatenschap van zijn vader Willem

Frederik Hendrik 30 Mei 1826. en stukken daartoe betrekking hebbende. 34 stukken.

d. Extract Koninklijke besluiten betreffende zijn militaire loopbaan, zijne erkenning als baron, zijne opneming in de ridderlijke Duitsche orde etc. 1814—1832. 16 stukken.

e. Correspondentie over de erkenning van L. J. Worbert als graaf van Wassenaer-Starrenburg en andere stukken betreffende deze zaak 1833—1851. 36 stukken.

f. Theses van zijn zoon Willem Frederik Hendrik voor het doctoraat in de rechten aan de Utrechtsche Hoogeschool, 1844, en een aan hem geschonken brief van Jacob van Wassenaer-Obdam aan den Koning van Denemarken van 28 December 1699. 3 stukken.

XI. Arend van Wassenaer, heer van Katwijk en Spanbroek.

Promotiebul van de Universiteit te Leiden, in de rechten, 7 Juni 1820.
Aanstelling tot commies van Staat 7 April 1823.
Extract Koninklijke besluiten en brieven van verschillende besturen 1823—1831.
Acte van scheiding van de nalatenschap zijner moeder Johanna Judith van Isselmude, douairière van Willem Frederik Hendrik van Wassenaer, en zijn in 1811 overleden broeder Willem Lodewijk, 30 Mei 1826, met notitiën van waardeering der onroerende goederen gelegen onder Echteld, het landgoed Hulsbergen en onder Wassenaer, Katwijk en Valkenburg en van de heerlijkheden Spanbroek, Spierdijk en Zuidermeer, benevens der roerende goederen.
Kapitaalboek, beginnende 1825, waarin catalogus zijner bibliotheek.
Acte van scheiding zijner nalatenschap, 10 September 1852, correspondentie en quitantiën dienaangaande en rekening van de executeuren. 131 stukken.

XII. Geslachten van Tuyll van Serooskerken en Schaep van den Dam.

a. Lijst van de bisschoppen van Utrecht en eenige aanteekeningen omtrent de graven van Holland, heeren van Wassenaer en burggraven van Leiden, op het schutblad geteekend: H. van Tuyll van Serooskercke heere tot Stavenisse 1608. 1 deel.

b. Lijst der burggraven van Zeeland 1162—1562. 1 stuk.

c. **Huwelijksvoorwaarden van:**
Hendrik Schaep en Agnes van Echten 8 Juni 1562, copie.
Herman van Voorst en Anna Schaep 26 October 1565.
Aernt van Haeften en Swena van Appeltern 5 September 1616, copie.
Henrick Schaep en Elisabeth Cunegund van Haeften 6 Juni 1637.
Pieter van Tuyll van Serooskerke en Maria van Liere 17 December 1637. 3 charters en 1 stuk.

d. Magescheiden tusschen:
Hadewich van Beveren, gehuwd met Barend van Bevervoorde en den voogd over de kinderen uit haar eerste huwelijk met Hendrik Schaep 24 Juli 1491;
de voogden van Wolf en Herman Mulert 5 April 1506.
Maarten van Haeften en zijne kinderen 2 Maart 1521.
Herman en Johan van Voorst en Hendrik van Bremen, echtgenoot van Johanna van Voorst 29 December 1573.
Hendrik Reyner en Johan Schaep 21 Januari 1596.
Cunegond en Diederik van Haeften 9 Mei 1626.
Hendrik Herman en Agnes Schaep, kinderen van Hendrik Schaep en Ludgert van Voorst 29 Juli 1629. 7 charters.

e. Commissie voor Jeronimus van Serooskerke als burggraaf van Zeeland 22 April 1547.
Idem voor Herman Schaep tot sergeant-majoor van een regiment ruiters van het regiment Langerak 18 Juli 1675. 2 charters.

f. Leenbrieven van de Staten van Overijssel wegens het huis ten Dam voor Hendrik Schaep 1647—1668, Herman Schaep 1677, met een octrooi voor dezen laatste om van zijne leengoederen te mogen disponeeren 1677. 4 charters.

g. Leenbrieven, overdrachten en rentebrieven betreffende goederen in Overijssel 1634—1737, waaronder een van 1649 aangaande het huis ter Heest, uitgevaardigd door den graaf van Rechteren Almelo 26 charters en 3 stukken.

h. Bestek van den beeldhouwer Bartholomeus Eggers voor de tombe van den luitenant-admiraal van Wassenaer-Obdam volgens resolutie van de Staten-Generaal van 15 September 1665. 1 stuk.

i. Rekening van Cornelis den Exter wegens eenige goederen toekomende Pieter van Tuyll van Serooskerke, heer van Maelstede, gelegen in Zuidbeveland 1655—1657. 1 stuk.

k. Rekeningen wegens de goederen aankomende de kinderen van Pieter van Tuyll van Serooskerke, heer van Maelstede, gelegen in Zuidbeveland:

k[1]. 1[e] rekening van Nicolaas Eversdijck voor de jonkvrouwen Willemyna en Petronella 1660 en 1661.
3[e]—20[e] van denzelfden, gedeelte van jonkvrouwe Petronella (13 Februari 1676 gehuwd met Herman Schaep, heer van den Dam) 1663 - 1680.
21[e] - 35[e] van denzelfden voor jonkvrouwe Hermelina Petronella Schaep van den Dam (7 April 1669 gehuwd met Willem van Wassenaer Duvenvoorde) 1681 1695/6.
1[e] 10[e] van Mattheus Eversdijck als voren 1696 7 1705 6.
1[e]—4[e], 6[e] en 7[e] van Jacobus van Lozanne als voren 1708, 1712—1714,6, 1 13 8, 1717/9.
1[e] - 8[e] van Zijwert van der Bilt als voren 1719 - 1727/8.
1[e] - 2[e] van Marcus Bregt als voren 1731 1734. 58 stuks.

k[2]. 29[e]—32[e] rekening van Nicolaas Eversdijck, gedeelte van jonkheer Pieter Hyeronimus Ripperda als in huwelijk gehad hebbende jonkvrouwe Willemyna van Tuyll van Serooskerke 1689 - 1692. 4 stuks.

k[3]. Rekeningen wegens de capellerieën staande ter collatie van den heer van Maelstede.
1[e]—11[e] van Nicolaas Eversdijck 1662—1694.
1[e]—7[e] van Mattheus Eversdijck 1695—1711.
1[e]—3[e] van Jacobus Lozanne 1712 1717.
1[e]—9[e] van Zijwert van der Bilt 1718—1728. 30 stuks.

k[4]. Rekening van Nicolaas Eversdijck rakende de portiën van den heer van Ripperda en de vrouwe van Maelstede in de bedijking van den polder Tolsende 1669—1671.
Rekening van denzelfden als voren wegens de bedijking in 1671 en herdijking in 1672 van den nieuw bedijkten polder annex Sint Joosland 1671—1673. 2 stuks.

k[5]. 1[e]—3[e] rekening van Nicolaas Eversdijck; rakende het indijken van den polder Nieuw West Crayert, over de portiën aankomende de vrouwe van den Dam 1676—1680.
1[e] en 2[e] van denzelfden wegens het bouwen van een huis en schuur aldaar 1679—1680: 5 stuks.

l Rekening van Hieronimus van der Strate wegens goederen toekomende Hieronimus van Tuyll van Serooskerke, heer van Stavenisse, gelegen in Zuidbeveland 1651.
2[e], 3[e], 8[e]—13[e], 15[e] en 16[e] van Nicolaas Eversdijck als voren aan zijne erfgenamen 1670, 1671, 1676—1681, 1683, 1684. 10 stuks.

m. Rekening van Abraham Stoop van de inkomsten van Petronella van Tuyll van Serooskerke 1670—1672. 1 stuk.

n. Rekening wegens verkochte landen in Kapelle 1672—1674; in beslag genomen goederen van pachters 1725—1727. 1 stuk.

o Staat der goederen, contracten, overdracht van land in Kapelle 1733, stukken betreffende bedijkingen 1676—1760. 26 stukken.

XIII. Geslachten Cats, Musch en Pompe.

Familiebetrekkingen en bezittingen.

a. Inventaris van stukken rakende den boedel van Jacob Cats door den rentmeester Jacob Hovius opgemaakt 8 April 1684. 1 stuk.

b. Staat van de goederen van den gemeenen boedel van Cornelis Musch, overleden 15 December 1650. 1 stuk.

c. Huwelijksvoorwaarden tusschen Diederik Pauw en Elisabeth Cats, weduwe van Cornelis Musch 14 October 1651, haar testament 30 Juli 1670, acte omtrent hare goederen 11 April 1663.
Accoord tusschen Diederik Pauw en hare erfgenamen 26 Juli 1675 en stukken omtrent hare nalatenschap. 13 stukken

d. Testament van Cornelia Musch, weduwe van Johan Casembroot 30 Mei 1668, acte van opening 30 September 1671 en uitspraak over hare nalatenschap 4 Januari 1672. 3 stukken.

e. Contract tusschen Matthijs Pompe en den voogd van Anna Catharina Musch over de heerlijkheid Waalsdorp 1 Februari 1657. 1 stuk

f. Blaffert van de goederen aankomende Elisabeth Maria Musch 19 Februari 1655, haar testament als douairière Buat 15 Mei 1696, contract over de verdeeling harer goederen 1 Augustus 1702, scheiding van hare nalatenschap 24 Februari 1730.
Stukken betreffende processen omtrent die nalatenschap 1689—1702. 48 stukken.

g. Huwelijksvoorwaarden tusschen Matthijs Pompe, heer van Slingeland, en Maria Elisabeth Musch 27 October 1654, hun testament 19 October 1671, haar testament 17 Februari 1677. Staat der goederen door haar in huwelijk aangebracht 12 April 1663, als voren door haar aan hare dochter beloofd 19 Februari 1686. 2 charters en 5 stukken.

h. Verlijbrieven van Matthijs Pompe met Nederslingeland 16 December 1646, met de helft van het erfwatergraafschap van den Nederwaard 4 Maart 1652.

Testament van hem en Mondina van Beveren zijne eerste vrouw 27 Juni 1650, contract met den voogd harer kinderen 20 September 1654, kavelingen wegens de goederen zijner voorkinderen 1670 en 1673. Zijn testament 7 Augustus 1679, erfmagescheid over zijne nalatenschap 1 Juli 1681, rekening van den executeur van het testament. 11 stukken.

i. Staat der goederen van Isabella Jacoba Pompe, overgeleverd door haren man Willem Frederik van Brakell 13 Februari 1686, hun testament 1 Februari 1687, verlijbrief met de heerlijkheid Nieuwveen 16 December 1699, hare testamenten als douairière 19 Mei 1706, 1 December 1718.
Afrekening van haar aandeel in de goederen van Vlaanderen nagelaten door Elisabeth Maria Musch 1711.
Inventaris en erfmagescheiden harer nalatenschap 23 Januari 1719 en 15 Juni 1722. 1 charter en 18 stukken.

k. Testamenten van Louisa Isabella van Brakell, douairière van Willem van Lier 30 November 1735, 17 Maart 1742, acte van renunciatie van het vruchtgebruik harer heerlijkheden 15 Juli 1746. 4 stukken.

l. Brieven en andere stukken betreffende onverdeelde landerijen gelegen onder Empel in de Meijerij van 's Hertogenbosch, afkomstig van Matthijs Pompe heer van Slingeland, en rekeningen omtrent die goederen gedaan aan de erfgenamen van Louisa Isabella van Brakell, douairière van Willem van Lier 1790 1799.
Brieven van overdracht van deze landerijen 1634—1637, 1640, met daaraan gehechte overdrachten van vroegeren tijd. 11 charters en 44 stukken.

m. Rekening van Elisabeth Cats, vrouwe van Waelsdorp, weduwe van Cornelis Musch wegens hun gemeenen boedel over 1650 en 1651. 1 stuk.

n. 3de rekening van Gerard van Roonhuysen, rentmeester van de drie dochters van Cornelis Musch 1653 en 1654.
Rekening van de executeuren van diens boedel als voren 1654—1660
Rekeningen van Willem Havius als voren 1658—1662, 1663—1671. 4 stuks.

o. Rekening van Abraham Pesijn wegens de goederen van Elisabeth Maria Musch, douairière Buat 1679—1682.
Laatste en conclusive rekening van Mr. Abraham Vrolijk 1722—1728. 2 stuks.

p. Rekeningen wegens de goederen aankomende de erfgenamen van den raadpensionaris Jacob Cats, gelegen in Staatsvlaanderen.
Voor de erfgenamen van de vrouw van Carnisse:
25e van Petrus Adolphy van Weenegem 1710/11.
26e van denzelfden 1711/12.
28e 1713/14, 32e 1717/18 van denzelfden en van Petrus van Weenegem 36e 1721/22—38e 1723/24, 41e 1726/27, 43e 1728/29.
Voor Willem van Lier, heer van Katwijk:
44e van denzelfden 1729/30.
1e en 2e van Petrus van Weenegem 1730/31, 1731/32.
Voor Louisa Isabella van Brakell, douairière van den heer van Katwijk:
5e, 7e—19e van denzelfden 1734/35, 1736/37—1748/49. 26 stuks.

q. Documenten tot de bovenstaande rekeningen, waarbij onder die van 1711/12 eene afrekening van Elisabeth Musch douairière Buat en onder die van 1748/49 akte van verkoop door Jacob Cats en zijn broeder van hunne tienden in de dijkage van Schoondijke en Groede herkomstig van den prelaat van St. Pieter te Gent aan de bedijkers in het jaar 1610 Jan Lambrechtsz Coole, Pieter van der Hecke en Abraham Adriaenss 21 Juni 1614. 94 stukken.

Cornelis Musch als griffier van de Staten-Generaal.

r. Ontwerpen van het tractaat van trèves 1610. 5 stukken.

s. Paspoorten van Prins Frederik Hendrik 5 November 1635, 8 Januari 1636, en van Ferdinand Infant van Spanje, gouverneur der Nederlanden 18 November 1635, 3 Januari 1636 voor Cornelis Musch naar Turnhout.
Orders van Frederik Hendrik voor de Commandeurs van Heusden en 's Hertogenbosch om hem van tien ruiters te voorzien 8 Januari 1636.
Copieën van secreete resolutiën van de Staten-Generaal omtrent onderhandelingen van vrede te Turnhout 4, 6 en 10 Februari 1636. 9 stukken.

t. Brieven van de plenipotentiarissen op het congres te Munster 10, 29 September 1647, minuut van den griffiier.
Provinciale adviezen van de Staten van Holland Augustus en September 1647.
Verschillende copieën van resolutiën en brieven, ontwerptractaten betreffende de vredehandeling. 35 stukken.

u. Brief van den Koning van Frankrijk Lodewijk XIV aan de Staten-Generaal 15 Augustus 1643
Nota van den Franschen ambassadeur d'Estrades 28 Januari 1645.

Copie advies van het parlement aan Koning Lodewijk XIV, betreffende de Nederlanden 27 November 1645.
Copieën van memoriën en brieven rakende diplomatieke onderhandelingen met Frankrijk. 31 stukken.

v Nota's van William Boswel, resident van den Koning van Engeland bij de Staten-Generaal, 5 Maart en 15 Juni 1639, betreffende differenten met de Oost-Indische Compagnie en copieën van resolutiën dienaangaande. 6 stukken.

w. Copieën van brieven, memoriën en andere stukken betreffende diplomatieke onderhandelingen, ontwerpen van tractaten 1632–1646. 26 stukken.

x. Instructie voor Gecommitteerden van de Staten-Generaal tot de conferentie met de Infante van Spanje te Tilburg over zaken van de Meierij van 's Hertogenbosch 3 Januari en eene nadere 30 Maart 1630.
Voorslagen op de kamer van Zijne Hoogheid en ter vergadering van de Staten-Generaal tot accommodatie van politieke en kerkelijke differenten aldaar 7 en 14 Januari 1643. 7 stukken.

ij. Belofte van Prins Frederik Hendrik, dat wanneer hij bij surprise of macht van oorlog Antwerpen mocht veroveren in de capitulatie niet meer vrijheid van het gebruik der rivieren te zullen toestaan dan bij het tractaat van Trèves is geaccordeerd. Breda 29 Juni 1646.
Copie van gelijke belofte van den Prins en de Gecommitteerden te velde, omtrent het toestaan van de uitoefening van den Catholieken godsdienst, gecontrasigneerd door de Fransche ambassadeurs de Thuillerye en d'Estrades. Breda 11 Juli 1646.
Twee Fransche nota's, waarvan een geteekend de Bremont, Breda 22 Juni en 5 Juli 1646, en twee minuten van den griffier. 6 stukken.

z. Brieven van Prins Frederik Hendrik uit het leger, en copieën van brieven van Joh. Copes, afgevaardigde bij het Fransche leger aan den Prins 1638. 5 stukken.

aa. Noodzakelijke punten om de Oost- en West-Indische Compagnie te doen voortgaan en meerdere kapitalen te doen inteekenen, ingebracht 23 November 1621.
Voorstel tot verlenging der octrooien van de Oost- en West-Indische Compagnie gelezen in de kamer van Zijne Hoogheid 16 Januari 1645.
Notulen van het Haagsch besogne der West-Indische Compagnie 26 Februari 1638.

Artikelen van schepen komende uit Indië, 16 Maart 1514. Authentieke copie naar het origineel berustende in het Indische huis te Lissabon van 28 November 1641, met vertaling 9 stukken.

bb. Vrijheden en exemtiën voor de kolonisten van Nieuw Nederland 10 Maart 1628.
Artikelen bij de Kamer Amsterdam der West-Indische Compagnie op de regeering der landen en plaatsen aldaar vastgesteld, resolutie der Staten-Generaal 2 September 1638. 11 stukken.

cc. Vrijheden en exemtiën voor de kolonisten in Brazilië 10 Maart 1628.
Copie missive van Gouverneur en Raden van Brazilië aan de vergadering van XIX der West-Indische Compagnie 15 Januari 1638.
Missive van Maurits van Nassau aan de Staten-Generaal 16 Januari 1638.
Kleine remonstrantie „in wat manier ik de reise naer Amarsoen zoude aannemen" van Jacob van der Keere, Vlissingen 30 Januari 1638. 6 stukken.

dd. Adelsbrief met gekleurd wapen door Lodewijk XIII verleend aan Cornelis Musch September 1632. 1 stuk.

XIV. Geslacht van Lier.

Familiebetrekkingen en bezittingen.

a. Genealogieën, diploma's, brieven betreffende nasporingen omtrent dit geslacht, wapens waarbij een koperen plaatje met gegraveerd wapen en devies, afteekeningen van tombes. 57 stukken.

b. Renunciatie door Margriete le Beyghe van de goederen harer moeder Odilia van Liere (Jansdr.) 2 October 1538, huwelijksvoorwaarden met Frederik van Duvenvoirde 26 Juli 1541, contract over hare nalatenschap 7 Juli 1581. 3 charters.

c. Aanteekeningen betreffende het geslacht Noris (Claes van Liere overleden 1531, trouwde Geertruid Noris.) 1 stuk.

d. Copie-testament van Jan van Liere, heer van Berchem 19 December 1551. 1 stuk.

e. Huwelijksvoorwaarden van Willem van Lier Corneliszn. met Agneta van Nederveen, weduwe van Hendrik van Deventer 4 Augustus 1560.
Acte van opening van zijn testament van 28 Mei 1587, in die acte opgenomen, 7 M. . . . 1588.

Testament van Johanna Halmael, vrouw van zijn broeder Joachim 28 Maart 1567.
Verkoop aan hem van een lijftocht door zijn broeder Carel 23 Augustus 1559.
Copie huwelijksvoorwaarden van zijne zuster Clara met Sebastiaan heer van Alsenburg 17 November 1559.
Brief van naturalisatie door de Staten van Holland van zijn broeder Emmery, superintendant van de Willemstad wegens den Prins van Oranje 18 December 1613.
Copie-accoord van Emmery en Joachim met den graaf van Aremberg over een gors onder Zevenbergen 23 Juni 1610.
Copie van het testament van Emmery 16 Januari 1613 en codicil 2 December 1618. 5 charters en 5 stukken.

f. Commissie van de Staten van Zeeland voor Willem van Lier (Emmery'szoon) als raad in het Hof van Holland en Zeeland 22 Januari 1626.
Paspoort van den doge van Venetië voor hem om vandaar naar Frankrijk te reizen 6 September 1636.
Eenige aan hem gerichte brieven 1639, 1647, 1648, 1649, 1652.
Huwelijksvoorwaarden met Maria van Leeffdael 11 September 1614, hunne testamenten 7 Juli 1617 en 19 Juni 1626 (copie).
Huwelijksvoorwaarden met Agatha van Zuylen van Nyeveld 10 Juni 1627, verklaringen omtrent de goederen zijner voorkinderen 30 Januari 1647, zijn testament 22 Juni 1657 en stukken betreffende zijne nalatenschap.
Authorisatie van het Hof van Holland om zijn zoon Nicolaas te mogen aanstellen als voogd over zijne kleinkinderen 24 Mei 1657.
Copietestamenten van Anna van Bourgogne, vrouw van Baarland en Cathalina van Wachtendonck ten behoeve van zijne zuster Sabina 1612, 1616, 1649, haar huwelijksvoorwaarden met Jacques de Chantraine 31 October 1644. 5 charters en 26 stukken.

g. Huwelijksvoorwaarden, testamenten, contracten betreffende het geslacht Leeffdael 1481, 1566, 1591, 1604, 1652 en teekening van het wapen. 1 charter en 7 stukken.

h. Stukken aangaande Willem van Lier, heer van Katwijk:
Staat van betalingen van het college ter admiraliteit van Amsterdam 1654.
Testament van Cornelia van Raephorst met hem ondertrouwd 22 November 1669.
Staat van de goederen aangebracht bij zijn huwelijk met Maria van Reigersberg 1651, haar testament 28 Juni 1670, kaveling zijner nagelaten goederen 1669.
Copietestament vau zijne zuster Maria Louisa 11 December 1672,

gehuwd geweest zijnde met Pieter van Tuyll van Serooskerke en Johan van Brakell en stukken omtrent de nalatenschap van laatstgenoemde 1682, 1683.

Testament van Frederik, Nicolaas en Hollandia Ultrajectina, zijne broeders en zuster, 25 Augustus 1658, stukken betreffende hunne goederen 1660, 1693.

Copie huwelijksvoorwaarden van zijn broeder Nicolaas met Margaretha van Capelle 15 Juni 1674, van hun testament 7 Augustus 1678 en stukken omtrent hunne nalatenschap 1682, 1683. 3 charters en 34 stukken.

i. Huwelijksvoorwaarden van Willem van Lier met Geertruid Anne van Wassenaer Duvenvoirde 24 September 1681, zijn testament 5 Februari 1706, quitantie wegens de voogdij zijner zuster Jacoba 1669, acte van beleening van een waard onder Oosterwijk 1707. 1 charter en 4 stukken.

k. Huwelijksvoorwaarden tusschen Willem van Lier en Louisa Isabella van Brakell 19 Januri 1720, zijn testament van 7 November en stukken betreffende zijne begrafenis op 16 November 1735.

Copie der huwelijksvoorwaarden tusschen zijn broeder Arend Jacob en Catharina Jacoba van de Rijth van Woestwesel 27 November 1722 en van zijn testament 5 December 1723. 1 charter en 8 stukken.

l. Acte van den raad en leenhove van Brabant, waarbij hij wordt aangesteld tot curator over den sedert jaren krankzinnigen Charles d'Immerzeele, graaf van Boeckhoven, heer van Loon op Zand in de Meijerij van 's Hertogenbosch 13 Juli 1730.

Gelijke acte waarbij op diens verzoek tot medecurator wordt benoemd Albert Dongelbergh, markies van Reves 19 September 1730.

Requesten en berichten van de benoemden en andere stukken betreffende dit curatorschap loopende tot 1744. 2 charters en 42 stukken.

W i l l e m v a n L i e r, gehuwd met L o u i s a I s a b e l l a v a n B r a k e l l.

Ambten en bedieningen.

m. Commissiën als:

Drossaard en dijkgraaf van de stede en den lande van Heusden met Engelen en Vlijmen 1718, schout van Heusden, bij continuatie van eene commissie van de voormalige rekenkamer aan hem voor drie jaren gegeven, 1730, drossaard schout en stadhouder van de leenen der stad en baronie van Breda 1735. 3 charters.

Als lid van de Staten van Holland en Westfriesland wegens de stad Schoonhoven sedert 1728, en later van het college van Gecommitteerde Raden.

n. Geschreven en gedrukte extractresolutiën van de Staten van Holland, copieën van stukken betreffende de admissie van Willem Vincent baron van Hompesch in de ridderschap 1728.
Als voren rakende verschillende onderwerpen veelal voor de financiën van Holland 1728—1735. 60 stukken.

o. Register waarin copie resolutie van 4 November 1733 van de regeering van Schoonhoven en brief van Gecommitteerde Raden van 27 April 1734 waarbij hij bij tourbeurt door die stad in dat college wordt gecommitteerd en aanteekeningen omtrent de resolutiën tot Augustus 17·5. 1 deel.

Als drossaard van de baronie van Breda 1735.

p. Request aan de raden en rekenmeesters van Zijne Hoogheid om Johan Hendrik Damisse als zijn stadhouder te mogen aanstellen met gunstig appointement van 8 Maart 1735, copie van diens instructie 8 Maart 1735.
Memorie ten betooge dat aan hem als drossaard geen sessie ter vergadering van Gecommitteerde Raden van Holland kan geweigerd worden. Gedrukt met geschreven en gedrukte resolutiën dienaangaande. 9 stukken.

q. Authorisatie van den Prins van Oranje, om te examineeren wat tot redres van de zaken in de baronie zoude kunnen worden gedaan 5 Juni 1735.
Stukken waarschijnlijk tot de uitvoering van die commissie gediend hebbende: Extract resolutiën van de Staten-Generaal en van den raad der domeinen van het Huis van Oranje en Nassau, reglementen, regeeringslijsten, finantieele aanteekeningen betreffende de baronie en de stad Breda 17de en 18de eeuw, resolutiën en lijsten betreffende de roomsche geestelijkheid in de baronie 1730—1732. 60 stukken.

r Consideratiën op den staat der rekeningen van de geestelijke goederen in de baronie 1730. 1 stuk.

s. Brief van burgemeesteren en schepenen van Breda over de curialiteitsgelden van Zijne Hoogheid 8 Maart 1735 met bijlagen. 6 stukken.

t. Extract-resolutiën van den raad der domeinen, copieën van resolutiën en brieven van de Regeering van Breda betreffende eene personeele quotisatie in die stad 1735. 6 stukken.

u. Gedrukte resolutiën van de Staten-Generaal en van de Staten van Holland rakende de nalatenschap van Koning Willem de 3de 1732—1735, copie van het tractaat van partage met den Koning van Pruissen 14 Mei 1732, copie-instructiën voor den griffier, de klerken en den thesaurier van de geëxtradeerde goederen 1731, 1732. 16 stukken.

v. Gedrukte en geschreven stukken betreffende de devassalage van het markiezaat van Veere en Vlissingen onder de Staten van Zeeland 1723 1732. 9 stukken.

w. Copie van een brief door de Staten van Friesland gezonden aan andere provinciën rakende de aanstelling van den Prins van Oranje tot generaal van de infanterie 7 Juli 1735. 1 stuk.

XV. Geslacht van Brakell.

Familiebetrekkingen en bezittingen.

a. Huwelijksvoorwaarden 1412, 1475, 1556, 1577, 1587, 1600 1603, 1615, 1642, 1657, 1669, 1680. 9 charters en 4 stukken.

b. Erfmagescheiden van nalatenschappen 1477, 1529, 1572, 1580, 1600, 1602, 1603, 1624, 1626, 1640. 15 charters.

c. Leenbrieven voor de geslachten van Brakell, van Thiel, Millinck betreffende goederen te Ommeren, Echteld, Meerten, Lienden en in het land van Kuyck 1502, 1555, 1604, 1609, 1627, 1634, 1645 en accoord daaromtrent 1658, 7 charters en 2 stukken.

d. Brieven van overdrachten van goederen in de Mersch, Lienden, de Aldenweerd en de Voorn 1460, 1477, 1485, 1525, 1580, 1581, 1613, 1632, 1636, 1648, 1654. 11 charters.

e. Acten van lijftocht 1556, 1592, 1599, 1606, 1698. 5 charters.

f. Schuldbekentenissen 1579. 1663. 2 charters.

g. Oorkonden betreffende verwinnen door leden van het geslacht van Brakell op goederen te Lienden 1641, 1642. 5 charters.

h. Registers van erfpachten behoorende tot den huize van Kermestein, Lodewijk van Brakell aanbestorven 1586, 1616. 2 deeltjes.

i. Aanstelling van Floris Adriaan tot Lingegraaf van het Nederbetuwsche blok Lingewateren 1706. 1 stuk.

Johan van Brakell tot Kermestein.

k. Commissiën als:
Lid van den Raad van State 1652, 1675, Raad Ordinaris in het

kwartier van Nijmegen 1658, Raad in het Provinciaal Hof van Gelderland 1675. 4 charters.

l. Brieven en andere stukken omtrent de collatie van het beneficie op St. Wouters altaar in de kerk van Beek (gesticht door Wouter van Beek in 1513) 1669—1672 en eenige andere stukken in zijn bezit gekomen als lid van de Staten-Generaal wegens Gelderland. 16 stukken.

m. Huwelijksvoorwaarden met Dorothea de Bars 24 April 1644, octrooi om over hunne goederen bij uiterste wil te mogen beschikken 20 Juni 1644, volmacht van Dorothea de Bars om haar man te lijftochten op land in Maurik 21 Juni 1644.
Codicil gemaakt met Dorothea de Bars 22 September 1654. 3 charters en 1 stuk.

n. Huwelijksvoorwaarden met Maria van Lier 25 Juli 1659, accoord met den voogd van hare voorkinderen 17 Mei 1662.
Zijn testament 26 Februari 1680, accoord en eenige andere stukken omtrent zijne goederen 1658, 1664 en 1669.
Inventaris van zijne nalatenschap 14 Juni 1681, liquidatie 22 Augustus 1682 en erfmagescheid 6 Januari 1683. 1 charter en 10 stukken.

o. Testament van Emmery van Cruningen als erfgenaam benoemende zijne nicht Maria Louisa van Lier 3 Januari 1661.
Haar testament 11 December 1672, als douairière van Brakell 4 Juli 1682, acte van opening 4 Juli 1682.
Inventaris van hare nalatenschap (overleden 24 November 1682), 1ste en 2de rekening van Willem Hasius wegens haren boedel 1682—1684. 7 stukken.

Willem Frederik van Brakell tot Tedingsweerd.

p. Acten van aanstelling door den dijkgraaf en richter van Nederbetuwe tot heemraad 1695 en van commissie als Raad van het college ter admiraliteit op de Maze, wegens het kwartier van Nijmegen 1698. 3 stukken.

q. Huwelijksvoorwaarden met Isabella Jacoba Pompe 16 Februari 1686. 1 charter.

r. Brieven en andere stukken omtrent de collatie eener prebende van het kapittel van Sint Pieter te Boxtel 1664—1693. 19 stukken.

s. Rekening wegens verpachting van landerijen en tienden over 1695.
Zijn gekleurd wapen, opgave der leden van het geslacht. 3 stukken.

t. Stukken betreffende processen met Maria van Lier, douairière van Brakell 1682—1714. 47 stukken.

XVI. Geslacht van Wijhe.

Familiebetrekkingen en bezittingen.

a. Huwelijksvoorwaarden betreffende leden van de geslachten van Wijhe van Echteld en van Hernen en aanverwante familien van der Horst, van Middachten, Vijgh, van Broeckhuizen, van Twickelo, van Delen, van Haestrecht, van Drueten, van Merwijck, 1412, 1443, 1468, 1475, 1486, 1490, 1505, 1506, 1517, 1536, 1548, 1550, 1558, 1564, 1567, 1575, 1578, 1581, 1585, 1616, 1655, 1682, met eenige bijbehoorende stukken. Origineel en copie. 5 charters en 27 stukken.

b. Testamenten van leden van het geslacht van Wijhe en aanverwante familien Tengnagell, Turck, Vijgh, van Haeften, van Brederode, van Assendelft, Sondenbalch, van Delen 1410, 1415, 1434, 1544, 1551, 1570, 1571, 1575, 1587, 1588, 1605, 1607, 1607, 1608, 1614, 1624 met eenige bijbehoorende stukken. Origineel en copie. 1 charter en 30 stukken.

c. Erfmagescheiden met bijbehoorende stukken van nalatenschappen van leden van het geslacht van Wijhe van Echteld en van Hernen en van hunne echtgenooten 1420, 1544, 1570, 1575—1577, 1583, 1584, 1585, 1591, 1598, 1604, 1606, 1611, 1693 en 1694. Origineel en copie. 3 charters en 18 stukken.

d. Erfmagescheiden en bijbehoorende stukken van nalatenschappen van leden van de geslachten van der Lauwick, van Broeckhuysen, van den Poll, van Brederode, van Riemsdijk, van Randwijck, van Delen en hunne echtgenooten 1486, 1491, 1493, 1514, 1517, 1530, 1562, 1565, 1574, 1586, 1669, 1693, 1694. Origineel en copie. 7 charters en 12 stukken.

e. Inventarissen van stukken betreffende het geslacht van Wijhe 1578, 1582, 1583, 1593, 1594, 1604, omstreeks 1730. 8 stukken.

f. Oorkonden ten bewijze der genealogie van het geslacht van Wijhe en het aanverwante geslacht van den Poll 1349, 1401, 1453, 1474, 1482, 1517, 1559, 1568, 1575, 1591, 1595, 1599, 1641. 10 charters en 4 stukken.

g. Genealogische aanteekeningen, brieven en andere bewijsstukken betreffende het geslacht van Wijhe en aanverwante familien 14de—17de eeuw. 46 stukken.

h. Scheidsrechterlijke uitspraken, dingtalen, brieven, rechtsgeleerde adviezen en andere stukken betreffende door leden van het geslacht van Wijhe gevoerde processen 15de tot 17de ceuw. 2 charters en 85 stukken.

i. Brieven van kennisgeving en rouwbeklag wegens sterfgevallen van de heeren van Wijhe van Echteld en andere leden van dat geslacht 1597—1749. 130 stukken.

k. Sauvegardes en paspoorten 1572, 1573, 1575, 1579, 1585, 1587, 1591, 1625, 1643. Origineel en copie. 11 stukken.

l. Brieven over verschillende onderwerpen, quitantien, recepten en eenige andere stukken van weinig belang. 22 stukken.

m. Scheiding van het huis te Echteld en andere door Ott van Wijhe en Goessen van Rossem gekochte goederen 25 November 1435.
Scheidsrechterlijke uitspraak omtrent de Harderwijker weerd te Echteld 1511.
Opgaaf van het goed en land binnen Echteld 1568 en eenige andere stukken betreffende die heerlijkheid.
Oorkonden, geslachtsboom, brieven en andere stukken tot opheldering van de afstamming van Johannes Franciscus Caspar van Wijhe van Ruischenburg, die na den dood van den laatsten heer van Wijhe van Echteld op die heerlijkheid aanspraak maakte 16de—18de eeuw. 9 charters en 69 stukken.

n. Inventaris van brieven betrekking hebbende op de Rijksche en Beuningsche goederen 1588. Opdrachtsbrieven van den Dekenkamp van Batenburg te Beuningen 1523, 1536.
Verkoop van den Vernalldenskamp aldaar 1607.
Tijnsboek van het adellijk huis den Blankenborg aldaar, midden der 18de eeuw. 3 charters, 1 stuk en een boekje.

Otto van Wijhe, ambtman en dijkgraaf van Nederbetuwe.

o. Copien van brieven van de hertogen van Gelre, betreffende landrechten van Bommeler- en Tielerwaarden 1308—1564. 1 cahier.

p. Copien van brieven van de hertogen van Gelre, betreffende de ontvangst in lijfpacht van de gerichten te Lienden en Driel van den abt van St. Paulus te Utrecht 1327 1492. 1 cahier.

q. Gerechtsboek van Kesteren en Zoelen 1476—1478, onvolledig. 1 deel.

r. Copie overeenkomst over het graven van een watergang tusschen Aalswijk en Maurik 1330.

Vrijbrief van aartshertog Maximiliaan voor hem als ambtman van Tiel 1484.
Brief over verkoop door hem als dijkgraaf van dijkplichtig land te Aalst 1490.
Appointement over het maken van den ingebroken dijk te Ochten 1491 en brief over de schouw van dien dijk 1491. 2 charters en 5 stukken.

Jasper van Wijhe.

s. Huwelijksvoorwaarden met Walburg van Haeften 19 April 1533 en 15 Mei 1535, lijftocht en erfpachtsbrieven ten haren behoeve 28 September 1568. 3 charters en 5 stukken.

Otto van Wijhe, ambtman en dijkgraaf van Nederbetuwe.

t. Ordonnantie op korting der tienden wegens de troebelen 1578.
Formulier van eed voor den ambtman en wegens de afzwering van Koning Philips 1581.
Sauvegarde van Robert graaf van Leicester voor commissarissen wegens het repareeren van den Waaldijk te Bommel 1587. 5 stukken.

u. Andr. Alciati Emblemata, gedrukt te Lyon, door hem in 1562 ingericht tot album amicorum met gekleurde wapens en aanteekeningen van lateren tijd. 1 deel 12°.

v. Specificatie van zijne goederen na 1561, verklaring omtrent aan hem toebehoorende landpachten 1613.
Staat van de goederen van Reinier van Wijhe van Hernen, vader van Christina van Wijhe, zijne echtgenoote, met stukken omtrent die nalatenschap 1571—1577, magescheid tusschen haar en hare kinderen 15 Juni 1622.
Inventaris der goederen van zijne dochter Geertruid, gehuwd met Cornelis van Wijenhorst, quitantie van zijne dochter Walburg wegens ontvangen gelden uit de nalatenschap van haar broeder Willem 1598. 1 deel, 4 charters en 13 stukken

Reynder van Wijhe, lid der Ridderschap van het kwartier van Nijmegen.

w. Verordeningen over waterschapszaken van het Rijk 1384 - 1509.
Verklaringen omtrent het recht van erfpacht in dat kwartier 1530.
Concept dijkrechten op den landdag geaggreëerd 25 Mei 1602, met advies van dijkgraaf en heemraden van het kwartier.

Recessen van het kwartier van Nijmegen 3—6 Maart 1596, 24 April 1602—19 Maart 1647.
Recueil van besognes van de gedeputeerde kamer te Nijmegen 1616—1659. 7 stukken.

x. Zijn testament 26 Augustus 1655.
Overeenkomst en scheidsrechterlijke uitspraken tusschen zijne broeders en zusters over de ouderlijke nalatenschap 1577, 1580, 1583.
Huwelijksvoorwaarden van zijn broeder Christiaan met Ermgard van Wullen 10 Februari 1614, hun testament 17 December 1624, inventaris van zijn boedel en van die van Maria van Brederode zijne weduwe 28 April 1653.
Brieven en andere stukken rakende den dienst van zijn broeder Johan als kapitein in het Brandenburgsche leger 1620, 1621, stukken omtrent diens nalatenschap 1642, 1643.
Acte van aanstelling en afrekening van zijn broeder Herman, kapitein van een regiment in dienst van den Koning van Bohemen 1619, 1622.
Lijst der goederen toebehoorende aan zijn broeder Joachim 1620. 3 charters en 20 stukken.

ij. Brieven van leden van het geslacht van Brederode 1594—1664 en stukken betreffende een omstreeks 1664 gevoerd proces tusschen Otto van Wijhe en Wolfert heer van Brederode over de nalatenschap van Wilhelmina van Haeften, als in huwelijk gehad hebbende Walraven van Brederode, zuster van Walburg van Haeften, gehuwd met Jasper van Wijhe.
Inventaris van de goederen van Petronella van Brederode en erfmagescheid harer goederen 1642.
Commissie van Lodewijk van Brederode als vendrig 1612, copie.
Als voren voor Willem van Brederode als kapitein over de manschappen onder den admiraal Jacques l'Hermite 1622 en als kapitein van het schip de *Witte Leeuw* 1627.
Als voren voor Nicolaas van Brederode tot kapitein van de infanterie 1661, luitenant-kolonel 1668. 4 charters en 47 stukken.

z. Convocatiebrieven van de Raden van Keizer Karel de Vde en Koning Philips de IIde voor Ariaen van Mathenesse tot de dagvaarten van Holland, Zeeland en Vriesland 1544—1556.
Salvatiën, dupliek en reprochen overgegeven door Adriaen van Mathenesse in een proces over het jus patronatus eener vicarie in de kerk van Overschie 16de eeuw.
Brief van Jan van Bourgogne aan den heer van Mathenesse 1583.
Giftboeken van Oud-Mathenesse 1523—1560, van Nieuw-Mathenesse 1527 1556.
Registers van ontvangsten en uitgaven van Johan van Mathe-

nesse 1559—3593, en lijsten van oude charters berustende op het huis van Mathenesse. 4 deelen en 57 stukken.

Otto van Wijhe, lid van de Ridderschap van het kwartier van Nijmegen, ambtman en dijkgraaf van Nederbetuwe, schepen en burgemeester der stad Tiel.

aa. Uitzetting van de onkosten van de Appelternsche sluizen 1692, order op het trekken der comparitie-penningen 1694, requesten over een geschil tusschen Pieter Raemaker, richter van Bommelerwaard, schepen van Driel en kommandeur van St. Andries over de onvereenigbaarheid dezer ambten 1706 (gedrukt), opgaven van verdeeling der congrue portien van de predikanten in de tourbeurten van den heer van Wijhe en anderen 1724—1726, quohier van de verponding in het kwartier van Nijmegen 18de eeuw, staat der generale middelen. 11 stukken.

bb. Copie conventien tusschen den ambtman van Nederbetuwe en eenige leden van de Ridderschap over de begeving der ambten 5 September en 10 October 1710.

Concept reglement, verbalen en opgaven omtrent de lasten van het ambt 1654, 1655, 1683—1720.

Rekening van de hoofden- en krib-penningen 1679—1682.

Schuldbekentenis onder verband van een huis te Wiel onder Eck 1661.

Brieven, resolutiën en andere stukken over verschillende onderwerpen 1656—1710. 1 charter en 63 stukken.

cc. Tijdrekenkundig register op de resolutieboeken der stad Tiel 1594—1648. 5 quaterns.

dd. Accoord met zijne zusters en broeders over den boedel hunner moeder 2 September 1668.

Huwelijksvoorwaarden met Zeyna van Delen 12 April 1674, hun testament en octrooi om te testeeren 9 October 1734.

Afrekening met Adam van Delen over den vaderlijken boedel 12 November 1697.

Memorie en nota van taxatie van de hem ten deel gevallene goederen van Diederik van Broeckhuisen 1709.

Inventaris van de nalatenschap van Zeyna van Delen 9 October 1720, brieven en stukken rakende processen met Johan Hendrik en Nicolaas Hans Willem van Delen over deze nalatenschap 1729—1722.

Inventaris van den gezamenlijken boedel 20 Maart 1732 en request van de erfgenamen aan de Gedeputeerde Staten van Gelderland te Nijmegen om onderteekening der hun ten deel gevallene kwartiers

obligatien 29 April 1732, approbatie van den leenheer op het magescheid 5 Mei 1732.
Huwelijks voorwaarden van zijne zuster Christina met Wolf Asueer baron van Bentinck 9 November 1711. 3 charters en 58 stukken.

Christiaan Reinout van Wijhe, Lingeheemraad, Richter en dijkgraaf binnen Tiel en den gerichte van Zandwijk.

ee. Acte van aanstelling tot Lingeheemraad 1698, placaat op het visschen in de Linge 10 Maart 1746. 2 stukken.

ff. Commissie en instructie als richter en dijkgraaf binnen Tiel 1726, acte van verbintenis om binnen acht jaar afstand te doen, reglementen, brieven en andere stukken betreffende de uitoefening van dit ambt. 1 charter en 29 stukken.

gg. Lijst van de geboortedagen van hem en zijne kinderen.
Huwelijks voorwaarden met Henrietta Philippina van Brakell 12 Augustus 1718, hun testament 21 September 1731, volmacht om dit te doen approbeeren 12 November 1731.
Inventaris van de nalatenschap van Henrietta Philippina van Brakell 12 Augustus 1737.
Generale inventaris van hunne gezamenlijke nalatenschap en staat van het 4e lot 9 Juni 1749, rekening deswegens 1749—1750.
Erfmagescheid tusschen hunne kinderen 23 December 1749 en minuten van brieven over het verkeerdelijk disponeeren over eenige leengoederen 1762 en 1763.
Testament en codicillen van zijne zuster Anna Elizabeth 14 Januari 1736, 1740, 1744, en brieven betreffende een geschil tusschen hare erfgenamen 1763.
Memorie van estimatie harer goederen en inventaris van hare nalatenschap 1744, minuut van de rekening van den executeur 18 Juli 1755.
Erfmagescheid harer nalatenschap en memorie van betaalde doodschulden 1744, 1745.
Rekening wegens de onverdeelde goederen en verkoopacte van vaste goederen in de Betuwe 1773, 1774.
Minuut huwelijksvoorwaarden van zijnen broeder Evert Jan met de jonkvrouwe van Bentinck z. d.
Als voren van zijne zuster Margaretha met Willem van Delen 24 September 1718.
Als voren van zijne zuster Johanna met Dirck Reinier van Bassenn 19 Augustus 1718, inventaris van hare nalatenschap 17 Maart 1722. 2 charters en 59 stukken.

hh. Huwelijksvoorwaarden van zijne dochter Maria met Willem Hendrik van Borssele van Geldermalsen 26 September 1742.
Register van papieren gevonden in het sterfhuis van zijn zoon Otto 1732.
Stukken betreffende den boedel van zijne dochter Wilhelmina Frederika, eerst gehuwd geweest zijnde met Ludolph Borchard Hendrik Silvius van Heeckeren, daarna met Willem Otto Frederik van Quadt 1749—1785.
Rechtsgeleerd advies betreffende een geschil over den boedel van zijne dochter Christina, gehuwd geweest met Nicolaas Hans Willem van Delen 16 Oct. 1753, inventaris van de door haar ten huwelijk aangebrachte goederen 1753.
Inventaris der nalatenschap van zijne dochter Catharina en stukken betreffende hare begrafenis 1735—1736.
Erfmagescheid der nalatenschap van zijne dochter Philippina z. d. 2 charters en 40 stukken.

XVII. Geslacht van Balveren.

Jan Walraven van Balveren gehuwd met Antoinetta Elisabeth van Eck van Pantaleon.

a. Erfmagenscheid tusschen Vreydach, Joachim, Rutger en Anna van Eck van de goederen van hun ouders en moei 16 Juni 1597.
Verpachtcedul van goederen te Weurt 1727, nieuwjaarswensch van den schoolmeester aldaar 1727. 3 stukken.

Adolf van Balveren, gehuwd met Agneta Elisabeth van Heuckelom, dochter van Martina Wilhelmina Goris.

b. Ambts- en dijkzettingen des ambts tusschen Maas en Waal 1756—1765.
Gecombineerde zettingen tusschen het Rijk van Nijmegen en de heerlijkheid Horssen ter eenre en het Ambt tusschen Maas en Waal 1757—1760.
Copiebrief van den ingenieur Veltgens over den overlaat bij Baardwijk en Drunen 1578, memorien, rapporten en andere stukken rakende den Millingschen dijk, het beneficieeren van den Nederrijn en IJssel, de Pannerdensche sluis en andere waterschapszaken 1758—1768. 43 stukken.

c. Commissie voor Martinus Gregori (Goris) tot raad des vorstendoms Gelre en graafschap Zutphen 24 Maart 1597,
Magescheid tusschen Martin Goris en Joris Lambrechtsen 18 Maart 1599.

Aanstelling van Jacob Goris tot waldgraaf van het Nederrijksche wald 26 Juli 1654.
Verlof om het leengoed 's Gravenweerd te mogen bezwaren 6 April 1609. 4 charters.

d. Testament van Dr. Lambrecht Goris en Maria van Panhuys 30 Augustus 1651.
Huwelijks voorwaarden tusschen Nicolaas Fagel en Elisabeth Robé, neef van Jacob Goris 10 Juni 1652.
Als voren tusschen Wilhelm Huygens en Josina Goris 3 September 1657, met staat der door haar aangebrachte goederen Mei 1661.
Als voren tusschen Johan Everard van Rhemen en Agnes Blanche de Quaru, schoonzuster van Jacob Goris 10 Augustus 1659.
Verpachting van de hofstede den Steendert in de Ooi 20 Februari 1653.
Huwelijks voorwaarden tusschen Justinus de Beyer en Elisabeth van Heukelom 27 April 1675 en papieren betreffende den boedel van Naelcken van Chons, weduwe van Gillis Vottam, waarvan goederen door haar ten huwelijk werden aangebracht 1656—1662. 30 stukken.

Walraven van Balveren.

e. Brief van J. H. Kelderman en G Vermeulen met memorie omtrent het gebeurde in de kwartiers-vergadering te Nijmegen 7 October 1759.
Brieven rakende de doorbraak bij Huyssen 1770. 6 stukken.

f. Brieven van en minuten van brieven aan den Hertog van Brunswijk over binnenlandsche politiek 1760-1766, 1768, 1769, 1770, 1774.
Als voren van den Prins van Oranje Willem de Vijfde 1770—1774. 159 stukken.

Gerrit Willem van Balveren.

g. Condoleantie brieven van den Prins van Oranje en van den hertog van Brunswijk met den dood van zijn oom Walraven van Balveren 1775 en brieven van eerstgenoemden 1788.
Brief van Prinses Wilhelmina 13 December 1793. 5 stukken.

Verschillende onderwerpen.

h. Erfmagescheid tusschen de kinderen en kindskinderen van

Franchoys Criep, griffier van den Hove van Holland 1642—1646. 1 stuk.

i. Eenige stukken van verschillenden aard rakende de Ridderschap van het kwartier van Nijmegen en de stad. 6 stukken.

XVIII. Stamboomen en geslachtslijsten.

a. Stamboom van de burggraven van Leiden en het geslacht van Wassenaer van de 12de tot het begin der 18de eeuw. 1 stuk.

b Als voren tot het einde der 14de eeuw. 1 stuk.

c. Korte genealogie, beschrijving van den edelen en doorluchtigen stamme van Wassenaer, zoo de burggraven van Leiden, heeren van Duvenvoirde als Polanen, door D. F. Hagens, heer van Perwels en Collaertswael 1659. 1 deel.

d. Concept nieuwe genealogie van de familie van Wassenaer volgens de methode van A. le Sage tot het einde der 18de eeuw. 1 stuk.

e. Vijf fragmenten van genealogien. 5 stuks.

f. Kwartierstaat met gekleurde wapens van Pieter van Wassenaer-Duvenvoirde met bezegelde verklaringen van twee edellieden op perkament. 1 stuk.

g. Gevierendeeld wapen van Wassenaer en IJsselsteyn op perkament. 1 stuk.

h, Stamboom van de riddermatige familie van Tuyll oorspronkelijk uit Gelderland 13de tot 1ste helft van de 18de eeuw. 1 stuk.

i. Als voren van Schaep van den Dam afkomstig uit Silezie 14de tot de 1ste helft der 18de eeuw. 1 stuk.

k. Geslachtslijsten van de geslachten Schaep van den Dam en van Tuyll van Serooskerken 18de eeuw. 4 stuks.

l. Stamboom van het geslacht van Brakell 14de tot de 2de helft der 18de eeuw door M. F. C. L. Pagniet. 1 stuk.

m. Geslachtslijsten van twee takken van het geslacht van Brakell 17de en 18de eeuw. 2 stuks.

n. Geslachtslijsten van Abeele, Assendelft, Botland, Reymerswale, Ostende, Mathenesse. Liere, Immerzeel, Cruyningen, Borsselen loopende tot de 1ste helft der 17de eeuw. 1 deel.

o. Stamboom van het geslacht Wijhe 12de tot de 2de helft der 18de eeuw. 1 stuk.

p. Genealogien der geslachten van Wijhe, van Delen en aanverwante familien, kwartierstaten en aanteekeningen. 1 deel.

q Stamboom van het geslacht van Delen 14de tot de 2de helft der 18de eeuw. 1 stuk.

r. Stamboom van het geslacht van Bassenn in 1717 opgemaakt door Derck Reynder van Bassenn, gehuwd met Johanna van Wijhe, met copien van opzweringen, leenbrieven, huwelijks voorwaarden en nog eenige aanteekeningen tot 1749. 2 deelen.

s. Genealogien van den huize van Eck, spruitende uit het geslacht van Panthaleon, 13de tot 17de eeuw en aanteekeningen omtrent dit huis. 3 stuks.

XIX. Verschillende onderwerpen.

a. Naam- en wapenboek van de Ridderschap van Holland en Westfriesland, met inleiding, lijsten der gecommitteerden naar verschillende colleges 1568—1795. Folio. 1 deel.

b. Registers met gekleurde wapens van Nederlandsche en vreemde geslachten, begin der 17de eeuw. 2 deelen.

c. Tafel van de plakaten, octrooien en ordonnantien geregistreerd in de memoriaalboeken van het Hof van Holland en Zeeland 1513—1608. H. S. in folio. 1 deel.

d. Kleine Chronico oder Zeitregister aller fürnemsten Historien und Geschichten vom anfang der Welt bis auff dise unsere lezte Zeiten zusammengeschriben, loopt tot 1596. H. S. in quarto. 1 deel.

e. Een wegwijzer ten hemel uit des Heeren woord 1726. Gedrukt. 1 deel.

XX. Inventarissen.

a. Inventaris der stukken zich bevindende in de laden in het kabinet te Katwijk opgemaakt door Willem Lodewijk van Wassenaer, vermeldende ook de papieren betreffende de heerlijkheden IJzendoorn, 't Geyn en de ridderhofstad Oudegeyn in 1760 aan de koopers afgegeven, bijgehouden tot 1834. 1 deel.

b. Lijst der Katwijksche papieren in het kabinet op den huize

Hoekelum opgemaakt in 1835 door Otto van Wassenaer van Catwijk. 1 deel.

c. Lijst der papieren in het kastje boven de ingangdeur der papieren- en boekenkamer op den huize Hoekelum, behoorende aan Otto van Wassenaer. 1 deel.

d. Inventaris van de stukken rakende de familie van Brakell opgemaakt door den admiraal Willem van Wassenaer. 1 deel.

D. Gecopieerd.

a. Inventaris van stukken, betreffende processen gevoerd voor den Grooten Raad van Mechelen, betrekking hebbende op Holland en Zeeland, berustende in het Rijksarchief te Brussel 1468—1578.

b. Stukken uit het archief der gemeente Alkmaar betreffende de Oost-Indische Compagnie 1665, 1696, 1728. 3 stukken.

UITTREKSEL UIT DE NOTULEN

VAN DE

TWEEDE BIJEENKOMST DER RIJKS-ARCHIVARISSEN

op Vrijdag 16 *October* 1891 *in het gebouw van het Rijksarchief te 's Gravenhage, des voormiddags te elf ure.*

Aanwezig de Algemeene Rijksarchivaris Jhr. Mr. Th. H. F. van Riemsdijk, voorzitter, de archivarissen: in Noordholland C. J. Gonnet, in Gelderland Mr. J. F. Bijleveld, in Limburg Jos. Habets, in Noordbrabant Mr. A. C, Bondam, in Utrecht Mr. S. Muller Fzn., in Friesland Mr. J. L. Berns, in Drenthe Mr. S. Gratama, in Zeeland Mr. J. P. N. Ermerins, in Overijssel Mr. L. van Hasselt en de commies-chartiermeester in Groningen Mr. J. A. Feith.

De vergadering wordt door den voorzitter geopend met een korte toespraak, waarin deze er op wijst, dat de bijeenkomst ten doel heeft zoowel de bespreking van de punten der rondgezonden agenda, alsmede om de archivarissen in de gelegenheid te stellen persoonlijk kennis te nemen van het belangrijke kaartenboek van Jac. van Deventer, tijdelijk door de Spaansche regeering in het Rijksarchief gedeponeerd. De vergadering draagt vervolgens bij stemming het secretariaat op aan den heer Feith, die zulks aanvaardt.

De voorzitter deelt mede, hoe ver het overzicht van de Staatsinstellingen in 1794 gevorderd is, tot welks samenstelling in de vorige bijeenkomst besloten was. Sedert die vergadering zijn door alle archivarissen regeeringslijsten van hunne provincien ingezonden, waaraan door spreker overzichten van de Generaliteits-instellingen waren toegevoegd. Alleen zijn zulke lijsten niet ontvangen van den archivaris in Noordbrabant en van dien in de provincie Utrecht, welke laatste onder aanbieding van het Heerenboekje van die provincie in het licht stelde, waarom hij meende daarmede te kunnen volstaan.

De lijsten hebben bij de archivarissen gecirculeerd, behalve die van Zeeland en Overijssel, die eerst in het begin dezer week ontvangen zijn. Die van Holland en het Noorderkwartier moeten nog bij eenigen rondgaan.

Spreker vooroorlooft zich aangaande die overzichten het een en ander op te merken.

De meeste lijsten zouden nog wat vollediger kunnen zijn. Wel zijn overal de provinciale regeerings-colleges opgegeven, maar niet alle ambtenaren, welke onder die colleges ressorteerden

Ook ontbreekt de noodige eenheid. Bij zoo verschillende inrichting der provincien is eenvormigheid niet mogelijk en wenschelijk. Toch zou men bij de samenstelling van iedere lijst denzelfden gedachtengang kunnen volgen. Het komt spreker voor, dat men naar het volgende plan te werk zou kunnen gaan.

Daar men den toestand van het jaar 1794 wil weergeven, behoort men zich aan de staatsrechtelijke indeeling te houden, welke toenmaals bestond. Er waren toen zeven souvereine provincien, benevens het landschap Drenthe. Er moeten dus acht provinciale regeeringslijsten zijn en een negende, bevattende de instellingen van de Generaliteit. Practisch leidt dit slechts tot het resultaat, dat de lijsten van Noordbrabant en Limburg in die van de Generaliteit worden opgelost.

Voor iedere provincie zou men de volgende indeeling kunnen aannemen:

Het eerst dienen vermeld te worden de colleges, welke in de Staten der provincien vertegenwoordigd werden. Deze waren:

1°. de magistraten der stemhebbende steden. Deze komen overal voor, behalve in Drenthe, alwaar geene stemhebbende steden waren;

2°. de ridderschappen. Deze bestonden in alle provincien, maar niet overal vormden zij een gesloten lichaam. Dit was niet het geval in Friesland en Groningen, zoodat zij voor die provincien niet in aanmerking komen;

3°. de vijf kapittels in de provincie Utrecht, welke door hunne „Geëligeerden" in de Statenvergadering vertegenwoordigd werden. Daar evenwel de kapittels zich niet met staatszaken schijnen te hebben ingelaten en de Geëligeerden wel uit hen, maar niet door hen gekozen werden, zou men wellicht met de Geëligeerden kunnen volstaan.

Verder komt er eene vertegenwoordiging van eigenerfden voor, bepaaldelijk in Friesland, Groningen en Drenthe. Deze vormden echter wel een stand, maar geen zelfstandig college, zoodat zij dan ook niet nader behoeven te worden opgegeven.

De opgenoemde colleges hadden alle hunne eigen organisatie en huishouding. Het daartoe behoorende personeel dient dus omschreven te worden. Evenwel behoort men dit na te laten bij de stedelijke besturen, daar dan het overzicht te uitvoerig zou worden en tevens van weinig nut zou zijn, daar de stedelijke archieven niet onder ons bereik zijn.

Op de colleges die in de Staten vertegenwoordigd werden,

moeten volgen de Staten en de andere colleges, die het provinciaal bestuur uitmaakten, alle met het daartoe behoorende personeel.

Eindelijk dient men in eene derde afdeeling op te nemen de ambtenaren, die onder het provinciaal bestuur ressorteerden. Het schijnt niet raadzaam ze achter ieder college te plaatsen, waaraan zij ondergeschikt waren, want dikwijls is het moeilijk ze met een bepaald college in verband te brengen, terwijl het voor het overzicht bevorderlijk is, indien zij van die colleges worden afgezonderd.

Twee provincien dienen nog opzettelijk besproken te worden, omdat hare inrichting van de anderen afweek.

In Gelderland was de verdeeling in drie kwartieren de grondslag van het bestuur. Daar dient dus elk kwartier eerst afzonderlijk behandeld te worden. Men vermelde daar eerst de colleges, die in de Staten van ieder kwartier vertegenwoordigd werden, daarna de Staten en Gedeputeerde Staten van het kwartier en eindelijk de hun ondergeschikte ambtenaren. Daarna zal men kunnen overgaan tot de Staten der provincie en de provinciale colleges en tot de ambtenaren, die aan het provinciaal bestuur ondergeschikt waren.

Holland was ook verdeeld in twee kwartieren: het Zuiderkwartier en het Noorderkwartier. Aan het hoofd van ieder kwartier stond een college van Gecommitteerde Raden. Toch zijn die twee colleges niet op eene lijn te stellen. Immers de Gecommitteerde Raden van het Zuiderkwartier strekten hunne bevoegdheid in sommige aangelegenheden verder uit dan hun kwartier, vooral dan, wanneer de Staten niet vergaderd waren. Gecommitteerde Raden van het Zuiderkwartier moeten dus bij de provinciale instellingen worden vermeld, terwijl die van het Noorderkwartier eene afzonderlijke plaats achter de instellingen van de provincie en van het Zuiderkwartier moeten innemen.

Spreker zou gaarne het gevoelen der aanwezigen omtrent deze beschouwingen vernemen. Vereenigt men zich daarmede, dan zou ieder zijne lijsten kunnen terugnemen en ze daarmede in overeenstemming brengen. De veranderingen zullen hoofdzakelijk bestaan in eene wijziging der volgorde en in eene aanvulling met nog ontbrekende ambtenaren.

De heer Bijleveld zou voor Gelderland wenschen eerst opgave van het souvereiniteitsgezag en daarna van de besturen der kwartieren, hij oordeelt dit rationeeler Ook is het hem niet mogelijk geweest de namen der magistraten van de stemhebbende steden altijd en overal te vinden. Vooral ten opzichte van den landdag geeft dit moeilijkheden, nu eens verschijnen die en dan eens weer andere magistraten.

De voorzitter zegt, dat de grondslag van de regeering in Gelderland bestond uit de kwartieren. De hoogste macht behoeft niet

altijd te worden voorop gezet. Bij voorafgaande opgave der kwartieren krijgt men een beter overzicht. Wat de namen der magistraten van de steden betreft, deze staan vermeld in de Heerenboekjes van Gelderland, terwijl de mutatien in de Nieuwe Nederlandsche jaarboeken zijn opgenomen.

De heer Ermerins zegt geen bezwaar te hebben tegen de door den voorzitter voorgestelde inrichting der lijsten, doch dan moeten in Zeeland de besturen van alle steden worden opgegeven. Niet alle leden van die besturen zijn ter Staten-vergadering verschenen. Wie moeten nu worden opgegeven, allen of alleen de opgekomenen?

De voorzitter antwoordt, dat in Holland alle burgemeesters en leden der vroedschappen van de steden naar de Statenvergadering konden gaan, doch zij deden het niet allen

Spreker heeft in zijn lijst opgenomen alle leden der vroedschappen, het zij gekomen zijn of niet, met eene aanteekening, wanneer zij zijn verscheneu.

De heer Gratama zegt, dat de 1ste afdeeling voor Drenthe vervalt, omdat aldaar de ridderschap geen afzonderlijk lichaam was, er geene stemhebbende steden zijn geweest en de eigenerfden niet behoeven te worden opgenomen. Doch, zoo vraagt spreker, moeten in de 3de afdeeling ook de rechterlijke ambtenaren worden opgenomen en zoo ja, tot welken rang moet men bij de opgave der lagere ambtenaren gaan? Het zal toch wel niet de bedoeling zijn ondergeschikten, nog onder de boden staande, te vermelden?

De voorzitter zegt, dat de 1ste afdeeling voor Drenthe vervalt, dus dat daar alleen moeten worden opgegeven zij, die de Statenvergadering hebben bijgewoond. Wat de rechterlijke ambtenaren betreft, de lijsten worden opgemaakt met het oog op de provinciale archieven; eene vermelding van alle rechters is dus niet noodig.

De heer Ermerins merkt op, dat de dag der keuze van de verschillende stedelijke besturen in Zeeland en elders zeer varieert. De keuze der magistraten is soms op 1 Januari, doch ook in onderscheidene plaatsen in Maart, of latere maanden.

De voorzitter zegt, dat aangezien het doel is den toestand van 1794 weer te geven, het geheele tijdperk van 1 Januari 31 December in aanmerking komt. Hebben er dus in den loop van het jaar mutatien plaats gehad, dan moeten die worden vermeld. Men vindt deze mutatien, wat de stedelijke besturen betreft, in de Nieuwe Nederlandsche Jaarboeken.

Nadat nog enkele vragen door sommige heeren archivarissen zijn gedaan, welke door den voorzitter worden beantwoord, constateert de voorzitter, dat de vergadering zich in het algemeen met de voorgestelde classificatie kan vereenigen. Derhalve verzoekt de voorzitter den heeren archivarissen de lijsten te willen terugnemen om deze te herzien en zoo noodig aan te vullen. Bovendien noodigt de voorzitter de aanwezigen uit, aangezien er geen werk is, waarin alle tourbeurten worden omschreven, en deze de spil vormen, waarom alles draait, bij de lijsten te willen opgeven. waar de regeling der tourbeurten voor iedere provincie is te vinden.

Op eene vraag van den heer Ermerins omtrent de belastingambtenaren, antwoordt de voorzitter, dat de landsbelastingen vroeger geïnd werden door gemeentelijke en provinciale ambtenaren. In het overzicht is het gewenscht alleen de laatsten op te nemen, zooals de ontvangers der gemeene middelen, en niet die der verponding, omdat zij door de gemeentebesturen werden aangesteld

Op eenige vragen van den heer Muller over het doel van de samenstelling dezer overzichten, antwoordt de voorzitter, dat het doel is een overzicht te krijgen van de provinciale instellingen om deze te kennen in haar onderling verband, ten einde later daarvan gebruik te maken, bij de indeeling van de archieven van die instellingen afkomstig. Het is dus eene voorbereiding om later over te gaan tot eene indeeling van die archieven, waarvoor het slechts een hulpmiddel is. De vermelding van de namen der personen is noodig, omdat de grondslag van het bestuur is gelegen in de Statenvergadering en alles berustte op deputatien. Door die namen kan men de verhouding tusschen de colleges leeren kennen. De opgave der namen is bovendien een waarborg voor de nauwkeurigheid, waarmee de overzichten worden opgemaakt. Het nemen van dezen weg is eenvoudiger dan eene beschrijving van elk college te geven. Dan toch zoude het een boek, eene verhandeling worden. Met die lijsten in de hand heeft men de praktijk der boeken.

Eindelijk deelt de voorzitter nog mede, dat het plan niet bestaat de overzichten in hun tegenwoordigen vorm door druk of autographie te vermenigvuldigen Vooreerst blijft het geheel der overzichten in het Rijksarchief en zijn zij steeds voor ieder der archivarissen ter inzage te bekomen.

De voorzitter vestigt de aandacht der heeren archivarissen op het bedenkelijk feit, dat zich in den laatsten tijd meermalen heeft voorgedaan, namelijk dat geheele stellen van geschreven en gedrukte resolutieboeken van de Staten-Generaal en van de Staten

der provincien in den handel zijn gebracht en op aucties tegen vrij hoogen prijs voor buitenlandsche rekening zijn aangekocht. Die notulen- of resolutieboeken zijn veelal afkomstig van gemeentebesturen. Het is te betreuren, dat deze officieele bronnen naar het buitenland worden vervoerd; wenschelijk toch is het, dat in de eene provincie ook de resolutien van andere provincien kunnen worden geraadpleegd. De voorzitter noodigt de heeren archivarissen uit zooveel mogelijk te voorkomen, dat de genoemde boeken bij de gemeentebesturen worden weggedaan en, indien ze worden weggedaan, zorg te dragen, dat ze voor onze archieven en bibliotheken worden aangekocht.

Nadat enkele heeren hadden verklaard, dat zij in hunne archieven de notulen boeken voor sommige jaren in meer dan één exemplaar bezitten en er voor andere jaren gapingen bestaan, stelt de heer Feith voor, dat ieder der archivarissen eene lijst make van wat hij aan lacunes en doubletten heeft van de resolutieboeken der Staten-Generaal en der Staten der provincien en deze lijst inzende bij den algemeenen Rijksarchivaris, opdat door dezen eene verdeeling kan worden gemaakt. Dit voorstel wordt aangenomen.

De voorzitter sluit daarna de vergadering.

Th. H. F. Van Riemsdijk, *Voorzitter.*

J. A. Feith, *Secretaris.*

INVENTARIS

VAN HET

OUDRECHTERLIJK ARCHIEF

in bruikleen afgestaan aan de gemeente

LEIDEN,

bij beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 11 *December* 1883, *n°*. 3298, *a/d. K. en W.*

Bescheiden van verschillenden aard.

	Aantal deelen.
Register van resolutiën van Schout en Schepenen 1, 2 Nov. 1589, 19 Jan., 9 en 16 Dec. 1626, 9 Maart 1627, 18 Nov. 1653, 25 Juli 1748	1
„ van notulen van Schout en Schepenen, van Commissarissen der gemeene middelen en van Commissarissen der desolate boedels 10 Oct. 1668—25 Nov. 1683	1
„ van notulen van schout en schepenen 25 Nov. 1683—19 Januri 1795	15
„ van notulen van het committé van civiele en criminele justitie 22 Jan 1795—29 Dec. 1798, 2 Jan. 1802 - 2 Mei 1803	4
„ van notulen van de rechtbank van civiele en criminele justitie 3 Mei 1803—27 Febr. 1811	1
„ van missiven van Schout en Schepenen resp. Committé en rechtbank en van Commissarissen der gemeene middelen en der desolate boedels 7 Juli 1657—31 Dec. 1810	12
„ van missiven aan Schout en Schepenen resp. Committé en rechtbank 20 Nov. 1702—6 Dec. 1771	3
„ van rekesten en appointementen-penaal 7 Aug. 1659—18 Juni 1712	1
„ van rekesten 28 Oct. 1712—11 Febr. 1811	15

	Aantal deelen.
Register van curatele en confinementen 2 Mei 1809—12 Febr 1811	1
„ van willige en onwillige decreten 1612—1692 3 .	17
„ van der Scepenen accidenciën (met aanteekening van de verdeeling der gelden onder de Schepenen) Jacobi 1499—Jacobi 1500.	1
„ van speciegelt 12 Oct. 1676—18 Juli 1809 . . .	1
„ der admissiën als procureur voor de Vierschaar 10 Juni 1745—18 Maart 1806	1
„ inhoudende diverse acten (de oudste van 1734) o.a.: afgegeven paspoorten 1745—1794, legalisatiën 1746—1807, certificaten omtrent goederen 1745—1800, brieven van voorschrijving (om pro Deo te procedeeren en andsz.) 1746—1811	2
„ der ter griffie geconsigneerde penningen 1656—1815.	1

Strafproces.

Zoenboek I. 1370 Jacobi—1390 's Maand. na Onser Vrouwendach nativ.	
II. 1390 Lamberti—12 Juli 1435 doorloopend en daarna enkele zoenen van latere jaren, de laatste van 1495	4
III. 1435—19 Dec. 1500.	
IV. 28 Juli 1502—30 Aug. 1576.	
Register van correctiën Aug. 1434—23 Oct. 1491 (geletterd A. B. C.), 4 Febr. 1507—8 Jan. 1778 (geletterd G. H. enz.)	13
Dubbelen van het voorgaande 1456—1459, 1465—1469, 1481—1482	6
Register van borgtochten van correctiën 4 Nov. 1500—21 Oct. 1563	1
Crimineel clachtboek (met aanteekening van het vonnis) 4 Sept. 1533—11 Febr. 1811.	69
Confessieboek 24 Maart 1678—22 April 1803.	53
Cladde van het voorgaande 9 Juni 1699—3 Jan. 1701 . .	1
Secreet crimineel clacht- en confessieboek (crimen nefandum) 27 Mei 1730—7 Nov. 1730, 22 Nov. 1757—18 Febr. 1805	3
Register van getuigenis in strafzaken 12 Juli 1680—29 Aug. 1681	1
„ van getuigenissen ter requisitie van den Hoofdofficier 3 Jan. 1809—27 Febr. 1811	2

Aantal deelen.

Register van articulen bij criminele gevangenen beantwoord 28 Aug 1714—6 Sept. 1714. 1
„ houdende verschillende veroordeelingen wegens geringe misdrijven, getiteld: „Quaetclap van den Heer Officier" 24 Nov. 1696—14 Sept. 1728 1
„ van apprehensiën en incarceratiën krachtens bevel van Schepenen 11 Mei 1803—19 Febr. 1811. . . 1
Bedelaarsboek 12 Oct. 1611—2 Dec. 1613, 22 Mei 1719—22 Aug. 1771 2
Register van de binnenwachters (aanstelling en betaling) 31 December 1606—10 Juli 1798 1
Vroonvonnisboek 20 Sept. 1641 - 27 Juli 1682, 15 Jan. 1727—5 Nov. 1773 2
NB. Zie de registers van rechtspraak in zake „Gemeene Middelen" op blz. 9.

Burgerlijk proces.

Poortdingboek Jacobi 1442—17 Jan. 1448, Juli/Aug. 1458, 29 Juli 1476—9 Mei 1481, 2 Aug. 1519—22 Juli 1535 3
Kenningboek 1434—1446, 1446—1461, 1461—1477, 1477—1486, 1486—1492, 1492—1497, 1497—1504, 1504—1520, 1520—1529, 1529—1533, 1533—1542, 1553—1570, 1570—1578 13
Wedboek 6 Aug. 1477—18 Juli 1491, 13 Aug. 1506—23 Juli 1515, 27 Sept. 1518—3 Febr. 1522, 8 Jan. 1526—9 Juli 1563 37
Dingboek 26 Juli 1563—13 April 1646, ontbreekt Juli 1589—Juli 1591 50
„ van „groote saecken" 23 April 1646—26 Febr. 1811. 29
Vonnisboek Jacobi 1491—4 Oct. 1554, 26 Febr. 1565—9 Mei 1685 56
Pandingboek 1 Dec. 1564—22 Oct. 1569, 1 Jan. 1574—22 Maart 1580 2
Civile rol (Geletterd L) (bevat eisch en verwering, zooals in en met verwijzing naar het dingboek, maar met toevoeging van het vonnis) 5 Jan. 1712—9 April 1725 1
„ (zonder opschrift, maar de inhoud als die van het voorgaande register, evenwel treden andere

	Aantal deelen.
procureurs op) Oct. 1711—Juli 1725, 1725—Febr. 1731	2
Civile rol en craqueele rol (de craqueelen hebben betrekking op de gemeene middelen) Maart 1731—Maart 1739, Maart 1739—Nov. 1746, Nov. 1746—Oct. 1749.	3
Rolle van „civile saecken" Juni 1747—Nov. 1753, Sept. 1760—Oct. 1765 . . .	2
Lijste van „saecken, geordonneerd te bepleijten" 9 Juli 1640—15 Juni 1740 . . .	1
Register van ongefondeerde processen 1675—1740 .	5
„ van proceskosten 27 Nov. 1599—30 Oct. 1807 .	2
Procuratieboek ad lites 5 April 1559—31 Dec. 1561, 17 Nov. 1564—19 Dec. 1707	4
Schuldschatting- en verkoopingboek (bij executie, ook van roerend goed; bevattende de lijst der schulden, de aankondiging van verkoop, de schatting der activa en de rangregeling der crediteuren) 1446—1466 (geletterd B) 1466—1482, 1482—1519 .	3
„ en verkoopingboek (als voren, maar zonder de rangregeling) Martini 1394—Zondag na Martini 1417, 1421—20 Juni 1433, 27 Maart 1448—3 Febr. 1455, 16 Aug. 1468—20 Maart 1475, 20 Sept. 1484—4 Aug. 1809	53
Register van verkoop bij executie (zonder lijst van schulden en rangregeling) 21 Aug. 1570—9 Mei 1574 .	1
„ van continuatiën van executiën (d. i. van acten, waarbij uitstel van executorialen verkoop werd verleend) 24 Juni 1628—25 Maart 1684. .	1
„ van onwillige decreten 5 Juni 1692—9 Juni 1810.	8
„ van schuldregeling 24 Juli 1520—20 April 1534, 23 Juli 1536—20 Juli 1552, 17 Nov. 1558—2 April 1572, 20 April 1570—31 Dec. 1575, 1 Juli 1576—21 October 1580, getiteld: *Schatboeken*	5
„ 26 Maart 1576—19 Oct 1592, getiteld: *Minuutboek van vonnissen van voorgang* .	1
„ 20 Mei 1580—9 Dec. 1589, 29 Mei 1592—13 Oct. 1599, 9 Dec. 1589—2 Dec. 1613, getiteld: *Vonnissen van preferentie* . . .	3
„ 3 December 1599—25 Juli 1796, getiteld: *Minuutboek van schattingen* . .	88
„ van quitantiën en borgtochten van preferentiën (tot boeking van den ontvang door crediteuren van de vordering hun bij schattingvonnis van Schepenen toegewezen) 30 Juni 1599—15 Febr. 1811 . . .	36

	Aanta deelen.
Register van restanten uit de afgesproken preferentiën (met duplikaat)	2
„ der vredemakers (ingesteld 9 Nov. 1598) 12 Nov. 1598—22 Febr. 1811	109
„ van Notulen der Schepenenmeesteren (voornl. buurquaestiën) 16 Oct. 1732—25 Maart 1809	2
„ van notulen van de Commissarissen der gebuurten 23 Juli 1736—12 Febr. 1795, 5 Mei 1803—25 Oct. 1804	2
„ beroerende de royingen en andere gebuurkwestiën 3 Nov. 1597—4 Nov. 1806	8

Civiele niet contentieuse zaken.

Register van allerhande minuten gepasseerd vóór Schepenen 4 Dec. 1674—30 Dec. 1808, (van 1698 af, getiteld: *Minuten van Civile zaken*)	52
Getuigenisboek 25 April 1581—25 Jan. 1810	27
Groot procuratieboek 21 Aug 1581—19 Juni 1795	11
Borgtochtboek 15 Jan. 1556—8 April 1575, 4 Febr. 1593—14 Aug. 1811	11
Register van compromissen, uitspraken en transporten 3 Juni 1687—27 Febr. 1811	11
„ van testamenten, huwelijks-voorwaarden, donatiën en scheidingen 6 Juni 1618—28 Dec. 1805	2
„ van huwelijks-voorwaarden 23 Oct. 1809—18 Jan. 1811	1
„ van willige decreten 25 Febr. 1693—12 Febr. 1811	9
„ van verkoop van huizen en erven, getiteld: *Inbrengboek* 3 Sept 1540—6 Febr. 1559, 10 Maart 1561—19 Jan. 1811	45
Voorwaardenboek (van verkoop van huizen en erven) 20 Jan. 1592—11 Maart 1659 (96 deelen), 17 Jan. 1742—2 Jan. 1744 (1 deel, genum. 92), 9 Jan. 1751—31 Dec. 1751 (1 deel, genum. 97), 22 Dec 1770—24 December 1803 (22 deelen genummerd 116-117.	120
Protokol van opdracht- en waarbrieven (overdracht van huizen en erven) 25 Mei 1560-6 Mei 1811, de letter X ontbreekt, terwijl de letters D D. en O O. tweemaal gebruikt zijn.	267
„ van extraordinaire opdrachten 16 Juni 1703-28 Dec. 1805, geletterd Y Y Y Y en Z Z Z Z	2
Register van schuld- en rentebrieven, „spruytende uyt coope	

Aantal deelen.

van huysen, gronden ende erven" (custinghboecken) 1 Juni 1598 25 April 1811 88
Register van schuld- en rentebrieven als voren, maar met overstellingen van schuldeischer 21 Juni 1670—22 Dec. 1792 3
„ van schuld en rentebrieven; „*niet* spruytende uyt saecke van onroerende goederen" 21 April 1593—26 Febr. 1811 77
„ van transporten van schuld- en rentebrieven (ook van kustingbrieven) geletterd F F. 7 April 1670 - 16 Febr. 1811 11

Desolate Boedelkamer.

Register van notulen van Commissarissen der Desolate Boedelkamer 10 Nov. 1683 -15 Jan 1795 . . 5
Journaal van ontvang en uitgaaf der Desolate Boedelkamer 25 Juli 1734 - Juni 1811 76
Algemeen Register van desolate boedels 22 Dec. 1648 -24 Aug. 1662 1
Register van rekeningen der desolate boedels 21 Mei 1658 - 28 Juni 1810 145
„ van inventarissen der desolate boedels 13 Dec. 1653—12 Maart 1658 (ontbreekt 2de halfjaar 1655), 1661 (boedel van Johs. Spiljeur) 23 April 1686 - 28 Dec. 1746, 2 Augustus 1753—14 Oct. 1800 17
Blaffert (van elke afzonderlijk), van ontvang en uitgaaf der desolate boedels 25 Juli 1734 25 Juli 1735, 25 Juli 1736—25 Juli 1737, 25 Juli 1737—25 Juli 1738. 25 Juli 1739—25 Juli 1740, 25 Juli 1740—25 Juli 1741, 1742—1748, 1750, 1737—1742, 1744, 1747 in duplo 19
Register van procuratiën en andere documenten, dienende tot justificatie van de betaling der desolate en geaccordeerde boedels 5 Aug. 1713—Aug. 1785 . . 7
„ van accoorden wegens desolate boedels 15 April 1673—15 Dec. 1803 5
Grootboek van ontvang en uitgaaf der geaccordeerde boedels 25 Sept. 1695—6 Sept. 1821 4
Quitantieboek der geaccordeerde boedels 14 Nov. 1696—12 Aug. 1811 6

Gemeene Middelen.

	Aantal deelen.
Rolle van verpachting der gemeene middelen 1575 - 1626, 1635 1639, 1642—1644, 1649—1748	34
Rekening der gemeene middelen 1610—1613.	3
Eedtboek 11 Aug. 1683 1766	4
Formulierboek van den eed 1750 (in duplo)	2
Register van allerhande minuten van gemeene middelen, gepasseerd voor Schepenen 14 Juli 1698 - 19 Dec. 1805	19
„ van notulen van Schepenen-Commissarissen der gemeene middelen 8 April 1695—9 Juli 1791 .	4
„ van notulen van Commissarissen tot de judicature der nationale middelen (ingesteld 4 April 1806) 21 April 1806—4 Jan. 1808.	1
„ van rekesten in zake de gemeene middelen 25 Mei 1809—7 Nov. 1809	1
„ van accoorden in zake de gemeene middelen 22 Mei 1807 - 17 Jan. 1811 . . .	1
Dingboek van de gemeene middelen (getiteld: „Krakeelboek") 14 Dec. 1577—15 Juni 1748. . . .	29
„Krakeele rol" 11 Nov. 1719—20 Oct 1731 (zie verder blz. 102) gelett. D D	1
Role van de gemeene middelen 8 Dec. 1749 - 6 Dec 1810.	3
Crimineel klachtboek voor Schepenen in zake de gemeene middelen 7 Nov. 1750—19 Juli 1791, 12 Aug. 1797 - 14 Dec. 1810	2

Zie ook omtrent de gemeene middelen blz. 99.

NB. Administratie en rechtspraak der gemeene middelen kunnen door de inrichting der registers niet gescheiden worden.

Het oud en nieuw provinciaal archief in Noordbrabant.

Wederom Uwer Excellentie een beredeneerd verslag aanbiedende omtrent de onder mijn beheer gestelde inrichting en verzamelingen in het afgeloopen dienstjaar, moge ik ook ditmaal weder de bijzondere aandacht inroepen voor het eerste der hoofdstukken, waarin het volgens den aangenomen regel is afgedeeld, namelijk:

I. *De bewaarplaats.*

Pas twee jaren geleden werden twee bijgebouwde archiefdepôts in gebruik genomen, en wederom moet ik wijzen *op gebrek aan bergruimte* en vragen om een nieuwe uitbreiding van de bewaarplaats. Het is echter nu niet enkel voor de *oude* Noordbrabantsche archieven dat ik huisvesting vragen moet, d. i voor de retroacta der colleges en autoriteiten voorafgaande aan de tegenwoordige orde van zaken. Thans is de mij toevertrouwde inrichting ook tot depôt geworden van bescheiden en papieren van nog bestaande instellingen en colleges. Voorloopig toch zijn thans de archieven van het provinciaal bestuur tot 15 Juli 1850, van de administratie van 's Rijks belastingen in deze provincie tot 1856 aan mijn beheer toegevoegd. Ware er ruimte voor, zoo zou het provinciaal griffie-archief van 1850—1880 volgen of reeds gevolgd zijn. Maar nog eer dat van 1814—1850 geheel in mijn bewaring is overgegaan, blijkt dat daarmede reeds de geheele nog beschikbare ruimte bezet is. Niet alleen kan dus, bij de bedoelde uitbreiding der taak van den Rijksarchivaris in deze provincie, zonder nieuwe vergrooting der bewaarplaats de grens van de invoering der organieke wetten na de Grondwetsherziening van 1848 niet worden overschreden, zelfs de volledige opneming der andere thans in beginsel binnen den kring getrokken archieven is vooreerst onmogelijk. Het is dus voor hetgeen tot dusver als *nieuw*-archief bekend stond, dat allereerst de nieuwe bijbouw, waarop ik thans moet aandringen, noodig is.

Natuurlijk is het, dat dan ook thans om het terrein van dien bijbouw wordt uitgezien naar die zijde van het tegenwoordig gebouw, waar het nog niet vrij staat, maar begrensd wordt door de archiefzolders van het gouvernement, die, thans reeds van den overlast ontdaan, juist ten gevolge van de beoogde uitbreiding voortaan over-

bodig zouden zijn. Voorzeker zou een uitbreiding naar die zijde het archiefgebouw niet alleen als het ware voltooien, maar gelegenheid geven om het ook aan die zijde vrij te zetten en een strook eigen erf te geven Het is daarop dat ik meen thans de aandacht te mogen vestigen.

Hoe eerder dan die verbouwing zal kunnen geschieden hoe beter. Ook voor het oud-archief toch is zij zeer gewenscht. Want werd bij het maken van de plannen voor de twee bijdepôts in 1886 gerekend op de bestemming van het depôt als toekomstige bewaarplaats van oude gemeentearchieven en van vele thans nog elders bewaarde oude archieven, voor de opneming van al die verzamelingen ontbreekt nu de plaats. En werd voor den naoogst van oude rechterlijke bescheiden bij de organisatie van het archief in het vorige jaar bij alle collecties nog eenige ruimte opengehouden, bij de komst van het provinciaal archief van na 1814 moest een ineenschuiving plaats vinden, waardoor thans ook over die speelruimte beschikt is. Het oud-archief is door het nieuwe dus wel eenigszins in een hoek gedrongen en ontbeert de ruimte voor zijn natuurlijken aanwas. Dat mag voorzeker niet langer dan eenigszins noodig is, zoo blijven. Daarom vooral acht ik de uitbreiding dringend noodig. Daarbij is te voorzien dat ook nu weder, als in 1885 tot 1889, bezetting van de zolders met archiefstukken en daarna tijdelijke uitvaart noodig zal zijn. Ik mag dus niet nalaten in dezen op spoed aan te dringen.

Wat den toestand der bestaande bewaarplaatsen aangaat, deze bleven goed voldoen en vertoonden geen nog verborgen gebleven gebreken. De verwarmingstoestel alleen geeft bij lange na niet meer die resultaten als kort na de aanvaarding. Waarschijnlijk zal zij door een deskundige eens onder handen genomen en zal het buizennet eens schoongemaakt moeten worden. Thans is het werken in de depôts gedurende het koude jaargetijde bijna ondoenlijk en althans zonder schade voor de gezondheid niet lang vol te houden.

Van vocht is steeds niets te bespeuren. Wel van verdere ongelijke zetting der gebouwen, waardoor het oudste gedeelte weder scheuren vertoont. Jammer is dit met het oog op de bedoeling om de muren en plafonds van kamers en vestibule te gaan verven, nu zij eenmaal zoo geheel droog zijn.

Aan de buitengevels van het oude gebouw werden thans, na gedeeltelijke vernieuwing van voegwerk aan den zuidwestkant, het hout der ramen, de lijsten, het ijzer der ankers enz. geverfd. Dit was zeer noodig. Dit en het volgende jaar zal nu binnen in het gebouw hier en daar het verfwerk vernieuwd moeten worden, waartoe het nieuwe onderhoudsbestek de gelegenheid opent.

De bewaarplaats werd in het afgeloopen jaar door den archivaris en den architect van een onzer groote gemeenten bezocht en opgenomen, met het oog op 't voornemen om voor het omvangrijke stadsarchief hunner gemeente een brandvrij en zooveel mogelijk aan alle eischen voldoend archiefgebouw in te richten. Zij hadden daartoe ook elders in ons land en ook in het buitenland de nieuwste archiefgebouwen opgenomen. Als resultaat dier bezoeken is voor het ontworpen gemeentelijk archiefgebouw de inrichting van de Noordbrabantsche bewaarplaats tot model genomen, slechts in een opzicht gewijzigd volgens hetgeen voornl. te Marburg was opgemerkt. Zeker spreekt dit feit nogmaals sterk voor hare reeds menigmaal door mij geprezen doelmatigheid van inrichting.
Ook ten behoeve der nieuwe bewaarplaats van de oude archieven der hoofdstad werden inlichtingen over de details der inrichting gevraagd en verstrekt.

II. *De reddings- en brandbluschmiddelen.*

Nu onmiddelijk na den strengen winter van 1890 91 de perspomp weder in orde is gebracht en dus de reserve-brandleiding weder van waarde geworden, valt over de middelen tot blussching zoomin als over die tot redding bij brand hier ditmaal iets bijzonders te vermelden. Opmerking verdient alleen dat, dreigde naar officieele verslagen de gemeente-waterleiding alhier kort geleden verkeerd aangelegd te blijken, thans volgens gelijke mededeelingen de middelen gevonden en toegepast zijn om haar te verbeteren. Zoo dit proefhoudend blijkt, zal het behoud der hier verzamelde Rijksarchieven op den duur weder beter gewaarborgd zijn.

De *bliksemafleiders*, die sterk waren gaan roesten, zijn afgekrabd en weder geverfd op gelijke wijze als vroeger. Zij werden bovendien van conische platina-toppen voorzien, in plaats van de kleine ronde zilveren dopjes, die bij twee reeds waren verdwenen toen zij voor het verven waren afgenomen. Een deskundige raadde nu aan ze in 't vuur te doen verlakken, waardoor zij langer kunnen blijven staan. Hierop kan over eenige jaren, als de verf weder versleten is, worden gelet.

III. *De toestand der archiefverzamelingen.*

Is de innerlijke toestand der archiefbescheiden in het droge, goed geluchte, verwarmde en verlichte gebouw goed verzekerd vooral wijl de bundels en registers sinds de definitieve plaatsing in 1890 nergens te nauw of geperst staan, in den uiterlijken toestand valt voortdurend nog veel verbetering te brengen. De con-

cierge-binder-klerk enz. ging voort, weder tijdens het jaarlijksch schoonmaken van alle verzamelingen, met het cartonneeren van collecties. Ook de nieuw ingekomen stukken ondergingen, onder zuivering en afstempeling, gedeeltelijk dadelijk, deels na de sortering, deze verzorging.

Een groote taak in dit opzicht kwam aan bij het overnemen van het *nieuw-provinciaal archief*. De zeer talrijke losse stukken daarvan, die ruw tot groote pakken gebonden, maar overigens onbeschut waren, vereischten dadelijk zorg. Zij werden en worden na hunne eerste bepaling, plaatsing en verdeeling, alle langzamerhand van vouwen en vuil ontdaan en, zoo noodig, van omslagen voorzien, in portefeuilles saamgebonden. En voor zoover de chronologische collecties compleet of bijna compleet zijn bijeengezocht en in bundels van bepaalde tijdskringen verdeeld, werden en worden in de portefeuilles ruggen gevoegd. Dit werk is nog in lang niet afgeloopen en eischt veel materiaal en tijd. Een deel der overgenomen registers van Gouverneurs en Gedeputeerde Staten hebben een herbinding zeer noodig. Zij geraakten door gebruik en verwaarloozing los in den band, braken in den rug of geraakten zelfs bandeloos. De concierge heeft voor dergelijk werk onmogelijk tijd, ook al zou hij het alleen voldoende kunnen verrichten.

Het geheele jaar door, in alle oogenblikken, waarin hij niet voor copiewerk of eenig ander deel van zijn omvangrijke taak werd gevergd, maar vooral in de lange zomerdagen, heeft deze overigens zooveel mogelijk gedaan voor den toestand der *bibliotheek*. Deze is echter nog lang niet in goeden toestand. De meeste boeken hebben behoefte aan een deskundige bindershand.

Was het Noordbrabantsche archief, dat zoo uitgebreid is en waar nog zooveel werk te verrichten valt, hetwelk elders al lang geleden kon geschieden, in het bezit van den zoo noodigen vierden ambtenaar en dus, hetzij van een concierge-klerk en een binder, of van een concierge-binder en een klerk, dan zou zonder eenigen twijfel ook de toestand van de verzamelingen daardoor langzamerhand aanmerkelijk kunnen verbeteren. Thans is dat even als een goede voortgang der ordening en inventarisatie bij het gebrek aan voldoend personeel onmogelijk.

Met de moeilijke vraag der beste charterverzorging behoefde ik mij tot nog toe niet bijzonder bezig te houden, wijl het archief aan dergelijke stukken nog steeds zeer arm is. Die er zijn worden in de oude vouwen bewaard en wel gedeeltelijk in enveloppen en, op den kant staande, in doozen, gedeeltelijk onbeschut in een daartoe vroeger vervaardigde loketlast met vakjes voor een of twee stuks.

IV. *De voortzetting der ordening en inventarisatie en verdere werkzaamheden.*

Veel meer dan wenschelijk was, moesten wij ook dit jaar ons weder bezighouden met ander werk dan onze voornaamste taak: het verder ontwarren, in orde brengen en inventariseeren der hier langzamerhand verzamelde oude archieven. De commies-chartermeester kan de behandeling der vragen om inlichtingen alleen niet doen. de er uit voortvloeiende correspondentie kwam tot dusver geheel voor mijn rekening. Er komen het geheele jaar door een stroom van vragen om inlichtingen in en vele onderzoekingen zijn te doen, die dagen lang nasporen eischen en niet nagelaten of veronachtzaamd mogen worden. Gemis aan klappers is daarbij steeds zeer belemmerend; tijd om ze te maken is er natuurlijk niet en hulp, helaas! ook nog altijd niet.

Ook het maken der meeste afschriften blijft op den commies-chartermeester neêrkomen, terwijl telkens het onderzoek van aangeboden of verworven aanwinsten hem op het bureau bezig houdt en met dit al hem heel weinig tijd rest voor den voortgang der inventarisatie. Alleen kon hij den inventaris der *boekerij* bijhouden en ook geleidelijk, naarmate er aanleiding toe was, een aantal der schepenregisters van den Bosch en zijn Vrijdom nauwkeurig onderzoeken en beschrijven. Bovendien vond hij nog tijd voor het sorteeren van de portefeuilles uit de collectie-Cuijpers, 's Hertogenbosch betreffende; terwijl hij gedurende het voorjaar en den zomer alle beschikbare oogenblikken besteedde voor het successievelijk onderzoeken der schepenregisters uit 1794, om zoo mogelijk de lijnen voor het beeld der volledige rechterlijke inrichting in het gebied dezer provincie te vinden.

Den mij daartoe gelaten tijd heb ik weder besteed aan de reizen en werkzaamheden tot opsporing en overneming van *oude rechterlijke archieven*. waaromtrent ik een zeer bewerkelijk rapport aan Uwe Excellentie heb uitgebracht. Daar sinds 1884 stelselmatig het eerst de verzamelingen zijn overgenomen, die weinig moeite en oponthoud gaven, vond ik mij ook dit jaar weder genoodzaakt mij op enkele plaatsen lang op te houden, of er zeer dikwijls ter voltooiing van het werk terug te keeren. Op ééne plaats, waar de archieven van twee gemeenten dooreengemengd waren en de geheele zolder volgestapeld lag met oud- en nieuw-archief, werd ik drie weken opgehouden; op een andere kreeg ik het werk na dagen stevig doorwerken nog bij lange niet gedaan. Ik heb met het oog op de wenschelijkheid dat de inbewaarneming van alle oude rechterlijke archieven in 's Rijksdepôt, die dus nog wel jaren zal moeten duren, ten minste zoo spoedig mogelijk af zou loopen, al den tijd

dien ik in het gunstige jaargetijde er voor vrij had, aan deze reizen besteed. Zoo vonden weder verschillende overnemingen plaats, na welker afloop het overgebrachte voorloopig zooveel mogelijk werd gesorteerd en op zijn plaats gebracht.

In het voorjaar, toen de tijd voor reizen nog niet gekomen was, heb ik de gewone werkaamheden van administratie en correspondentie, de globale beschrijving van alle verzamelingen, dus het bewerken van het gedetailleerd inhoudsoverzicht, zoo krachtig mogelijk voortgezet. Na het vroeger opgemerkte behoef ik niet meer te verzekeren, dat de beschikbare tijd hiervoor helaas niet veel was. Toch werd het aantal lijstjes wederom nog al vermeerderd.

Maar in het najaar wachtte mij ander werk, dat mij tot het eind des jaars, bijna zonder eenig oponthoud, ingespannen bezig hield. Op een reeds tijdens de verbouwing in 1888 door Gedeputeerde Staten gedaan verzoek om opneming van het *provinciaal griffie-archief* in het nieuwe Rijksdepôt, waarop de beschikking steeds nog uitgesteld had moeten worden wegens het ontbreken van kasten en den toestand der archieven, behaagde het Uwe Excellentie thans gunstig te beslissen. Bijna geheel overeenkomstig de voorloopig door mij met Hr. Ms. Commissaris en Gedeputeerde Staten getroffen regeling der zaak werd het nieuw archief der provincie met de daartoe behoorende en de daarbij gevoegde bescheiden en archieven van opgeheven ambtenaren en administraties, voorloopig tot het tijdstip der invoering van de provinciale wet aan mijne bewaring, onder verantwoordelijkheid aan Uwe Excellentie, toevertrouwd. Dit gedeelte was geschat een opzetruimte van een 400 strekkende meters voor folio formaat te behoeven. Een verdieping of galerij van het nieuwe achterdepôt was er dus voor noodig en ook sinds lang voor bestemd en beschikbaar gehouden. Een eenigszins uitvoerige beschrijving der uitvoering van dit besluit moge hier een plaats vinden.

Onmiddellijk na ontvangst der beslissing is de overneming met kracht ter hand genomen. Allereerst werden overgebracht de registers en een groote chronologische collectie losse stukken van het archief der gouverneurs als zoodanig, benevens de archieven der arrondissements- en provinciale directiën van alle Rijksbelastingen. Zij moesten van verschillende zolders en vertrekken verzameld en soms met moeite achter andere te voorschijn gehaald worden. Nog werden, toen zij door de ontruiming van de voorste rekken hier en daar verspreid aan het licht kwamen, een aantal duidelijk genummerde bundels medegevoerd, die blijkbaar bijeen en gezamenlijk beschreven waren geweest en zoowel tot het archief der gouverneurs als dat der Gedeputeerde Staten bleken te behooren.

Nadat daarmede ongeveer 3500 registers en bundels in het depôt

waren ondergebracht, was door deze bescheiden alleen de geheele vrijgehouden ruimte reeds bezet. Teneinde het overige voor 's Rijks depôt bestemde te kunnen overnemen, moest toen een algemeene ineenschuiving van een zeer groot deel van het oud-archief plaats vinden. Deze was mogelijk door inbeslagneming van de ruimten, tusschen verschillende der 225 oude rechterlijke archieven open gehouden voor mogelijken naoogst uit de gemeente gebouwen. Het gold hier natuurlijk een verplaatsing van het grootste deel der verzamelingen, waaraan gedurende geruimen tijd de concierge met drie helpers onafgebroken bezig was.

Gedurende dit werk had op de gouvernementszolders en archiefkamers een onderzoek en schifting plaats van de groote verwarde hoopen archief, daar op de vloeren gestapeld en verspreid Ook hier was een langdurige, zij het minder machinale arbeid te verrichten. De stukken werden opgezameld, schoongemaakt, op geïmproviseerde sorteertafels gelegd, daar bepaald of geschift, dan tot pakken gebonden en, voor zoo, er dateerend vóór 15 juli 1850, ter overneming afgezonderd. De jongere werden in de door de eerste overneming pas leeg gemaakte rekken geplaatst. Om een denkbeeld te geven van de hoeveelheid dezer reeds geruimen tijd op de vloeren opgetast bewaarde bescheiden, strekke dat op deze wijze nog ruim 1500 bundels voor overneming werden aangewezen en bij de uitgangen opgestapeld en het overige niet alleen al de pas ontruimde kasten en rekken weder geheel vulde, maar nog 140 meter plankenruimte bovendien. Deze laatste was daartoe vrijgemaakt door de chronologische serie der dossiers van Gedeputeerde Staten van 1814—1850 reeds nu mede bij den uitgang neer te leggen. Geen wonder dat ook al dit werk verscheiden weken kostte. Toen ook dat was afgeloopen en alle stukken overal zooveel mogelijk waren opgezocht, moest nog een splitsing plaats vinden van een zeer groote verzameling papieren en bescheiden van allerlei aard, die vóór eenigen tijd met de bedoeling om ze op te ruimen waren bijeengebracht en neergelegd langs de uitgestrekte bergzolders boven de bureau's der griffie. Uwe Excellentie had overeenkomstig mijn advies in de opruiming vooralsnog niet toegestemd en dit bleek mij nu zeer gelukkig. Niet alleen toch was de bestemming zonder eenig oordeel geschied; belangrijke, ja voor 't archief zelf onmisbare bescheiden bleken er bij voor te komen, o. a. registers van ontvangst en expeditie van stukken; en ook een aantal der boven besproken genummerde volumes, die in de serie dier collectie ontbraken. Ook uit dezen hoop werden nu de deelen en stukken vóór 15 juli 1850 ter overneming afgezonderd.

Hetzelfde vond hierna plaats met de boekwerken, die, tot nog toe vóór elkaar geplaatst, thans konden worden nagezien. Over de vraag of alle toegezonden (officieele of niet officieele) gedrukte

verslagen of boekwerken, ook het Provinciaal blad, de Staatscourant, het Staatsblad en bijvoegsel van idem, de verzamelingen van belastingvoorschriften en dergelijke gedrukte bescheiden, al of niet tot het archief behoorden, was eenig verschil van opvatting gebleken. Hierom had ik reeds spoedig een memorie opgesteld en overgelegd over de uitvoering van Uwer Excellentie's besluit tot de overbrenging van het nieuw-archief in mijn beheer. Daarop had ik toen geheele instemming mogen verwerven. Ik voeg haar als bijlage hierbij.

Na den afloop nu van de vermelde werkzaamheden bracht ik, door het vrijkrijgen van een halve verdieping daartoe nu in staat gesteld, in het reeds overgebrachte gedeelte de eerste algemeene orde aan. Ik rangschikte de verschillende collecties in het verband van een daarbij vluchtig aangelegden inventaris Hierna kon worden overgegaan tot de spoedig volbrachte overneming van de daartoe, gelijk gezegd, klaar gelegde bescheiden. Deze behoorden zoowel tot het archief der voormalige Gouverneurs als dat der Gedeputeerde Staten. Ook de registers van dat college werden nog mede overgevoerd. Opdat echter niet alle ruimte tot sorteering van de ± 1500 totaal verwarde bundels zou ontbreken, werd de bovenbedoelde serie der dossiers nog achtergelaten. Deze en eenige boekwerken, benevens de stukken, die tusschen de jongere bescheiden zullen blijken nog verborgen te zijn, waren aan het eind des jaars dus nog niet overgenomen.

Met de sorteering van het laatst overgenomene werd dadelijk een begin gemaakt Hoewel zij, geen wonder, thans nog bij lange niet is afgeloopen, kan ik toch spoedig wel een eenigszins volledige opsomming van het overgenomene geven. Ik had reeds gelegenheid genoeg om den inhoud en de beteekenis van deze toevoeging tot mijne verzamelingen op hoogen prijs te leeren stellen. Ook eenige verrassingen waren bij het werk voor mij weggelegd. Ik vond toch wederom eenige stukken, die tot het oud-archief behoorden, hier en daar nog steeds verborgen gebleven. Maar bij het nieuw-archief zelf vond ik, bijzonder in enkele gedeelten, een ware schat van gegevens voor de nog bijna geheel onbeschreven geschiedenis van het gewest Noordbrabant. Voor de kennis der wording en administratieve inrichting van de provincie, van het gemeente- en polderwezen, van de ontginningen, het regime der water- en landwegen, van de boschcultuur, landbouw en nijverheid, van het onderwijs en armwezen, de jachten en visscherijen, van het politiewezen, de schutterijen, de rechtspraak der belastingen, de inrichting van het kadaster, de regeling van het douanestelsel, de geschiedenis onzer Rijksbelastingen, enz., enz., vindt men hier de rijk vloeiende bron en een tal van statistieke gegevens. Gelukkig dan ook, dat met de overbrenging van deze archiefbescheiden de

gelegenheid tot raadpleging ten behoeve van de wetenschap thans, zij het niet zonder beperkingen, is opengesteld.

Is dus, vooral in den eersten tijd gedurende den niet geringen arbeid der ordening en inventarisatie, maar ook op den duur, mijn taak in omvang zeer toegenomen, ja een geheel nieuw arbeidsveld daaraan toegevoegd, jammer is het dat de maatregel, dien Uw Excellentie nam ten behoeve der als het ware door het arsenaal van haar geheugen bezwaarde provincie Noordbrabant, het doel waarmede hij werd gevraagd en genomen zoo weinig kon bereiken. Dat doel toch was tweeledig. Het provinciaal bestuur wenschte meer bureauruimte en geheele ontruiming van minstens één zolder; en dezerzijds werd gewenscht dat, door het verkrijgen van vrije bergruimte op het gouvernement, verwarring en verwaarloozing van de nieuwe archieven der provincie op den duur voorkomen worden kon. Reeds zeide ik dat de ontruimde kasten alle weder dadelijk zijn gevuld, ook die op de archiefkamers, zoodat alleen de overlast van eenige lokalen, de opstapeling op de vloeren daarvan, is weggenomen; terwijl groote massa's nog bleven liggen op den tweeden archiefzolder. Hier zullen nu uit de afdeelingen der griffie de afgedane dossiers geleidelijk weder bijgevoegd worden. Daarbij komt nog dat de stukken, nu nog op de gangen tusschen de beide zolders opgestapeld, wel voor vernietiging waren bestemd maar stellig bij nader onderzoek en blijkens reeds verkregen opgaven grootendeels evenmin zonder schade opgeruimd kunnen worden als het gedeelte vóór 1850, dat ik er reeds uit afscheidde.

Zoo is zelfs aan de overlading der zolders bij lange nog geen eind gemaakt en dreigt een herhaling van de fatale toestanden, ter verbetering waarvan nu zulke maatregelen waren beraamd. Dat de uitvoering hiervan reeds niet geschieden kon zonder dreigend nadeel voor het eerst sinds zoo korte jaren in beteren toestand gekomen oud-archief, stemt daarbij tot nadenken. De eenige uitweg, dien ik zie, wees ik reeds aan in het eerste gedeelte van dit verslag en het voorstel, daar gedaan. Werkelijk is het zaak hier niet bij halve maatregelen te blijven staan. Het toekomstig oud- of historisch archief van deze provincie blijft in gevaar, tenzij er een ruim depôt voor worde opgericht, waarin tevens op de regelmatige toename is gerekend. Het daarvoor noodige terrein is in 's Rijks hand, het bouwstuk, dat er op staat, voortaan onnoodig. Er kan dus bijna onmiddellijk aan worden begonnen. Ook de belangen van het oud-archief eischen dit.

V. *Uitgaaf van bescheiden uit het archief.*

Behoudens van eenige kleinere oorkonden werd geen uitgaaf van

daartoe in aanmerking komende oude stukken in het afgeloopen jaar tot stand gebracht. Het behoeft ook zeker niet meer bevestigd te worden dat, bij het gebrek aan voldoend personeel en de overmaat van werk, aan de voorbereiding van de reeds ondernomen uitgaven weinig kon worden gedaan.

VI. *Aanwinsten en verliezen*

In den staat der aanwinsten, dien ik weder als bijlage aan dit verslag toevoeg, neem ik ongeveer de volgorde van het vorig verslag in acht. Eerst worden aanwinsten uit andere archieven genoemd, waartoe ik ook die van oude stukken uit het griffie-archief gebracht heb. Daarop volgen de geschenken van boeken en MSS.; daarna de aangekochte handschriftelijke bescheiden. Eenige „*verliezen*" werden geleden Met name volgden de drie stukken, in mijn vorig verslag vermeld als tot verplaatsing in aanmerking komende, de aangewezen bestemming. Aan het sub 3 bedoelde HS. werd door Uw Excellentie een plaats aangewezen in de Koninklijke Bibliotheek te 's Gravenhage.

Door mijne tusschenkomst werden door een particulier te dezer stede aan het Rijksarchiefdepôt in Overijssel en aan het gemeente-archief van Zwolle belangrijke hoeveelheden archiefstukken ten geschenke gezonden. Evenzoo aan mijn ambtgenoot in Gelderland een oude oorkonde, aan het Utrechtsch archief twee perkamenten brieven.

In dit depôt is aanwezig een bundel minuut-akten van den notaris Johan de Hamer, opgemaakt tijdens zijn residentie te Goes van 1684—1703. Zij werden in 1887 tusschen andere notarieele akten in een schepenarchief gevonden. De beschikking er over bleef toen in suspenso. Misschien zullen zij thans hun verplaatsing naar het Zeeuwsche depôt mogen ondergaan. Volgens den mij bij schrijven van 10 maart 1887 n°. 481 K W. gegeven last houd ik ze nog voorloopig in bewaring. Mede zouden aan dat depôt twee registers in groot folio formaat afgestaan kunnen worden, die ik vóór eenigen tijd met andere bescheiden in één koop verkregen heb. Zij bevatten een alphabetischen index op de notulen der stad Middelburg van het begin der 16de tot het midden der 18de eeuw.

Aan het Limburgsche oud-archief zou ik een perkamenten oorkonde kunnen „verliezen". In de collectie Cuijpers toch vond ik een goed bewaarde, maar van het aan zijden staart uitgehangen zegel beroofde, uitspraak van Filips V (als koning Filips IV) dd. 14 augustus 1642, over het recht op de heerlijkheid Rimburg. Eveneens ware voor het oud-archief van 't voormalig Geldersch Overkwartier een oud bewijsstuk te bestemmen. Deze minder goed bewaarde papieren oorkonde bevat een kopie der vestiging van een

rente ten laste van het dorp Meijl en het testament van den priester Ger. Janssen uit 1574 en 1581.

Een perkamenten schepenbrief van Batenburg dd. 20 juni 1651, waarvan de zegels van ambtman en 2 schepenen zijn verdwenen, zou op zijn plaats zijn in het archiefdepôt te Arnhem; een alphabetische index op 2 deelen van een kohier (?) van het dorp Nederbosch waarschijnlijk beter in het gemeentearchief van Nijmegen.

Een exemplaar van het werk „La Belgique monumentale, historique et pittoresque", samengesteld door verschillende Belgische geleerden en „ suivi d'un coup d'oeil sur l'état actuel des arts etc., par A. Baron" (Brux. 1844), in 2 deelen; benevens een exemplaar van 25 etsen van J. A. Boland, „het Rijksmuseum te Amsterdam", met den tekst betrekkelijk enkele schilders (Haarlem, Schalenkamp; 1ste editie), zijn mede voor andere inrichtingen beschikbaar.

De twee gildepenningen, waarvan ik in het vorig verslag sprak en die voor het gemeentemuseum niet werden aangenomen, zijn overeenkomstig de subsidiaire bestemming thans voor de verzamelingen van het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen alhier aangeboden.

Bij de auctie Slagregen te Amsterdam werden op 13 en 14 december 1891 een 135 oude Noordbrabantsche oorkonden enz., blijkbaar grootendeels uit archieven van kasteelen en kloosters afkomstig, ter plaatse van den verkoop onderzocht en daarna aangekocht. Tegelijk met de machtiging tot deze reis kreeg ik tevens de opdracht om den Algemeenen Rijksarchivaris tijdig opgaaf te doen van de stukken, waarop ik reflecteerde. De later gevolgde mededeeling, dat met die opgaaf, in 't vervolg als regel aan te merken, de voorkoming beoogd werd van het dubbel bieden voor het Rijk, gaf aanleiding dat ik op de auctie een nummer moest laten voorbijgaan. Daarop nl. werd voor 't algemeene Rijksarchief geboden. Het gold een stuk, afkomstig uit het Markiezaatsarchief van Bergen-op-Zoom, welk archief voor het grootste deel nog in het algemeene Rijksarchief berust

VII. *Verwerving van afschriften van elders bewaarde bescheiden.*

Uit enkele der mij ter beschrijving gezonden oude burgerlijkestandsarchieven werden in den loop van het jaar een paar stukken afgeschreven, die, notities van tijdgenooten, voor de lokale historie of ook als bijdrage tot de wordingsgeschiedenis eener parochie van eenig gewicht waren. Verder zijn van de onlangs in 's Rijksarchief opgemaakte lijsten van Staatsinstellingen en ambtenaren in 1794 extracten genomen, houdende het raam van het werk en kopie van hetgeen deze provincie betreft.

Aan een bevoegden teekenaar werd opdracht verstrekt om ten behoeve van het Noordbrabautsch archief een kopie te vervaardigen van de kaart van Zevenbergen uit den atlas van Jacobus van Deventer, tijdelijk in het algemeene Rijksarchief berustende.

VIII. *De raadpleging van het archief.*

Een opnoeming, als in het verslag over 1889, van alle onderwerpen, waarover dit jaar in het archief onderzoek is gedaan, zou, ook al ware zij van nut, eigenlijk ondoenlijk zijn. Die onderwerpen worden, in letterlijken zin, te veel om op te noemen. De levering van tal van afschriften (hun aantal klom in de 300) en een tijdroovende correspondentie zijn er aan verbonden. Geen wonder dat niet meer aan alle onderzoekingen zooveel zorg en tijd besteed konden worden als vroeger, bijzonder niet aan die van genealogischen of overigens van ondergeschikten aard. Maar wonder evenmin, dat toch het grootste deel van den tijd en de werkkracht van den commies-chartermeester en zeer veel van de mijne er door werd ingenomen. Terwijl van vele nasporingen reeds de aanwijzing van den te volgen weg bij het onderzoek moeilijk is, daar geen volledig overzicht van den inhoud van het archief bestaat, worden alle belemmerd door het gemis aan inventarissen, klappers enz. En juist de verdere inventarisatie wordt door het werk der nasporingen belet.

Ik acht mij naar aanleiding van dit dilemma in gemoede verplicht de bijzondere aandacht van Uw Excellentie nogmaals in te roepen voor den toestand van mijn archief ten aanzien van het gebrek aan genoegzaam personeel. Toen in 1883 dit archief een eigen gebouw had gekregen, te gelijk de verzameling zelve verdubbeld was en ook bekend en geraadpleegd begon te worden, werd met maart 1884 er een *concierge-boekbinder*, *tevens klerk*, aan verbonden en met mei 1885 een toen reeds eenigen tijd onmisbaar geachte *commies-chartermeester*. Daarna begon de uitvoering van het Koninklijke besluit van 9 october 1883, *Staatsblad* n°. 141, waardoor het nieuwe gebouw reeds spoedig overvol werd en in 1888 en 1889 een ruime uitbreiding plaats vond. Twee nieuwe bijdepôts, waarvan een alleen zoo groot als het oude, werden in 1889 en 1890 in gebruik genomen en, daar sinds 1885 de verzameling *wederom verdubbelde*, weldra grootendeels mede gevuld. Tegenover deze vermeerdering van gebouwen en te beheeren archieven staat geen uitbreiding van personeel. Toch is na dien tijd de concierge enz. bijna geheel niet meer voor klerkendienst beschikbaar. Toch was intusschen, met het toenemen der verzamelingen en het meer en meer bekend worden er van, het aantal jaarlijks verstrekte inlichtingen en geleverde afschriften niet verdubbeld maar vertienvoudigd en

klom het aantal verzonden brieven en stukken in een jaar zelfs tot ver over de duizend. Toch moest daarbij het werk der ordening en inventarisatie meer en meer stilstaan. En — heb ik steeds al mijn tijd, morgen, middag en avond, aan het archief gewijd en getracht in geen deel mijner taak te kort te schieten — toch moest ik tot mijn leedwezen meer en meer ondervinden, dat ik aan alle verwachtingen en wenschen onmogelijk voldoen kan. De verantwoordelijkheid voor dezen toestand kan ik op den duur niet dragen. Het is niet te ontveinzen, dat een doeltreffend beheer op den duur niet is te voeren zonder *vermeerdering van personeel*. Ik nam reeds herhaaldelijk de gelegenheid te baat om in verslagen ([1]) en ramingen voor de Staatsbegrooting, ook in een schrijven van 12 december 1888 n°. 1820, en zelfs mondeling, op het gemis van voldoend vast personeel te wijzen en voorziening te verzoeken. Tot nog toe echter zonder eenig resultaat. Thans, nu de toestand onhoudbaar dreigt te worden, acht ik mij gerechtigd en verplicht hierbij het bepaalde voorstel te doen om een ontwikkelden klerk aan het personeel van dit archief toe te voegen. Daardoor zal het werk weder vlot en geregeld gedaan, zal met de organisatie en aanvulling, bewerking en beschrijving der verzamelingen verder geregeld voortgang gemaakt kunnen worden.

Het behage Uw Excellentie een gunstig oor te verleenen aan dit voorstel, dat wordt gedaan uitsluitend in het belang van het archief en daarmee van den Staatsdienst, van de wetenschap en van vele rechtzoekenden.

Tot de onderzoekers van het afgeloopen jaar behoorden ook weder vele gemeentebesturen, de administratie der beurzenstichtingen alhier, de Gedeputeerde Staten, 's Konings Commissaris, ambtenaren van den waterstaat, de Rijksarchivaris in Gelderland, de directies der domeinen, de Minister van Financiën; ook de Gouverneur van Antwerpen en het Ministerie van Binnenlandsche Zaken te Parijs. De meeste vragen dier autoriteiten betroffen rechtskwestiën. Hetzelfde was het geval met vele vragen van particulieren, waarvan echter een even groot aantal vragen deden van wetenschappelijk karakter, en een nog grooter getal onderzoekingen verrichtten of deden verrichten van genealogischen aard.

Ongeveer 100 schepenprotocollen werden, na verkregen machtiging, successievelijk ten behoeve van elders woonachtige onderzoekers tijdelijk uitgeleend.

Aan 's Konings Commissaris werd, ten behoeve van het Ministerie

---

(1) Cf. Archiefverslagen X, 1887, blz. 50; XI, 1888, blz. 53; vooral XII, 1889, blz. 55 en XIII, 1890, blz. 91.

van Justitie, een op korten termijn gevraagd volledig overzicht van alle jachten in deze provincie verstrekt.

Verre de meeste nasporingen leidden, zij het soms na lang en geduldig zoeken, tot eenig resultaat. Omtrent de burgerlijke akten uit den eersten tijd na de invoering van de Fransche wetgeving echter mag ik een opmerking niet weerhouden. Bij die invoering ligt, volgens het Koninklijk besluit van 8 maart 1879, *Staatsblad* n°. 40, de grens van oud- en nieuw-rechterlijk archief. Maar overigens eindigt het oud-archief eerst bij het tijdstip der wedergeboorte van Nederland, december 1813. Herhaaldelijk wordt nu bij mij aangeklopt, o. a. door de directie der registratie en domeinen, om akten uit 1811, 1812 of 1813. Een enkele maal vind ik die bij de schepenarchieven. Wel eindigen deze eigenlijk met 1811, maar eerst in 1812 en 1813, gedeeltelijk zelfs niet vóór 1827 en 1843 werden zij naar de rechtbanksgriffie of nog later direct naar het archiefdepôt overgebracht; en intusschen werden hier en daar de bedoelde akten in de gemeente-secretarieën neergelegd en bij de oude archieven gevoegd. Met de oudere papieren der registratiekantoren en kantongerechten is blijkbaar in den loop dezer eeuw nog al „geleefd". Ook de akten in kwestie schijnen wel van den een naar den ander gebracht te zijn, van vrederechter naar gemeentebestuur of notaris, van notaris naar rechtbanksgriffie of protocollenkamer.

Bij de bezoeken, nog te brengen aan de kantongerechten en ontvangers der registratie in deze provincie, zal getracht kunnen worden in deze zaak meer licht te krijgen en overal de akten zooveel mogelijk op te sporen. Maar de vraag mag worden gedaan of het bij opsporen blijven moet en of niet veeleer ook voor deze akten de deuren van het oud-archief geopend moeten worden. Meerendeels in het Fransch, soms mede in het Nederlandsch opgesteld, behooren zij toch in elk geval evenzeer tot een vroeger tijdperk. Ware niet een maatregel te nemen om de Rijksarchivarissen tot de bevoegde bewaarders te verklaren?

IX. *Bemoeiingen met gemeente- en andere archieven.*

Ook in 1891 werden de zorg en werkzaamheden voortgezet, gedurende een reeks van jaren aan oude gemeentearchieven en in de laatste jaren ook aan de oude bescheiden betrekkelijk den burgerlijken stand in deze provincie besteed. Op het relaas betreffende deze zorgen, dat, aan Gedeputeerde Staten afgelegd, jaarlijks in het Provinciaal verslag wordt afgedrukt en waarvan ik mij voorstel Uw Excellentie wederom een afdruk toe te zenden, moge ik ook dit jaar weder de aandacht van Uw Excellentie vestigen.

's Hertogenbosch, februari 1892.

De Rijks-Archivaris in Noordbrabant,

mr. A. C. Bondam.

NOTA

betrekkelijk de opneming van het Provinciaal archief van januari 1814 *tot half juli* 1850 *in 's Rijks archiefdepôt in Noordbrabant.*

Het archief van een autoriteit, college of ambtenaar, of instelling, is — kortelijk gezegd — het geheel der bij haar ingekomen en van haar uitgegane bescheiden. Daartoe behooren dus, wat de *laatste* betreft, hare retroacta, registers en minuten, of afdrukken van geëmaneerde stukken; wat de *eerste* aangaat:
1°. de haar gegeven en toegestuurde algemeene of bijzondere instructies, reglementen, aanschrijvingen, aanwijzingen en beschikkingen (alles al of niet gedrukt), benevens alle de bij haar ingediende verzoeken en derg., en door haar ontvangen brieven;
2°. de bij haar ter verdere bewaring gedeponeerde of ter kennisneming en ten gebruike haar toegezonden ongedrukte en gedrukte bescheiden.

Dat archief gaat, wanneer zulk een authoriteit wordt opgeheven of gereconstrueerd, gewoonlijk over aan die, welke het grootste deel harer werkzaamheid overneemt of haar vervangt; het vindt bij het archief van deze als gedeponeerde collectie een eigenaardige, meer of min voorname plaats. Daar blijft het steeds als één complex, één historisch geheel te beschouwen, ook al mogen misschien om practische redenen sommige onderdeelen bij die van het eigen archief gevoegd worden. Later kan het, als het voor de administratie niet meer benoodigd is, weêr van het archief der opgevolgde autoriteit worden gescheiden en in een algemeen archieven-depôt worden overgebracht.

Dit geval doet zich thans voor met de archieven der voormalige Commissarissen-Generaal voor het Departement der Rijnmonden en der voormalige gouverneurs van (Noord)brabant en die der Staten van die provincie tot de invoering der provinciale wet van 1850.

Wat dient onder de overbrenging dier archieven in 's Rijksarchiefdepôt te 's Hertogenbosch volgens de vooropgestelde leidende beginselen te worden begrepen?

I. *Handschriftelijke bescheiden*, en wel:

1. *a.* Alle *minuten* van de uitgevaardigde algemeene en bijzondere

besluiten en beschikkingen, uitgebrachte verslagen en voorstellen, opgemaakte rekeningen, verzonden brieven enz., door de voormalige Commissarissen-Generaal van het Departement der Rijnmonden en de voormalige gouverneurs der provincie als zoodanig (zoolang zij in die kwaliteit fungeerden, dus tot de feitelijke aanvaarding der functie van Commissaris des Konings) en door de Staten, tot het tijdstip der invoering van de provinciale wet;

b. de *registers* hunner agenda (van inkomende en behandelde stukken), besluiten en correspondentie, van hun personeel of dat waarover zij voordrachten te doen hadden, en betrekkelijk andere onderdeelen hunner werkzaamheden, benevens staten en lijsten van allerlei aard;

c. de jaarlijksche alphabetische *indices* op de bescheiden hunner openbare werkzaamheid.

2. Al de bij hen tot in 1850, op zich zelf of als bijlagen, *ingekomen documenten*, ontvangen aanschrijvingen enz. van hoogere authoriteit, staten, rapporten, inlichtingen, mededeelingen, requesten, overgelegde rekeningen, ter afdoening enz in handen gestelde stukken, enz., enz.

3. Alle dergelijke minuten, registers, lijsten en staten en indices van- en ingekomen stukken bij- de voormale gouverneurs, betreffende hun bestuur sinds 1 januari 1824 van de directe *belastingen*, accijnzen, recht van den waarborg van gouden en zilveren werken, in- en uitgaande rechten, van de registratie, met zegel-, griffie-, hypotheek- en overschrijvingsrechten en recht van successie, benevens, sinds 1 januari 1826, van de met die der hypotheken gecombineerde administratie van het kadaster.
Dit laatste gedeelte wordt gereedelijk uitgebreid met het archief van de directie der op 1 januari 1844 nog onder den Gouverneur en later onder den Commissaris des Konings gebleven belastingen tot 1855.

4. Alle archieven van *opgeheven* autoriteiten of instellingen, wier werkzaamheden op het provinciaal gouvernement zijn overgegaan, voor zoover die archieven onder berusting van dat bestuur zijn geraakt en nog gebleven zijn.

II. *Gedrukte stukken*, en wel:

1. *a.* Overgehouden en voor het archief bestemde en bewaarde

exemplaren van *publicatiën* in originali (in plano, folio, enz.), door het provinciaal gouvernement tot in 1850 uitgevaardigd;

b. idem van het *Provinciaal blad* (verzameling van besluiten, aanschrijvingen en bekendmakingen) met klappers;

c. *Provinciaal dagblad* en andere dagbladen, voor zoover zij als orgaan of middel van officieele bekendmaking voor de provincie zijn gebezigd.

2. *a.* De door het provinciaal bestuur tot in 1850 van de Regeering ontvangen publieke officieele stukken (cf. art. 17 der instructie voor de gouverneurs van 15 december 1820 § 27), afkondigingen of bekendmakingen van *wetten*, *besluiten* enz., zooals:
Staatscourant en Staatsblad (aanvankelijk in Nederlandschen en in Franschen tekst);
Bijvoegsels van idem;
Verzameling van wetten, besluiten en aanschrijvingen betrekkelijk de directe belastingen, invoerrechten en accijnzen;
Idem van decisien, arresten en vonnissen in zake van registratie-, zegel-, successie-, hypotheek- en griffierechten;
Methodieke verzameling van wetten enz. betrekkelijk het kadaster;
Koninklijke boodschappen, rapporten aan den Koning, leeningsplannen enz., enz., voor zoover een exemplaar aan het provinciaal gouvernement is toegezonden, enz.;

b. de door andere autoriteiten aan het provinciaal bestuur tot in 1850 toegezonden publicatiën van wetten, besluiten en aanschrijvingen, verslagen, rekeningen, notulen, inventarissen, catalogi, enz., enz;

c. de als bijlagen of zelfstandig van autoriteiten of anderen bij het bestuur als zoodanig ingekomen en ambtshalve bewaarde druk- en boekwerken.

III. *Voorwerpen*, ter uitvoering van wetten en besluiten voor het vroeger provinciaal bestuur vervaardigd (b. v. zegels, veestempels).

IV. *De inventarissen* (gedrukte en ongedrukte) van die archieven of van onderdeelen daarvan, benevens de retroacta van het beheer dier archieven. Hier geldt het een uitvloeisel van die archieven, dat er niet van is te vervreemden.

's Hertogenbosch, november 1891.

A. C. BONDAM.

STAAT DER AANWINSTEN

VAN HET

OUD-ARCHIEF IN NOORDBRABANT

IN 1891.

A. Uit andere archieven overgenomen bescheiden.

I. OUDE RECHTERLIJKE ARCHIEFSTUKKEN.

Van het gemeentebestuur van *Hooge en Lage Zwaluwe* werden de volgende schepenbankstukken overgenomen:

1°. Een 50-tal registers van akten enz.

2°. Een groote verzameling losse stukken, hier opgenoemd volgens den inventaris van 1862, die echter sommige zaken meer of min onjuist aanduidt.

Pakket 1.	Liassen met obligatiën	1675 - 1739.
„ 3.	Idem met huwelijks voorwaarden . . .	1642—1717.
	Huurcedulen	1666 –1715.
	Publicatiën van verkoopingen	1684--1715.
	Verhuringen van land in Hooge Zwaluwe	1662—1715.
	Idem idem in Lage Zwaluwe	1654 - 1731.
„ 4.	Koopcedulen van turf en hout	1669—1718.
	Koop- en erfhuiscedulen	1621 1701.
	Verpachtsconditiën van vruchten te velde	1662—1695.
„ 5.	Procuratiën (borgtochten)	1651—1743.
„ 6.	Allerhande akten	1741—1750.
	Akten van arrest	1649—1716.
	Certificaten	1639 - 1734.
	Authorisatiën	1662—1719.
„ 7.	Verkoopconditiën van huizen in Lage Zwaluwe	1672—1681.

	Idem van land aldaar	1655—1716.
	Idem van idem in Hooge Zwaluwe . .	1633—1682.
	Idem van huizen aldaar	1650—1785.
	Cedulen van bestedingen en van verkoop van beesten.	1658—1664.
	Akten van protestatie	1638—1708.
Pakket 11.	Conditiën van overgegeven landen van den Heer.	1662—1707.
	Insinuatiën en peilingen	1654—1680.
	Visitatiën	1670—1684.
„ 12.	Procuratiën ad negotia. . 1651—1719,	1737—1750.
„ 13.	Procuratiën	1661—1700.
	Procuratiën ad lites.	1677—1750.
„ 14.	Allerhande akten en contracten . . .	1642 1719.
	Vestbrieven, huurcedulen enz., gekomen uit den boedel Otten-Swaans.	
„ 15.	Attestatiën (een over een verdronken kind van 28 october 1766 afzonderlijk).	1678—1749.
	Verklaringen en depositiën	1631—1717.
„ 16.	Boedel-inventarissen enz..	1651—1749.
	Een pak processtukken.	
„ 20.	Interrogatoiren.	1658 - 1798.
	Inventaris der documenten van de justitie van 31 september 1813 en andere oude inventarissen der secretarie (gedeeltelijk ook uit pakket 16). (Drie oude papieren van 1444 en 1659, die de inventaris opgeeft als niet waard te specificeeren, werden niet meer aanwezig bevonden.)	
„ 21.	Testamenten	1620—1750.
„ 33.	Adviezen van rechtsgeleerden	1670 - 1735.
	Lijst van salarissen der respectieve procureurs.	
„ 36.	Akten van uitkoop en scheiding . . .	1650—1750.
	Idem van voogdij- en borgstelling . .	1745 - 1749,
	Rekening van den domeinrentmeester over	1727.
	Documenten tot deze en vroegere domeinrekeningen behoorende.	

Bovendien, ongenummerd, 47 pakken verkoop-conditiën van zeer uiteenloopende jaren, 9 pakken processtukken, 1 bundel idem van 1805 en vlg. jaren, 5 pakken voogdij- en boedelstukken, eenige losse boedelstukken en akten.

Van het gemeentebestuur van *Boxtel* werden de volgende oude rechterlijke documenten overgenomen.
Rol van 1554 - 1558; idem van 1610 - 1611 (fragment).
Register van allerhande akten van 1497 en 1498.
Idem van opdrachten 1616 en 1617.
Idem van verkoopingen 1655—1679.
Idem van idem van den heer van Boxtel 1777 - 1783.
Een rekening van een curator van 1719.
Een voogdijrekening van 1771.
Een pak origineele adviezen en vonnissen.
Een verzameling losse akten, rekesten enz., benevens formulieren van allerlei akten en stukken.

Van een aantal andere plaatsen werden slechts enkele losse stukken overgenomen.
Van *Heeswijk* echter werden bijna alle tot het schepenarchief behoorende losse stukken verkregen, een zeer groote massa papieren, verward met die van *Dinther*, waarvan het grootste deel van het op merkwaardige wijze verwaarloosde schepenarchief werd overgenomen, dat nog niet geheel kon worden uitgezocht en gerangschikt en, in verband met de regeling van het oud- gemeentelijk archief, maanden werk zal eischen vóór het geïnventariseerd kan worden.

II. OUDE GEMEENTE-ARCHIEVEN.

Met het grootste deel van het oud-rechterlijke werd, na machtiging, ook het oud- gemeentelijk archief van *Dinther* overgenomen, benevens zeer vele daarmeê verwarde stukken van het oud-archief van *Heeswijk*.

Ook het oud-archief van *St. Oedenrode* werd aan het depôt afgestaan, en daarbij niet alleen een verzameling perkamenten oorkonden e. a., maar ook een collectie origineele schepen-zegelstempels zooals nog geen andere in het depôt wordt aangetroffen. Ik laat de lijst van deze hier volgen:

1. Jacobus Minten, kruis beladen met lelie; helmteeken: uitkomende wildeman met knots en schild.

2. Tomis Jan Moesens: duif op nest; boven 't schild ornament, naar lelie zweemend.
3. Jan Jan Willem van Heeswijck: monogram tusschen 2 I's rondom 3 uitkomende lelies als ornament van 't zegelveld.
4. Jan Claeszoen Clotmans: 3 balken elk beladen met 2 id., vergezeld door 2 St. Jans (of Brab. ?) kruizen in 't hoofd.
5. Gijsbers Jans Clotmans: als voren, maar duidelijk Brabantsche kruizen.
6. M M. Deckers 1650: jachthoorn in den voet, vergezeld door 3 gesteelde vierbladerige rozen in 't hoofd; helm in wrong, zonder helmteeken.
7. Jan Matis Mats: monogram (huismerk ?) in lood, zeer slecht bewerkt.
8. Jan Handricx Smidt: S. Andrieskruis, vergezeld door 3 penningen, bezijden en in den voet; ornament als 3.
9. Jans A. Wellens: monogram, met een ster boven en beneden; niet in schild geplaatst.
10. Nicolaas van der Sande: keper vergezeld van twee jachthoorns in 't hoofd, en loopenden haas in den voet.
11. Mattis van den Heuvel: driehoekige egge met punt naar boven; helm in wrong, zonder helmteeken.
12. Ressier van Deurse: 2 balken in den voet, vergezeld door drie S. Andrieskruizen balksgewijze in 't hoofd.
13. Michgiel van Lieshout: spade, paalsgewijze
14. Jan Petersoen Clotmans: als Jan Claessoen Cl. (4).
15. Johan Schoenhoven: gesneden; boven druiventros, beneden schuinsrechts geplaatste winkelhaak; helmteeken: druiventros.
16. Willem van Dlaer 1696: ploeg.
17. Arni Vorsten Bos 1696: S. Antonius kruis.
18. Jan Willemssen van Heeswijck: Zie Jan Willems v. H.
19. Antoni van Doeck 1696: hakmes paalsgewijze.
20. Wemmer Tüssen 1608: driehoekige egge, punt aan 't hoofd.
21. Joan Voghels: S Andries kruis, beladen met twee balken op elken arm, vergezeld door drie arenden, in 't hoofd en aan weerszijden, en een schildje, beladen met balk, in den voet.
22. J. V. A.: drie palen van hermelijn, vergezeld door schildhoofd beladen met loopenden vos; helmteeken: uitkomende vos fraai bewerkte helmkleeden).

III. BESCHEIDEN VAN ANDEREN AARD.

Uit het gemeentearchief van Utrecht verkreeg het archief een perkamenten schepenbrief van Rozendaal, dd. 18 januari 1492.

Uit dat van 's Hertogenbosch werden de deelen der resolutiën

van het Departementaal bestuur van Bataafsch Braband overgenomen, waarvan ik in het vorige jaarverslag melding maakte.
Het zijn de net-notulen over januari en februari, maart en april, september en october 1804, drie zware deelen in folio; de minuut-notulen van november en van december 1804, in twee portefeuilles.

Uit het nieuw-archief der provinciale griffie werden bij de verzamelingen van het oud-archief eenige thans nog gevonden achterblijvers gevoegd, nl. een aantal rekeningen en een cijnsligger enz. van het loterijfonds te Ravenstein en een dossier betrekkelijk den in 1805 ontworpen straatweg van 's Hertogenbosch op Helvoirt, met het rapport der Commissie van Politie en Economie uit het departementaal bestuur, toen bestaande uit de heeren P. A. van Meeuwen, A. G. Verheijen en P. de la Court. Ook een groot pak Fransche assignaten kwam op deze wijze bij het oud-provinciaal archief terug.

Uit het archief van Eersel werd een oud formulierboek verkregen.

B. Geschonken handschriftelijke en gedrukte bescheiden.

De heer C. J. Gonnet, Rijks-archivaris in Noordholland, schonk den authentieken inventaris van het archief van den polder van der Eijgen dd. 12/16 juni 1713, gediend hebbende tot reçu voor de erfgename van een overleden dijkschrijver, en idem van het archief van den Groenendijk dd. 17/19 juni 1713, gediend als voren. Z. E. zond ook copieën van twee publicatiën van den Raad van State uit 1660 en 1726 omtrent de rivieren de Mark en Dintel en de Rooijvaart.

Van een onbekende ontving ik eenige stukken van procedures, voor den Raad van Brabant in de 17de eeuw gevoerd en waarschijnlijk door partijen na de beëindiging der zaak gelicht; bovendien het gedrukte bestek eener aanbesteding van sluishuisjes enz. voor „Mark en Dintel" en twee gedrukte stukken betreffende 's GreveldUin Capelle.

Door bemiddeling van mr. J. H. C. Cazius, raadsheer alhier, ontving het archief een vijftal Bossche schepen-akten, betreffende twee huizen in de Putstraat alhier, wier eigenaar, een fabriekant hier ter stede, op het bezit der titels geen prijs stelde, hoewel er verschillende rechten en lasten der perceelen in vermeld worden.

Mr. Cazius schonk ons nog bovendien twee fragmenten van oude zegels in roode was, het eene vertoonende het wapen van Everard van der Marck, bisschop van Luik (1505—1538): schuingesteld schild met drie jachthoorns, helm rechtsgewend, helmteeken herme-

lijnen muts, randschrift [*S. Everar*]*di ii duc*[*is Bull*[*onis co*] *mitis* [*marce.......*] *epi*[*scopi*] *leo*[*diensis*]; het andere, van Karel den Stoute als stadhouder van zijn vader(?), den bovenrand vertoonende van een gevierendeeld schild en nog leesbaar latende, op den buitenrand: *alatini IIann*, op den binnenrand: *ui ahi In Braba.*

Daar meer dan vijf jaren verloopen waren sinds den dood van een procureur, die hier een zeer langdurige en uitgebreide praktijk had uitgeoefend, werden mij zijne nagelaten papieren overgegeven, ten einde daaruit de documenten te zoeken, die voor het archief van belang konden zijn. Het onderzoek van de in groote verwarring geraakte collectie leverde voor het oud-archief wel een en ander op, o. a. een groote MS. kaart van de heerlijkheid Dieden; een aantal bescheiden betreffende het oude visschersgilde te Woudrichem, akten over de heerlijkheid Valkenswaard, eenige andere (bovendien vele nieuwere) notities enz. betreffende sommige andere heerlijkheden in deze provincie.

Mocht de *bibliotheek* van het archief weder verrijkt worden met de gewone vervolgen op officieele en andere publicatiën, met de overneming van het nieuwe archief werd een „nieuwe" bibliotheek tevens verkregen, gevormd door de officieele drukwerken van het algemeen en provinciaal bestuur tot 15 juli 1850, de bij dat provinciaal bestuur ingekomen en gedeponeerde boekwerken enz. Bij die bibliotheek, die afzonderlijk werd geplaatst, werden nu uit de boekerij van het oud-archief de nieuwe wetten enz., in 't algemeen de meer bij de nieuwe behoorende verzamelingen overgebracht, als het *Staatsblad*, de *Handelingen der Staten-Generaal* enz.; ook de bij de aanwinsten van 1890 vermelde provinciale drukwerken. Van het *Provinciaal Blad* tot 1850 werd nu natuurlijk een compleet exemplaar verkregen.

Van de Regeering ontving de archiefbibliotheek o. a.:
Bijdragen oorkondenboek Utrecht: mr. S. Muller Fzn., Regesten van St. Pieter, 's Gravenhage 1886.

Van de redacties: Nomina Geographica Neerlandica, tot dl. III, blz. 48; en bovendien blz 209—320.
Catalogus over 1830—1832, door A. J. Nijland e. a.

Van de gemeentebesturen:
Inventaris van het Leidsch archief door jhr. Rammelman Elsevier.
Idem van het Amsterdamsch oud-archief door J. Scheltema.

Van de schrijvers:
De Fransche Emigranten te Maastricht op het einde der vorige eeuw, door Jos. Habets.

Geschiedenis van Bladel en Netersel. door Th. Ign. Welvaerts, met oorkonden en facsimiles.

Deux membres de la famille Rossal, par A. J. Enschedé.

De herstelling van den Burcht te Leiden, door D. E. C. Knuttel.

Onderzoek naar 3 beneficiën in de kerken van Breda uit de 15de en 16de eeuw, door dr. C. Landré.

Erp en Vechel, door mr. P. de Josselin de Jong.

Portretten van Bilderdijk, door Jan F. M. Sterck.

Bij de ontvangen verslagen was dit jaar, behalve de gewone, ook dat van het Nijmeegsch museum.

Van verschillende gemeentebesturen kreeg ik weder ontbrekende exemplaren van den Noordbrabantschen almanak, verschillende gedrukte oude plaatselijke keuren en reglementen.

C. Aangekochte oorkonden.

Van een handelaar te Amsterdam deed ik een aankoop van 14 oude charters en brieven, die een werkelijke aanwinst voor het aan charters zoo arme Noordbrabantsche archief mogen heeten. Het hier volgende lijstje moge dit bevestigen

1. 26 *april* 1307. *Feria Sexta post festum b. Marci evang.* Hertog Jan van Brabant draagt de schepenen en andere burgers van 's Hertogenbosch op om, met Hem toekomende penningen, Zijn schuld met den lombard Baldewinus d. Solarius te vereffenen.

Perkament; groot uithangend zegel met contra-zegel, in gele was, zwaar beschadigd.

2. 15 *october* 1341. *Schepenbrief van Oesterwijc. Feria Sec. post Dionisii confess.* Overdracht van een huis, *door* Ermgard, weduwe van Laurens den Dekker (tectoris) en hun beider zoon *aan* Hendr. gend. Plume.

Perkament; twee uithangende schepenzegels in gele was, waarvan een beschadigd.

3. 18 *juni* 1344. *Te Bruessele, des Vriendaghs vore S. Jhansdach bapt.* Jan van Brabant scheldt schepenen, gezworenen, borzedragheren, deken en allen goeden luiden van den Bossche alle geldschulden kwijt, behalve die, waarvan hij bezegelde brieven heeft.

Perkament; uithangend groot zegel met contrazegel, in gele was, beschadigd.

4. 27 *maart* 1364 of (veeleer) 26 *mrt.* 1365. *Schepenbrief van St. Oedenrode, Woensdach nae onzer Vrouwendach annunciatio.* Overdracht

van een erfpacht uit Hannen Mertenssoens hoeve te Onstaden, parochie Rode, *door* de zonen van Wouter gend. Bloemart *aan* Arnt gend. Vrient van Waderle, behoudens den tocht hunner moeder.
Perkament; twee uithangende schepenzegels verdwenen.

5. 14 *juni* 1368. *Idem*, *Woensdach nae tsheijlichs Sacramentsdach.* Overdracht van hetzelfde *door* Arnt, gend. Vrient van Waalre *aan* Jan, nat. zoon van wijlen Louijs van Risinghen.
Perkament; twee uithangende schepenzegels in was beschadigd.

6. 9 *juli* 1368. *Schepenbrief van St. Oedenrode opten naesten Sondach voer Sinte Margaretendach.* Uitgifte op erfpacht van H. M. hoeve c. a. te Onstaden par. Rode *door* Jan, nat. zoon van wijlen Louijs van Risinghen, *aan* Everhart gend. Tonijs en Perch zijn zwager, nat. zoon van Arnt van der Heze.
Perkament; 2 uithangende schepenzegels verdwenen.

7. 8 *juni* 1371. *Des Sondages na des heilige Sacramentsdach.* De stad 's Hertogenbosch verkoopt aan heer Ricoud den Koc, ridder, ¼ in twee kampen lands gend. Tsheren campen, gelegen voor Vlimen, de een „beneden tot Oetheren waert" langs den Ham, de ander boven „tot Cromvoirt waert" onder bepaling o. a. dat hij ze niemand buiten zijn medepoorteren van 's Hertogenbosch zal verkoopen en beesten van vreemdelingen, geen onderzaten 's Hertogs van Brabant, daarop komende, zal mogen schutten op 45 schellingen, zooals de stad dat heeft; maar die van 's Hertogs onderzaten „tot aller steden recht".
Perkament; uithangend groot zegel der stad met contrazegel (leeuw), in groene was, beschadigd.

8. 2 *april* 1405. *Bossche schepenbrief. Quinta post D. Laetare, a. mill. quadrag. quarto.* (*Stylo Brab.*) Uitgifte op erfpacht van land onder Nistelre (Nysterlo) *door* Hendr., zoon van Hendr. Hadewigs zoon van den Vorstenbosch *aan* Bartholomeus, z. van wijlen Ger. gend. Sijmonszoon van der Erpt; gebuurcijns en een mud rog jaarl. aan 't groot gasthuis te 's Bosch bovendien te betalen.
Perkament; twee uithangende schepenzegels verdwenen.

9. 11 *jan.* 1426 7. *Schepenbrief van 's Hertogen'osch, undecima m. Ian.* Emancipatie door Wouter gend. der Kynder van zijn zoon Hendrik volgens wet en gewoonte van den Bosch, met opdracht van al zijn recht op de goederen, die Hendr. verder zal krijgen.
Perkament; van twee uithangende schepenzegels in was een beschadigd, een verdwenen.

10. 18 *juni* 1432. *Antwerpen*, *XVIII in Junio.* Hertog Philips van Bourgondië enz. stelt al zijn renten en cijnzen in stad en meierij

van den Bosch te pand voor de lijfrenten, die de stad heeft uitgegeven ter aflossing Zijner schulden aan den hertog van Kleef, Henric Stiers als rechtverkrijgende van den heer van Heijnsberg, de erven Romb. Bans te Mechelen, Steven van Brymeu en Jan van Lyer.

Perkament; uithangend groot zegel met contrazegel, in roode was, beschadigd, contraz. gespleten.

11. 4 *mei* 1456. *Bossche schepenbrief*, *Feria Tertia post Dom. qua cant. Vocem.* Overdracht van een mud jaarl. erfpacht uit een akker te St Oedenrode ter plaatse gen^d^. Veretsel *door* Peter, zoon van wijlen Emond gen^d^. v. d. Vallen *aan* Arnt z. van wijlen Wouter Wouterszoon.

Perkament; twee uithangende schepenzegels verdwenen.

12. 29 *januari* 1482. *Bossche schepenbrief*, *XXIX die in Ian.* Vernadering voor blijkenden penning door Jan, zoon van Jan die Leenman, zoon van wijlen Dirk Emontszoon, van een gedeelte van 8 mudden jaarl. erfpacht uit goed te Udenhout, op den Kudel aldaar, land in de parochie Westilborch en bij 't huis te Venloon, door Jan's vader, Jan die Leenman voornd., overgedragen aan Arnt, zoon van Jacob Eel van Oesterwijck.

Perkament; twee uithangende schepenzegels verdwenen.

13. 6 *augustus* 1534. Schepenen, gezworenen, kerk- en armmeesters, ingezetenen en naburen van Eyndoven stellen hunne en hunner nakomelingen goederen te pand voor een met 7000 Keurvorster Rijnsguldens losbare jaarl. rente van 420 gouden K. R. gld. en 28 stuiver, die zij, met de schepenen enz. van den Bosch, Helmond, St. Oedenrode, Oirle, Oisterwijk, Os, Oirschot en Hildwarenbeeck voor zich en de geheele meierij, den 2^en^ jan. 1533/4 verkocht hebben aan Willem van den Bongart, ritter, erfcamerer 's lands van Guijlick enz., zijn vrouw Maria Massereels en zijn broer Bernardt, ten verzoeke van hun heer Floris van Egmondt, graaf van Bueren enz. heer van Craenendonck enz., die voor die som van 7000 K. R. gld. huis en heerlijkheid van Boxmeer verkreeg en er al zijn goederen en inkomsten in Eyndoven, Budel, Woensel en Maerheze voor verbond.

Perkament; uithangend zegel van Eindhoven.

14. 28 *mei* 1626. *Bossche schepenbrief*, *den* 28^n^ *dach der maent van maij.* Overdracht van 15 Car. gld. jaarl. cijns uit huis c. a. te Helvoirt, *door* Frans, zoon van wijlen Adr. van Grinsven *aan* Herm. Aerts van Vessel.

Perkament; twee uithangende schepenzegels verdwenen.

Bij deze collectie bevonden zich ook twee fraaie, hoewel eenigs-

zins geschonden, losse zegels van de Bossche schepenen van Heurn en van Breugel.

Van een Haagschen handelaar werden 22 perkamenten, meest Heusdensche schepenbrieven, gekocht, afkomstig uit den boedel van den Heusdenschen notaris Gerlach, die een liefhebber was van oudheden en langen tijd ongestoord toegang en beschikking had in en over het oud-archief van Heusden. Een lijst van die stukken moge hier worden opgenomen, waarbij de vermelding van de schepenbank alleen geschiedt, wanneer het niet die van Heusden is.

1. 27 *april* 1563. Overdracht van een geset met timmering c. a. in den ban van Drongelen op den Middeler tusschen de nieuwe en oude straat *door* Jan Joerden *aan* Peeter Peetersz.
Twee uithangende schepenzegels, beschadigd.

2. 24 *april* 1570. Vestiging van een mud rogge jaarl. erfpacht uit vijf morgen lands in den ban van Oudheusden bij Elshout tusschen de straat en de Heijbroecxterstege, *door* Gijsb. Leuvertsz. en Gijsbert Gijsbertsz. ten Elshout *voor* Goossen Dierex.
Twee uithangende schepenzegels.
(Aangehecht een papieren kwitantie.)

3. 30 *october* 1646. Jan Etten van Rijswyck bekent schuldig te zijn aan Huijbert Walewijns en Sebastiaan Beelaerts, weesmeesteren van stad en land van Heusden, ten behoeve van Andries Gijsemaers, 300 C. gl., hem Jan verstrekt tegen den penning 16 jaarlijks.
Twee uithangende schepenzegels, een verdwenen, een zwaar beschadigd.
Kwitantie van gedeeltelijke betaling op keerzijde.

4. 17 *mei* 1647. Overdracht van 3 hont land met opstal enz. in den banne van Vlijmen. Verlegen. Twee uithangende schepenzegels verdwenen.

5. 29 *december* 1671. Overdracht van de helft van een huis en erve in de Enghstraat te Heusden genaamd de Fransche Croon, door Adr. van der Plas te Amsterdam aan zijn schoonvader W. Lookermans.
Twee uithangende schepenzegels, een verdwenen.

6. 24 *juli* 1683. Overdracht van een molenhuis met erf, oliemolen en toebehooren te Heusden aan den Demer, door Ghijbert (sic) van Meerwyck aan Steven van Walree.
Twee uithangende schepenzegels beschadigd.

7. 17 *januari* 1693. Overdracht van een huizinge, hoek Engh-

straat en Achterstraat te Heusden, door Dirck van den Burgh aan Herm. Groenenbergh
Twee uithangende schepenzegels, een grootendeels verdwenen en een zwaar beschadigd.

8. 6 *october* 1706. Overdracht van een huis, erf en stalling enz. in de Putterstraat te Heusden door Adr. Mollerus te 's Gravenhage aan Corn Swaar.
Twee uithangende schepenzegels verdwenen.

9. 18 *februari* 1712. Overdracht van drie hont teulland tHeesbeen op den Heesacker benoorden de straat, door J. Cessel aan J. van Bommel.
Twee uithangende schepenzegels beschadigd.

10. 19 *december* 1716. Overdracht van een schuur of gewezen oliemolen te H. aan den Demer, door Steven Walree aan Conraet Leemans.
Twee uithangende schepenzegels, een verdwenen, een beschadigd.

11. 7 *november* 1738. Overdracht van een huis en erf in de Nieuwstraat te H. door Alida v. d. Laar, wed. Govert Ariense Schermers en de voogden der minderjarige kinderen *aan* Johannes Riggers.
Twee uithangende schepenzegels, een bijna geheel, een geheel verdwenen.

12. 24 *october* 1744. Overdracht van 4½ morgen teulland onder Heesbeen tusschen de straat en den Kattendijk, *door* A. van Bommel te Veen *aan* A. Doedijns
Twee uithangende schepenzegels verdwenen.

13. 21 *december* 1752. Overdracht van huis en erf te H. in de Sterrestraat *door* Margrita van Ceulen enz., erven Willem V. C. *aan* Dirck Scheekermans.
Twee uithangende schepenzegels zwaar beschadigd.

14. 20 *juli* 1780. Schepenbrief van Meeuwen. Schuldbekentenis van 800 c. gl. geleend à 4%, *door* Maria v. d. Wiel, wed. en verdere erven Goijerd van de Nieuwgiessen *aan* Adam Rauwl (?), burgemeester en licenten-ontvanger van Heusden.
Uithangend zegel van den secretaris verdwenen.
Bijgeschreven consent en pandstelling van een der erven, enz.

15. 13 *maart* 1782. Overdracht van een huis op den hoek van de Enghstraat te H. *door* Jenne Maria en Johanna van der Burg, J. H. Rietveldt voor Caspar, Martinus en Geertruij van der Burg en W. de Boer, man van Ida v. d. B., *aan* Cornelis, Jenne Maria en Johanna v. d B.
Twee uithangende schepenzegels, een beschadigd.

16. 20 *februari* 1785. Overdracht van huis en erf c. a. in de Sterstraat te H. *door* Jenneke van der Beek, procuratiehoudster van Johannes, Jan, Godefridus en Jacobus Scheekermans, erven Catharina v. d. Beek, wed. Dirk Scheekermans, *aan* Anthonij Rits.
Twee uithangende schepenzegels, een half verdwenen.

17. 9 *juni* 1790. Schuldbekentenis van 200 Car. gl. tegen 5°/₀ opgenomen *door* Jan Leendertse van Herpt, wonende te Herpt, *van* Alida Boll, wed. Joh. Rietvelt te Heusden.
Twee uithangende schepenzegels verdwenen.

18. 20 *jan*. 1791. Overdracht van huis en erf in de Achterstraat *door* Barth. Clavel en Jan Jalinck, executeuren testamentair, van Ismaël Teckelenburg en zijn vrouw Cathrina Jalinck, en Jacobus Cornelis Hagelis, als procuratiehouder van Jan Jalinck voornd., *aan* Anthonij Rits aldaar.
Twee uithangende schepenzegels.

19. 27 *december* 1793. Schepenbrief van Eethen. Overdracht van twee morgen bouwland op het voorste Hoogveld te Eethen, ten noorden van den halven Beksloot, *door* Adriana Margaretha Vos wed. Jan Peeterse Uythooven *aan* Justinus van Gennip, Captein bij de E. Oost Indische Compagnie, equipagemeester op Cabo de Goede Hoop.
Uithangend zegel van den secretaris beschadigd.

20. 7 *juli* 1794. Overdracht van een huis op den hoek van de Engstraat en Achterstraat te H. *door* J. H. Rietvelt, gesubstitueerde voor Martinus en Thomas Johannes van der Burgh, gevolm. van Johanna van der Burgh, *aan* Anthonij Rits
Twee uithangende schepenzegels, beschadigd.

21. 7 *juli* 1794. Overdracht van een hof achter de vrouwenhuisjes achter de kerk te H. *door* J. H. Rietveld, gesubstit. als voor, *aan* J. C. Hagelis Engelbergh.
Twee uithangendeschepenzegels bijna verdwenen.

22. 26 *juni* 1798. Schuldbekentenis van 550 gl., tegen 4°/₀ geleend *door* Philip Freijermuth *van* Cornelis van Dongen.
Uithangend zegel (der municipaliteit ?) verdwenen

Bij deze verzameling bevond zich bovendien nog:

1°. een testament van de echtelieden Samuel Terhiel en Jacobmijntje van der Plas voor notaris en getuigen te Amsterdam, op papier, met opgedrukt notariszegel.

2°. een naerdere deductie" in een procedure tusschen Jac. Henr. Nuijens c. s. tegen Catelijn Jac. Henr. Nuijens;

3°. twee MS. kaarten, nl.:
a. kaart figuratief van een geprojecteerde kade van den Heekerschen dijk tot de zomerkade langs de Diest van den Bosch, zonder jaar;
b. idem van den conincx- en den oude schuttersweert enz., bij de abdij van Bern, 1581:

4°. een afstandswijzer over de 17 provinciën, gedrukt in plano, zonder jaar;

5°. een paketje met afgeknipte handteekeningen van Heusdensche regeeringspersonen, van de 16de en 17de eeuwen, 92 stuks.

Van een anderen Haagschen handelaar werd gekocht:

1°. twee 16de eeuwsche kopieën van Brabantsche hertogelijke privilegiën, het eene van 12 mei 1422, te vinden in Placcaten van Brabant IV, 379 (zie ook P. Divaes Histor. lib. 18 fol. 223), het andere van 6 oct. 1459, waarbij Philips I een ordonnantie geeft tot wering van de gebreken, excessen, abusen ende negligentiën in de justitie;

2°. een verhandeling over de costuijmen en ordonnantiën van Breda (gemerkt: J. Rijnsaers 1650); origineel of althans gelijktijdig HS. in folio, 42 bladen met tafel;

3°. een minute-declaratie wegens reiskosten en andere uitgaven eener commissie voor het reguleeren der zuidelijke en westelijke limieten van de baronie van Breda en 't markiezaat van Bergen op Zoom, van 26 januari en 28 november 1786;

4° extract-notulen van den domeinraad van Oranje-Nassau betrekkelijk de geldmiddelen van Breda, van 1 october 1754—26 janri. 1759; simpele kopie in folio;

5°. waarschuwing aan de ingezetenen van Breda om servicie-billetten in te leveren, dd. 20 october 1681, gedrukt in folio;

6°. Ordonnantie voor de herbergiers enz. door den Kommissaris-generaal der Policie, dd. 24 juni 1810; in plano, Fransche en Nederlandsche tekst tegenover elkander gedrukt.

Aan de deur werd aangeboden en gekocht een perkamenten Bossche schepenbrief, dd. 4 september 1673, overdracht van 1/2 huis en hof c. a. te 's Hertogenbosch aan de markt, gend. „In den

rooden Osch" naast de „Vleeshal" dat (geheel) aan A. J. van Bommel was opgedragen op 3 Juni 1659, *door* de wed[e]. van A. J. van Bommel voorn[d]. aan Saerken Jacobs, die de helft der kooppenningen voor A. J. v. B. betaald zou hebben. De twee uithangende schepenzegels van dit stuk waren verdwenen. De handteekening van den secretaris vermeldt: J. L. van Cattenburch, loco Ruysch.

Op een auctie werd gekocht:

Beschrijvinge van Bergen op den Zoom auctore Thoma de Rouck, consule primario 1633; gelijktijdige kopie, 76 bladzijden in kwarto.

Het oud provinciaal archief in Gelderland.

Ter voldoening aan art. 17 van mijne instructie, heb ik de eer aan Uwe Excellentie, door tusschenkomst van den heer Algemeenen Rijks-Archivaris, het jaarverslag van het Oud-Geldersch archief over 1891 te doen toekomen.

I. *Toestand der bewaarplaats van het archief, de lokalen, het ameublement enz.*

De bewaarplaats verkeert voortdurend in goeden staat en ondervond geene verandering.

In het archiefdepôt waren slechts 4 zoogenaamde roltafeltjes aanwezig, die dienen om, bij het raadplegen van stukken in het depôt, die tijdelijk te kunnen nederleggen. Dit getal was te gering en werd met 20 verhoogd en alzoo op 24 gebracht, waardoor op ieder der 4 bovenverdiepingen tusschen de rijen van kasten een tafeltje aanwezig is. De nieuwe tafeltjes werden tevens breeder dan de aanwezige gemaakt.

Voor de kamer, bij den commies-chartermeester in gebruik, werd een kachel aangeschaft.

De binnenjalouzieën vereischten kleine herstellingen. Overigens was er geene herstelling aan het ameublement noodig.

De tuin wordt behoorlijk onderhouden.

II. *Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.*

Het aantal brandzakken onderging geene vermeerdering. De bliksemafleiders werden in de maanden Mei en October door een deskundige beproefd en in orde bevonden. Bij het beproeven der slangen van de waterleiding bleken 2 stuks minder deugdelijk te zijn; zij werden door nieuwe vervangen. Geene gebreken deden zich overigens in de waterleiding voor.

III. *Toestand van de archiefverzamelingen.*

Verschillende boeken, die van den band zijn beroofd, werden van bordpapieren omslagen voorzien en daarop de opschriften van

den inhoud gesteld. Tot berging der losse stukken werden weder de noodige portefeuilles aangeschaft.

IV. *Werkzaamheden en voortgang der ordening en inventarisatie van het archief.*

In het jaarverslag over 1878 is medegedeeld, dat op een zolder van het gerechtsgebouw alhier een groot aantal liachen, bevattende de briefwisseling van het Hof, waren gevonden. Die stukken waren, na eerst zooveel mogelijk te zijn gereinigd, naar het archiefdepôt overgebracht en bevonden zich daar nog in dien toestand (1); terwijl daaraan toe waren gevoegd de liachen met brieven, die nog sinds dien tijd waren gevonden.

De toestand, waarin die liachen verkeerden, maakte het gebruik daarvan zoo goed als onmogelijk, zoodat besloten werd de liachen los te maken en de brieven in behoorlijke chronologische volgorde in portefeuilles te bergen. Die arbeid vereischte een geruimen tijd, maar geeft de voldoening, dat de raadpleging thans zonder moeite kan geschieden. De collectie bestaat uit 10 gedeelten, als:

1. Brieven, gewisseld met personen of colleges in het kwartier van Nijmegen over de jaren 1545—1582, 1584—1589, 1591—1632, 1635—1647, 1649—1673 (dit laatste jaar echter fragmentarisch), 1675, 1676, 1680, 1682—1693, 1701—1714, 1717—1719, 1724—1726, 1739—1792, 4 Juli 1795—7 Februari 1811, beslaande 98 portefeuilles;

2°. Brieven, gewisseld met personen of colleges in het kwartier van Zutphen, over de jaren 1544—1558, 1560-1565, 1567—1581, 1583-1590, 1592—1626, 1628—1631, 1635, 1637—1656, 1661, 1664—1681, 1688 (fragmentarisch)—1694, 1696—1707, 1710—1717, 1724—1726, 1732—1742, 1752—1760, 1768—21 November 1810, beslaande 70 portefeuilles;

3°. Brieven, gewisseld met personen of colleges in het kwartier

(1) In den aanvang van de 17de eeuw schijnt de toestand, waarin die stukken verkeerden, alreeds niet zeer schitterend te zijn geweest. In van Hasselt's Geldersche Oudheden, pag. 35, vindt men een request, in 1603 aan het Hof door deurwaarder en klerken ingediend, medegedeeld, die met de ordening enz. van Hofstukken waren belast geweest; daarin wordt gezegd, dat zij „omdat alle „lijachen van minuten ende brieven van de vier quartieren deses Furstendombs, „oick aen ende van den keijser, aen ende ut 't Hoff, utheijmsche ende anders „geschreven . . . . . . in stoff ende vuilnis plat op ten solder waren liggende", die in goede ordre hadden „gebracht", dat dit werk „was geëffectueert over die „drie honderd lijachen, die eensdeels verrot ende voirts van rotten offte muijsen „in stucken waren gebeten", dat ze die „aen nije lijachen hadden rijgen moeten" enz.

van Arnhem, over de jaren 1544, 1547—1550, 1552—1555, 1557—1564, 1566, 1568—1687, 1689, 1691 1723, 1761—1808, beslaande 60 portefeuilles.

4. Brieven, gewisseld met personen of colleges in het kwartier van Roermond, over de jaren 1544—1588, 1593, 1601-1605, 1632, 1634—1636, beslaande 19 portefeuilles;

5°. Brieven, gewisseld met personen of colleges buiten de provincie, zoogenaamde Uitheemsche brieven, over de jaren 1544—1553, 1555—1587, 1589—1600, 1603—1628, 1631—1634, 1637, 1638, 1640—1687, 1689—1709, beslaande 48 portefeuilles;

6°. Brieven uit en aan het Hof, bevattende correspondentie van politieken aard. Aan deze verzameling zijn toegevoegd, als daarvan deel uitmakende, de brieven uit en aan het Hof van de jaren 1543—1600, die door wijlen mr. Is. An. Nijhoff in het archief der Rekenkamer waren overgebracht en in den inventaris daarvan onder het hoofd *Spaansche Onlusten*, D, n°. 1, „Verzameling van de origineele bij het Hof ingekomen en van de minuten der aldaar uitgegane brieven, over de jaren 1543—1600", (1) waren opgenomen. De jaren 1543—1600 beslaan 49 banden. Op de eerste 21 deelen, loopende van 1543—28 December 1580, is door wijlen W. A. baron van Spaen een index vervaardigd.

Deze brieven loopen verder door over de jaren 1601—1672, 1675, 1676, 1678—1692, 1694—1702, 1705, 1706, 1708—1717, 1720—1741, 1747—176?, 1768—1770, 1774—1781, 1788—1790, beslaande 96 portefeuilles, terwijl de jaren 1792—1794 3 afzonderlijke banden vormen;

7. Brieven aan het Hof van Justitie over de jaren 1795—19 Augustus 1802, beslaande een portefeuille;

8°. Brieven aan het Departementaal Gerechtshof over de jaren 26 November 1802—21 Januari 1811, beslaande een portefeuille;

9°. Brieven van en aan den Stadhouder over de jaren 1545—1562, 1567—1569, 1571—1577, Juli en October 1580, 1595 en 1596, beslaande 6 portefeuilles;

10°. Brieven betreffende militaire strooperijen over de jaren 1591 en 1592, beslaande een portefeuille.

---

(1) In 1824 had Nijhoff van de Rechtbank van eersten aanleg te Arnhem de jaren 1555—1559, 1565—1568, 1571—1572, 1575—1580 en 1582—1600 overgenomen (zie verslag 1881), waaraan later de ontbrekende jaren door hem zijn toegevoegd.

Verschillende van bovengenoemde liachen zijn tengevolge van vocht en ongedierte zeer beschadigd

In het archief der voormalige Geldersche Leenkamer waren een aantal liachen aanwezig, bevattende volmachten, requesten enz., in de leenregisters onder den naam van „losse bescheiden" bekend; verschillende liachen waren in vroegere jaren losgeraakt en de stukken, zooals op een zich daartusschen liggend stuk papier was aangegeven, verkeerd wederom bijeengevoegd. Deze liachen werden losgenomen en de stukken in chronologische volgorde gerangschikt. Zij loopen over de jaren 1546—1584 en 1588—1796.

In het midden van de vorige eeuw was door den Griffier van het Hof, mr. E. J. Brantsen, aangelegd en door diens opvolger, mr. F. W. van den Steen, bijgehouden eene lijst van stukken van administratieven aard, die om bijzondere redenen door het Hof afzonderlijk werden bewaard en eene op zich zelf staande afdeeling van 's Hoves archief uitmaakten. De op deze lijst ten getale van 238 voorkomende stukken, aanvangende met de 2de helft der 17de eeuw en in alphabetische volgorde, naar het hoofdonderwerp der daarin behandelde zaak, gerangschikt, waren wijd en zijd verspreid geraakt; die stukken zijn, op 9 niet teruggevondene na, in dezelfde volgorde in 28 portefeuilles weder bijeengebracht.

De inventarisatie van de Elburgsche chartercollectie, omvattende 5162 stuks, kwam gereed; terwijl tevens een index daarop werd vervaardigd.

Met de inventarisatie der losse processtukken werd voortgegaan.

V. *In druk uitgegeven bescheiden behoorende tot het archief.*

Met uitzondering van een enkel stuk, uitgegeven door Prof. P. L. Muller en Alph. Diegerick in de werken van het Utrechtsch Historisch Genootschap „Documents, conçernant les relations entre le Duc d'Anjou et les Pays-Bas, III" zijn, voor zooverre aan mij is bekend, geene bescheiden uit het archiefdepôt in den loop van 1891 in druk uitgegeven.

VI. *Aanwinsten door geschenk, ruil of in bruikleen verkregen en verliezen, zoo die er zijn, en de oorzaken daarvan.*

Van Uwer Excellentie's voorganger of van Uwe Excellentie mocht het Archief ontvangen:
Verslagen omtrent 's Rijks oude Archieven, XII, 1889;

Verslagen omtrent 's Rijks verzamelingen van Geschiedenis en Kunst, XII, 1889;
Inventaris van het oud-archief van Coevorden;
Inventaris van het schultengericht van Coevorden;
Bijdragen voor een Oorkondenboek van het Sticht Utrecht;
Register van het Kapittel van St. Pieter, bewerkt door mr. S. Muller Fzn.;
Verslagen aangaande een onderzoek in de archieven van Rusland, ten bate der Nederlandsche geschiedenis enz. door Dr. G. C. Uhlenbeck; en
Verslag aangaande een onderzoek naar archiefstukken, belangrijk voor de Geschiedenis van Friesland enz., door mr. J. L. Berns.

Van heeren Gedeputeerde Staten van Gelderland:
1°. Notulen van het verhandelde bij de Staten van Gelderland in de wintervergadering van 1890;
2°. Idem in de zomervergadering van 1891;
3°. Verslag van den toestand der provincie Gelderland, gedaan aan de Provinciale Staten in de zomervergadering van 1891;

Van heeren Burgemeester en Wethouders van Arnhem:
Verslagen van den toestand der gemeente Arnhem over 1887, 1888, 1889 en 1890.

Van heeren Burgemeester en Wethouders van Nijmegen:
Verslag over den toestand der gemeente Nijmegen over 1890;
Inventaris van het oud-archief der Nijmeegsche Broederschappen, opgemaakt door mr. J. G. Ch. Joosting.

Van den heer Algemeenen Rijksarchivaris:
Verslag van de bijeenkomst van Rijksarchivarissen op 27 September 1890 (2 exemplaren);
Een register van testamenten voor Richter en Schepenen van Culenborg gepasseerd of door hen gevidimeerd, loopende van 9 Maart 1631—13 Maart 1683;
Een pakket stukken, betreffende den boedel van C. W. L. Lindeboom te Culenborg, 1747—1762;
Eenige stukken behoorende tot het oud-rechterlijk archief van het Ambt Beesd en Renoij, als: minuten van het dingsignaat 1727—1745 en 1795/96, stukken betreffende den boedel van J. C. van Zutphen, 1764—1796, en van C. van Eck, 1756, enz.;
Inventaris der Geldersche processtukken voor den Grooten Raad te Mechelen hebbende gediend en in het Rijksarchief te Brussel berustende.

Van den heer Archivaris in Noordbrabant:
Ordening en inventarisatie van oude gemeentelijke en burgerlijkestands archieven in Noordbrabant;
Registers op de Arnhemsche Quartiers-recessen, aanvangende 1701 (geschreven door Engelb. Op ten Noort);
Authentique Resolutie enz. wegens die E.A. Magistraat der stadt Zalt-Bommel, 1673 (gedrukt);
Reglement voor de Societeit te Zutphen, 1779 (gedrukt);
Specimen Juris Publici Belgici de Judiciis Gelricis antiqui et medii aevi, door F. G. van Lijnden, Utrecht, 1781 (gedrukt);
Davidis de Gorter, Flora Zutphanica, 1781 (gedrukt);
Reglement van het Departement Gelderland, 1802 (gedrukt);
Publicatie van het Staatsbewind, inhoudende het reglement voor het Departement Gelderland, 29 Mei 1802 (gedrukt);
Geschil tusschen J. Clifford en A. van der Hoop, 1819 en volgende jaren (gedrukt);
Koorgestoelte te Zalt-Bommel, 1857 (gedrukt);
Plaat 6 van Gelderland uit de Nederl. gemeentewapens door mr. d'Ablaing;
Instructie enz. van het Quartier van Nijmegen:
Aanstelling van J. van Ruiven in 1739 door de St.-Gen. tot Ontvanger van de Convooien en Licenten te Arnhem;
Eenige gedrukte Verslagen van het archief in Gelderland.

Van den heer Archivaris in Noordholland:
Request van den aannemer G. J. Dibbets, betreffende het onderhoud van de Fortificatiewerken te Arnhem, 1788;

Van den heer gemeente-archivaris te Amsterdam:
Verslagen van het archief der gemeente Amsterdam, 1891.

Van de Commissie van beheer van het Stedelijk Museum te Leiden:
Verslag over 1890.

Van den heer dr. P. J. Blok, Hoogleeraar te Groningen:
„Onze Archieven" (Overdruk uit de Gids).

Van den heer mr. R. Fruijn Th. Azn., te Utrecht:
Verslag omtrent oude Gemeente- en Waterschapsarchieven in de provincie Utrecht over 1890.

Van den heer dr. J. P. N. Land, Hoogleeraar te Leiden:
Middeneeuwsche kerkmuzijk in Nederlandsche archieven, door den schenker.

Van den heer C. H. Viehman te Zevenaar:
Vier leenakten van het huis Berg, 1672, 1697, 1708 en 1755.

Van den heer J. H. Hofman te Everdingen:
8 stukken betrekking hebbende op Eibergen van 1376, 1383, 1540, 1541, 1542, 1552 en 2 zonder datum;
3 perkamenten brieven, betrekking hebbende op Groenlo, van 1380, 1581 en 1602;
Het Kerspel Olst, door den schenker;
Atlas, bevattende 13 kaarten van het verbeteren der rivieren in het laatst der vorige eeuw;
Historische beschrijving van Culemborg door A. W. K. Voet van Out-Heusden. 2 deelen.

Van den heer mr. J. C. Bijsterbos te Zwolle:
5 akten van verkoop van land onder Doornspijk en de vrijheid van Elburg, van 1598, 1622, 1625, 1626 en 1627;
Uitspraak van het Elburgsche gericht, dd. 14 Juni 1662, tusschen den voogd van de kinderen van D. Haen en diens weduwe.

Van den heer A. J. C. Kremer te Arnhem:
Hoorigen, Vrijen en Adel, door den schenker.

Van den heer mr. J. Wessels Boer, te Hoogeveen:
Stadrecht van Arnhem.

Van den heer Th. J. Rechman, te Arnhem:
Eenige brieven, quitancies enz. uit de 17de en 18de eeuw, gevonden bij het afbreken van het oud-Geldersch Spijker onder Arnhem.

Van den heer dr. Paul Fredericq, Hoogleeraar te Gent:
Corpus documentorum inquisitionis haereticae pravitatis Neerlandicae enz., 1ste deel, door den schenker.

Van den heer C. A. Serrure, te Brussel:
Die Münzen der Grafen von Limburg an der Lenne, door den schenker;
Essai de grammaire Gauloise d'après les monuments épigraphiques, door den schenker.

Van den heer mr. P. Rink, te Tiel:
Minuut-notulen van het gericht te Kesteren, over Juli 1805 (deze ontbraken in het archief).

Van den heer F. G. Otterbein, te Arnhem:
Kaart van de Kolonie Suriname in 1781, door den ingenieur J. C. Heneman, verbeterd door jhr. A. C. van Sijpestein in 1849.

Van den heer A. van Gelderen, te Arnhem:
Eenige schepenakten en andere stukken uit de Neder-Betuwe en Tieler- en Bommelerwaarden, uit de 17de, 18de en 19de eeuw.

Van den heer H. J. van Wessem, te Tiel:
Kaart van den Waelstroom voor Bommel door F. Bellingan, 16 September 1689, op papier;
Historie van de dijkregten in Tieler- en Bommelerwaarden door J. Coks, 1774 (copie);
Procuratie van Max. de Mol, 11 Augustus 1677;
Overeenkomst tusschen H. Wilbrenninck en G. van Zutphen, predikanten te Kesteren en Ochten, dd. 30 Juni 1740, over het zenden van deputati naar het Synode in 1741 etc., met eene daarop betrekking hebbende sommatie, dd. 16 Juli 1744;
Concept-request met memorie van dr. J. van Lidt de Jeude aan de Staten des Nijmeegschen Quartiers over het uitkeeren van aan hem als gewezen ontvanger te Tiel nog toekomende gelden, 1690;
Accoord tusschen de Ridderschap van N Betuwe en de stad Tiel over de Vicarie Stae. Mariae te Avezaath, 3 Januari 1656 (copie);
Extract uit het resolutieboek van het Ambt tusschen Maas en Waal, 1701;
Extract uit het Quartiersreces van Nijmegen, 21 Juni 1703;
Copieën van eenige magescheiden van de familie van Wijhe, 1726, 1740, 1750.

Van den heer A. A. Vorsterman van Oijen, te 's Gravenhage:
Algemeen Nederl. Familieblad, jaargang 1891;
Minuut van den gratulatiebrief van Hof en Rekenkamer aan Prins Willem IV, bij diens verheffing tot Erf-Stadhouder.

Aangekocht werden:

Bij den boekhandelaar P. Gouda Quint te Arnhem:
Mittheilungen des Instituts für Oesterreichische Geschichtsforschung, Band XII, 1891;
Archivalische Zeitschrift, Neue Folge, II;
Mittheilungen aus dem Stadtarchiv von Köln, Heft 20.

en op eene auctie door dien boekhandelaar gehouden:
Gildeboek van het Schippersgilde te Doesburg, 1679—1810;

Tiendrollen en andere stukken van de Ruitenburgsche tienden onder Beekbergen;
Tiendrol en andere stukken van de Nonnenburgsche tienden;
Verklaring van den Nijmeegschen Magistraat, dat van Bassenn van adel is enz., 1596;
Stukken betreffende het goed Groot-Steenler;
Koopakte van een goed onder Altforst;
Stukken betreffende het goed Kiezelberg;
Stukken betreffende Maas-Bommel, 1665 en 1677;
Kaart van de havesate Hagen, door den Landmeter F. M. Löffler, 22 October 1790;
Eenige aanteekeningen op het landrecht en de gewoonten van het Rijk van Nijmegen, van de Ambten van tusschen Maas en Waal, Over- en Neder-Betuwe;
Aanteekeningen op de gereformeerde Landrechten op zooevengenoemde ambten en daaronder ressorteerende Heerlijkheden.

Bij den boekhandelaar E. J. Brill te Leiden:
Manuel d'histoire, de généalogie et de chronologie etc. par A. M. J. J. Stokvis, Tome III, Fascicule II.

Bij den boekhandelaar Ackermann te München:
Christiani Gottlob Haltausii, Lips. Calendarium medii aevi etc. 1729.

Bij den boekhandelaar Max Weg te Leipzig:
Calendarium historico-Christianum medii et novi aevi etc., van A. J. Weidenbach, 1855.

Op eene door Theod. Bom en zoon te Amsterdam gehouden auctie:
Leenbrieven van Kuilenburg, van 1677, 1684 en 1688;
14 stuks schepenkennissen van Kuilenburg;
Een erfpachtsbrief van Floris, Graaf van Kuilenburg, dd. 26 Augustus 1613;
Een request aan Floris, graaf van Kuilenburg, met diens appointement, dd. 2 Juni 1638;
Overdrachtsbrief van grond door Philip Theodor, Graaf van Waldeck en Kuilenburg, aan Adam Gressenich, dd. 26 April 1644, met de daarbij behoorende volmacht van Philip Theodor op Samuel van de Water, dd. 18 Mei 1644.

Bij H. G. van Huffel te Utrecht:
Kaart van de Graafschappen Buren en Kuilenburg, Marienweerd, Beesd en Renoij en Acquoij, door mr. J. Perrenot, 1761 (gedrukt).

Bij J. Schulman te Amersfoort:
Bijdragen tot de Numismatiek van Gelderland;
Munten der voormalige heeren en steden van Gelderland, door P. O. van der Chijs, 1853;
Bijdragen tot de Numismatiek van Gelderland (Berg-Batenburg-Baar).

Met machtiging van Uwer Excellentie's voorganger werden eenige stukken, die onder het oud rechterlijk archief van het Ambt van Beesd en Renoij waren gevonden en op verschillende plaatsen in Zuid-Holland, als Gorinchem, Leerdam, Leerbroek, Asperen, de Werken, Ouderkerk, Oud-Ablas, Schoonhoven, Hagestein, Lexmond enz. betrekking hebben, aan het Algemeen Rijksarchiefdepôt te 's Gravenhage overgegeven.

VII. *Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden voor het hoofdarchief in de provincie van gewicht en berustende in andere binnen- of buitenlandsche archieven.*

Hiertoe bestond in het afgeloopen jaar geene gelegenheid.

VIII. *Gebruik van het archief door en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.*

Door de Administratie van het Kroondomein te Culemborg werden inlichtingen gevraagd betreffende den oorsprong enz. van tienden onder Culemborg.
In een geschil over den eigendom van het poortje, toegang gevende tot het terrein van de Walsche kerk te Nijmegen, (vroeger de Academie aldaar), werden inlichtingen verstrekt.
Door den heer J. N. van den Bergh werden inlichtingen gevraagd en aan hem gegeven over den eigendom van het aan hem toekomend Bergsche Veer over den Ouden Rijn, onder Pannerden enz.
Voortdurend wordt het archief door verschillende personen bezocht tot het doen van onderzoekingen, als betreffende het Geldersche dijkwezen, van nasporingen van historischen, juridischen en genealogischen aard.
Aan een drietal personen werden, na bekomen Ministerieele machtiging, stukken ter leen verstrekt.

IX. *Uitkomsten der bemoeiingen met gemeente-, waterschaps- en andere archieven.*

Bij den aankoop van het Klarenbeeksche bosch in 1886 door het

bestuur der gemeente Arnhem, waren verschillende stukken betreffende het landgoed Klarenbeek, eenmaal gedeeltelijk eene bezitting van de Abdij van Prüme, aan dat bestuur overgegeven. Deze stukken werden mij ter inzage gegeven en bevond ik, dat daartoe eenige merkwaardige stukken behoorden, als een gelijktijdig afschrift van de verdeeling van het Arnhemsche bosch, tusschen 3 Januari 1480 en 1482 geschied, de origineele akte van 27 Juli 1609, waarbij de Aartsbisschop van Trier aan het Godshuis te Prüme vergunt zijne goederen in Gelderland aan Ernst Casimir Graaf van Nassau te mogen verkoopen. Wel schijnt men uit wijlen mr. Sloet's verhandeling over den Hof te Voorst, pag 26, te mogen opmaken, dat die kundige schrijver van den inhoud van dat stuk door tusschenkomst van Prof. Marx te Trier heeft kennis gedragen, doch hij deelt dien niet, althans niet geheel, mede, en is dan ook, voor zooverre mij bewust, de geheele inhoud daarvan in Nederland niet bekend.

De belangrijkheid dier stukken deed mij besluiten het gemeentebestuur van Arnhem te verzoeken die stukken, nadat ik daarvan een inventaris had opgemaakt, in het oud-Arnhemsch archief, dat in het Rijksarchief-depôt in bruikleen berust, te deponeeren. Het gemeentebestuur voldeed volgaarne aan dat verzoek.

Zooals door mij in het verslag van mijn bezoek in 1888 aan verschillende gemeentearchieven in Gelderland, ter opsporing van daarin nog berustende stukken van oud-rechterlijken aard, dagteekenende van vóór de invoering der Fransche Wetgeving (toegevoegd aan het gedrukte jaarverslag over 1888 (1), is medegedeeld, zijn in het archief der gemeente Zalt-Bommel nog eenige losse akten van transport enz. aanwezig. Voor het behoud dier stukken had ik bij mijn bezoek aan genoemd archief op het Ministerieel besluit van 23 Mei 1879, houdende bepalingen omtrent de bewaring van oude rechterlijke archieven door gemeentebesturen, gewezen. Inmiddels is de Archivaris dier gemeente overleden, netgeen mij aanleiding gaf aan het gemeentebestuur te verzoeken de zooeven bedoelde stukken aan het archiefdepôt alhier te willen afgeven. In het laatst van 1891 ontving ik bericht, dat het gemeentebestuur tot de afgifte had besloten; de overbrenging zal in het verslag over 1892 kunnen worden medegedeeld.

In het zooeven genoemd verslag van 1888, betreffende mijn be-

---

(1) In het verslag over het bezoek in 1888 aan de gemeentearchieven enz. is bij vergissing uitgevallen n°. 109, *Wijchen*; die gemeente is op 8 Juni 1888 door mij bezocht en zijn aldaar geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden; de volgende nummers 109, Winterswijk tot 115, Zutphen, moeten *een* nummer opschuiven.

zoek aan gemeentebesturen, deelde ik mede, dat door mij mondeling aan den heer burgemeester der gemeente Zevenaar de afstand van de ambtskaart van de Lijmers, in 1723 vervaardigd en behoorende bij de hypotheekboeken van de Lijmers, was gevraagd en dat de heer burgemeester mij te kennen had gegeven, dat het bestuur ongenegen tot dien afstand zou worden bevonden.

Ik heb mij in 1891 schriftelijk tot het gemeentebestuur van Zevenaar gewend met verzoek de bedoelde ambtskaart te willen afstaan; bij missive van 6 November 1891, n. 510, werd mij bericht, dat aan mijn verzoek niet kon worden voldaan.

Ik blijf de ambtskaart als een integreerend deel van het oudrechterlijk archief van de Lijmers beschouwen, dewijl zonder die kaart de raadpleging der registers, waarin naar die kaart wordt verwezen, niet behoorlijk kan geschieden. Dit gevoelen werd reeds door de voormalige Rechtbank van eersten aanleg te Arnhem, kort na de overbrenging der oud-rechterlijke archieven naar de griffie dier Rechtbank, gedeeld. Die rechtbank toch deed toen moeite die kaart te bekomen; doch men gaf te Zevenaar te kennen van die kaart niets te weten. Sedert echter is die kaart weder te recht gekomen, want zij bevindt zich sinds verscheidene jaren en nog heden op het gemeentehuis aldaar.

Op verzoek van den heer Algemeenen Rijksarchivaris werd een inventaris opgemaakt van een gedeelte der charters door de Oostenrijksche Regeering aan het Departement van Binnenlandsche Zaken toegezonden.

Door de familie Baron van Pallandt van Waardenburg en Neerijnen werd haar huisarchief ter inventarisatie aan het archiefdepôt alhier overgegeven, terwijl zij, na het gereedkomen van den inventaris, over de voorwaarden, waarop zij haar archief wil afstaan, wenscht te beslissen. Gedeeltelijk is de inventaris gereed. Een aantal charters worden daaronder aangetroffen, dagteekenende uit de 14de eeuw, alsmede 4 Cartularia van de Kerk en Kerkfabriek te Hien en van die te Neerijnen; stukken van het St. Jacobs Gasthuis te Hien; een aantal stukken, betreffende waterschaps aangelegenheden; stukken van politieken aard, afkomstig van een der voorzaten van genoemde familie tijdens diens functiën als afgevaardigde ter vergadering van Hun Hoog Mogenden, etc., etc.

Ten slotte zij vermeld, dat het personeel met een ambtenaar werd vermeerderd door de benoeming van dr. J. S. van Veen, bij Harer Majesteits besluit van 16 October 1891, n°. 39, tot tijdelijk ambtenaar buiten bezwaar van 's Rijks schatkist.

Arnhem, Februari 1892.

De Archivaris in Gelderland,

J. F. Bijleveld.

Het oud provinciaal archief in Noordholland.

Volgens de bepalingen mijner instructie, heb ik de eer Uwe Excellentie verslag uit te brengen, aangaande het archief in Noordholland over het jaar 1891.

I. *Toestand der bewaarplaats van het archief. Lokalen en ameublement.*

Ten behoeve van het archief zijn beschikbaar gesteld vier boven- en twee benedenkamers in het gebouw van het Provinciaal Gouvernement van Noordholland, welke, wat de inrichting betreft, voor het doel geschikt mogen geacht worden, daar zij vrij ruim en goed verlicht zijn. Voor behoorlijk onderhoud wordt steeds eene gepaste zorg gedragen.

Het ameublement verkeert in goeden staat en is, naar gelang van de behoefte voorhanden; het werd vermeerderd met een notenhouten kastje, dat in den loop van het jaar is aangekocht.

II. *Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.*

In 1891 is eene groote verbetering tot stand gekomen, door het plaatsen van brandkranen in het gebouw en den daarbij behoorenden tuin van het Provinciaal Gouvernement. In de onmiddellijke nabijheid der archiefkamers, zijn in den benedengang één- en op de bovenverdieping twee standpijpen, met slangen en straalpijpen geplaatst, welke door buizen der waterleiding gevoed worden en waarmede, naar men met grond mag verwachten, bij onverhoopt geval van brand, de kracht van het vuur zal kunnen worden bedwongen.

Bovendien zijn in elke der zes kamers voorhanden zes brandgranaten.

Een geladen extincteur op tafeltje in de bovenlokalen, met twaalf groote linnen brandzakken, en een geladen extincteur op tafeltje in de benedenlokalen, met twaalf dergelijke zakken.

Voor zooverre kan worden beoordeeld, verkeert dit alles in goeden staat en zou het bij voorkomende onheilen, met goed gevolg kunnen

aangewend worden tot blussching van brand en tot redding van archiefstukken.

III. *Toestand der archiefverzamelingen.*

De staat waarin de charters, stukken en registers van het archief verkeeren, is van dien aard, dat hun behoud is verzekerd en er geen gevaar bestaat voor bederf door vocht en uit andere oorzaken, voor verwaarloozing, vernietiging enz. Daarmede is echter niet gezegd, dat het uiterlijk aanzien zóó zou wezen, gelijk het behoort, want hoewel in 1891 zeer veel is verbeterd en hersteld, wordt dit haast niet merkbaar en valt het weinig in het oog, omdat er weder zooveel van de gemeentebesturen is ontvangen, dat haveloos, onoogelijk en uit elkander vallende, bij het reeds in orde gebrachte moet worden geplaatst en door den ellendigen staat waarin het zich bevindt, eigenlijk het meest de aandacht trekt.

Gelijk reeds meermalen is medegedeeld, vragen de registers, behoorende tot de rechterlijke archieven, het hardste om verbetering en dus wordt dan ook uitsluitend daaraan, een groot gedeelte van het jaar door twee boekbinders gewerkt. In 1891 werden op die wijze 487 registers ingebonden en 361 hersteld, ongerekend kleine en minder belangrijke opknappingen. Vooral thans, nu nagenoeg alle rechterlijke archiefstukken uit de gemeenten enz. hier zijn binnengekomen, kan ordelijk met het binderswerk worden voortgegaan en zal gaandeweg ook metterdaad kunnen gezien worden, dat de toestand verbetert.

Aan eene systematische inventarisatie van het archief is nog weinig gedaan, vooreerst omdat tot het einde van 1891 altijd door nieuwe toezendingen uit de gemeenten werden ontvangen en men dus niet wel den omvang der verschillende verzamelingen kon overzien, en verder, dewijl het ontbreekt aan ruimte om alles uit te zetten, te plaatsen en te rangschikken, hetgeen eene behoorlijke beschrijving zeer belemmert.

Er bestaat echter een inventaris van het archief, waarmede men ten minste den weg er in vinden kan.

IV. *Werkzaamheden en voortgang der ordening en inventarisatie van het archief.*

In het afgeloopen jaar zijn de uit Enkhuizen afkomstige stukken betreffende de Vereenigde Oost-Indische Compagnie, uitgezocht en geordend. Verder zijn in orde gebracht de hierheen gezonden archieven van de gemeenten *Egmond Binnen*, *Koedijk* en *Spanbroek*, en is op verzoek en ten behoeve van den heer Algemeenen Rijksarchivaris opgesteld een „Overzicht der Staatsinstellingen in West-Friesland en het Noorderkwartier in 1794."

Ook is een groot gedeelte van het jaar besteed aan het rangschikken en beschrijven van in 's Rijks archiefdepôt overgebrachte oude rechterlijke archieven, terwijl ik in de laatste vier maanden van 1891, ter opsporing van bescheiden der voormalige schepenbanken, 30 gemeenten heb bezocht.

Dat dit niet zonder vrucht is geschied, zal blijken uit de mededeelingen omtrent mijne bevindingen, die ik de eer heb hieronder te laten volgen.

Het eerst heb ik mij geven naar de gemeente:

1. *St. Maarten.*

Het archief ligt onder een rieten dak op den zeer donkeren zolder. Het oudere gedeelte bevat slechts eenige weinige armenrekeningen en wat verpondingboeken, doch geene losse stukken. Aan rechterlijke bescheiden werd er gevonden:

a. Register van overdrachten en verbanden van St. Maarten, van 13 April 1784 tot 2 Februari 1798. Een register.

b. Een dergelijk register van 6 Februari 1798 tot 3 April 1840.

c. Resolutieboek van den Gerechte van St. Maarten, Valkoog en den Eenigenburg, van 1 Januari 1711 tot 27 Mei 1802. Een register.

d. Weesboek van St. Maarten, van 16 Januari 1721 tot 3 April 1810. Een register.

e. Twee akten van overdracht verleden voor Schout en Schepenen van St. Maarten dd. 21 November 1808 en zes dergelijke akten, verleden voor Schout en Schepenen van Valkoog dd. 25 Juli 1793, 10/18 April 1809.

2. *Beemster.*

Door Dijkgraaf en Heemraden van het Waterschap „de Beemster" te Purmerende, zijn in den loop van 1891 uitgeleverd de volgende rechterlijke archieven, waarvan reeds met een enkel woord werd gesproken in het vorig verslag.

a. Kopijboek van akten en octrooien van de Beemster, van 14 April 1607 tot 14 Februari 1614. Een register.

b. Rolle van de dingtalen voor den Baljuw van de Beemster, van 26 November 1627 tot 25 Augustus 1633. Een register.

c. Rolle van de Vierschaar van de Beemster, van 22 Mei 1614 tot 19 November 1643. Een register.

d. Exploit-rol van den gerechtsbode van de Beemster, van 3 Januari 1767 tot 21 November 1792. Een register.

e. Stukken betreffende de crimineele procedures in de Beemster, van 1615 tot 1630. Een portefeuille.

f. Stukken beroerende de civiele rol van Schout en Schepenen van de Beemster, van 1613—1624. Een portefeuille.

g. Extracten uit- en bijlagen tot de rol van Schout en Schepenen van de Beemster, van 1622—1625. Een portefeuille.

h. Instructiën voor den Schout van de Beemster, 24 Juli 1626. Een portefeuille.

i. Procedure van Reynout heer van Brederode, tegen Dijkgraaf en Hoofdingelanden van de Beemster, over het recht van jurisdictie in den Arenbergschen polder en de Havermeer, in de bedijkte Beemster gelegen. 1613—1628. Een portefeuille.

3. *Barsingerhorn.*

Het Raadhuis is een oud gebouw van 1622; een trapje leidt van buiten naar de verdieping, in den gevel staat het in steen gehouwen wapen der gemeente, geflankeerd door twee leeuwenmaskers. De top wordt bekroond met het beeld der gerechtigheid en het gebouw met een houten toren, met klok en slagwerk.

Het archief ligt in eene kast op den zolder, goed en droog bewaard, maar onbeschreven; het bestaat meerendeels uit oude armen-, wees- en verpondingrekeningen, benevens eene zekere partij losse stukken en rondzendbrieven der Staten van Holland en West-Friesland uit de 17de en 18de eeuwen.

Er kwam te voorschijn:

a. Privilegiën voor West-Friesland, keuren voor Oostwoud, Schellinkhout enz., kopijen van 1326 en later. Een register.

b. Crimineele rol van Barsingerhorn, van 19 September 1730 tot 24 Juni 1783. Een register.

c. Ordonnantiën ende keuren gemaect soo op 't stuk van de justitie als op de politische regeringhe binnen Barsingerhorn, over den jare 1634. Een register.

d. Idem als voren, over den jare 1665. Een register.

e. Weesboek van Barsingerhorn, van 14 April 1706 tot 9 Februari 1739. Een register.

4. *Wieringerwaard.*

Het gemeene landshuis van den polder dient tevens tot Raadhuis en is gebouwd in 1630. Uitwendig is het nog al vernieuwd en opgeknapt, doch het heeft zijn karakter vrij goed bewaard. In de Raadkamer hangt eene schilderij, voorstellende een zeegezicht door L. E. Verboeckhoven, getrokken uit de eerste tentoonstelling van nijverheid en kunst te Haarlem, in 1825; in het voorhuis eene fraaie, oude vlag met de wapens van Wieringerwaard, Dijkgraaf en Hoofdingelanden.

Het archief der gemeente is van kleinen omvang, eenige armen- en verpondingrekeningen uit de vorige eeuw en weinig losse stukken. Daarentegen is het polderarchief zeer uitgebreid, doch niet oud, want het meeste dagteekent uit de vorige eeuw.

Rechterlijke bescheiden werden hier niet ontdekt.

5. *Callantsoog.*

Het Raadhuis dier gemeente is voor 16 of 17 jaren afgebrand en bij die gelegenheid zijn vele oude stukken en registers verloren gegaan. Hetgeen nu nog aan oude papieren over is, bepaalt zich tot eenige pakken landspublicatiën en, meerendeels gedrukte aanschrijvingen van het hooger bestuur uit het laatst der vorige en het begin dezer eeuw.

Geene oude rechterlijke archieven zijn daar voorhanden.

Bij het Provinciaal bestuur van Noordholland berust echter een merkwaardig archief van de heerlijkheid Callantsoog, dat uitvoerig beschreven is door dr. P. Scheltema in den inventaris van het archief der provincie, en omstreeks twintig jaren geleden ten geschenke is gegeven door de erfgenamen van een der ambachtsheeren van Callantsoog mr. C. C. van Valkenburg.

6. *Helder.*

Het archief dezer gemeente is van kleinen omvang en wordt bewaard op het Raadhuis in eene kast op den zolder.

Er werden aangetroffen:

a. Eenige stukken betreffende de crimineele justitie in den lande van Huisduinen en den Helder a°. 1797.

b. Akten van publieke verkoopingen te Helder a°. 1809.

c. Register der scheepsbrieven verleden voor Schout en Schepenen van den lande van Huisduinen, van 22 Februari 1692 tot 5 December 1799. Een register.

7. *Wieringen.*

Het archief dezer gemeente berust reeds sedert vele jaren grootendeels in het Provinciaal archief van Noordholland en is door dr. P. Scheltema in den gedrukten inventaris beschreven.

Hetgeen nu nog op het Raadhuis te Wieringen zich bevindt, is van weinig belang en omvang.

Tot de oude rechterlijke archieven kunnen gerekend worden de volgende bescheiden, welke ik er aantrof:

a. Stukken behoorende tot de crimineele rol, van 11 Juni 1791 tot 6 December 1796.

b. Stukken behoorende tot de civiele rol, van 18 Mei 1775 tot 15 Juni 1797.

Papieren rakende de volgende gedingen:

c. Gerard van der Ven, Procureur voor den Hove van Holland, contra Schepenen van Wieringen over verschuldigde gerechtskosten, van 12 Oct. 1761 tot 10 April 1778.

d. De baljuw en schout, R. O., contra Hendrikje Hendriks, wegens kindermoord, van 11 Juni 1780 tot 11 December 1780.

e. Hendrikje Smit, weduwe Lambert Olthof, contra Evert Heyblok over onderstand voor haar kind, van 12 Mei 1794 tot 30 Septemb. 1795.

f. Geertje Meijersdr. Heyblok contra Pieter van Pomeren, Secretaris van het eiland, over onderstand voor haar kind van 30 September 1795 tot a°. 1797.

8. *Hoorn.*

Hier waren nog zeer vele oude rechterlijke archieven voorhanden, welke na eenige onderhandelingen, aan het Rijk zijn uitgeleverd.

Hetgeen uit Hoorn werd ontvangen bestond in het navolgende:

a. Poortersrollen, van 1575 tot 1743. 159 registers.

b. Preferentierollen, van 1578 tot 1707. 11 registers.

c. Informatieboeken, van 1543 tot 1624. 5 registers.

d. Sententiën en vlotrecht, van 1482 tot 1642. 33 registers.

e. Schepenregisters, van 1520—1806. 18 registers.

f. Registers van Schepenen-Commissarissen der gemeenelands middelen, van 1750 tot 1805. 2 registers.

g. Crimineelboeken, van 1527 tot 1687. 6 registers.

h. Commissarisrollen, van 1636 tot 1811. 24 registers.

i. Schoutsrollen, van 1586 tot 1719. 6 registers.

k. Schepenrollen van 1788 tot 1807. 6 registers.

l. Consignatieboeken, van 1527 tot 1752. 14 registers.

m. Verkoop- en veilboeken, van 1575 tot 1808. 24 registers.

n. Prothocollen van Hoorn, Wognum, Wadway enz., van 1552 tot 1652. 11 registers.

o. Testamenten verleden voor schepenen van Hoorn 1 register.

p. Memoriaal van de voogdijen. 1 register.

r. Processtukken behoorende tot het geding van Fr. Rhenius.

s. Stukken rakende de Commissarissen ter judicature te lande. 1807.

t. Consulten en adviezen voor Hoorn, van 9 December 1713 tot 19 Maart 1735. Een register.

u. Zaken in de Schoutsrollen van Westwoud c. a. voorkomende, van Maart 1704 tot Augustus 1786. Een register.

v. Bladwijzer op de Schoutsrollen van 1720 tot 1746; register van crimineele zaken, van 1746 tot 1794. Een register.

w. Recueil van de rol der Schepenen-Commissarissen van de gemeene landsmiddelen, 1750 tot 1794. Een register.

z. Copiën der notarieele inventarissen van nalatenschappen, 1809 en 1810.

aa. Specificatie der kapitalen en effecten welke aan Gerrit Olijslager bij separatie zijn overgebleven en toebedeeld. Een register.

bb. Keurboek der stede Westwoud c. a.

cc. Eigendomsovergangen en custingen van Scharwoude, Grosthuizen, Avenhorn en Oosthuyzen. Een register.

dd. Memorie van antwoord voor den Hove van Holland in cas crimineel contra mr. Ocker Repelaer, gedaagde en verweerder, a°. 1797.

ee. Registers en stukken betreffende de voormalige weeskamer.

Van het archief der gemeente Hoorn, dat goed bewaard wordt onder het dak der kapel van het voormalig St. Ceciliënklooster, thans aangetrokken aan het fraaie stadhuis, bestaat een gedrukte inventaris voorkomende achter het verslag van Hoorn over het jaar 1885.

9. *Alkmaar.*

De zorg voor het Alkmaarsche archief is toevertrouwd aan een ambtenaar der secretarie, die er echter niet veel aan doen kan omdat zijne andere bezigheden hem dat niet veroorloven. Het is beschreven door dr. P. Scheltema, de registers staan op een ruim en goed verlicht bovenvertrek van het stadhuis, de losse stukken liggen in bundeltjes vereenigd in eene oude kast op de trouwkamer, eene verdieping lager.

Het blijkt wel, dat er indertijd eene goede orde in het archief is gebracht, maar het schijnt, dat daar niet overal de hand aan gehouden is.

Aan rechterlijke archieven werd te Alkmaar opgespoord:

a. Rekesten gepresenteerd aan Schout, Burgemeesteren en Schepenen, van 1743 tot 1802. Vier banden.

b. Correctieboek van Alkmaar, van 1517 tot 1557. Een register.

c. Ordonnantiën van de Stadsvierschaar te Alkmaar, van 1697 tot 1810. Een register.

d. Koopvoorwaarden, van 1702 tot 1810. Achttien pakken.

e. Boedelrekeningen, van 1665 tot 1785. Honderd zestien banden.

f. Registers en stukken betreffende de voormalige weeskamer.

10. *Zijpe.*

Het archief dezer gemeente berust meerendeels te Alkmaar, waar het vereenigd is met de stukken van het Waterschap de Zijpe en Hazepolder. Met veel bereidwilligheid is mij door den heer secretaris van dien polder inzage gegeven van hetgeen ik noodig had en zonder aarzelen zijn mij ook uitgeleverd, de stukken betreffende een crimineel proces gevoerd voor de Schepenbank van de Zijpe

en Hazepolder, tegen Antonio Sirzano en Hendrik Christoffel Ferdinand, beschuldigd van manslag a°. 1782.

Te Zijpe zelf op het raadhuis, is (met uitzondering van oude kerkeboeken) niets gevonden wat dagteekent vóór het jaar 1811.

11. *Vlieland.*

In 1598 werd hier een nieuw raadhuis gebouwd door mr. Pieter Jacobsz. Holsteyn, blijkens nog in het archief der gemeente voorhanden contract. Aan den hoofdgevel bevond zich een dubbele trap, het gebouw was gemetseld van rooden, geslepen steen, met lijsten en kanteelen, bewerkt in witten uitgehouwen Bentheimersteen, het wapen van Vlieland prijkte boven den ingang. Het raadhuis had een toren, waarin eene luiklok hing van 1000 pond en eene klok voor het uurwerk van 150 pond.

Van dit alles is weinig meer over; het oude raadhuis is in 1855 afgebroken en vervangen door een gebouw waarvan niets bijzonders valt te zeggen; alleen kan opgemerkt worden, dat de steen met het wapen van Vlieland „eene loodsboot" en een andere steen met het jaartal 1598 in eene fraaie cartouche, aan een der zijmuren zijn ingemetseld.

Op Vlieland zijn geene oude rechterlijke archieven meer voorhanden, dewijl in het begin dezer eeuw alles is overgebracht naar Leeuwarden, waaronder het eiland destijds behoorde.

Op het raadhuis bewaart men een groot tweehandsch zwaard uit den tijd van Karel V, dat gezegd wordt afkomstig te zijn van langen Pier, en in het voorhuis hangt eene weinig beteekenende schilderij uit de 16de eeuw, voorstellende een schip.

12. *Beverwijk.*

Nagenoeg het geheele archief dezer gemeente is in 1887 door 's Rijks archiefdepôt in Noordholland aangekocht, gelijk uitvoerig is medegedeeld in het verslag over dat jaar.

Bij een opzettelijk onderzoek naar oude rechterlijke archieven te Beverwijk, in den herfst van 1891, werden nog ontdekt:

a. Civiele rol van den hoofdschout van Beverwijk, van 5 Augustus 1735 tot 7 Juni 1757. Een register.

b. Crimineele rol van den officier der stede Beverwijk, van 9 Juli 1724 tot 3 December 1792. Een register.

c. Partijrolle van de Vierschaar van den lande van Blois, van 2 Juli 1701 tot 26 Februari 1748. Een register.

d. Crimineele rol van den Baljuw van Blois, van 31 December 1660 tot 2 September 1687 en van 17 Januari 1722 tot 16 November 1751. Twee registers.

e. Civiele rol van dienzelfden baljuw, van 26 Februari 1630 tot 12 December 1674, van 25 Februari 1702 tot 29 November 1794. Drie registers.

f. Civiele rol van den lande van Blois, van 16 September 1778 tot 22 October 1810. Een register.

g. Prothocol van attestatiën, procuratiën en andere akten van den notaris Jan Corneliss Poorter, van 29 November 1659 tot 18 November 1664. Een register.

13. *Wijk aan Zee en Duin.*

Bezit geene rechterlijke archieven, en aan andere oude documenten slechts eenige akten uit het laatst der vorige eeuw, betreffende den aanleg van verdedigingswerken onder het gebied dier gemeente.

14. *Texel.*

Op het raadhuis worden bewaard twee portretten van Tromp en de Ruyter, zeer middelmatige copieën van weinig beteekenis.

Het archief der gemeente is goed geborgen op eene bovenkamer van het raadhuis, het is niet van grooten omvang en bestaat grootendeels uit keur- en privilegieboeken, memorialen, resolutiën van Burgemeesteren en weinig losse stukken; in 1868 is het geïnventariseerd door dr. P. Scheltema.

Aan oude rechterlijke bescheiden werd te Texel het volgende gevonden:

a. Keuren van Texel, van 7 October 1614 tot 21 Januari 1699. Een register.

b. Schepenrol, van 30 October 1727 tot 1 Mei 1732. Een register.

c. Registers van overdrachten en verbanden, van 19 Mei 1622 tot 27 Mei 1626, van 6 Januari 1629 tot 15 December 1666, van 18 Februari 1670 tot 22 Juni 1673, van 16 Juli 1682 tot 12 Januari 1685, van 19 Maart 1696 tot 4 April 1708, van 11 Januari 1714 tot 4 Mei 1809. Acht en twintig registers.

d. Prothocol van hypotheken, van 29 Juni 1668 tot 29 Januari 1680, van 3 Januari 1702 tot 16 October 1808. Een inkompleet katern en vijf registers.

e. Protocol van Schepenen van 7 Januari 1754 tot 9 April 1808. Twee registers.

f. Voogdijregister, van 12 April 1755 tot 29 November 1808. Twee registers.

g. Nieuw Weesboek voor Oosterend, van 6 Dec. 1754 tot 7 Februari 1810. Een register.

h. Bewijsboek van de Weeskamer, van 11 Augustus 1786 tot 24 Mei 1811. Een register.

i. Testamenten verleden voor Schout en Schepenen, van...... 1606 tot 20 April 1614. Een register.

k. Akten voor Burgemeester en Schepenen verleden, van 6 December 1720 tot 26 November 1742. Een register.

l. Rekesten aan de Municipaliteit met de daar op gegeven appointementen, van 14 Juli 1801 tot 27 Augustus 1811. Een register.

m. Prothocol van den notaris François van der Merck, van 3 November 1692 tot 11 Augustus 1694. Een register.

n. Repertorium Hollandiae. A°. 1570.

15. *Diemen.*

Van het archief dezer gemeente bestaat een voortreffelijke inventaris, opgehelderd door acht kaarten, voorstellende den oudsten toestand van Diemen (omstreeks het jaar 1000) tot dezen tijd en vervaardigd in 1870 door den heer H. F. Puls. De feitelijke toestand waarin het archief zich bevindt, beantwoordt niet geheel en al aan den zeer keurigen inventaris en het zou aan te bevelen zijn, dat de talrijke in bundels samengevouwen losse stukken, waarin toch al niet gemakkelijk de weg is te vinden, wat geordend en in portefeui les opgeborgen werden.
Overigens wordt voor de oude documenten eene goede zorg gedragen.
Het onderzoek naar rechterlijke archieven te Diemen deed het volgende te voorschijn komen:

a. Prothocol van Schepenen, bevattende akten van overdracht, testamenten enz., van 5 October 1635 tot 30 Januari 1649. Een register.

b. Schepenrol van 20 Juni 1662 tot 5 April 1788. Tien registers.

c. Register der crimineele confessiën, van 12 Juli 1685 tot 29 November 1741. Een register.

d. Rekesten aan Schout en gerecht met de daarop verleende appointementen, van 3 Januari 1756 tot 1 Februari 1783. Twee registers.

e. Register der verkoopingen van roerende goederen, van 19 September 1702 tot 7 November 1799 en van 22 Juli 1803 tot 23 December 1809. Negen registers.

f. Register der verkoopingen van onroerende goederen, van 6 Februari 1744 tot 1 November 1794 Twee registers.

g. Verkoop-, verhuur- en aanbestedingboek, van 26 Januari 1751 tot 17 Maart 1770. Een register.

h. Voogdenrekeningboek, van 18 October 1640 tot 29 Mei 1680. Een register.

i. Weesboek, van 4 Juli 1664 tot 3 September 1803. Vijf registers.

k. Consignatieboek, van 3 Maart 1683 tot 4 Januari 1794. Een register.

l Boedelpapieren, meerendeels afkomstig van de Weeskamer. 18de eeuw.

m. Stukken, meerendeels behoorende tot de Schepenrol. 18de eeuw.

n. Authentieke akten ingeleverd bij overdracht van onroerend goed in de Diemer- of Watergraafsmeer. 18de eeuw.

16. *Watergraafsmeer.*

Het raadhuis wordt gehouden in een gedeelte van het oude Rechthuis, dat de zetel van het polderbestuur en tevens een koffiehuis is.
Het archief is er beschreven door dezelfde hand en in gelijker voege als te Diemen en wordt zeer goed bewaard in eene kast op de raadkamer.
Aan oude rechterlijke archieven werd te Watergraafsmeer aangetroffen:

a. Baljuwsrol, van 5 April 1641 tot 2 September 1651. Een register.

b. Schepenrol, van 29 November 1652 tot 3 April 1724. Zeven registers.

c. Confessie- en justitieboek, van 15 Julij 1647 tot 23 Juni 1710. Drie registers.

d. Procuratiën en andere akten om te mogen transporteeren landen, huizen, tuinen, van 20 Juli 1655 tot 27 Maart 1673. Een register.

e. Rechterlijke executiën en verkoopingen, van 20 Januari 1648 tot 18 April 1693. Een register.

f. Rekeningen van geabandonneerde boedels, van 2 Juni 1757 tot 10 October 1768. Een register.

g. Inventarissen van nalatenschappen van .. December 1788 tot 3 Januari 1790. Een register.

h. Rekeningen van onbeheerde nalatenschappen, van 22 Mei 1757 tot 27 December 1781 en van 24 November 1788 tot 2 Januari 1802. Twee registers.

i. Inventarissen van insolvente boedels, van 11 Juli 1722 tot 10 October 1807. Twee registers.

k. Register der willige verkoopingen en executiën, van 3 Februari 1693 tot 5 Juni 1811. Acht registers.

l. Copieboek van requesten en appointementen, mitsgaders van curatelen ende voogdijen, van 17 Juni 1676 tot 8 Juni 1713. Een register.

m. Cautieboek, van 5 Mei 1694 tot 10 Februari 1809. Twee registers.

n. Register van testamenten met uitsluiting van Weesmeesters, aan Schepenen vertoond, van 1 October 1753 tot 15 December 1797. Een register.

o. Prothocol van den notaris Pieter van Weyler, van 24 Augustus 1650 tot 24 Mei 1656. Een register.

p. Papieren van op de weeskamer gebrachte- en ook van desolate boedels, van 31 December 1788 tot 6 October 1797.

17. *Muiden.*

Het archief te Muiden bestaat uit eene zekere reeks registers, welke zeer goed in eene kast op eene bovenkamer van het raadhuis bewaard worden.

Bovendien staan op den zolder twee kisten met losse stukken,

geheel ongeordend, niemand weet wat er uit te voorschijn kan komen, en het is dus wenschelijk dit gedeelte bij gelegenheid uit te zoeken en te beschrijven.

Aan rechterlijke archieven werd gevonden:

a. Register van verkochte en vermangelde onroerende goederen en den daarvoor betaalden 40sten penning, van 1 April 1602 tot 30 September 1622. Een register.

b. Register der taxatiën van onroerende goederen, van 3 Februari 1725 tot 28 September 1810. Een register.

c. Register der verkoopingen van onroerende goederen, van 10 December 1626 tot 19 October 1743. Vier registers.

d. Register der resolutiën van Weesmeesters, van 22 Mei 1682 tot 24 October 1752. Een register.

e. Bewijsboek van de Weeskamer, van 24 Augs. 1646 tot 8 Mei 1816. Twee registers.

f. Register der schuldbekentenissen ten behoeve van de Weeskamer, van 30 Mei 1666 tot 16 November 1758. Een register.

g. Rekening-courant van de ter Weeskamer gebrachte nalatenschap van Gerrit Jansen alias Prater, van 18 December 1637 tot 23 Mei 1652. Een register.

h. Kasboek van de Weeskamer, van 6 Mei 1707 tot a°. 1740 en van 23 Juli 1744 tot a°. 1827. Twee registers.

i. Grootboek van de Weeskamer, van 12 Februari 1783 tot 27 Februari 1821. Een register.

k. Register der uitbetalingen aan weeskinderen, van 15 Januari 1667 tot 22 Februari 1760. Een register.

l. Register der op de Weeskamer staande en verder ingebrachte kapitalen, van 12 Februari 1783 tot a°. 1827. Een register.

m. Weesboek van Muiderberg, van 4 October 1684 tot a°. 1691. Een register.

n. Kasboek van de Weeskamer van Muiderberg, van 30 October 1768 tot 9 Juni 1810. Een register.

18. *Weesp.*

Het stadhuis van Weesp is in 1772 gebouwd, eenigszins in den stijl van het Amsterdamsche, en wordt niet ten onrechte als zeer

fraai geprezen. Bovendien zijn vele zalen versierd met bezienswaardige schilderijen, zooals de Vroedschap van Weesp beraadslagende over de vergrooting der stad (helft 17de eeuw) door den Weesper burgemeester Gijsbert Jansz. Cybilla, meesterlijk gedaan, ongelukkiger wijze is het stuk zeer gehavend.

Salomons eerste recht, de Phariseeën toonen Jesus den cijnspenning, beiden door denzelfden kunstenaar, en nog tamelijk veel goede, oude schilderstukken bovendien.

Ook worden met zorg bewaard, eenige antieke voorwerpen, van zilver en ander metaal.

Het archief van Weesp staat in kasten op de bovenverdieping van het stadhuis, is geïnventariseerd door dr. P. Scheltema in 1884 en goed bewaard.

Aan oude rechterlijke archieven werd te Weesp gevonden:

a. Registrum judiciale civitatis Wesopiensis, van 30 Augustus 1583 tot 31 Januari 1633. (Libri Sextus-duodecimus.) Zeven registers,

b. Memoriaal van Schepenen en Gerecht der stad Weesp, van 18 Maart 1603 tot 9 Mei 1631. Een register.

c. Justitieboek der stad Weesp, van 6 October 1609 tot 6 Februari 1665. Een register.

d. Schepenrol der stad Weesp, van 24 Augustus 1655 tot 2 Juli 1659, van 25 Augustus 1665 tot 7 Mei 1669, van 21 November 1673 tot 18 Juni 1675, van 18 Maart 1692 tot 1 September 1711, van 23 Januari 1725 tot 4 Mei 1745. Negen registers.

e. Gerechtelijke akten behoorende tot de Schepenrol. 18de eeuw.

f. Register der gerechtelijke dagvaardingen, van 5 Juni 1751 tot 20 November 1793. Twee registers

g. Rolle van Commissarissen der gemeenelandsmiddelen, van 2 Juli 1666 tot 3 Januari 1673 en van 26 Februari 1686 tot 15 September 1744. Drie registers.

h. Octrooi der Weeskamer van Weesp, van 12 September 1598.

i. Dit ist protocoll ofte memorieboeck der Weesen (in de stad Weesp), van 21 November 1549 tot 10 November 1609. Een register.

k. Weesbouck deser stede (Weesp), van 18 April 1574 tot 25 September 1604. Een register.

l. Nieuw Register van de Boulscheydingen, van 22 Mei 1599 tot 28 Juli 1646. Een register.

m. Tweede en derde nieuwe register idem, van 16 November 1630 tot 6 November 1732. Twee registers.

n. Alfa Betae van van 't Darde nieuwe Register.

o. Het vierde nieuwe Register van 21 Juni 1718 tot 19 Januari 1823. Een register.

p. Register van der Weeskinderen namen ende aenwijsinge van haerluyder Doose (op de Weiskamer), anno 1599. Een register.

r. Register van Verrichtingen ofte Verbantbrieven ter Weescamer gepasseert, inhoudende Speciael hypotheek, van 15 Mei 1599 tot 11 Januari 1620. Een register.

s. Register van de rekeningen van de Voogden der Weeskinderen, van 16 September 1600 tot 2 April 1806. Een register.

t. Register van de Seclusiën der Weeskamer, van 14 Januari 1667 tot 5 Juni 1811. Twee registers.

u. Register der boedelrekeningen, van 9 Juni 1673 tot 6 Februari 1721. Een register.

v. Bladwijzer op (niet meer voorbanden) Weesboeken, 16de eeuw. Een register.

w. Memoriaal van de Weeskamer, van 4 Maart 1780 tot 10 Februari 1822. Een register.

z. Grootboek van de Weeskamer van 4 Maart 1780 tot 10 Februari 1822. Een register.

aa. Kasboek als voren, van 1 September 1720 tot 24 April 1824. Twee registers.

bb. Register van ontvang en uitgaaf van de Weeskamer, van 4 April 1760 tot 6 Februari 1811. Een register.

cc. Register van de obligatiën der Weeskamer te Weesp, ten Comptoire Amsterdam en elders, aangelegd a°. 1716. Een register.

dd. Register van de obligatiën der Weeskamer te Weesp, ten laste van Holland en West-Friesland, van 1797 tot 1808. Een register.

ee. Register van de obligatiën der Weeskamer te Weesp, ten Comptoire den Haag enz., van 1797 – 1809. Een register.

ff. Stukken behoorende tot het beheer van Weesmeesteren. 17de – 18de eeuwen.

gg. Schepenenregister der stede Weesp van de geconsigneerde

penningen van desolate boedels, van 7 Juli 1620 tot 11 December 1633. Een register.

hh. Inventarissen van desolate en gerepudieerde boedels. 18de eeuw.

ii. Prothocol van den notaris Jan Cornelisz Verlaen, van 7 Mei 1626 tot 5 Februari 1634. Een register.

kk. Minuten van denzelfden notaris 1623, 1624, 1630, 1631, 1640, 1641, 1644.

ll. Minuten van den notaris Symon Jans Verlaen, 1645, 1646, 1648 tot 1655, 1657.

mm. Prothocol van den notaris Johan van Leyden, van 13 September 1661 tot 1 October 1673. Vier registers.

nn. Minuten van denzelfden notaris. 1674 tot 1682.

oo. Minuten van den notaris Franck van Leijen, 1694 tot 1711.

pp. Prothocol van den notaris Cornelis van Drosthagen, van 6 November 1671 tot 20 April 1713. Twaalf registers.

rr. Minuten van den notaris Gijsbert Louff, 1634, 1647, 1648, 1653.

ss. Minuten van den notaris Marten Louff, 1655, 1659, 1662 tot 1666.

tt. Minuten van den notaris Hendrick Schuylenburch, 1655, 1657, 1664—1666, 1669, 1670.

uu. Minuten van den notaris Jan Gerritss. Elsenburgh, 1658 - 1662.

vv. Minuten van den notaris Johan van Es, 1659, 1662, 1664, 1666, 1668, 1669, 1671, 1674, 1676.

ww Minuten van den notaris Jan Hartogh, 1662, 1664 tot 1667, 1669, 1670, 1672 tot 1674, 1676, 1687.

zz Minuten van den notaris Cornelis Hoek, 1715 tot 1717.

aaa. Eenige akten van de notarissen Jan Corneliss Weyns 1624, Anthony Cockengen 1659, 1663, 1670, 1672, Herman Lambertss Bellaer 1656—1658, Joan Bellaer 1673, Baltus van Heumen 1723, 1734, 1737.

bbb. Rechtsboek van Schepenen van Weespercarspel, van 21 November 1554 tot 20 April 1569. Een register.

ccc. Schepenregister van Weespercarspel, van 1 Maart 1628 tot 21 April 1655. Een register.

19. *Hilversum.*

Van het archief dezer gemeente bestaat een uitvoerige inventaris, in 1884 samengesteld door den heer E. F. M. Dieudonné, secretaris van Hilversum. Er komen in voor eenige privilegiën uit den Beierschen en den Bourgondischen tijd, verder eenige notulen- en brievenboeken, verpondingkohieren enz., doch over het geheel is het historisch gedeelte van het archief hier niet van aanmerkelijken omvang, dewijl het voornaamste gedeelte is verloren gegaan bij de branden, welke in de vorige eeuw (1725 en 1766) tot tweemalen toe Hilversum hebben verwoest.

Het nu in gebruik zijnde raadhuis is gesticht in 1881 en bevat niet veel merkwaardigs.

Het archief staat op den zolder in verschillende kasten, goed bewaard en bevatte, aan hetgeen men tot rechterlijke archieven kan rekenen:

a. Voorwaarden van verkoopingen van roerende goederen, van 16 Juni 1797 tot 17 Novemer 1810. Negen registers.

b. Losse voorwaarden van dergelijke verkoopingen, 18de en 19de eeuwen. Vier portefeuilles.

c. Bewijsakten van voogden en boedelrekeningen, 18de en 19de eeuwen. Een portefeuille.

20. *Nederhorst den Berg.*

Het raadhuis is een gebouw uit den nieuweren tijd en het archief wordt er bewaard in een kabinet op eene bovenkamer; het bestaat meerendeels uit stukken betreffende verveeningen, eene reeks resolutieboeken over het dorpsbeheer enz., en is zeer goed in orde.

Aan rechterlijke bescheiden leverde het archief te Nederhorst den Berg het volgende op:

a. Register van overdrachten en verbanden, van 12 September 1694 tot 6 December 1740. Twee registers.

b. Akten van overdracht en van verband van vaste goederen, van 18 April 1662 tot 5 October 1664 en van 26 October 1807 en 29 Juli 1811.

c. Voorwaarden van openbare verkoopingen, van 22 Januari 1788 tot 25 November 1817.

d. Gerechtelijke akten, van 30 Mei 1661 tot 1 December 1664.

e. Stukken rakende de Weeskamer, van 5 November 1662 tot 12 April 1664.

21. *Ankeveen.*

Heeft een archief, dat nog al eenige bestanddeelen over verveeningen en polderzaken uit de 17de eeuw bevat. Het ligt in eene loketkast op de raadkamer, in een gebouw uit de vorige eeuw en is vrij ongeordend.
Er werd daar gevonden, een register der transporten en plechten voor den gerechte van Ankeveen verleden, van 21 Maart 1660 tot 5 Maart 1685.

22. *Weesperkarspel.*

Het archief is goed ingepakt en genummerd en staat in eene kast op de raadkamer; het is nog al van eenigen omvang, bevat echter geene charters en wordt grootendeels gevormd door brieven- en notulenboeken, verponding- en polderregisters, meest uit de 18de eeuw.
De oude rechterlijke archieven welke er te voorschijn kwamen, waren de volgenden:

a. Resolutiën van Schout, Schepenen en Gerecht van Weesperkarspel, van 21 Juli 1731 tot 26 Februari 1811. Vijf registers.

b. Register van de publieke verkoopingen in Weesperkarspel en Hoog Bijlmer, van 17 December 1746 tot 30 Juli 1810. Vier registers.

c. Processtukken gediend hebbende in gedingen tusschen Weesperkarspel en Weesp. 18de eeuw.

23. *'s Graveland.*

Het onderzoek in deze gemeente leverde weinig op. Het raadhuis is er nieuw, het archief onbeduidend en van weinig beteekenis. Een vermoeden, dat de bescheiden van het gemeentebestuur misschien vermengd zouden zijn met die des polders, bevestigde zich niet, want deze, toch reeds niet groot in aantal, betreffen allen niet veel anders dan de zuiver materieele belangen van den polder 's Graveland.

24. *Kortenhoef.*

Sedert vele jaren wordt het archief van Kortenhoef bewaard in eene kast staande in de Hervormde Kerk, waar het vrij goed geborgen is; er bestaat een inventaris van, dagteekenende uit het jaar 1856, het is nog al geordend en van eenigen omvang.

Aan oude rechterlijke archieven bevatte het, hetgeen volgt:

a. Banding rechtsrollen, van 1659, 1660, 1680, 1686 tot 1726, 1731 tot 1748, 1767 en 1793. Twee portefeuilles.

b. Vierschaarsrol, van 1 December 1623 tot 1 Maart 1632. Een portefeuille.

c. Gerechtsregister, van 5 September 1631 tot 15 October 1658. Een register.

d. Procedure van Buurmeesteren, Schepenen en Ingelanden van Kortenhoef, tegen Rijck Loevere, Schout aldaar, over het doen van rekening, a. 1686. Een portefeuille.

e. Stukken, meest van gerechtelijken aard, 17de en 18de eeuwen. Twee portefeuilles.

f. Transport-akten, 17de—18de eeuwen Een portefeuille.

g. Voorwaarden van verkoopingen van roerende en onroerende goederen, van 1593 tot 1813. Vier portefeuilles.

h. Weesboek, van 31 Mei 1621 tot 25 Maart 1801. Vijf registers.

i Bewijsakten wegens voogdij, 17de—18de eeuwen.

25. *Huizen.*

Het raadhuis is een groot nieuw gebouw, gesticht in 1890; het archief ligt op den zolder in eenige volgorde en zal mettertijd wat geregeld worden. Het bestaat hoofdzakelijk uit oude dorpsrekeningen, 17de—18de eeuwen, verpondingboeken, 18de eeuw, wat losse stukken van weinig belang en eenige octrooien, 17de—19de eeuwen, voor eene loterij ten behoeve der kerk, het oprichten van eene bank van leening enz.

Te Huizen werd aan oude rechterlijke archieven gevonden:

a. Voorwaarden der verkoopingen van roerende en onroerende goederen, van 12 Januari 1807 tot 25 April 1811.

b. Akten voor overdracht van vaste goederen, van 22 Januari 1808 tot 25 September 1810.

c. Catalogen der verkoopingen van roerende goederen, van 22 Februari 1808 tot 31 Augustus 1809.

d. Stukken over desolate boedels, van 27 April 1810 tot 28 Februari 1811.

26. *Blaricum.*

Bezit niets aan bescheiden van eene voormalige Schepenbank; er is ook niets bijzonders voorhanden.

Het archief, dat bewaard wordt in de raadkamer, is hoogst onbeduidend en bevat slechts eenige weinige registers over verpondingzaken, armenbelangen en bovendien een paar resolutieboeken uit de vorige eeuw.

Het raadhuis wordt gehouden in eene gehuurde woning uit het begin dezer eeuw.

27. *Laren.*

Deze gemeente bezit een nieuw, in 1889 gebouwd raadhuis, het archief ligt ongeordend in eene kamer naast de secretarie en heeft weinig te beteekenen, het bestaat uit twee oude verpondingregisters 17de en 18de eeuwen, eenige portefeuilles met akten van indemniteit, placaten, ingekomen stukken, enz. uit de 17de tot de 19de eeuwen.

De rechterlijke bescheiden welke hier te voorschijn kwamen, waren ook gering in aantal en niet meer dan het volgende:

Rechtdagboek van Laren en Blaricum, van 11 September 1656 tot 28 April 1670 en van 26 Februari 1674 tot 5 April 1677. Drie registers.

28. *Bussum.*

Behoorde tot 1817 onder Naarden en is eerst in dat jaar eene zelfstandige, burgerlijke gemeente geworden. Om die reden komen er geene oude archieven voor.

29. *Ouder Amstel.*

Het archief van Ouder Amstel is tamelijk uitgebreid en ligt op burgemeesters kamer in eenige kasten zeer goed bewaard, maar ongeordend en niet geinventariseerd Het bevat nog al veel charters van vrij oude dagteekening, verder resolutiën en verpondingregisters, overeenkomsten enz. van de 17de tot de 19de eeuwen.

De hierna volgende oude rechterlijke archieven werden mij vertoond.

a. Prothocol van overdrachten en verbanden, van 4 November 1560 tot 22 November 1565. Een register.

b. Idem als voren, van 4 Maart 1566 tot 3 November 1569. Een register.

c. Idem als voren, van 12 December 1651 tot 17 December 1652. Een register.

d. Idem als voren, van 18 Juni 1655 tot 30 Augustus 1670. Een register.

e. Idem als voren, van 30 Januari 1680 tot 19 Mei 1688. Een register.

f. Rechtdagboek, van 4 Augustus 1716 tot 1 November 1729 Een register.

g. Idem als voren, van 10 Januari 1730 tot 1 Sept. 1765. Een register.

h. Rekeningen van voogdije, curateele en geconsigneerde penningen, 1764—1783. Een register.

i. Register der gerechtelijke verklaringen voor Schepenen afgelegd, van 24 Juni 1730 tot 8 Maart 1752. Een register.

k. Crimineel confessieboek, van 9 September 1741 tot 27 Februari 1755. Een register.

l. Allerhande akten 17de—18de eeuw. Een pak.

m. Scheidingen, van 1548 tot 1727. Een register.

n. Testamenten, van 29 Februari 1665 tot 5 Oct. 1729. Een pak.

o. Eene groote partij processtukken, 17de—18de eeuwen.

Tot nu toe zijn deze registers en stukken niet in 's Rijksarchief depôt overgebracht en wordt steeds over de uitlevering briefwisseling gevoerd.

30. *Bennebroek.*

Gedurende vele jaren is het archief dezer gemeente bewaard geweest op het raadhuis te Heemstede, omdat dezelfde burgemeester het hoofd was der twee gemeenten. Tegen het einde van 1891, toen Bennebroek een eigen burgemeester kreeg, is daarin verandering gekomen en zijn alle archiefstukken naar die gemeente overgebracht.

Wat er voorhanden is, kan niet van veel beteekenis genoemd worden. Het bestaat hoofdzakelijk uit een oud keurboek en eene tamelijk groote partij dorps- en armenrekeningen uit de 17de en 18de eeuwen, alles in goede orde.
Rechterlijke archieven werden er niet gevonden.

31. *Enkhuizen.*

Het vrij omvangrijke archief van deze gemeente bevindt zich op het Rijksarchief te Haarlem, om daar geordend en beschreven te worden.
Het is thans geheel uitgezocht, maar geene rechterlijke bescheiden zijn er uit te voorschijn gekomen.

32. *Wijde Wormer.*

Was vroeger met Jisp vereenigd en is eerst in 1818 eene zelfstandige gemeente, met een eigen burgerlijk bestuur geworden.
Uit den aard der zaak zijn dus geene rechterlijke bescheiden daar te vinden.

33. *Amsterdam.*

Van het archief dezer gemeente bestaat een door dr. P. Scheltema opgemaakte en gedrukte inventaris in drie deelen 8°. 1866 1874.
In 1891 is eene briefwisseling geopend om aan de gemeente Amsterdam tot wederopzeggens hare oude rechterlijke archieven in bewaring toe te vertrouwen of onder hare berusting te laten. Bij het opmaken van dit verslag, is door Uwe Excellentie nog geene beslissing in deze genomen.

Tegen het einde van 1891 was het in Mei 1888 bevolen onderzoek naar oude rechterlijke archieven over de geheele provincie Noordholland afgeloopen.
De bewaarplaatsen van alle gemeentearchieven, uitgenomen Amsterdam, dat, even als Haarlem, in aanmerking kan komen om zelf zijne oude rechterlijke archieven in bewaring te ontvangen, zijn door mij onderzocht en hetgeen werd ontdekt is door alle gemeentebesturen (op één na. Ouder Amstel) met de grootste bereidvaardigheid aan het Rijk uitgeleverd.
Bovendien werden door mij overgenomen de oude Schepenarchieven berustende op: de arrondissements-rechtbank te Amsterdam (met uitzondering van het rechterlijk archief van Amsterdam):

de arrondissements-rechtbank te Alkmaar;
het kantoor van den hypotheekbewaarder te Alkmaar;
het stadhuis te Haarlem, als afkomstig van de arrondissementsrechtbank en van den hypotheekbewaarder aldaar (met uitzondering van het rechterlijk archief van Haarlem).

Ik vertrouw, dat ook weldra de gemeente Ouder Amstel het hare zal uitleveren, en alsdan zal de overbrenging der archieven van voormalige rechterlijke collegien in Noordholland haar volledig beslag hebben.

V. *Opgave der in druk uitgegeven bescheiden van het archief.*

Voor zooverre mij bekend, zijn in 1891 geene bescheiden van het archief in druk uitgegeven.

VI. *Aanwinsten door geschenk, aankoop, ruil of bruikleen verkregen en de verliezen zoo die er zijn.*

In 1891 werden geene archiefstukken ten geschenke ontvangen, ook niet aangekocht, in ruil of bruikleen ontvangen, omdat geene gelegenheid zich daartoe opdeed.

Voor de Bibliotheek werden ten geschenke gegeven:

Door Uwe Excellentie:

Verslagen omtrent 's Rijks oude archieven. XII, 1889. 8°.
Verslagen omtrent 's Rijks verzamelingen van geschiedenis en kunst. XII, 1889. 8°.
Verslagen aangaande een onderzoek in de archieven van Rusland ten bate der Nederlandsche geschiedenis en naar archiefstukken belangrijk voor de geschiedenis van Friesland, uit het tijdperk der Saksische hertogen. Op last der Regeering ingesteld door dr. C. C. Uhlenbeck en mr. J. L. Berns. 8°. 1891.
Inventaris van het oud-archief van Coevorden, door mr. Seerp Gratama. 8°. 1891.
Register van het Kapittel van St. Pieter, door mr. S. Muller Fz. 8°. 1891.

Door den Algemeenen Rijks-Archivaris:

Verslag der bijeenkomst van de Rijks-Archivarissen op 27 Sept. 1890. 8°.

Door de Koninklijke Akademie van Wetenschappen:

Verslagen en Mededeelingen, afdeeling Letterkunde. Derde reeks, zevende deel, 3 stuk. 8°. 1890.
Idem, afdeeling Natuurkunde. Derde reeks, achtste deel, 1ste en 2de stukken 8°. 1890—1891.
Jaarboek voor 1890. 8°. (1890.)

Door Burgemeester en Wethouders van Nijmegen:

Inventaris van het oud-archief der Nijmeegsche Broederschappen, opgemaakt door mr. J. G. Ch. Joosting. 8°. 1891.

Door den schrijver mr. *A. C. Bondam:*

Verslag omtrent de oude gemeente- en Burgerlijkestands archieven in Noordbrabant, 1890. 8°. 1891.

Door den schrijver, mr. *R. Fruin Th. Azn.:*

Verslag omtrent oude gemeente- en waterschapsarchieven in de provincie Utrecht over 1890. 8°. 1891.

Terwijl bovendien voor de boekerij ten vervolge zijn ontvangen:

Oude Vaderlandsche rechtsbronnen. *Jos. Habets* Limburgsche Wijsdommen. 8°. 1891.
Verslagen en Mededeelingen dier Vereeniging. Tweede deel. V. 8°. 1891.
A. M. H. J. Stokvis, Manuel d'histoire. Tôme III. Fasc. II. 8°. 1891.

En aangekocht:

Fortuyn en van de Poll, Wetten en besluiten van Franschen oorsprong. 8°. 1836/1840. Vier deelen.
A. J. Flament, Catalogus librorum patris begginagii Amstelredamensis. 8°. 1891.

Er werden geene verliezen geleden, maar met machtiging van

Uwe Excellentie werd aan den heer griffier der Arrondissements-rechtbank te Rotterdam overgegeven:

Prothocol van den notaris Symon Beuck te Gouda, loopende van 4 September 1634 tot 9 September 1638

Terwijl aan den heer Algemeenen Rijksarchivaris werden uitgeleverd:

Eenige stukken betreffende de heerlijkheid Schoot, in Rijnland. 18de eeuw.

VII. *Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden voor het archief van de provincie van gewicht en berustende in andere binnen- en buitenlandsche archieven.*

Dewijl in 1891 geene bescheiden ontdekt zijn, welke elders berusten en van groot gewicht mogen geacht worden voor de geschiedenis dezer provincie, konden geene pogingen beproefd worden om op die wijze het archief te vermeerderen.

VIII. *Gebruik van het archief gemaakt en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.*

Door de volgende personen zijn in den loop van het jaar 1891 onderzoekingen in het archief verricht, nl. door:

den heer *P. N. van Doorninck*, in de Leenregisters van Holland;
den heer *P. J. Buyskes* van 's Gravenhage, in de Resolutiën van Gecommitteerde raden van het Noorderkwartier;
den heer *J. W. van Alphen* is op zijn wensch uit het archief der gemeente 's Hertogenbosch hierheen gezonden: Memorie wegens het in staat van verdediging brengen der stad 's Hertogenbosch en onderhoorige forten, 1797;
den heer dr. *Meijer* van 's Gravenhage, in de stukken betreffende Pieter Langendijk;
den heer *H. Dyserinck*, naar den staat van 's Lands vloot in 1795;
den heer *Wilhelm van Calker* van München, naar den schilder Jan van Calkar;
den heer *G. J. W. Koolemans Beynen* van 's Gravenhage, naar de Krijgsgebeurtenissen in Noordholland in 1799.

Ook werden nog al eens ten behoeve en op verzoek van auto-

riteiten en bijzondere personen, nasporingen gedaan en van den uitslag bericht gegeven, zooals:

Voor den heer Algemeenen Rijksarchivaris is opgemaakt een overzicht voor zooveel West-Friesland en het Noorderkwartier betreft, van alle instellingen behoorende tot het bestuur van de Generaliteit en de provinciën van de Nederlandsche Republiek in 1794.

Voor denzelfden archivaris werd in vele archieven en in eenige bibliotheken in Noordholland onderzoek gedaan, of er gedrukte of geschreven resolutieboeken van de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden, van de Staten van Holland en West-Friesland of van andere provinciën voorhanden zijn.

Nog werd getracht voor dien archivaris te bekomen, eene omschrijving der wapens van Warder, Kwadijk en Middelie en werd hem inzage gegeven van stukken, betrekking hebbende op de Oost- en West-Indische Compagniën, uit het archief der gemeente Alkmaar.

Voor den burgemeester van Noord-Scharwoude werd onderzoek gedaan naar overdracht van tienden in de Ambachtsheerlijkheid Noord-Scharwoude.

Voor den burgemeester van Texel naar den titel van erfpachtsrecht op grond bij de scheepswerf aldaar.

Voor den gemeente-secretaris van Blokker, naar overdracht van land onder Oudijk aan de R. K. kerk van Ooster of Westerblokker.

Voor den gemeente-secretaris van Callantsoog werden in orde gebracht en ingebonden twee oude doop- en kerkeboeken der Nederl. Herv. gemeente aldaar.

Voor den heer *G. J. W. Koolemans Beynen* te 's Gravenhage, werden vele bijzonderheden opgespoord betreffende krijgsoperatiën van den luitenant generaal Daendels in 1799.

Voor mr. *A. M. de Lange* te Alkmaar, werd onderzoek gedaan naar recht van voetpad op land onder de gemeente Oud-Carspel.

Van tijd tot tijd werden ook ten dienste van het Provinciaal Bestuur nasporingen in het archief verricht en werd verslag gegeven van de uitkomsten.

Ten behoeve van den heer *P. N. van Doorninck* werden meermalen afschriften gemaakt van hem toebehoorende oude Latijnsche oorkonden; voor het Stedelijk Museum van Alkmaar werd de zin van soortgelijke akten nog al eens verklaard.

Hier kan ook nog vermeld worden, dat het archief op den 11den December 1891 door den heer Algemeenen Rijksarchivaris is geïnspecteerd.

IX. *Uitkomst van de bemoeiingen met gemeente-, waterschaps- en andere archieven.*

Na hetgeen daaromtrent hiervoor is vermeld, valt geen bijzonders dienaangaande meer mede te deelen.

X. *Maatregelen in het belang van het oud archief te nemen.*

Met het verschaffen van een ruim archiefgebouw, zou de Regeering een maatregel nemen in het belang van het oude archief.

Uit het vorig verslag en uit de inspectie van den heer Algemeenen Rijksarchivaris is bekend, hoe bekrompen de plaats reeds was, waarover ik heb te beschikken en uit de hiervoor staande opgaven blijkt in welke mate het archief in het afgeloopen jaar weder is vermeerderd.

Er bestaat geene gelegenheid meer, iets in kasten te bergen of nieuwe rekken er bij te timmeren, zoodat de in 1891 ontvangen archieven op den vloer staan of liggen; dat dit niet bevorderlijk is voor regel en orde en ook den arbeid, die verricht moet worden, niet in de hand werkt, zal duidelijk zijn.

Derhalve wordt het stichten of inrichten van eene betere archiefbewaarplaats beleefd aan de zorgen van Uwe Excellentie aanbevolen.

Haarlem, 29 Februari 1892.

De Archivaris in Noordholland,

C. J. Gonnet.

Het oud provinciaal archief in Zeeland.

In voldoening aan de bepalingen mijner instructie heb ik de eer hierbij aan Uwe Excellentie verslag uit te brengen betreffende het oud archief in Zeeland over 1891.

I. *Toestand der bewaarplaats van het archief.*

Eerst op het einde van het jaar is een aanvang gemaakt met de reeds lang voorgenomen verbetering en uitbreiding der bewaarplaats van het archief.

Van hetgeen in den loop van het jaar daaraan voorafging is mij het volgende bekend.

Over een voorloopig opgemaakt plan werd in het voorjaar mijn gevoelen gevraagd; eerst mondeling door den heer Commmissaris der Koningin, toen dat plan ter tafel zou komen bij de Gedeputeerde Staten, en later schriftelijk door den Rijksbouwkundige, belast met het toezicht op de gebouwen van onderwijs enz., den heer J. van Lokhorst.

Bij de bespreking met den heer Commissaris gaf deze in overweging de twee gewelfde lokalen op den beganen grond, aan beide zijden van de poort naar de Balans, ook voor archieflokalen in te richten en in gebruik te nemen, waarmede ik mij goed kon vereenigen, mits in die lokalen, zoowel aan de zijde van het Abdijplein als aan die van de Balans, vensters werden gemaakt om flink licht en lucht te geven. Ook met een ander denkbeeld van den heer Commissaris heb ik mij vereenigd, nl. om de eerste kleine bovenkamer, grenzende aan de lokalen der provinciale bibliotheek, aan die inrichting in gebruik te geven en niet meer te bezigen tot bewaring van archieven. Voor de bibliotheek, die behoefte heeft aan vermeerdering van lokaliteit, zou dat eene aanwinst zijn, en voor het archief zou het gemis dier kamer slechts een gering verlies geven.

Aan den Rijksbouwkundige J. van Lokhorst, die mij daarna het plan toezond, heb ik mijn gevoelen schriftelijk medegedeeld en mij daarbij in het algemeen met het plan vereenigd, doch omtrent de onderdeelen enkele opmerkingen gemaakt. In het plan was aangegeven de nu tot bewaring van archieven in gebruik zijnde bovenlokalen in te richten tot vertrekken voor het personeel, nl. kamers voor den archivaris en den commies-chartermeester, leeskamer voor

het publiek enz. Die bestemming nu kwam mij niet wenschelijk voor. Naar mijn inzien toch was het in het belang der archieven noodzakelijk de bovenlokalen geheel en uitsluitend tot berging van archieven te blijven gebruiken, omdat daarin minder gevaar voor vochtigheid was dan in de benedenlokalen, terwijl deze weder, als in de onmiddellijke nabijheid van den ingang van het gebouw, beter geschikt waren voor vertrekken voor het personeel, en daartoe als het ware aangewezen waren. Voor een gedeelte zouden zij toch nog tot bewaring van archieven kunnen dienen, ofschoon hunne hoofdbestemming eene andere zou zijn De benedenlokalen aan beide zijden van den ingang zouden daartoe kunnen worden gebruikt; doch ik meende de voorkeur te moeten geven aan die van de rechterzijde, omdat het vooruitzicht bestond dat deze lokalen op het einde van 1892 zouden kunnen gereed zijn, terwijl de lokalen aan de linkerzijde eerst later zouden worden in orde gebracht.

Daarbij gaf ik, als algemeene opmerking, te kennen, dat noodwendig in al de lokalen zooveel licht en lucht moest worden aangebracht als maar mogelijk was. Voorts heb ik verzocht bij de uitvoering van het werk voor te schrijven, dat eerst de nieuwe lokaliteit in orde moest worden gemaakt, vóór dat de aannemer begon met eenige verbouwing aan de reeds tot bewaring van archieven dienende lokalen. Dan toch kon de nieuwe lokaliteit reeds dadelijk dienen tot bergplaats van de archiefstukken, die bij de verbouwing der oude lokalen, als hinderlijk bij de uitvoering van het werk, tijdelijk vandaar verwijderd moesten worden.

De aanbesteding van het werk had plaats in het begin van December en met de uitvoering werd nog in die maand een aanvang gemaakt.

Vóór de aanbesteding heb ik mij nog verplicht gezien eenige bedenkingen omtrent onderdeelen van het bestek aan Uwe Excellentie kenbaar te maken, voornamelijk hierin bestaande, dat bij het bestek, naar mijn inzien, niet voldoende was gezorgd voor het aanbrengen van licht en lucht in de archieflokalen.

Bij de uitvoering van het werk is tot mijn leedwezen niet de door mij aanbevolen volgorde kunnen worden in acht genomen. Daar toch de woning van den concierge van Meerendonk in December nog niet ontruimd kon worden, heeft men niet in de eerste plaats de nieuwe lokaliteit in orde kunnen maken, maar is men begonnen met de verbouwing van de geheel met archieven opgevulde benedenlokalen, waardoor het noodig was onmiddellijk een gedeelte van de aldaar geborgen archieven te verplaatsen. Ik heb die laten overbrengen naar het eerste benedenvertrek aan de linkerzijde van den ingang, dat wel is waar sedert 1889 in een ontredderden toestand verkeert, daar de vloer weggebroken en het muurwerk geheel onbepleisterd is, doch waar de archieven droog en veilig staan.

De verplaatste archieven zijn zooveel mogelijk in orde gerangschikt, doch het is te voorzien, dat de verdere uitvoering van het werk nog meer tijdelijke verplaatsing van archiefstukken zal noodig maken, waarbij ik vrees dat niet altijd eene goede rangschikking behouden zal blijven. Ook veroorzaakt het afbreken van metselwerk en het afbikken der muren, wat in enkele lokalen moet geschieden, veel kalkstof, waartegen de archieven niet voldoende kunnen worden beveiligd.

II. *Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.*

De door het gemeentebestuur van Middelburg aangelegde duinwaterleiding is in 1891 tot stand gekomen en zal in den loop van 1892 in werking worden gebracht.

Wat ik in mijn vorig verslag heb aangegeven zal nu moeten verwezenlijkt worden, nl. het maken van eene aansluiting aan de hoofdbuizen der waterleiding en het aanbrengen van buizen en wat daarbij behoort binnen het archiefgebouw.

De bestaande reddings- en brandbluschmiddelen zijn in goeden staat.

III. *Toestand der archiefverzamelingen.*

Wegens het nog voortdurend gemis aan voldoende ruimte kon een gedeelte der archieven niet naar behooren worden geborgen. Het archief uit den Franschen tijd moest nog op den zolder blijven liggen, waarheen het in 1889 tijdelijk is geborgen. Het is bedekt met tapijten en groote papieren en heeft tot nog toe geene schade geleden, maar het nazien der stukken is thans zeer moeilijk.

Van een deel der archieven laat de uitwendige toestand te wenschen over.

Dat geldt in de eerste plaats enkele op houten ramen opgespannen kaarten; verder bijna al de in leder ingebonden registers, waarvan de banden, op enkele uitzonderingen na, los en gehavend zijn, en dan de belangrijke rekeningen van de rentmeesters der domeinen van de 14de, de 15de en de 16de eeuw, die niet ingebonden zijn, doch bij katernen ingenaaid en zonder omslag.

Als de nieuw in te richten lokalen in orde zijn stel ik mij voor, met kracht, in die gebreken te laten voorzien. Alsdan dient ook te worden gezorgd voor eene betere bewaring der kaarten. Deze hebben tot dusver opgerold gelegen in eene kast, die alleen van een schuifgordijn was voorzien Zij behooren mijns inziens te worden uitgerold en bewaard in portefeuilles en dan opgeborgen in kasten. Het nazien zal daardoor aanmerkelijk worden verbeterd en het behoud der kaarten beter verzekerd dan in hun tegenwoordigen toestand.

De toestand van eenige charters vereischte ook voorziening. Van sommigen begon de beschreven oppervlakte los te laten en als het ware af te schilferen. Anderen, vroeger opgevouwen, waren op de vouwen doorgesleten of gescheurd. Deze zijn nu zorgvuldig hersteld, meestal door ze met dunne stijfsel op calqueerpapier te plakken, hetgeen door een bekwaam binder in mijne tegenwoordigheid is gedaan.

De kleinere charters zijn nu uitgevouwen en op bordpapier bevestigd met een kleine vertinde of koperen lias, of met een dunne draad, waardoor zij tegen beschadiging zijn beveiligd en de zegels ook beter ongeschonden kunnen blijven.

Bij het onderzoeken der oudste Relatieven tot de Notulen der Staten en die der Gecommitteerde raden bleken vele stukken in deerniswaardigen toestand te zijn. Vroeger blijkbaar geheel doortrokken met vocht, schijnen zij later door schimmel te zijn aangetast en op verschillende plaatsen door insekten doorboord. Tot behoud der stukken was eene dadelijke voorziening noodig. Een groot aantal heb ik laten beplakken met hennep- of calqueerpapier, sommigen zelfs aan beide zijden.

Ik kan hier nog vermelden dat 600 portefeuilles met Relatieven met nieuwe etiquettes zijn beplakt.

IV. *Werkzaamheden aan en voortgang der inventarisatie van het archief.*

Behalve aan de werkzaamheden in het vorige onderdeel vermeld en in onderdeel VIII nog te vermelden, is veel tijd besteed aan de voortzetting van de in 1890 aangevangen ordening der Relatieven tot de Notulen der Staten en die der Gecommitteerde Raden.

Ofschoon ik ben begonnen met de oudste jaren, heb ik aanleiding gehad ook nog een gedeelte van het einde der 17de eeuw onder handen te nemen, ten gevolge van gedane aanvragen om inlichtingen van elders, die alleen waren te beantwoorden door een onderzoek der relatieven, dat telkens met eene ordening gepaard ging. Als de ordening is afgeloopen zal tot eene beschrijving worden overgegaan.

Ik kan verder nog mededeelen, dat door de welwillende hulp van den heer H. A. M. van Visvliet van een aantal zegels van het archief afgietsels in gips gemaakt zijn, die uitnemend zijn gelukt, waarmede de grond is gelegd voor eene verzameling, die in de toekomst niet zonder gewicht zal zijn.

Door die verschillende werkzaamheden kon aan de voortzetting der inventarisatie slechts weinig worden gedaan.

V. *In druk uitgegeven bescheiden behoorende tot het archief.*

Het is mij niet bekend dat in 1891 eenige tot het archief behoorende bescheiden in het licht zijn uitgegeven.

VI. *Aanwinsten door geschenk, aankoop, ruil of in bruikleen verkregen, en verliezen.*

Van mevrouw de weduwe mr. C. P. Lenshoek, geboren Soutendam, te Wolfaartsdijk, werden de volgende stukken ten geschenke ontvangen:

1°. een pakket met verschillende memoriën en brieven betreffende de ambachtsheerlijkheid Wolfaartsdijk en bepaaldelijk het in de vorige eeuw bedijkte Schor Goenje, met de daarbij gelegen gronden, zijnde naar ik meen de schrifturen, waarvan de heer J. van der Baan gebruik gemaakt heeft voor zijn werk: „Wolfaartsdijk geschetst als eiland en ambachtsheerlijkheid".

2°. Een handschrift van de 18de eeuw, getiteld: „Codex Curialis Zelando-Hollandicus of Hollands Hof-woordenboek, vervattende alles hetgeene aennemelijk voorkomt in de Memorialen van den Hoove van Holland, Zeeland en Vriesland van 1428 tot 1581".

3°. Verschillende stukken betreffende Zeeland, zijnde meestal Extract-resolutiën van de Staten van Zeeland en van de Staten-Generaal, van 1614, 1628 en 1629, 1680, 1707 en 1785.

4°. een pakket testamenten, opgemaakt ten overstaan van het plaatselijk bestuur van Westkerke en Sabbinge, van 1680 tot 1719, behoorende tot het oud rechterlijk archief van Wolfaartsdijk.

Aangekocht werden de voor de zegelkunde zoo merkwaardige werken van G. Demay., Inventaires des sceaux de la Flandre, de l'Artois et de la Picardie, en het niet minder belangrijke werk: Collection de Sceaux par Drouet D'Arcq, die ik voor veel verminderden prijs heb kunnen verkrijgen. De naar aanleiding daarvan in de Revue des Deux-Mondes van 1874 geplaatste monographie van Alfred Maury: „Une nouvelle science auxiliaire de l'histoire. La sigillographie ou science des sceaux", heb ik aan het archief ten geschenke gegeven.

Voorts werden ten geschenke ontvangen eenige verslagen, zoo van Rijks- als van bijzondere inrichtingen van wetenschap en kunst. Bijzondere vermelding verdienen: 1°. Coutumes des pays et comté de Flandre, Quartier de Bruges. Coutumes des petites villes. Tome I. par L. Gilliodts—van Severen, van de commissie voor de

uitgave dier stukken ontvangen, en 2°. Inventaris van het oud-archief der Nijmeegsche broederschappen door mr. J. G. Ch. Joosting, van het gemeentebestuur van Nijmegen ontvangen.
Verliezen werden niet geleden.

VII. *Pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden, voor het hoofdarchief in de provincie van gewicht en berustende in andere binnen- of buitenlandsche archieven.*

Van den heer Algemeenen Rijksarchivaris te 's Gravenhage ontving ik eene lijst van bescheiden, betreffende de herovering van Nieuw-Nederland in 1672 door Cornelis Evertsen en Binckes op de Engelschen, volgens opgaaf van den heer D. van Pelt te Nieuw-York, in het bezit van den heer Benjamins aldaar en door dezen te koop aangeboden voor 500 dollars. Omdat de schepen, waarover Evertsen bevelvoerde, door de Gecommitteerde Raden van Zeeland waren uitgerust, meende de Algemeene Rijksarchivaris, dat de stukken op die onderneming betrekking hebbende, ook in het archief van Zeeland te zoeken zouden zijn, en verzocht mij hem daaromtrent in te lichten.

Enkele van de te koop aangeboden stukken waren in het archief aanwezig, maar de meest belangrijke, namelijk de Secreete Instructiën van Cornelis Evertsen waren niet te vinden.

Wel is daar het journaal, door Cornelis Evertsen gehouden van zijne tocht met het schip „*Swaenenburg*", begonnen in de maand December 1672, waarin voorkomt een verhaal der herovering van Nieuw-Nederland in 1673.

Dit journaal is bekend geweest aan den schrijver van de *Geschiedenis van het Nederlandsche zeewezen*, jhr. mr. J. C. de Jonge, zooals blijkt uit hetgeen te lezen is op bladz. 449 en 450 van het tweede deel van dat werk (2de druk). Een van de nu in het journaal liggende brieven wordt vermeld door mr. N. C. Lambrechtsen van Ritthem, in zijne „*Korte beschrijving van de ontdekking en der verdere lotgevallen van NieuwNederland. Middelburg*, 1818, opgenomen in de *Nieuwe Verhandelingen van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen*, en ook afzonderlijk uitgegeven, waarbij die schrijver mededeelt, dat jhr. J. C. de Jonge hem met dien brief had bekend gemaakt, waaruit is op te maken, dat de heer de Jonge dien brief reeds in 1818 kende en zeer waarschijnlijk zelf in het Zeeuwsch archief had gevonden. Dat in aanmerking nemende, verdient wel de aandacht wat die schrijver in zijne Geschiedenis van het Zeewezen (II. bladz. 550, in de noot) zegt, nl. dat de Secrete instructiën van Cornelis Evertsen worden gemist, waaruit blijkt, dat die stukken reeds,

bij het door den heer de Jonge in het archief gedaan onderzoek, daaruit waren verdwenen.

Voor zooveel ik weet heeft de aankoop der stukken niet plaats gehad. De gevraagde som was ook waarlijk al te buitensporig.

Het gemeentebestuur van Middelburg werd door mij herinnerd aan hun vroeger gedaan verzoek om hunne oude rechterlijke archieven in bewaring te mogen hebben, waarop de beschikking in 1879 was aangehouden. Ik heb hun in overweging gegeven die zaak opnieuw op te vatten, waaraan door hen gevolg is gegeven.

Van de besturen der gemeenten Nieuw- en St. Joosland, Oud-Vossemeer, St. Annaland en Poortvliet heb ik eenige stukken ontvangen, behoorende tot de reeds vroeger naar hier overgebrachte oude rechterlijke archieven dier gemeenten.

Eindelijk kan ik mededeelen, dat ik in December, door bemiddeling van den heer Commissaris der Koningin, van het gemeentebestuur van Biervliet heb ontvangen twee kisten met oude archieven dier gemeente, waarvan het onderzoek eerst in 1892 is aangevangen, zoodat hetgeen daaromtrent is mede te deelen tot een volgend verslag behoort.

Ook ontving ik van den heer Commissaris der Koningin een afschrift van een door het gemeentebestuur van Biervliet aan hem gezonden lijst van de stukken, die volgens de hun door den archivaris van Brugge gedane opgaaf berusten in de hem bekende buitenlandsche archieven.

Ik acht het van belang daarvan hier mededeeling te doen. Het zijn:

1°. *Stukken, afgedrukt in de „Coutumes des pays et omté de Flandre:*

A°. 1183. Voorrechten verleend aan de burgers van Biervliet.
5 Febr 1194. Keur voor de inwoners van het gehucht ten Hamer.
18 Maart 1225. Charter voor de wetsvernieuwingen van Biervliet.
Jan. 1294 Isabelle van de Woestyne ziet af van den „utdic" van Biervliet.
1299. Rekening van den baljuw van Biervliet.
11 November 1352. Keur voor de stad Biervliet.
30 Maart 1496. Competencie in zake van confiscatie
21—27 Oct. 1600. Vereeniging van Biervliet met Axel en Neuzen.
3 Oct. 1625. Competentie der drie wetten vereenigd.

2°. *Rijksarchief te Brussel:*

Rekeningen der stad Biervliet sedert 1405.
Bundel van stukken rakende de „assisen en octroyen" van Biervliet (15de, 16de en 17de eeuw).
N°. 81. Chambre des comptes. Registre des tonlieux etc. appartenant à Sa Majesté (13de tot 17de eeuw). o. a. Biervliet.

N°. 6890. Domàines de Biervliet. Comptes rendus par Jacques à Henri Luppin et leurs successeurs, de 1378 à 1406.
N°. 6891 tot 6898. Domaines de la ville de Biervliet. Comptes de 1516 - 1578.
N°. 18232 § 18. Compte des confiscations dans la ville et bailliage de Biervliet, par Jacques Getards, de 1453 et 1454.
N°. 22522—22538. Comptes du tonlieu de Biervliet, 1410—1664.
N°. 23108, 23109. Id. 1425· et 1536.
N. 23308, 23309. Id. 1426—1580.
N°. 27812—27864. Comptes de reparations aux digues des polders. 1530—1581.

3°. *Staatsarchief te Gend*

30 Maart 1294. Octrooi aan de Lombarden Palli, zich te Biervliet te vestigen (n°. 702).
Sept. 1308. Stichting der capelrie van Elizabeth Boekels in de kerk van O. L. V. te Biervliet (n. 1189).
1311. Klacht van Biervliet en andere zeesteden over de invallen en muiterijen der Engelschen (n°. 1235).

4°. *Departementaal archief te Rijssel.*

(Invent. Sommaire. F. 2. col. 2. pag. 23). Octrooi dat de Schepenen van Bouchaute toezicht zullen hebben over de sluis van Biervliet.
(Ibid. F. 2. col 2. pag. 172.) Hertog Philips de Goede bevestigt de keuren van Biervliet.
(Ibid. F. 2. col. 2. pag. 216.) Keizer Karel bevestigt dezelfde keuren.

VIII. *Gebruik van het archief gemaakt door- en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.*

Het bezoek op het archief was niet druk. In den regel konden de inlichtingen, die begeerd werden, dadelijk worden verstrekt. Sommige bezoekers kwamen bij herhaling. De heer Hoofdingenieur van den provincialen waterstaat in Zeeland heeft verschillende kaarten en overloopers van Zeeuwsch-Vlaanderen geraadpleegd ten behoeve van de internationale commissie, benoemd tot herziening der overeenkomst tusschen België en Nederland gesloten, betreffende de afwatering van Vlaanderen, en tot voorbereiding van eene regeling van het beheer der zoogenaamde gemengde polders. In het voorjaar heeft de heer O. J. A. Schwarz, kapitein bij de infanterie te Delft, gedurende een paar weken het archief bijna dagelijks bezocht, voor het doen van een onderzoek omtrent de bezetting van Walcheren door de Engelschen in 1809. Hij heeft zijn onderzoek niet ten einde gebracht en dacht het nader te hervatten.

Omtrent de door mij, in den loop van het jaar, aan particulieren en autoriteiten gegeven schriftelijke inlichtingen, is het volgende te vermelden.

Om te voldoen aan de op het einde van 1890 ingekomen aanvraag van den heer baron Kervijn de Lettenhove, om opgaaf van de in het archief aanwezige brieven van 1579 tot 1585 uit Engeland geschreven naar Zeeland, en uit Zeeland naar Engeland, was een onderzoek noodig van de Relatieven tot de Notulen der Staten van Zeeland en die der Gecommitteerde Raden, waarbij de ingekomen brieven zijn bewaard en van de „Akte-boeken" der Gecommitteerde Raden, waarin de uitgegane stukken zijn geregistreerd.

Het is mij daarbij gebleken, dat van de oorspronkelijk ingekomen brieven een groot aantal wordt gemist. In meer dan een van de in de Akte-boeken overgeschreven brieven van de Gecommitteerde Raden aan den Agent in Engeland, Joachim Ortel, worden verschillende van dien Agent ontvangen brieven, met aanhaling der dagteekening, beantwoord, waarvan geen enkele meer in het archief is te vinden. In het geheel zijn over de opgegeven jaren (1579—1585) slechts negen stuks uit Engeland ontvangen brieven aanwezig, terwijl uit de aanhalingen in de verzonden brieven blijkt, dat er werkelijk een veel grooter aantal was ingekomen.

De in de Akte-boeken overgeschreven verzonden brieven zijn meerendeels gericht aan den Agent Ortel, enkelen aan den Raad Valcke, aan Sir Davison en aan den graaf van Leicester.

Omtrent de bloedverwanten van Maria van Reigersberg, huisvrouw van Hugo Grotius, heb ik op verzoek van den hoogleeraar dr. H. C. Rogge te Amsterdam een onderzoek ingesteld, zoowel in het archief onder mijne bewaring, als in de gemeente-archieven van Middelburg en Veere. Vooral in het laatste archief, dat ik voor dit onderzoek een paar malen heb bezocht, vond ik veel gegevens, zooals wel te begrijpen is, daar de kronijkschrijver Reigersberg, grootvader van Maria, en zijne naaste bloedverwanten, in Veere hebben gewoond.

Bij mijn onderzoek is mij gebleken, dat hoezeer reeds veel over Veere is medegedeeld in het op het laatst der vorige eeuw verschenen werk: „Eenige Zeeuwsche oudheden uit echte stukken opgeheldert en in het licht gebragt door Jacobus Ermerins", toch nog verschillende merkwaardige bijzonderheden op geschied- en rechtskundig gebied zijn te vinden, zoowel in het archief der gemeente als in het oud rechterlijk archief.

Het bestuur van den Willem-Hendrikspolder en Klein-Kieldrecht vroeg mij naar den oorsprong van een aan dat waterschap toekomenden cijns, gevestigd op den molen van Zandberg, gemeente Graauw. Meenende dat het oud rechterlijk archief van Hulsterambacht daaromtrent licht zou geven, verzocht het mij naar dien

oorsprong onderzoek te doen. Ik heb dat vrij omvangrijk archief daartoe onderzocht, en wel is waar niet de oorspronkelijke uitgifte gevonden, maar wel een afdoend bewijs, dat de cijns van burgerrechterlijken aard was en niet een cijns voor windrecht.

De Ambachtsheer van Haamstede, de heer Th. van der Lek de Clercq, wenschte te worden ingelicht omtrent zijn recht op de jacht in den Westeren-Ban van de Duinen van Schouwen, onder de gemeente Haamstede, die tot dusver door hem en zijne voorgangers was uitgeoefend, doch waarop, voor het eerst in 1891, inbreuk was gemaakt door een eigenaar van eene hoeve in den Westeren Ban, die het jachtrecht van den heer van Haamstede op die hoeve ontkende.

Bij onderzoek van het archief heb ik bevonden, dat bij Resolutie van de Staten van Zeeland van den 10 April 1620 was bepaald, dat de geheele Westeren-Ban voortaan zou zijn een gevolg van de heerlijkheid Haamstede, en dat door den inhoud dier Resolutie, in verband met twee daaraan voorafgegane uitvoerige adviezen van de Rekenkamer duidelijk was bewezen, dat krachtens die Resolutie aan den Ambachtsheer van Haamstede, als zoodanig, en zijne opvolgers, in den geheelen Westeren-Ban toekwamen dezelfde rechten van ambacht en ambachtsgevolg (waaronder ontegenzeggelijk ook het jachtrecht behoort) als hij bezat in het gebied der eigenlijk gezegde heerlijkheid Haamstede.

Uit hetgeen verder omtrent den Westeren-Ban en de heerlijkheid Haamstede is vermeld in de Steenrollen van Zeeland Beoosten-Schelde en in de geregistreerde verlei-brieven van Haamstede, wordt voldingend bewezen, dat de heer van Haamstede de hem bij Resolutie van den 10den April 1620 toegekende rechten voortdurend tot 1798 heeft behouden.

De vraag, of de Ambachtsheer tot de uitoefening van het jachtrecht bevoegd of gerechtigd was, overeenkomstig de bepalingen der besluiten van den 21 September 1814 (*Stbl* n°. 101) en den 8 Februari 1815, lag buiten den kring van mijn onderzoek, zoodat ik daaromtrent geen uitspraak kon doen.

De officier van justitie bij de arrondissements-rechtbank te Zierikzee deelde mij in het begin van December mede, dat op eenige slikken en banken gelegen voor Bommenede, welke steeds waren beschouwd te behooren tot de Ambachtsheerlijkheid Bommenede, althans in de laatste veertien jaren door de Ambachtsheeren waren verpacht, toen niet lang geleden door het Domein de visscherij voor het publiek was opengesteld en dat de Ambachtsheeren zich over die handeling van het Domein bij hen hadden beklaagd. Hij verzocht mij te willen berichten, of in het archief van Zeeland ook bewijsstukken aanwezig waren, welke de juistheid van de bewering der Ambachtsheeren zouden kunnen staven, dat zij, en niet het Domein recht op die slikken hadden.

Het was mij bekend, dat in 1877 door den toenmaligen provincialen archivaris van Zeeland, nu wijlen den heer J. P. van Visvliet, over die zaak een opzettelijk onderzoek was ingesteld, waarvan de uitkomst was vervat in een brief aan den heer Directeur der registratie en domeinen te Middelburg, waarbij hij gemotiveerd berichtte, dat de slikken en banken ongetwijfeld in eigendom toekwamen aan de ambachtsheeren van Bommenede. Ik heb mij daarom bepaald bij de mededeeling van den inhoud van dien brief aan den heer officier.

Nog stelde de waarnemende Rijksadvokaat, mr. W. A. van Hoek, in mijne handen een brief van Z. Exc. den Minister van Financiën, waarbij werd gevraagd of in het archief ook bewijzen waren te vinden voor een aan de gemeente Brouwershaven, volgens de beweringen van burgemeester en wethouders, toekomend recht op het water, tusschen den vasten wal en de plaat Dwars-in-den-weg, bij de gemeente Brouwershaven.

Deze vraag, bij het einde van het jaar ingekomen, is eerst in 1892 door mij behandeld.

Verschillende genealogische inlichtingen werden nog schriftelijk gevraagd, en zooveel mogelijk gegeven.

Eene vraag van den Algemeenen Rijksarchivaris te 's Gravenhage omtrent den oudst bekenden grafelijken rentmeester in Zeeland Pieter van Dordrecht, met name vermeld in een Zierikzeesch door Melis Stoke onderteekend en geschreven charter van 1305, gaf mij aanleiding tot een onderzoek, waarbij zoo goed als zeker bleek, dat hij dezelfde is, die als Kanunnik der kerken van St. Pieter te Utrecht en te Middelburg voorkomt in drie oorkonden, berustende in het oud archief van Zeeland, zijnde een daarvan zijn testament, gedagteekend den 31 October 1327, dat wel verdient nader afzonderlijk te worden behandeld.

IX. *Uitkomst der bemoeiingen met gemeente-, veen-, waterschaps- en andere archieven.*

Behalve hetgeen reeds in dit verslag vermeld is, had ik geene aanleiding tot eenige bemoeiingen met de hier bedoelde archieven.

X. *Maatregelen in het belang van het archief te nemen.*

In het belang van het archief meen ik Uwe Excellentie in overweging te moeten geven mij bijstand te verleenen door de aanstelling van een, zij het dan ook maar tijdelijken, ambtenaar.

Als de archieflokalen op het einde van dit jaar in orde zullen zijn gebracht, en de ordening der archieven eerst goed kan plaats

hebben, zullen de werkzaamheden zeer vermeerderen. Nu reeds is er groote behoefte aan een persoon, die op de dagen en uren, waarop het archief is geopend, behulpzaam kan zijn bij de gewone bezigheden van materieelen aard.

Middelburg, Mei 1892.

De Archivaris in Zeeland,

J. P. N. Ermerins.

Het oud provinciaal archief in Utrecht.

Ik heb de eer Uwe Excellentie hierbij verslag te geven van hetgeen mij met betrekking tot elk der door Uwe Excellentie vroeger opgegevene punten meldenswaardigs is voorgekomen in de geschiedenis van het mij toevertrouwde archiefdepôt over het jaar 1891.

I. *Toestand der bewaarplaats van het archief.*

Als gewoonlijk heb ik in het begin van het jaar den hoofdopzichter eene lijst doen toekomen van de punten, waar mij de inrichting van het gebouw verbetering scheen te behoeven. Ik hoop, dat met mijne voorstellen bij de vaststelling van het bestek rekening zal zijn gehouden: enkele daarvan toch werden reeds bij de vorige tweejarige begrooting ter sprake gebracht en destijds uitgesteld, zoodat de noodzakelijkheid daarvan thans dringender is. Bepaaldelijk is dit het geval met eenige wenschen, die betrekking hebben op voorzieningen tegen de vochtigheid van het gebouw; immers de toestand laat op dit punt nog altijd te wenschen over, vooral in de lokalen van het gemeente-archief. Trouwens nadat in den zomer van 1890 een opzettelijk onderzoek door eene uit Den Haag overgekomene commissie is gedaan, heb ik niets meer van de zaak vernomen.

Overigens is bij dit onderdeel van mijn verslag weinig te vermelden. Eene groote scheur in eene der buitenmuren, waaruit tot onze verbazing groote hoopen zand in de boekenkasten nederstortten, is op mijn verzoek weder gedicht.

II. *Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.*

De reddings- en bluschmiddelen zijn tweemaal beproefd en in orde bevonden, op eenige kleinigheden na, die verholpen zijn. Bij de eerste beproeving (kort na den fellen vorst van den vorigen winter) zijn drie buizen gesprongen en is een gedeelte van de archieven daardoor doornat geworden. Dit gaf mij aanleiding, om voor

het vervolg meer omzichtigheid bij het beproeven aan te bevelen en bovendien in overweging te geven, de buizen met losse houten kastjes te bedekken, opdat, indien weder een ongeval mocht voorkomen, slechts de onmiddellijk voor de buizen geplaatste stukken bevochtigd, niet ook verder afstaande door het ver uitspuitende water overstroomd zouden worden. Doch het noodige geld om deze verbetering aan te brengen, schijnt ontbroken te hebben.

III. *Personeel.*

De werkzaamheden der aan het archief verbondene ambtenaren leveren steeds stof tot groote tevredenheid. Voor den klerk, die reeds meer dan 30 jaren aan het archief verbonden is en in de laatste jaren meermalen (doch niet dit jaar) eene gratificatie ontving, vroeg ik Uwe Excellentie nogmaals dringend om verhooging zijner bekrompene jaarwedde. Uwer Excellentie's beschikking zie ik met belangstelling te gemoet.

De heer W. G. Van den Broek wordt niet moede, om als volontair de niet zeer dankbare werkzaamheden te verrichten, die hij voor den dienst van het bureau kan uitvoeren. De overtuiging, dat hij daardoor in den gang van zaken belangrijke bespoediging aanbrengt, en het bewustzijn, dat ik hem daarvoor erkentelijk ben, moge hem eenige voldoening schenken.

IV. *Toestand van de archiefverzamelingen.*

In dien toestand kwam geene noemenswaardige verandering en zij zal niet komen, zoolang geen vaste binder aan het archief verbonden is.

Een stel van 96 gelijke houten charterkistjes met deksels, afkomstig uit professor Bondam's verzamelingen en grootendeels met de Cheltenhamsche collectie hier aangekomen, was na de beschrijving en indeeling der Cheltenhamsche charters hier zonder nut. Ik stelde Uwe Excellentie voor, deze zeer geschikte kistjes aan andere Rijksverzamelingen toe te zenden, en zij zijn daarop volgens Uwer Excellentie's wensch verdeeld tusschen de Leidsche bibliotheek en het Noord-Hollandsche archiefdepôt, terwijl ook de Rijksbouwkundige voor onderwijs er enkele ontving.

V. *Werkzaamheden en voortgang der inventarisatie en der ordening van het archief.*

Wederom werd eene nieuwe afdeeling van het archief onder

handen genomen: het oogenblik was eindelijk gekomen, dat ik mij wijden kon aan de definitieve inventarisatie van het omvangrijke en hoogst belangrijke archief van den Dom. Zooals ik in een vroeger verslag de eer had mede te deelen, was van dit archief (zooals van alle andere kapittelarchieven) ongeveer de helft der boekdeelen en bundels door mijnen ambtsvoorganger geordend en beschreven. Van de wederhelft bestonden wel zeer globale lijsten, doch het was onmogelijk daarin eenigszins den weg te vinden, daar een groot gedeelte bestond uit pakken geheel ongeordende losse papieren, die somtijds bijeenbehoorden, somtijds echter ook geheel niets met elkander hadden uit te staan, daar zij allerlei rommel bevatten, slechts met een touw samengebonden. Ik ben begonnen met deze tweede helft van het archief, die niet minder dan 42 planken besloeg, geheel te doorloopen en daaruit af te zonderen de deelen en brokken van deelen, de liassen en andere verzamelingen, die blijkbaar nog in de oude, goede orde bijeengebleven waren. In de eerste plaats verkreeg ik dusdoende een ontzagwekkenden berg met liassen acquitten van de kapittelrekeningen, die gedeeltelijk alleen uitgezocht en geordend behoefden te worden. Doch daarnaast ook verschillende hoopen van registers of deelen daarvan, met tallooze losse kapittelrekeningen en manualen, die behoorden in de vroeger door dr. Vermeulen beschrevene onvolledige seriën. Toen alles was afgezonderd en voorloopig in rubrieken gebracht, bleven er 10 planken met pakken losse papieren over, die voorloopig ter zijde gelegd werden.

Achtereenvolgens heb ik toen geordend en beschreven de hoopen met deelen, die betrekking hadden op de inrichting en op de goederen van het kapittel, en die de rekeningen en manualen en de bestanddeelen van de in het archief van den Dom gedeponeerde archieven van sommige waterschappen en van de Staten van Utrecht bevatten. Telkens wanneer eene rubriek was afgewerkt, nam ik de overeenkomstige rubriek uit de reeds door dr. Vermeulen bewerkte helft van het archief van den Dom ter hand en smolt die met de nieuwe bestanddeelen daarvan samen, na de beschrijvingen herzien te hebben. Dit laatste was geen overbodig werk, want niet alleen bleken deze (reeds voor een 40tal jaren gestelde) beschrijvingen meer dan eens onjuist, omdat de inhoud en het doel van de beschrevene stukken minder juist waren opgevat, maar ik vond bovendien onder deze stukken (vooral onder de rekeningen en manualen) nog verschillende nommers, die niet tot het archief van den Dom, maar tot dat van een der andere kapittelen behoorden en dus daarheen overgeplaatst moesten worden De geheele inventaris van dr. Vermeulen is thans zoodoende gaandeweg herzien en met de nieuwe aanwinsten samengesmolten. Het resultaat is zeer belangrijk. Terwijl de geheele inventaris van dr. Vermeulen 169 nommers bevatte,

telt de nieuwe er nu reeds 638, die wel is waar betrekkelijk veel minder omvangrijk zijn dan de vroegere, maar daarentegen niet zelden veel grooter belang hebben, omdat de jongste, gemakkelijk te beschrijven stukken blijkbaar vroeger het eerst geordend en op den inventaris gebracht zijn. Bovendien zijn ook de oude nommers dikwijls in omvang en waarde toegenomen, daar het meer dan eens gelukte, de oude seriën uit de nu verzamelde fragmenten van deelen te completeeren. De nieuwe inventaris zal eerlang nog vermeerderd kunnen worden met de beschrijving van de tallooze acquitten der rekeningen, die in den ouden inventaris geheel ontbraken en die in het afgeloopene jaar door jhr. Hora Siccama uitgezocht en in lange rijen gerangschikt zijn. Vele liassen zijn echter losgeraakt en moeten, voordat zij weder samengebonden worden, met de rekeningen vergeleken worden; als dit zeer tijdroovende werk door den heer Siccama voltooid zal zijn, zullen de seriën op den inventaris gebracht en geborgen worden.

Voor mij blijft dan nog over de bewerking van de laatste rubriek: eene groote hoop registers met afschriften van stukken betreffende middeleeuwsche processen van het kapittel. Daarna zullen de 10 planken met voorloopig ter zijde gelegde pakken losse papieren nogmaals doorloopen worden met het doel, om daaruit af te zonderen alle pakken, die blijkbaar op dezelfde zaak betrekking hebben en dus zonder groote moeielijkheden gerangschikt kunnen worden. De massa zal daardoor nog belangrijk gereduceerd worden. De rest, die in hoofdzaak bestaan zal uit hoopen rommel, uit kisten en kasten bijeengebracht, en uit overblijfselen van bundels, die gedurende de ergerlijke verwaarloozing van het archief in het eerste kwartaal dezer eeuw zijn losgeraakt en uit elkander gevallen, zal voorloopig niet definitief geordend worden. Het uitzoeken en inventariseeren dezer meestal niet zeer belangrijke papieren zal zeer veel tijd kosten. terwijl zij daarna bij andere nommers ingedeeld of onder (zeker zeer talrijke) nieuwe nommers beschreven zullen moeten worden. Dit laatste tijdroovende werk is echter geenszins dringend en het schijnt dus gewenscht, vooraf de beide nog in troosteloozen toestand verkeerende kapittelarchieven van Oudmunster en St Jan (1) te behandelen opdezelfde wijze, als nu met het archief van den Dom geschied is, om daarna tot dit laatste terug te keeren en den inventaris af te sluiten. Deze laatste arbeid kan dan verricht worden zonder eenige onrust over het lot der andere archieven, omdat dan eventueel noodige nasporingen voor autoriteiten of publiek daarin gemakkelijk

---

(1) Het archief van het kapittel van St. Pieter is door mij reeds definitief beschreven; de inventaris van dat van St. Marie werd door mr. Van Hasselt reeds vroeger belangrijk verbeterd en daarna door mij op nieuw geordend, zoodat hij voor het gebruik voldoende is.

kunnen gedaan worden en dus de toestand van het archief voorloopig bevredigend heeten mag. De aangeduide werkzaamheden aan het archief van den Dom zullen nog in 1892 afloopen.

De regeling en beschrijving der rechterlijke archieven door mr. Fruin is dit jaar zeer belangrijk gevorderd. Het omvangrijke archief van het Hof van Utrecht lag aan de beurt. Dit archief was overgenomen op een ouden inventaris uit de 18de eeuw, die later eenigszins herzien en bijgewerkt was. Doch het was reeds spoedig gebleken, dat deze lijst onbruikbaar was en de ordening geheel moest veranderd worden. Tal van ngmmers waren verkeerd beschreven, meer dan eens het bij elkaar behoorende over verschillende nommers verspreid. Mr. Fruin heeft dus het geheele archief op nieuw geïnventariseerd: het werk is veel spoediger gevorderd dan ik verwacht had, daar het archief grootendeels bleek te bestaan uit lange seriën deelen en liassen. Alleen verscheidene pakken met losse papieren, die bij het overnemen van het archief eenige oude manden en koffers gevuld hadden, kostten veel tijd, doch het resultaat was dan ook bevredigend, omdat tusschen de tallooze processtukken, die de meerderheid uitmaakten, toch ook vele losse stukken gevonden werden, die blijkbaar afkomstig waren uit losgeraakte paketten en die derhalve dienen konden tot aanvulling van vroeger gevormde seriën.

Reeds in den nazomer was dit geheele werk afgeloopen; alleen bleef toen over een zeer groot aantal pakken met processtukken en boedelpapieren, die nog geheel ongeregeld waren. Hetzelfde was het geval in de archieven der vijf kleine steden. Ik heb na rijp beraad er van afgezien, om deze stukken voor den inventaris te doen beschrijven. Het scheen niet zonder bedenking, den toch reeds lijvigen inventaris der rechterlijke archieven te belasten met deze duizenden nommers, die toch — het is in den inventaris van het Utrechtsche schepenarchief gebleken — bijna zonder uitzondering weinig belang hebben. Zóó weinig, dat zelfs de stuksgewijze beschrijving der stukken in handschrift, ja de ordening daarvan in bijzonderheden mij niet nuttig schijnt, zoolang zooveel belangrijker werk ons wacht. Ik zal er mij dan ook toe bepalen, de processtukken (voor zoover ze in bundeltjes bijeengebleven zijn) chronologisch te doen rangschikken en de pakken papieren betreffende belangrijke boedels te doen bijeenzoeken, samenbinden en van opschriften voorzien. Zoo zal de verzameling dan toch in hoofdzaak bij voorkomende aanvragen bruikbaar zijn. Deze arbeid zal in het begin van het volgende jaar ter hand genomen worden, en daarmede zal de regeling van de rechterlijke archieven *geheel* zijn afgeloopen.

Daar (zooals ik zeide) de beschrijving dezer stukken niet in den inventaris opgenomen zal worden, behoeft de publicatie daarvan

niet op de rangschikking dezer papieren te wachten. Zoodra het archief van het Hof was afgewerkt, noodigde ik dan ook mr. Fruin uit, eerst een ander werk te verrichten, dat zeer waarschijnlijk nog bijdragen voor den inventaris der rechterlijke archieven zou aan den dag brengen. Het was mij bekend, dat zich in het oud provinciaal archief door schenking en aankoop nog vele nommers bevonden, die in het archief van het Hof behoorden of naar stukken van dit archief afgeschreven waren. Het scheen gewenscht deze alsnu over te plaatsen naar de afdeeling rechterlijke archieven, waar zij beter op hunne plaatsen zouden zijn. Ik droeg daarom mr. Fruin op, de inventarissen van het provinciaal archief met dit doel nauwkeurig te doorloopen. Het resultaat was verrassend, daar bij het onderzoek behalve de gezochte nog vele andere stukken te voorschijn kwamen, waarop aanvankelijk niet gelet was, doch die in het provinciaal archief blijkbaar niet te huis behoorden. Deze stukken behoorden in hoofdzaak tot drie categoriën, die ik hier achtereenvolgens bespreken zal.

I. Het Koninklijk besluit van 8 Maart 1879, dat de overbrenging der oude rechterlijke archieven van de hoven en rechtbanken naar de rijksarchief-depôts beval, was zonder tegenspraak in de gegevene omstandigheden een uiterst nuttige maatregel, waardoor zeer belangrijke archieven van een langzamen ondergang gered werden. Maar met dat al past die maatregel niet volkomen in eene goede organisatie van het archiefwezen; en wil men het uit een systematisch oogpunt gebrekkige van het genomene besluit om het praktisch nut daarvan over het hoofd zien, dan toch blijft het te betreuren, dat dit besluit door zijne onvolledigheid zeer inconsequent is.

Alleen de overbrenging van de oude archieven der hoven, die in hun geheel naar de rijksarchief-depôts verhuisden, verdient zonder voorbehoud toegejuicht te worden. Want al moet men zich verheugen, dat de in 1811 van de archieven van steden en dorpen afgescheurde rechterlijke stukken thans beter en veiliger geborgen zijn dan voorheen, het feit van die afscheuring zelve heeft zijne bedenkelijke zijde. Ware de maatregel nog te nemen, waarschijnlijk zou eene andere oplossing van het vraagstuk overwogen worden: immers de tegenwoordige regeling van ons archiefwezen gaat uit van het denkbeeld, dat elk archief op zich zelf een onschendbaar geheel is. Maar nu het rijk eenmaal in het bezit was gekomen van de schepenarchieven, kon het niet wenschen ze bloot te stellen aan de hachelijke kansen, die eene teruggave van deze rijkseigendommen aan de meestal vrij onverschillige plaatselijke besturen zou geboden hebben. En dit eenmaal vaststaande, schijnt het onberispelijk gedacht, om de in 1811 in de praktijk overal gebrekkig

uitgevoerde regeling te verbeteren door het beter trekken der grenslijnen: eene gedachte, die aanleiding gaf tot het Koninklijk besluit van 9 October 1883. Doch waarom werd, nu eenmaal de vereeniging van alle rechterlijke archieven in het rijksarchief-depôt door de omstandigheden geboden scheen, deze maatregel beperkt tot de stukken, die in de gemeente-archieven berusten? Waarom liet men andere colleges in het bezit van de archieven, die aan hunne vroegere rechterlijke bevoegdheden herinnerden? Reeds voor een paar jaren vestigde ik Uwer Excellentie's aandacht op twee lacunes van het Koninklijk besluit: het gemis van bepalingen over de leenregisters en de notariëele protocollen. Thans bleek het, dat ik alleen de twee meest in het oog vallende lacunes vermeld had en dat de geheele zaak iets ruimer opgevat moest worden.

In de eerste plaats moeten bij eene regeling van de rechterlijke archieven nog in aanmerking komen de archieven van twee colleges, wier rechtspraak zich geheel aansloot bij die van het Hof: het landrecht van den bisschop en de kamer van revisie.

1. Het landrecht, dat nagenoeg dezelfde bevoegdheden had als het Hof en dan ook bij de oprichting daarvan allengs verviel, heeft ons zijne sententieboeken nagelaten, die in het bisschoppelijk archief berusten.

2. De revisiekamer was geen vast collegie, zooals de Hooge Raad in Holland, doch bestond uit eenige voor elk speciaal geval door het provinciaal bestuur aangewezene reviseurs; hunne sententieboeken berusten dan ook in het provinciaal archief.

II. Meer aandacht verdienen echter eenige colleges van geheel anderen aard. De middeleeuwen hebben tallooze lichamen met speciale rechterlijke bevoegdheden gekend, en de meeste van dezen hebben hun leven tot aan de revolutie der vorige eeuw gerekt. Deze lichamen danken hun bestaan hetzij aan den bijzonderen staat der terechtstaande personen, hetzij aan den ongewonen rechtstoestand der in geschil zijnde goederen, hetzij eindelijk aan het speciale karakter der gepleegde misdrijven. 1°. Als voorbeelden der eerste categorie noem ik de geestelijken, de adellijken, de militairen en de studenten. 2°. De tweede categorie omvat de leenroerige, hofhoorige, tinsplichtige, claustrale en andere dergelijke goederen, met de markegoederen. 3°. In de derde categorie eindelijk vinden wij dijkzaken, jachtdelicten, belastingquaestiën enz. Over de rechterlijke archieven van alle de hier aangeduide colleges is niets bepaald, en toch zijn die archieven verre van onbelangrijk.

1°. *a.* De geestelijke rechtbanken, de officialaten, hebben ons weinig of niets nagelaten. De omstandigheid, dat dit niet alleen het geval is met de voor mijn doel in aanmerking komende officialaten van den bisschop, den Domproost en den proost van Oud-

munster, maar ook (voor zoover mij bekend is) met alle andere in binnen- en buitenland, heeft mij wel eens doen twijfelen, of de officialen ooit een archief van eenigen omvang gehad hebben. De rekeningen over de opbrengst van hunne ambtelijke werkzaamheden, waarvan er eenige bewaard zijn, komen hier natuurlijk niet in aanmerking: zij behoorden tot de archieven hunner committenten, den bisschop en de aartsdiakens. Maar de rollen hunner terechtzittingen, hunne vonnissen, de registers van de tallooze voor hen gepasseerde akten, waar kunnen dezen gebleven zijn? Het merkwaardige feit doet zich hier voor, dat, terwijl de archieven der officialaten verloren zijn, verscheidene der genoemde stukken nog bestaan; wij vinden ze in de particuliere registers van de notarissen voor de hoven der officialen, die, daar zij meestal tegelijk ook als secretarissen in de kanselarijen van steden en kapittelen fungeerden, daarin dikwijls een deel hunner private archieven hebben neergelegd, hetzij uit slordigheid hetzij omdat de akten, door hen in verschillende qualiteiten gepasseerd, niet altijd in verschillende deelen vervat waren. Het bestaan dezer zeer uitvoerige registers maakt het m. i. onwaarschijnlijk, dat daarnevens andere officiëele registers bestaan zouden hebben, gehouden door een vasten notaris (of secretaris) op bevel van den officiaal zelven. Voor de akten der vrijwillige jurisdictie mag deze waarschijnlijkheid nagenoeg aan zekerheid gelijkgesteld worden; trouwens de notarissen passeerden deze akten zelven, vrij wel op de manier hunner thans levende opvolgers en de officiaal hechtte slechts somtijds zijn zegel daaraan om er meerdere rechtskracht aan bij te zetten; het lag dus meer op den weg van den notaris dan op dien van den officiaal, om van deze akten de minuten in kladregisters te bewaren. Eenigszins anders is het gesteld met de rollen en sententieboeken. Eigenlijke sententieboeken, door notarissen gehouden, heb ik nog niet aangetroffen; doch wel vond ik korte aanteekeningen over den inhoud van sommige vonnissen in de door hen gehoudene rollen der terechtzittingen. En die rollen zelven zijn zoo schaarsch, dat ik er nog geen twee van hetzelfde officialaat en uit denzelfden tijd heb aangetroffen, zoodat het niet met zekerheid blijkt, of het gewone, volledige rollen zijn, dan wel registers, waarin een notaris aanteekende hetgene op elke terechtzitting voorviel *met betrekking tot de zaken, waarin hij als advocaat of procureur optrad.* Is het laatste het geval, dan zou daarnevens de officiaal door eenen secretaris een generale rol hebben kunnen doen houden en tevens een register van den inhoud der uitgesprokene sententiën (denkelijk verkort, daar het uitwerken der met tal van insertiën volgens vaste formulieren gestelde sententiën gewis weder door den officiaal aan een notaris werd opgedragen). In dit geval blijft het echter een zeer bevreemdend feit, dat al deze registers

verloren zijn gegaan; immers zij moeten dan vermoedelijk zeer omvangrijk geweest zijn, daar vooral het hof van den officiaal van den bisschop eene bijzonder uitgebreide praktijk had. Maar hoe dit zij, mijn depôt bezit de stukken niet en ik kan dus niet anders doen dan op zijn hoogst de geringe overblijfselen opteekenen, die ons bewaard zijn in de private registers der notarissen, die ik boven vermeldde.

Levert dus de geestelijke rechtspraak ons direct weinig of niets, indirect heeft zij ons een archief nagelaten, dat omvangrijker is dan eenig ander: de verzameling protocollen der latere notarissen. Dat deze stukken niet in het Koninklijk besluit van 8 Maart 1879 vermeld zijn, is reeds lang van verschillende zijden betreurd, en mij is nog geen argument ter oore gekomen, dat voor hunne uitsluiting van de algemeene regeling is aangevoerd. Inderdaad, zij bevatten (het kan niet genoeg herhaald worden!) *geheel gelijksoortige* stukken als de protocollen der schepenbanken, en terwijl het dus eenerzijds eene anomalie is, dat in de westelijke helft des lands, waar van ouds notarissen waren, de helft der opgemaakte akten in het rijksarchief is opgenomen, terwijl de andere helft daarbuiten voor het publiek ontoegankelijk wordt gehouden, is het anderzijds niet minder zonderling, dat de openbaarheid der akten voor de oostelijke helft des lands, waar vroeger geene notarissen waren, algemeen is, in de westelijke helft beperkt.

b De tweede categorie van personen, die ik noemde, de adellijken, hebben, voor zoover is na te gaan, geene eigene rechtbank in het Nedersticht bezeten. De analogie met het Oversticht, waar dit wèl het geval schijnt geweest te zijn, zou dit doen vermoeden, en het lag dan voor de hand, deze speciale rechtbank te zoeken in het landrecht, waar de „mannen" van den bisschop onder zijn presidium als rechters zitting hadden. Doch een onderzoek naar den werkkring en de bevoegdheden dezer rechtbank leerde, dat dit vermoeden onjuist was: reeds in het vroegst bewaarde bisschoppelijk judiciaal van het Nedersticht komen zoowel adellijken als huislieden naast elkander als gedingvoerenden voor. De judicialen behoren dus zonder twijfel *niet* in deze categorie.

c. De rechtspraak over militairen behoort in een oud provinciaal archief geene sporen achter te laten. Onder den Hoogen krijgsraad stonden alleen krijgsraden in de garnizoenen, die derhalve niet provinciaal ingedeeld waren en die bovendien ook wellicht geen archief hebben nagelaten.

d. Eene afzonderlijke rechtspraak over studenten heeft mede in deze provincie niet bestaan. Zij was in ons land niet onbekend; bepaaldelijk de hoogescholen te Leiden en Groningen waren met een forum privilegiatum begiftigd. Maar de stad Utrecht heeft het

voor hare hoogeschool nooit zoover kunnen brengen: in de Statenvergadering van 4 November 1643 nam de stad het door haar gedane daartoe strekkende voorstel (wegens de oppositie der beide andere leden) terug.

2. De tweede categorie van rechtbanken met een speciaal karakter, berustende op den bijzonderen rechtstoestand der betrokkene goederen, heeft ons veel meer archieven nagelaten.

a. Het zijn vooral leenregisters, die hier in aanmerking komen, omdat zij de lacunes in de gerechtelijke transportregisters op zeer gewenschte wijze aanvullen. Immers al is het theoretisch volkomen waar, dat de leengoederen niet uit den kring der bevoegdheden van het gewone schepengerecht verdwijnen, omdat, zoodra de leen*heer* zijn recht overdraagt, dit transport in het schepenregister moest ingeschreven worden, feitelijk komen zulke transporten niet voor, omdat het leen na de middeleeuwen voor den heer geene waarde vertegenwoordigde. En de verleeningen van het goed zelf, die, hoewel in den vorm geene eigendomsoverdrachten, toch in de praktijk daarmede volkomen gelijkstonden, staan alleen in de leenregisters geboekt. Inderdaad is dus het bezit der leenregisters voor de rijksdepôts onontbeerlijk, nu men door de overname der schepenprotocollen getracht heeft de registers van oude eigendomsoverdrachten weder voor het publiek toegankelijk te maken. Doch helaas! de registers van de particuliere leenkamers zijn door de zorgeloosheid der latere bezitters, die daarbij hoegenaamd geen belang meer hadden, meestal verloren gegaan. De verblijfplaats der nog bestaanden is dikwijls moeielijk op te sporen, daar het getal der oude leenkamers geheel niet vastgesteld kan worden en men dikwijls slechts toevallig ontdekt, dat aan eene ridderhofstad eene leenkamer verbonden is geweest. En dan nog gelukt het niet altijd het register te verkrijgen, omdat den eigenaar, die onbekend is met den inhoud, moeielijk duidelijk gemaakt kan worden, dat het voor hem geen belang ter wereld heeft. Al zal het om deze redenen wel nooit gelukken, de verzameling leenregisters te completeeren, toch blijft het plicht, daarnaar ernstig te streven.

b—d. Registers van overdrachten van hofhoorige goederen komen althans in deze provincie, waar hofhoorige goederen onbekend waren, niet voor. — Registers van overdrachten van heerlijke tinsgoederen, uitteraard zeldzaam, ontbreken niet geheel. Waar zij nog onder particulieren berusten, zal het nog moeielijker dan bij de leenregisters zijn ze te verkrijgen, omdat tinsgoederen niet als leengoederen hun praktisch belang voor den eigenaar verloren hebben. — Daarentegen treffen wij in onze provincie aan eene soort van stukken, die in den regel, denkelijk zelfs overal buiten onze provincie, wel onbekend zullen zijn: de registers van overdrachten

van de claustrale huizen der kapittelen, die ons van twee dier stichtingen bewaard zijn.

e. Markeregisters zijn, evenals de marken zelven, in onze provincie schaarsch. De enkele archieven, die ik ken, bevatten geene registers van vonnissen of van overdrachten van goederen, en komen dus voor ons doel niet in aanmerking.

3. Rijker is de oogst, dien ons de derde categorie, die der rechtbanken over misdrijven van bijzonderen aard, levert.

a. Van de rechtspraak van Gedeputeerde Staten en van Landdrost en Assessoren in belastingzaken getuigt eene serie registers van sententiën, die, alsof het voorgeslacht het doel, dat ik beoogde, had voorzien, uit de notulen getrokken zijn tot in de vorige eeuw toe Ook de vonnissen van Gedeputeerde Staten in jachtzaken uit den stadhouderloozen tijd, toen er geen Jachtgericht was, zijn daarbij gevoegd.

b. Alles, wat er over is van het archief van het Jachtgericht, berust almede in het provinciaal archief, niet zeer logisch, want niet alleen was het Jachtgericht geene eigenlijk provinciale rechtbank, maar zijne bevoegdheden gingen bij zijne opheffing over niet op de Staten, maar op het Hof, in welks archief dat van het ontbondene Jachtgericht dus had behooren opgenomen te worden.

c. Treuriger is het gesteld met de rechterlijke archieven der dijkcollegiën en waterschapsbesturen: ik vond daarvan slechts een register van stukken uit een proces voor het hoogheemraadschap van den Lekdijk Bovendams (aangekocht met de Cheltenhamsche collectie) en een rol der terechtzittingen van hetzelfde college, door onbekende oorzaken in het Provinciaal archief gekomen. Dit laatste stuk was vooral daarom belangrijk, omdat het bewees, dat de rechtspraak in dijkzaken althans bij groote colleges geenszins onbeduidend was en er belangrijke overblijfselen van deze bevoegdheid in het archief dier colleges kunnen bewaard zijn. Deze overweging gaf mij aanleiding tot een schrijven aan Uwe Excellentie, waarin ik hare aandacht op deze omstandigheid vestigde en in overweging gaf, alsnog maatregelen te nemen om deze rechterlijke archieven bij de overige in het rijksdepôt te doen voegen. Het was te verwachten, dat de archieven der kleine dijks- en waterschapsbesturen niets noemenswaardigs zouden bevatten, maar de oogst in de groote depôts beloofde de moeite te zullen beloonen. De maatregel scheen ook daarom overweging te verdienen, omdat de rechtsmacht der waterschaps- en dijksbesturen mede schijnt afgeschaft te zijn door art. 53 van het Keizerlijk decreet van 18 October 1810, dat ook de rechtsmacht der schepenbanken ophief, terwijl art. 2 van het Keizerlijk decreet van 14 November 1810 aan de oude besturen alleen het *beheer* der dijken teruggaf. De regeering

achtte het desniettemin noodig, in de wet van 9 October 1841 de afschaffing der rechtspraak uitdrukkelijk uit te spreken. Is men echter van oordeel, dat reeds het Keizerlijk decreet van 1810 die rechtspraak ophief, dan hadden de bedoelde rechterlijke archieven reeds in 1811 naar de rechtbanken overgebracht moeten worden en is dus de vermelding daarvan in het Koninklijk besluit van 9 October 1883 eenvoudig verzuimd, — een verzuim, dat het natuurlijk ware alsnog te herstellen.

Ik verzond het zooeven vermelde schrijven aan Uwe Excellentie eerst op het laatst van het jaar, en ik heb dus nog geene beslissing daarover ontvangen. Toch meende ik daarop niet te moeten wachten met de inlijving van al hetgene ik reeds van speciale rechterlijke archieven bezat, bij de groote collectie, waarvan zij te zamen eene afzonderlijke afdeeling zullen uitmaken. De beschrijving daarvan is gereed. Alleen echter het in het Provinciaal archief misplaatste archief van het Jachtgericht en de geïsoleerde twee nommers uit het archief van den Lekdijk Bovendams heb ik feitelijk ook naar de afdeeling rechterlijke archieven overgebracht De judicialen van den bisschop heb ik in het bisschopppelijk archief gelaten, evenals de sententiën in revisie en in belastingzaken in het provinciaal archief. Ik heb eene afkeer van het uiteenrukken van archieven, en ik acht het doel even goed bereikt, wanneer men deze stukken in de archieven, waarin zij thuis behooren, laat berusten en ze alleen pro memorie vermeldt op den inventaris der rechterlijke archieven.

III. Nog andere vermeerderingen verkreeg ik voor het depôt van rechterlijke archieven door overbrenging van stukken uit het provinciale archief. Doch deze hadden niet ten doel de aanvulling van leemten in het Koninklijk besluit van 8 Maart 1879, maar werden veroorzaakt door den abnormalen toestand van het bestuur der provincie Utrecht in de 16de eeuw, die ook een eigenaardigen toestand van haar archief ten gevolge had.

De inventaris van het provinciaal archief van dr. Vermeulen begint met twee afdeelingen: *Bestuur van het bisdom* en *Bestuur der provincie onder keizer Karel V en koning Filips II.* De eerste afdeeling was reeds vervallen door de opneming van alle stukken (behalve enkele daar niet thuis behoorende) in den inventaris van het bisschoppelijk archief. Toen mr. Fruin zich gereed maakte de inventarissen van het provinciale archief te doorzoeken naar aanwinsten voor de rechterlijke archieven, vestigde ik zijne bijzondere aandacht op de tweede afdeeling, die m. i. ook behoorde te verdwijnen. Immers evenmin als de eerste kon deze afdeeling tot het archief der Staten van Utrecht behooren. De Staten bezaten wel van ouds (althans sedert de translatie der temporaliteit) een archief, maar

dit archief werd gedeponeerd bij hunnen griffier, den secretaris van het Domkapittel, in welks kapittelzaal zij vergaderden. Inderdaad berust het archief der Staten van Utrecht voor 1577 nog heden in het archief van den Dom en het kan daaruit eerst overgeplaatst worden, wanneer dit archief definitief geregeld zal zijn (1). Wanneer dan de inventaris van het provinciaal archief een nieuw begin zal verkrijgen, zal het oude begin natuurlijk vervallen; immers dit moet (het kan niet anders) archiefstukken bevatten, die niet in het archief der Staten behooren Daar het reeds vroeger onze aandacht getrokken had, dat in het archief van het Hof (dat toch het oude door Karel V ingestelde en door zijn zoon gehandhaafde regeeringscollege was) zich geene of althans bijna geene stukken van politieken aard van vóór 1577 bevonden, hoopte ik deze in de tweede afdeeling van den inventaris van het Provinciaal archief terug te vinden. Het was niet ondenkbaar, dat de Staten het Hof na 1581 gedwongen hadden, deze voor het college voortaan waardelooze papieren af te geven; door de teruggave scheen dan het archief van het Hof zijne oude volledigheid te zullen terugkrijgen en het Provinciaal archief gezuiverd te zullen worden van eenige heterogene bestanddeelen. Doch de zaak kwam geheel anders uit: de papieren bleken te behooren tot de archieven van andere Oostenrijksche regeeringscolleges, en werden dus uit het provinciale archief afgezonderd en voorloopig ter zijde gelegd. Andere stukken van gelijken aard werden door mr. Fruin alras daarbij gevoegd: een pak met Utrechtsche domeinrekeningen uit het midden der 16de eeuw, door den vorigen Rijksarchivaris uit het Haagsche Rijksarchief overgezonden en thans in mijn depôt geïsoleerd, daar ze tot het archief der Hollandsche Rekenkamer behoorden. Zou ik deze stukken dus terugzenden? Iets dergelijks scheen niet zeer praktisch, nu men te 's Gravenhage getoond had ze ontbeerlijk te achten. Maar een andere reden kwam zich bij nader onderzoek ook tegen de teruggave verzetten en deed eene betere oplossing van het vraagstuk aan de hand.

De politiek van Karel V met betrekking tot het sticht van Utrecht

(1) Wel te onderscheiden van dit archief zijn enkele stukken van *na* 1577, die in het archief van den Dom berusten. Zij werden door de afgevaardigden van den Dom ter Statenvergadering in afschrift overgenomen, om daarover te beraadslagen; ook werden hun als leden der vergadering wel afschriften ter controleering toegezonden. Deze stukken behooren dus in het archief van den Dom (als lid der Statenvergadering) en moeten daar blijven berusten. Met die van voor 1577 is het echter anders gelegen: zij behooren tot het archief der Staten en zijn alleen bij vergissing niet opgevraagd, toen de Staten uit de kapittelzaal ten Dom verhuisden naar het Minderbroedersklooster. Dit verzuim moet en kan alsnog hersteld worden.

wordt juist gekarakteriseerd door het wapen, dat hij aan deze heerlijkheid schonk: den Hollandschen leeuw met het Stichtsche kruis op den schoft. Zoo werd het feit gesymboliseerd, dat de keizer Utrecht als een deel van Holland wenschte beschouwd te zien (een wensch, die zelfs geleid heeft tot het uitspreken der „unie" van Holland en het Sticht), maar dat het hem toch niet gelukte de zelfstandigheid van dat deel geheel op te heffen. Zoo hadden Holland en Utrecht steeds denzelfden stadhouder, doch met twee afzonderlijke commissies; zoo had het Hof van Utrecht, naar het schijnt, in de praktijk minder uitgebreide bevoegdheden dan dat van Holland, maar toch het college bestond en was onafhankelijk van het Hof van Holland; zoo hadden Holland en Utrecht gezamenlijk éene Rekenkamer, maar die kamer had, naar thans bleek, voor de Utrechtsche zaken eene afzonderlijke afdeeling ingericht Niet alleen de Utrechtsche rekeningen stonden dus in het archief der kamer op zich zelf, maar er was ook door haar aangelegd een „regyster roerende de saicken der stadt, steden ende 's lands van Uytrecht, sedert dat die onder de subjectie van de Keys. Majt. gecomen zijn", waarin alle Utrechtsche acten en commissiën, die door de Rekenkamer geregistreerd werden, waren opgenomen. Daar dit register met de rekeningen door het Algemeene Rijksarchief was afgestaan, schijnt het dus de bedoeling geweest te zijn, het archief dezer geheele afdeeling naar Utrecht over te brengen, hetgeen zeker bijzonder praktisch was en zonder bezwaar aldus scheen te kunnen blijven.

Eene omstandigheid, die thans aan het licht kwam, maakte het behoud van den geschapen toestand nog meer gewenscht. Er bevonden zich namelijk in mijn depôt bij het bovenbedoelde register van acten en commissiën der Rekenkamer (over 1529—1547), dat uit Den Haag was gekomen, twee andere, die zich geheel daarbij aansloten en die van ouds in het Utrechtsche archief schijnen berust te hebben. Reeds dit was vreemd; maar nog vreemder was het, dat die deelen doorliepen tot 1585, dus lange jaren nadat de provincie Utrecht door hare aansluiting bij den opstand hare zelfstandigheid hernomen en zich aan het gezag der Hollandsche Rekenkamer onttrokken had. De reden van dit zonderlinge feit, die niet aanstonds duidelijk was, bleek door de studie der in dit deel vervatte akten.

In 1572, kort na de inneming van Den Briel, zijn de (Spaanschgezinde) regeeringscolleges der provincie Holland naar Utrecht gevlucht en hebben daar hun verblijf gevestigd. De rebellen, in Holland meester, hebben zich daar weinig aan gestoord: zij hebben de colleges eenvoudig aangevuld met nieuwe mannen. Het oude Spaanschgezinde Hof van Holland verloor dus zijn gezag en zijne beteekenis, daar geheel Holland aan zijn jongeren mededinger ge-

hoorzaamde en is blijven gehoorzamen. Doch aan de Rekenkamer, die Holland *en Utrecht* omvatte, werd wel het Hollandsche deel van haar gebied onttrokken; maar zij bleef in functie voor Utrecht, zoolang dit aan den koning getrouw bleef. Vandaar dat de oude Rekenkamer zich op den duur heeft kunnen handhaven als Utrechtsche Rekenkamer, terwijl Holland aan eene nieuwe Hollandsche Rekenkamer gehoorzaamde. Bij de satisfactie van Utrecht in 1577 (art. 24, 25) werd deze toestand geregeld, en de Utrechtsche Rekenkamer gehandhaafd. Niet echter voor langen tijd: in 1584 trokken de Staten van Utrecht het beheer der domeinen aan zich, tengevolge waarvan de Rekenkamer in het volgende jaar te niet ging. De afdeeling van het archief dier kamer over 1572—1585 behoort dus tot het Utrechtsche provinciale archief en is ook grootendeels daar gevonden (1). Wat lag dus meer voor de hand dan om, nu door den historischen loop van zaken het laatste deel (na 1572) van het archief van de Utrechtsche afdeeling der Rekenkamer te Utrecht was aangeland, daar ook het eerste deel (van voor 1572) te plaatsen? De overzending der stukken hierheen scheen dus alleszins gerechtvaardigd.

Toch scheen het bedenkelijk, deze aldus hereenigde deelen in het eigenlijke provinciaal archief te plaatsen: zij zouden daar geheel geïsoleerd zijn geweest. De provincie Utrecht toch richtte eerst in 1629 weder eene eigene Finantiekamer op, en bovendien zouden de rekeningen uit het midden der 16de eeuw, die het hoofdbestanddeel van het archief der oude Rekenkamer vormen, geheel misplaatst zijn in het provinciaal archief, waar alleen de rekeningen der Stateninkomsten uit die periode op hare plaats zouden zijn. Beter scheen het daarom, het geheele (weinig omvangrijke) archief der oude Utrechtsche Rekenkamer te voegen bij dat van het andere Oostenrijksche regeeringscollege, het Hof van Utrecht, teneinde daar het geheele archief van het landsheerlijk bestuur uit dat tijdvak bijeen te hebben. Te meer scheen dit aanbevelenswaardig, omdat nog andere stukken uit hetzelfde tijdvak in het provinciale archief ontdekt waren, die daarin nog minder konden blijven berusten.

Ik heb boven reeds met een enkel woord aangestipt, dat de bevoegdheden van het Hof van Utrecht, of althans zijn werkkring in de praktijk, minder uitgebreid schijnt geweest te zijn dan de meer normale van het Hof van Holland. Daarvan getuigen ook de papieren van verschillende commissiën ad hoc, die (vooral in de eerste jaren

(1) Niet *geheel*: enkele stukken kwamen uit het Algemeene Rijksarchief hierheen en zijn dus (in's rijd met het Satisfactie-verdrag) naar Den Haag verzonden, tenzij ze in het Algemeene Rijksarchief gekomen zijn door aankoop met meerdere stukken in auctie Musschenbroek.

na de annexatie van het Sticht, toen de toestanden nog minder vast geregeld waren) door de centrale regeering werden belast met het regelen van allerlei speciale onderwerpen. Het personeel dier commissiën bestond meestal uit leden van het Hof en de Rekenkamer van Holland; hun archief echter moest òf een deel van het rijksarchief te Brussel uitmaken òf het behoorde aan henzelven. Door toevallige omstandigheden (grootendeels door schenking van den bisschop van Haarlem) zijn echter de papieren van verscheidene dezer commissiën (vooral zulke, waarvan Joos Sasbout en Gerijt Van Renoy leden waren) in het Utrechtsche provinciale archief gekomen, waarin zij niet behoorden. Wanneer men ze daarvan weder afzonderde, kon het niet anders, of ze moesten gevoegd worden bij het archief van het Hof van Utrecht, van welks werkzaamheid de hunne als het ware eene aanvulling vormde. Hetzelfde moet gezegd worden van de overblijfselen van het archief van den rentmeester der Utrechtsche geconfisqueerde goederen, een ambtenaar, die geheel op zich zelven stond en rekenplichtig was aan de centrale regeering. De overblijfselen van zijn archief bevinden zich in het archief der provincie; doch er bestaat geen reden, die daar te laten; ook voor deze papieren schijnt het archief van het Hof van Utrecht de beste bewaarplaats.

Ten slotte is dus het archief van het Hof van Utrecht verdeeld in twee deelen, waarvan het eerste het eigenlijke archief van het Hof bevat, terwijl in het tweede geplaatst zijn de archieven van eenige ambtenaars, die tot het Hof behoorden: den procureur-generaal, de vier maarschalken, den commissaris der Kleine rol, den rentmeester-generaal der domeinen en den rentmeester van de exploicten. Wat er van deze archieven overig was, berustte grootendeels reeds van ouds bij die van het Hof; alleen zijn enkele stukken van de maarschalken uit den tijd van koning Lodewijk gevonden in het archief van een der kwartierdrosten, die vroeger maarschalk geweest was, terwijl een pak met stukken uit het archief van den rentmeester-generaal der domeinen overgebracht is uit het archief van het kapittel van Oudmunster, een van welks leden een tijd lang dit ambt bekleedde.

Als derde afdeeling is nu aan het archief van het Hof toegevoegd een supplement, bevattende de bovengenoemde archieven van het landrecht van den bisschop, de kamer van revisie, den rentmeester der geconfisqueerde goederen, de speciale commissiën en de Utrechtsche Rekenkamer. Voor de drie eerste nommers was er nog een bijzondere reden, die deze toevoeging kwam rechtvaardigen: het landrecht werd in de jaren na 1528 gehouden door eenige daartoe aangewezene commissarissen, onder wie steeds eenige leden van het Hof waren, — in de revisiekamer hadden steeds eenige leden van

hetzelfde lichaam zitting — en als rentmeester van de geconfisqueerde goederen fungeerde een tijd lang (zooals trouwens zeer natuurlijk was) de rentmeester-generaal der domeinen.

Zoodoende scheen een zeer moeielijk probleem van archiefregeling op bevredigende wijze opgelost te zijn. De beschrijving van het geheele supplement is gereed; ook de geschiedkundige noten, die aan het hoofd van elke afdeeling de plaatsing van elk archief op deze plaats moesten toelichten, zijn gesteld, hoewel de daarvoor noodige nasporingen aan mr. Fruin veel meer tijd kostten dan het beschrijven van de stukken dezer afdeelingen zelven.

Nog voordat mr. Fruin de regeling en beschrijving van het archief van het Hof, waarover ik zoo uitvoerig gehandeld heb, ter hand nam, voltooide hij de beschrijving van de charters, door mijn depôt uit de Cheltenhamsche verzameling verkregen. Reeds in mijn vorige verslag maakte ik van dit werk melding. Vooral de beschrijving der kostbare en omvangrijke verzameling charters van het kapittel van St. Marie kostte nog veel tijd. Alles werd echter in de eerste maanden van het afgeloopene jaar voltooid, de stukken zijn bij de verschillende afdeelingen der charters van het depôt ingelijfd en de inventarissen zijn overgeschreven. Daarmede was de geheele Cheltenhamsche collectie afgewerkt.

De boven omschrevene werkzaamheden namen al onzen tijd in. Zoo desniettemin de beschrijving van het archief der Oud R. C. Clerezy belangrijk gevorderd is, dan dank ik dit aan de welwillende medewerking van den Algemeenen Rijksarchivaris. De voor geruimen tijd naar 's Gravenhage opgezondene Delftsche stukken uit dit archief werden terugontvangen, vergezeld van een uiterst uitvoerigen inventaris, waarvan eene kopie door den klerk van mijn bureau vervaardigd wordt. Het uitzicht werd tevens geopend, dat eerlang de nagenoeg afgewerkte inventaris der charters van de abdij Coninxvelt zou worden voltooid. Alsdan blijven alleen over de stukken van eenige Leidsche geestelijke stichtingen, een kistje met charters van een klooster te Schiedam en een dergelijk met stukken van verschillende Zuid-Hollandsche gestichten, vooral te 's Gravenhage, Gouda en Schoonhoven.

Aan de bij de overneming der bisschoppelijke archieven van mijnen ambtgenoot in Overijssel gedane belofte, dat de rekeningen, als niet voor excerpeeren vatbaar, overgeschreven en in copie naar Zwolle opgezonden zouden worden, is thans voldaan. Ik verzond in den loop des jaars aan mijnen ambtgenoot de rentmeestersrekeningen van Vollenhove en Salland, die de laatsten der serie waren. Anderhalf jaar had de klerk, bijgestaan door den heer Siccama, aan dit werk besteed, en ik verheugde mij zeer over de voltooiing, toen enkele dagen na de inzending van het laatste stuk Uwe Ex-

cellentie mijn advies vroeg over de vraag, of het ook wenschelijk was, nog meer van de overgenomene stukken te doen afschrijven. Ik antwoordde, evenals vroeger, dat de Algemeene rijksarchivaris, vóór de overneming der stukken door Uwe Excellentie geraadpleegd, verklaard had, dat alleen het gemis der rekeningen, die niet geëxcerpeerd waren, te Zwolle zeer hinderlijk zou zijn. Uwe Excellentie achtte het echter thans noodig, dat ook de beide oudste leenregisters geheel voor het Overijsselsche depôt werden afgeschreven, en gaf mij dienovereenkomstig hare bevelen Gelukkig is mij op mijn verzoek voor dit werk nader een buitengewoon crediet verleend, zoodat ik in de gelegenheid ben het buiten den bureautijd te doen verrichten. Het gewone archiefwerk zal zoodoende door dezen arbeid niet belangrijk gehinderd worden.

Nog verdient vermelding, dat ik van mijne ambtgenooten in Drenthe en Overijssel belangrijke bijdragen mocht ontvangen voor vroeger door mij voltooide werkzaamheden. Mr. Gratama zond mij opgaven over de in Drenthe gevolgde tijdrekening voor mijn Calendarium Trajectense; het bleek, dat ook in Drenthe tusschen de 13de en 15de eeuw (denkelijk kort na 1310) de Kerststijl, die vroeger niet gevolgd werd, was ingevoerd. Een Drentsch kalendarium bleek mutatis mutandis met den Utrechtschen kalender overeen te stemmen; de varianten teekende ik in mijn werkexemplaar aan. Eerst wanneer het voorbeeld van mr. Gratama door de archivarissen in de andere provinciën, die vroeger tot het bisdom Utrecht behoord hebben, gevolgd wordt, kunnen mijne mededeelingen over den jaarstijl en den kalender in verschillende deelen van ons vaderland mettertijd eenige volledigheid verkrijgen. — Mr. Van Hasselt zond mij weder verschillende opgaven over de inrichting en de geschiedenis van het bisschoppelijk archief voor en na 1528, die ik dankbaar aanteekende in mijne geschiedenis van dit archief, die als inleiding op den inventaris daarvan bij mijn vorig jaarverslag gevoegd werd. Ook die inventaris zelf werd nog belangrijk uitgebreid, vooral door eenige gelukkige vondsten bij de regeling van het archief van den Dom. Gelukkig kan een en ander nog daarin opgenomen worden, daar het stuk (evenals het jaarverslag) nog niet gedrukt is Door de herhaalde vermeerderingen is het vrij lijvig geworden: de inventaris telt thans 115 nommers en ook de geschiedenis van het archief heeft zekeren omvang verkregen.

VI. *In druk uitgegeven bescheiden, behoorende tot het archief.*

De door mij bewerkte *Regesten van het kapittel-archief van St. Pieter* zijn in het begin van het afgeloopene jaar eindelijk afgedrukt en in den zomer in den handel gebracht.

Ook het 2de deel mijner uitgave van de oudste *Registers en rekeningen van het bisdom Utrecht* (1325—1336) is afgedrukt en aanstonds verzonden, zoodat deze uitgave thans compleet is.

De door mij ondernomene uitgave van het *Oudste cartularium van het Sticht* is in het voorjaar voor de pers gereed gemaakt, in den zomer ter drukkerij gezonden, en, nadat intusschen ook de inleiding daarvoor geschreven was, nagenoeg afgedrukt; het zal binnen enkele weken in het licht verschijnen. Bij deze uitgave ondervond ik eene zeer gewenschte medewerking van den Staatsarchivaris te Hannover en de bibliothecarissen van Leiden en 's Gravenhage, die niet aarzelden de voor de uitgave noodige handschriften, die ik reeds eenmaal hier gebruikt had, andermaal over te zenden voor de nauwkeurige correctie der drukproeven. Vooral in het eerste geval verdient dit feit dankbare vermelding, nu enkele bibliotheken in Duitschland in de laatste jaren tegen dergelijke verzendingen helaas! bezwaren beginnen te opperen, die niet anders dan nadeel voor de wetenschap kunnen brengen.

De in mijn vorig verslag reeds besprokene uitgave van Hugo Wstinc's rechtsboek van den Dom ondervond daarentegen onverwachte vertraging. Daar wij in het handschrift van het Domkapittel bezitten een stuk, dat nagenoeg ten tijde van den auteur is geschreven, dat bewaard wordt in het archief van het kapittel, waarvan hij lid was, en dat door dit kapittel steeds beschouwd is als het authentieke exemplaar, waarop men zich beriep en waarin latere veranderingen op uitdrukkelijk bevel van het kapittel werden bijgeschreven, had ik mij gevleid, in dit handschrift zoo niet het autograaf van den schrijver dan toch de bron van alle andere latere en minder authentieke handschriften te zullen herkennen. Die hoop bleek echter ijdel: reeds het veel jongere exemplaar van het kapittel van St. Pieter, dat in authenticiteit het meest nabijkomt aan dat van den Dom, bleek niet daarvan afgeleid te zijn. De tekst van dit handschrift is wel bepaald slechter dan die van het oudere, maar men vindt hier toch meer dan eens gedeelten van volzinnen, die in het exemplaar van den Dom ontbreken tot schade van de duidelijkheid van den tekst. Deze onaangename ontdekking leverde mij het bewijs, dat wel is waar het handschrift van den Dom inderdaad (zooals ik reeds dadelijk had gemeend) als grondslag van den gedrukten tekst moest worden aangenomen, maar dat daarbij de varianten der andere handschriften, voor zooverre ze niet aan het handschrift van den Dom of aan dat van St. Pieter ontleend waren, verdienden aangeteekend te worden, als voortgekomen uit eene kopie van het verlorene origineel, die verschilde van het handschrift van den Dom. Nu bevat het archief van den Dom zelf drie handschriften van Wstincs boek, waarvan ik er twee reeds

herkend heb als behoorende tot denzelfden stam als het handschrift van St. Pieter. Nog andere handschriften berusten in de Academische bibliotheek te Leiden, de Bibliothèque de Bourgogne te Brussel en de Koninklijke bibliotheek te Turin. Deze allen zullen dus vergeleken, wellicht gecollationneerd moeten worden, een arbeid, die zeer tijdroovend dreigt te zijn. Alleen het Turinsche handschrift zal mij geen tijd kosten: door informatiën bij den bibliothecaris den heer Carutti bleek het mij, dat dit handschrift, als privaat eigendom des konings van Italië, niet mocht uitgeleend worden, — een feit, dat ik (al ontheft het mij van den last der collatie) betreur, omdat het handschrift, bekend staande als het origineele handschrift van den auteur, zeker zeer oud en dus allicht voortreffelijk is, hoewel het weinig waaaschijnlijk voorkomt, dat het origineele handschrift van Wstinc beland zou zijn in de abdij van St. Jacques te Leuven, van waar het Turinsche handschrift afkomstig is.

Eene andere publicatie, reeds vroeger besproken, is in het afgeloopene jaar eindelijk bijna gereed gekomen: het is die van het eerste deel der uitgave van de *Rechtsbronnen der kleine steden van het Nedersticht* door mr. Fruin. Het geheele jaar door werden voortdurend de raadsnotulen van Amersfoort, die naast het keurboek den grondslag der uitgave vormden, hierheen en teruggezonden. Burgemeester en wethouders van Amersfoort werden niet moede ons daarin ter wille te zijn en zij hebben daardoor aanspraak op hartelijken dank voor hunne uiterst welwillende medewerking. In het laatst van het jaar lag het recht van Rhenen aan de beurt; ook daarvoor werd overzending van een stuk van het gemeentearchief gevraagd en verkregen; het zal spoedig afgedrukt zijn. In het begin van het thans loopende jaar zal het lijvige deel het licht zien Met de bewerking van het 2de deel, dat het recht van Wijk bij Duurstede, Montfoort en IJsselstein (evenals het eerste deel gedeeltelijk naar bouwstoffen, in mijn depôt berustende) zal omvatten, is de heer Fruin nog nauwelijks begonnen, zoodat de verschijning daarvan zich nog geruimen tijd zal laten wachten.

Van de *Documents concernant les relations entre le duc d'Anjou et les Pays-Bas* van de heeren P. L. Muller en A. Diegerick is het 3de deel verschenen, waarin weder ettelijke stukken uit mijn depôt zijn opgenomen.

In een vorig verslag meldde ik Uwe Excellentie, dat ik er in geslaagd was, de aanstaande uitgave van een door dr. G. Brom te Rome samen te stellen en door het Historisch genootschap alhier uit te geven *Bullarium Trajectense* te verzekeren Van deze langgewenschte publicatie zijn in het afgeloopen jaar de beide eerste afleveringen verschenen. Zij behoort hier vermeld te worden, omdat

de heer Brom, bemerkende, dat de pauselijke registers op verre na niet alle uitgevaardigde bullen bevatten, zich beijverd heeft zijne collectie hier te lande aan te vullen door het afschrijven der in onze archieven nog in originali of in afschrift bewaarde stukken. Deze naoogst was zeer omvangrijk, doch leverde nergens een zóó groot getal stukken als in mijn depôt. Door de verschijning van het Bullarium zijn dus weder verscheidene oorkonden uit mijn archief wereldkundig gemaakt.

VII. *Aanwinsten, door geschenk, aankoop, ruil of in bruikleen verkregen, en Verliezen.*

Onder de aanwinsten verdient in de eerste plaats vermelding eene door de gemeente Utrecht geschonken verzameling van 13 charters, niet om het groote belang der stukken, maar om het beginsel, dat tot den afstand aanleiding gaf. Toen de stedelijke charterverzameling beschreven was, bleken verscheidene nommers daarvan geheel niet tot de stad Utrecht in betrekking te staan, en evenmin te behooren tot groepen van stukken, die door verschillende oorzaken in het stadsarchief waren opgenomen en daarvan een integreerend bestanddeel vormden. Van de meesten kon dan ook aangewezen worden, door welke omstandigheden (schenking of aankoop met andere stukken) ze daar waren aangekomen. Het stedelijk bestuur heeft, toen dit gebleken was, niet geaarzeld deze stukken, die de goede regeling van het archief belemmerden, door schenking aan verschillende rijksdepôts op de plaatsen te brengen, waar ze het best tot hun recht zouden komen. Mijn depôt verkreeg zoodoende twee recessen van bisschop Jan van Diest, behoorende bij eenige andere, in het provinciaal archief berustende, — collatiën van eene vicarie in het St. Agnietenklooster te Rhenen en van de proosdij van St. Pieter, — een vidimus van den giftbrief van Lake en Isla van 1122 — en eenige andere stukken, waarschijnlijk betrekking hebbende op kanunniken in een der vijf kapittelen. Aan deze collectie was toegevoegd eene lias met specificatiën van kosten van den maarschalk van het Nederkwartier dd. 1640, die sedert de regeling van het archief van het Hof gebleken was in de daar bewaarde seriën te behooren. De verlichte denkwijze van het stedelijk bestuur van Utrecht, dat, in de overtuiging, dat archiefstukken niet verhandeld moeten worden, niet geaarzeld heeft de in zijn archief misplaatste stukken daar te brengen, waar ze behoorden, verdient alle waardeering. Zoodoende wordt het Uwe Excellentie mogelijk gemaakt voort te gaan met het afstaan van naar de rijksdepôts afgedwaalde archiefstukken aan de oorspronkelijke eigenaars, zonder te letten op de geldswaarde dier stukken, die soms niet juist even-

redig is aan het belang van de archivalia, bij voorkomende gelegenheden wederkeerig door de dus verrijkte besturen afgestaan. Mocht de overtuiging van het nut en het recht van bestaan dezer zienswijze zich algemeen baanbreken!

De tweede belangrijke aanwinst, die mijn depôt in het afgeloopene jaar verkreeg, was van geheel anderen aard. In vroegere verslagen heb ik Uwe Excellentie gesproken van de pogingen, door mij aangewend om de serie minuten van plattegronden van Stichtsche steden door den cartograaph Jacob van Deventer (c. 1560) aan te vullen door kopieën van de ontbrekende uit den origineelen atlas, die nog te Madrid berust. Toen ik na lang wachten niets meer van den daarmede belasten teekenaar vernam, heb ik den secretaris der Koninklijke akademie van wetenschappen, afdeeling Letterkunde, te Amsterdam, verzocht zijnen ambtgenoot te Madrid te vragen om opgave van een bekwaam en vertrouwbaar teekenaar, dien ik met het werk zou kunnen belasten. Met groote voorkomendheid voldeed dr. Boot aan mijn verzoek en spoedig ontving ik opgaaf van twee namen, waaruit ik den heer Otto Neussel te Madrid koos. Aanstonds stelde ik mij met hem in betrekking en sedert is het werk op de meest gewenschte wijze gevorderd. Spoedig ontving ik de beide bestelde keurig geteekende plattegronden van Amersfoort en Wijk bij Duurstede (met den voor de gemeente Utrecht bestemden plattegrond dier stad). Wel is waar was de prijs belangrijk hooger dan het door den eersten teekenaar voor het werk geëischte bedrag, maar daar de heer Neussel gemeend had de voor de kopieën gebruikte doortrekken der oorspronkelijke drie plattegronden bij de zending te moeten voegen, was ik in de gelegenheid door aanbieding van de beide doortrekken der plannen van Amersfoort en Wijk bij Duurstede aan de betrokkene steden en door aankoop van die van het plan van Utrecht voor mijn depôt het verschil te dekken. Door tusschenkomst van Hr. Ms. gezant te Madrid (wiens welwillenden bijstand in deze geheele zaak ik met groote dankbaarheid vermeld) is daarop het geld naar den heer Neussel verzonden. — Nadat aldus met veel moeite deze zaak eindelijk tot stand gebracht was (mijne agenda bevat daarover dit jaar niet minder dan 49 nommers!), kon ik niet zonder gemengde gewaarwordingen juist in diezelfde dagen het bericht vernemen, dat de geheele atlas eerstdaags voor eenige maanden naar Den Haag gezonden zou worden. Intusschen verschafte mij die (inderdaad eerlang gevolgde) overzending het voordeel, dat ik de kopieën (door welwillende tusschenkomst van den Algemeenen Rijksarchivaris) nog eens nauwkeurig met de origineelen kon doen vergelijken en de onjuistheden verbeteren. Die onjuistheden bleken echter zeer onbeduidend: het hoogere bedrag, door den heer Neussel geëischt in vergelijking met den vroegeren teekenaar, die (zooals nu bleek, vrij slordige)

kopieën had gemaakt voor het Overijsselsche genootschap, bleek dus ten volle gerechtvaardigd.

Weder ontving ik het oude archief eener kleine gemeente in bruikleen: het is dat van Veenendaal, dat trouwens weinig omvangrijk is, daar de gemeente eerst in 1795 van de stad Rhenen is afgescheiden. Bovendien ontving ik op dezelfde voorwaarden de archieven van drie bijeenliggende waterschappen onder Vreeswijk: Zandveld, Klein Vuilcop en De Wiers. Al deze archieven zijn door mr. Fruin geregeld en geïnventariseerd; de reçu's met aangehechte inventarissen zijn aan de eigenaars verzonden. De regeling van de archieven der Vreeswijksche waterschappen gaf echter eenige moeielijkheid. Het was den heer Fruin, die het hier in bruikleen berustende archief der gemeente Vreeswijk vroeger had geregeld, bekend, dat zich daarin verschillende stukken bevonden uit de archieven der bedoelde waterschappen, die zeker vroeger daarmede op het gemeentehuis bewaard zijn geworden. Bij de regeling dezer waterschaps-archieven bleken nu omgekeerd vele stukken uit het archief van Vreeswijk daarmede vermengd te zijn. Eene uitwisseling scheen dus als aangewezen, en de betrokkene besturen, wien ik de zaak voorsloeg, machtigden mij daartoe. Ook was het mij bekend, dat in het gemeente-archief van Utrecht zich door onbekende redenen bevond eene portefeuille met stukken uit deze zelfde waterschaps-archieven. Ook de afstand van deze stukken werd nu verkregen. De archieven der drie waterschappen zijn zoodoende, hoewel ontlast van eenige heterogene bestanddeelen, in omvang meer dan verdubbeld; het nagenoeg verdwenen archief van de polder Wiers is weder herleefd.

Naarmate de regeling van de archieven der kleine gemeenten door mr. Fruin vordert, is het natuurlijk, dat ook nu en dan nog eenige losse papieren op mijn bureau aankomen, die tot de rechterlijke archieven behooren en bij de nauwkeurige schifting der archieven voor den dag komen; mr. Fruin heeft steeds de goedheid, die voor mij aan te vragen, en verkrijgt dan zonder bezwaar de machtiging tot overplaatsing. Ditmaal geschiedde zulks met archiefstukken van Maartensdijk, Lopik en Maarssen. Zooals te verwachten was, hadden deze aanwinsten echter over het geheel geene groote beteekenis; alleen van Maartensdijk werd een vrij groot pak met minuten van gerechtelijke akten ontvangen, afkomstig uit eene hoop archiefstukken, door een vorigen burgemeester op een zolder buiten het stadhuis geplaatst, en welks bestaan, aan het tegenwoordige hoofd der gemeente onbekend, thans, nu de regeling van het gemeente-archief aan de orde kwam, toevallig ontdekt werd.

Onder de overige aanwinsten noem ik: eene rentmeestersrekening van de Drentsche goederen van het kapittel van St. Pieter over 1516/7, aan de serie van het kapittelarchief ontbrekende, geschonken

door den heer jhr. W. J. Hora Siccama van de Harkstede, — twee ordonnantiën voor de rechtbank van den bisschoppelijken officiaal uit de 16de eeuw en een afschrift der handvesten van het waterschap Bijleveld, geschonken door den heer jhr. A. T. M. Van Asch van Wijck, — eene akte van 1644 betreffende de overdracht van de balije van St. Catharijne te Utrecht door een Franschman aan een anderen Franschman (een nog onverklaarbaar stuk, op eene auctie aangekocht), — twee Utrechtsche private charters, aangeboden namens den heer mr. H. C. C. Cazius te 's Hertogenbosch door mijn ambtgenoot in Noordbrabant — en eindelijk een fraai koperen zegelstempel van de proosdij van St. Pieter uit de 15de eeuw, aangeboden namens een onbekende door den Algemeenen Rijksarchivaris, echter met beding, dat dit stuk in bruikleen zou worden gegeven aan het gemeentelijk museum van oudheden alhier. Nog kan bijna als eene „aanwinst" beschouwd worden de terugzending van een groot pak oude couranten, die, bijna eene halve eeuw geleden (voorzien van den stempel van het Provinciaal archief) uitgeleend, niet op het reçuboek aangeteekend waren, zoodat ik ze bij de aanvaarding mijner betrekking niet met de andere openstaande posten had kunnen opvragen. Ik ontving ze met blijdschap; doch daar alle oude couranten bij de verdeeling der provinciale archiefbibliotheek aan de provincie Utrecht waren gelaten, zond ik het geheele pak aan den griffier der provincie.

Onder de ten geschenke ontvangene boeken bevonden zich twee archief-inventarissen, die van de stad Coevorden en van de Nijmeegsche broederschappen door de heeren mrs. S. Gratama en J. G. C. Joosting.

Nog twee zeer belangrijke zaken verdienen opzettelijke vermelding in deze rubriek. In de maand November ll. overleed alhier mevrouw de weduwe Roijaards, geboren Swellengrebel. Reeds in een vroeger verslag deelde ik aan Uwe Excellentie mede, dat van de vele uit het provinciaal archief afgedwaalde stukken slechts ééne mij bekende collectie nog niet daarheen was teruggekeerd: eene verzameling stukken, door wijlen professor Roijaards aangekocht op de auctie van zijnen ambtgenoot Heringa, die ze indertijd had aangekocht uit de door Gedeputeerde Staten in het begin dezer eeuw als waardeloos opgeruimde stukken uit het provinciale archief. Deze verzameling berustte nog met de geheele bibliotheek van professor Roijaards onder zijne weduwe. Ik haastte mij derhalve Uwe Excellentie in kennis te stellen met het overlijden van mevrouw Roijaards, en Haar in overweging te geven, aan de erfgenamen een voorstel te doen tot het terugkoopen dezer afgedwaalde stukken. In groote spanning wacht ik den afloop dezer zaak af. Mocht het gelukken de stukken terug te krijgen, dan verhindert niets meer de publicatie van een 2de supplement op den inventaris van het

provinciaal archief, waarvoor reeds vele bouwstoffen verzameld zijn, wier beschrijving gereed ligt.

Nog eene tweede collectie, die eene lacune in het provinciale archief op bevredigende wijze kon aanvullen, kwam ik in het begin van het afgeloopene jaar op het spoor. Onder de uit Cheltenham verkregene handschriften had ik een kistje met charters opgemerkt, bevattende dooreenliggende charters van de heeren van Montfoort en Haarlemsche schepenbrieven, en een ander met papieren der Utrechtsche familie Zoudenbalch, eenmaal heer van Urk en Emeloord. Uit de achter op elk stuk genoteerde Engelsche prijzen bleek, dat deze charters niet en bloc met de Musschenbroekiana door Sir Thomas Phillips in Nederland aangekocht, maar op eene Engelsche auctie per stuk verkregen waren. De Montfoortsche charters en de papieren der Zoudenbalchs vielen aan mijn depôt ten deel, de Haarlemsche schepenbrieven aan het archief in Noordholland.

Toevallig viel nu in de eerste dagen van het vorige jaar mijne aandacht op eene mededeeling van den Rijksarchivaris Bakhuizen van den Brink (Overzigt van het Nederlandsche Rijksarchief. p. 63), waaruit bleek, dat het Algemeene Rijksarchief indertijd uit de verzameling Sypesteyn verkregen heeft eene verzameling charters, waaronder zich bevonden : 1°. charters rakende de heeren van Montfoort van het begin der 14de eeuw tot (ongeveer) den aankoop dier heerlijkheid door de Staten van Utrecht (1648), 2°. Haarlemsche schepenbrieven en charters over Haarlemsche kloosters, 3°. stukken over Urk en Emeloord. Na kennisneming van dit feit twijfelde ik geen oogenblik, of Sir Thomas Phillipps had de door mij bedoelde drie categoriën van charters aangekocht op de auctie van Sypesteyn, die meer dan eene halve eeuw geleden te Londen gehouden is. Het scheen mij dus gewenscht, dat bepaaldelijk de in het Algemeene Rijksarchief bewaarde charters der heeren van Montfoort vereenigd werden met de andere, die thans in het Utrechtsche provinciaal archief berusten (en behooren te berusten, omdat de heerlijkheid door de Staten werd aangekocht). Ik gaf dus aanstonds kennis van mijne bevinding aan den Algemeenen Rijksarchivaris, bij wien ik instemming met mijne denkbeelden mocht verwachten, omdat hij gunstig geadviseerd had op mijn voorstel, om de Montfoortsche charters der Cheltenhamsche collectie in het archief der provincie Utrecht op te nemen.

Inderdaad had ik de voldoening, dat Z. Ed. zich „steeds gaarne bereid verklaarde, om, waar dit goed mogelijk was, de archieven tot hun oorspronkelijken toestand terug te brengen en hetgeen later verspreid geraakt is te hereenigen". Helaas waren er echter bezwaren, die in dit speciale geval vooralsnog de door mij gewenschte overplaatsing naar Utrecht verhinderden. Een dier bezwaren was de geheel verwarde toestand van de charterverzameling der Hollandsche

grafelijkheid, die belette aan te wijzen, welke charters uit het archief der heeren van Montfoort afkomstig waren. Doch dit bezwaar was gelukkig slechts van zeer voorbijgaanden aard; immers de Algemeene Rijksarchivaris hield zich juist met de schifting dezer collectie bezig, en zelfs was reeds eene dergelijke aanvrage, die ik in 1884 met betrekking tot andere archivalia tot Z. Ed. gericht had, aangehouden, omdat het bedoelde schiftingswerk toen eerstdaags zou worden ondernomen. Ik meende dus met eenigen grond spoedig op eene verrijking van mijn depôt te mogen hopen. Doch de andere niet genoemde bezwaren schijnen tot mijn leedwezen de overplaatsing vooralsnog te belemmeren: althans ik mocht verder niets meer van deze zaak vernemen.

Gewichtiger dan de aanwinsten waren de verliezen, die mijn depôt ditmaal leed. Zoodra het archief eener instelling definitief gesorteerd is, pleeg ik de voorloopig ter zijde gelegde stukken, die niet in dit archief behooren, ter hand te nemen. Dergelijke stukken zijn in alle archieven aanwezig; de oorzaken, die tot hunne plaatsing aldaar geleid hebben, kunnen gewoonlijk eerst nadat het geheele archief doorloopen is, met juistheid beoordeeld worden. Somtijds gelukt het alsdan te ontdekken, dat zulke schijnbaar heterogene bestanddeelen toch inderdaad behooren bij andere nommers van het archief; dikwijls blijkt het. dat secretarissen of andere beheerders van het archief stukken, die tot hun partikulier archief of tot dat van door hen beheerde corporatiën behoorden, in het hoofdarchief hebben laten liggen; eene enkele maal zien wij verhandelingen van historischen aard of andere dergelijke stukken door de eigenaars van het archief aankoopen of aan hen schenken. De laatste categorie van stukken behoort naar eene Rijksbibliotheek overgebracht te worden; de papieren, afkomstig uit de archieven van andere corporatiën, moeten aan deze gerestitueerd worden; alleen de gewoonlijk zeer talrijke partikuliere stukken kan men niet anders dan behouden en in eene afzonderlijke afdeeling van het archief plaatsen.

In het afgeloopene jaar kwamen zulke verplaatsingen, die reeds meermalen zijn voorgekomen, meer dan gewoonlijk aan de orde. In de eerste plaats was het archief van het Hof afgewerkt en het is niet verwonderlijk, dat daar meer dan elders afgedwaalde stukken ontdekt werden. Het waren registers, die blijkbaar in processen overgelegd waren en wier teruggave verzuimd was: voor een deel partikuliere rekenboeken, doch grootendeels registers van belastingen en dorpsrekeningen. Voor deze laatste stukken vroeg ik van Uwe Excellentie machtiging tot teruggave aan de belanghebbende besturen, en zoo verkregen de gemeenten Utrecht, Driebergen, Jaarsveld, Kortenhoef, Linschoten, Loopik, Mijdrecht, Nederlangbroek, Uithoorn, Westbroek en Willige Langerak, en de waterschappen Oostzijde (te Abcoude) en Loopik, Loopikerkapel en Zeven-

hoven stukken, die in hare archieven behoorden, al waren ze (met uitzondering van het voor den polder Oostzijde bestemde register met afschriften van stukken over de inrichting van den polder) meestal niet zeer belangrijk. Trouwens het bleek ook niet, dat de toezending zeer gewaarderd werd: slechts van twee gemeentebesturen ontving ik eene dankbetuiging, van twee andere althans een bericht van goede ontvangst. — Behalve deze stukken was er één, dat ik met Uwer Excellentie's machtiging kon restitueeren aan den bewaarder der notariëele protocollen. Het was slechts eenige bladen groot, doch belangrijker dan het voorgaande; immers het bevatte de origineele minuut van het testament van J. Van Halmael dd. 1721, dat uit het protocol van den notaris Sylvius vermist werd. Het blijft raadselachtig, hoe dit belangrijke stuk (waarover sinds lang een proces van eenige tonnen gouds gevoerd wordt), na (zooals het schijnt met opzet) uit het protocol verwijderd te zijn, in het archief van het Hof terecht gekomen is.

Eene andere categorie van stukken werd nog in het archief van het Hof ontdekt. Dit archief is jaren lang op de zolders der rechtbank bewaard geworden naast het archief der Utrechtsche schepenbank. Het was te verwachten, dat daardoor hier en daar verwarring ontstaan zou zijn en het viel mij zeer mede, dat mr. Fruin (behalve enkele onbeduidende papieren) slechts één deel en één pak stukken ontdekte, die in dit schepenarchief thuisbehoorden. Zij werden nu met Uwer Excellentie's machtiging daarmede hereenigd, terwijl te gelijk een paar stukken teruggevraagd en verkregen werden, die door de regeling van het Hof-archief gebleken waren bij de stukken der voor dit college gevoerde processen te behooren.

Ook het archief van den Dom leverde eenige nommers, die zonder twijfel verwijderd moesten worden. Ik vond daar een band met oude stukken, blijkbaar in de 17de eeuw door een partikulier samengesteld uit brokstukken van de origineele brievenboeken en de registers van certificatiën der stad Utrecht, waarbij eenige origineele brieven aan de stad en andere stukken uit het stadsarchief gevoegd waren; allen hadden betrekking op het gewichtige jaar 1483 en op de eerste jaren der 16de eeuw, eenigen waren zeer belangrijk. Het deel werd op mijn voorstel afgegeven aan de stad Utrecht, en wel kosteloos, zooals Uwe Excellentie bepaalde. — Een band met 17de eeuwsche afschriften van stukken over de geschiedenis van het stedelijk bestuur (blijkbaar een partikuliere arbeid) werd afgegeven aan de Academische bibliotheek. — Eene rekening der Deventer proosdij dd. 1497 en een tiendregister van het kapittel van Deventer dd. 1504 werden op mijn voorstel overgedragen aan mijnen ambtgenoot in Overijssel, terwijl later nog daaraan toegevoegd kon worden een protocol der terechtzittingen van den officiaal van den aartsdiaken van Deventer over 1520—1529, dat ik toevallig ontdekte in het

kapittel-archief van Oudmunster. Twee dezer drie stukken mogen zeer belangrijk genoemd worden, vooral daar het oude archief van het aanzienlijke kapittel van Deventer bijna geheel verloren schijnt te zijn.

Reeds boven berichtte ik Uwe Excellentie over de afgifte van stukken uit het archief van Vreeswijk aan dat van den polder Zandveld c. a., — van een zegelstempel van den officiaal van St. Pieter aan het Stedelijk museum van oudheden — en van eenige oude Utrechtsche couranten aan den griffier der provincie.

In het jaar 1890 had ik op eene auctie alhier aangekocht twee banden met oude stukken, waarvan het eene minuten van notulen van de Staten van Utrecht en hunne Gedeputeerden en van uitgaande brieven dier colleges bevatte: voor mijn archief eene belangrijke aanwinst. Toen deze banden in het begin van 1891 uit elkander genomen en met de andere in 1890 verkregene aanwinsten gesorteerd werden, bleek het, dat de tweede band niet bij de eerste behoorde, doch in hoofdzaak bestond uit stukken uit de archieven van de stad Montfoort, het dorp Linschoten en eenige waterschappen in den omtrek. Ik stelde aan Uwe Excellentie voor, deze stukken voor den kostenden prijs aan de betrokkene besturen over te dragen, en na eenige aarzeling besloten allen dit aanbod aan te nemen, waarna de afgifte heeft plaats gehad.

Ten slotte valt nog eene afgifte te vermelden, die nauwelijks als verlies is te beschouwen, hoe belangrijk de afgegevene stukken ook waren. In het begin van het jaar zond mij de heer J. De Fremery te 's Gravensande, wiens belangstelling in ons archiefwezen mij reeds meer dan eens gebleken was, niet minder dan 20 oude charters van het Amsterdamsche Minderbroedersklooster, die van ouds onder zijne familie berust hadden. Ik haastte mij bij den archivaris van Amsterdam naar de bewaarplaats van het archief van dit klooster te onderzoeken. Het bleek, dat het eigenlijke archief verloren was, doch dat twee niet onbelangrijke verzamelingen van stukken daaruit bij verschillende gelegenheden voor het gemeente-archief verkregen waren. Aanstonds verzocht ik toen den heer De Fremery om machtiging, om de 20 geschonkene charters aan het archief van Amsterdam over te dragen, en nadat het verlof bereidwillig verleend was, zond ik de stukken aan den archivaris toe.

VIII. *Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegevene **bescheiden**, voor het hoofdarchief in de provincie van gewicht en berustende in andere binnen- of buitenlandsche archieven.*

Over het belangrijkste, dat onder deze rubriek te vermelden valt, het verkrijgen van kopieën van Jacob van Deventer's Utrecht-

sche plattegronden te Madrid, berichtte ik Uwe Excellentie reeds boven.

Bij de afgifte (in 1890) van het in het archief van den Dom ontdekte cartularium van het Stavorensche klooster van St. Odulf aan mijnen ambtgenoot in Friesland had ik bedongen, dat regesten van de daarin vervatte oorkonden (waaronder eenige van elders onbekende van Utrechtsche bisschoppen der 13de eeuw) aan mij zouden worden toegezonden. Aan de ten gevolge daarvan gegevene belofte voldeed mijn ambtgenoot in den afgeloopen zomer door toezending van een pakje regesten, die ik dankbaar in dr. Vermeulens apparaat voor een Stichtsch oorkondenboek heb ingelijfd.

De heer J. de Fremerey verplichtte mij door toezending van een afschrift van een charter van bisschop Frederik van Baden dd. 1498, door hem ontdekt in het archief van de gemeente Naaldwijk, waarmede ik de bestaande verzameling afschriften van Utrechtsche charters kon verrijken.

IX. *Gebruik van het archief gemaakt en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en partikulieren.*

In den loop van het jaar vervoegde zich bij mij een Leidsch student, de heer J. de Hullu, die op aanraden van professor R. Fruin in mijn archief een of ander historisch onderzoek wenschte in te stellen, om daarnaar zijne dissertatie te schrijven. Uit de onderwerpen, die ik hem aangaf, koos hij de geschiedenis van het Utrechtsche schisma, en eenige maanden was hij daarna op mijn bureau bezig met het bestudeeren van de archiefstukken en van de handschriften der Academische bibliotheek; in het najaar is hij vertrokken om zijne aanteekeningen te verwerken, en ik zie de verschijning der dissertatie eerstdaags te gemoet.

Van de onderzoekingen van den heer Brom voor het Bullarium Trajectense sprak ik Uwe Excellentie reeds boven.

De werkzaamheden voor het oorkondenboek van Groningen, waaraan zich een (trouwens zeer nauw verwant) oorkondenboek van Drenthe zal aansluiten, schijnen goed te vorderen. Ditmaal was het mijn ambtgenoot in Drenthe, die meer dan eens schreef om overzending ten gebruike van de bisschoppelijke diversoria. Tegelijk werd daarmede een ander doel beoogd: de heer Gratama heeft een herdruk van de oude Drentsche rechtsbronnen ondernomen voor de Vereeniging tot uitgave der bronnen van het oud-vaderlandsche recht, en bij gebreke van de bezegelde origineelen scheen de tekst van de bisschoppelijke diversoria de meest authentieke, die dus aan de uitgave ten grondslag gelegd worden moest.

Voor de uitgave van de autobiographie der prinses van Aldenburg, die in het begin der 18de eeuw lange jaren te Utrecht in

het Bisschopshof gewoond en aldaar overleden is, wendde zich de uitgever dr. R. Mosen te Oldenburg herhaaldelijk tot mij om inlichtingen over allerlei Utrechtsche personen en toestanden. Gewoonlijk kon ik hem terecht helpen

Van meer direct belang voor de Utrechtsche geschiedenis is de uitgave, door dr. L. A. van Langeraad te Stolwijk op mijn aanraden ondernomen van het dagboek van A. van Buchell, vroeger in mijn archiefdepôt, thans in de Academische bibliotheek bewaard. Deze voor onze beschavings-geschiedenis hoogst belangrijke uitgave is echter nog slechts in wording, zoodat ik er nog niets naders van vernam.

De beraadslagingen, in de Provinciale Staten van Utrecht gevoerd over de tollen in deze provincie, gaven herhaaldelijk aanleiding tot nasporingen over den oorsprong daarvan, waarover Gedeputeerde Staten hunne lastgevers wenschten in te lichten. Slechts in één geval gelukte het niet, om de geschiedenis van het betrokkene bruggeld vast te stellen.

De Algemeene Rijksarchivaris, die zich schijnt bezig te houden met eene geschiedenis der baljuwen en rentmeesters van Holland, vroeg herhaaldelijk om inlichtingen betreffende titularissen, die in stukken van mijn depôt vermeld werden.

Mijn ambtgenoot in Drenthe raadpleegde met vrucht een erfpachtregister van St. Pieter voor een onderzoek betreffende de geschiedenis der verschillende vormen van erfpacht (resp. boter- en roggepacht) in zijn gewest.

Bij de regeling van het archief van den Dom ontdekte ik het (voor ons waardelooze) formulierboek van een Keulschen notaris uit de 14de eeuw. Ik gaf daarvan kennis aan den archivaris van Keulen, die op zijn verzoek overzending van het stuk verkreeg, en daarna, zoodra hij het stuk als zeer belangrijk had leeren kennen, wenschte het voor zijn archief of voor het Staatsarchief te Düsseldorf (waar het archief van den Keulschen Dom berust) in eigendom of althans in bruikleen voor onbepaalden tijd te verkrijgen. Daar ik meende, dat tegen het laatste bij Uwe Excellentie overwegende bezwaren zouden bestaan, sloeg ik hem voor te beproeven, of wellicht eene ruiling tot stand te brengen ware. Ik vestigde daartoe de aandacht op een cartularium van het Brigittijnenklooster Marienburch bij Soest, berustende in het archief der St. Apostelen-kerk te Keulen, en stelde mij voor (bijaldien de afstand daarvan niet te verkrijgen bleek) nader ter sprake te brengen eenige Geldersche rentmeesters-rekeningen uit de 14de eeuw en een handschrift van het Nijmeegsche recht uit het begin der 16de eeuw, beiden berustende in het Staatsarchief te Düsseldorf. Doch tot mijne verbazing ontving ik het formulierboek na eenige maanden terug zonder eenige toelichting; het ruilingsplan was dus vervallen.

Wellicht zal Uwe Excellentie echter wenschen met het Düsseldorfsche archief over deze aangelegenheid in onderhandeling te treden.

Als gewoonlijk werden weder tal van verzoeken om inlichtingen tot mij gericht over de wapens van kleine gemeenten en de genealogiën van verschillende familiën. Ditmaal golden die vragen de gemeenten Hoenkoop en Tull en 't Waal en de familiën van Zijl, van Lamsweerde, van Noort, van der Burch, van Luchtenburg, van Nispen, Schaap, Gijsberti, Schade, Toelaer, Ploos van Amstel, van Baerle, Wildeman, van Teylingen, van Doorninck, van Hoevell, van Loenersloot en van Borsselen.

Ook het archief der Oud R. C. Clerezy, dat in mijn depôt berust, werd herhaaldelijk geraadpleegd en wel door de heeren C J. Gonnet, W. van Beuningen, J. H. W. Unger, B. H. Klönne, S. Muller Hz. en A. H. L. Hensen, die allen hetzij door persoonlijk onderzoek alhier, hetzij door overzending van stukken van deze gelegenheid tot studie onzer kerkgeschiedenis partij trokken.

Behalve deze nasporingen (en vele andere van minder belang), die in mijne archieven zelf gedaan werden, zijn verscheidene personen het geheele jaar door op mijn bureau bezig geweest met het bestudeeren van archiefstukken, die daartoe door de betrokkene archiefbesturen hierheen waren overgezonden. Zoo raadpleegde professor Pols verscheidene handschriften van Nijmeegsch stadrecht, overgezonden door het archief van Nijmegen, voor de uitgave van het recht dier stad, — de heer F. J. L. Krämer ontving voortdurend handschriften van het Algemeene Rijksarchief over de betrekkingen onzer republiek met Spanje in de jaren 1672—1678, — de heer dr. G. W. Kernkamp houdt zich bezig met de uitgave van een deel der papieren van den Amsterdamschen schepen Bontemantel, berustende in het Amsterdamsche gemeente-archief, — de heer C. A. de Kruyff deed een uitvoerig onderzoek betreffende de familie van Nispen in de schepenprotocollen van Bergen op Zoom, die ik ontving van mijnen ambtgenoot in Noordbrabant — en de heer J. Trosee is voortdurend bezig met het opsporen van bijlagen van de notulen van het College tot de Nadere Unie en raadpleegde daarvoor handschriften van de archieven van Groningen, Zwolle en Kampen. Over de werkzaamheden van mr. R. Fruin T.Az. in de rechtsboeken, van de archieven van Amersfoort en Rhenen ontvangen, sprak ik reeds in eene vroegere afdeeling van dit verslag.

Hoewel de bemoeiingen, die door deze werkzaamheden noodig werden voor het telkens terugzenden en opvragen van stukken, een niet geheel onbelangrijk deel van mijnen tijd eischten, verdienen toch al deze studiën, door de bereidwilligheid mijner ambtgenooten vergemakkelijkt, dankbare vermelding als een bewijs, dat de belangstelling in de historiographie bij ons eindelijk schijnt te herleven!

X. *Uitkomst van de bemoeiingen met gemeente-, waterschaps- en andere archieven.*

Over deze rubriek heb ik Uwe Excellentie weinig te berichten. Alleen moet ik mededeelen, dat de in mijn vorig verslag vermelde onderhandelingen met het gemeentebestuur van IJsselstein over den afstand in bruikleen van het gemeente-archief geëindigd zijn met het besluit van den gemeenteraad tot het behoud van het archief in loco, nadat het zal gerangschikt en beschreven zijn met subsidie van Gedeputeerde Staten. Een besluit, dat ik alleszins verblijdend acht.

Het is te voorzien, dat ik in de eerste jaren evenmin als thans Uwe Excellentie veel betreffende mijne aanraking met de besturen van gemeenten en waterschappen ter zake van hunne archieven zal kunnen berichten. Ik heb die archieven voor eenige jaren ter gelegenheid van de overneming der rechterlijke archieven bijna allen bezocht. Destijds heb ik aan Gedeputeerde Staten een rapport over mijne bevindingen uitgebracht en medegedeeld, wat ik in het belang dier archieven wenschelijk achtte. Sedert gaat de ordening dier depôts door mr. Fruin onder toezicht van H.Ed.Groot Achtb. geleidelijk voort, en de toestand belooft dus allengs in dit gewest uitnemend te zullen worden. Het in het afgeloopene jaar verschenen rapport van mr. Fruin geeft bericht over de ordening van de archieven der gemeenten Oudenrijn, Doorn en Maartensdijk en van het hoogheemraadschap van den Bunschoter Veen- en Veldendijk. Het verslag, als gewoonlijk zeer lezenswaardig, getuigt van den goeden gang van zaken en van de zorg, waarmede Gedeputeerde Staten de hand aan deze aangelegenheid houden. Ook bevat het belangrijke bijzonderheden over het ontstaan en de geschiedenis van het hoogheemraadschap van den Bunschoter Veen- en Veldendijk en over de op de studie van geschiedenis en inrichting van dit college gebaseerde rangschikking en beschrijving van zijn archief.

De Rijks-archivaris in Utrecht,
S. Muller Fz

Het oud provinciaal archief in Friesland.

Ter voldoening aan het voorschrift van artikel 17 mijner instructie heb ik de eer aan Uwe Excellentie, door tusschenkomst van den heer Algemeenen Rijksarchivaris, het verslag van het oud-archief in Friesland over het jaar 1891 te doen toekomen.

I. *Toestand der bewaarplaats van het archief.*

De toestand van het gebouw was niet ongunstiger dan in vorige jaren. Erge lekkages werden zooveel mogelijk voorkomen, zoodat de archieven geen waterschade leden. Herhaaldelijk werden de bakken met ongebluschte kalk in de benedenkamers van nieuwe kalk voorzien en bij helder weder werden in den zomer die kamers steeds geventileerd. Niettegenstaande deze maatregelen vereischte het voortdurend veel zorg de archivalia tegen de inwerking der vochtige lucht te beschermen. Telkens werden banden en portefeuilles van hunne plaats genomen, en wanneer zich daarop schimmel vertoonde, werden zij gedroogd en schoongemaakt.

Om den graad van vochtigheid nauwkeurig te kunnen bepalen werd een hygrometer aangeschaft.

De charters met zegels en andere oudere stukken worden in de werkkamer bewaard, zoodat deze het meest tegen vocht beveiligd zijn.

Dat echter binnen korten tijd verbetering in dezen toestand verwacht mag worden bleek mij uit de staatsbegrooting voor 1892, waarop een gedeelte van de som voorkomt, benoodigd voor de inrichting van het Kanselarij-gebouw tot bewaarplaats der Rijksarchieven en der Provinciale bibliotheek.

Dit gebouw, dat door zijnen fraaien 16de eeuwschen gevel zoo eigenaardig als voor dit doel schijnt aangewezen, zal ruimschoots plaats bieden tot berging ook van alle oud-rechterlijke archieven. Tevens zal het een groot voordeel zijn, dat in hetzelfde gebouw de Provinciale bibliotheek zal kunnen geplaatst worden. Deze bibliotheek toch met haren rijken inhoud op het gebied van Friesche

en andere historie, is van het grootste belang als hulpbron zoowel bij het gebruik als bij de beschrijving van het archief.

II. *Toestand van de reddings- en brandbluschmiddelen.*

De beide extincteurs verkeeren in goeden toestand. Zij werden geregeld nagezien en beide werden geledigd en op nieuw geladen. In het Gerechtshof werden 20 brandzakken en 20 flesschen met het voorgeschreven bluschmiddel geplaatst en verdeeld over de twee zolders, waar rechterlijke archieven bewaard worden. In het archiefdepôt werd het aantal van beiden niet vermeerderd.

De twee rookleidingen werden meerdere malen geveegd, daar er gedurende den geheelen zomer bij vochtig weder van gebruik moest gemaakt worden.

Het archief-gebouw wordt aan eene zijde begrensd door de woning en werkplaats van eenen timmerman, waardoor aan die zijde brandgevaar het meest dreigt. Met dezen timmerman ben ik overeengekomen, dat ingeval er bij hem brand uitbreekt, hij van een der extincteurs, in het archief aanwezig, gebruik make, en tevens dat, wanneer er in het archief brand ontstaat, hij met zijne knechts terstond het blusch- en reddingswerk helpe bevorderen.

III. *Het personeel.*

Voor zoover de loopende werkzaamheden het toelieten werkte de amanuensis aan het alphabetisch register op de commissie- en instructieboeken, waarmede hij in het vorige jaar begonnen is.

Hij zette dezen arbeid met veel ijver voort, doch kon wegens velerlei andere werkzaamheden slechts weinig daarmede vorderen, ook omdat hij eenigen tijd behulpzaam was bij het ordenen en inventariseeren der stukken, dagteekenende van vóór 1795.

IV. *Toestand der archiefverzamelingen.*

Hierin kwam weder eenige verbetering. Een groot aantal losse stukken werd in portefeuilles geborgen. Voornamelijk waren dit collecties, die hetzij vroeger reeds in pakketten waren samengebonden hetzij thans samengezocht waren. Al deze losse stukken zijn thans in portefeuilles gerangschikt, deels chronologisch, deels naar rubrieken, zoodat zij nu, zoo noodig, gemakkelijk gevonden kunnen worden.

Met het stempelen der stukken, vooral van de landdagstukken, werd zooveel mogelijk voortgegaan. Deze laatste collectie is thans bijna geheel afgestempeld.

Van de rechterlijke archieven, op den zolder van het gerechtshof

berustende, waren de losse stukken, bij de overbrenging daarheen, meerendeels niet in pakken samengebonden. Zooveel mogelijk geschiedde dit dadelijk na de overbrenging, om verwarring, vooral bij latere overplaatsing, te voorkomen, doch met de stukken van verscheidene gemeenten kon het toen wegens gebrek aan tijd niet geschieden. Die arbeid is echter thans voortgezet en zal waarschijnlijk in dit loopende jaar voltooid kunnen worden. Tot hetzelfde doel zullen ook alle registers, die uitwendig geen kenteeken dragen uit welke gemeente zij herkomstig zijn, van een etiket met den naam van de gemeente voorzien worden.

De ordening der charters, zooals ik die in mijn vorig jaarverslag omschreef, kon geen noemenswaardige voortgang hebben, hoofdzakelijk wijl ik zeer langen tijd moest wachten op de levering van de bestelde doozen. Thans zijn deze ontvangen, en zal de ordening, voor zoover andere werkzaamheden dit toelaten, voortgezet worden.

Van de hypotheekregisters werden eenige, die al te zeer beschadigd waren en daarom niet op nieuw gebonden konden worden, in portefeuilles met perkamenten ruggen geborgen, zoodat zij uitwendig gelijk aan de overige registers zijn en daartusschen in de volgorde kunnen geplaatst worden.

Een aantal schuifportefeuilles werd aangeschaft en gedeeltelijk gebruikt tot berging van bovengenoemde losse stukken.

V. *Werkzaamheden en voortgang der ordening en der inventarisatie van het archief.*

Zooals ik in vorige jaarverslagen mededeelde werden van de losse stukken, dagteekenende uit de vorige en het begin van deze eeuw, toen vooral die geordend en geïnventariseerd, welke dagteekenen van na 1795, omdat deze meerendeels in zulk eenen staat van verwarring verkeerden, dat het gewoonlijk zeer veel tijd en moeite kostte eenig gevraagd stuk te vinden. Nu die stukken echter, zooals ik in mijn laatste jaarverslag meldde, grootendeels in orde gebracht waren, werd begonnen met een aantal stukken van ouderen datum, waarvan de ordening en inventarisatie tot nog toe wegens andere meer spoed eischende werkzaamheden vertraagd waren. Thans is aan die stukken zooveel mogelijk tijd besteed. Alle stukken werden gesorteerd; die welke bij bestaande collectiën behoorden, daarbij gevoegd en van andere werden nieuwe collectiën geformeerd. Een gedeelte, dat niet aanstonds tot een zekere rubriek kon gebracht worden, werd voorloopig in chronologische volgorde in portefeuilles gerangschikt. De gemaakte collectiën werden gedeeltelijk geïnventariseerd. Zoodra die inventaris gereed is, zal het

geringe moeite kosten om te bepalen, welke van de bovengenoemde chronologisch gerangschikte stukken alsnog tot die collectiën behooren.

Tot opsporing van rechterlijke archieven onderzocht ik in dit jaar de archieven van alle kantongerechten, met name: te Bergum, Beetsterzwaag, Leeuwarden, Berlikum, Dokkum, Harlingen, Sneek, Bolsward, Heerenveen en Lemmer. Het resultaat was echter zoo gering mogelijk. Slechts een fragment van eenen boedel-inventaris werd gevonden te Beetsterzwaag. Ook overtuigde ik mij op iedere plaats dat er geen oud-rechterlijke stukken waren verdwaald geraakt bij de burgerlijke akten, welke ten gemeentehuize worden bewaard.

Het geringe resultaat van dit onderzoek was voor mij onverwacht. Ik vermoedde namelijk in die archieven oud-rechterlijke registers aan te treffen, daar het mij uit een rapport, door den vroegeren president van het gerechtshof alhier, mr. W. W. Buma, in 1870 opgemaakt omtrent de toen in het gerechtshof berustende rechterlijke archieven, gebleken was, dat het in onderscheidene gemeenten bij de opeisching van die archieven, in 1811 en volgende jaren, gewoonte was eenige van de laatste registers, vóóral die betreffende voogdijstelling en weesboedels, achter te houden, waarvan als reden werd opgegeven „dat zij veeltijds benoodigd waren bij het vredegerecht". Die registers schijnen toen overgebracht te zijn naar de vredegerechten, ten minste was dit het geval met 2 registers, behoorende tot het oud-rechterlijk archief van Achtkarspelen, welke ik in 1888 van den Kantonrechter te Bergum ontving. Daar er nu aan de overgenomen archieven van eenige gemeenten nog registers uit de laatste, aan 1811 voorafgaande, jaren ontbreken, hoopte ik die bij de kantongerechten aan te treffen.

Over het algemeen waren de archieven der kantongerechten in zoodanigen staat van orde, dat het onderzoek betrekkelijk geringe moeite en tijd vereischte. In Dokkum echter vond ik in eene kast eene zeer groote ordelooze massa losse stukken, afkomstig van het thans opgeheven kantongerecht te Holwerd. Daar bijna alle bundels van bijeenbehoorende stukken uit elkaar geraakt waren, moest ik ieder stuk nazien om mij te overtuigen, dat er geene van rechterlijken aard daaronder waren. Ik vond echter geen enkel stuk, dat ik kon overnemen, en had slechts de gelegenheid den heer Griffier op eenige stukken te wijzen, die in het gemeente-archief van Ferwerderadeel te huis behooren. ZEd. was bereid ze daarheen op te zenden.

In het gemeente-archief van Sneek bevindt zich een burgerboek, dat enkele stukken van rechterlijken aard bevat. Ik achtte mij echter niet gerechtigd dit over te nemen, daar het aantal van die stukken, meest betreffende vrijwillige jurisdictie, uiterst gering is. Het werd aan burgemeester en wethouders eenigen tijd ter leen gevraagd en afschrift genomen van de rechterlijke stukken.

Het tegenovergestelde was het geval met twee registers uit dat archief. De inhoud daarvan bestaat voor verreweg het grootste gedeelte uit judicieele akten, terwijl slechts zeer enkele stukken van administratieven aard daarin voorkomen. Deze registers werden bij de rechterlijke archieven overgenomen. Aan burgemeester en wethouders moest ik echter beloven ter gelegener tijd afschrift van laatstgenoemde stukken te zenden.

Van burgemeester en wethouders van Franeker werden overgenomen eenige deelen en stukken, behoorende tot het archief van den senatus judicialis der akademie aldaar, dat zich overigens ter griffie van het gerechtshof alhier bevindt.

Op verzoek van heeren Gedeputeerde Staten van Friesland stelde ik een onderzoek in naar stukken, die in vroegere jaren door de provincie waren aangekocht, doch niet vermeld zijn in de lijst van stukken, die aan de provincie ten geschenke of in depôt gegeven of door haar aangekocht zijn, welke lijst in het jaar 1887 werd opgemaakt. Deze lijst werd vervaardigd volgens een in het archief berustend register. Een nauwkeurig onderzoek van alle rapporten en missives, door mijne voorgangers ontvangen en verzonden, leidde echter tot de ontdekking dat in genoemd register een groot aantal deelen en losse stukken, ook geschenken en depositos, niet waren aangeteekend. Het kostte niet geringe moeite deze collectiën weder bijeen te brengen, daar zij alle uit elkaar genomen en in allerlei verzamelingen tusschengevoegd waren, zoodat vaak alle losse stukken moesten doorzocht worden om de bescheiden, tot iedere schenking, aankoop of depôt behoorende, te vinden. Bovendien was de omschrijving van dezen dikwijls zeer globaal of zelfs zonder vermelding van jaartal, en somtijds gaf niet de soort van stukken, maar alleen dezelfde hand of een nummer, dat vroegere bezitters aan de stukken gegeven hadden, aanwijzing, dat zij tot eene zekere collectie behoorden. Daar echter deze, gedeeltelijk zeer omvangrijke collectiën, die, uit gemeente- en particuliere archieven afkomstig, door hun onderling verband te zamen behooren, nu weder bijeen- en van de overige archieven afgezonderd zijn, kwam de zeer langdurige arbeid, aan dit onderzoek besteed, ook der ordening van het archief ten bate. Naar aanleiding van dat onderzoek deed ik Uwer Excellentie bij mijne missive van 31 October 1891 n°. 286 eene vervolglijst van genoemde stukken toekomen.

Aan den Rijksarchivaris in Utrecht, door wien in het voorgaande jaar het cartularium van het St. Odulphusklooster te Stavoren aan mij was overgedragen, werden, ingevolge de voorwaarde bij die overdracht gesteld, regesten gezonden van de in het cartularium voorkomende stukken, welke meerendeels zijn vermeld in het door mijnen voorganger uitgegeven „Register van oorkonden, die in het charterboek van Friesland ontbreken.”

Zooveel mogelijk werd de bewerking van het alphabetisch register op de resolutiën van Gedeputeerde Staten van 1755—1795, waarvan ik in mijn vorig jaarverslag melding maakte, voortgezet. Van de chronologische verzameling losse stukken zijn thans die, welke dagteekenen tot het jaar 1570, beschreven. Met de ordening der regesten werd begonnen. De regesten van stukken, welke behooren tot het archief der Staten en Gedeputeerde Staten, werden afgezonderd van degene, die rechterlijke, particuliere of andere stukken betreffen.

VI. *In druk uitgegeven bescheiden, behoorende tot het archief.*

Voor zoover mij bekend is, zijn er in dit jaar geene bescheiden in druk uitgegeven.

VII. *Aanwinsten door geschenk, aankoop, ruil of in bruikleen verkregen.*

1. Van Uwe Excellentie ontving het archief:

a. Bijdragen voor een oorkondenboek van het sticht Utrecht. Regesten van het kapittel van St. Pieter, bewerkt door mr. S. Muller Fzn. 's Grav. 1891.

b. S. Gratama, 1. Inventaris van het oud archief van Coevorden. 2. Inventaris van het schultengerecht's archief te Coevorden 3. Verslag omtrent de gemeente-archieven in Drenthe. (In 1 bnd.)

c. Verslagen omtrent 's Rijks verzamelingen van geschiedenis en kunst. XII. 1889. 's Grav. 1890.

d. Verslagen omtrent 's Rijks oude archieven. XII. 1889. 's Grav. 1890.

e. Verslagen aangaande een onderzoek in de archieven van Rusland ten bate der Nederlandsche geschiedenis en naar archiefstukken belangrijk voor de geschiedenis van Friesland uit het tijdperk der Saksische hertogen. Op last der regeering ingesteld door dr. C. C. Uhlenbeck en mr. J. L. Berns. 's Grav. 1891.

f. Middelnederlandsch woordenboek van wl. dr. E. Verwijs en dr. J. Verdam. 3de dl. 9de afl. 's Grav. 1891.

2. Van heeren Gedeputeerde Staten van Friesland:
Verslag van den toestand der provincie Friesland over 1890. Leeuw. 1891.

3. Van het Gemeentebestuur van Nijmegen:
Inventaris van het oud-archief der Nijmeegsche broederschappen, opgemaakt door mr. J. G. Ch. Joosting. Nijmeg. 1891.

4. Van de Commissie van bestuur van het Provinciaal museum van oudheden in Drenthe:
Verslag van de Commissie aan Gedeputeerde Staten over 1890. Assen 1891.

5. Van den heer Algemeenen Rijksarchivaris:
Notulen der bijeenkomst van de Rijksarchivarissen op Zaterdag 27 September 1890 in het gebouw van het Rijksarchief te 's Gravenhage.

6. Van den heer Rijksarchivaris in Noordbrabant:
Verslag omtrent de oude gemeente- en burgerlijke stands-archieven in Noordbrabant. 's Hertogenbosch 1891. Door den schenker.

7. Van den heer Rijksarchivaris in Drenthe:
Het ontstaan en de ontwikkeling van het eigenlijke stadsbestuur te Groningen tot in het begin der 15de eeuw. (Overdruk uit Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde). Door den schenker.

8. Van den heer mr. R. Fruin Th. Az., commies-chartermeester bij het Rijksarchief te Utrecht:
Verslag omtrent oude gemeente- en waterschapsarchieven in de provincie Utrecht over 1890. Utr. 1891. Door den schenker.

9. Van den heer mr. J. A. Feith, commies chartermeester bij het Rijksarchief te Groningen:
Programma van een oorkondenboek van het sticht Utrecht. (Overdruk uit de Nederlandsche Spectator.) Door den schenker.

10. Van den heer dr. P. J. Blok, hoogleeraar te Groningen:
Onze archieven. (Overdruk uit de Gids 1891). Door den schenker.

11. Van den heer dr. J. G. R. Acquoy, hoogleeraar te Leiden:
Levensbericht van M. F. A. G. Campbell. (Overdruk uit het Jaarboek der Koninklijke Akademie van Wetenschappen.) Door den schenker.

12 Van den heer dr. L. H. Wagenaar te Leeuwarden:
Een calvinist in Friesland. Leeuw. 1891. (Overgedruk.) Door den schenker.

13. Van den heer mr. J. G. van Blom JGz., griffier der Staten van Friesland:
Beknopte beschrijving van de inrichting en den inhoud van het

Provinciaal archief van Friesland, sedert Januari 1814. Leeuw. 1891. Door den schenker.

Overgenomen werden de volgende bescheiden, behoorende tot de oude rechterlijke archieven:

Van den heer Kantonrechter te Beetsterzwaag:
1 fragment van eenen boedel-inventaris.

Van het Gemeentebestuur van Sneek:
2 registers loopende over de jaren 1491—1581 en 1506—1517, bevattende gerechtelijke akten enz.

Van het Gemeentebestuur van Franeker:
a. Adversaria Senatus judicialis, 1653—1811. 6 bdn.
b. Missives enz. gericht aan den Senatus judicialis. 1 pak.

Door aankoop werden verkregen de handschriften:
a. 2 copie-resolutieboeken der Staten van Friesland, van 1670 en 1748. 2 bdn.
b. Alphabetische aanteekeningen van den raadsheer Quirijn de Blau omtrent de geschiedenis en de staatkundige belangen van Friesland

En voorts o. a. de volgende werken:

Naamlijst der predikanten, sedert de hervorming tot nu toe in de hervormde gemeenten van Friesland. Handschrift nagelaten door ds. T. A. Romein. Uitgeg. door het Friesch Genootschap. Leeuw. 1886—88. 2 dln.

Kerkelijke kaart van het Koningrijk der Nederlanden voor de Protestantsche kerken. 1824.

K. von Richthofen, Untersuchungen über Friesische Rechtsgeschichte. Berlin 1880—86. 3 dln.

Archivalische Zeitschrift. Herausgeg. durch das Bayer. allgem. Reichs-archiv in München. Neue Folge, 2r. Bd. Münch. 1891.

Mittheilungen aus dem Stadtarchiv von Köln. Bnd. I—VII. Hft. 1. Köln 1882—90.

A. H. H. J. Stokvis, Manuel d'histoire, de généalogie et de chronologie de tous les états du globe, depuis les temps les plus reculés jusqu'à nos jours. Tome III, fasc. 2. Leide 1891.

L'art de vérifier les dates des faits historiques, des chartes, des chroniques, et autres anciens monuments; depuis la naissance de Notre-Seigneur. Paris 1818—19. 18 vol.

E. Brinckmeier, Glossarium diplomaticum. Gotha 1856–63. 2 bdn.

M. Prou, Manuel de paleographie. Recueil de fac-similés d'écritures du XII au XVII siècle. Paris.

A collection of nearly 500 facsimiles of the watermarks used by the early papermakers, during the latter part of the fourteenth and early part of the fifteenth centuries. London 1840.

Bullarium Trajectense. Romanorum pontificum diplomata, ed. G. Brom. Fasc. I. Hag-Com. 1891.

In het archief werden gedeponeerd:
Rekeningen der armvoogdij van Jelsum van 1693—1729. 1 bnd.

Rekeningen der kerkvoogdij van Jelsum van 1657—1724. 1 bnd.

Door mijnen ambtgenoot in Noordbrabant werd ik opmerkzaam gemaakt op archiefstukken, waaronder ook van rechterlijken aard, betreffende het eiland Schiermonnikoog, welke in het bezit zijn van den heer jhr. A. W. L. Tjarda van Starkenborgh Stachouwer te Groningen.
Ik wendde mij tot Z.H.W.Geb. met het verzoek die stukken aan het archief-depôt te willen afstaan en mocht de inwilliging van dat verzoek ontvangen, zoodat ik de toezending van die stukken binnen kort te gemoet zie.
Voor het archief-depôt zal dit eene groote aanwinst zijn, temeer daar het eene lacune in de rechterlijke archieven zal aanvullen. Van Schiermonnikoog toch bestond het geheele, tot nog toe alhier berustende, rechterlijke archief uit slechts twee registers. Ook bij mijn bezoek aldaar werd geen enkel stuk van rechterlijken aard aangetroffen.

Verliezen werden niet geleden.

VIII *Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden, voor het hoofdarchief in de provincie van gewicht en berustende in andere binnen- en buitenlandsche archieven.*

Uit het Hauptstaatsarchiv te Dresden ontving ik, evenals in het voorgaande jaar, weder vele afschriften. Tevens werd door bemiddeling van Uwe Excellentie een band uit dat archief mij gedurende eenigen tijd in bruikleen afgestaan, waaruit alhier afschriften genomen werden.
Door mr. A. J. Andreae te Kollum werd eene beschrijving gemaakt van den inhoud van een aantal, bij het Friesch Genoot-

schap alhier berustende, afschriften van stukken die zich in het Rijksarchief te 's Gravenhage en in andere archieven bevinden.

Van die beschrijving, welke mij ter inzage verstrekt werd, nam ik copie, en bevond dat daarin o. a. ook afschriften voorkomen van eenige stukken die opgenomen zijn in Colmjon's „Register van oorkonden die in het charterboek van Friesland ontbreken". Tevens nam ik nota van bij het Friesch Genootschap ontvangen afschriften van drie charters, in het Staatsarchiv te Hamburg berustende, in het verslag van dr. P. J. Blok over dat archief vermeld. -

IX. *Het gebruik van het archief gemaakt door- en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.*

De volgende personen maakten o. a. van het archief gebruik:

1. Door dr. J. Reitsma te Groningen werd afschrift genomen van eenige klooster-charters, en werd een onderzoek ingesteld naar lijsten van geestelijke goederen, voor zoover die niet voorkomen in het door Z.H.Gel. uitgegeven werk: Register van geestelijke opkomsten van Oostergo.

2. De heer mr. A. J. Andreae te Kollum bezocht herhaaldelijk het archief en deed onderscheidene nasporingen o. a. naar de namen van grietslieden, die niet voorkomen in de uitgegeven „Nieuwe naamlijst van grietmannen".

3. Voor den heer G. Murray Bakker te Amsterdam werd een onderzoek ingesteld naar de geschiedenis en vroegere eigenaren der Uniastate te Beers. Ook persoonlijk nam ZEd. tot hetzelfde doel inzage van hypotheekboeken enz., en maakte daaruit afschriften en aanteekeningen.

4. De heer van Albada alhier nam, evenals in het vorige jaar, inzage van verschillende stukken ten behoeve van het Albada-leen.

5. Door den heer mr. J. G. van Blom J.Gz. alhier werd een onderzoek gedaan naar het ontstaan der Drachtster-, Ureterpsteren Haulerwijkster vaarten.

6. De heer mr. A. Ferf te Heerenveen zocht gegevens voor de geschiedenis van het jachtrecht in Friesland. Zijn onderzoek leverde echter zeer weinig resultaat op, daar o. a van het archief van het vroegere jachtgericht bijna niets meer in het archief-depôt aanwezig is.

7. De heer P.J. D. van Slooten te Heerenveen maakte, bij zijne herhaalde bezoeken aan het archief, uit resolutieboeken enz. aantee-

keningen betreffende het ontstaan en de ontwikkeling der burgerlijke armbesturen in Friesland. Eenige afschriften werden ZEd. toegezonden.

8. Aan den heer Vlietink, archivaris van Nieuwpoort, werd bericht gezonden omtrent een onderzoek naar de familie Oliviers.

9. De heer dr. P. J. Blok te Groningen onderzocht de oudste charters, in het archief aanwezig, voor zoover die niet in het charterboek van Friesland zijn uitgegeven.

10. De heer J. van Loon Jz. alhier deed in de hypotheekboeken van Wonseradeel onderzoek naar gegevens voor de geschiedenis van den Frieschen dichter Gysbert Japiks.

11. De heer jhr. A. van Lycklama à Nijeholt te Wiesbaden ontving inlichting omtrent den kapitein Daniel van Altena en diens afstammelingen.

12. Aan den heer T. C. Wiesenhaan, secretaris der gemeente Ferwerderadeel, werd bericht omtrent de grensscheiding der dorpen in die gemeente.

Voorts werden nog eenige mondelinge en schriftelijke inlichtingen, meerendeels betreffende genealogiën, verstrekt.

De volgende afschriften werden gegeven:

a. aan heeren Gedeputeerde Staten:
van 2 contracten betreffende het graven van de Oude Wijk en van de Haulerwijkster vaart.

b. aan den heer S. Haagsma te Bozum:
van resolutiën van Gedeputeerde Staten van Friesland van 18 Juli 1695, 14 Dec. 1706 en 15 Febr. 1707, en van eene resolutie van de Staten van Friesland van 29 April 1718, alle betreffende den Luitenant-Admiraal Tjerk Hiddes de Vries;

c. aan den heer P. J. D. van Slooten te Heerenveen: van
1. extracten uit de „registers van verleende ordonnantiën op den ontvanger-generaal der kloosteropkomsten", van 1610 en van 1616—1618, betreffende het aan armen en armvoogden betaalde;
2. eene resolutie van de Staten van Friesland van 1580, betreffende de opbrengst van de conventslanden;
3. eene resolutie van de Staten van Friesland van 6 Maart 1750, betreffende oortjesgelden tot onderhoud der armen;

d. aan den heer G. Murray Bakker te Amsterdam:
van eene acte uit het 17de hypotheekboek van Baarderadeel, be-

treffende eene liquidatie tusschen de erfgenamen van G. Meinsma, dd. 27 Juli 1700;

e. aan den heer mr. A. J. Andreae te Kollum: van

1. extract uit de rekening van 's Hofs griffier, betreffende ontvangen zegelrecht bij benoemingen van pastoors enz., over 1 October 1549 30 Septemb. 1550.

2. opgaven van kosten van het krijgsvolk in de jaren 1566—70, gedaan door de grietenijen: Utingeradeel, Tietjerksteradeel, Stellingwerf, Haskerland, Barradeel, Wonseradeel, Rauwerderhem, Dantumadeel, Baarderadeel en Aengwirden.

Aan de gemeente Franeker werden afschriften van enkele stukken, behoorende tot het rechterlijk archief van die gemeente, gezonden, welke vermeld zijn in den gedrukten inventaris van het gemeente-archief aldaar. Burgemeester en wethouders gaven mij, bij de overneming der rechterlijke archieven hunnen wensch te kennen afschrift van genoemde stukken te mogen ontvangen, ten einde alle, in dien inventaris beschreven, stukken te kunnen raadplegen; en daar het aantal van die stukken slechts gering is, meende ik aan dat verzoek te moeten voldoen.

X. *Uitkomst der bemoeiingen met gemeente-, veen-, waterschaps- en andere archieven.*

Ter gelegenheid van mijne bezoeken aan de kantongerechten bezocht ik zooveel mogelijk ook de gemeente-archieven, ten einde de oude burgerlijke stands-papieren en het overige archief, dat aldaar na de afgifte van het rechterlijk archief is achtergebleven, te beschrijven.

In verband daarmede bezocht ik ook eenige kerkelijke archieven, waar meestal nog stukken en registers gevonden werden, behoorende tot den ouden burgerlijken stand.

Uit het kerkelijk archief van Jelsum werden twee registers, bevattende rekeningen van kerk- en armvoogdij, in het archief alhier gedeponeerd.

XI. *Maatregelen in het belang van het oud-archief te nemen.*

Tot het voorstellen van dergelijke maatregelen bestaat geene aanleiding.

Leeuwarden, 27 Februari 1892.

De Archivaris in Friesland,
J. L. Berns.

Het oud provinciaal archief in Overijssel.

Ingevolge art. 17 mijner instructie heb ik de eer aan Uwe Excellentie, door tusschenkomst van den Algemeenen Rijksarchivaris, het jaarverslag van het oud Overijsselsch archief over 1891 te doen toekomen.

I. *Toestand der bewaarplaats van het archief.*

Ook dit verslag moet aanvangen met eene ernstige klacht over den ongunstigen toestand der bewaarplaats. De vocht tast, ondanks de daartegen genomen maatregelen, de muren steeds sterker aan en ook de plafonds spaart ze niet meer. Ter dikte van ettelijke duimen groeit salpeter aan muren en zolderingen en alles voorspelt eene geleidelijke maar zekere uitbreiding der kwaal. Nu en dan brak het regenwater reeds met geweld door, niet zonder aanzienlijke schade aan te richten, en het geval wordt te droeviger wanneer men bedenkt, gelijk ook reeds aan Uwer Excellentie's ambtsvoorganger herhaaldelijk bleek, dat noch van herstel noch van gedeeltelijke vernieuwing der lokalen verbetering is te wachten. Was het tot nu toe mogelijk, vooral nadat in 1890 het getal der kamers tot berging van archieven bestemd met één werd vermeerderd, de archiefstukken van de vochtigste gedeelten verwijderd te houden door ze op te stapelen in het midden der lokalen, in den laatsten tijd zijn ze ook daar wegens de slechte gesteldheid der plafonds niet meer veilig, althans niet in de kamers 20 en 21, twee vertrekken die trouwens reeds door aard en ligging tot berging van archieven ten eenenmale ongeschikt zijn. Bovendien kan er wel geen twijfel bestaan of de archiefstukken, al komen ze niet in onmiddellijke aanraking met de vochtige muren en plafonds, zullen, zij het ook geleidelijk, de nadeelige werking van de met vocht bezwangerde atmospheer ondervinden en met zekerheid valt te voorspellen dat na eenig tijdsverloop èn perkament, èn papier èn schrift de blijken van aanmerkelijken achteruitgang zullen vertoonen. Voegt men daarbij de aanzienlijke en in de laatste jaren telkens wederkeerende kosten, veroorzaakt 't zij door het aanhoudend verplaatsen en opschuiven van de bedreigde collectiën, 't zij door het aanschaffen van kasten ter vervanging van de vochtige

muurkasten; bedenkt men dat, terwijl de geleidelijke aanwas der archieven uitbreiding van localiteit zou vereischen, de hier aanwezige verzamelingen steeds meer in de engte worden gedreven, zonder dat er eenig vooruitzicht bestaat ook maar een vierkante meter ruimte aan te winnen; brengt men eindelijk in rekening het aanmerkelijk tijdverlies door de onophoudelijke verplaatsing der stukken veroorzaakt en de niet geringe moeielijkheid om, bij het voortdurend verbreken der orde waarin de verzamelingen zijn opgesteld, een behoorlijk overzicht te behouden; dan zal een ieder, die belang stelt in het behoud en in de regeling dezer kostbare verzamelingen, verlangend moeten uitzien naar den dag waarop het archief voor goed in veiligheid zal worden gebracht, dat is geborgen in een brandvrij, vochtvrij en ook in andere opzichten aan de bestemming beantwoordend gebouw.

In afwachting van de tot standkoming daarvan is intusschen al het mogelijke verricht om de stukken in veiligheid te stellen. Kamer 17, te voren in gebruik bij den ambtenaar en het publiek, werd geheel ingericht tot bergplaats van archieven, waartoe de zeven daar reeds aanwezige kasten met een vijftal werden vermeerderd. In kamer 18 werd ééne groote kast aangebracht en ondergingen, evenals in kamer 16, verscheidene kasten eene wijziging in de constructie waardoor het mogelijk werd de stukken rechtstandig te plaatsen. Zooals ik toch reeds in mijne vorige verslagen opmerkte zijn weleer verscheidene kasten ingericht voor octova's, terwijl het archief uitsluitend folianten bevat, wel een bewijs dat men zich toenmaals in het minst geen rekenschap gaf van de bestemming dezer lokalen. Deze verbeteringen, waarvan sommige in mijn vorig verslag reeds terloops konden worden aangestipt, zouden een dragelijken toestand in het leven roepen, indien de vrees voor nieuwe uitbarstingen van vocht niet voortdurend bleef bestaan. Daar toch elke beschikbare plek thans is ingenomen zal het bij eenige uitbreiding der kwaal niet mogelijk zijn voor bedreigde stukken eene veilige bergplaats te vinden.

Voor kamer 25, ingericht voor den ambtenaar en het publiek, zijn een kolenbak en eene tafel aangeschaft, terwijl dat vertrek met nummer 16 verbonden werd door eene spreekbuis.

II. *Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.*

Zij verkeeren in goeden staat; slechts de extincteur had behoefte aan eene, hoezeer onbeduidende, reparatie.

III. *Toestand van de archiefverzamelingen.*

In het algemeen is die toestand niet ongunstig te noemen, althans

voor zooveel de stukken niet met het hemelwater kennis maakten. Het laatste was het geval in kamer 21 waar de inhoud van éene kast tengevolge van lekkage geheel doorweekte. Dat de gesteldheid van het gebouw herhaling van diergelijke ramp mogelijk, ja waarschijnlijk maakt, is boven reeds uiteengezet.

Reeds sedert lang hadden de charters behoefte aan eene betere bergplaats. Zij werden in eene veel te enge loketkast bewaard, waarvan het gevolg was, dat ze niet zonder moeite daaruit genomen en weder op hunne plaats gebracht konden worden; vooral de zegels hadden daaronder telkens te lijden. Toen ik nu in den loop van dit jaar de rangschikking dier verzameling wijzigde, waartoe de bedoelde kast moest worden geledigd, zag ik tevens naar eene meer geschikte bergplaats voor die belangrijke documenten om en verdeelde ze ter betere beveiliging, vooral, zooals gezegd, van de zegels, over een getal van 350, daartoe speciaal vervaardigde doozen. Mijn ambtgenoot in de provincie Utrecht had de welwillendheid mij, met het oog op den aanmaak dier doozen, een door hem in het gebruik deugdelijk bevonden exemplaar in leen te geven, hetwelk dan ook, behoudens geringe wijziging, tot model heeft gediend. In die doozen geborgen is de geheele verzameling thans in twee ruime kasten veilig onder gebracht, waardoor tevens de raadpleging aanmerkelijk gemakkelijker is geworden.

Hoofdzakelijk tot berging van andere stukken die, 't zij wegens de opgedrukte zegels, 't zij uit anderen hoofde, niet gevoegelijk in portefeuilles zijn te bewaren, werden 30 grootere doozen van eenigszins andere constructie als de bovenbedoelde aangeschaft, terwijl door aankoop van elf portefeuilles van onderscheidene afmeting ook de collectie kaarten, plattegronden en teekeningen meer naar den eisch tegen stof en andere schadelijke invloeden werd beveiligd.

IV. *Verslag van de werkzaamheden en van den voortgang der inventarisatie en de ordening van het archief.*

Tengevolge van eene ernstige ongesteldheid, waaraan ik gedurende de eerste twee maanden van het jaar leed, werd ik verhinderd het werk reeds terstond zoo krachtig aan te vatten als ik wenschte. Toen ik mij daartoe weder geheel in staat bevond ging ik voort met de voorloopige ordening van de tallooze losse stukken waarmede ik reeds ten vorigen jare een aanvang maakte. In de eerste plaats zonderde ik van de massa al datgene af wat behoort tot de Spaansche administratie die, althans voor het meest oostelijk gedeelte van dit gewest, tot 1631 voortduurde. In hoofdzaak bestaat die collectie uit de stukken in 1632, na de reductie van Roermond, naar hier overgebracht, waarvan echter reeds vroeger de rentmeestersrekeningen

in het domeinarchief waren geplaatst naast de daarmede parallel loopende rekeningen van de Staatsche rentmeesters. Vervolgens bracht ik eenige voorloopige orde in een groot aantal losse stukken die, hoezeer ze van zeer uiteenloopenden aard zijn, toch dooreen waren gemengd en waarvan nimmer eenige beschrijving, hoe globaal dan ook, schijnt bestaan te hebben. De stukken hebben of meer bijzonder betrekking op dit gewest als lid der Unie, of raken uitsluitend het gewest als zoodanig. Tot de eerste soort behooren onder meer eene ontelbare hoeveelheid van wege de Generaliteit ingekomen stukken, die om ze eenigermate bruikbaar te maken nog eene nadere bewerking behoeven. Ze zullen toch naar hun aard tot verschillende rubrieken teruggebracht (extracten uit de resolutiën der Stat. Gen., nouvelles, etc.) en vervolgens naar tijdsorde gerangschikt moeten worden. Tot de tweede soort zijn te rekenen de stukken die, of tot het archief van Gedeputeerde Staten behoorden, of onder verschillende andere binnenlandsche commissiën plachten te berusten, en daaronder heerscht eene zoo grenzelooze verwarring, dat er veel geduld en veel omzichtigheid noodig is, wil men niet, in plaats van orde aan te brengen, de wanorde nog vermeerderen, wat vooral geldt van de vele stukken die betrekking hebben òf op processen voor het college van Gedeputeerden gevoerd, òf op waterschapsaangelegenheden. Zal dan ook de definitieve regeling van een en ander op zich laten wachten, met de voorloopige schifting werd reeds zooveel gewonnen, dat het thans niet meer noodig is bij het zoeken naar eenig stuk de geheele verzameling van het begin tot het einde door te werken, maar men met het doorzien van eenige bundels in den regel zal kunnen volstaan.

Intusschen lieten andere bezigheden niet toe onafgebroken aan die schifting te werken. Vooral ten gerieve van hen, die dit archief wenschten te raadplegen, was het noodig ook andere verzamelingen in meer bruikbaren toestand te brengen. Voor zooveel toch in dit archief eenige orde valt waar te nemen is het de chronologische en die dikwerf zoo streng doorgevoerd dat, wat kennelijk bijeen behoort, alleen om der wille van de tijdsorde is gescheiden. Zoo zijn al de charters volgens de data en niet volgens de administratie waartoe ze behoorden geplaatst. Charters van de kloosters ter Hunnep, Sipculo, Albergen, Zwartwater, St. Janskamp, Almelo enz. zijn op grond van bedoeld stelsel behandeld als vormden zij eene eenheid. Voor zooveel ze behoorlijk zijn beschreven, wat met een goed deel het geval is, mag het bezwaar aan die zonderlinge orde verbonden gering zijn, ernstig treedt het echter te voorschijn zoo dikwijls naar onbeschreven charters wordt gevraagd, waarvan de data niet bekend zijn. Men is dan genoodzaakt, evenals reeds bij de bespreking der losse stukken werd opgemerkt, de geheele collectie door de handen te laten gaan. Maar ook de registers zijn gedeeltelijk

op soortgelijke wijze behandeld. Wie bijv. meenen zou de rentmeestersrekeningen van een en hetzelfde ambt, van de eerste tot de laatste onafgebroken achter elkander geplaatst te vinden, wie hetzelfde verwacht van resolutieboeken van eenig college, van registers van algemeene verpachtingen van de middelen of van een bepaald middel enz., enz., zal niet weinig verbaasd staan wanneer hij diergelijke series ziet onderbroken door allerlei andere, dikwijls andersoortige registers, die hunne aanwezigheid aldaar alleenlijk te danken hebben aan de omstandigheid, dat zij eenige handeling betreffen, die in hetzelfde tijdsverloop geschiedde waarover het naaststaande register loopt. Om een sterk sprekend voorbeeld te noemen was naast een zeker resolutieboek van Ridderschap en Steden een register van ambten en commissien geplaatst alleen op grond, dat een klerk ter griffie in de jaren, waarover het resolutieboek liep, dat werk had vervaardigd en aan de Staten vereerd. Vooral in het archief van 's lands middelen was bedoeld stelsel ten top gevoerd, hetwelk daardoor zoodanig onbruikbaar was dat, toen het geraadpleegd moest worden, eene geheele omwerking werd vereischt.

Een en ander heeft er toe geleid om, voor zooveel het geschieden kon zonder vooruit te loopen op eene definitieve regeling, de verzamelingen, die door de behoeften van het oogenblik daartoe in de eerste plaats werden aangewezen, aan eene meer rationeele regeling te onderwerpen. Zoo zijn de charters tot verschillende collectiën teruggebracht naar gelang van de administratiën waarop zij betrekking hebben en de onderscheidene seriën van registers, 't zij van het eigenlijke Staten-archief, 't zij van dat der middelen of domeinen, ontdaan van alle daartusschen geplaatste boekdeelen en bundels, welke laatsten, al naar hun aard in verschillende rubrieken verdeeld, eene passende plaats voor of achter de bedoelde seriën ontvingen. Eindelijk mocht ik niet verzuimen ook de marken-archieven voorloopig ter hand te nemen. Zij zijn langzamerhand tot eene vrij aanzienlijke collectie aangegroeid zonder dat de regeling en beschrijving daarmede gelijken tred hield. Toen er derhalve herhaaldelijk aanleiding was zich met die verzameling bezig te houden, besloot ik door eenige regeling hare bruikbaarheid te verhoogen. Die regeling kon evenwel slechts eene voorloopige zijn; het is mij toch gebleken dat, om de bedoelde verzameling te formeeren, andere verzamelingen destijds zijn geplunderd, zoo onder meer het domeinarchief en wel het gedeelte dat in 1860 van den ontvanger der registratie is overgenomen. Later zal er gelegenheid zijn daarop orde te stellen.

Bij vele der bedoelde werkzaamheden werd ik ijverig ter zijde gestaan door den ambtenaar Berends, die ook buitendien de handen vol had. Zooals toch aan Uwe Excellentie uit het bedrag der gelden

bij den betaalmeester gestort blijken zal, werden in dit jaar meer afschriften vervaardigd dan ooit te voren en had die ambtenaar zich daarnaast bezig te houden met de verdere regeling der rechterlijke archieven. De losse stukken behoorende tot die van staden landgerecht Almelo, van de heerlijkheid Almelo en Vriezenveen, van het landgericht Delden en van het Drostengericht van Twenthe werden door hem geordend en beschreven.

V. *Aanwinsten door geschenk, aankoop, ruil of in bruikleen verkregen, en Verliezen.*

De aanwinsten waren:

a. Geschenken.

1°. van Uwe Excellentie:

Verslagen omtrent 's Rijks oude archieven. XII, 1889. 's Grav. 1891.
Verslagen omtrent 's Rijks verzamelingen van Geschiedenis en Kunst. XII. 1889. 's Grav. 1891.
Mr. S. Muller Fz. Bijdragen voor een oorkondenboek van het Sticht Utrecht. Regesten van het kapittel van St. Pieter. 's Grav. 1891.
Verslagen aangaande een onderzoek in de archieven van Rusland ten bate der Nederlandsche geschiedenis en naar archiefstukken belangrijk voor de geschiedenis van Friesland etc., door dr. C. C. Uhlenbeck en mr. J. L. Berns. 's Grav. 1891.

Inventaris van het oud-archief van Coevorden, vervaardigd door den Rijksarchivaris in Drenthe.

2°. Op last van Uwe Excellentie toegezonden:

Door den Rijksarchivaris in Utrecht:

Rekening van Gert Mulert als rentmeester van Salland, loopende van 1 Oct. 1499—ult°. Sept. 1500. (Afschrift in 1891 onder toezicht van den Rijksarchivaris te Utrecht vervaardigd.)
Rekeningen van Joriaen Schenck, vrijheer toe Tautenborch, als drost en als rentmeester van Vollenhove, loopende van 1 Oct. 1504—ult°. Sept. 1505 en 1 Oct. 1507 - ult°. Sept. 1508. (Vervaardigd als boven.)
Registrum de bonis praepositure Daventriensis. Kladrekening dd. 1497. Mss. in 4°.
Register van tiendverpachtingen van het kapittel van Deventer dd. 1504. Mss. in fol.

3°. van Gedeputeerde Staten van Overijssel:

Markenboek van Rectum, 27 April 1650 - 4 Juli 1848.
Portefeuille met losse stukken meest de verdeeling dier marke rakende.

Markenboek van Enter, 28 Mei 1660—3 Aug. 1746.
Copie van het voorgaande doch slechts tot 22 Juli 1701.
Extracten uit voormeld markenboek.
Markenboek van Enter, 2 Aug. 1747—7 Sept. 1819.
Brievenboek van de commissie van verdeeling dier marke, 23 April 1853—3 Juni 1857.
Acte van scheiding, 14 Aug. 1857.
Portefeuille met losse stukken meest de verdeeling dier marke rakende.

Markenboek van Bestmen, 11 Juli 1654—19 Juli 1748, voorafgegaan van de copie van een ouder markenboek van 1631—1649 en van de markenwet van 1458.
Dito markenboek 10 Oct. 1766—15 April 1840.
Dito markenboek 1841—1852.
Portefeuille met losse stukken, vooral de verdeeling rakende.

Markenboek van Arriën, 5 Aug. 1549—21 Oct. 1826.
Rekeningboek van Arriën, 1677—1809.
Portefeuille met losse stukken rakende hoofdzakelijk de verdeeling der marke van Arriën.

4°. van burgemeester en wethouders van Utrecht:

Dijkbrief van Salland van Bisschop Ghey van 1308—4 Juni (des dynxdages na pynxterdach). Mss. 15de eeuw. Octavo deeltje, geheel perkament.

5°. van burgemeester en wethouders van Nijmegen:

Inventaris van het oud-archief der Nijmeegsche broederschappen, opgemaakt door mr. J. G. Ch. Joosting. Nijmegen 1891.

6°. van den burgemeester van Olst:

overgenomen als behoorende tot het rechterlijk archief:
Register van den 50sten penning van het Schoutambt Olst, loopende van 18 Mei 1722—4 Februari 1752. Mss. in fol.

7°. van het dijkbestuur van Mastenbroek:

35ste rekening van ontvangst 1788 en uitgaaf 1789 van het comptoir van Vollenhove gedaan te Campen door den Ontvanger

van Knuth. De eerste 34 bladz. ontbreken. (Dubbel van de rekening in het archief reeds aanwezig.) Mss. in fol.

8°. van den Algemeenen Rijksarchivaris:

Verslag van „de Bijeenkomst van de Rijksarchivarissen op Zaturdag 27 September 1890 in het gebouw van het Rijksarchief te 's Gravenhage" enz. 's Grav. 1891.

9°. van mr. R. Fruin Th. Azn. te Utrecht:

Verslag omtrent oude gemeente- en waterschapsarchieven in de provincie Utrecht over 1890. (Uitgebr. en gedrukt op last van Gedeputeerde Staten.) Utr. 1891.

10°. van den heer A. A. Vorsterman van Oyen te 's Gravenhage:

Copiën van den Verwalter Drost van Vollenhove van eenige stukken rakende de ongeregeldheden te Vollenhove in 1777. Onder anderen van missiven van den stadhouder aan hem en Gedep. van Overijssel. 5 stuks, 4°. en fol.

11°. van mr. N. de Roever te Amsterdam:

Eenige stukken uit het jaar 1706 rakende de ongeregelde uitbetaling der lijfrenten gevestigd op het comptoir van den havenaccijns der Provincie Overijssel

12°. van dr. P. J. Blok te Groningen:

Onze archieven. (Overdruk uit „de Gids". 1891. N°. 1.)

13°. van den heer P. Goldenberg te Deventer:

Eenige opmerkingen over de oude wijze van rechtspleging in Overijssel, in 't bijzonder in hooger beroep. Acad. proefschr. Leiden 1891.

14°. van mr. R. E. Hattinck te Almelo:

Uit Twenthe's verleden. I en II. (Overdrukken uit de Prov. Overijsselsche en Zwolsche Courant.)

15°. van dr. A. Benthem Gz. te Enschede:

Gids van Enschede en omgeving, met wandelkaart, uitgeg. van wege de Afd. Enschede v. h. Ned. Ond. Genootschap. Enschede 1890.

16°. van mr. R. J. W. F. baron van Höevell tot Nijenhuis te Zwartsluis:

Genealogie van het geslacht van van Höevell of van Hövell. December 1869.

17°. jhr. mr. L. J. B. van Sasse van Ysselt te 's Hertogenbosch schonk eene aanzienlijke collectie stukken kennelijk afkomstig van een huis-archief. Hoewel zich daaronder een en ander bevindt dat strikt genomen niet kan gezegd worden in dit archief te huis te behooren, waarom de schenker dan ook verlof gaf daarmede naar goedvinden te handelen, heb ik toch gemeend de collectie voorloopig in haar geheel te moeten laten. Mocht vroeg of laat blijken dat in andere verzamelingen stukken berusten, waarmede de bovenbedoelde gevoegelijk vereenigd kunnen worden, dan hoop ik dienaangaande aan Uwe Excellentie een voorstel te doen. Vooral belangrijk zijn de tot dit geschenk behoorende leenregisters en marke-papieren.

De verzameling bevat in hoofdzaak:

Stukken uit de 17de eeuw, rakende de Emmermarke, de Rozengaardermarke (waaronder rekeningen 1652/53 en 1661/62) en de Leusenermarke, alsmede uit de 18de eeuw rakende de marke Herxen.

Leenregister van de Doetinchemsche leenen gelegen onder Raalte, Terwolde (in de Twellermarke) en in het Lierderbroek. 1551—1643, ten tijde van Catharina Olgers, haar echtgenoot Willem van Doetingem en Cornelius van Doetingem.

Dito 1672 - 1689, ten tijde van Maria van Doetingem en Johan Lodewijk van Doetingem.

Leenregister van de Kockmansche leenen, gelegen bij Westenkercke en op de Leeuwterweyde in het land van Vollenhove, in Mastebroek en in het kerspel van den Ham, enz., enz. 1625 - 1681. Leenheeren Johan Kockman, Simon Glauwe en Eugeni van Eenschaet.

Een aantal losse stukken rakende die beleeningen.

Een aantal losse stukken van allerlei aard, 't zij de administratie van de goederen der Kockmans, van Doetingem's, de Holthe's, Glauwe's, Eenschaeten's en Oldeneel's rakende, waaronder brokstukken van allerhande proceduren, 't zij op de door hen gevoerde ambtelijke administratiën betrekking hebbende.

b. Door aankoop:

Charter dd. 1383—9 Juni (des dinxdages nae Sinte Bonifaciusdach) waarbij Bisschop Floris verklaart, dat bij sententie van het leengericht aan Bruen van der Mate is toegewezen „den Voerdinctyende mit synen toebehoeren, gelegen in den kerspel van Nijensteden" dewelke te leen gehouden wordt van het Sticht, terwijl

aan Rolof Altgerinc, als momber van zijne moeder Nesen, alle recht op die tienden is ontzegd. En voorts dat bij dezelfde sententie is uitgemaakt, dat tot den Voerdinc behoort „dye tyende over Aelberts erve des nabuers, geheiten Mensync, dat van Vordinc gecoemen is, alsmede dye tyenden over den Amesync camp ende over vier stuck lands, geheten dat Nyelant, gelegen in der buerscap to Brucht". Tegenwoordig waren de leenmannen Herman van Vorst dye Olde, Jan van Enthenich, Henric van den Laer, Aelbert van den Laer, Henric van Bevervorde, Wolter Stelling, Jan Hillingbergh, Gerijt van den Lohuys geheiten Keye.
Het uithangend zegel van den bisschop verloren.

A. J. van der Aa. Biographisch woordenboek der Nederlanden. Haarlem 1852—1878.

S. de Wind. Bibliotheek van Nederl. geschiedschrijvers. Middelb. 1835.

Bijdragen voor vaderlandsche geschied. en oudheidkunde door Is. An. Nijhoff. Arnhem 1836-1856. Dito, Nieuwe reeks door R. Fruin. 's Grav. 1870-1880. Dito, 3de reeks. 's Grav. 1881—1886.

Dr. R. Fruin. Bijdragen voor vaderlandsche geschiedenis en oudheidkunde. 3de R. 6de dl. Afl. 1—3.

Mr. L. Ph. C. van den Bergh. Oorkondenboek van Holland en Zeeland. Amst. 1868, 1873.

Mr. P. Bondam. Charterboek der Hertogen van Gelderland en Graaven van Zutphen. Utrecht 1783.

Mr. L. A. J. W. baron Sloet. Oorkondenboek der Graafschappen Gelre en Zutphen. 's Grav. 1872—1876.

G. F. baron thoe Schwartzenberg en Hohenlansberg. Groot Placaat- en Charterboek van Vriesland. Leeuwarden 1768-1793.

J. van Leeuwen. Alphabetisch register of algemeen repertorium op het Groot Plakkaat- en Charterboek van Friesland. Workum 1857.

F. Strada. Histoire de la guerre des Pays-Bas. Brux. 1727. Supplément . . . . conten. les procès crimin. des comtes d'Egmont et de Hornes. Amst. 1729.

L. v. A(itzema). Herstelde Leeuw. Amst. 1655.

H. J. Hofdijk. Ons voorgeslacht etc. Haarlem 1859-1864.

Brouërius v. Nidek en Le Long. Kabinet van Nederl. en Kleefsche oudheden. Amst. 1792—1803.

J. van Lennep en W. J. Hofdijk. Merkwaardige kasteelen in Nederl. 2de serie. 2 dln. Amst. 1855—1857.

Dr. C. H. Th. Bussemaker. Geschiedenis van Overijssel gedurende het eerste stadhouderlooze tijdperk. 's Grav. 1888 en 1889.

W. G. A. Röring. Beschrijving van Overijssel en wandelingen door die provincie. Almelo 1890.

A. G. Welsch. Uit Overijssel's verleden. Almelo 1891.

Perfect memoriael aengaende de fortresse van Blockzyl, waerinne wort verhaelt 't gene soo omtrent ende binnen Blockzyl in den jaere 1672 is geschiet. 1674.

S. F. Klijnsma. Geschiedkundige herinneringen aangaande de voormalige vestingen Steenwijk, Kuinre en Blokzijl. Meppel 1853.

Mr. J. W. Staats Evers. Gelderland's voormalige steden. Arnhem 1891.

A. Drakenborch. Aanhangsel op de Kerkelijke oudheden van Nederland. Utr. 1744.

Archief voor de geschiedenis van het Aartsbisdom Utrecht. Utr. 1875—1882.

G. H. M. Delprat. Verhandeling over de Broederschap van G. Groote etc. Arnhem 1856.

J. S. Magnin. De voormalige kloosters in Drenthe. 2de dr. Heerenveen 1846.

D. Petavius S. J. Rationarium temporum etc. Lugd. Bat. 1710.

H. Grotefend. Handbuch der histor. Chronologie des Deutschen Mittelalters u. d. Neuzeit. Hannov. 1872.

J. Wagenaar. Lijst van de gewoonlijke vaste feestdagen der Roomsche Kerke, tot begrip der dagteekening in oude brieven. Amst. c[a]. 1770. Met aanteekeningen van Spitzen.

A. J. van der Aa. Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden. Gorinchem 1839—1851.

Kaart van het Koningrijk der Nederlanden door J. Smulders.

Topographische kaart van Nederland (zwartdruk) 1 : 50000. (16 Steenwijk, 21 Zwolle, 22 Coevorden, 29 Denekamp, 35 Ahaus.)

Chromo-topographische kaart van Nederland 1 : 50000 (22 Coe-

vorden, 27 Hattem, 28 Almelo, 29 Denekamp, 33 Zutphen, 34 Groenlo, 35 Ahaus en Verklaring der teekens.)

Chromo-topographische kaart 1 : 25000. (304 Zwolle, 320 Hattem, 338 Vorchten, 356 Wijhe, 377 Holten, 378 Rijssen, 379 Borne, 394 Deventer, 392 Bathmen, 396 Markelo, 397 Goor, 398 Delden, 414 Eefde, 415 Laren, 416 Diepenheim, 436 Borculo en Verklaring der teekens.)

12 nummers van Reijman's Topograph. Specialkarte. (Te zamen uitmakende de provincie Overijssel en gedeelten van de omliggende Provinzen en Bezirke.

Kaart van Overijssel door J. en C. Blaeu, opgedragen aan B. Wicheringe (± 1650).

Plattegrond van Deventer d. Braun en Hogenberg. c[a]. 1575.

Plattegrond van Deventer door J. Blaeu, met opdracht aan de regeering van Deventer. 1650.

Plattegrond van Deventer. Uitg. J. van der Meer. Deventer 1889.

Gezicht op Kampen d. Braun en Hogenberg. C[a]. 1575.

Gezicht op Kampen d. Peters en Bouttats.

Plattegrond van Kampen d. Braun en Hogenberg. C[a]. 1575.

Dr. W. C. H. Staring. De aardkunde van Twenthe. Zwolle. 1845.

Dr. W. C. H. Staring. De aardkunde van Salland en het Land van Vollenhove. Zwolle 1846.

Mr. L. C. H. Strubberg. Overijsselsch adviesboek. Campen 1784—1787.

Publicatiën, reglementen enz. van de Nationale vergadering enz. 's Hage 1796—1808.

Jhr. mr. W. G. van de Poll jr. De gemeentebesturen onder de Staatsregelingen van 1798, 1801, 1805 en 1806. 's Grav. 1849.

Mr. S. Muller Fz. Over claustraliteit. Amst. 1890.

Verwijs en Verdam. Middel Nederl. woordenboek, III, 9.

Jaarboekje van Overijssel. 1891.

B. J. R. Engelbregt. Wet tot regeling der brievenposterij. 's Grav. 1891.

VI. *Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden voor het hoofdarchief in de provincie van gewicht en berustende in andere binnen- of buitenlandsche archieven.*

Diergelijke pogingen zijn niet aangewend. Wel droeg Uwe Excellentie mij op de hier reeds aanwezige afschriften van een judiciaal van Bisschop Frederik van Blankenheim en van het leenregister van David van Bourgondie, 1456 – 1496, te vergelijken met de originalen berustende onder mijn ambtgenoot in de provincie Utrecht. Aan deze opdracht is reeds gedeeltelijk gevolg gegeven.

VII. *Gebruik van het archief gemaakt door en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.*

In 1889 zag van wege de afdeeling Enschede van het Ned. Ond. Genootschap een werkje het licht getiteld „Gids van Enschede en Omgeving" waarmede de auteurs wel hoofdzakelijk bedoelden de aandacht van landgenoot en vreemdeling op de schoonheden van dat deel van Twenthe te vestigen, maar tevens de gelegenheid te baat namen om, waar het pas gaf, eenige historische herinneringen te verlevendigen. Hoe weinig het ook in hun doel lag daarmede eene wetenschappelijke bijdrage te leveren en hoezeer hunne aanteekeningen niet vrij bleven van eenige historische ketterijen, gelijk mr. R. E. Hattink in „Tubantia" aantoonde, toch verdienen diergelijke werkjes in hooge mate onze aandacht, vooral wanneer zij blijk geven de slapende belangstelling in het verleden van een gewest of eene plaats wakker te hebben geschud. Inderdaad mocht dat het geval zijn met bedoelden gids; de auteurs werden *van vele* zijden aangezocht om hetgeen zij bij mondjesmaat hadden toegediend in grootere dosis aan te bieden en zoo hebben zij den moed gevat om tot eene algeheele omwerking van hun „Gids" over te gaan, waarvan zij de vruchten eerlang hopen bekend te maken. Bij monde van dr. G. Benthem Azn. te Enschede uitgenoodigd om, voor zooveel dit archief daartoe aanleiding geeft, de auteurs door het geven van inlichtingen behulpzaam te zijn, heb ik, van oordeel zijnde, dat het veel minder de taak is van een archivaris om zelf boeken te schrijven dan wel anderen te helpen de stof daartoe te verzamelen, mijne onderzoekingen, zonder al te angstvallig te letten op het tijdverlies daardoor veroorzaakt, iets verder uitgestrekt dan in den regel geschieden kan. Hoe veel en hoe weinig de heeren daarvan voor hun doel kunnen gebruiken moet uit den aard aan hunne prudentie worden overgelaten; reeds veel acht ik gewonnen, indien zij en anderen met hen de overtuiging erlangen, dat elke poging, hoe bescheiden ook, om de plaatselijke geschie-

denis uit haar verval op te heffen, door de archivarissen naar vermogen volgaarne gesteund wordt en behoort te worden.

Minder gelukkig was ik ten opzichte van twee andere heeren. De een, het was de heer F. A. Hoefer te Rotterdam, wenschte gegevens te bezitten voor de geschiedenis van de klokkenspellen in Zwolle en Kampen, die ik hem na onderzoek uit dit archief niet kon verschaffen. De tweede, de heer burgemeester van Oldemarkt, verlangde opsporing van den schenkingsbrief der naweide van de Broeklanden onder Oldemarkt. Daar het archief mij ook dienaangaande in den steek liet, kon ik hem slechts naar mijne ambtgenooten in Friesland en Utrecht verwijzen, die, naar ik later hoorde, evenmin het bedoelde stuk vermochten te produceeren.

Mr. R. E. Hattink te Almelo ontving eenige afschriften en had het in mijn vorig verslag reeds vermelde „Verbael der Rosendaelsche conferentie" van het jaar 1627 gedurende eenigen tijd in leen.

De heer J. Trosée uit Utrecht zocht hier stukken relatief de „Nadere Unie" en andere onderwerpen, waarvan hij, zooals bekend is, zijne bijzondere studie maakt. Copieën van de twee oudste resolutieboeken van Ridderschap en Steden werden hem, ingevolge machtiging van Uwe Excellentie, toegezonden, ten einde daarvan in de lokalen van het Rijksarchief te Utrecht gebruik te maken.

De heer J. W. Kijmmell te Utrecht ontving inlichtingen en afschriften betreffende het huis en landgoed Mensinge, een Overijsselsch leen gelegen te Rode in Drenthe.

Genealogische onderzoekingen werden ingesteld ten behoeve van of door de heeren mr. H. D. van Ketwich Verschuur te Leeuwarden, mr. R. J. W. F. baron van Hoevell tot Nijenhuis, A. M. K. W. baron van Ittersum te 's Gravenhage, W. G. van Oijen L. Azn. te 's Gravenhage, P. N. van Doorninck te Haarlem en Reichsfreiherr v. Twickel te Havixbeek, pr. Westfalen.

VIII. *Uitkomst van de bemoeiingen met gemeente-, waterschaps- en andere archieven.*

Ter opsporing van oude rechterlijke archieven bezocht ik de gemeenten Genemuiden, Zwarsluis, Hardenberg (Stad), Hardenberg (Ambt), Gramsbergen, Markelo, Goor, Staphorst, Hellendoorn, Raalte, Heino, Olst, Wijhe, Grafhorst, Wilsum, Zalk en Kamperveen met geen meerder resultaat, dan dat ik te Olst een vroeger daar achtergebleven register van den 50sten penning vond, hiervoor onder de aanwinsten nader gespecificeerd. In den loop van dit jaar hoop ik in de overige gemeenten het onderzoek voort te zetten. Van mijne aanwezigheid in de bovengenoemde plaatsen heb ik, ingevolge de mij door Uwe Excellentie verleende opdracht, gebruik gemaakt om na te gaan welke archieven daar nog berusten.

Het zij mij vergund het resultaat daarvan, aangevuld met hetgeen in dit jaar nog door mij zal worden gevonden, in een volgend verslag op te nemen. Voor de burgemeesters van Goor en Markelo werden onder mijn toezicht eenige deerlijk gehavende registers hier ter stede gerestaureerd, terwijl het archief van Staphorst ter inventariseering door burgemeester en wethouders aan mijne zorg is toevertrouwd.

Zwolle, April 1892.

De Archivaris in Overijssel,

L. VAN HASSELT.

Het oud provinciaal archief in Groningen.

Het volgende verslag, betreffende het oud-archief te Groningen over 1891, heb ik de eer Uwe Excellentie mede te deelen.

I. *Toestand der bewaarplaats van het archief.*

De bewaarplaats bleef beantwoorden aan het doel van hare bestemming. De aanslag en daardoor veroorzaakte vochtigheid in het traplokaal bij opkomenden dooi, waarvan melding is gemaakt in mijne verslagen over 1889 en 1890, hadden wederom van tijd tot tijd plaats.

II. *Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.*

Van tijd tot tijd werden deze middelen in het afgeloopen jaar nagezien, de daarin gebleken noodige herstellingen vonden plaats, terwijl de bij de brandinstructie voorgeschreven oefeningen op voorgeschreven tijd werden gehouden. De toestand der brandbluschmiddelen is alzoo voldoende.

III. *Toestand der archiefverzameling.*

In den toestand der archiefverzameling kwam geene verandering, als deze, dat er wederom vele banden van rechts- en andere protocollen gedeeltelijk hersteld, gedeeltelijk vernieuwd werden.

IV. *Ordening en inventarisatie.*

Aanvulling der chronologische en alphabetische registers is telkens bij ontvangst van nieuwe stukken geschied. Op het in 1890 in het oud-archiefdepôt geplaatste archief van den Senaat der Rijksuniversiteit te Groningen van vóór 1813 werd gemaakt een inventaris door de zorg van den heer mr. J. G. Ch. Joosting, die tot aan Juli 1891 in het archiefdepôt dagelijks verkeerde, ten einde zich verder

in het archiefwezen te bekwamen. Deze inventaris is gedrukt en geplaatst in het Jaarboek der Rijksuniversiteit te Groningen over 1891.

Vertrok alzoo de heer Joosting, na ¾ jaar ijverig werkzaam te zijn geweest, sedert 1 Mei 1891 is mr. C. P. L. Rutgers dagelijks werkzaam om zich in het archiefwezen te bekwamen. Onder meer werd door laatstgenoemde een register gemaakt op de placcaten door Burgemeesteren en Raad van Groningen in de 16de, 17de en 18de eeuw afgekondigd.

Bovendien werd door hem een register vervaardigd op de vonnissen en besluiten, voorkomende in het lijvige protocol van civiele zaken, behandeld bij Burg. en Raad van Groningen in de jaren 1553—1566.

De commies-chartermeester mr. J. A. Feith bemoeide zich onder meer met het sorteeren en in de registers brengen van de groote verzameling stukken van het raadhuis te Groningen naar het archiefgebouw overgebracht, waarover beneden uitvoeriger wordt gehandeld. Onder zijne leiding werden de rechterlijke archieven volgens den in het vorige jaar gereed gemaakten inventaris geplaatst en met etiketten en nummers voorzien. Door mij werd voortgewerkt aan het registreeren van den inhoud van belangrijke vonnissen, voorkomende in de rechtsprotocollen van Luitenant en Hoofdmannen der Hooge Justitiekamer van Groningen.

V. *Opgave der in druk uitgegeven bescheiden behoorende tot het archief.*

Geene bescheiden, hier bedoeld, werden in druk uitgegeven.

VI. *Aanwinst door geschenk, aankoop of bruikleen verkregen en opgave der verliezen, zoo die er zijn, alsdan de oorzaak daarvan.*

De aanwinst was wederom belangrijk, zoo wat den inhoud betreft als wat de hoeveelheid aangaat.

Handschriften.

A. Geschenken:

Van N. N.:

Een handschrift, einde 17de eeuw, zijnde het officieele *Eedboek* van het gericht van *Selwerd.*

Eenige stukken en de uitspraak in de kwestie of de *Borger- en Tripscompagnie* behooren onder *Sappemeer* of onder *Veendam en Wildervank*, 1806.
Een folioboek, bevattende geschreven en gedrukte missives, publicatiën en ordonnantiën, betreffende de heffing van het *recht van successie*, 1806—1808.
Twee orderboeken en een missiveboek van het vijfde bataillon *rustende schutterij* in de provincie Groningen, 19 October 1815—25 Maart 1830.

Van jhr. R. Gockinga, te Groningen:

Een handschrift *regeeringsboek* van *Groningen* van 1595—1775.

Van den heer H. Schummelketel, te Hasselt:

Een zeventiental verzegelingen uit de 17de en 18de eeuw, zijnde testamenten, huwelijkscontracten en scheidakten, betreffende de te *Groningen* gewoond hebbende geslachten *van Bijler*, *Roesingh* en *Wittenarent*.

Van mr. H. O. Feith te Groningen:

Een handschrift, zijnde een *alphabetisch register* op de *resolutiën* van Burg. en Raad der Stad *Groningen*.

Van jhr. mr. J. Æ. A. van Panhuys, te Groningen:

Origineele verzegeling van St. Lambertusavond 1434, zijnde de *zoen* gesloten tusschen de stad *Groningen* en *Haye* en *Bole Ripperda*.

Van mr. W. B. S. Boeles, te Leeuwarden:

Twee afschriften van verzegelingen, 1°. van 1503 betreffende eene *schenking* van landerijen aan de *kerk* te *Wierum*, waarin bepalingen over het verzorgen der huiszittende armen; 2°. van 1647, zijnde eene verklaring betreffende het *jacht- en vischrecht* te *Slochteren* en *Colham*.

Van den heer dr. C. Hofstede de Groot, te 's Gravenhage:

Een handschrift folio, zijnde eene levensbeschrijving van prof. *Th. van Swinderen*, door hem zelf vervaardigd.

Van mr. J. C. Bijsterbos, te Zwolle, namens de familie Heerkens aldaar:

Veertien verzegelingen uit de 15de, 16de en 17de eeuw, betreffende huizen, landen en geslachten te *Groningen*.

Van den heer H. Smith te Groningen:

Notulenboek van het classis *Westerkwartier* 1597—1615.

Van het Genootschap Pro Excolendo Jure Patrio, te Groningen:

Protocol van civiele zaken, behandeld bij de Hoofdmannenkamer van Stad en Lande, 24 Maart 1571—30 October 1577.

Van den heer A. T. Vos Az., te Groningen:

Een handschrift, bevattende een aantal korte aanteekeningen uit de resolutiën van B. en R. van *Groningen*, 1594—1777.

B. In deposito.

Van het gemeentebestuur van Groningen, om als de overige archieven der gemeente Groningen in bruikleen te worden gedeponeerd:

Een groot aantal onder 305 nummers gerangschikte verzegelingen, verzamelingen brieven, rekenboeken, bestekken, van af 1403—1800, doch meerendeels uit de 16de eeuw, op welke stukken de herkomst is aangeteekend.

Van heeren Gedeputeerde Staten der provincie Groningen:

Een gedeelte archief van het voormalig *Zijlvest* der *Drie Delfzijlen*, bestaande uit 37 oude charters van 1301—1801, waarvan door den commies-chartermeester een inventaris werd opgemaakt.

Van jhr. J. Hora Siccama van de Harkstede, te Driebergen:

Eene omvangrijke verzameling oude archiefstukken voornamelijk betrekking hebbende op *Farmsum* en omliggende plaatsen, afkomstig van wijlen jhr. *D. G. Hora Siccama van de Harkstede* wonende te *Utrecht.* Met de inventarisatie van deze in vijf groote kisten overgezonden collectie zal in 1892 een aanvang kunnen worden gemaakt.

Nog dient te worden vermeld, dat door jhr. G. Alberda van Menkema en Dijxterhuis, te Uithuizen, eene verzameling verzegelingen en papieren (berustende in twee koffers) aan het archief tot inventarisatie en onderzoek werd gezonden.
Deze verzameling is een deel van het omvangrijke archief, berustende op het kasteel Dijxterhuis te Pieterburen.
Met de inventarisatie werd in 1891 door den volontair mr. J. G. C. Joosting een begin gemaakt.

Mede werd door eene dame te Groningen een kist vol archiefstukken, meerendeels oude koopcontracten, beklembrieven, enz.

aan het archief tot onderzoek gezonden. Van enkele voor de geschiedenis belangrijke stukken werden copieën vervaardigd.

C. Gekocht.

Een handschrift in folio, getiteld „*Afbeelinge en korte beschrijving van Groningen en Ommelanden*, bijeenverzameld door *Andries Schoemaker*", met vele teekeningen van kasteelen enz.

Op eene auctie van Gouda Quint te Arnhem:

Een aantal stukken en brieven, betreffende het geslacht *Huninga van Oostwold.*

BOEKWERKEN.

1°. Geschenken.

Van het gemeentebestuur van Groningen: De gemeenteverordeningen, gegeven in 1890.

Van den heer M. G. de Boer te Groningen: Een Groninger Jonker der zeventiende eeuw, overdruk.

Van den heer J. Zijlma te Zuurdijk: Thomas Seeratt, geschetst in zijne verhouding tot het Provinciaal Dijkwezen, overdruk.

Van mr. H. O. Feith te Groningen: De willekeuren van Westerwolde, overdruk.

Van het gemeentebestuur van Groningen: Verslag over 1890.

Van mr. S. Gratama te Assen: Het ontstaan en de ontwikkeling van het eigenlijke stadsbestuur te Groningen tot in het begin der 15de eeuw, overdruk.

Van mr. H. D. Guyot te Groningen: Groningue, Lieu de Refuge, I et II partie.

Van het Statistiek bureau ter provinciale griffie van Groningen: S. H. van Idsinga. Het staatsrecht der Vereenigde Nederlanden, vertoond volgens de geschiedenissen der stad Groningen onder de bisschoppen van Utrecht. Leeuwarden 1758, 2 deelen.

Van dr. J. B. Schepers: J. B. Schepers, Groningen als Hanzestad.

Van Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken: mr. S. Muller Fz. Bijdragen voor het Oorkondenboek van het Sticht Utrecht. Programma.
Mr. S. Muller Fz. Regesten van het kapittel van St. Pieter.

Van mr. R. Fruin Th. Az.: Verslag omtrent oude gemeente- en waterschapsarchieven in de provincie Utrecht, over 1890, door mr. R. Fruin Th. Az.

Van prof. J. P. N. Land, te Leiden: Middeneeuwsche Kerkmuziek in Nederlandsche archieven, door J. P. N. Land (Amsterdam 1891).

Van Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken: Een werk van mr. Seerp Gratama, bevattende:
1°. Inventaris van het oud-archief te Coevorden.
2°. Inventaris van het Schultengerichte-archief.
3°. Verslag omtrent de gemeentearchieven in Drenthe.

Van Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken: Verslagen omtrent 's Rijks verzamelingen van Geschiedenis en Kunst. XII. 1889.

Van mr. H. O. Feith, te Groningen: Copie van de consideratiën door eenige gevolmagtigden van erf- en ingezetenen in de Ommelanden op 18 October 1754 enz. Herdrukt in 1891.

Van mr. J. A. Feith, te Groningen: „De Heereweg", door mr. J. A. Feith. (Overdruk.)

Van mr. A. C. Bondam, Rijksarchivaris in Noordbrabant: Publicatiën van het Staatsbewind over 1802, en
Publicatiën van het Nationaal Gouvernement van 29 April—31 December 1805.

Van de Verein für Thüringische Geschichte und Altertumskunde: Zeitschrift des Vereins, Neue Folge, Siebenter Band. Heft 3 und 4.

Van Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken: Verslagen aangaande een onderzoek in de archieven van Rusland ten bate der Nederlandsche geschiedenis en naar archiefstukken, belangrijk voor de geschiedenis van Friesland uit het tijdperk der Saksische hertogen, op last der regeering ingesteld door dr. C. C. Uhlenbeck en mr. J. L. Berns.

Van het gemeentebestuur van Nijmegen: mr. J. G. Ch. Joosting, Inventaris van het oud-archief der Nijmeegsche broederschappen.

2°. Gekocht:

Oranje's eer gehandhaafd tegens het onbeschaamde lasterschrift, onlangs in de Martinikerk te Groningen in het armzakje gevonden, door J. Brandts, 1773.

J. C. Hoche, Reise durch Sagelterland, Ostfriesland und Gröningen 1800.

Dr. G. Brom, Bullarium Trajectense, fasc. I en II.

Apologia ofte klare verdedinge Matthiae Netheni tegen de Groeningse beschuldinge. Emmerik 1662.

Epithalamia in nuptias Johannis Huninga et Annae Mariae Tiarda a Starkenborch, Gron. 1624.
(Hierin latijnsche gedichten van verschillende Gron. professoren.)

K. Freih. von Richthofen. Untersuchungen über Friesische Rechtsgeschichte. 3 deelen.

Alph. Chassant. Dictionnaire des abréviations.

Groningsche Volksalmanak, Jaarboekje voor Geschiedenis, taal- en letterkunde der provincie Groningen voor 1892.

VII. *Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden, voor het hoofdarchief in de provincie van gewicht.*

Door bemiddeling van den heer J. Trosée, te 's Hertogenbosch, verkreeg het archiefdepôt afschriften van twee belangrijke brieven, dd. 20 September en 24 December 1580, geschreven door de regeering der stad Groningen aan die van 's Hertogenbosch, behelzende uitvoerige mededeelingen van de krijgsverrichtingen in Stad en Lande en in den omtrek van Steenwijk. Deze brieven berusten in originali in het gemeentearchief te 's Hertogenbosch.

VIII. *Gebruik van het archief door en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.*

Schriftelijke inlichtingen werden verstrekt aan:

H. J. Schouten, theol. stud. te Utrecht, betreffende de familie Alberthoma en haar wapen;
mr. S. M. S. Modderman, te Groningen, over het jachtrecht van de huizen Snelgersma en Garreweer;
dr. A. H. Verschuir, te Groningen, over te Groningen gewoond hebbende leden van het geslacht Verschuir;
Oscar Sperling, Gymnasiallehrer te Leipzig, over de betrekking van Groningen tot den Utrechtschen bisschop in het einde der 15de eeuw en betreffende de ligging van eenige verdwenen Groninger plaatsen;

mr. A. H. Roessingh, te Doetinchem, betreffende eenige onuitgegeven gedichten van den Gron. dichter Lucas Trip;
mr. W. J. Koppius, te Groningen, betreffende zes beklemcontracten en koopbrieven uit de 18de eeuw, rakende kerkegoederen te Aduard;
W. von Bippen, archivaris te Bremen, over de regeeringsjaren van Coppen Jarichs en over Groningsche charters, betrekking hebbende op Bremen;
jhr. mr. W. C. A. Alberda van Ekenstein, te Groningen, over het Groninger geslacht Aldringa;
F. A. Hoefer, te Rotterdam, over het klokkenspel en de klokkenisten van den Martinitoren te Groningen;
den Hoogen Raad van Adel, betreffende een wapen voor de gemeente Bedum:
J. Trosée, te Utrecht, over Haus Cuedlgunnen bij Groningen;
mr. L. Büchler, te Zwolle, betreffende genealogie Engelhard;
gemeentebestuur van Stedum, over een wapen voor die gemeente;
den heer Commissaris des Konings in de provincie Groningen ten behoeve van de heeren J. A. Snijders Cz. te Delft en B. P. Moors te 's Gravenhage, betreffende de ordonnantiën en voorschriften in vroegere eeuwen over het ijken en de maten en gewichten gegeven;
J. J. Helsdon Rix, te 's Gravenhage, ten behoeve van den Amerikaanschen historicus mr. Campbell, over de geheime stemming in de 17de eeuw in kerkelijke zaken te Groningen en het zich vestigen van Engelschen in dien tijd aldaar;
J. A. van Rossem, te 's Gravenhage, over het wapen van Steven van Rossem, 16de eeuw;
J. J. von Stein, te 's Gravenhage, over leden der familie von Stein te Groningen;
P. Drenth, te Appingedam, over verzegelingen in zake een overweg te Krewerd;
mr. G. W. van der Feltz, te Groningen, 18de eeuwsch huwelijkscontract uit een protocol van Bellingerwolderschans;
prof. Paul Fredericq, te Gent, over de inquisitie in Groningen en Ommelanden;
C. H. Peters, te 's Gravenhage, over het zegel van de stad Groningen: over baksteenbouw en kerkenbouw;
Ph. Bekker, hoofd der school te Meerland, over een gothiek klokopschrift aldaar;
J. van Baerle, te Brussel, over het geslacht Draper te Groningen;
mr. A. J. Andreae, te Kollum, betreffende een proces van Joost van Burmannia gevoerd ± 1532 en betrekkelijk Joost en Claas van Burmannia;
mr. A. H. Koning, te Finsterwolde, verzegelingen en extractvonnissen uit de 18de eeuw, betreffende eene beklemming te Goldhoorn, gemeente Finsterwolde;

mr. C. C. Geertsema, ten bate van prof. Gallé te Utrecht, over den aanleg van Hollandsche kanalen in de middeneeuwen, bijzonderlijk over het project-kanaal van Heda aan de Eems naar Groningen 1483;

J. Doornbosch, te Baflo, over het wapen van Rudolph Agricola en het ommelander geslacht Huisman;

R. Richebé, te Parijs, betreffende de zegels der Groninger landschappen in de 14de en 15de eeuw.

Ter raadpleging van de in het archief voorhanden stukken werden deze aldaar geraadpleegd door de volgende heeren:

J. B. Schepers, litt. docts. te Groningen, onderzoek van de betrekkingen van Groningen tot de Hanze;

mr. H. D. Guyot, te Groningen, onderzoek naar refugiés en Franschen, die te Groningen hebben gestudeerd;

dr. G. Brom, te Groningen, 1°. onderzoek van eenige pauselijke bullen, gedeponeerd uit de archieven van Drenthe en Gelderland; 2°. onderzoek naar oude muziek;

M. G. de Boer, te Groningen, 1°. nopens den politieken toestand van Stad en Lande in de 2de helft 17de eeuw; 2°. over Wigbolt van Ewsum (16de eeuw):

prof. dr. P. J. Blok, te Groningen, betreffende de grenzen van Groningen;

B. van Meer, predikant te Meteren, onderzoek der notulen van de eerste Geldersche synode, tijdelijk te Groningen gedeponeerd;

een aantal personen tot het zoeken en nazien van stokleggingsbrieven van het gericht van Selwerd, in zake eene te Zuidlaren opengevallen erfenis;

ds. B. Lütge, te Groningen, nopens leden der familie Nethenus, wonende ± 1700 te Groningen;

prof. dr. J. Reitsma, te Groningen, onderzoek betreffende het altaar van den arm van den heiligen Johannes in de Martinikerk te Groningen en nopens dr. Otto Swalve;

P. Goedhart, te Roermond, aangaande brieven en handelingen van den Stadhouder Ernst Casimir;

H. Brugmans, litt. docts. te Groningen, in zake zeerooverijen op de Wadden in de 16de eeuw;

mr. Seerp Gratama, te Assen, betreffende voorwaarden van verhuring en aard der huurcontracten, 15de en 16de eeuw;

dr. C. Hofstede de Groot, te 's Gravenhage, onderzoek nopens schilders van de portretten der vier eerste Groninger professoren;

N. Weiss, pasteur à Paris, onderzocht brieven van refugiés aan de autoriteiten, speciaal den senaat der academie te Groningen;

J. Trosée, te 's Hertogenbosch, nam inzage van stukken betreffende de Unie van Utrecht en het verraad van Rennenberg;

dr. J. A. Worp, te Groningen, over een gedicht door Huygens aan Jacobus Grusius (vermoedelijk Gruys) opgedragen.

De rechterlijke archieven werden geraadpleegd door, en daarvan afschriften gegeven aan de heeren: jhr. mr. J. R. van Iddekinge, mr. S. M. S. Modderman, mr. W. J. Koppius, mr. A. O. H. Tellegen, allen te Groningen, de gemeente Noordbroek, P. Drenth te Appingedam, mr. G. W. van der Feltz te Groningen, mr. G. Baart de la Faille te Veendam, Smith te Delfzijl, mr. C. C. Geertsema te Groningen, mr. S M. S. de Ranitz te Winsum en mr. A. H. Koning te Finsterwolde.

Bovendien werden door een aantal notarissen en anderen inzage genomen van de verzegelings-protocollen of ten behoeve van hen werd door mij een onderzoek naar een of ander akte ingesteld.

De voor afschriften ontvangen schrijfloonen bedroegen de som van f 12,30, welke gelden bij den heer betaalmeester te Groningen zijn gestort.

De heeren prof. dr. P. J. Blok, prof. dr. J. Reitsma, prof. dr. C. H. van Rhijn, dr. J. te Winkel, dr. S. D. van Veen, mr. S. Gratama te Assen en mr J. L. Berns te Leeuwarden, vervolgden, met den commies-chartermeester mr. J. A. Feith, de in het vorige jaar op zich genomen taak tot het verzamelen en voorbereiden van een Groninger- en Drentsch Oorkondenboek. Daartoe raadpleegden zij gedurig de oorkonden, chartularia enz.

Zooals boven reeds is medegedeeld, bezochten de heeren mr. J. G. C. Joosting en mr. C. P. L. Rutgers geregeld het archief om zich te bekwamen zoowel in het lezen van het oude schrift als in het archiefwezen.

Zij waren werkzaam, niet alleen ten eigen bate, doch hunne werkzaamheden kwamen veelal ook de organisatie van de archieven ten goede.

Eindelijk dient hier nog te worden vermeld, dat de doctorandus in de letteren, de heer H. Brugmans, eenigen tijd in het archief werkzaam was om zich gemeenzaam te maken met de schrijfwijze en taal der charters en handschriften.

Gelijk in het vorige jaar, waren ook nu de aanvragen en onderzoekingen van genealogischen aard wederom menigvuldig. Meestal leveren zij weinig op en nemen daarentegen veel beschikbaren tijd in beslag.

IX. *Uitkomst van de bemoeiingen met de gemeente-, waterschaps- en andere archieven.*

Deze bemoeiingen werden niet gevorderd en hadden dientengevolge niet plaats.

X. *Maatregelen in het belang van het archief te nemen.*

Onder deze meen ik te mogen rekenen de aanstelling van een bode-binder, waarop door Uwe Excellentie bij de inrichting van het archief in 1882 is aangedrongen, doch hetwelk toen ten tijde is uitgesteld, omdat geen geschikt persoon terstond kon worden gevonden.

Het doet mij leed, dat nu bij de begrooting voor 1892 door mij op de aanstelling van zulk een beambte was aangedrongen, omdat ik een daartoe alleszins geschikt persoon heb gevonden, terwijl de begrooting slechts in geringe mate werd verhoogd, op de Staatsbegrooting voor 1892 voor de aanstelling van zulk een ambtenaar niets is uitgetrokken.

Ten zeerste beveel ik opnieuw de aanstelling van een bode-binder, al of niet tevens belast met schrijfwerk, in Uwer Excellentie welwillende aandacht aan.

Groningen, 6 April 1892.

De Rijksarchivaris in Groningen,

H. O. FEITH.

Het oud provinciaal archief in Drenthe.

Overeenkomstig het 17de artikel mijner instructie heb ik de eer aan Uwe Excellentie als verslag omtrent den toestand van het Rijksarchief in Drenthe het volgende mede te deelen:

I. *Toestand der bewaarplaats van het archief.*

Hierin kwam geen verandering. Dezelfde bezwaren, als waarop ik in mijne vorige verslagen wees, bleven mitsdien bestaan. Ik neem daarom de vrijheid daarop weder de aandacht van Uwe Excellentie te vestigen, en wel bepaaldelijk op het niet te ontkennen en steeds dreigend brandgevaar.

Het ameublement bleef onveranderd.

II. *De reddings- en brandbluschmiddelen.*

Deze zijn in goeden toestand, overeenkomstig de op dat stuk gegeven voorschriften, in de lokalen aanwezig. De bliksemafleider werd dezen zomer nagezien en in orde bevonden.

III. *Personeel.*

Overeenkomstig het in mijn verslag over 1889 bedoeld voorstel aan Uwe Excellentie en het daarmede in verband toegestaan krediet voor het oud-archief alhier, is er sinds April jl. aan de onder mijn beheer staande instelling verbonden iemand, die tijdelijk de functies van bode vervult en tevens voor het schoonhouden der lokalen zorgt. Dat het op den duur wenschelijk zal zijn dien persoon of een ander voor goed aan de inrichting te verbinden, leert mij de ondervinding van iederen dag.

IV. *Toestand der archiefverzamelingen.*

De toestand bleef dezelfde. Voor het goed droog houden werd

zooveel mogelijk zorg gedragen. Enkele protocollen werden opnieuw ingebonden of voor zoover noodig hersteld.

V. *Werkzaamheden en voortgang der inventarisatie en ordening van het archief.*

Om de in mijn vorig verslag reeds uiteengezette reden werd de beschrijving volgens het plan van inventarisatie niet voortgezet.

Geordend en voorloopig beschreven werden de stukken, meer of minder onmiddellijk betrekking hebbende op Hoogeveen, in verband met de werkzaamheden aan het oud-archief dier gemeente, waarover beneden meer zal worden gezegd.

Voorts geschiedde hetzelfde met de stukken betrekkelijk de verpachting en inning der generale middelen en die, welke afkomstig zijn van de administraties der rentambten van Assen, van Dikninge en van dat der Domeinen, behalve wat betreft de rekeningen, die althans voorloopig, voldoende geordend bleken.

Ook dit jaar werd met den arbeid aan de indices, reeds herhaaldelijk in vorige verslagen genoemd, doorgegaan voor zoover niet iets anders van meer dringenden aard te doen viel.

VI. *In druk uitgegeven bescheiden behoorende tot het archief.*

Hieronder valt slechts te vermelden dat mr. J. G. Ch. Joosting, thans te Utrecht, bezig is met eene uitgave der ordelen van den Etstoel, uit de jaren 1513 tot 1608; door Uwe Excellentie werd ik gemachtigd, laatstelijk naar het depôt te Utrecht, de protocollen, waarin die vonnissen voorkomen, te zijnen gebruike op te zenden.

VII. *Aanwinsten door geschenk, aankoop enz. verkregen; verliezen.*

Naar het archief werden overgebracht de protocollen en stukken afkomstig van de schultengerechten, wier ressort behoorde tot het tegenwoordig gebied der gemeente Hoogeveen. (zie verder hierover beneden).

Tengevolge der min duidelijke opgave, voorkomende in de lijsten van hetgeen op den zolder van het gerechtsgebouw en op dien van het hypotheekkantoor aanwezig is, werden tevens overgenomen drie protocollen, afkomstig van het schultengerecht van de Wijk en Koekange, bevattende acten van vrijwillige rechtspraak uit de jaren 1671/1811; en twee afkomstig van dat van Pesse, Echten en Ansen, vroeger onder het eerstgenoemde ressorteerende, zijnde het eene een „momboirprothocol", terwijl het andere verschillende acten van vrijwillige rechtspraak bevat, beide over de jaren 1795/1802.

Ook behoorde daartoe een protocol, meer behoorende tot de ad-

ministratieve functies der schulten, hoewel in 1811 naar het tribunal de première instance overgebracht. Het bevat de opgaven voor de heffing van het recht op de collaterale successie en op de vrijwillige verkoopingen voor Zuidwolde—Hoogeveen uit de jaren 1750—1803. Een dergelijk kwam te voorschijn uit het gemeente-archief van Hoogeveen, loopende over de jaren 1781/1805, en werd door mij in het depôt alhier opgenomen.

Van de familie IJken werd een verzameling stukken aangekocht, waarvan hieronder de summiere opgave volgt:

IA. *Stukken betrekkelijk de marke van Weerdinge.*

Administratief beheer.

a. ± 1650. Staat en opgave der tot de marke behoorende landerijen.

b. 1738. Een willekeur over het beheer der marke.

c. 1748/1792. Verslagen door de volmachten wegens zaken het landschapsbestuur betreffende, uitgebracht; en de opdracht tot het indienen van een rekwest over de benoeming van een schulte, 1802.

d. 1795/97. Stukken betreffende transporten van militairen en inkwartieringen.

e. 1770/1800. Enkele stukken betreffende de door de marke aan het rentambt der „Domeinen" verschuldigde pachten.

f. 1708/96. Beschikkingen over gedeelten der marke.

g. 1813. Nota van onkosten wegens het bouwen eener school.

h. 1762/1802. Stukken betrekkelijk de administratie van het „Weerdingerholt", en een proces tusschen de gerechtigden over een houtverkooping in 1810.

Procedures door of namens de marke van Weerdinge gevoerd.

i. 1516 en 1625/61. Stukken betrekkelijk geschillen met Roswinkel over de grenzen der marke.

j. 1812/15. Stukken betrekkelijk een geschil van denzelfden aard.

k. 1476 en 1520. Twee uitspraken over de grenzen tegen de marke van Valthe.

l. 1649/54. Stukken betreffende een geschil met Valthe over het gebruik van „het Mandebroek".

m. 1683. Stukken betreffende een geschil met Valthe over de markescheiding.

n. 1703/8. Stukken betreffende een geschil met Valthe over dezelfde zaak, naar aanleiding van het weghalen van hooi door de Valthers uit de Valtherhorne of Smalle maden.

o. 1723/27. Stukken betreffende een geschil met Valthe over dezelfde zaak, bepaaldelijk over de juiste ligging der stukken land, geheeten Duirsham en Pinkham.

p. 1750/3 en 1755. Stukken betreffende een geschil met Valthe over dezelfde zaak, naar aanleiding van het weghalen van hooi door de Valthers uit „het Mandebroek".

q. 1681. Een klacht van W. Houwing, dat hij door de buren in de uitoefening van het recht zijner volle waar wordt gehinderd.

r. 1703/4. Stukken betreffende een geschil met H. Binderts over de scheiding der marke, bij welke hem te weinig zoude zijn toebedeeld in evenredigheid van zijn gerechtigheid wegens het Battinge-erf.

s. 1714. Rekwest in een geschil met Jan Tobias over ontruiming van door hem gehuurd heideveld.

t. 1732/35. Stukken betreffende een geschil met de familie Jolinge over het schutten van vee uit hun toebehoorend land, aangekocht van H. Binderts, die tevens in het gerecht wordt geroepen.

u. 1736/37. Stukken betreffende een geschil met H. Binderts over storing in het gebruik van den hem bij de scheiding der marke toebedeelden grond.

v. 1754. Twee stukken over een geschil met den schulte van Emmen, C. W. Emmen, over niet verantwoorde kooppenningen.

w. 1756. Stukken betreffende een geschil tusschen de buren van Weerdinge en de familie Jolinge ter eener en H. Binderts c. s. ter andere zijde over het gebruik van het hem bij de scheiding in 1754 toebedeelde veen.

x. 1793. Enkele stukken betreffende de inning van verschuldigde kooppenningen wegens verkochte slagen veen.

ij. 1805/08. Stukken betreffende een geschil met de weduwe R. Boelken-Bender te Roswinkel, over hare gerechtigheid in het der marke van Weerdinge toebehoorende boekweitenveen.

Ib. *Stukken betreffende Roswinkel en Emmen.*

a. 1192. Een overeenkomst tusschen de buren van Roswinkel en het klooster ter Apel over het graven van leem.

b. 1762/1802. Vijf stukken betreffende het kerspel Emmen.

c. 1744/81. Eenige stukken afkomstig van het schultengerecht te Emmen; vrijwillige rechtspraak.

d. 1756/69. Twee stukken als voren, gewone rechtspraak.

II. *Stukken meer bijzonder als familiestukken te beschouwen.*

A. *De familie IJken of IJkinge.*

Stukken behoorende tot procedures door de familie gevoerd, behalve enkele, waarvan slechts één of twee stukken voorhanden zijn, en wel:

a. 1697. Stukken betreffende een geschil tusschen de families Ikinge en Elkinge over het gebruik van een half vierendeel waardeels in de marke van Weerdinge.

b. 1748/49. Stukken betreffende een geschil van Ikinge met de familie Engbert Jolinge over het door den eersten verwijderen van eenige telgen, door de laatste op de grens van haar erf Battinge gepoot.

B. *De familie Elken of Elkinge.*

a. 1677/1733. Familierechtelijke stukken (contracten van ééndkindschap, huwelijksvoorwaarden, afkoop van erfrecht, testamenten, voogdstellingen enz.).

b. 1668/1811. Stukken betreffende de administratie van het

vermogen; verhuringen, kwitanties, schuldbekentenissen.

c. 1642/1763. Aankomsttitels.

Voorts stukken behoorende tot procedures door de familie Elkinge gevoerd.

d. 1690. Stukken betreffende een geschil van R. en J. Elkinge met W. Jolinge over dezen toegebrachte stoornis in het opzamelen van de eikels der boomen, staande op de grens van Battinge-erf, door hem aangekocht.

e. 1768. Stukken betreffende een geschil van J. Ikinge, weduwe Elkinge met S. en W. Jolinge over het onrechtmatig schutten van paarden door den huurder der eerste, uit den hof „de Heetkamp".

f. 1769. Stukken betreffende een geschil tusschen dezelfde partijen over den eisch van J. Ikinge, weduwe Elkinge, om tusschen den hof „de Heetkamp" en het Heminge-erve, aan de familie Jolinge behoorende een „vredinge" te maken; hierbij een kaart.

g. 1772. Stukken betreffende een geschil tusschen Margien Beninge, weduwe Geert Elkinge, met diens ertgenamen over rekening en verantwoording van diens boedel.

c. *Stukken niet onmiddellijk met deze families in verband staande.*

a. 1642/1752. Enkele losse stukken, een huwelijkscontract, contracten van afkoop van erfrecht, van eenkindschap enz., zooals onder IIB *a*, *b* en *c* vermeld, van onderscheidene tot verschillende geslachten behoorende personen.

b. 1681/7. Stukken betreffende de vereffening der boedels van J. en B. Battinge en eenige daartoe behoorende aankomsttitels enz., dateerende van 1646 en volgende jaren.

c. 1741. Eenige stukken betreffende de vereffening van den nagelaten boedel van H. Hebers te Oosterhesselen.

d. 1812/13. Stukken betreffende het geschil van Geert Jolinge met W. Haasken, over het gebruik van het Zeupjesveen.

Ten geschenke werden ontvangen,

van het gemeentebestuur van Meppel:
Een protocol houdende de acta der classis Meppelana over de jaren 1622 62.
De Bataafsche en Koninklijke Staatscourant, jaargang 1806.
De Koninklijke Courant van 1 Jan. 1807—25 April 1810.
De Courier d'Amsterdam 21 Juli 1810—30 Nov. 1811.
De courant van het Departement van de Wester-Eems, 2 Juli—Dec. 1811.
Het staatkundig Dagblad van het Departement van de Wester-Eems over 1812 met de daarbij behoorende advertentiebladen.

Van het gemeentebestuur van Hoogeveen:
Verschillende gedrukte publicaties enz. uitgegaan van het Rijks- en het Gewestelijk bestuur, loopende over de jaren 1795/1814, die werden beschreven, en te hunner plaatse bij de reeds aanwezige gevoegd, de collectie aanzienlijk vermeerderden en aanvulden.
Het Staatkundig Dagblad van het Departement der Zuiderzee van December 1811—Jan. 1812.
Het Staatkundig Dagblad van het Departement der Wester-Eems van Jan. 1812—Jan. 1814.

Van mr. C. H. Kniphorst te Assen:
Een handschrift bevattende:

a. het Landrecht van 1614 met de reformatie van 1629 en een alphabetisch register;

b. aanvullingen door en andere resoluties van Ridderschap en Eigenerfden tot 1635; en

c. „annotatie" omtrent het verhandelde op de landsdagen in de jaren 1687/96;

een tweede handschrift, uit het begin der 17de eeuw, waarvan de inhoud wordt gevormd door Overijsselsche rechtsbronnen, uit de jaren 1365/1587.
Buiten het reeds opgegevene, werden nog ten geschenke ontvangen de volgende boekwerken,

van Uwe Excellentie:
Bundels XII der verslagen over 1889 omtrent 's Rijks oude archieven en omtrent 's Rijks verzamelingen van Geschiedenis en Kunst.

eputeerde Staten der provincie Drenthe:
ar der notulen van het verhandelde in de najaars-
r Provinciale Staten van 1890 en in de zomerver-
1891.

mmissaris der Koningin in de provincie Drenthe:
door Gedeputeerde Staten uitgebracht omtrent den
rovincie Drenthe over het jaar 1890.

ier van Koophandel en Fabrieken te Assen:
ar van haar verslag aan den gemeenteraad over 1890.

ieester en Wethouders der gemeente Nijmegen:
an het oud-archief der Nijmeegsche broederschappen
Ch. Joosting.

en onder andere werken aangekocht de verschenen
1 het Archivalische Zeitschrift;
oeken voor Utrecht en Gelderland;
Groot-Charterboek" voor Holland en Zeeland; en
erkgeschiedenis van Nederland vóór de hervorming.

iezen betreft, eigenlijk gezegde werden niet geleden.
chter onder de voorlaatste rubriek nog iets naders

slag der pogingen om afschriften te verkrijgen enz.

B. S. Boeles te Leeuwarden ontving ik een copie
hoorende tot het geschil behandeld voor den Officiaal
oppelijke curie te Utrecht, tusschen de buren van
e van Havelte, over de verplichting der eersten om
in de kosten van onderhoud der kerk in laatstge-
Enkele stukken over deze zaak waren reeds vroeger
dat dit een welkome aanvulling was.
Muller Fz. een afschrift eener acte van 1450,
p Rudolf van Diepholt de opbrengst der uit Drenthe
ting aan de stad Utrecht toewijst; aanwezig in het
r gemeente.

uik van het archief gemaakt door- en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.

tenaren van het provinciaal bestuur, die nu en dan in-
men vragen, deed de heer J. M. van Kuyk persoonlijk

il met Valtl
broek".
il met Valth
il met Valthe
van het wegl
de Valtherl
met Valthe
de juiste lig
am en Pinkh
met Valthe
n het wegha
Mandebroe
at hij door
t recht zij
t H. Binder
welke hem
evenredighei
Battinge-er
Tobias over
heideveld.
t de familie
uit hun toe-
H. Binderts,
roepen.
H. Binderts
hem bij de
rond.
en schulte
et verant-
n de buren
ter eener
over het
in 1754

nasporingen naar genealogische bijzonderheden omtrent personen, wier grafsteenen in enkele kerken binnen Drenthe nog aanwezig zijn.

Schriftelijk werden inlichtingen verstrekt, voor zoover dit mogelijk was;

aan Gedeputeerde Staten, als aanvulling op vroeger gegevene, met betrekking tot den rechtstoestand der Oostermoersche vaart van af het voormalig verlaat te Spijkerboor tot aan het Zuidlaardermeer;

omtrent de verplichting tot onderhoud van den weg van Havelte naar Ruinen, en van den stouwdijk aan de oostzijde der Drenthsche Hoofdvaart op de hoogte van Uffelte;

omtrent dezelfde verplichting ten aanzien der „dwarsdiepen" ten westen van de Drenthsche Hoofdvaart, in de gemeente Smilde gelegen;

aan den Griffier der Staten, betrekkelijk den rechtstoestand der Witte wijk;

aan den Algemeenen Rijksarchivaris, betrekkelijk den persoon van Frans Jansen Pruyn;

aan dr. G. Brom, betrekkelijk drie pauselijke bullen in het depôt alhier aanwezig;

aan den Reichsfreiherr von Twickel te Havixbeck, Preuss. Westfalen, over het geslacht van Twickel of Twickeloo;

aan mr. A. J. Andreae te Kollum, over het drostambt van Coevorden en zijne bekleeders in de 16de eeuw;

aan den heer A. N. J. Fabius te Naarden, over den Deenschen generaal Hendrik Ruse; en

aan mr. J. Wilmsonn Kymmell te Utrecht, over het huis Mensinga te Roden.

X. *Uitkomsten der bemoeiingen met gemeente-, waterschaps- en andere archieven.*

Ook dit jaar namen deze bemoeiingen bijna mijn' geheelen tijd in beslag. Naar het zich echter laat aanzien, zal het voorloopig wel het laatste jaar zijn geweest, dat ik mij met bedoelde archieven zoo uitsluitend heb bezig te houden.

In den aanvang van het jaar, waarover het verslag loopt, vestigde ik de aandacht van Gedeputeerde Staten op het archief van het opgeheven veenschap der Oostermoersche en Zuidenveldsche venen van Eext tot Valthe ingesloten. Dit vooral met het oog op de omstandigheid dat het huis, waarin het was geborgen, zoude worden verkocht en de kans dus bestond, dat bij niet tijdige uitvoering van het door den Koning goedgekeurde besluit der Provinciale Staten,

waarbij de overbrenging naar de provinciale griffie alhier werd gelast, van genoemd archief niet veel meer bij elkaar zou blijven. De overbrenging vond hierop zeer spoedig plaats, en wijl mij bekend was, dat daarin verscheidene stukken van voor 1814 dagteekenende aanwezig waren, stelde ik aan H. H. Gedeputeerde Staten voor, mij de ordening en inventarisatie van het geheel op te dragen. Voor het gedeelte van na 1814 dagteekenende bleef dan nog, wilde men er gemakkelijker den weg in vinden, de aanvulling der bestaande indices over, hetwelk zonder bezwaar aan een ambtenaar ter griffie kon worden overgelaten. Het archief ging tot aan den jongsten tijd; de arbeid daaraan besteed, kon dus geacht worden eenigszins buiten het kader mijner gewone werkzaamheden te vallen. Toch meende ik, uithoofde dat van af ± 1785 de inwoners der zoogenaamde „Negen Marken" meer als een georganiseerd geheel optraden, en later het bovengenoemde veenschap vormden, het archief dier vereeniging als een geheel te moeten ordenen en beschrijven en dus niet een gedeelte van dat werk aan andere handen te moeten overlaten. Zoo is dan ook geschied. Daarbij bleken onder de stukken eenige te zijn, die, hoe dan ook, in bedoeld archief geraakt, daar niet behoorden en beter in het archief der provincie op hunne plaats waren. Omgekeerd waren daar aanwezig zes protocollen met afschriften van oude stukken, blijkbaar ten behoeve van de „Veengenooten" der negen marken vervaardigd, die, wilde men dat archief in zijn geheel houden, daarin moesten worden teruggebracht. Ook vond ik nog een protocol afkomstig van de „volmachten voor de Oostermoersche vaart", welke slechts in verwijderd verband stonden met de bestuurders der „Negen Marken". Daar over de administratie van gemelde vaart eenige stukken in het onder mijn beheer staand depôt voorhanden waren, achtte ik overbrenging ook van dat protocol gewenscht. Dienovereenkomstig deed ik een voorstel aan Uwe Excellentie en aan H. H. Gedeputeerde Staten, die in het algemeen mijne zienswijze deelden, waardoor ik mij dus gemachtigd zag de scheiding, zooals zij mij het beste voorkwam, te doen plaats hebben. Overeenkomstig het boven uiteengezette pastte ik haar toe, zoodat in Juli het archief van het opgeheven veenschap der Oostermoersche en Zuidenveldsche venen, vergezeld van den inventaris, ter provinciale griffie werd overgebracht. Van de stukken van vóór 1814 dagteekenende behield ik nauwkeurige lijsten, terwijl de uit genoemd archief gelichte stukken te hunner plaatse in het onder mijn beheer staande werden geborgen. Wijl de bedoelde inventaris aan de eene zijde over stukken tot 1890 loopt, dus niet betreft een eigenlijk gezegd oud-archief, en aan de andere zijde de overgenomen stukken niet een geheel vormen ten aanzien van de rijksarchieven, achtte ik het minder noodig dien inventaris als bijlage bij dit verslag te voegen.

Iets anders is het geval met den inventaris van het oud-archief der gemeente Hoogeveen, mij ter ordening en beschrijving in Juli jl. toegezonden, weshalve deze als bijlage I bij dit verslag wordt overgelegd. Ik voeg daarbij als bijlage II den inventaris der schultengerechten in het gebied, dat tegenwoordig onder de gemeente Hoogeveen ressorteert.

Verder zij hier nog vermeld, dat ik op verzoek van den burgemeester van Coevorden, mij, voor rekening dier gemeente, daarheen begaf om de goede opstelling van het oud-archief aldaar te bezorgen, ter gelegenheid waarvan ik tevens in staat was ten behoeve der ordening van het nieuwe eenige wenken te geven.

Eveneens werd het geordend archief der gemeente Meppel teruggezonden. Slechts van het eerstgenoemde kon ik aan het gemeentebestuur den gedrukten inventaris doen toekomen. Het bestuur van Meppel zal tot mijn leedwezen dienen te wachten tot het verslag over 1890 gedrukt zal zijn.

Tengevolge van de omstandigheid dat mij door H. H. Kerkvoogden van Meppel een pakket oude stukken betreffende de kerk aldaar ter ordening en beschrijving werd toegezonden, was ik in staat èn in het archief dier gemeente èn in dat van het schultengerecht nog eenige stukken in te voegen, die daar beter op hunne plaats waren, zooals nader uit de inventarissen zal kunnen blijken. Immers het zal alsnog in de bijlage van het verslag over 1890 kunnen worden aangevuld.

Bij de exemplaren van mijn verslag over de archieven der burgerlijke gemeenten in Drenthe aan Gedeputeerde Staten gezonden, voegde ik, met het oog op den slechten toestand, in welken de oude registers van, wat wij nu noemen, den burgerlijken stand, in eenige gemeenten verkeeren, een verzoek om de besturen op hunne verplichtingen in dezen te wijzen. Zij voldeden hieraan bij eene aanschrijving gericht aan alle gemeentebesturen, geplaatst in het Provinciaal Blad n°. 74. Tot nog toe gaf alleen dat der gemeente Anloo daaraan gevolg en verzocht mij voor het in orde brengen te willen zorgen, zooals dan ook geschiedde.

Naar aanleiding van het in mijn verslag over het archief der gemeente Assen gezegde, besloot het bestuur voor betere ordening en inventarisatie te zorgen en droeg de uitvoering van dat besluit op aan den heer J. A. R. Kymmell, die zich alsnog daarmede bezig houdt.

XI. *Maatregelen in het belang van het archief te nemen.*

Daar het gelukt is voorloopig een tijdelijken bode aan de in-

richting te verbinden, kan ik mij voor dit jaar hier bepalen t
den wensch, dat binnen een niet te lang verloop van tijd m
gelijk worde in betere en meer geschikte localiteiten ook de ou
rechterlijke archieven op te nemen.

Assen, 27 Februari 1892.

De Rijksarchivaris in Drenthe,

SEERP GRATAMA.

Bijlage I.

INVENTARIS

VAN HET

OUD ARCHIEF VAN HOOGEVEEN.

INLEIDING.

In dezen behoeft aan den eigenlijken Inventaris slechts een kort woord vooraf te gaan over den vroegeren toestand van het oud-archief, zoowals die door mij werd bevonden na de toezending tot ordening en beschrijving.

Charters waren niet aanwezig.

Het protocol, vermeld onder n^c. 1, bestond vroeger uit twee gedeelten; het laatste bevatte niets dan het reglement voor het gemeentebestuur van 1803 en wat verder onder Inv. n°s. 1*f* en 1*g* wordt vermeld. Daar beide gedeelten herstel behoefden, scheen het mij niet ongeschikt ze bij elkaar te doen inbinden.

De oudste losse stukken tot Augustus 1806 waren in het geheel niet geordend.

Van die tot 1795 werd een korte omschrijving in den Inventaris opgenomen, terwijl in het bovenbedoelde protocol door mij een alphabetisch register werd gemaakt op de onderwerpen behandeld in dat protocol en in de losse stukken uit den tijd van 1795 tot 1 Augustus 1806. Bovendien zijn in het protocol verwijzingen naar de losse stukken aangebracht en omgekeerd op deze naar het protocol.

Voorts werden gevonden naar tijdsorde ingerichte registers, Inv. n°s. 67 en 77, van de stukken ingekomen van af Aug. 1806 tot Januari 1814. De orde der losse stukken, daarmede in overeenstemming, werd natuurlijk behouden, terwijl de uitgegane, hetzij in concept of in kopie, en de besluiten van het bestuur, welke met de ingekomene in verband stonden, werden tusschengevoegd daar, waar dit door den aard der zaak werd aangewezen. Van eenige, loopende over de jaren 1806—Januari 1813, bleek dit niet; deze werden afzonderlijk genommerd en een chronologische lijst daarop in het register op de ingekomen stukken uit die jaren

bijgevoegd. Met behulp van de genoemde registers en den inventaris laat alles zich dus zeer gemakkelijk vinden.

Nog twee opmerkingen:

1°. Vroeger waren, onder afzonderlijke omslagen, stukken aanwezig, die, waren zij ten aanzien van een zelfde onderwerp meer in aantal geweest, een plaats zouden hebben verdiend in afd. Ib. Bevatte zulk een omslag slechts een of twee, dan zijn zij door mij overgebracht in de serie der ingekomen en uitgegane stukken.

2°. De gedrukte publicaties enz., waarvan wij een lijst vinden in protocol Inv n°. 83, werden door het gemeentebestuur afgestaan aan het Rijksarchief dezer provincie. Enkele daaronder vallende geschreven stukken werden te hunner plaatse in de serie der ingekomene ingevoegd.

Wat de indeeling en de algemeene wijze van beschrijving betreft, kan worden verwezen naar de inleidingen bij de door mij vervaardigde inventarissen van de oude archieven der gemeenten Coevorden en Meppel. Zij komen toch geheel met de hier gevolgde overeen. Afdeeling IV, bestaande uit één nommer, moest hier worden behouden, omdat juist in deze zaak het kerspel Hoogeveen niet was betrokken.

Assen, Februari 1892.

De Rijksarchivaris in Drenthe,

SEERP GRATAMA.

INHOUD

AFDEELING I.

Algemeen bestuur.

A. *Protocol der handelingen, ingekomen en uitgegane stukken.* Nos. 1—83.

N°.

1. „Protocol van alle carspelsaken", inhoudende

a. 1695. Bevestiging door den Etstoel van de „willekeur" hoofdzakelijk bevattende bepalingen omtrent d inrichting van het bestuur en voorschriften va politie.

b. 1707. Reglement van dergelijken inhoud vastgesteld door Drost en Gedeputeerden en den Heer va Echten.

c. 1734/1800. „Carspelrekeningen" met de besluiten, door d ingezetenen genomen op de voor het nazie daarvan bestemde vergaderingen, het laatst ook bij die over 1802 en 1803.

d. 1773/99. Opgaven van brandmeesters.

e. 1803. Reglement of willekeur voor Hoogeveen e Pesserveld.

f. 1802/04. „Carspelrekeningen" en staten van inkomsten e schulden.

g. 1805/09. Lijsten van brandmeesters.

h. Alphabetisch register, ook op de losse stukken van 1795 tot Augustus 1806.

Ingekomen en uitgegane stukken, 1708—1795, *in portefeuille n°.* 1.

2. 1708. Bevestiging der keuze van volmachten door Drost en Gedeputeerden en door den Heer van Echten, ieder afzonderlijk.

Uit de volgende jaren tot 1795 zijn er nog verscheidene van deze stukken. Zij zijn tot vereenvoudiging hier bij elkander gelegd.

3. 1709. Rekwest van ingezetenen van het Hoogeveen

N°.

aan den Heer van Echten over het niet nakomen van het Reglement door de bakkers, met beschikking.

4. 1713. Rekwest van de volmachten aan denzelfde over niet nakoming van het reglement door den bakker D. Scharle.

5. 1713. „Accoordt met die van't Pesser Legevelt" over een regeling van hunne rechten en verplichtingen in zake verschillende kerkelijke aangelegenheden.

6. 1714. Rekwest der ingezetenen aan Ridderschap en Eigenerfden over het houden eener weekmarkt en van vaste jaarmarkten, met beschikking.

7. 1714. Aanzegging aan R. Steenbergen over het bouwen eener tweede molen, met belofte van dezen om zulks te doen.

8. 1716. Besluit der „gemeente", dat voortaan slechts vier volmachten zullen worden benoemd, met rekwesten aan Drost en Gedeputeerden en den Heer van Echten tot goedkeuring daarvan.

9. 1716. Verbaal van het verhandelde in de vergadering der „gemeente", waarin besloten is tot „uitsetting" van het pastoorsgeld.

10. 1718. Dito, met besluit tot het committeeren van schulte en volmachten met den kerkeraad, om met den Heer van Echten over de „kerkenkavel" een overeenkomst te treffen.

11. 1720. Dito, o. a. een besluit tot het aankoopen van een zilveren „kerckbeker".

12. 1726. Besluit der „gemeente" betrekkelijk de van elders inkomende armen.

13. 1731. Dito besluit over de verteering door volmachten op de goorspraken, met relaas van beteekening.

14. 1732. Verbaal van het verhandelde in de vergadering der „gemeente", waarin o. a. besluiten over het verhuren van huizen aan de „inkomende meiers",

N°.

het luiden der klok, en overeenkomst dienaangaande met den schoolmeester.

15. 1733. Stukken betreffende de afleiding van het water uit de meren ten oosten van Hoogeveen gelegen, o. a. het Groote-Riegmeer; zijnde besluiten der gemeente dienaangaande, rekening van den vroegeren aannemer C. E. Tabing en contract met de nieuwe aannemers der daarvoor benoodigde werken.

16. 1734. Een rekwest aan Drost en Gedeputeerden over de weigering van den schulte A. de Vriese, om mede te werken tot het opmaken der heerdstedenregisters, met beschikking.

17. 1739/40. Twee stukken over de verhouding van die van „'t Pesser Legevelt" in kerkelijke aangelegenheden, ten aanzien hunner rechten en verplichtingen, tot de inwoners van Hoogeveen.

18. 1749. Besluit tot vaststelling van den prijs van het brood en oproeping tot een vergadering om te beraadslagen over de aanstelling eener vroedvrouw.

19. 1750. Oproeping van onderscheidene ingezetenen om verklaring af te leggen dat zij, bij een ander zijnde, geen afzonderlijk bedrijf uitoefenen, en dus niet in het heerdstedegeld moeten worden aangeslagen.

20. 1750. Besluit der „gemeente" over het onderhoud der vorige vroedvrouw.

21. 1751. Rekwest aan Ridderschap en Eigenerfden over de toepassing van een middel om de schippers tot betaling van het heerdstedegeld te dwingen met beschikking.

22. 1753. Besluit tot opruiming van de modder komende van het „Santmeer", uit de Kademakerswijk.

23. 1753/4. Stukken betreffende de aanstelling eener nieuwe vroedvrouw en eenige voorschriften betreffende de uitoefening van haar ambt.

N°.

24. 1755. Stukken betreffende de aanschaffing van een brandspuit, benevens een reglement te dier zake vastgesteld.

25. 1759. Besluit over de wijze van bijeenroeping der gemeente door den tamboer.

26. 1759. Bijeenroeping der gemeente, om te voorzien in het gebrek aan water in de vaart.

27. 1761. Missive aan de volmachten „der Nieuwe Sluis" te Zwartsluis, over een heffing op de pramen met turf, die worden overgeladen.

28. 1761. Bijeenroeping der gemeente om een nieuwe vroedvrouw aan te stellen.

29. 1763. Rekwest aan Drost en Gedeputeerden van de schulten H. J. Carsten van Zuidwolde en Hoogeveen en E. Beuker van Echtens-Hoogeveen, over de wijze, waarop de door hen q. q. ten behoeve van het kerspel verrichte diensten zullen worden betaald, met beschikking.

30. 1763. Rekwest aan Ridderschap en Eigenerfden, daartoe strekkende, dat de eigenaars wegens de grondschatting van hunne meiers aansprakelijk worden gesteld, met beschikking.

31. 1763. Twee stukken betrekkelijk de voldoening van den proponent J. Havinga, wegens waargenomen predikdienst.

32. 1764/65. Onderscheidene stukken betrekkelijk het beroep van een' nieuwen predikant.

33. 1768. Oproeping der „gemeente" tot de gewone jaarlijksche vergadering.

34. 1771. Extract-resolutie van Ridderschap en Eigenerfden tegen het rondloopen met loterij-briefjes.

35. 1773. Rekwest aan den drost A. C. graaf van Heiden, over de verhindering van den waterafloop uit de pastorie door W. Manting, met beschikking.

36. 1773. Rekwesten aan Drost en Gedeputeerden over de verwijdering der „vreemde joden", die in

N°.

het kerspel zijn komen wonen, met beschikking houdende goedkeuring der daarop gemaakte willekeur.

37. 1774. Gelijk rekwest aan en bevestiging door Ridderschap en Eigenerfden.

38. 1773-74. Het bij „willekeur" vastgestelde reglement op de nachtwacht, met renvooi op het rekwest om goedkeuring door den drost A. C. graaf van Heiden aan Ridderschap en Eigenerfden, en hunne bevestiging er van.

39. 1773-74. Eenige stukken omtrent het houden van een weekmarkt, o. a. het besluit der gemeente, rekwest aan Drost en Gedeputeerden, en na renvooi aan Ridderschap en Eigenerfden met hunne beschikking.

40. 1774. Aanstelling van een schatbeurder.

41. 1776. Verbaal van het verhandelde in een vergadering der gemeente, houdende besluiten over het bedelen langs de huizen en over het tractement aan de vroedvrouwen toe te kennen.

42. 1777. Rekwest aan den Heer van Echten over goedkeuring van de „willekeur" op de „vreemde joden" in 1773 vastgesteld, met beschikking.

43. 1778. Rekwest van Drost en Gedeputeerden om zoodanige maatregelen te nemen, dat de ingezetenen van de beide in het kerspel aanwezige korenmolens meer gerief mogen hebben, met beschikking.

44. 1779. Missive van Drost en Gedeputeerden met bericht, dat eenige troepen zullen worden ingekwartierd.

45. 1779. Rekwest aan Gedeputeerde Staten van Overijsel, houdende verzoek om voor de losmaking van ds. Hein van Genemuiden uit de classis van Kampen slechts 50 gld. te betalen, met beschikking.

46. 1782. Oproeping eener vergadering tot het aanstellen eener nieuwe vroedvrouw en het maken van eenige bepalingen voor de uitoefening dier betrekking.

N°.

47. 1784. Rekwest aan Ridderschap en Eigenerfden om over de verplichting tot onderhoud „der kerkstegen" een beslissing te geven; met beschikking.

48. 1784. Rekwest (en bijlagen) aan de directeuren van de Compagnie der „Echtens hooge veenen", over de inning van de stuivers door de schippers op de Hoogeveensche vaart verschuldigd, tot onderhoud van het Mallegatsschut; met beschikking.

49. 1785. Verbaal van de vergadering der gemeente, waarin is besloten het opnemen der rekening enz. aan twee rotmeesters op te dragen, en over de stemgerechtigheid en de wijze van stemmen in de rotten.

50. 1786. Extract-resolutie van Ridderschap en Eigenerfden, over de betaling van een stuiver voor de van de Smilde afkomende schepen, tot onderhoud van het Mallegatsschut.

51. 1786. Eenige stukken betrekkelijk de afzetting der vorige en de benoeming eener nieuwe vroedvrouw, met de bepalingen omtrent de uitoefening dier betrekking.

52. 1787. Oproeping tot de gewone jaarlijksche vergadering.

52. 1787. Stukken betrekkelijk den bouw eener tweede pastorie, waarvoor door den Heer van Echten uit de kerkeopkomsten 1500 gld. wordt beschikbaar gesteld, niettegenstaande de procedure met de participanten der Compagnie over zijne bevoegdheid ten aanzien der kerk en der kerkelijke aangelegenheden.

54. 1787. Twee brieven aan Drost en Gedeputeerden van den schulte H. J. Carsten over inkwartiering van krijgsvolk bij de bewoners van het Pesserveld en de weigering van den schulte van de Wijk om daartoe mede te werken; met antwoorden.

55. 1787. Rekwest van eenige schippers te Hoogeveen aan den Drost om de militairen in te kwar-

N°.

tieren alleen bij de leden der ontbonden exercitie-genootschappen of althans hen alleen daarmede te bezwaren: met beschikking.

56. 1788. Rekwest aan Drost en Gedeputeerden tot goedkeuring der „uitsettinge" van de ten behoeve der inkwartiering van krijgsvolk in 1787 gemaakte onkosten.

57. 1788. Rekwest van de bewoners van het Pesserveld aan den Drost om tot de benoeming van een tweeden predikant te Hoogeveen, vertegenwoordigd door één volmacht te mogen medewerken; met beschikking.

58. 1788. Besluit der gemeente om bij den Heer van Echten aan te dringen op de uitkeering van de ten behoeve der tweede pastorie beschikbaar gestelde 1500 gld.

59. 1789. Rekwest aan Ridderschap en Eigenerfden betreffende de oprichting van een armenwerkhuis: met beschikking.

60. 1790. Extract-resolutie van Drost en Gedeputeerden houdende vaststelling der gerichtsjura, door den schulte van het Hoogeveen te genieten, met eenige daarbij behoorende stukken.

61. 1792. Besluit over de plaats der vergaderingen van het kerspelsbestuur.

62. 1792. Extract-resolutie van Drost en Gedeputeerden over de uitoefening der verloskunde te Hoogeveen.

63. 1793 94. Rekwesten aan Drost en Gedeputeerden en de Staten der Landschap (en bijlagen), betreffende de oprichting van een armenwerkhuis en het houden van een collecte tot het bestrijden der kosten daarvoor benoodigd, met de beschikkingen.

64. 1794. Bijeenroeping eener vergadering der gemeente tot bespreking van het bedrag der aan den schulte verschuldigde gelden.

N°.

65. 1794. Besluit der „gemeente" tot het aangaan eener leening van 4000 gld. tot voldoening van het door het kerspel ten behoeve der Landschap op te brengen bedrag.

66. Losse ingekomen en uitgegane stukken, van 1795—Augustus 1806; in *portefeuille n°*. 2.

67. Een protocol, zijnde een register, naar tijdsorde ingericht, op de ingekomen stukken van Augustus 1806—Januari 1813, n°s. 1/1388, benevens opgave van eenige uitgegane stukken daarmede niet in verband staande, n°s. 1/41.

68. Losse ingekomen en enkele daarmede in verband staande uitgegane stukken van Augustus 1806—Januari 1808, genommerd 1—119; in *portefeuille n°*. 3.

69. Dito dito als de vorige van Januari 1808—Juli 1809, genommerd 120—297; in *portefeuille n°*. 4.

70. Dito dito als de vorige van Juli 1809—Januari 1811, genommerd 298—527; in *portefeuille n°*. 5.

71. Dito dito als de vorige van Januari 1811—Augustus 18 11 genommerd 528—715; in *portefeuille n°*. 6.

72. Dito dito als de vorige van Augustus 1811—Januari 1812, genommerd 716—882; in *portefeuille n* . 7.

73. Dito dito als de vorige van Januari 1812—Juli 1812, genommerd 883—1131; in *portefeuille n°*. 8

74. Dito dito als de vorige van Juli 1812—Januari 1813, genommerd 1132/1388; en

75. Eenige losse uitgegane stukken niet in verband staande met de ingekomene, van Augustus 1806—Januari 1813 n°s. 1/41; in *portefeuille n°*. 9.

76. Décret impérial du 21 Octobre 1811 sur la circonscription des arrondissemens, cantons et communes, qui composent les départemens de la Hollande.

77. Een protocol, zijnde een alphabetisch en chronologisch register op de ingekomen stukken van Januari 1813—Januari 1814, n°s. 1/570.

78. Losse ingekomen en enkele daarmede in verband staande

N°.

staande uitgegane stukken van Januari—Juli 1813, nos. 1—249; in *portefeuille n°.* 10.

79. Dito dito als de vorige van Juli 1813—Januari 1814, nos. 250/570; en

80. een afzonderlijk omslag met enkele stukken over het oproer in November 1813; in *portefeuille n°.* 11.

81. Een protocol, bevattende copieën van uitgegane brieven in het jaar 1812.

82. Een protocol, bevattende copieën van uitgegane brieven in het jaar 1813, met alphabetisch register.

83. Een protocol, zijnde een „Register van ontfangen Landspublicatiën, resolutiën enz." van 1795—Januari 1803, nos. 1/572.

B. *Bepaalde onderwerpen van algemeen bestuur*, *nos.* 84—132.

N°.

84. Proces-verbalen van beëediging der maires en adjuncten, 1811/13.

85. Twee onderteekende „declaratooren" omtrent de rechten van den mensch en burger, 1795.

86. *a.* Register van stembevoegden, 1801;

b. Stemcedels en verbalen van stemmingen voor gemeentelijke aangelegenheden, 1803/5.

87. Stukken betreffende de grondvergaderingen, (Stemregisters, oproepingen, verbalen van stemming enz.) 1795/1803.

88. Registers van stemming over het al of niet aannemen der constitutie, 1805.

89. Register van personen, aan welke ten behoeve der verkiezingen burgerkaarten zijn afgegeven, 1811.

90. Stukken betrekkelijk de kantonnale vergadering in 1813; in *portefeuille n°.* 12.

91. Losse bladen van een doopprotocol in quarto over de jaren 1703/1732, echter met opgaven van eenige gedoopten van af 1682, in omslag.

92. Een protocol in quarto, zijnde een „doopboek" over 1732/1789.

N°.

93. Een protocol, zijnde een „Doop-protocol der gemeente van het Hoge en Echtens Hogeveen", over 1789/1811.

94. „Register der geboorne kinderen bij de Joodsche gemeente te Hogeveen" over 1786 1811.

95. Een almanak, met aanteekeningen omtrent gedoopten en gesloten huwelijken, over 1773,5.

96. Een protocol in quarto, zijnde een register van gehuwden van 1 Januari 1803 -1 Maart 1812.

97. Losse bladen van een „Begrafenis-prothocol" in quarto, zijnde een register van het voor de begraven overledenen betaalde over 1752 1786, in omslag.

98. „Dodeprothocol" in quarto, bevattende hetzelfde als het vorige van 3 Mei 1786 tot in September 1811.

99. „Begrafenisprothocol" in quarto, bevattende een lijst der overledenen van 9 Mei 1786 tot in April 1811.

100. Protocol, zijnde een register van geboorten, huwelijken en overlijden van Augustus 1811—Januari 1812; met alphabetische tafels.

101. Register met verklaringen omtrent het aannemen van voor- en achternamen, 1813.

102. „Lijst van 't getal der zielen alhier op 't Hogeveen" ± 1797.

103. Opgave omtrent de bevolking.

104. „Register van het getal der inwoonderen, derzelver beroep", het bedrag der te betalen belastingen enz., 1807; *afzonderlijk.*

105. Tableau van den staat der ingezetenen, 1809; *afzonderlijk.*

106. Maandelijksche en jaarlijksche tabellen omtrent de bevolking, 1811/13.

107. „Register der van elders met der woon hier komende of naar elders met der woon van hier vertrekkende, 1812."

108. „Register der verklaringen opzichtelijk politieke woonplaatsen", 1813.

109. Stukken betreffende de burgerwapening (o. a. oproepingen en lijsten van hen die tot den gewapenden dienst verplicht zijn). 1797/1801.

N°.

110. *a.* „Register der manspersonen van 20 tot 60 jaren dienende tot formatie der cohorte Burgermacht"; 1812.

b. Een dito, 1812.

111. „Lijst der gedesigneerden tot de nationale garde", 1813.

112. „Lootingslijsten der nationale garde", 1813.

113. „Nominative lijst der voorgestelde personen tot de gardes d'honneur", 1813.

114. „Lijst der manspersonen vallende in de termen der kustbewaarders", 1812.

115. „Stukken betrekkelijk de ligting der kustbewaarders", 1812 13.

116. „Rekening en verantwoording van het kustbewaardersfonds", 1813.

117. Twee omslagen met stukken betrekkelijk de requisitie van drie trekpaarden, 1813.

118. Stukken betrekkelijk een collecte ten behoeve van eenige teruggekeerde maritieme conscrits, 1813.

119. „Register van algemeene volkswapening", 1813.; in *portefeuille n°.* 13, *voor zoover niet anders opgegeven.*

120. Stukken betreffende den schouw op wegen, waterlossingen, bruggen, vonders enz.; ook van de brandbluschmiddelen (meest afkondigingen van te houden schouw en publicaties van voorschriften dienaangaande), 1796-1811.

121. Conditiën van aanbesteding van het onderhoud van den „kerspelsweg" of „dijk", 1705 1798.

122. Conditiën van aanbesteding van verschillende werken en eenige andere stukken dienaangaande, 1765 1813.

123. Eenige stukken betreffende het Mallegatsschut bij Meppel, handelende o. a. over het peil, de aanstelling van een schutmeester en over het finantieel beheer, 1779 1801.

124. Stukken betrekkelijk de oprichting en de regeling van de nachtwacht, 1780 89 en 1806 10.

125. Eenige stukken betreffende het beheer en de behandeling

N°.

van de brandspuit en de aanschaffing van een nieuwe, 1792/1811.

126. Eenige stukken betreffende de straatverlichting, o. a. conditiën van aanbesteding van de daartoe vereischte benoodigdheden, 1808/13.

127. Register van hen, die zich als gerechtigden tot de jacht en visscherij hebben opgegeven, benevens enkele andere stukken dienaangaande, 1799/1805.

128. Register, waarin is aangeteekend de vertooning der acten van eedsaflegging voor de rechtbank van eersten aanleg, door de notarissen, 1811/15.

129. Een notitie van uitgaven en verschotten voor het schippersgilde over 1798/99, afgerekend in 1800; en een opgave van schepen van ± 1811.

130. Opgaven omtrent de toepassing der vaccine, 1810/11.

131 *a* en *b*. Staten betrekkelijk de opbrengst van den oogst over 1812 en 1813; twee omslagen.

132. Opgaven van den aanwezigen voorraad granen 1812/13 en wekelijksche omtrent de graanprijzen (mercurialen) over Juni en Juli 1812; in *portefeuille n°*. 14.

C. *Stukken betreffende onderscheidene geschillen*, 1682/1806; nos. 133–159; *in portefeuille* n°. 15.

N°.

133. 1682. Een vonnis van Drost en Gedeputeerden in het geschil tusschen de volmachten van Echtens-Hoogeveen en een bewoner van het Pesserveld, waarbij de laatste wordt veroordeeld zijne quota te betalen in de kosten van het beroep van den predikant te Hoogeveen.

134. 1690. Een dito van Ridderschap en Eigenerfden, over het bijdragen in de kosten van de kerk c. a., door bewoners van het Pesser Legeveld.

135. 1708. Een dito van Drost en Gedeputeerden in het geschil met den schulte A. de Vriese, over de nakoming van eenige bepalingen van het reglement, met name

N°.

de heffing van het pastoorsgeld, het toezicht op maten en gewichten en het samenroepen der gemeente.

136. 1712/15. Stukken betreffende een geschil met J. Hoekman en H. W. Camerlingh over de aflegging van rekening en verantwoording van de door hen gevoerde administratie der gemeentegelden over de jaren 1705—1712.

137. 1713. Volmacht op R. A. ten Hoorn om in het geschil met Lange Symen „het intresse van 't Hoogeveen" waar te nemen.

138. 1716. Stukken betreffende het geschil met de volmachten, benoemd tot het nemen van maatregelen om jaar- en weekmarkten benevens een tweeden molen voor het kerspel te verkrijgen, over de voldoening der door hen voor dat doel gemaakte onkosten.

139. 1716. Een rekening van dr. J. Carsten, advocaat, wegens verdiend salaris in onderscheidene processen.

140. 1720/21. Stukken betreffende een geschil met den bakker R. Arents over diens overtreding van het reglement ten aanzien van de broodzetting.

141. 1734/36. Stukken betreffende een geschil met den schulte A. de Vriese over in rekening gebrachte maar niet uitgegeven posten wegens het verzoeken van goedkeuring der verkiezing van volmachten aan den Heer van Echten, welk verzuim bleek uit een vordering van den heer Johan van Echten tegen de gemeente Hoogeveen tot erkenning van zijn recht.

142. 1738. Stukken betreffende een geschil met L. Fledderus te Steenwijk over een hem opgelegde boete wegens het te koop aanbieden eener hoeveelheid tabak, welke bleek niet het opgegeven gewicht te hebben.

143. 1743. Stukken betreffende een geschil met J. Potser als tweeden man van H. Jans Moll, weduwe van Coert Jans Jager, en voogd der kinderen wegens diens beheer gevoerd als beurder van heerdstede- en pastoorsgeld.

144. 1746. Stukken betreffende een geschil van den schatbeurder tegen A. van Bruntinge, over de door

N°.

dezen geweigerde betaling van pastoorsgeld als inwoner van het Pesserveld.

145. 1746/7. Stukken betreffende een geschil tusschen den pander, den schulte E. Steenbergen en de volmachten van het Hoogeveen over de vraag, wie de voor de gevangenneming van een misdadiger gemaakte onkosten moet betalen.

146. 1750. Stukken behoorende tot een proces door den Drost q. q. gevoerd tegen de markegenooten van Steenbergen en Ten Arloo, de participanten van de Algemeene Compagnie en de ingezetenen van Hoogeveen, ten einde uitvondig te maken, wie van hen de brug over de vaart naar „de Zuidwoldinger sloot" moet onderhouden.

147. 1772. Stukken betreffende het geschil met de bakkers over de broodzetting.

148. 1778/79. Stukken betreffende het geschil met den schulte H. J. Carsten, over de betaling eener obligatie groot f 800, te zijnen laste, door H. J. Calkoen aan het kerspel overgedragen.

149. 1783/84. Stukken betreffende het geschil met de bewoners van het Pesserveld over hunne verhouding tot die van het Hoogeveen ten aanzien van het finantiewezen, hunne bijdragen tot het pastoorsgeld en wat daaruit zal mogen worden voldaan.

150. 1788/92. Stukken betreffende het geschil met dezelfden over hunne bijdrage in de kosten, veroorzaakt door de inkwartiering van krijgsvolk in het laatst van 1787.

151. 1790. Twee stukken betreffende een geschil met de predikanten der classis van Meppel over betaling van 100 gld. wegens huishuur, den tweeden predikant als bijslag op zijn tractement toegekend.

152. 1792. Stukken betreffende een eisch door den Drost q. q. ingesteld om met die van Zuidwolde uitvondig te maken, welk kerspel tot het onderhoud van den wegwijzer staande bij de „Echtense brug" is verplicht, en wie de boete wegens het kwaad schouwen er van moet betalen.

N°.

153. 1796/97. Stukken betreffende een eisch van den pander W. Coelingh c^a^. R. Nyenhuis over het bedrag der aan hem wegens het op een publieken verkoop van roerende goederen aangekochte verschuldigde gelden. waarbij de gemeente zich voor den gedaagde in het geschil voegt.

154. 1797. Stukken betreffende een geschil tusschen de ingezetenen van het Hoogeveen, vertegenwoordigd door het gemeentebestuur, en den burger R. van Echten over diens recht van heffing van (zaad- en bloed-) tienden over het Hoogeveen.

(Hierbij tevens twee copieën van acten van verkoop van tienden onder Zuidwolde van de jaren 1695 en 1766.)

155. 1797/99. Stukken betreffende een geschil met de directeuren der Algemeene Compagnie in het Echtens-Hoogeveen, en den Heer van Echten over het recht van beroep van een predikant en de beroeping van H. Oort in het bijzonder;

benevens een uitspraak ingevolge compromis van 6 Mei 1806.

156. 1798. Stukken betreffende een geschil met dezelfden over den schouw over de wegen, dijken, voetpaden, vonders, stouwen enz. gelegen in het terrein, behoorende tot de 5000 morgens.

157. 1799. Stukken betreffende een geschil met J. J. Martinus over de betaling van aan hem verschuldigd tractement als „marktrigter".

158. 1799/1802. Stukken betreffende een geschil met denzelfde als schouwer, aangesteld van wege het bestuur, en later met W. A. de Ravallet over de betaling der kosten van de procedure door den eerste q.q. tegen den laatste begonnen.

159. 1800. Stukken betreffende een geschil met M. Calkoen, wed. Kamerling over het recht tot verloting der zitplaatsen in de kerk.

AFDEELING II.

Finantieel beheer.

Nos. 160–210. (Zie Inv. no. 1.)

A. *Gemeenterekeningen en begrootingen*, *nos*. 160–167.

No.

160. Losse gemeenterekeningen met bijlagen, 1703–1789; in *portefeuille no*. 16.
(Ontbreken die over 1707, 1708, 1709 en 1781.)

161. Dito dito, met bijlagen, 1789—1797; in *portefeuille no*. 17.

162. Dito dito, met bijlagen, 1797–1805; in *portefeuille no*. 18.

163. Dito dito, met bijlagen, 1805/13; en

164. Rekeningen van den ontvanger wegens de „privé-gelden", Aug. 1813/October 1814; in *portefeuille no*. 19.

165. Een protocol, bevattende gemeenterekeningen, de ontvangsten over 1807/11 afzonderlijk voorin, de uitgaven over 1807/13 evenzoo achterin.

166. Een protocol bevattende voorin: de opgave der ontvangsten wegens „pastoorsgeld", 1807/11;
de afrekening met de onderwijzers over het schoolgeld, 1813/15;
achterin:
de uitgaven gedaan uit het „pastoorsgeld", 1807/15;
algemeene afrekeningen wegens het „pastoorsgeld", 1811/16;
en ontvang en uitgave wegens het schoolgeld, 1807/11.

167. Begrootingen van ontvangsten en uitgaven en een instructie betrekkelijk het opmaken van het budget, 1808/12.

B. *Inkomsten, heffingen en belastingen*, *nos*. 168—210.

No.

168. Obligaties met bijbehoorende stukken ten laste van het kerspel, uit de jaren 1767/98.

169. Opgaven van genegotiëerde kapitalen ten laste van het kerspel, 1797/1810.

170. Conditiën van aanneming van het schatbeurdersambt, in-

N°.

structies, benevens borgstellingen door de schatbeurders voor de goede waarneming daarvan, 1708/96; n°s. 167 – 171 in *portefeuille n°.* 20.

171. Een protocol, zijnde een „register der grondschatting" over de landerijen en huizen; tevens bevattende een „staat" van het verschuldigde door iederen ingezetene en door het geheele kerspel over de jaren 1760/1773, opgemaakt in 1758 en 1759 door E. Beuker.

172. Registers voor de heffing van het heerdstede- en het pastoorsgeld met de „restant-cedelen", 1704—1765; in *portefeuille n°.* 21.

173. Dito dito, 1765—1789; in *portefeuille n°.* 22.

174. Dito dito, 1789/1811; in *portefeuille n°.* 23.

175. Protocol bevattende, voor ieder' ingezetene afzonderlijk, het verschuldigde wegens het pastoors- en heerdstedegeld, over de jaren 1754/1772.

176. Drie tienjaarlijksche heerdstedenregisters, zooals opgezonden werden naar het landschapsbestuur, in 1764, 1774 en 1804.

177. Stukken betreffende de gerechtelijke inning van het heerdstede- en pastoorsgeld, 1706/08.

178. Twee stukken omtrent de heffing der goedschatting in de jaren 1705/12.

179 *a* en *b*. „Repartitie over het nadeelig slot van het budget", 1811, 1812 en 1813.

180. Stukken betreffende de heffing van het schoolgeld, 1807/13.

181. Stukken betrekkelijk de werving der vrijwilligers, de verkrijging der daarvoor vereischte gelden, benevens de verantwoording der aan hen gedane uitkeeringen, 1809.

182. „Repartitie over de ingezetenen, strekkende tot betalinge der correspondentie-posten en conscriptiën", 1811.

183. Repartitie over de ingezetenen voor het „gensdarmerie-huis", 1812/13.

184. Omslag over de ingezetenen van Hoogeveen tot betaling van het vastgestelde gedeelte der leening van 128,000 gulden, voor het Departement der Wester-Eems, November 1813, in *portefeuille n°.* 24.

N°.

185. Lijsten voor de invordering van uitgeschreven heffingen in de jaren 1798, 1802 en 1803.

186. Stukken betrekkelijk de invordering der uitgeschreven heffing van 3 millioen gulden, 1808.

187. Belasting op het zegel, afgegeven zegels door ambtenaren, 1807/11.

188. Publicaties enz. betrekkelijk de uitvoering der patent-belasting, 1806/11.

189. Modellen en origineelen van lijsten der afgegeven patenten, 1807/10.

190. Protocol, zijnde een register van patentplichtigen, loopende over 1807/11, afzonderlijk.

191. Een protocol, bevattende opgaven van overledenen ten behoeve der heffing van het recht van successie, 1806/11.

192. Een dito, bevattende hetzelfde, ongeveer gelijkluidend.

193. Een dito, zijnde een extract van n°. 192.

194. Driemaandelijksche opgaven der overledenen ten behoeve van den „receveur d'enregistrement" over 1812.

195. Dito dito over 1813.

196. Eenige algemeene stukken betreffende de grondbelasting en die op het personeel en meubilair, 1811/13, in afzonderlijken omslag.

197. Eenige oproepingen en publicaties betrekkelijk de heffing der verponding, 1806.

198 *a*, *b*, *c*. „Register van huizen, veenen, gronden en landen", omvattende alle onroerende eigendommen, 1806/07; de drie wijken ieder in een afzonderlijken omslag.

199. Protocol, zijnde een „kohier van vaste goederen", 1808; afzonderlijk.

200 *a*, *b*, *c*. „Aangaven der ongebouwde eigendommen", 1812; de drie wijken ieder in een afzonderlijken omslag; niet in de portefeuille.

201. „Supplementoire aangaven der ongebouwde eigendommen", 1812;

N°.

202 *a*, *b*. „Register op de aangaven der ongebouwde eigendommen", 1812; in twee omslagen.

203. „Register dienende tot bekoming van een alphabetisch register van eigenaren van ongebouwde eigendommen", 1812.

204. „Alphabetisch register van de eigenaren der ongebouwde eigendommen", 1812.

205. Berekening der repartities van de aangave der ongebouwde eigendommen in morgens en roeden, 1812.

206. „Relevés des propriétés non bâties, pour servir à la formation de la matrice de rôle, arrêté par le maire, les adjoints et les repartiteurs, 30 Janvier 1812"; in afzonderlijken omslag.

207. Register, zijnde een dergelijk relevé, van 8 September 1813; in afzonderlijken omslag.

208. Lijsten betrekkelijk de heffing der belasting op het personeel en meubilair, 1809/13.

209. Register en bewijzen van ontvangst der recepissen voor overstortingen door de ontvangers der belastingen, 1811, in *portefeuille n°.* 25, voor zoover niet anders opgegeven.

210 *a*, *b*, *c*. „Rôles des taxes établies sur les bestiaux", voor 1812, 1813 en 1814; in drie afzonderlijke omslagen.

AFDEELING III.

Kerkelijke en armeninrichtingen, *nos.* 211—218.

N°.

211. 1744. Verzoek om vrijstelling van het hoofdgeld, ten behoeve der bedeelden, van wege de diaconie gericht aan Drost en Gedeputeerden.

212. 1807/09. Stukken betrekkelijk de oude schulden der diaconie en de betaling er van.

213. 1704/33. Stukken betreffende onderscheidene geschillen, over de verplichting tot onderhoud van armen, met bijzondere personen en met andere diaconieën, benevens acten van borgtocht voor dat onderhoud.

N°.

214. 1793/5. Stukken betreffende de oprichting van een armenwerkhuis en de bestrijding der kosten daarvan.

215. 1794. Reglement voor het armhuis te Hoogeveen. (Hierbij als bijlagen reglementen voor dat te Meppel en voor het Roomsch-armhuis te Groningen.)

216. 1797/8. Twee stukken betrekkelijk de overdracht van het terrein voor een armhuis bestemd, door het plaatselijk bestnur aan de diaconie.

217. 1813. „Repartitie voor het armenwerkhuis", ter bestrijding der kosten.

218. Eenige stukken betreffende de invordering van dat bedrag, benevens een lijst van de jongens en meisjes, in 1811, in het gesticht aanwezig.
In *portefeuille n°.* 26.

AFDEELING IV.

Stukken van onderscheiden aard.

N°.

219. 1791. Advies van H. Roijer, advocaat te Zwolle, in zake het geschil tusschen de Hoofdparticipanten der Algemeene Compagnie van de 5000 morgens en R. baron van Echten tot Echten, over het beheer der kerk- en schoolgoederen, en de collatie van den koster en schoolmeester.

BIJLAGE II.

A. INVENTARIS

VAN HET

Archief van het schultengerecht over Zuidwolde-Hoogeveen.

N°.

1. „Prothocol des schultampts van Suitwolde en 't Hogeveen noeit voor desen geholden" enz.,
bevattende handelingen van vrijwillige rechtspaaak, als obligaties met en zonder pandstelling, borgtochten, acten van cessie van schuld, enkele rechtshandelingen betreffende vast goed, testamenten, erfverdragen tusschen echtgenooten, een contract van afkoop van erfrecht enz. (extractsgewijze en geheel opgenomen) 1671/1763.
Met alphabetisch register op de voornamen der betrokken personen.

2. „Prothocol" van „obligatien",
bevattende hetzelfde; 1763-1793.
Onder de handelingen van vrijwillige rechtspraak komen ook voor: een huwelijkscontract, een acte betreffende inventarisatie eener nalatenschap, een contract van „oevelgang", een bijlbrief en het verbaal van een gerechtelijken verkoop.
„Met een register van dit en vorige prothocollen der hypothecatiën uit losse kladden hier bijeengebracht", ingericht als boven.

3. Prothocol van obligatiën en hypothecatiën der schultampts Zuidwolde en het Hoogeveen",
bevattende hetzelfde, 1793/1802.
Met register als op n°. 1.

4. „Momboir-prothocol",
bevattende inventarissen van boedels van minderjarigen, acten van voogdstelling, van eedsaflegging, van rekening en verantwoording en van ontslag; contracten van éénkindschap, van opvoeding, van scheiding enz. tusschen de hertrouwende der ouders en de voorkinderen; 1735/49.
Met register als voren.
Voorin vindt men de aanteekening: „Te voren van pupillensaken geen protocol gehouden, of so gehouden is niet overgegeven, so hebbe ik dese moeten stellen en heeft gekost 2 Gl. 8 St."

N°.

5. „Protocol van de momberschappen",
bevattende hetzelfde 1749/71.
Met register als voren.

6. „Momboir-protocol", bevattende hetzelfde 1771/87, en een acte van November 1788.
Met register als voren.

7. „Mombaarprotocol",
bevattende hetzelfde, 1789/96.
Met register als voren.

8. „Mombaarprothocol van het scholtampt Zuidwolde en 't Hogeveen", bevattende hetzelfde, 1796/1802.
Met register als voren.

9. „Prothocol van obligatiën en hypothecatiën des schultampts Zuidwolde, Hogeveen, Pesse en Pesserveld",
bevattende ongeveer hetzelfde als n°. 2, 1802/1810.
Met register als voren.

10. Protocol met het opschrift: „Obligatiën, testamenten etc.",
bevattende hetzelfde, 1810/1811.
Met register als voren.

11. „Mombaarprothocol" voor Zuidwolde, Hoogeveen, Pesse en Pesserveld,
bevattende hetzelfde als n°. 4, 1803/07.
Met register als voren.
Hierin komt ook voor een acte van onder curateele stelling.

12. Een protocol,
bevattende hetzelfde, 1807/10.
Met register als voren.

13. Een protocol,
bevattende hetzelfde, 1810.
Met register als voren.

14. „Protocol van aangaven der vrijwillige verkoopingen", 1803/05.
Met register als voren.

15. „Prothocol van executiën en distractiën",
bevattende verbalen van gerechtelijke verkoopingen, 1803/11.
Met register als voren.

N°.

16. „Prothocol van ter leen gegeven goederen en het voedervee, als ook algemeen protocol van vrijwillige zaken, overgangen van eigendom van onroerende goederen", 1803/10.
Met register als voren.
Hierin zijn bovendien opgenomen een testament, een acte van afstand eener nalatenschap en het reglement voor de Joodsche gemeente van 1806.

17. „Prothocol van contentieuse zaken staande ter beslissing van de lage banck", 1803/11.
Met register als voren.

18. Losse stukken behoorende tot de vrijwillige rechtspraak, als een acte van overdracht van onroerend goed en drie obligaties. 1703/1803.

19. Verschillende acten van vrijwillige rechtspraak, 1808/09; in *één portefeuille.*

20. Dito dito, Januari 1810—1 Mei 1810; in *één portefeuille.*

21. Dito dito, 1 Mei 1810/Febr. 1811; in *één portefeuille.*
Op de nommers 19, 20 en 21 bestaat een lijst.

22. Dito dito, zijnde acten van voogdstelling enz. als worden gevonden in de „momboirprotocollen", 1705/1791; in *één pakket.*

23. Dito dito, 1795/1809; in *één pakket.*

24. Twee stukken over de betaling der kosten van het gevangennemen van twee soldaten tot het garnizoen van Leeuwarden behoorende, 1773.

25. Acte van eedsaflegging door den schulte a. i. M. Schukking. 1802.

B. INVENTARIS

VAN HET

Archief van het schultengerecht in de jurisdictie van Echten ; Echtens-Hoogeveen.

N°.

1. „Prothocol van de jurisdictie des huizes Echten", bevattende handelingen van vrijwillige rechtspraak, als obligaties met en zonder pandstelling, borgtochten, acten van cessie van schuld, enkele rechtshandelingen betreffende onroerend goed, bijlbrieven, testamenten, erfverdragen tusschen echtgenooten en een acte betreffende een boedelscheiding tusschen eenige leden der familie van Echten, 1681/1764.
   Met een alphabetisch register op de voornamen der betrokken personen.
   Voorin vindt men de aanteekening: „'t Eerste prothocol van alle hypotheecquen in 't Echtens Hogeveen".

2. „Prothocol van obligatiën", bevattende hetzelfde, 1764/1777.
   Met register als voren.
   Hierin ook een verbaal eener executoriale verkooping.

3. „Schuldprothocol", bevattende hetzelfde, 1777/1802.
   Met register als voren.
   Hierin ook eenige stukken over „grasvellige" boedels en enkele contracten van onderhoud en afkoop van erfrecht.

4. „Prothocol van obligatiën en hypothecatiën", bevattende hetzelfde, 1802/11.
   Met register als voren.

5. „Momboir-prothocol", bevattende inventarissen van boedels van minderjarigen, acten van aanstelling, eedsaflegging, rekening en verantwoording en ontslag van voogden, 1735/1740.

6. Protocol, bevattende hetzelfde, benevens contracten van eenkindschap, van opvoeding en afkoop van erfrecht bij

N°.

hertrouwen van de langstlevende der ouders; een acte van onder curatcele stelling, van boedelscheiding enz., 1740/1759.
Met een alphabetisch register op de achternamen der betrokken personen.

7. „Protocol van pupiltaire saken voor 't Echt.-Hogeveen", bevattende hetzelfde, 1759/76.
Met een alphabetisch register op de voornamen der betrokken personen.

8. „Momboir-prothocol", bevattende hetzelfde, 1777/82.
Met register als voren.

9. „Prothocol van pupillaire saken in het scholtampt der jurisdictie des huises Echten", bevattende hetzelfde, 1788/1810.
Met register als voren.

10. „Mombaar-prothocol", bevattende hetzelfde, 1811.
Met register als voren.

11. „Prothocol van executiën en distractiën", bevattende verbalen van gerechtelijke verkoopingen, 1803/11.
Met register als voren.

12. „Prothocol van ter leen gegeven goederen en het voedervee", 1803/10.
Met register als voren.

13. „Prothocol van vrijwillige zaken", bevattende acten van onderhandschen en publicken verkoop van onroerend goed met regeling der betaling van den koopprijs; borgstellingen, testamenten, een bijlbrief en een huwelijkscontract, 1806/11.
Met register als voren.

14. „Prothocol van contentieuse zaken staande ter beslissing van de lage banck", 1803/10.
Met register als voren.

15. Losse stukken betreffende de vrijwillige rechtspraak, zijnde obligaties met bijbehoorende stukken, 1731/74;

16. Een 69-tal acten van overdracht van onroerend goed, met lijst, 1808/11; in *één portefeuille*.

N°.

17. Dito dito, zijnde acten van voogdstelling enz., als worden gevonden in de momboirprotocollen 1754/1806; in *één portefeuille.*

18. Dito dito, een 56-tal verschillende, als testamenten, obligatiën, borgtochten, volmachten, bijlbrieven, huwelijkscontracten, rekeningen van voogden enz., 1808/11; met lijst.

19. Drie missives, aan den Schulte gericht, betreffende de rechterlijke organisatie, 1810/11; in *één portefeuille.*

Het oud provinciaal archief in Limburg.

Ik heb de eer Uwe Excellentie door tusschenkomst van den heer Algemeenen Rijksarchivaris een verslag te doen toekomen van wat mij bij het beheer van het mij toevertrouwd archiefdepot, gedurende het jaar 1891, vermeldenswaardig is voorgekomen.

Ik volg daarin de orde door een der voorgangers van Uwe Excellentie voorgeschreven.

I. *Toestand der bewaarplaatsen van het archief.*

De archiefgebouwen verkeeren in goeden toestand. De deugdelijkheid van den betonvloer bleek wederom bij de overstrooming der Jeker op 26 en 27 Januari van dit jaar, waardoor de geheele St. Pieterstraat, in welke zich ons archief bevindt, overstroomd werd, maar dit gebouw geen het minste letsel ondervond, hoewel geen andere maatregelen werden genomen dan het opwerpen van een dam bestaande uit planken, wier tusschenruimte met stroo en paardenmest was opgevuld.

Wederom werd dit jaar een nieuw meubel in het archiefgebouw geleverd, namelijk een kast met inschuifbare laden, ter berging van kaarten en platen, die in het schip der kerk is geplaatst.

II. *Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.*

Den 14den December werd met de gemeente Maastricht eene overeenkomst gesloten door den Rijksbouwkundige voor de gebouwen van onderwijs enz. te 's Gravenhage J. van Lockhorst, handelend namens den Staat der Nederlanden, waarbij werd bepaald, dat de gemeente ten behoeve van het Rijksarchief zich zou aanschaffen: 100 meter linnen slangen met inwendige caoutchoucvoering 65 m.M. wijd, in lengten van 20 meter, 1 koperen opzetstuk met bajonetsluiting, 1 koperen straalpijp van 15 m.M. wijdte, 1 sleutel op de stadsbrandkranen en 4 stel koperen slangverkoppelingen, alle onderling op elkaar passende en alle van dezelfde soort materieel, als de gemeente Maastricht in gebruik heeft en dus passende op

de stadsbrandkranen. De gemeente is belast dit materieel tweemaal 's jaars, in April en October, te beproeven en zoo noodig te vernieuwen.

III. *Toestand der archiefverzamelingen.*

Gedurende dit jaar werden 1030 portefeuilles ter berging van archieven vervaardigd; om die in tijds gereed te hebben, werden wij dit jaar weder door een boekbinder bijgestaan.

Ter voorkoming en afwering van vocht, werd de lucht des winters voldoende verwarmd door kachels, die daartoe zeer geschikt zijn en werden des zomers door het openen van deuren en vensters de gebouwen van versche en droge lucht voorzien.

IV. *Werkzaamheden en voortgang der inventarisatie van het archief.*

Behalve de inlichtingen, die door ons werden verstrekt en, gelijk uit een volgend hoofdstuk zal blijken, soms van zeer uitvoerigen aard waren en veel tijd vorderden aan nasporingen en zoeken, werd door den ondergeteekende, zoover de tijd hem toeliet, voortgegaan met het afwerken en voor de uitgave gereed maken van den inventaris van het voormalig kapittel van Thorn, waarvan weldra het eerste deel, groot 568 bladzijden, met geographische kaart van het vorstendom en zes platen met photolithographische zegelafdrukken, het licht zal zien, terwijl, voor zoover men met het drukken van het 2de deel vorderde, door hem een geruime tijd moest worden besteed met het nazien en verbeteren der proeven, in welk werk hij wederom door den heer A. J. Flament, zijn commies-chartermeester, werd bijgestaan.

Een geruime tijd werd ook in beslag genomen door het nazien, onderzoeken, schiften en vervaardigen van regesten der archieven, betrekking hebbende op de Nederlandsche gewesten, die door het Keizerlijk-Koninklijk Gouvernement van Oostenrijk, zoo welwillend aan onze Regeering werden afgestaan.

De archieven ons ten onderzoek enz. aangewezen, waren diegene, welke betrekking hebben op het grondgebied van de tegenwoordige provinciën Limburg, Noordbrabant, Zeeland en ook verschillende die betrekking hebben op het voormalig algemeen bestuur te Brussel en enkele gewesten en gemeenten in België. Ons rapport daarover werd aan den Algemeenen Rijksarchivaris opgezonden.

Ook werd door onzen commies-chartermeester veel tijd en moeite besteed aan het invorderen der rechterlijke archieven in de verschillende gemeenten vermeld in hoofdstuk VI, waarin van de aanwinsten wordt gesproken. Die bemoeiingen waren, wat betreft

sommige gemeenten, zeer omslachtig: eerst moesten wij al de archieven opvorderen, dan nog aantoonen dat er rechterlijke archieven waren en die aanwijzen, vervolgens het ingeleverde controleeren met de lijsten door ons indertijd ter plaatse zelve opgemaakt, eindelijk het ontbrekende door nieuwe brieven aantoonen en opvorderen en soms nog het wettige der opvordering met bewijzen staven, wat tot eene lijvige correspondentie aanleiding gaf. Te Venlo, Venray en Weert, werden de rechterlijke archieven door den commies-chartermeester geschift, ingepakt en op de beide eerste plaatsen ook verzonden, waartoe geruime tijd werd gevorderd, zooals te begrijpen is uit de groote massa archieven, die in deze gemeenten lagen opgestapeld, alles dooreen en zonder orde gelijk te Weert en te Venlo, terwijl te Venray op twee verschillende plaatsen namelijk op een lokaal boven het voorportaal der kerk en onder het raadhuis, in de zoogenaamde botermijn, drieërlei soorten van archief moesten worden uiteengezocht, het gerechtelijke nl., het gemeentelijke en het parochiale.

Niet alleen werd te Venlo en Venray ons eigendom overgenomen en te Weert afgezonderd en werden alle portefeuilles en charters met het etiket „Rechterlijke archieven" voorzien, maar de gemeentelijke en kerkelijke archieven werden ten voordeele der respectieve besturen geordend en ingepakt en een globale inventaris er van gemaakt. De inventarissen der rechterlijke en der gemeentearchieven te Weert volgen als bijlagen **A** en **B**.

Verder werden de gerechtelijke registers van de beide gerechten, het Luiksche en het Brabandsche, te Maastricht, ruim 1800 in getal, uitgezocht volgens de verschillende soorten: gicht- of transportreg. rolregisters enz.

Met een uitvoerigen inventaris van de rijke collectie archieven, door den baron de Woelmont in België ons wederom geschonken, gelijk zal worden vermeld, is reeds begonnen, maar dit omslachtig werk is nog niet geëindigd; deze inventaris zal later als bijlage aan een volgend verslag worden toegevoegd.

V. *Opgave der in druk verschenen werken, behoorende tot het archief.*

Gedurende het afgeloopen jaar werd voor de volgende geschriften geheel of gedeeltelijk gebruik gemaakt van ons archief.

De opleiding tot den dienst des woords bij de Gereformeerden door dr. H. H. Kuyper. Eerste deel. Inleiding. Geschiedenis. 's Gravenhage. Martinus Nijhoff. 1891.

De Fransche emigranten te Maastricht op het einde der vorige eeuw, door Jos. Habets. In de Publications de la Société historique et archéologique dans le duché de Limbourg. dl. XXVIII. 133—228.

De Westertorens van St. Servaaskerk te Maastricht. Geschiedenis en literatuur van het onderwerp door A. J. Flament, commies-chartermeester bij het Rijksarchief in Limburg. Verschenen in de Publications de la Société historique et archéologique dans le duché de Limbourg. dl. XXVIII. 1891. blz. 1—80.
Een feest-maaltijd te Maastricht in Nov. 1660. ibidem 235—244.
De Schuttersgilden te Maastricht in Maasgouw, 1891. p. 196. door den Z. Eerw. heer Nuyts.
Restauratie der kerk van O. L. Vrouw te Maastricht, door P. Doppler. Ibidem p. 191—192, 195—196, 200.

VI. *Aanwinsten door geschenken, aankoop enz. verkregen.*

In den loop van dit jaar verkreeg het archief wederom verscheidene aanwinsten, zoo door schenking als aankoop.
Ten geschenke ontvingen wij van den Hoogwelgeboren heer baron de Woelmont te Gors-op-Leeuw, senateur in België, drie kisten met archieven, registers, charters, bundels, papieren enz., bijzonderheden bevattende over de heerlijkheden Strucht in Steyvoort (in België), die in het bezit zijner voorouders zijn geweest; over de families van Strythaegen, Schwartzenberg, ab Ageris, de Groot, de Horion, de Rougrave van Salm enz., enz., alsmede betreffende de Staten van Limburg en het Spaansch Overkwartier en de domeinen des hertogs van Brabant in die landen, waarin leden van het geslacht de Groot, onder anderen Adriaen, in het begin der 17de eeuw, rentmeesters waren. Eindelijk vindt men onder die archieven, rekenboeken van Duitsche regimenten, bezeten door leden der voornoemde families enz.
Van den heer Michels te Venlo ontvingen wij eenige kaarten van Seutter en Lotter, o. a. van de VII Vereenigde Provinciën van de XVII Nederlandsche gewesten. van het land tusschen Venlo, Luik, Leuven en Mechelen.
Van den heer van Beurden te Roermond een handschrift op perkament, getiteld: Successie der graven van den Berg, als heeren te Dixmuyden, uit de 17de eeuw.
Van mr. de Roever, archivaris der stad Amsterdam, octrooi aan Jacques Mertens, pastoor te Nunhem, verleend door de keizerin Maria Theresia om een terrein te mogen aankoopen ter bouwing eener kapellanie te Leveroy, 14 Juni 1765. Origineel op perkament met Majesteitszegel in rooden was.
Van den heer Gilbert, directeur van het gesticht de Nieuwenhof alhier, drie cachetten van adellijke families te Maastricht.
Van mevrouw de weduwe Desein, eene kroniek betreffende gebeurtenissen in het algemeen van 1886—1890; verder een werk

getiteld: Praeltrein bij het honderdjarig jubilé van den H. Romualdus te Mechelen.

Door aankoop verkregen wij de volgende kwartierstaten der adellijke stiftsdames van het hoogadellijk stift Thorn.

N°. 1. Opzwering van de 16 adellijke kwartieren van Anne Salome, gravin te Salm freulein te Reifferscheidt, Bedbur-Dyck. Alfter en Hackenbroich, dochter van Ernst Frederik graaf te Salm, heer te Reifferscheidt, Bedbur-Dyck, Alfter, Hackenbroick, erfmaarschalk van het aartsstift Keulen en van Maria Ursula, geboren gravin te Leiningen-Dachsburch, gravin te Salm, gedaan door: Frans Ernst, vrijheer te Dorstweiler, Krichingen en Puttingen en vice-deken van het domstift te Keulen, thesaurarius, stadhouder te Ruffach en Obermandatz en Otto, wild- en Rijngraaf te Salm, heer te Vinstingen, overste en ridder de H. R. Rijks, Ernst graaf zu der Marck en Schleiden, vrijheer te Fumay en Serain. heer te Kerpen en Saffenberg, en erfvoogd van het markgraafschap Franchimont, en Hans Philips, graaf te Manderscheidt-Daun, Blankenheim en Geroldstein, heer te Vrenenburg en Bettingen, 1628. Van de 4 zegels is het 4de gebroken en het 2de ontbreekt.

N°. 2. Opzwering der 16 adellijke kwartieren van Anna Salome, gravin te Manderscheidt-Blankenheim, vrouw te Jünckeradt Daun en Erp, dochter van Johan Arnold, graaf te Manderscheidt en Blankenheim, vrijheer te Jünckradt, heer te Daun en Erp en Antoinetta Elisabeth, geboren gravin te Manderscheidt en Blankenheim door: Otto Ludwich, Wild- en Rijngraaf te Daun en Salm. heer te Vinstingen en Neufville, respectievelijk deken en vice-deken der aarts- en hooge stiften te Keulen en Straatsburg, stadhouder-generaal, proost der stiften Heiligerstatt en Northausen, Philip Salentin, graaf te Manderscheidt, Blankenheim en Gerolstein. heer te Cronenburg, Bettingen en Daun, capitularis der aarts- en hooge domstiften Keulen en Straatsburg en Erich-Adolf, graaf te Salm en Reifferscheidt, heer te Bedbur-Dick, Alfter, erfmaarschalk voor het aartsstift Keulen, kanonik der aarts- en hooge domstiften te Keulen en Straatsburg, Ernst, graaf zu der Marck en Schleiden. vrijheer te Fumay en Serain heer te Kerpen en Saffenburg, erfvoogd van het markgraafschap Franchimont, 1640. 3 April. — Van de 4 zegels is het 1ste afgevallen.

N°. 3. Idem voor hare zuster Clara Elisabeth, gravin te Manderscheidt en Blankenheim, freulein te Jünckradt, Daun en Erp, door dezelfden als boven, 1640. 3 April. Met gekleurde wapens. De 4 zegels afgevallen.

N°. 4. Opzwering der 16 adellijke kwartieren van Anna Catharina, gravin van Salm, freulein te Reifferscheidt, Bedbur-Dyck.

Alfter en Hackenbroich, dochter van Ernst Friedrich, graaf te Salm, heer te Reifferscheidt, Bedbur-Dyck, Alfter en Hackenbroich, erfmaarschalk van het aartsstift Keulen en van Maria Ursula, geboren gravin te Leiningen en Dachburch, gravin te Salm, gedaan door: Frans hertog te Lotharingen en bisschop te Verdun, markgraaf te Movy en Renoers, graaf te Corvy, vrijheer te Jugny, respectievelijk deken, kapiteler en capitularis van de aarts- en hooge domstiften te Keulen en Straatsburg, Maximiliaan Hendrik, paltsgraaf bij den Rijn, hertog te Opper- en Neder-Beieren, coadjutor in het stift Hildesheim, Berchtesgaden, respectievelijk proost en capitularis der aarts- en hooge domstiften te Keulen, Straatsburg, Constans en Maagdenburg, Johan Lodewijk, graaf te Nassau-Catzenellenbogen, Vianden en Dietz, heer te Bilstein, keizerlijk hofraad en kamerheer, afgezant naar Keulen, en Johan, graaf en heer te Oost-Friesland en Rietberg, heer te Esens, Stededorf en Widmund, capitularis der hooge aarts- en domstiften Keulen en Straatsburg, krijgsraad des konings van Spanje en overste van een regiment Hoogduitsche voetknechten. Gegeven 1641.
4 zegels gaaf.

N°. 5. Opzwering der 8 vaderlijke kwartieren van Maria Helena Barbara, gravin te Manderscheidt en Blankenheim, dochter van Johan Arnold, graaf te Manderscheidt en Blankenheim, vrijheer te Jünckradt, heer te Daun en Erp en van Antoinetta Elisabeth geboren gravin te Manderscheidt en Blankenheim te Geroldstein gedaan door: Ferdinand, aartsbisschop te Keulen, aartskanselier in Italië, Keurvorst, bisschop en vorst te Paderborn, Luik en Munster, administrator der stiften Hildesheim, Bertoldsgaden, Stabulo, paltsgraaf aan den Rijn, hertog te Opper- en Neder-Beieren, Westphalen, Engeren en Bouillon, markgraaf te Franchimont enz., Frantz, hertog te Lotharingen, bisschop en graaf te Verdun, vorst des H. R. Rijks, respectievelijk proost, domdeken, domkapiteler, dom- en kapittelheer enz. der hooge aarts- en domstiften te Keulen, Trier en Straatsburg, Herman Otto, graaf van Nassau-Catzenellenbogen, Vianden en Dietz, heer te Bielstein, dom- en kapittelheer der hooge keur-, aarts- en domstiften Maintz, Keulen, Trier, Straatsburg, Ernst Egon, graaf te Fürstenberg, Heiligenberg, Werdenberg, landgraaf in Bahr, heer te Känszen in Kintzigerthal en op Weitrais, domheer der hooge keur-, aarts- en domstiften Keulen, Luik enz. 1649, einde November.
De 4 zegels gaaf.

N°. 6. Idem der 8 moederlijke door dezelfden, 1649, einde November. De 4 zegels gaaf.

N°. 7. Idem der 16 adellijke kwartieren van Maria Anna Eu-

sebia, geboren erftruchsessin, gravin te Friedberg, freule te Waldtburg en dochter van Willem Hendrik des H. R. Rijks erftruchsess, graaf te Friedburg en Trauchsburg, heer te Waldtburg en Scheer en van Anna Maria, geboren erftruchsessin, gravin te Wolfegg en vrouw te Waldtburg gedaan door: de 2 eerste als in n°. 5 en 6 en door Berchtolt, graaf te Königseck en Rothenfels, heer te Aulendorf en Stauffen, respectievelijk domscholaster, domcustos, dom- en kapittelheer der hooge keur-, aarts- en domstiften Keulen, Saltsburg en Constanz, deken van het vrij en ridderlijk stift St. Gereon te Keulen en door Willem Egon, graaf te Fürstenberg, Werdenberg en Heiligenberg, landgraaf in Bahr, heer te Käuszen in Kintzingerthal. op Weitrais, dom- en kapittelheer der hooge keur-, aarts- en domstiften Keulen en Straatsburg. Gegeven 1649, begin December.
4 zegels gaaf, met gekleurde wapens.

N°. 8. Opzwering der 16 adellijke kwartieren van Maria Catharina, geboren gravin en freule van Sültz, landgravin van Kleggaw, dochter van Karel Lodewijk, graaf te Sültz. landgraaf te Kleggaw, en van Maria Elisabeth, geboren gravin te Hohenzollern-Sigmaringen en Veringen gedaan door: Maximiliaan Hendrik, aartsbisschop van Keulen, aartskanselier des H. R. Rijks in Italië. keurvorst, bisschop te Hildesheim en Luik, administrator te Berchtoltsgaden, hertog in Opper- en Neder-Beieren, van den Boven-Paltz, Engeren, Westphalen en Bouillon, Paltsgraaf aan den Rijn. landgraaf te Leuchtenberg markgraaf te Franchimont door Philips-Willem, paltsgraaf aan den Rijn, hertog in Beieren, Gulik, Cleve en Berg. graaf in Veldentz, Sponheim, Marck, Ravensberg, en Meurs, heer te Ravenstein, door Fransz Egon, graaf te Fürstenberg, Heiligenberg, en Werdenberg, landgraaf in Stulingen en Bahr, heer te Käuszen in Kitzingerthal en op Weitrais, respectievelijk domdeken, domcustos, dom- en kapittelheer der hooge keur-. aarts- en domstiften Keulen, Straatsburg, Luik en Minden, proost der koninklijke en vrije ridderlijke stiften St. Gereon te Keulen en O. L. Vrouw te Aken, respectievelijk geheimraad en geheimraads-director van den keurvorst van Keulen en van den aartshertog Leopold Willem van Oostenrijk, stadhouder der Ober-Mündatz en Ruffach en door Ferdinand Karel, graaf te Leeuwenstein, Wertheim, Rochefort. Montaigu, heer te Scharffeneck. Breubergh, Herbimont en Newenberg, Opperheer te Chassepierre en Conigau, respectievelijk hofraad en kamerheer des Keizers en van den aartshertog Leopold Willem van Oostenrijk. Gegeven 1656, einde December.
2de zegel ontbreekt, 3de geschonden. Met gekleurde wapens.

N°. 9. Opzwering der 16 adellijke kwartieren van Maria Sophia, geboren gravin de Salm-Reifferscheid, freule te Bedbur-Dick, Alfter en Hackenbroich, dochter van Erich-Adolf, graaf te Salm.

Reifferscheidt, heer te Bedbur, erfmaarschalk des aartsstifts Keulen en van Magdalena, landgravin te Hessen gedaan door: Maximiliaan Hendrik enz. zie n°. 8, door Philips-Willem, paltsgraaf aan den Rijn enz. zie n°. 8, door Philips Salentijn, graaf te Manderscheidt enz. zie n°. 2, en Willem Egon, graaf te Fürstenberg, Heiligenberg en Werdenberg, landgraaf in Stüllingen en Bahr, heer te Käuszen in Kitzingerthal en op Weitrais, respectievelijk dom- en kapittelheer der hooge keur-, aarts- en domstiften Keulen, Straatsburg, Hildesheim en Luik, geheimraad en hofraad-president des keurvorsten van Keulen. Gegeven 1657, einde Februari. — 3de zegel geschonden, 2de en 4de zegel ontbreken.
Charter beschadigd. Met gekleurde wapens.

N°. 10. Opzwering der 16 adellijke kwartieren van Maria Ursula, geboren gravin van Manderscheidt, Blankenheim, Keill, en Falckenstein, dochter van Philip-Dietrich, graaf te Manderscheidt enz. en van Elisabeth Amalia van Löwenhaupt gedaan door: Maximiliaan Hendrik, keurvorst van Keulen enz. zie n°. 8, door Frans Egon, gekozen bisschop van Straatsburg, landgraaf in den Elzas, graaf te Fürstenberg, Heiligenberg en Werdenberg, landgraaf te Bahr, domdeken te Keulen, door Willem Winibald, erftruchsess des H. R. Rijks, graaf te Friedberg, Frauenburg, heer te Waldburg en Scheer. respect. junior diaconus, scholaster en kapittelheer der keur-, aarts- en hooge domstiften Keulen en Straatsburg en door Erich-Adolf, graaf te Salm Reifferscheid enz. zie n°. 9. Gegeven 1663.
Zegels ontbreken. Met gekleurde wapens.

N°. 11. Idem van haar zuster door dezelfden, 1663, 16 Juni. Zegels gaaf. Met gekleurde wapens.

N°. 12. Opzwering der 32 adellijke kwartieren van Bernardina Sophia, gravin en geboren freule te Oost-Friesland, Ritbergh, Esens, Stedesdorf en Witmund en van Anna Catharina, gravin te Salm-Reifferscheidt, vrouw te Bedbur-Dick, Alfter, Hackenbroich gedaan door: Maximiliaan Hendrik, keurvorst van Keulen (zie n°. 8) Johan Frederik, hertog van Brunswijk en Lunenburg, Philips, graaf en edelheer te Lippe en Schaumburg, Maurits, graaf te Bentheim, Tecklenburg, Steinfurth en Limburg, heer tot Rhede, Wevelinkhoven, Hoya, Alfter, Helflenstein, vrijheer van Lennep en erfvoogd te Keulen. Gegeven 1665.
De 4 zegels gaaf. Met gekleurde wapens.

N°. 13. Opzwering van 32 adellijke kwartieren van Anna Juliana gravin te Manderscheidt en Blankenheim, dochter van Salentin Ernst, graaf te Manderscheidt, Blankenheim, vrijheer te Jüncke-

radt, heer te Daun en Erp, erfhofmeester van het aartsstift Keulen en van Christina Elisabeth, geboren gravin te Erbach gedaan door: Maximiliaan Hendrik aartsbisschop van Keulen enz. (zie n°. 8), Ernst landgraaf te Hessen, vorst te Hirschfeldt, graaf te Catzenellenbogen, Dietz, Ziegenheim, Nidda, en Scharfenburg, door Frans. Willem Adolf, graaf en heer te Oost-Friesland en Riedberg, heer te Esens, Stedestorf, Widtmundt en Melrich, kanunnik en kapittelheer der aarts- en hooge domstiften Keulen, Straatsburg, Paderborn, Osnabruck. Felix, Egon landgraaf van Fürstenberg, graaf te Heiligenberg en Werdenbergh, landgraaf in Bahr, heer te Käuszen en Kintzingerthal en Op Weitrais, kanonik der aarts- en hooge domstiften Mainz, Keulen, Trier, Straatsburg en Spiers en te Keulen Capitularis, 1675, 25 Oct.
4 zegels gaaf. Met gekleurde wapens.

N°. 14. Opzwering der 16 adellijke kwartieren van Clara Philippina Felicitas, gravin te Manderscheidt en Blankenheim, dochter van Salentin Ernst, graaf te Manderscheidt en Blankenheim, vrijheer te Jünckeradt, heer te Daun en Erp, erfhofmeester van het stift Keulen en van Christina Elizabeth, geboren gravin de Erbach, gedaan door: Maximiliaan Hendrik, Keurvorst van Keulen enz., Willem, landgraaf te Hessen, vorst te Hirschfeldt, graaf te Catzenellenbogen, Dietz, Ziegenheim, Nidda en Schauwenburg, Frans Adolf Willem, graaf en heer te Oost-Friesland, Ritbergh, heer te Esens, Stededorpf, Widtmund en Melrich, kanonik en kapittelheer der aarts- en hooge domstiften Keulen, Straatsburg, Paderborn, en Osnabruck, Philips Everhard, graaf te Leeuwenstein, Wertheim, Rochefort en Montagne, Opperheer te Chassepierre, Herbemont, Neufchâteau, heer te Breuburgh en Scharffeneck, domheer te Keulen, Straatsburg en Würtzburg, 1676, 13 Dec.
4 zegels gaaf. Met gekleurde wapens.

N°. 15. Opzwering der 16 adellijke kwartieren van Maria Magdalena Theresia, gravin te Salm-Reifferscheidt, dochter van Ernst graaf te Salm en Reifferscheidt, heer te Bedbur, Alfter en Hackenbroich, erfmaarschalk des stifts Keulen en Magdalena Clara, geboren gravin te Manderscheidt, gedaan door: Maximiliaan Hendrik, keurvorst van Keulen enz., landgraaf te Leuchtenberg, markgraaf te Franchimont, graaf te Logny, Loon en Horn, Johan Willem Paltsgraaf bij den Rijn, hertog van Beieren te Gulik, Cleve en Berg, graaf te Veldentz, Sponheim, der Marck, Ravensberg en Meurs, door Felix Egon, graaf te Fürstenberg, Heiligenberg en Werdenberg, landgraaf in Bahr en door Philips Eberhardt graaf te Leeuwenstein, Wertheim, Rochefort en Montagne, heer te Scharffenegg, 1689.
Alleen het 3de zegel aanwezig. Gekleurde wapens.

N°. 16. Opzwering der 16 adellijke kwartieren van Maria Philippina, gravin te Salm Reifferscheidt, Bedbur, Alfter en Hackenbroich, dochter van Ernst Salentin, graaf te *idem*, erfmaarschalk des stifts Keulen, en Clara Magdalena, geboren gravin te Manderscheidt—Blankenheim en Falckenstein, vrouw te Daun. Keil, Bettingen. Dollendorff, Newenburg en Reipoltskirchen, gedaan door Maximiliaan Hendrik, Keurvorst te Keulen enz. (zie n°. 8), door Johan Willem paltsgraaf bij den Rijn, graaf te Beieren enz. (zie n°. 15), Felix Egon, graaf te Fürstenberg en Bahr enz. (zie n°. 15) canonicus capitularis der beide aarts- en hooge domstiften Keulen en Straatsburg en door Karel Ferdinand graaf te Manderscheidt-Blankenheim, Puttingen, Gerolstein, heer te Kronenberg, Bettingen en Daun. 1682.
3de zegel geschonden. Met gekleurde wapens. *In dorso*: Geëxhibeert in capitulo den 16 Februari 1682.

N°. 17. Opzwering der 16 adellijke kwartieren van Charlotta Amalia, landgravin te Hessen enz., dochter van Karel landgraaf te Hessen, vorst te Birchfeldt, graaf te Catzenellenbogen, Dietz, Ziegenheim, Nidda en Schauwenburg, en van Alexandrina Juliana, gravin te Leiningen, gedaan door: Maximiliaan Hendrik, Keurvorst van Keulen, door Frans Bernard, vorst te Nassau, graaf te Catzenellenbogen, Vianden en Dietz, vorst te Bielstein, deken en vice-deken der aarts- en hooge domstiften te Keulen en Straatsburg, aartsdiaken en proost te Emmerich. Ferdinand Rudolf, landgraaf te Fürstenberg, Moszkirchen, respectievelijk domscholaster, diaken, domheer en capitularis der aarts- en hooge domstiften Keulen en Straatsburg, aartsdiaken en proost te Emmerik. Herman Friderich, graaf te Hohenzollern-Sigmaringen en Weringen, heer te Haigerloch en Wehrstein, erfkamerheer des H. R. Rijks, respect. kanonik en capitularis der hooge aarts- en domstiften te Keulen en Straatsburg. 1685. 4de zegel ontbr. Gekl. wapens.

N°. 18. Opzwering der zestien adellijke kwartieren van Anna Salome, gravin te Manderscheidt, Blanckenheim en Valckenstein, dochter van Herman Frans, graaf te *idem*, en Maria Agatha, geboren Wild- en Rijngravin gedaan door: Maximiliaan Hendrik Keurvorst van Keulen (zie n°. 8), Frans Bernard, vorst te Nassau, graaf te Catzenellenbogen, Vianden en Dietz, vorst te Bielstein, domproost en custos te Keulen, Frans Adolf Willem, graaf en heer te Oost-Friesland (zie n°. 13 en 14), Herman Friderich, graaf te Hohenzollern, Sigmaringen en Weringen, 1687.
4de zegel ontbreekt. Gekl. wapens. In dorso: exhibitum in capitulo, die 20 October 1687.

N°. 19. Opzwering der zestien adellijke kwartieren van Albertina

Johanna, vorstin te Nassau, gravin te Catzenellenbogen, Vianden, Dietz, dochter van Maurits Hendrik, vorst te Nassau, graaf te Catzenellenbogen, Vianden, Dietz, heer te Beilstein, en Anna Loyssa geboren gravin te Manderscheidt, Sayn en Blankenheim gedaan door: Willem paltsgraaf en keurvorst bij den Rijn, hertog in Beieren, Gulik, Cleve en Berg, graaf te Veldentz, Sponheim, Marck, Ravensberg en Meurs, heer te Ravenstein, door Ernst landgraaf te Hessen, vorst te Hirschfeld, graaf te Catzenellenbogen, Dietz, Ziegenheim, Nidda, Eiseburg, Butzbach, door Ernst Dominicus, graaf te Manderscheidt-Blankenheim en Falckenstein, heer te Keill, Bettingen, Neuerburg en Dollendorf, door Frans Ernst des H. R. Rijksgraaf te Salm en Reifferscheidt, heer te Bedbur-Dick, Alffter en Hackenbroich, erfmaarschalk van het aartsstift Keulen. 1689, 20 April.

1ste zegel ontbreekt. Met gekl. wapenen. *In dorso:* Exhibitum in Capitulo den 7 October 1689.

N°. 20. Opzwering der 16 adellijke kwartieren van Juliana, gravin te Salm en Reifferscheidt, Bedburg-Dick, Alffter en Hakenbroich, dochter van Ernst Salentin, graaf te Salm Reifferscheidt enz., erfmaarschalk van het stift Keulen, en van Clara Magdalena, geboren gravin van Manderscheidt, Blankenheim en Falkenstein, vrouw te Daun, Keill, Bettingen, Dollendorff, Newenburg en Reipoltskirchen door: Johan Willem, paltsgraaf aan den Rijn, erfschatmeester en keurvorst des H. R. Rijks, hertog in Gulik, Cleve en Berg, graaf te Veldenz, Sponheim, Marck, Ravensberg en Meurs, heer te Ravenstein, door Frans Bernard, vorst te Nassau, graaf te Catzenellenbogen, Vianden en Dietz, heer te Beilstein, door Salentin Ernst, graaf te Manderscheidt-Blankenheim, vrijheer te Jünckradt, heer te Daun en Erp, erfhofmeester van het aartsstift Keulen en door Karel Ferdinand, graaf te Manderscheidt-Blankenheim, Rüttig (?) en Gerolstein, heer te Kronenburch, Bettingen en Daun. 1691.

2de zegel geheel verdwenen. Gekleurde wapens. *In dorso*: Geëxhibeert illustrissimo et reverendo capitulo hoc 18 8[bris] 1691.

N°. 21. Opzwering der 16 kwartieren van Maria Francisca, Erftruchtsessin des H. R. Rijks, gravin te Zeyll, vrijfreule te Waldburg, dochter van Sebastiaan Winibald, Rijkserftruchsess, graaf te Zeyll, vrijheer te Waldburg, Wurtzach, Marstetten, Altmanshoven, Wolffegg en Waldsee, kamerheer des Keizers en Rijkshofraad en van Maria Catharina geb. gravin te Salm-Reifferscheidt, Bedtbur-Dick, Alffter en Hackenbroich, gedaan door: Jozef Clemens, aartsbisschop van Keulen, aartskanselier in Italië, keurvorst legatus natus des H. Stoels, bisschop te Luik en Regensburg, coadjutor

te Hildesheim, administrator te Berchtesgade, hertog in Opper- en Neder-Beieren, van den Boven-Paltz en Westphalen, Engeren en Bouillon, paltsgraaf aan den Rijn, landgraaf te Leuchtenberg, markgraaf te Franchimont, graaf te Loon en Horne, Johan Willem, paltsgraaf aan den Rijn, erfschatmeester des H. R. Rijks, Keurvorst in Beieren, hertog in Gulik, Kleef en Berg, graaf te Veldentz, Sponheim, Marck, Ravensberg en Meurs, heer te Ravenstein, door Salentin Ernst, graaf te Manderscheidt (zie nº. 20), en Karel-Ferdinand, graaf te Manderscheidt (zie nº. 20) 1697.

De 4 zegels gaaf. Met gekleurde wapens. *In dorso:* Praesentatum in capitulo anno 1697. 14 Aprilis.

Nº. 22, Opzwering der 32 adellijke kwartieren van Frederika Augusta Sophia, gravin te Leiningen, dochter van Erich Christiaan graaf te Leiningen en van Louisa Christina, gravin te Falkenstein en Bruch, door: Jozef Clemens (zie nº. 21), Johan Willem, paltsgraaf aan den Rijn (zie nº. 21), Johan Ernst, graaf van Nassau, Saarbrücken en Saarwerden, heer te Lahr, Wiesbaden en Itzstein, en door Arnold Maurits Willem, graaf te Bentheim, Tecklenburg, Steinfurt en Limburg, heer te Rheda, Wevelinghoven, Hoya en Helffenstein, 1701.

4 zegels gaaf. Met gekleurde wapens. In dorso. Praes. in capitulo den 3 Aprilis 1702.

Nº. 23. Opzwering der 16 adellijke kwartieren van Anna Johanna gravin te Manderscheidt-Blankenheim en Gerolstein (zuster van Maria Louisa, zie nº. 24) door: Johan Willem, paltsgraaf aan den Rijn (zie nº. 21) Frans Alexander, vorst te Nassau, graaf te Catzenellenbogen, Vianden en Dietz, heer te Beilstein, door Willem graaf te Salm en Reifferscheidt, heer te Bedbur-Dick, Alffter en Hackenbroich, respectievelijk koorbisschop, kanonik, capitularis en erfmaarschalk der hooge aartsstiften Keulen en Straatsburg, keizerlijk kamerheer en sequestren van het opperambt Bucklenheim, geheimraad, hofrichter en lijfwachthoofdman des keurvorsten van den Paltz, opperhofmeester des keurvorsten van den Paltz en opperambt Maszbach en door Philip Karel, landgraaf te Fürstenberg, graaf te Heiligenberg, Werdenberg, Bahr en Möszkirchen, resp. kanonik en kapitular der Hooge aartsstiften Keulen en Straatsburg. 1707.

4 zegels gaaf. Gekleurde wapens. In dorso. Praes. in capitulo den 8 Aprilis 1707.

Nº. 24. Opzwering der 16 kwartieren van Maria Louisa, gravin te Blanckenheim-Manderscheidt en Gerolstein, freifreule te Jünckradt, freule te Daun en Erp, dochter van Frans George, graaf te Manderscheidt-Blankenheim en Geroldstein, vrijheer te Jünckrath, heer te Bettingen, Daun en Erp, en erfhofmeester der hooge aarts-

stiften te Keulen, en Johannetta, geboren gravin te Königsegg en Rothenfeltz, vrouw te Aulendorf en Staufen, gedaan door: Jozef Clemens (zie n°. 21). Johan Willem, paltsgraaf aan den Rijn (zie n°. 21) door Willem, graaf te Salm en Reifferscheid, heer te Bedbur-Dick, Alfter en Hackenbroich, respectievelijk koorbisschop, erfmaarschalk en kanonik-capitular der hooge aarts- en domstiften Keulen en Straatsburg, en door Ernst Dominicus, graaf te Blankenheim, Manderscheidt en Falckenstein, heer te Keil, Bettingen, Newenburg en Dollendorf, respectievelijk kanonik en capitularis van de aarts- en hooge domstiften Keulen en Straatsburg. 1715.

2de zegel verdwenen. Met gekleurde wapens. *In dorso*: Praesentatum in capitulo Thorensi 11 Novembris 1715.

N°. 25. Opzwering der 16 adellijke kwartieren van Maria Johanna, Rijkserftruchtsessin en gravin te Zeyll, dochter van Ernst Jacob, erftruchtsess en graaf te Zeyll, vrijheer in Waldburg, en van Anna Ludovica, geboren Rijkserftruchsessin, gravin te Wolfsegg, gedaan door: Clemens August, aartsbisschop te Keulen, aartskanselier der H. R. Rijks in Italië, legatus natus des H. Apost. Stoels, bisschop te Hildesheim, Munster, hertog van Opper- en Neder-Beieren, der Boven-Paltz, te Westphalen en te Engeren, paltsgraaf bij den Rijn, landgraaf te Leuchtenburg, burggraaf te Stromberg, graaf te Pirmont, heer te Borkeloo en Werth, door Willem landgraaf te Hessen-Rheinfels, vorst te Hirschfeldt, graaf te Catzenellenbogen, Dietz, Ziegenheim, Nidda, Schaumburg, Isenburg en Buddingen, door Johan Friedrich, rijksgraaf te Manderscheidt-Blankenheim en Geroldstein, vrijheer te Jünkrath, heer te Daun, Bettingen en Erp, erfhofmeester van het aartsstift Keulen, respectievelijk deken, kapiteler en thesaurarius der hooge aarts- en domstiften Keulen en Straatsburg, geheimraad en opperhofmeester van den keurvorst van Keulen en door Maximiliaan Philips, rijksgraaf te Manderscheidt-Blankenheim en Falckenstein, heer te Keyll, Daun en Bettingen, Newenburg en Dollendorf, respectievelijk vice-deken, camerarius en capitular der aarts- en hooge domstiften Keulen en Straatsburg, proost der hoogadellijke stiftskerk St. Gereon en prelaat der abdij van St. Sator in Frankrijk. 1727.

Zegels gaaf. Met gekleurde wapens. *In dorso*: Praesentatum in capitulo Thorensi den 7 Maii 1727.

N°. 26. Opzwering der 16 adellijke kwartieren van Bernardina gravin te Bentheim en Teklenburg, Steinfurt en Limburg, freule te Rheda, Wevelinghoven, Hoya, Alpen en Helffenstein, dochter van Herman Frederik, graaf te Bentheim enz., erfvoogd van Keulen, en van Eleonora Bernardina Francisca Barbara, landgravin te Hessen, vorstin te Hirschfeld, gravin te Catzenellenbogen, Dietz, Ziegen-

heim, Nidda en Schawenberg gedaan door: Clemens August (zie n°. 25), Karel Philips, paltsgraaf aan den Rijn, rijkserfschatmeester en keurvorst in Beieren, hertog in Gulik, Cleve, Bergh, graaf te Veldenz, Sponheim, Marck, Ravensberg en Meurs, heer te Ravenstein, door Frans George, graaf te Manderscheidt-Blankenheim, Geroldstein, vrijheer in Jünckrath, Daun en Erp, erfhofmeester van het aartsstift Keulen, en door August Eugenius Bernard, rijksgraaf in Salm en Reifferscheidt, heer in Bedbur, Keill, Alfter en Hackenbroich, erfmaarschalk van het hooge aartsstift te Keulen. 1729.

4 zegels gaaf. Met gekleurde wapens. *In dorso*: Praesentatum in capitulo 27 Juni 1729.

N°. 27. Opzwering der 16 adellijke kwartieren van Gabriela Maria Christina Ludovica, Wild- en Rijngravin te Salm, dochter van Nikolaas Leopold, Wild- en Rijngraaf te Salm, en Dorothea Francisca Agnes, vorstin van Salm, door: Clemens August (zie n°. 25), Karel Philips, paltsgraaf aan den Rijn (zie n°. 26), Woltgang Hendrik, rijksgraaf te Manderscheidt-Blankenheim en Falkenstein, heer te Keyll, Daun, Bettingen, Reipoltskirchen, Neuenburg en Dollendorf, en door August Eugenius Bernardus, rijksgraaf te Salm (zie n°. 26), 1731.

4 zegels gaaf. Met gekleurde wapens. *In dorso*: Praesentatum in hocce Illustrissimo et reverendissimo capitulo Thorensi hac 27 Octobris 1731.

N°. 28. Opzwering der 16 adellijke kwartieren van Sophia Ernestina, gravin te Oettingen en Balderen, dochter van Crafft Wilhelm, graaf te Oettingen en Balderen, en van Eleonora, gravin van Schönborn, Bucheim, Wolffsthal en Reigelsberg, gedaan door: Karel Philips, Paltsgraaf aan den Rijn (zie n°. 26), Theodoor, paltsgraaf aan den Rijn, hertog van Gulik, Cleef en Bergh, vorst te Meurs, graaf te Veldenz, Sponheim, Marck en Ravensberg, heer te Ravenstein, ridder van het Gulden-Vlies, door Ernst Jacob, Erftruchsess, graaf te Zeyll, heer van Waldburg, Wurzach, Marstetten, Altmanshoven, Wolfegg en Waldsee, Keizerlijken raaden kamerheer, en door Ernst, graaf van Montfort, heer te Bregentz, te Tettnang en Argen, keizerlijk kamerheer. 1732.

Zegels gaaf. Met gekleurde wapens.

N°. 29. Opzwering der 16 adellijke kwartieren van Clara Elisabeth, gravin van van der Leyen, dochter van Karel Caspar, graaf van der Leyen, heer te Hohen-Geroldseck en Adelsdorf, en van Sophia, gravin van Schönborn, Bucheim, Wolffsthal en Riegelsberg, gedaan door: Clemens August, aartsbisschop van Keulen, aartskan-

selier in Italië en keurvorst legatus natus des R. Stoels, administrator van het grootmeesterschap in Pruisen, meester der Duitsche orde in de Duitsche en Welsche landen, bisschop te Hildesheim, Paderborn, Munster en Osnabruck, hertog in Opper- en Neder-Beieren enz., door Karel Philip, paltsgraaf aan den Rijn (zie n°. 26), door Philip Ernst, graaf van Hohenlohe en heer te Langenburg, keizerlijk geheimraad, senior en leens-administrator van het graafschap Hohenloo, en door Maximiliaan, erftruchsess van het H. R. Rijk, graaf te Wolfegg, vrijheer te Waldburg, heer te Waldsee, Zeyll, Wurzach en Marstetten, keizerl. kamerheer senior der familie, Truchsess, 1735.

N°. 30. Opzwering der 16 adellijke kwartieren van Eleonora, gravin van Hohenlohe, Langenburg en Schillingsfurst, dochter van Lodewijk Gustaaf, graaf van Hohenlohe, heer van Langenburg, en van Anna Barbara, gravin van Schönborn, Bucheim, Wolffsthal en Riegelsberg, gedaan door: Clemens-August, aartsbisschop van Keulen (zie n°. 29), door Karel Philips, paltsgraaf aan den Rijn (zie n°. 26). Ferdinand Antoon Leopold, rijksgraaf van Hohenzollern, Sigmaringen en Veringen, heer te Haigerloch, Wehrstein, burggraaf te Neurenberg, keizerlijk kamerheer, opper hof- en opper land-hofmeester van den keurvorst van Keulen, eersten Staatsminister, geheim extra-conferentiaal regeeringsraad en canonicus capitularis der hooge aarts- en domstiften Keulen en Straatsburg, en door Karel, rijksgraaf van Fugger, Kirchberg en Weiszenborn, koorbisschop van de hooge aarts- en domstiftskerk te Keulen en kanonnik capitular te Elwangen, 1738.
Zonder zegels.

N°. 31. Opzwering der 16 adellijke kwartieren van Maria Ludovica Eleonora, gravin te Hessen, vorstin te Hirschfeldt, gravin te Catzenellenbogen, Dietz, Ziegenheim, Nidda en Schaumburg, dochter van Jozef, landgraaf te Hessen enz., en van Christina Anna Louise Oswaldina, vorstin te Salm, gedaan door: Clemens August (zie n°. 29), Maurits Adolf Karel, hertog te Sachsen, Gulik, Cleef en Bergh, Engeren en Westphalen, landgraaf te Thüringen, markgraaf te Meiszen, Opper- en Neder-Lausitz, vorstelijk graaf te Hennenberg, graaf te Marck, Ravensberg en Barby, heer te Ravenstein, heer der heerschappen en goederen Drumb, Carlswaldt, Friedenaw, Berenaw, Smielau, Freieholtzmühl, Steckhen, Schritlantz en Pfauendorff, ordensridder en groot baljuw van St. Jan te Jerusalem, aartsbisschop en bisschop te Leutmaritz, proost te Altenöttingen, deken van het vrije adellijk stift te St. Gereon, domkapittelheer van de metropolitaankerk te Keulen, werkelijk geheimraad des Keizers, door Johan Willem, graaf te Manderscheidt-Blanken-

heim en Geroldstein, vrijheer te Jünckrath, heer te Daun, Bettingen, Erp en Kronenburg, erfhofmeester van het aartsstift Keulen, en door Jozef Sigismund, graaf te Köningsegg, Rothenfeltz, heer te Aulendorf en Staufen, diaken-senior van het domstift Keulen en camerarius van het hoogstift Straatsburg. 1746.

Zegels afgevallen. Met gekleurde wapens. *In dorso*: Praesentatum in loco capitulari 8va Augusti 1753.

N°. 32. Opzwering der 16 adellijke kwartieren van Josepha, Rijksgravin te Montfort, vrouw te Tettnang en Argen, geb. 24 Juli 1753, dochter van Franciscus Xaverius, Rijksgraaf te Montfort, heer te Tettnang en Argen, Keizerl. kamerheer, en van Josepha Rijksgravin te Königsegg en Rothenfels, in Aulendorf, gedaan door: Maximiliaan Joseph, hertog van Opper- en Neder-Beieren en van den Boven-Pfaltz, paltsgraaf aan den Rijn, aartstruchsess des H. R. Rijks en keurvorst, landgraaf te Leuchtenberg, door Karel Theodoor, pfaltsgraaf aan den Rijn, aartsschatmeester des H. Roomschen Rijks en keurvorst, hertog in Beieren, te Gulik, Cleve en Berg, vorst te Meurs, graaf te Veldenz, Sponheim, de Marck en Ravensberg, heer te Ravenstein, door Jozef Antoon, rijksgraaf te Oettingen-Balderen, Soethern (?) en Dagstull, keizerlijk kamerheer, en door Franciscus Ernst, rijksgraaf te Oettingen, Balderen, Soethern (?) en Dagstull, keizerlijk kamerheer, en door Franciscus Ernst, rijkserftruchsess, graaf te Zeyll, vrijheer te Waldburg, heer te Wurzach, Marstetten, Altmanshoffen, Wolfegg en Waldsee, werkelijk geheimraad van den overleden Keizer Karel VII. 1766.

2de zegel ontbreekt. Het charter zeer geschonden.

N°. 33. Opzwering der 16 adellijke kwartieren van Charlotta, Rijksgravin te Hoensbroeck, dochter van Lotharius Frans, rijksgraaf te Hoensbroeck, en Sophia, gravin van der Leyen te Hohengeroltseck en Adeldorff, door: Clemens Wenceslaus, aartsbisschop te Trier, aartskanselier in Gallië en het koningrijk Arelaten, keurvorst, bisschop te Augsburg en coadjutor der vorstelijke proostdij Elwangen, administrator der vorstelijke abtdij Prum, koninklijken prins van Polen en Lithauen, hertog te Sachsen, Gulick, Cleve, Berg, Engeren en Westphalen, landgraaf van Thüringen, markgraaf te Meiszen, der Opper- en Neder-Lausitz enz., door: Karel Theodoor, paltsgraaf aan den Rijn des H. R. Rijks (zie n°. 34), Sigismund den oude, Rijksgraaf te Salm-Reifferscheidt, heer te Bedbur-Dick, Alffter, Hackenbroich, erfmaarschalk des aartsstifts Keulen, werkelijk kamerheer des Keizers en van den groothertog van Toskanen, en door Maximiliaan, rijksgraaf van Merode, markies van Westerloo en Trelon, vorst te Rubempré en Everberg, graaf van Olen, rijksvrijheer te Petershem en Lanaken, kamerheer en werkelijk geheim staatsraad, ook grand d'Espagne van den eersten rang. 1771.

N°. 34. Opzwering der 16 adellijke kwartieren van Maria Antoinetta Frederica Josepha, landgravin te Hessen, dochter van Constantinus, landgraaf te Hessen, vorst te Rheinfeltz, graaf te Catzenellenbogen, Dietz, Ziegenheim, Nidda en Schaumburg, en Sophia, gravin te Stahrenberg, door: Maximiliaan Frederik, aartsbisschop te Keulen, aartskanselier in Italië, legatus natus des H. R. Stoels, bisschop en vorst te Munster, hertog in Westphalen en Engeren', burggraaf te Stromberg-Borkeloo, graaf te Königsegg, Rothenfels, heer te Odenkirchen, door Karel Theodoor, paltsgraaf aan den Rijn, aartsschatmeester des H. R. Rijks en keurvorst en hertog in Beieren, te Gulich, Cleve en Berg, vorst te Meurs, markies te Bergen-op-Zoom, graaf te Veldenz, Sponheim, de Mark, Ravensberg, Joseph Wilhelm, oud-graaf te Salm en Reifferscheidt, heer te Bedbur-Dyck, Alfter en Hackenbroich, erfmaarschalk des aartsstifts Keulen, Franz George (teekent: Joseph), graaf te Manderscheidt, Blankenheim en Geroldstein, Erp en Kronenburg, aartshofmeester des aartsstifts Keulen, 1773.

4de zegel weg. Met gekleurde wapens. Charter zeer geschonden. *In dorso:* Praesentatum et post examen acceptatum hoc 28 Julii 1773.

N°. 35. Opzwering der 16 adellijke kwartieren van Maximiliana Francisca de Paula, Eleonora Walburgis Crescentia, oud-gravin te Salm-Reifferscheidt, dochter van Sigismund, oud-graaf van Salm en Reifferscheidt (zie n°. 33) en Eleonora, geb. Rijkserftruchsessin, gravin te Zeyll, vrijvrouw te Waldburg, gedaan door: Maximiliaan Frederik, aartsbisschop van Keulen (zie n°. 34), Karel Theodor, paltsgraaf aan den Rijn (zie n°. 34), Frans Jozef, rijksgraaf van Manderscheidt-Blankenheim en Geroldstein, vrijheer te Jünckeradt, Dollendorf, Meerveldt, Kronenburg en Bettingen, Heistart en Schuller, heer te Erp, Daun, Kayl, Nenenburg, erfhofmeester des aartsstifts Keulen, en door Frans-Willem, oud-graaf te Salm en Reifferscheid, heer te Bedbur-Dyck, Alfter en Hackenbroich, erfmaarschalk des aartsstifts Keulen. 1774.

Zegels gaaf. Met gekleurde wapens. *In dorso:* Praesentatum et post 6 septimanarum examen approbatum hoc 17 Augusti 1774. Was geteekend: Broeckmülen.

N°. 36. Opzwering der 16 adellijke kwartieren van Crescentia, vorstin te Oettingen, dochter van Antoon Ernst, vorst te Oettingen en Schwendt, keizerl. kamerheer, en van Maria Theresia, geboren Rijkserftruchsessin te Trauchburg gedaan door: Karel Theodoor, paltsgraaf aan den Rijn (zie n°. 34), Karel Anselmus, vorst van Thurn- en Taxis, graaf van Balsassina, vrijheer te Imyden (?), heer van de vrije rijksheerlijkheid Eglingen en Otterhoven, en der heerl. Demingen, Marktischingen, Trugenhoven, Balmerzhoven, Duttenstein, Wol-

ferther. Rosum. Meuszeghem, erfmaarschalk der souvereine provincie Henegouwen, werkelijk geheimraad des Keizers en principaal-commissaris bij de algemeene Rijksvergadering, erf-aartsgeneraal-opper-postmeester des H. R. Rijks. Bourgondië en Nederlanden, ridder van 't Gulden Vlies. door Frans Willem, rijksgraaf van Oettingen. Hohen-Balderen. Soetern (?). senior domus, leen- en regaliën-administrator, vice-deken en thesaurarius van het aartsstift Keulen, enz., en door Frans Antoon, erftruchtsess te Zeill en Trauchburg, vrijheer te Waldburg, heer te Altmanshoven..... Wurtzach, Marstetten, Wolfegg, Waldsee en Friedberg-Scheer. senior van het gezamentlijke rijks-erftruchsessiche grafelijke huis. 1783, 28 Aug. – 13 September.

Alleen het 1ste zegel nog aanwezig. Met gekleurde wapens. *In dorso*: approbatum in congregatione capitulari Thorensi. hac 2a Aprilis 1784. Ex commissione: de Fabri capitularis.

N°. 37. Opzwering der 16 adellijke kwartieren van Sophia Karolina, vorstin te Hohenlohe en Waldenburg-Bartenstein, dochter van Ludwig Leopold, vorst te Hohenlohe en Waldenburg-Bartenstein, graaf van Limburg, en van Josepha Polixena, gravin van Limburg, Bronckhorst en Stirum, gedaan door: Maximiliaan Frans, aartsbisschop van Keulen, aartskanselier in Italië en keurvorst, geboren legaat van den H. Stoel te Rome, koninklijken prins van Hongarije en Bohemen, aartshertog van Oostenrijk, hertog van Bourgondië en Lotharingen, administrator van het grootmeesterschap in Pruissen, meester der Duitsche orde in de Duitsche en Waalsche landen, bisschop te Munster, hertog te Westphalen en te Eugeren, graaf te Habsburg en Tyrol, burggraaf te Stromberg, heer te Odekerken, Borkeloo, Werth, Freudenthal en Eulenburg etc., door Karel Emmanuel, regeerenden landgraaf van Hessen-Rheinfelts, door Frans Willem, rijks- en regeerenden graaf te Oettingen, Balderen en Soeteren, en door Sigismund, rijks-oudgraaf te Salm en Reifferscheidt. Bedbur-Dick, Alfter en Hackenbroich, erfmaarschalk van het aartsstift Keulen. 1789.

Zonder zegels. Met gekleurde wapens.

Verder werden nog aangekocht: Vooght-Cleernisse te Meerssen.

Copie van de gift der Graetheide.

Separatio filialis Ecclesiae seu capellae de Valkenburgh (copie).

Concordia et compositio inter capitulum Beatae Mariae Virginis Acquensis et parochialis ecclesiae de Vaals super tecturam et alia jura in eadem ecclesia de Vaals, 1375 (copie).

Patent van den koning van Spanje betreffende de heerlijkheden Simpelveld en Bocholtz land van 's Hertogenraade voor de kinderen

van jonkheer van den Bongard, waarbij zij met de heerlijkheden worden beleend, 1626. 11 Aug.

Project van het patent aan den meier of officieren in Simpelveld door Karel van der Leyen voor Karel Lotharius Limpens. 1624.

Specificatie der lijfeigenen behoorende aan het huis Leyen.

Bevestiging van Daniel Limpens tot rentmeester te Simpelveld en Bocholz door Maria Catharina van den Bongard, weduwe van en te Leyen, 1671. 27 September.

VII. *Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden, voor het hoofdarchief van de provincie van gewicht en zich bevindende in het binnen- of buitenland.*

Door het overschrijven kwamen wij in het bezit van de volgende genealogieën opgesteld grootendeels volgens officieele bescheiden, o. a. de pastoreele registers te Venlo enz. en ons verstrekt door den heer H. Michels te Venlo nl. der familie Molanus, van Oeyen, Straeten, Puteanus, Clucker, van Daert, Megen, Engelen, Michels, Franssen, van Kaldenkerken en Beuth, alsmede van het geslacht der graven van den Bergh, van welke laatste de bronnen ons niet bekend zijn.

VIII. *Gebruik gemaakt van het archief door en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en partikulieren.*

Het archief werd bezocht door 212 bezoekers, die hun naam in het register teekenden; meer bepaald gebruik van het archief werd gemaakt door de volgende autoriteiten en particulieren:

Den Commissaris der Koningin werd eene lijst verstrekt van de indeeling van het grondgebied en het administratief personeel van het Departement der Nedermaas gedurende het tijdvak 1811—1813.

De heer Dom Paul Cagin en Dom Macquereau, Benedictijnen der congr. van St. Pierre te Solesmes in Frankrijk, verkregen met verlof van Uwe Excellentie, door tusschenkomst van den gezant van Frankrijk bij ons Hof, eenige perkamenten bladen met oude kerkmuziek in leen, om die te reproduceeren in een werk over de geschiedenis der kerkmuziek.

De baron de Négri, rechter te Oudenarden, en de heer F. Cartuyvels de Collart te Salzinnes (Namen) in België, verkregen afschriften van archieven, zich bevindende in het archiefdepot der voormalige ridderschap in Limburg en ook, door onze tusschenkomst, van andere stukken, zich bevindende in de archieven van

den Hoogen Raad van Adel te 's Gravenhage, betrekking hebbende op hun adeldom.

De heer S. van der Elzen, rector te Heeswijk, verkreeg inlichtingen over het wapen der familie de Ruysschenberg.

De heer P. Houben alhier verkreeg inlichtingen over de studiebeurs gesticht door Frans Antoon Graven, geboren te Gronsveld, kanonik te Harlebeke in België.

De heer Schoolmeesters te Luik, over de ligging van Herwaerden en Leinderkerken en over het dorp Castert bij Breust en Nivelles (België).

De heer Pirenne, hoogleeraar aan de Universiteit van Gent, verkreeg een opgave over al de cartulariën, zoo geschreven als gedrukt, berustende in ons archief.

De heer H. de Bas, luitenant-kolonel te 's Gravenhage, over de bronnen van de geschiedenis van de belegeringen en veldslagen in Limburg na 1579.

Baron Snouckaert van Schauburg te 's Gravenhage verkreeg een relaas over de insluiting van Maastricht door de geallieerden in 1814.

De heer Thomassen, leeraar aan de veeartsenijschool te Utrecht, verkreeg inlichtingen voor een werk over Maastrichtsche toestanden en zeden in de 16de eeuw.

De heer Gilbert, directeur van het gesticht de Nieuwenhof, verkreeg inlichtingen over de geschiedenis van het voornoemd gesticht, vroeger klooster van zusters der derde orde van Sint Franciscus.

De heer dr. Straven, paleograaf te St. Truyden (België), was hier geruimen tijd werkzaam om nasporingen te doen betreffende het adellijk geslacht van Lynden en verkreeg ook schriftelijke inlichtingen.

De heer mr. Franquinet verkreeg inlichtingen over de familie Beelen te Maastricht.

De heer Goossens, theologant in het seminarie te Roermond, deed nasporingen in de rechterlijke registers van Berg en Terblijt, bij Maastricht, voor eene geschiedenis van dit dorp.

De heer Willemsen, pastoor te Odiliënberg, deed nasporingen betreffende de oudekloosters der Sepulchrijnen in Limburg.

De Pruisische Hauptmann und Batteriechef Senden in Gustrow (Meckelenburg), deed nazoekingen in de registers van Schinnen en Heerlen, betreffende zijne familie.

De heer Meulleners, pastoor te Mook, deed nazoekingen over Elsloo.

De heer Allard, oud-leeraar in de kerkelijke geschiedenis alhier, deed nasporingen over de familie van Nassau-Grimhuysen.

De heer Keuller, leeraar der H. B. school alhier, nam afschrift

uit de collectanea van den Vice-Hoogschout Collette en uit een register met grafschriften der O. L. Vrouwekerk alhier.

De heer Nuyts, beneficiant alhier, verkreeg inlichting over het St. Catharinen-klooster der Grauw-zusters en de gilden alhier.

De heer Frissche deed nasporingen naar één zijner voorvaders, den secretaris van het kapittel van Thorn, in de protocollen van het kapittel voornoemd.

IX. *Uitkomst van bemoeiingen met gemeentearchieven.*

Hieromtrent is onder de aanwinsten reeds voldoende gehandeld.

Maastricht, 29 Mei 1892.

De Rijksarchivaris in Limburg,
Jos. Habets.

ARCHIEVEN
berustende op het raadhuis te
WEERT.

A. GERECHTELIJKE ARCHIEVEN.

I. CHARTERS.

1. 1062, 11 Kal. Octobris. Keizer Hendrik verklaart dat de markgraaf Otto van Thuringen en diens vrouw Adela overgegeven hebben aan de kerk van St. Servaas hun „praedium" in de villae Werta en Thilesna met de aanhoorigheden voor 300 pond zilver en het levenslang vruchtgebruik der villae Oya, Mahlen, Masewig, Hese. Gegeven in Sylva Ketela.
Copie, op papier van het jaar 1726. 24 Octobris. naar eene copie van het origineel.

2. 1379, 6 Maart (stijl van Kamerijk). Jan, abt van Tongerloo, verklaart dat Gerard Heinricx van Reppel, bekend heeft aan Jan van den Rode Ghysbrecht Hadewighen zoon, verkocht te hebben een vierde der geheele tiende van Ghestel bij Bergheycke.
Orig. op perkament.

3. 1467, 12 Augustus. Schepenen van Geldrop verkoopen 3½ mud rogge erfpacht.

4. 1484, Woensdag na Sint Julianus. Voor Steven van Staerckhorst, Ungeren Post en Hendrik Staerckenbosch, gezworen rechter en schepenen Ther Borch, van wege den edelen heer tot Wyssche beklagen zich Geurt Wyndemoell en Hendrik Kosters, wegens geleden mishandeling.
Met brokstuk van het zegel van Terborch.

5. 1491, Op Sint Antonius. Voor schepenen van Weert verkoopen Hans Knoups en zijne vrouw aan Goert Straetmans Janszoon 5½ malder rogge jaarrente.
Orig. op perkament.

6. 1512, 15 Augustus. Schepenen van Zoerendonck en Maarheze verklaren dat Maarten Henrich Seraessoen (?), als voogd van zijne vrouw, verkocht heeft aan zijn zwager Tiel Lemmens en zijn rechte erven een hof met erve onder Maarheze.

7. 1536, 27 October, Johan van Hoerne, bekend schuldig te zijn 20 gulden Brabandsch aan het klooster van Mariagaarde te Weert, wegens ontvangen gelden, waarmede hij een erfpacht van 28 malder rogge op den watermolen bij Panheel, genaamd Bosmolen, die aan het klooster der Reguliere Kanunniken bij Eindhoven in den Hagen verkocht waren, afloste.
Afschrift op papier.

8. 1545, 30 October. Schout en schepenen van Weert, getuigen dat voor hen verschenen zijn, de gravin Anna van Egmont, douairière van Horne, Weert enz. en Cornelis van Straelen, burgemeester van Weert, en dat zij Willem van Edinghen, rentmeester, en Merten Berckenbosch, secretaris van Weert, hebben geconstitueerd om te Brussel te bekommeren en te arresteeren Aleyt van Dynslaeken van Keulen die daar bekommerd was van wege de koninklijke Majesteit omdat zij tegen de onderzaten van Weert had geprocedeerd met keizerlijke mandaten en gedwongen haar betalingen te doen van zekere groote som.

9. 1546, 25 Mei. Akte voor schout en schepenen van Vliermaal, waarbij de limieten tusschen Helden, Kessel en Neer vastgesteld worden.

10. 1559, 19 Mei. Burgemeesters en schepenen van Aken, getuigen dat de overleden Jan van Simpelveld de wettige zoon was van Willem van Simpelveld en van diens vrouw Margriet.

11. 1571, 16 Augustus. Getuigenis voor het schepengerecht te Aken, dat men van de schepenbank van Weert bij die van Wessem en van die van Wessem, bij die van Aken in appel ging.
Akte met schepenzegel van Aken.

12. 1575, 20 September. Voor schout, schepenen en burgemeesters van Utrecht, geven Cornelis „Thoniszoon sackedrager", inwoner dier stad, met zijne vrouw Cornelia Aert Craussens dochter, volmacht aan Klaes Aertz, wollewever, mede burger aldaar, om te heffen 30 Karolusgulden met verloopen rente van Frans Kueten en Jan zijn zoon, wonende te Weert.

13. 1578, 18 April (Na Paschen). Voor burgemeesters en schepenen van Brussel, verklaart heer Jan Ghijsen, priester en kapellaan der Sinte Gudulakerk aldaar, dat tien jaar geleden François van Edinghe, wonende te Weert, in zijne tegenwoordigheid in de herberg de Violette op de vischmarkt te Brussel aan Jan Symens en Martijn Willems, zijne huisvrouw, eene erfrente van 21 Rijnsche guldens bepand op zijn huis te Brussel verkocht heeft.
Met brokstuk van het zegel der stad Brussel.

14. 1580, Dinsdag na Paschen. Fragment van een schepenbrief.

15. 1582, 21 Dec. Walburgis, gravin van Nieuwenaar-Meurs en Limborg, vrouw te Weert, gelast den schout van Weert, den deurwaarder te kennen te geven, dat de executie tegen de moeder van het klooster der Reguliere Kanonikessen subreptitie verkregen was, met verzwijgen van het appel op den bisschop van Roermond in de hoop, eerstdaags citatie en inhibitie te verkrijgen.
Op papier.

16. 1587, 15 April. Burgemeesters enz. van Audenaarde verklaren dat jonkvrouw Helena Dries, weduwe van Jacques Veneur en te voren van mr. Jan van Hessche met de warme hand aan Matthijs Franssen, Andries Willems en aan Jan, weeskind, allen te Weert, gegeven heeft 132 gulden hem verschuldigd voor het verloop van eene rente van 132 gulden, gedurende 11 jaar à 25 gulden en 12 st.
Zegel erg versleten.

II. Registers.

1. Gebruik van het landrecht der stad Weert. „Dit halden wy voer onse Lantrecht ende Mercktrecht" van 1414 enz. 8°. obl. P. 1.

2. „Merektrechtboeck" van 1519—1522, in portefeuille n°. 1.

3. „ „ 1530, „ „ „ 1.

4. „ „ 1531—1533, „ „ „ 1.

5. „ „ 1538—1539, „ „ „ 1.

6. „ „ 1541—1543, „ „ „ 1.

7.	„Mercktrechtboeck"	van	1544—1549,	in portefeuille n°.	1.
8.	„	„	1549—1550,	„ „ „	1.
9.	„	„	1552—1553,	„ „ „	1.
10.	„	„	1556—1558.	„ „ „	1.
11.	„	„	1561—1563,	„ „ „	2.
12.	„	„	1564—1567.	„ „ „	2.
13.	„	„	1568—1569.	„ „ „	2.
14.	„	„	1570—1572,	„ „ „	3.
15.	„	„	1575.	„ „ „	3.
16.	„	„	1576,	„ „ „	3.
17.	„	„	1577—1579.	„ „ „	4.
18.	„	„	1579—1580.	„ „ „	4.
19.	„	„	1581—1582.	„ „ „	5.
20.	„	„	1583—1584,	„ „ „	5.
21.	„	„	1587—1588,	„ „ „	5.
22.	„	„	1589—1591	(in fine 1607). in portefeuille n°.	6.
23.	„	„	1592—1593.	in portefeuille n°.	6.
24.	„	„	1594—1597.	„ „ „	7.
25.	„	„	1600—1603.	„ „ „	7.
26.	„	„	1604—1607.	„ „ „	8.
27.	„	„	1608—1610.	„ „ „	9.
28.	„	„	1611—1612.	„ „ „	10.
29.	„	„	1613—1615.	„ „ „	10.
30.	„	„	1616—1618,	„ „ „	11.
31.	„	„	1618—1621.	„ „ „	11.
32.	„	„	1621—1622,	„ „ „	12.
33.	„	„	1623,	„ „ „	12.

34.	„Mercktrechtboeck"	van	1624,	in	portefeuille	n°.	12.
35.	„	„	1625,	„	„	„	12.
36.	„	„	1626,	„	„	„	13.
37.	„	„	1627,	„	„	„	13.
38.	„	„	1628,	„	„	„	13bis.
39.	„	„	1629,	„	„	„	14.
40.	„	„	1630,	„	„	„	14.
41.	„	„	1631,	„	„	„	15.
42.	„	„	1632,	„	„	„	15.
43.	„	„	1633—1634,	„	„	„	16.
44.	„	„	1635—1636,	„	„	„	17.
45.	„	„	1636—1637,	„	„	„	17.
46.	„	„	1637—1639,	„	„	„	18.
47.	„	„	1641—1642,	„	„	„	19.
48.	„	„	1642—1644,	„	„	„	20.
49.	„	„	1644—1646,	„	„	„	21.
50.	„	„	1647—1649,	„	„	„	22.
51.	„	„	1650—1651,	„	„	„	22.
52.	„	„	1652—1653,	„	„	„	23.
53.	„	„	1653—1655,	„	„	„	23.
54.	„	„	1656—1658,	„	„	„	24.
55.	„	„	1660—1664,	„	„	„	25.
56.	„	„	1664—1666,	„	„	„	26.
57.	„	„	1668—1669,	„	„	„	27.
58.	„	„	1670—1674,	„	„	„	27.
59.	„	„	1674 (brokstuk),	„	„	„	28.
60.	„	„	1675—1677,	„	„	„	28.

61.	„Mercktrechtboeck"	van	1679—1692,	in	portefeuille n°.	29.
62.	„	„	1692—1704,	„	„	30.
63.	„	„	(brokstuk zonder datum)	„	„	30.
64.	Jaargedingen	„	1517—1521,	„	„	31.
65.	„	„	1531—1533,	„	„	31.
66.	„	„	1544—1547,	„	„	31.
67.	„	„	1551—1553,	„	„	32.
68.	„	„	1557,	„	„	32.
69.	„	„	1560,	„	„	32.
70.	„	„	1559—1560,	„	„	32.
71.	„	„	1563—1564,	„	„	32.
72.	„	„	1565—1566,	„	„	32.
73.	„	„	1566,	„	„	33.
74.	„	„	1567—1569,	„	„	33.
75.	„	„	1570—1571,	„	„	33.
76.	„	„	1572—1573,	„	„	34.
77.	„	„	1573—1574,	„	„	34.
78.	„	„	1574—1575,	„	„	34.
79.	„	„	1576—1577,	„	„	35.
80.	„	„	1577—1578,	„	„	35.
81.	„	„	1579—1580,	„	„	36.
82.	„	„	1582—1584,	„	„	36.
83.	„	„	1584—1585,	„	„	36.
84.	„	„	1588,	„	„	37.
85.	„	„	1589—1591,	„	„	37.
86.	„	„	1592—1593,	„	„	38.
87.	„	„	1594—1596,	„	„	38.

88.	Jaargedingen	van	1596—1598,	in	portefeuille	n°.	39.
89.	„	„	1599—1601,	„	„	„	39.
90.	„	„	1602—1606,	„	„	„	40.
91.	„	„	1607—1609,	„	„	„	40.
92.	„	„	1610—1611,	„	„	„	41.
93.	„	„	1612—1613,	„	„	„	41.
94.	„	„	1614—1615,	„	„	„	42.
95.	„	„	1616—1618,	„	„	„	42.
96.	„	„	1618—1619,	„	„	„	43.
97.	„	„	1620—1622,	„	„	„	43.
98.	„	„	1624—1625,	„	„	„	44.
99.	„	„	1626,	„	„	„	44.
100.	„	„	1627—1628,	„	„	„	45.
101.	„	„	1629—1630,	„	„	„	45.
102.	„	„	1631—1632,	„	„	„	46.
103.	„	„	1634—1637,	„	„	„	46.
104.	„	„	1637—1639,	„	„	„	47.
105.	„	„	1640—1642,	„	„	„	48.
106.	„	„	1644—1648,	„	„	„	49.
107.	„	„	1649—1651,	„	„	„	49.
108.	„	„	1651—1652,	„	„	„	50.
109.	„	„	1653—1660,	„	„	„	50.
110.	„	(Genachten)	1660—1662,	„	„	„	51.
111.	„	„	1663—1664,	„	„	„	52.
112.	„	„	1667,	„	„	„	52.
113.	„	„	1667—1669,	„	„	„	53.
114.	„	„	1670—1676,	„	„	„	54.

115.	Jaargedingen (Genachten)	1671—1683, in portefeuille n°.	55.
116.	„ „	1684—1688, „ „ „	56.
117.	„ „	1688—1694, „ „ „	56.
118.	„ „	1694—1705, „ „ „	57.
119.	„ „	1705—1714, „ „ „	57.
120.	„ (Proceduurrolle)	1753—1767, „ „ „	58.
121.	„ „	1772—1776, „ „ „	59.
121bis.	„ „	1776—1782, „ „ „	60.
122.	„ „	1782—1787, „ „ „	61.
123.	„ „	1787—1791, „ „ „	62.

124. Rekening van Fr. Karis Hoogstraten en Paschasius Verborgh als gerechtelijke mombers van den onmondigen Johannes, zoon van Fr. Karel Langstraten, 1677. 63.

125. Copie der processtukken tusschen den schout nomine officii, klager ter eener en Abraham Stutius, beklaagde ter andere zijde, 1708—1710. In portef. n°. 63.

126. Rekening, bewijs en reliqua voor Thys Truyden en Theunis, zoon van Merten Gillis als momboirs van de erfgenamen Jan van Bogget, 1709. 63.

127. Extract uit de dingrol der heerlijkheid Nederweert met de verbalen en ordonnantiën beginnende 7 Juli 1757 tot 11 Dec. 1760 tusschen Matthys Peters, klager tegen Willem Paeps. In portef. n°. 63.

128. Rekeningboekje van een koopman uit de 18de eeuw in 4°. In port. 63.

129. Officierecht van Weert van 1727—1787. Reg. in fol. In port. n°. 64.

130. Arresten met permissie van het hof van Gelderland van 12 Sept. 1689—13 Dec. 1758. Reg. in fol. In port. n°. 65.

131. Koopmansboek van 1574 en volgende jaren. In port. n°. 65.

132. Schuldboek van Bernardinus Ververs, 1610—1624. In port. n°. 65.

		In port.
133.	Rekenboek van koopman Martinus Ferken, 1654. In fol.	65.
134.	Journaal van een koopman van 1709—1711. Kl. 4°.	65.
135.	Koopboek van leden der familie Kengels, 1645—1709.	66.
136.	Rekenboek van een koopman van 1660—1705.. In fol.	66.
137.	Koopmansboek van 1711. Kl. 4°.	66.
138.	Rekenboek van Abraham Keteler, zwager van Hendrik Ververs, gemerkt A, van 1636—1637. In fol.	66.
139.	Idem, gemerkt B, van 1630 en volg. In fol.	67.
140.	Koopmansboek uit de 16de eeuw, zonder datum.	68.
141.	„Guedenisboek" of transportboek, in fol., van 1483—1500	69.
142.	„ „ „ „ „ „ 1501—1514	69.
143.	„ „ „ „ „ „ 1514—1539	69.
144.	„ „ „ „ „ „ 1540—1542	69.
145.	„ „ „ „ „ „ 1542—1558	70.
146.	„ „ „ „ „ „ 1560—1569	70.
147.	„ „ „ „ „ „ 1570—1579	71.
148.	„ „ „ „ „ „ 1580—1587	71.
149.	„ „ „ „ „ „ 1589—1602	71.
150.	„ „ „ „ „ „ 1594—1603	72.
151.	„ „ „ „ „ „ 1603—1610	72.
152.	„ „ „ „ „ „ 1611—1617	73.
153.	„ „ „ „ „ „ 1617—1619	73.
154.	„ „ „ „ „ „ 1618—1624	74.
155.	„ „ „ „ „ „ 1625—1628	75.
156.	„ „ „ „ „ „ 1628—1631	75.
157.	„ „ „ „ „ „ 1632—1636	76.
158.	„ „ „ „ „ „ 1640—1641	76.
159.	„ „ „ „ „ „ 1658—1663	76.

		In port.
160.	„Guedenisboek" of transportboek, in fol., van 1663—1669	77.
161.	„ „ „ „ „ „ 1670—1678	78.
162.	„ „ „ „ „ „ 1678—1682	78.
163.	„ „ „ „ „ „ 1682—1686	78.
164.	„ „ „ „ „ „ 1686—1690	79.
165.	„ „ „ „ „ „ 1693—1699	79.
166.	„ „ „ „ „ „ 1699—1704	80.
167.	„ „ „ „ „ „ 1704—1713	80.
168.	„Beleydingen". Processen over de limieten van 1623—1633	80.
169.	Supplieken aan het gerecht te Weert met apostillen van 1786—1791.	81.
170.	Manuale of vademecum van de schepenen van 1566—67.	81.
171.	„ „ „ „ „ „ einde 16de eeuw	81.
172.	„ „ „ „ „ „ einde 16de eeuw	81.
173.	„ „ „ „ „ „ einde 17de eeuw	81.
174.	Protocol van den notaris Jacob de Vilcns (?) te Weert. 1600.	81.
175.	„ „ „ „ H. Greel te Weert.	81.
176.	Reispassen van 1774—1791. In fol.	81.

En verder 78 portefeuilles gevuld met losse bescheiden, fragmenten van registers enz. 81/159.

B. ARCHIEVEN BEHOORENDE AAN DE GEMEENTE.

I. CHARTERS.

1. 15de eeuw. Fragment van een cijnsregistertje van de armenmeesters van den H. Geest (op perkament).

2. 1296. Zondag na St. Jan Baptist. Aert, graaf tot Loen, verklaart dat Gosen van Borne, heer tot Elsthelo „synre dienre" aan diens neef Willem van Horne gegeven heeft een deel waters van een beek, loopende bij den molen, genaamd Nedermolen in de heerlijkheid Bockholt.
 1483, 23 Sept. Bekrachtiging door Louis de Bourbon, bisschop van Luik, ter wille van Jacob, graaf van Horne en zijne onderzaten van Weert.
 1481, 23 September. Idem bekrachtiging door het kathedraal kapittel te Luik, op denzelfden datum. — Idem door de burgemeesters enz. van Luik, op denzelfden datum.
 Vidimus van Everard, graaf van der Marck van Arenberch heer tot Mierwaert van al de bovengenoemde stukken, als heer van Bochholt. Met handteekening. 1512, 14 Juli.

3. 1436, Maandag na Oculi. Lambrecht Gyskens „meister, als een pater", en Geertruyt Gyskens van Sevenhem als moeder en het geheel convent van het „Susterhuys" te Weert, bekennen ten behoeve van graaf Jacob van Horne, dat zij haar goederen niet verder zullen „vrijen" dan zij nu zijn en in zake van schat, bede en recht, gehoorzaam zouden zijn aan de landrechten en geene goederen binnen het land van Horne zullen laten „gelden".
 Origineel, met fragment van het zegel des kloosters.

4. 1476, 20 October. Alexander, bisschop van Forli, legaat van Paus in Duitschland, ontslaat die van Weert van de kerkelijke excommunicatie.

Orig. op perkament met het zegel van Henricus Urdeman, deken van St. Andreas te Keulen als judex in deze zaak.

5. 1479, Zondag na Sint Remigius. Schout en schepenen van het graafschap Horne, „ ain der Maissen geheiten Maisland" verklaren dat zij, als nooit gescheiden zijnde geweest van Weert en Overweert, ook gezamenlijk met schout, schepenen, burgemeesters en gezworen dezer beide gemeenten willen borg blijven voor het betalen eener rente van 280 Rijnsche gulden, waarvoor, ten verzoeke van den graaf van Horne, beide gemeenten borg waren gebleven bij joncker Johan van Mascharel, ridder en heer te Wynandsrade.
Op perkament. Zegels afgevallen.

6. 1479, 18 December. Schout, burgemeesters en schepenen van Weert en Overweert, verkoopen aan Michiel Scribant, burger te Leuven en „apotecarys" 16 Rijnsche guldens jaarlijks voor 200 dergelijke gulden ten behoeve der stad.

6bis. 1480, 16 Februari. Fragment van een charter betrekkelijk een proces van de ingezetenen van Weert over een tol.
Orig. op perkament. Zegels afgevallen.

7. 1481, 23 September. Burgemeesters, gezworenen enz. van Luik, bekrachtigen, voor zoover in hen is, ten verzoeke van Jacob, graaf van Horne, wat in den brief van den bisschop Lodewijk de Bourbon, waaraan deze was gehecht, stond geschreven. (Origineel des vidimus sub n°. 2 vermeld.)
Orig. op perkament. Zegel verloren.
N.B. De brief, waarvan deze een transfix is, ontbreekt.

8. 1484, op Sint Georgius (martelaar). Burgemeesters en schepenen van Wessem met de onderbanken, dorpen enz. van Ophoven, Geystingen, Beegden en Buggenum, schepenen der vrijheden van Overweert en Nederweert, schepenen enz. der dingbank van Heythuyzen en Roggel, en schepenen enz. der dingbank van Halen en der onderbanken, dorpen enz. van Neer, Buggenum en Horne, verkoopen ten gemeenen behoeve een erfcijns van 24 zware Overlandsche Rijnsche Keurvorsten-guldens, munt der vier keurvorsten aan den Rijn, aan Gerard Koemeren en Elisabeth zijne vrouw.
Orig. op perkament, met de zegels van den graaf van Horne en de banken Wessem, Beegden, Weert, Nederweert, Heythuyzen, Halen en Neer.

9. 1485, 22 Maart. Burgemeesters en schepenen van het land

van Horne, Overweert, Nederweert, Wessem, Haelen en Heythuizen verkoopen aan Hadewieg, weduwe van Gerrit Kempen, burger van 's Hertogenbosch eene erfrente van 25 Overlandsche Rijnsche guldens.

Orig. op perkament met zegels van Weert, Nederweert en Haelen.

Transfixbrief van 1515, 24 Juni.

10. 1485, op Paaschdag. Burgemeesters en schepenen der stad Weert, verkoopen ten voordeele der stad aan Dirk Coppen en echtgenoote te Venlo, 27 Rijnsche guldens erfrente, voor 520 dergelijke guldens.

Orig. op perk. met zegel der stad.

11. 1485, Dinsdag na Paschen. Burgemeesters, schepenen enz. van Weert Nederweert, Wessem, Neer, Haelen en Heythuizen verkoopen aan Simon Duyffinck en Peterken zijne vrouw, burgers te Venlo, eene jaarlijksche erfrente van 21 Rijnsche guldens voor 350 dergelijke guldens.

Orig. op perkament, met zegels van Weert, Nederweert, Wessem en Heythuyzen.

12. 1485, 3de Paschdag. Voor burgemeesters van Venlo, verklaren Simon Duyffinck en Peterken zijne vrouw, op welke wijze, burgemeesteren, schepenen enz. van Overweert, Wessem, Nederweert, Neer en Heythuizen eene erfrente van 21 Rijnsche guldens door hen aan eerstgenoemde comparanten verschuldigd, kunnen afleggen.

13. 1485, op Sint Dionisius. Schepenen enz. der dingbank Heythuyzen en Roggel, beloven de 12 gouden Rijnsche gulden jaarrente te betalen, waartoe zich ten hunnen behoeve burgemeesters enz. van Weert en Nederweert verbonden hebben.

Schepenzegel van Heythuyzen.

14. 1485, op St. Peters banden. Voor Hubrecht van Hushoven en Gerard van Parle, schepenen te Roermond, verklaart Johan van Nymegen, deken van den H. Geest aldaar, dat hij niet uit kracht van koop en wederkoop, maar „omme sunderlinger gunsten", tegen zekere voorwaarden, aan het land van Horne (stad Wessem met onderbanken van Geystingen, Beegden, Over- en Nederweert, de dingbanken Heythuyzen, Roggel, Buggenum en Neer), eene erfrente van 21 overlandsche Rijnsche Keurvorsten-gulden kwijtscheldt.

Orig. op perk., met zegels der schepenen.

15. 1485, 3 November. Zoenbrief van Robert de la Marck, oudste zoon te Esdin, voor de inwoners van Over- en Nederweert, onderteekend door hem en zijne ritmeesters Gerard van Werden, Goedart van Metternich, Dries van Balle, ritmeester te Stockhem, heer Johan van Neufchâtel, heer van St. Lambrecht, Daem van Merode, Willem van Burtscheidt.
Orig. op perk., de zegels der twee laatsten zijn bewaard.

16. 1486, Maandag na Paulus bekeering. Otto Schenck, ritmeester en de hoplieden en ruiters (met name genoemd) te Maesyck gelegen, van wege graaf Jacob van Horne, verklaren dat zij, in tegenwoordigheid van den graaf van Horne voornoemd, overeengekomen waren met de ingezetenen van het land van Horne, te weten Over- en Nederweert, dat deze laatste hun voor soldij en schade van paarden geven zullen 2000 Rijnsche guldens, en dat zij hen dan niet verder zouden aanmanen wegens soldij, die zij hun verschuldigd waren tijdens den laatsten oorlog tusschen den graaf van Horne en Robrecht van der Marck.
Orig. op perk. Met zegels van Frederik van Obbendorf, heer te Schinnen, en Hendrik van Nunhem.

17. 1486, 24 Maart. Voor schepenen van Heythuyzen en Roggel, verbinden zich burgemeesters, schepenen en ingezetenen van Nederweert aan Johan Vynck Aertszoon te betalen eene jaarrente van 46 Rijnsche gulden en nog eene van 18 Rijnsche gulden. Schepenen van Roggel en Heythuizen, verklaren dat deze renten hen alleen betreffen en die van Weert en Overweert slechts borg zijn gebleven.
Orig. op perkament. Zegel van Heythuyzen.

18. 1486, 3de dag na Sint Joris. Burgemeesters, schepenen enz. van Weert, Nederweert, Wessem, Haelen en Heythuyzen verklaren, dat zij verschuldigd zijn eene jaarrente van vijftien Rijnsche gulden aan Stynen Claesens, burgeres te Venlo.
Orig. op perkament. Zegels verloren.

19. 1486, 24 Juni. Burgemeesters en schepenen van Buiten-Wessem, schepenen enz. van Horne en Buggenum, schepenen enz. van Beegden verklaren dat er twist was ontstaan tusschen hen en de ingezetenen van Over- en Nederweert wegens de brandschatting die aan Guy van Canne te Thorn beloofd was, waarvan die van Weert en Nederweert op bevel van graaf Jacob van Horne en zijn vader de drie eerste termijnen van 7500 Rijnsche gulden betaald hadden.

welk geld zij te 's Hertogenbosch, Roermond en Venlo met groote schade hadden geworven en opgebracht.

In deze twist was uitspraak gedaan, door 's Graven vader, door Frederik van Obbendorf, heer te Schinnen, en Hendrik Kellener, zoodat eerstgenoemde partij aan die van Weert en Nederweert 500 Rijnsche gulden binnen twee maanden zou betalen of tot Paschen wachten en dan de jaarrente betalen, op boete van 100 Rozenobels, half voor den heer en half voor den klager. Bleef men in gebreke, dan mochten die van Weert en Nederweert te Roermond of Weert in „ein eirbaeren" herberg twee schepenen van Horne en Buggenum en twee van Buiten-Wessem in gijzeling zetten.

Orig. op perk. Zegels der banken Binnen-Wessem en Beegden.

20. 1488, op Sint Margaretha. Robrecht van der Marck, heer te Esdin, Chimay enz. verklaart, dat de onderzaten van het land van Horne en Weert, „in der veheden" ten tijde van zijn oom, Willem van der Marcken zaliger aan heer Gyse van Canne zaliger, ettelijke sommen gelds wegens brandschatting te betalen schuldig gebleven waren, maar dat er wegens de restanten een vergelijk is getroffen.

Orig. op perk. Zegel der stad Luik. Met een transfix, waarin een verzuim in den brief wordt hersteld de dato 1488, Zaturdag na Sint Margaretha.

Op perk. Met zegel van den Graaf.

21. 1489, St. Remigiusdag. Burgemeesters enz. van Weert en Nederweert, verkoopen ten behoeve der voornoemde gemeente aan het Convent van O. L. Vrouw buiten Heinsberg 22 enkele goudguldens en 5 stuiver Brab. jaarl. erfrente.

22. 1490, Maandag na St. Gereon. Johan van Horne, bisschop van Luik, bekent dat de gemeenten Weert en Nederweert zich op datum des briefs verbonden hebben, bij Willem graaf van Meurs, heer te Isenborch, zijn neef, voor de som van 7366 enkele goudgulden à 6 % en dat die schuld afkomstig is van 's bisschops oom Vincentius, graaf van Meurs. De bisschop belooft, dat zij altijd zonder schade zullen zijn en blijven.

Met handteekening van Jan van Horne.

23. 1490, den dag na St. Thomas. Burgemeesters, schepenen enz. van Wessem met de onderbanken, dorpen enz. van Ophoven, Geystingen en Beegden, burgemeesters, schepenen

enz. van de vrijheden van Over- en Nederweert, schepenen enz. der dingbank Halen, met de onderbanken van Neer, Buggenum en Horne verklaren verkocht te hebben ten hunnen gemeenen behoeve eene erfrente van 36 Overlandsche Rijnsche guldens, munt der vier Keurvorsten van Keulen, aan Johan van Nymegen, deken van het kapittel van den H. Geest te Roermond.

Orig. op perk., 3 schepenbank-zegels nog overig, nl. die van Beegden, Nederweert en Heythuyzen.

24. 1492, St. Vytz avond. Burgemeesters en schepenen van Weert, Heythuyzen en Roggel bekennen schuldig te zijn aan Jan Vinck, burger van Venlo, 24 erfmalder rogge, Venloosche maat.

Orig. op perk. Zegels afgevallen.

25. 1493, 5 Februari. Voor schepenen van Antwerpen, bekennen burgers van Antwerpen als gevolmachtigden van Albrecht van Tackenhuizen, ridder, en van jonker Lodewick van Wangen, alsmede andere burgers ten eigen behoeve ontvangen te hebben eene som van 15 Hornsche guldens, als gedeelte van de hun verschuldige 6300 gouden guldens, van wege de ingezetenen van Over- en Nederweert, welke hiermede betaald waren.

Orig. op perk. Zegel van Antwerpen.

26. 1494, Woensdag na Sint Mathias, apostel. Johan van Berlaer verklaart, dat hij afziet van alle aanspraken en vorderingen, die hij had tegen die van Weert en Overweert toen hij hun vijand was.

Orig. op perk. Zegel van den mede-regelenden voogd van Heynsberg, Claess van 't Zij, geschonken.

27. 1497, 19 December. Jacob, graaf van Horne enz., verklaart dat burgemeesters en schepenen van de twee dingbanken Overweert en Nederweert zich verbonden hebben in handen van Aretz van Dalen en Johanna van Nunhem zijne huisvrouw eene jaarlijksche rente te betalen van 30 gouden Overlandsche Rijnsche gulden, Keurvorsten-munt, af te leggen met 500 dergelijke gulden, wat aan voorschreven Aretz was beloofd bij het verlaten van den burgt te Weert, waar hij geweest was op bevel van 's Graven zwager Willem, graaf van Nieuwenaer, heer tot Bedbur, toen burgt en vrijheid van Weert in sequester was „gedaen". Zijn broeder Jan van Horne bisschop van Luik had hem burgt en dingbank van

Weert, in zijne bescherming genomen, waarvoor de inwoners van Weert en Nederweert 250 en die van Maseland ook 250 goudgulden hadden gegeven. De graaf belooft hun de rente te betalen uit zijne molen en tienden te Weert, Nederweert en Overweert.
Orig. op perkament. Zegel afgevallen.

28. 1501, 13 Juli. Burgemeesters en schepenen van Ophoven en Geijstingen, verklaren dat zij zich verbonden hebben met de dingbanken van Weert en Nederweert en van het geheele land van Horne om hun aandeel te betalen in de rente, voortkomende van de gelden, opgenomen achtereenvolgens door graaf Jacob van Horne, Joncker Vincentius van Meurs en bisschop Jan van Luik.
Orig. op perk. Een gedeelte van het zegel is over, voorstellende een bisschop met mijter, in de rechterhand een staf, waarmede hij een draak doodt, in de linkerhand een sleutel, links van hem het wapen van Horne.

29. 1501, 13 Juli. Schepenen van Heythuizen en Roggel verklaren, dat zij hun deel willen betalen in de rente, waarvoor het gansche land van Horne, Weert en Nederweert borg is gebleven, voortkomend van gelden, opgenomen door graaf Jacob van Horne, Jonker Vincentius van Meurs en Johan van Horne, bisschop van Luik; namelijk aan den graaf van Wijde, 58 gulden enz.
Orig. op perk. Zegel verloren.

30. 1501, 13 Juli. Schepenen der dingbank van Halen, beloven dat zij hun gedeelte zullen betalen van de renten, die de banken van Overweert, Nederweert en het overige land aan de Maas (Land van Horne en Wessem) verschuldigd zijn, wegens gezamelijk borg blijven voor gelden aan wijlen Jonkheer Vincentius graaf de Meurs en naderhand aan Johan van Horne, bisschop van Luik, verstrekt.
Orig. op perk. Zegel van Halen.

31. 1501, 1 September. Peter van Straelen, burger van Overweert getuigt, dat de kerkmeesters van Weert, hem betaald hebben, zijne jaarlijksche rente van 12 Rijnsche gulden en bekent, dat men hem voortaan slechts 7 gulden zal betalen.
Orig. op perk. Zegel van Weert.

32. 1565, op Sint Matthijs, apostel. Burgemeesters en schepenen van Wessem enz., verklaren hun aandeel te zullen betalen

in de jaarlijksche rente ontstaan wegens opname van gelden door Jacob, jong-greve van Horne, waarvoor de onderzaten van Maasland, Overweert, Nederweert borg waren gebleven.

33. 1510, 6 December. Burgemeesters enz verkoopen eene jaarlijksche erfrente ten behoeve der stad van 5 Philips gulden.
Vernieuwing van een vergaan charter met een transfix uit 1592, 1 Juli.

34. 1511, 25 Maart. Burgemeesters enz. van Weert verkoopen ten behoeve der stad eene erfelijke jaarrente van 6 gulden.

35. 1512, op Sint Stevensdag. Johannes Hoeffs, Aernt Konzen, Milis Knoups, Syes Bosmans en Dyrick Jacops, gevolmachtigden van Maeslant verklaren dat zij 2000 gulden zullen betalen van de 3000, die het land van Horne met die van Weert en Nederweert waren overeengekomen te betalen, aan den hertog van Gelre binnen 3 weken na dato van dit contract om den graaf van Horne uit de gevangenis te bevrijden.
Zegels van Wessem en Heijthuizen.

36. 1513, op Paaschdag. Peter Schoemekers, Claes Coelen de jonge, Gerard Pytten en Gerard Schoemekers, gezworen werkmeesters in het wolambacht te Weert, verklaren dat zij na rijp beraad met de zestien mannen en het geheele ambacht te Antwerpen en Bergen op Zoom twee „gegolden" en getimmerd hebben tot nut van het ambacht en daartoe aan Peter Baelen eene jaarrente van 6 goudgulden voor honderd dergelijke guldens verkoopen.
Orig. op perkament. Zegels verloren.

37. 1514, op Sint Margaretha. De burgemeesters en schepenen van Maasland (land van Horne en Wessem) verklaren dat zij hun deel zullen betalen in de rente van 650 gulden, voortkomende van de gelden, die de graven van Horne voortijds hadden opgenomen van heer Jan van Mascherel, ridder, heer te Wijnandsrade en in eene rente van 12 Rijnsche gulden aan Berthel Bax.
Orig. op perk. Zegels van Wessem, Halen en Heithuizen gaaf.

38. 1514, op Sint Margaretha. Burgemeesters en schepenen van Wessem en de onderbanken van Halen en de onderbanken van Heijthuizen en Roggel met al de gemeenten van Maesland, bekennen met die van Weert en Nederweert ter liefde van Jacob Jonggreve tzo Horne en vrouwe Margriet van

Croij beloofd te hebben aan den graaf van Wede te betalen 5415 goudgulden, waarvan 1000 betaald waren en dat zij hun aandeel in het overige zullen betalen.

Orig. op perk., met zegels van Wessem, Haelen en Heijthuizen.

39. 1514, 12 September. Jacob, „jonggreve tzo Horne" enz. verklaart daar zijne onderzaten in Maasland, Weert en Nederweert voor hem borg zijn gebleven bij den heer Mascherel, den graaf van Wede en verschillende personen bij Jan Bach, haar privilegie en gerechtigheden niet te zullen schenden.

Orig. op perk. Met zegel van den graaf.

40. 1515, op Sint Mathias apostel. Schepenen van Heijthuizen en Roggel, beloven met het geheele land van Horne, Weert en Nederweert hun deel te betalen in de renten voortkomende van kapitalen, waarvoor zij ter liefde hunner landsheeren de graven van Horne borg gebleven zijn binnen Roermond en elders en dit ter liefde van Joncker Jacob, „jonggreve" tot Horne.

Orig. op perk. Zegel afgevallen.

41. 1516, Pinksteravond. Burgemeesters en schepenen van Weert en Overweert, verkoopen ten behoeve der gemeente aan Thomas Malog, priester te Helden, eene erfrente van 30 Hornsche gulden à 12 st. Br. de gulden.

Orig. op perk. Zegels afgevallen.

42. 1521, 14 Mei. Burgemeesters enz. van Weert, verkoopen ten behoeve der stad eene jaarlijksche erfrente van 200 gulden Brab.

43. 1522, Donderdag na beloken Paschen. Voor rechter en schepenen van Venlo, koopen Harmen Kiespenningh, dokter in de medicijnen, van Dirk Ververs en Joost Welen, gezonden van de stad Weert, eene jaarrente van 15 gulden.

Zegel van den rechter Johan van Vogelsanck en fragmenten der zegels van de schepenen Dirk van Meuss en Goert Boegell.

44. 1524, 24 Januari. Merten van Hovelle, Frans van Horne, Matthijs Portmans en Lemmen van Paris, gezworen werkmeesters in het wolleambacht te Weert, verklaren, dat zij met rijpen raad, met de zestien mannen en het gansche ambacht te Antwerpen en Bergen-op-Zoom een hal hebben „gegolden" en getimmerd, ten behoeve van het ambacht,

en daartoe aan Peter Beelen of Rutten verkocht hebben 32½ goudgulden, erfelijke jaarrente voor 650 dergelijke guldens.
Orig. op perk. Zegel verloren.

45. 1524, 30 November. Burgemeesters en schepenen van Weert, verklaren verkocht te hebben aan heer Jacob van Venloo, pater van het klooster der regularissen Mariagarde te Roermond eene rente van 7½ gulden (Rijnsche).
Orig. op perk. Zegel van Weert.

46. 1535, 1 Mei. Burgemeesters en schepenen der stad Weert verkoopen ten voordeele der stad, eene rente van 29½ Overlandsche Rijnsche keurvorster gulden aan heer Jacob van Venloo, pater van het convent Mariagarde te Roermond.
Orig. op perk. Zegel afgevallen.

47. 1531, 1 October. Burgemeesters en schepenen van Weert, verkoopen ten behoeve der stad eene erfrente van 25 goudgulden.

48. 1532, op Paaschdag. Burgemeester enz. van Weert, verkoopen ten behoeve der stad eene jaarlijksche erfrente van 12 bescheiden goudgulden, Keurvorster munt.
Met zegel der stad.

49. 1538. Zonder dagteekening. Voor rechter en schepenen van Venlo, verkoopt mr. Herman Kiespenninx, dokter, aan Thijs Spee en Marcelis van Beringen, burgemeester der stad, voor het gasthuis ten behoeve van de armen eene jaarlijksche erfrente van 8 goudgulden op de stad Weert.

50. 1539, op St. Servaas. Schepenen van Roermond, Palick van Camphuyssen en Johan Zeguers verklaren een brief gezien te hebben, waarin melding wordt gemaakt van eene jaarrente aan Johan van Lom, verschuldigd door de stad Wessem, met de onderbanken, dorpen enz. van Ophoven, Geijstingen, Beegden, burgemeesters enz. van Overweert, Nederweert enz., schepenen der banken van Heijthuyzen en Roggel, door de bank van Haelen met de onderbanken, dorpen enz. van Buggenum en Horne.
Orig. op perk. Zegels der beide schepenen gaaf.

51. 1539, 14 Mei. Voor schepenen van Roermond, verklaren Dierick Christoffel en Goert Hoeft, gebroeders, dat zij de rente, waarover zij misverstand gehad hebben met Johan van Lom zaliger, en die Herman Heesman en zijne vrouw

Margaretha te zamen gegolden hebben, afstaan aan Johan van Lom.
Orig. op perk. Zegels verloren.

52. 1539, 14 Mei. Schepenen van Roermond, verklaren dat de ingezetenen en burgers van het graafschap Horne hen hebben verzocht met hen naar het Lieve Vrouwe Munster te gaan, waar zij op het Hoogaltaar zekere penningen hebben gelegd, zijnde de intrest van verscheidene jaren, die zij aan Johan van Lom en Aleydes Dyslaycken, burgeresse van Keulen, verschuldigd waren.
Orig. op perk.
Transfixbrief 1540. Petrus ad vincula. Schepenen van Roermond verklaren, dat schout en burgemeesters der stad Weert, op het voornoemde altaar 200 goudgulden gelegd hebben, zijnde de hoofdsom alsmede de renten verschuldigd aan voornoemden Jan van Lom, burger van Roermond, en Aleydis Dyslaycken, met de renten.
Orig. op perk.
Transfixbrief. 1540. Sint Mattheusdag. Schepenen van Roermond verklaren, dat schepenen en naburen van Wessem, Ophoven en Neer, ingezetenen van het graafschap Horne, op voornoemd altaar gelegd hebben 1000 gulden hoofdsom alsmede de renten, verschuldigd aan voornoemde personen.

53. 1540, 1 Mei. Burgemeesters en schepenen van Weert, verkoopen ten behoeve der stad aan juffrouw Gaelandt van Bree en de andere provisoren van wegen en tot behoeve der armen te Mullenbracht, uit kracht van testament van Herman Ageris van Bracht, dokter medecinae te Keulen, 52 Keurvorster gulden, jaarl. erfrente voor 1300 dergelijke gulden.
Orig. op perk. Zegel verloren.
Met een document op papier, de dato 1651, 18 April, waarbij burgemeesters eene som van 2970 gulden 8 st. opnemen van de armendienaars van het gesticht van wijlen Willem Heijthuizen, welke som, zoover het geld strekte, tot kwijtschelding werd gebruikt der voorgaande rente van 148 gulden 10½ st.
Orig. op perk. Zegel verloren.

54. 1544, Sint Thomasdag. Voor schepenen van Venlo, verkoopt Lysbeth, weduwe van Dierick B...ggens zoon van Baetzken Vogelsang 26 Rijnsche gulden erfcijns, op de vrijheid van Weert geldende.

Orig. op perk. Zegels van Lenart van Beeck, Johan „die Verver" en Peter van Vogelsanck.

55. 1548, op Sint Dionisius, martelaar. Schepenen der stad Weert verklaren, dat voor hen Meester Mosses (?) verkocht heeft, ten behoeve van de armentafel van den H. Geest aldaar, aan de gezworen mombers dezer tafel Gerard Thoemen, Severijn Stopkens en Bernardinus Vrackers eene jaarrente van 30 carolusgulden voor eene som van 600 dergelijke guldens.
Orig. op perk. Zegel van Weert.

56. Burgemeesters enz. van Weert, verkoopen ten behoeve der stad eene jaarlijksche erfrente van 12 Carolus guldens 10 St. Brab.

57. Burgemeesters en schepenen van Weert, verkoopen ten behoeve der stad eene jaarrente van zestien Carolusguldens en 5 St.
Met stadszegel.
Transfix van 17 Sept. 1605.
Met stadszegel.

58. 1562, 16 Febr. (Brab. stijl) Burgemeesters, schepenen en raad der stad Diest, getuigen dat voor hen en voor den schout verschenen zijn, de voerlieden en vele gezellen van het velbloetersambacht aldaar en verklaren eene overeenkomst te hebben gesloten met burgemeesters, gezworenen, schepenen en werckmeesters, met de zestien mannen der stad Weert, welke overeenkomst wordt gemeld en bekrachtigd door den schout, schepenen en raad van Diest met consent des hertogen en der douairière van Aerschot, Diest en Zichem.
Orig. op perk. Met zegel der stad Diest.

59. 1562, 1 Mei. Burgemeesters enz. van Weert verkoopen ten behoeve der stad eene jaarlijksche erfrente van 30 gulden Brab.

60. 1564, 27 Juli. Schrijven van keizer Maximiliaan II aan den graaf van Horne om hem aan te manen, om zijn bedrag in der „neun und funfzig zu Augsburg bewilligten Pangello, siben hunderd fünf und sibenzig gulden Regensburgischen Türkenhilff, achthunderd sechs und funfzig gulden tranzözischen Raiskosten, sechs und vierzig gulden und den germainer pfenning" te betalen, waarin hij was ten achter gebleven.
Copie uit deze eeuw op papier.

61. 1567, 18 Maart. Burgemeesters enz. van Weert, verkoopen ten behoeve der stad eene erfelijke jaarrente van 38 gulden 10 st. Brab.

62. 1568, 1 Mei. Burgemeesters enz. van Weert, verkoopen ten behoeve der stad Weert, eene jaarlijksche rente van 7 gld. 10 st. Brab.

63. 1573, 1 Januari.. Burgemeesters en schepenen van Weert verkoopen ten behoeve der stad aan Jacob Janssen van Tongerloo eene jaarlijksche erfrente van 60 gulden Brabantsch.
Orig. op perk. Met transfix, waarin de rente verkocht wordt door Herman Janssen van Tongerloo, broeder van Jacob voornoemd, aan Cornelis Pompers den 18 Nov. 1598.
Orig. op perk. Zegels afgevallen.

64. 1573, 1 Maart. Burgemeesters en schepenen van Weert, verkoopen aan Nielis Verrijcken eene jaarlijksche erfrente van 24 gulden Brabantsch voor 4000 gulden Brabantsch.
Orig. op perk. Zegel van Weert.

65. 1573, 1 Maart. Burgemeesters enz. verkoopen ten behoeve der stad eene jaarl. erfrente van 30 gulden Brab.

66. 1573, 30 Nov. Burgemeesters enz. van Weert verkoopen eene jaarl. erfrente van 9 gulden 12 st. Br. ten behoeve der stad.

67. 1574, 1 Maart (Luiksche stijl). Burgemeesters en schepenen verkoopen ten behoeve der stad eene jaarl. erfrente van 37 gulden, 10 st. Brabantsch aan Geerling Jacken te Buggenum voor 600 gulden Brabantsch.
Orig. op perk. Zegel verloren.

68. 1574, 24 Dec. Burgemeesters enz. van Weert, verkoopen eene jaarrente van 125 Rijnsche guldens ten behoeve der stad.

69. 1576, 29 April. Burgemeesters en schepenen van Weert, verklaren verkocht te hebben ten behoeve der stad, eene jaarlijksche erfrente van 36 gulden Brabantsch aan Geerling Jacken voor 500 gulden Brabantsch.
Orig. op perk. Zegel verloren.

70. 1576, 23 Juni. Burgemeesters enz. verkoopen ten behoeve der stad eene erfrente van 26 gulden Brabantsch.

71. 1577, 1 Mei. Burgemeesters enz. van Weert, verkoopen ten

behoeve der stad eene jaarlijksche erfrente van 5 gulden Brabantsch en 10 st.
Met transfix van 1607. 14 Nov.

72. 1579, 16 April. Burgemeesters en schepenen van Weert, verkoopen ten behoeve der stad, eene erfrente van 18 gulden Brab. aan Anthoon Snijders voor 300 gulden Brab.
Orig. op perk, Zegel afgevallen.

73. 1579, 22 Mei. Burgemeesters en schepenen van Weert, verkoopen ten behoeve der stad, eene jaarlijksche erfrente van 12 gulden Brab. aan Jan Litman van Neeritter voor 200 gulden.
Orig. op perk. Met zegel van Neeritter.

74. 1580, 24 Juni. Burgemeesters en schepenen van Weert, verkoopen ten behoeve der stad aan Herman Becx, burger van Maeseyck, eene rente van 100 gulden.
Orig. op perk. Zegel verloren.

75. 1580, 23 December. Burgemeesters en schepenen van Antwerpen getuigen, dat voor hen gekomen zijn, Johan Kuten en Floris Cuypers, om geld op te nemen, in naam van burgemeesters, schepenen van Weert en Nederweert, werkmeesters en gezworen zestien mannen van het wolambacht, ten einde borgen te vinden voor burgers van Nederweert, te Diest gevangen. Zij stellen daarvoor in handen van burgemeesters al hunne goederen te Antwerpen, o. a. de hal van Weert in de Hoogstraat.
Orig op perk. Met zegel van Antwerpen.

76. 1583, Paaschdag. Burgemeesters en schepenen van Weert verkoopen aan Jan Litman van Weert eene erfelijke jaarrente.
Orig. op perk. Zegel verloren.

77. 1586, 13 Juli. Burgemeesters en schepenen der stad Weert, verklaren dat Stoffel van Houten, erfgenaam van Catharina, weduwe van Stoffel Wigemans, gedeeld heeft 100 gulden Brabantsch van en uit eene jaarlijksche rente van 30 gulden Brabantsch, die de stad voorheen aan Catharina voornoemd had verkocht, den 13 Juli 1568, waarvoor hem zes gulden jaarlijksche rente zou betaald worden.
Orig op perk. Zegel van Weert.

78. 1586, 13 Juli. Burgemeesters enz. van Weert verklaren dat eene jaarrente van 3 gulden op de stad is overgegaan aan Dries Siller.
Met transfix van 25 Jan. 1592.

79. 1588, 15 Juli. Philips, koning van Spanje, beveelt dat schout en magistraat van Venlo, aan de inwoners van Weert, Wessem en het land en graafschap van Horne zullen laten genieten de gunst, dezen geschonken door den hertog van Parma, om de rente aan de stad Venlo schuldig, tot den dag der reductie en reconciliatie met den koning, niet te betalen en verklaart de arresten en condemnatiën enz. van Weert, nietig. Die van Venlo moeten de kosten betalen, met restitutie der interesten.

Orig. op perkament met het majesteitszegel van den koning van Spanje.

80. 1594, 5 Febr. Voor schepenen van Weert, verkoopt Anthonius Snijders, medeschepen, aan het klooster van O. L. Vrouwe Wijngaard aldaar, eene erfrente van 18 gulden Brabantsch op de stad Weert, aflosbaar met 300 gulden.

Afschrift op perk. van een transfixbrief. Zonder zegel.

81. 1596, 15 Juni. Voor schepenen van Weert verkoopt Leen Mertens aan Gerard van Heithuyzen zes gulden jaarrente op de stad Weert.

Orig op perk. met transfix van 16 Juli 1605, waarvan het oorspronkelijke verloren is, met een andere transfix ten behoeve van Willem Hugo en echtgenoote, door Gerard van Heithuizen.

Orig. op perkament met zegel van Weert.

82. 1597, 20 Sept. Voor schepenen van Weert, draagt Tielman van Winkell, als man van Trijn, weduwe van Karel Adich, over aan Hendrik Deckers, eene jaarrente van zes gulden Brab. op de stad Weert.

83. 1603, 1 Sept. Burgemeesters, schepenen, raad met de zes gezworen werkmeesters en hun zestien mannen van het wolambacht van Weert, verklaren ten behoeve der stad te hebben verkocht aan Simon Nuelen, eene erfrente van 30 gulden Brabantsch jaarlijks, voor 600 gulden Brabantsch

Orig. op perk. met zegel voorstellende een weversspoel, welk zegel de schepenen en werkmeesters van het wolambacht en een ander zegel, mede een weversspoel, doch het zegel eenigszins anders, burgemeesters en zestienmannen verklaren te gebruiken.

84. 1603, 3 December. Burgemeesters en schepenen der stad

Weert, verkoopen ten behoeve der stad aan Willem Hugo eene jaarrente van 33 gulden.
Orig. op perk. met zegel der stad.

85. 1605, 18 Juli. Schepenen van Weert, verklaren dat Aert Reynekens van Zwartbroeck als gevolmachtigde van 's Heeren wegen, geconstitueerd van Mercken Steven „hennen" dochter, weduwe van Jacq Steven en Vaes Jaecken Stevenszoon, met zijn broeder Steven verkocht hebben aan Lenert Pereboom eene erfrente van 16 Hornsche gulden, gehypotheseerd op de stad Weert.
Orig. op perk. Transfix met zegel. Van het origineel is het onderste gedeelte van het stuk met zegel bewaard van 15...

86. 1609, 6 April. Burgemeesters, schepenen enz. der stad Weert, verklaren ten behoeve der stad verkocht te hebben eene erfrente van 22 gulden Brabantsch, aan de mater en procuratrisse van het convent voor eene som van 400 gulden Brabantsch.
Afschrift op perk. Zonder zegel.

87. 1612, 10 Dec. Burgemeesters enz. van Weert, verkoopen ten behoeve der stad eene erfelijke jaarrente van 30 gulden Brabantsch.

88. 1615, 1 September. Burgemeester en schepenen der stad Weert, verkoopen ten behoeve der stad eene erfjaarrente van 40 gulden aan Hendrik van Boeckholt, licentiaat in de beide rechten en schout der voornoemde heerlijkheid, en Anna Cael van Rees, zijne huisvrouw, voor eene som van 800 gulden.
Orig. op perk. Zegel verloren.

89. 1618, 20 Februari. Voor schepenen der stad Weert, verkoopen Willem Robertz en zijne vrouw en anderen het zesde gedeelte eener rente op de stad Weert groot 18 gulden, 18 st. 1 oort aan Christiaan Egens.
Schepenzegel der stad.

90. 1619, 1 Februari. Burgemeesters en schepenen der stad Weert verkoopen eene jaarlijksche erfrente van 30 gulden Brabantsch ten behoeve der armen aan Gerard van der Ven en Johan Petermans, als testamentaire uitvoerders van Bardinus Ververs voor 600 gulden.
Orig. op perk. Met zegel.

91. 1619, 19 November. Burgemeesters en schepenen van Weert, verklaren verkocht te hebben eene erfrente van twaalf gulden 10 st. Brab. aan zuster Catharina Henricx mater, en zuster Margaretha Moffert, procuratrisse van het regularissen klooster binnen Weert, genaempt O. L. Vrouwe Wijngaard ten behoeve des kloosters voor eene som van 250 gulden Brabantsch.

92. 1624, 10 Maart. Caspar Troschius, licentiaat in de H. Schrift, kanunnik van het grafelijk stift te Keulen en pastoor van Sinte Columba en de kerkmeesters verkoopen een kapitaal van 500 gulden, ten behoeve der kerk aan Franciscus Meertz, koopman, te Antwerpen resideerende, voor eene rente van 25 goudgulden.

Akte erg geschonden.

Kwitantie van den pastoor Henricus Costerus, pastoor van Sinte Columba te Keulen, voor 25 goudgulden aan burgemeester en schepenen der stad Weert. 1627, 16 April.

Met zegel der kerk.

93. 1626, 16 November. Voor schepenen te Venlo, verkoopen Johannes van Vogelsanck en Barbara Diether, zijne vrouw, aan Alard Berchmans, 26 Rijnsche guldens jaarrente op de heerlijkheid Overweert.

94. 1632, 21 September. Isabella Clara Eugenia, gouvernante der Zuid-Nederlanden, te Brussel, schrijft aan Jean Dubois, heer van Droogenbosch, gouverneur van Weert, dat zij van burgemeester en schepenen dezer stad vernomen had, dat de Prins van Oranje neutraliteit had verleend aan het land van Weert en dat zij van haren kant dit ook deed en dat derhalve de gouverneur de stad met krijgslieden, artillerie enz. moest verlaten en zich naar Roermond moest begeven.

Orig. op papier. Met handteekening en zegel.

95. 1637, datum onleesbaar. Burgemeesters enz. van Antwerpen verklaren ontvangen te hebben van Hans Diericx, wonende in de hal van Weert te Antwerpen, in naam van burgemeesters enz. van Weert een kapitaal met verschenen intresten.

96. 1655, 23 Juni. Burgemeesters enz. van Weert, bekennen schuldig te zijn aan den burgemeester Hendrik van Halen eene erfelijke jaarrente van 271 gulden 14 stuiver wegens het surplus zijner uitgaven van 5434 gulden 2 oort.

97. 1657, 19 November. Magdalena van Egmond, prinses van Chimay, vrouw van Weert, Nederweert enz., verklaart dat

haar schout als auditeur zal zitten bij het overleggen der rekeningen van de burgemeesters. Met vernieuwing van deze volmacht uit het jaar 1685, in naam van den heer van Weert.
Orig. op papier. Beide stukken met het zegel.

98. 1659, 14 Mei. Burgemeesters der buitenie en schepenen der stad en heerlijkheid van Weert, bekennen dat Heyn Verlinden aan zijn „Cosyn Goort Verlinden" overgedragen heeft een kapitaal van 500 gulden met 380 gulden interest, ten laste der buitenie, makende eene rente van 44 gulden.

99. 1659, 18 October. Burgemeesters der „butynye" der stad en heerlijkheid Weert verklaren dat de oud-burgemeester Jan Linssen aan burgemeester Maes Gilis 1595 gld. 7 st. Weerter valeur heeft overgedragen, die hij bij slot zijner rekening aan Gilis was ten achter gebleven.

100. 1661, 3 November. Burgemeesters en schepenen der „Buytinghen" en schepenen der stad en heerl. Weert verkoopen in naam der „Buytinyen" eene jaarl. rente van 250 gulden Weerter valeur.

101. 1662, 8 November. Burgemeesters en schepenen der stad Weert, verkoopen ten behoeve der stad eene erfelijke jaarrente van 26 Rijksdaalders 4½ sch.
Met stadszegel.

102. 1663, 25 Maart. Burgemeesters en schepenen verkoopen ten voordeele der stad aan het klooster van O. L. Vrouwe Wijngaard te Weert eene jaarlijksche rente van 20 pattacons.
Orig. op perk. Met zegel der stad.

103. 1663, 1 Mei. Burgemeesters enz. van Weert, verkoopen ten behoeve der stad aan het convent van O. L. Vrouwe Wijngaard te Weert eene jaarl. rente van 29½ pattacons.
Met stadszegel.

104. 1667, 3 Januari. Burgemeesters enz. „der Buytinye" en schepenen der stad en heerlijkheid Weert, bekennen schuldig te zijn aan pastoor Gijsbrecht de Moor en Louis de Moor als momber van Jenne de Moor 1680 gulden, Weerter valeur en aan Louis de Moor 730 gulden à 4½ percent.

105. 1678, 2 Maart. Burgemeesters enz. van Weert verkoopen ten behoeve der stad eene rente van 50 gulden.
Met zegel der stad.

6. 1682, 25 Mei. Burgemeesters en schepenen bekennen schuldig te zijn aad Arnold Costerius, rentmeester, eene som van 500 rijksdaalders of pattacons tegen eene rente van 5 %.
Orig. op perk. Met zegel der stad.

7. 1685, 17 Februari. Burgemeesters en schepenen van Weert, verklaren ten behoeve der stad van den secretaris Frencken, voor den tijd van zes maanden, een kapitaal van 700 gulden Weerter valeur à 5 % opgenomen te hebben.
Orig. op papier.

8. 1690, 31 Januari. Burgemeesters, schepenen enz. der stad Weert, bekennen ten behoeve der stad op te nemen van Jan Willemse, den Jonge 883 gld. 14 st. 2 oort Weerter valeur tegen eene rente van 44 gld. 3 st. 2 oort jaarlijks.
Orig. op papier. Met zegel.

9. 1692, 8 Maart. Burgemeesters enz. van Weert nemen van het klooster der reguliere kanunniken aldaar, 2000 gulden op voor eene jaarrente van 80 gulden.

0. 1692, 25 November. Burgemeesters en schepenen van Weert, bekennen ontvangen te hebben van Reyner Printen, burgemeester van Luik, de som van 1600 gulden kapitaal, Weerter valeur, om aan te vullen, wat burgemeester Cornelis van Breugel in zijn regeerend jaar, meer voor de gemeente had uitgegeven dan in kas was, tegen eene rente van 80 gulden.
Orig. op perk. Met zegel der stad Weert.

1. 1704, 18 December. Burgemeesters en schepenen van Weert, verklaren ten behoeve der stad opgenomen te hebben van de reguliere kanunnikessen aldaar eene som van 3000 gulden, Weerter valeur, voor eene rente van 120 gulden om te voldoen, het slot in de rekening van den burgemeester Segerus Ketelers van 20 Sept. 1703 in zijn regeerend jaar 1702, waartoe de stad door het hof van Gelderland den 12 Nov. 1704 was veroordeeld.
Orig. op papier. Met zegel.

2. 1714, 19 Maart. Volmachtsbrief van Scholtis, burgemeester en schepenen der stad Weert van hun medeschepen Peter van Winckel van gelden op te halen voor de burgers, die geleden hadden van den grooten brand op 10 Jan. 1714.
Op papier. Met zegel.

113. 1718, 30 Juli. Burgemeesters, schepenen enz. van Weert, verklaren te hebben opgenomen van de reguliere kanonikessen aldaar, eene som van 883 gulden 6 st. en 2 oort, „Weerter valeur" (waarmede een gelijk kapitaal aan juffrouw Anna Theresia van Halen is afgelegd, volgens constitutiebrieven in dato 1709) en zulks voor eene jaarrente van 29 gulden 3 st. 1 oort.
Op papier. Met zegel.

114. 1726, 14 Juli. Keizer Karel VII, geeft octrooi aan burgemeesters enz. van Weert, om rentebrieven ten laste der stad te mogen uitgeven tot een bedrag van 15662 gulden 6 st. en 1 oort ter voldoening van de debitieve slotten der stadsrekening van 1707—1725 aan de gewezene burgemeesters.
Op perkament. Met ridderzegel van Karel II van Spanje, wijl 's Keizers zegel nog niet gereed was.

115. 1734, 14 October. Keizer Karel gelast het decreet uit te voeren ten gunste van burgemeester enz. van Weert en de buitenie door hem gegeven.
Orig. op perk. Majesteitszegel geschonden.

116. 1765, 12 October. Maria Theresia staat aan den burgemeester toe eene som van 1000 pattacons of vier duizend gulden Weerter valeur op te nemen, voor de restauratie der parochiekerk, waarvoor, door tusschenkomst van het hof van Gelderland, eene collecte was uitgeschreven, die bemoeielijkt werd door zekere partij te Weert, zoodat daaruit een proces was ontstaan; mits men zorgde dat het geld was afgelost binnen een jaar na de opneming.

117. 1783, 17 November. Schepenbrief van 's Gravenhage met opgedrukt zegel van de schepenen Abraham van Neck, zegelende met twee horens naast elkaar, en Willem 't Hoen, met 3 horens, 2 en 1.

118. Burgemeesters enz. van Weert, verkoopen ten behoeve der stad eene rente van 10 Hornsche guldens.
Fragment. Zonder datum, einde der 15de of begin der 16de eeuw.

II. Registers.

1. Copieboek der stadsprivilegiën van Weert, getiteld: Register

van den copiëen van alle privilegiën der stadt van Weert, gegeven ende verleent van den heeren ende greven van Hoerne tot dat van huyden toe te weten x vc, x l VIIj in 4°. op perkament, bevattende vijftien stukken: van 1360, 8 Maart, 1414, 5 Mei, 1419, 20 Januari, 1446, 21 Maart, 1482, 23 Februari, 1514, 2 September, 1531, 23 Oct., 1541, 21 Januari, 1296, 17 Juni (3 vidimussen van 1481—23 September) 1452, 4 Juni. Hierin ook: Beschrijving van de inhaling, des Leuvenschen primus Bernardus Ludovicus Costerius, 1746, 23 November. Verdrag tusschen Weert en Nederweert over de limieten, 1749, 9 Juni, commissie van Thomas Alexander Marie prins de Chimay voor den scholtus Ferdinand Costerius, request tot uitstel van het remboursement der rechten van opgenomen kapitalen, met apostille der Regeering te Brussel, 30 Aug. 1759.

2. Copie-register der stads privilegiën, 4°. Inhoud privilegiën van: 1360, 8 Maart, 1414, 5 Mei, 1419, 20 Januari, 1446, 21 Maart, 1482, 23 Februari, 1514, 2 September, 1531, 23 October, 1541, 20 Januari, 1480, 16 Februari en 11 April.

Portef.

3. Een register get.: „Nyewe privilegiën van graeff Jacop den Eersten", 1482, 23 Febr., 1360, 8 Maart, 1414, 5 Mei, 1446, 21 Maart, 1531, 23 Oct., 1541, 20 Jan., 1481, 23 Sept., 1675. 2.

4. Een register get.: gemeyne privilegiën, copie der privilegiën der stadt ende heerlijkheid Weert ende Nederweert. 2.

5. Stadsregister van magistraatsresolutiën ende ordonnantiën. 2.

6. Register met reglementen en ordonnantiën get.: „Boeck van verscheyden ordonnantiën tot proeffijt der gemeynte gemaeckt 1445—1677 (hierin aanstellingen en leed van burgemeester, secretaris, procureur, gekoeren enz. der stad)". 2.

7. Register met ordonnantiën van den magistraat van 1569—1636. 2.

8. Ordonnantiën op het verkoop van brood, vleesch enz. uit 1534. 2.

		Portef.
9.	Resolutiën der magistraat 1740–1756.	3.
10.	„ „ „ 1757—1775.	3.
11.	„ „ „ 1776—1790.	3.
12.	„ „ „ 1791—1796.	4.
12*bis*.	Rekeningen der burgemeesters van 1436—1437.	4.
13.	„ „ „ „ 1483.	4.
14.	„ „ „ „ 1488—1489.	4.
15.	„ „ „ „ 1490—1491.	4.
16.	„ „ „ „ 1494—1495.	4.
17.	„ „ „ „ 1495—1496.	4.
18.	Ongeteekende stadsrek. van de burgemeesters van 1498 - 1499.	4.
19.	Idem van het laatst der 15de eeuw.	4.
20.	Een fragment van eene rekening van 1499–1500.	4.
21.	Ongeteekende buitenrekening van de burgemeesters over 1500 (6 Febr.—11 Nov.).	4.
22.	Ongeteekende stadsrek. van Allerheiligen 1504—1505.	5.
23.	Geteekende rekening van Allerheiligen 1511–1512.	5.
24.	Ongeteekende stadsrekening van Allerh. 1516 - 1517.	5.
25.	„ „ 1519—1520 (2 stukken).	5.
26.	„ buitenrekening 1521–1522.	5.
27.	„ stadsrekening 1524 -1525.	5.
28.	„ „ 1532—1533.	5.
29.	„ „ 1540—1541.	5.
30.	„ „ 1542—1543.	5.
31.	„ „ 1543—1544.	5.
32.	Geteekende „ 1545—1546.	5.

				Portef.
33.	Geteekende	stadsrekening	1548—1549.	5.
34.	„	„	1550—1551.	5.
35.	„	„	1553—1554.	5.
36.	„	„	1554—1555.	5.
37.	Ongeteekende	„	1554—1555.	5.
38.	Geteekende	rekening	1555—1556.	5.
39.	„	„	1571—1572.	5.
40.	„	„	1573—1574.	5.
41.	„	„	1574—1575.	5.
42.	„	stadsrekening	1575—1576 (?)	6.
43.	„	rekening	1577 - 1578.	6.
44.	Ongeteekende	stadsrekening	1580—1581.	6.
45.	„	„	1583—1584.	6.
46.	Rekening		1585—1586.	6.
47.	Geteekende	stadsrekening	1586—1587.	6.
48.	Ongeteekende	buitenrekening	1586—1587.	6.
49.	„	stadsrekening	1587—1588.	6.
50.	Geteekende	„	1590 - 1591.	6.
51.	Ongeteekende	buitenrekening	1590—1591.	6.
52.	Geteekende	„ (?)	1591—1592.	6.
53.	Ongeteekende	„	1592—1593.	6.
54.	„	stadsrekening	1592—1593.	6.
55.	Geteekende	buitenrekening	1593—1594.	6.
56.	Ongeteekende	stadsrekening	1593—1594.	6.
57.	„	rekening	van 1594—1595.	7.
58.	Geteekende	stadsrekening	„ 1595—1596.	7.
59.	„	buitenrekening	„ 1596—1597.	7.

			Portef.
60.	Ongeteekende rekening	van 1597—1598,	7.
61.	Geteekende stadsrekening	„ 1598—1599.	7.
62.	„ buitenrekening	„ 1598—1599.	7.
63.	„ stadsrekening van 1599—1600 (dubb.).		7.
64.	„ „	van 1600—1601.	7.
65.	„ rekening	„ 1600—1601.	7.
66.	„ stad- en gehuchtenrek.	„ 1600—1601. (2 stuks.)	7.
67.	Registers zonder datum van het laatst der 16de eeuw.		7.
68.	Geteekende stadsrekening	van 1601—1602.	8.
69.	„ „	„ 1602—1603.	8.
70.	Ongeteekende rekening	„ 1602—1603.	8.
71.	Geteekende stadsrekening	„ 1603—1604.	8.
72.	„ rekening	„ 1603—1604.	8.
73.	„ stadsrekening	„ 1604—1605.	8.
74.	„ „	„ 1635—1606.	8.
75.	„ „	„ 1606—1607.	8.
76.	Ongeteekende rekening der gehuchten	„ 1606—1607.	8.
77.	Geteekende stadsrekening	„ 1607—1608.	8.
78.	„ buitenrekening	„ 1607—1608.	8.
79.	„ stadsrekening	„ 1608—1609.	8.
80.	„ buitenrekening	„ 1608—1609.	8.
81.	„ stadsrekening	„ 1608—1610.	8.
82.	„ buitenrekening	„ 1609—1610.	8.
83.	„ stadsrekening	„ 1611—1612.	9.
84.	„ buitenrekening	„ 1611—1612.	9.
85.	„ stadsrekening van 1612—1613. (dubb.)		9.

		Portef.
86.	Geteekende stadsrekening van 1613—1614 (dubb.)	9.
87.	„ buitenrekening „ 1614—1615 (3 stuks.)	9.
88.	„ stadsrekening van 1614—1615.	9.
89.	„ buitenrekening „ 1615—1616.	9.
90.	„ stadsrekening „ 1615—1616.	9.
91.	„ „ „ 1616—1617.	9.
92.	„ buitenrekening „ 1616—1617.	9.
93.	Rek. van Bernadinus Keteler, rentmeester Bardens van Weert, Nederweert en Wessem 1617.	9.
94.	Ongeteekende buitenrekening van 1617—1618.	10.
95.	Geteekende stadsrekening van 1617—1618 (2 stuks).	10.
96.	„ buitenrekening van 1617—1618.	10.
97.	„ „ „ 1618—1619.	10.
98.	„ „ „ 1619—1620.	10.
99.	„ „ „ 1620—1621.	10.
100.	„ stadsrekening „ 1621—1622.	10.
101.	„ rekening „ 1621—1622	10.
102.	„ „ van 1622—1623 (dubb.).	10.
103.	„ „ van 1623—1624.	10.
104.	„ „ „ 1623—1624.	10.
105.	„ buitenrekening „ 1624—1625.	10.
106.	„ stadsrekening „ 1625—1626.	11.
107.	Ongeteekende buitenrekening „ 1625—1626.	11.
108.	Geteekende stadsrekening „ 1626—1627.	11.
109.	„ „ „ 1627—1628.	11.
110.	„ buitenrekening „ 1628—1629.	11.
111.	„ stadsrekening „ 1628—1629.	11.

					Portef.
112.	Geteekende	buitenrekening	van	1629—1630.	11.
113.	Ongeteekende	„	„	1630—1631.	11.
114.	Geteekende	stadsrekening	„	1631—1632.	11.
115.	„	„	„	1632—1633.	11.
116.	Ongeteekende	buitenrekening	„	1632—1633.	11.
116bis.	„	„	„	1633—1634.	11.
117.	Geteekende	stadsrekening	„	1633—1634.	11
118.	„	„	„	1634—1635.	11.
119.	Ongeteekende	buitenrekening	„	1635—1636.	12.
120.	Geteekende	stadsrekening	„	1635—1636.	12.
121.	„	buitenrekening	van	1636—1637. (dubb.)	12.
121bis.	„	rekening	„	1636—1637. (dubb.)	12.
122.	„	stadsrekening	van	1637—1638.	12.
123.	„	buitenrekening	„	1637—1638.	12.
124.	„	„	„	1638—1639.	12.
125.	„	stadsrekening	„	1638—1639.	12.
126.	Ongeteekende	buitenrekening	„	1639—1640.	12
127.	Geteekende	stadsrekening	van	1640—1641. (3 stuks.)	13.
128.	Ongeteekende	buitenrekening	van	1641—1642.	13.
129.	Geteekende	stadsrekening	„	1641—1642.	13.
130.	„	„	„	1642—1643.	13.
131.	Ongeteekende	„	„	1642—1643.	13.
132.	Geteekende	„	„	1643—1644.	13.
133.	„	buitenrekening	„	1643—1644.	13.
134.	„	„	„	1644—1645.	13.
135.	„	stadsrekening	„	1645—1646.	13.
136.	„	„	„	1646—1647.	14.

				Portef.
137.	Geteekende	stadsrekening	van 1647—1648.	14.
138.	„	buitenrekening	„ 1647 1648.	14.
139.	„	„	„ 1648—1649.	14.
140.	„	stadsrekening	„ 1649—1650.	14.
141.	Ongeteekende	buitenrekening	„ 1649—1650.	14.
142.	„	rek. van verpachting	„ 1649—1650.	14.
143.	Geteekende	buitenrekening	„ 1650—1651.	14.
144.	„	stadsrekening	„ 1650—1651.	14.
145.	„	„	„ 1650—1651.	14.
146.	„	buitenrekening	„ 1651—1652.	14.
147.	„	stadsrekening	„ 1652—1653.	15.
148	Ongeteekende	rekening	„ 1652—1653	15.
149.	Geteekende	stadsrekening	„ 1653—1654.	15.
150.	„	buitenrekening	„ 1653 -1654.	15.
151.	Ongeteekende	rekening	„ 1653—1654.	15.
152.	Geteekende	stadsrekening	„ 1654—1655.	15.
153.	„	„	„ 1655—1656.	15.
154	Ongeteekende	rekening	„ 1655—1656.	15.
155.	Geteekende	stadsrekening	„ 1656—1657.	15.
156.	„	buitenrekening	„ 1656—1657.	15.
157.	„	„	van 1657—1658. (dubb.)	16.
158.	„	stadsrekening	van 1657—1658	16.
159.	„	„	„ 1658—1659.	16.
160.	„	buitenrekening	van 1658—1659 (dubb.)	16.
161.	„	stadsrekening	„ 1659—1660 (dubb.)	16.
162.	„	buitenrekening	„ 1659—1660 (2 st.)	16.
163.	„	rekening	„ 1660—1661	16.

				Portef.
164.	Ongeteekende	buitenrekening	van 1660—1661.	16.
165.	Geteekende	„	„ 1661—1662.	17.
166.	„	stadsrekening	„ 1661—1662.	17.
167.	„	„	van 1662—1663. (dubb.)	17.
168.	„	buitenrekening	„ 1662—1663. (dubb.)	17.
169.	„	stadsrekening	„ 1663—1664.	17.
170.	„	buitenrekening	„ 1663—1664. (2 stuks.)	17.
171.	„	stadsrekening	„ 1664—1665.	17.
172.	„	buitenrekening	„ 1664—1665. (3 stuks.)	17.
173.	„	„	„ 1665—1666. (dubb.)	17.
174.	Ongeteekende	rekening	„ 1665—1666. (dubb.)	17.
175.	Geteekende	stadsrekening	van 1666 (over 9 maanden)	17.
176.	„	„	van 1666—1667.	18.
177.	Ongeteekende	rekening	„ 1666—1667.	18.
178.	Geteekende	buitenrekening	van 1666—1667. (dubb.)	18.
179.	„	„	„ 1667—1668. (dubb.)	18.
180.	„	stadsrekening	van 1667—1668.	18.
181.	„	buitenrekening	„ 1668—1669.	18.
182.	„	„	„ 1668—1669.	18.
183.	„	„	van 1669—1670. (dubb.)	18.
184.	„	stadsrekening	van 1669—1670.	18.
185.	„	buitenrekening	„ 1670—1671.	18.
186.	„	stadsrekening	„ 1671—1672.	19.
187.	„	buitenrekening	„ 1671—1672.	19.
188.	„	„	van 1672—1673. (dubb.)	19.
189.	„	stadsrekening	van 1672—1673.	19.
190.	„	rekening	„ 1672—1673.	19.

				Portef.
191.	Geteekende	stadsrekening	van 1673—1674.	19.
192.	„	rekening	„ 1673—1674.	19.
193.	„	stadsrekening	„ 1674—1675.	19.
194.	„	buitenrekening	van 1675—1676. (dubb.)	19.
195.	„	stadsrekening	van 1675—1676.	19.
196.	„	„	„ 1677—1678.	20.
197.	„	buitenrekening	„ 1677—1678.	20.
198.	„	„	„ 1678—1679.	20.
199.	„	stadsrekening	„ 1678—1679.	20.
200.	„	„	„ 1679—1680.	20.
201.	„	buitenrekening	van 1679—1680. (dubb.)	20.
202.	„	„	van 1680—1681.	20.
203.	„	stadsrekening	„ 1680—1681,	20.
204.	„	„	„ 1681—1682.	21.
205.	„	buitenrekening	van 1681—1682. (dubb.)	21.
206.	„	„	van 1682—1683.	21.
207.	„	stadsrekening	„ 1682—1683.	21.
208.	„	„	„ 1683—1684.	21.
209.	„	„	„ 1684—1685.	21.
210.	„	buitenrekening	van 1685—1686. (dubb.)	21.
211.	„	stadsrekening	van 1685—1686.	21.
212.	„	„	„ 1686—1687.	22.
213.	„	buitenrekening	van 1686—1687. (dubb.)	22.
214.	„	„	„ 1687—1688. (dubb.)	22.
215.	„	stadsrekening	„ 1687—1688. (dubb.)	22.
216.	„	buitenrekening	„ 1688—1689. (dubb.)	22.
217.	„	„	„ 1689—1690. (dubb.)	22.

				Portef.
218.	Geteekende	stadsrekening	van 1689—1690.	22.
219.	„	„	„ 1690—1691.	23.
220.	„	buitenrekening	van 1690—1691. (dubb.)	23.
221.	„	„	van 1691—1692.	23.
222.	„	stadsrekening	„ 1691—1692.	23.
223.	„	buitenrekening	„ 1692—1693.	23.
224.	„	stadsrekening	„ 1692—1693.	23.
225.	„	„	„ 1693—1694.	23.
226.	„	„	„ 1694—1695.	24.
227.	„	buitenrekening	„ 1694—1695.	24.
228.	„	„	„ 1695—1696.	24.
229.	„	stadsrekening	„ 1695—1696.	24.
230.	„	„	„ 1696—1697.	24.
231.	„	rekening	„ 1696—1697.	24.
232.	„	stadsrekening	„ 1697—1698.	24.
233.	Ongeteekende	buitenrekening	„ 1697—1698.	25.
233bis.	„	„	van 1697—1698. (dubb.)	25.
234.	„	stadsrekening	van 1698—1699.	25.
235.	„	buitenrekening	„ 1698—1699.	25.
236.	„	„	van 1699—1700. (3 stuks.)	25.
237.	„	„	„ 1700—1701. (dubb.)	25.
238.	„	stadsrekening	„ 1700—1701.	25.
239.	„	„	„ 1701—1702. (dubb.)	26.
240.	„	„	van 1701—1702	26.
241.	„	„	„ 1701—1702.	26.
242.	„	buitenrekening	„ 1701—1702.	27.
243.	„	stadsrekening	van 1702—1703. (dubb.)	27.

			Portef.
244.	Ongeteekende buitenrekening	van 1702—1703 (dubb.)	27.
245.	„ „	„ 1703—1704 (dubb.)	27.
246.	Geteekende stadsrekening	van 1703—1704.	27.
247.	„ buitenrekening	„ 1704—1705.	27.
248.	„ stadsrekening	„ 1704—1705.	27.
249.	„ buitenrekening	„ 1705 - 1706.	28.
250.	„ stadsrekening	„ 1705—1706.	28.
251.	Protocol of annotitieboek van burgemeester Louis Mortel	van 1706—1707.	28.
252.	Geteekende buitenrekening	„ 1707—1708.	28.
253.	Ongeteekende rekening	van 1707—1708. (dubb.)	28.
254.	Geteekende stadsrekening	van 1707—1708.	28.
254bis.	„ „	„ 1708—1709.	29.
255.	„ „	„ 1709 - 1710.	29.
256.	Protocol en annotitie der buitenie	„ 170[illegible]—1710.	29.
257.	Geteekende buitenrekening	„ 1709—1710.	29.
258.	Ongeteekende „	„ 1710—1711.	29.
259.	„ „	na 1711 (zonder datum).	29.
260.	Protocol en annotitie der buitenie	van 1710—1711.	30.
261.	Geteekende stadsrekening	„ 1710—1711.	30.
262.	Ongeteekende buitenrekening	„ 1711—1712.	30.
263.	Geteekende „	„ 1711—1712.	30.
263bis.	„ stadsrekening	„ 1711—1712.	30.
264.	Protocol en annotitieboek	„ 1711—1712.	30.
265.	Geteekende stadsrekening	„ 1712—1713.	30.
266.	Protocol en annotitie	van 1712—1713. (dubb.)	30.
267.	Geteekende buitenrekening	„ 1712—1713. (dubb.)	30.
268.	„ „	„ 1713—1714.	30.

			Portef.
269.	Protocol en annotitieboek voor de buitenie door „Gerrit Piet Peters soen".		30.
270.	Geteekende stadsrekening	van 1713—1714.	31.
271.	„ buitenrekening	„ 1714—1715.	31.
272.	Protocol of annotitieboek	„ 1714—1715.	31.
273.	Geteekende stadsrekening	„ 1714—1715.	31.
274.	Ongeteekende buitenrekening	„ 1715—1716.	31.
275.	Geteekende stadsrekening	„ 1715—1716.	31.
276.	Ongeteekende buitenrekening	„ 1716—1717.	32.
277.	Geteekende stadsrekening	„ 1716—1717.	32.
278.	„ „	„ 1717—1718.	32.
279.	„ „	„ 1718—1719.	32.
280.	„ buitenrekening	„ 1718—1719.	32.
281.	„ stadsrekening	„ 1719—1720.	32.
282.	„ „	„ 1720—1721.	32.
283.	Ongeteekende buitenrekening	„ 1720—1721.	32.
284.	Protocol en annotitieboek	„ 1720—1721.	32.
285.	Geteekende stadsrekening	„ 1721—1722.	33.
286.	„ „	van 1722—1723. (dubb.)	33.
287.	„ buitenrekening	van 1723—1724.	33.
288.	„ stadsrekening	„ 1723—1724.	33.
289.	Protocol en annotitieboek	„ 1723—1724.	33.
290.	Geteekende stadsrekening	„ 1724—1725.	33.
291.	Protocol of annotitieboek der buitenie	„ 1724—1725.	33.
292.	Geteekende stadrekening	„ 1725—1726.	34.
293.	„ „	„ 1725—1726.	34.
294.	„ „	„ 1726—1727.	34.

			Portef.
295.	Geteekende stadsrekening	van 1727—1728. (dubb.)	34.
296.	„ „	van 1728—1729.	34.
297.	Ongeteekende buitenrekening	„ 1728—1729.	34.
298.	Protocol en annotitieboek	„ 1728—1729.	35.
299.	Geteekende stadsrekening	„ 1729—1730.	35.
300.	Protocol	„ 1729—1730.	35.
301.	„	„ 1730—1731.	35.
302.	Geteekende stadsrekening	„ 1731—1732.	35.
303.	„ „	„ 1732—1733.	36.
304.	„ buitenrekening	„ 1733—1734.	36.
305.	„ stadsrekening	„ 1733—1734.	36.
306.	„ „	„ 1734—1735.	36.
307.	„ buitenrekening	„ 1734—1735.	36.
308.	„ „	„ 1735—1736.	36.
309.	„ stadsrekening	„ 1735—1736.	36.
310.	„ „	„ 1736—1737.	37.
311.	„ „	„ 1737—1738.	37.
312.	„ „	„ 1738—1739.	37.
313.	„ „	„ 1739—1740.	37.
314.	Rekeningen der binnen- en buitenie	„ 1740—1741.	37.
315.	„ „ „ „ „	„ 1741—1742.	38.
316.	Rekeningen der binnen- en buitenie	„ 1742—1743.	38.
317.	„ „ „ „ „	„ 1743—1744.	38.
318.	„ „ „ „ „	„ 1744—1745.	38.
319.	„ „ „ „ „	van 1746—1747 (dubb.)	38.
320.	„ „ „ „ „	van 1747—1748.	38.
321.	„ „ „ „ „	„ 1748—1749.	39.

				Portef.
321bis.	Rekeningen der binnen- en buitenie	van	1749—1750.	39.
322.	„ „ „ „ „	„	1750—1751.	39.
322bis.	Aanteekening van uitgaaf der stadspoorten	van	1750 - 1751.	39.
323.	Rekeningen der binnen- en buitenie	„	1751—1752.	39.
324.	„ „ „ „ „	„	1753—1754.	40.
325.	„ „ „ „ „	„	1754—1755.	40.
326.	„ „ „ „ „	„	1755—1756.	40.
327.	„ „ „ „ „	„	1756—1757.	40.
328.	„ „ „ „ „	„	1757—1758.	40.
329.	„ „ „ „ „	„	1758—1759.	40.
330.	„ „ „ „ „	„	1759—1760.	41.
331.	„ „ „ „ „	„	1760—1761.	41.
332.	„ „ „ „ „	„	1761—1762.	41.
333.	„ „ „ „ „	„	1762—1763.	41.
334.	„ „ „ „ „	„	1763—1764.	41.
335.	„ „ „ „ „	„	1764—1765.	41.
336.	„ „ „ „ „	„	1765—1766.	42.
337.	„ „ „ „ „	„	1766 - 1767.	42.
338.	„ „ „ „ „	„	1767—1768.	42.
339.	„ „ „ „ „	„	1768—1769.	42.
340.	„ „ „ „ „	„	1769—1770.	42.
341.	„ „ „ „ „	„	1770—1771.	42.
342.	„ „ „ „ „	„	1771—1772.	43.
343.	„ „ „ „ „	„	1772—1773.	43.
344.	„ „ „ „ „	„	1773—1774.	43.
345.	„ „ „ „ „	„	1774—1775.	43.

			Portef.
346.	Rekeningen der binnen- en buitenie	van 1775—1766.	43.
347.	„ „ „ „ „	„ 1776—1777.	44.
348.	„ „ „ „ „	„ 1777—1778,	44.
349.	Contr. notitie ende inventaris van ontfanck ende uitgaef betreffende soo accynsen als privatieve en alle andere ontfanck ende uitgaef zoo quitantiën als annotities	van 1777—1778.	44.
350.	Rekeningen der binnen- en buitenie	„ 1778—1779.	44.
351.	„ „ „ „ „	„ 1779—1780.	44.
352.	„ „ „ „ „	„ 1780-1781.	44.
353.	„ „ „ „ „	„ 1781—1782.	44.
354.	„ „ „ „ „	„ 1782—1783.	45.
355.	„ „ „ „ „	„ 1783—1784.	45.
356.	„ „ „ „ „	„ 1784—1785.	45.
357.	„ „ „ „ „	„ 1785—1786.	45.
358.	„ „ „ „ „	„ 1786—1787.	45.
359.	„ „ „ „ „	„ 1787—1788.	45.
360.	„ „ „ „ „	„ 1788—1789.	45.
361.	„ „ „ „ „	„ 1789—1790.	46.
362.	„ „ „ „ „	„ 1790—1791.	46.
363.	„ „ „ „ „	„ 1791—1792.	46.
364.	„ „ „ „ „	„ 1792—1794.	46.
365.	Landsrekening	„ 1794—1795.	46.
366.	„	„ 1797.	46.
367.	Kladboek van de burgem. der rekeningen van inkomsten en uitgaven.	„ 1657—1658.	47.
368.	Idem	„ 1658—1659.	47.
369.	Idem	„ 1661—1662.	47.
370.	Idem	„ 1664—1665.	47.

			Portef.
371.	Kladboek van de burgem. der rekeningen van ink. en uitg.	van 1666—1667.	47.
372.	Idem	„ 1667—1668.	47.
373.	Idem	„ 1671—1672.	47.
374.	Idem	„ 1680—1681.	47.
375.	Idem	„ 1682—1683.	47.
376.	Idem	„ 1682—1683.	47.
377.	Idem	„ 1686—1687.	47.
378.	Idem	„ 1689—1690	47.
379.	Idem	„ 1692—1693.	47.
380.	Idem	„ 1693—1694.	47.
381.	Idem	„ 1695—1696.	47.
382.	Idem	„ 1697—1698.	47.
383.	Idem 18de eeuw obl.		47.
384.	Register van de stad en erven der heerl. Weert, ook genoemd opheldingsregister		48.
385.	Vijf fragmenten van een opheldingsreg. uit het laatst der vijftiende en het begin der zestiende eeuw		48.
386.	Drie fragmenten idem uit de 16de eeuw.		48
387.	Idem fragmenten van 1577.		48.
388.	„ „ „ 1608.		48.
389.	Register der erven binnen en buiten opgehalden van 1608 en 1618.		48.
390.	Register der stadserven van binnen de stad Weert van 1623, 1645, 1658, 1665 en 1678.		49.
391.	Fragmenten van een register der stadserven onder burgemeester Knaepen van 1665.		49.
392.	Fragmenten van een register der erven van de buitenie van 1684.		49.
393.	Idem van 1685, 1692, 1701.		50

		Portef.
394.	Fragmenten van een reg. der erven van de buitenie van 1707, 1713, 1720.	50.
395.	Fragmenten van een reg. der stadserven van 1727, 1734, 1739.	51.
396.	Idem der stadserven van 1746—52, 1760 en 1764.	52.
397.	Idem der erven van de buitenie van 1746, 1749, 1751, 1753, 1756, 1759, 1761 en 1765.	52.
398.	Fragmenten van een reg. der stadserven van 1769 en 1774.	53.
399.	„ „ „ „ „ „ „ 1782—1788.	53.
400.	„ „ „ „ „ erven der buitenie van 1769, 1773, „ 1778—1784. „ „	53.
401.	Idem van 1789.	54.
402.	Fragmenten van een reg. der erven aan de voorpoorten, van 1774, 1784, 1789.	54.
403.	Idem van 1691.	54.

404. „Boenderboek der buitenie van Weert. Erven bezeten door de inwoonders derselve buitenie, stads- ende voorpoorten van Weert waeruit den jaerlijckxen schadtboek wordt geformeert" 1707—1710. 55.

„Register off ligger dienende tot op- ende afschrijven der erven onder de buitenie van Weerdt gelegen omme daer uyt ..... geformeert te worden die borgemeester — schadtboecken van 't jaer en begonst Alderheylich", 1699—1700. 55.

„Lijsten gemaeckt, geordonneerd ende uytgegeven bij borgemeesteren en schepenen deser stadt ende heerlijkheyt uyt den provisioneelen boenderboeck, ten laste van degeenen, die nyet betaeld en hebben, 1683. 55.

Schatboeken van de burgemeesters der buitenie van 1679—1680.	56.
„ „ „ „ „ „ „ 1680—1681.	56.
„ „ „ „ „ „ „ 1682—1683.	56.
„ „ „ „ „ „ „ 1689—1690.	56.
„ „ „ „ „ „ „ 1690—1691.	56.
„ „ „ „ „ „ „ 1692—1693.	56.

	Portef.
Schatboeken van de burgemeesters der buitenie van 1696—1697.	56.
" " " " " " " 1697—1698,	57.
" " " " " " " 1701—1702.	57.
" " " " " " " 1703—1704.	57.
" " " " " " " 1704—1705.	57.
" " " " " " " 1707—1708.	57.
" " " " " " " 1708—1709.	58.
" " " " " " " 1709—1710.	58.
" " " " " " " 1710—1711.	58.
" " " " " " " 1711—1712.	58.
" " " " " " " 1712—1713.	58.
" " " " " " " 1713—1714.	59.
" " " " " " " 1718—1719.	59.
" " " " " " " 1719—1720.	59.
Schatboek van den buytenburgemeester Huysmans van 1794—1795.	59.
Schatboek van de Langhpoort van 1758—1759.	59.
" " " Langhpoort " 1789.	59.
" " " Molenpoort " 1789.	59.
Schatboecken van de erven bezeten door de inwoonders van Stramproy en Halen onder de buitenie van 1653—1654, 1667—1668, 1687—1688, 1690—1691, 1691—1692, 1692—1693, 1697—1698, 1698—1699, 1702—1703, 1703—1704, 1704—1705, 1708—1709, 1711—1712, 1719—1720, 1720—1721, 1721—1722, 1724—1725, 1731—1732. voor Stamproy en Haelen en Elle voor den buitenburgemeester. 1788—1789.	59.
Lijsten en generale lijsten van de burgemeesters 1682, 1691, 1693 (dubb.), 1694, 1698, 1701, 1702, 1703.	60.
Register van ontvang der stadsaccijnsen 1666, 1718—1719, 1719—1720, 1721—1722, 1722—1723, 1726—1727.	60.
Register der stadt en voorpoorten van Weert, 1703.	60.

Portef.

Lijstje van de burgemeesters 16de en 17de eeuw, geteekend Leuch, Boschoven, Tungelroy enz. 13 stuk, o. a. 1583, 1588, 1648. 60.

Ontvang der stadsaccijnsen, 1731—1732, 1732—1733, 1733—1734, 1735—1736, 1737—1738, 1738—1739, 1740—1741, 1741—1742, 1742—1743, 1744—1745. 61.

Rekening van de bieraccijnsen der stad in 4°. 1625—1626, 1637—1638, 1641—1642, 1644—1645, 1646—1647, 1647—1648, 1648—1649, 1649—1650, 1650—1651, 1651—1652, 1652—1653, 1654—1655, 1662—1663, 1665—1666. (dubb.) 61.

Bieraccijnsen der stad, in 4°. 1666—1667, 1670—1671, 1672—1673, 1673—1674, 1674—1675, 1675—1676, 1679—1680, 1685—1686, 1687—1688, 1690—1691, 2 uit de 17de eeuw zonder datum, 1701—1702, 1704—1705, 1706—1707, 1707—1708, 1709—1710, 1713—1714bis, 1715—1716, 1718—1719, 1719—1720, 1721—1722, 1723—1724, 1724—1725, 1726—1727, 1728—1729, 1729—1730, 1730—1731, 1731—1732, 1732—1733, 1733—1734, 1734—1735, 1737—1738, 1738—1739, 1740—1741, 1742—1743, 1747—1748, 1750—1751, 1755—1756, 1756—1757, 1758—1759, 1759—1760, 1765—1766, 1767—1768, 1772—1773, 1774—1775, 1776—1777, 1779—1780, 1781—1782, 1785—1786. 62.

Rekening van de wijnaccijnsen, 1643—1644. 62.

Contributieboeken der stad Weert, 1e Importboek, 1504. 63.

Bedeboek voor Leucken, 1605—1606. 63.

Bedeboek, 1639, 1650—1651, 1656—1657, 1658—1659, 1661—1662, 1663—1664, 1665—1666, 1669—1670, 1672—1673, 1675—1676, 1678—1679. 11 reg. 63.

Bedeboek 1680—1681, id. omstreeks 1682. 64.

Schatboek voor de Fransche contributie, 1677—1678. 64.

Lijst der Fransche contributiën van 1676—1677. 64.

Rekening van de buitenie van Weert van geleverde haver en stroo voor de troepen van den overste Havet in de stad gelogeerd, 1677. 64.

Betalinghe der contributie volontair..... aan den raade landrentmeester J. S. de Bruyn te Roermond, 1717—1722. 64.

Portef.

Restanten volgens lijsten van den burgemeester Simon Wylkens, 1796. 64.

Generale lijsten, 1697, 1698, 1702—1705. 64.

Fragmenten van rekeningen zonder jaartal. 16de, 17de en één stuk uit de 18de eeuw. 64.

Register van renten ten laste der stad. 2 reg. fol. van 1500—1718 en van 1726—1795. 65.

Rekening van opgenomen penningen ten behoeve der gemeente enz., 1695 en volgende jaren. 65.

Lijst van de renten ten laste der buitenie, 1743. 65.

Id. der stad Weert, 1743. 65.

Id. der stad Weert, 1718. 65.

Oud register der capitaelen ten laste van de buitenie, 1666 en volgende jaren. 65.

Lijsten van d'ordinariën ende gagiën ten laste van de stadt Weert voor den borgemeester Andries van den Eynde, 1736. 65.

Lijst van opgenomen penningen, 1668. 66.

Peelboek, waarin geannoteerd zijn de peelvelden die de inwooners van Weert ende Nederweert ingevolgh reglement ende respectieve ordonnancie de dato den 15 Aprilis 1764 ende gereguleert door de wedersijtse gecommitteerde Regenten sijn naergesien, 26 Junii 1767. fol. 66.

Idem van later tijd. 66.

Uitgenomen erven onder Nederweert, 1792. 12°. 66.

Register der nieuwe uytgenomen erven onder Weert, begonnen 27 Sept. 1793. 12°. 66.

Register der nieuwe uytgegeven erven getrokken uit het Resolutieboek des Magistraats, 1752—1781. fol. 66.

Armenboeck in hetwelk aengeschreve wordt alle de legaeten die ieder boeckhouder in zijn boeckhoudent jaer ontfanck bij testament ofte andersints, 1634—1825. 67.

Het armenboek der stad van 1661. 67.

Portef.

Het armenboeck der stadt Weert en is vernieuwt in den jare van den boeckhouder Arnoldus Aerts 1714 en wederomme heringebonden in het jaer van den boeckhouder Hendrik Peters 1789 en is getrocken uyt het armenboeck, hetgeen was vernieuwt in den jaere 1661. fol. 67.

Rekening van de armenmeesters of armendienaars te Weert, 1613—1614, 1666—1667, 1682—1683, 1692—1693, 1704—1705, 1705—1706 (duplo), 1706—1707, 1707—1708, 1708—1709, 1709—1710, 1710—1711. 12 reg. 68.

Idem van 1711—1712, 1712—1713, 1713—1714, 1714—1715, 1715—1716, 1716—1717, 1717—1718, 1718—1719, 1719—1720 (duplo), 1720—1721, 1721—1722, 1722—1723, 1723—1724, 1725—1726, 1727—1728. 1728—1729, 1729—1730, 1730—1731, 1731—1732, 1732—1733. 21 reg. 69.

Idem van 1733—1734, 1734—1735, 1735—1736, 1736—1737, 1737—1738, 1738—1739, 1739—1740, 1740—1741, 1741—1742, 1743—1744, 1745—1746, 1746—1747, 1747—1748, 1748—1749, 1749—1750, 1750—1751, 1751—1752, 1752—1753, 1753—1754, 1754—1755, 1755—1756, 1756—1757, 1757—1758, 1758—1759, 1759—1760. 25 reg. 70.

Idem van 1760—1761, 1761—1762, 1762—1763, 1763—1764, 1764—1765, 1766—1767, 1767—1768, 1769—1770, 1770—1771, 1771—1772 (dubb.), 1772—1773, 1773—1774, 1774—1775, 1775—1776, 1776—1777, 1777—1778, 1778—1779, 1782—1783, 1786—1787, 1787—1788. 20 registers. 71.

Idem van 1790—1791 (dubb.). 72.

Rekeningen van de armenstichting van Willem van Heythuizen, van 1697—1706, 1706—1713, 1713—1715, 1715—1718, 1719—1722, 1722—1726, 1726-1727, 1727—1728, 1730—1731, 1731—1732, 1752—1753, 1754—1755, 1755—1756. 1757—1758, 1758—1759, 1761—1762, 1765—1766, 1767—1768, 1769—1770, 1770—1771, 1771—1772, 1777—1778. 22 registers. 72.

Register der armenrenten van 't gefundeert huis van Willem van Heythuizen binnen Weert, van 1479-1720. (Wat vóór de 17de eeuw staat is gedeeltelijk afschrift.) 72.

Rekeningen van de kerkmeesters van de parochiale kerk te Weert, van 1744-1746, 1746—1748, 1748—1749, 1752—

Portef.

1753, 1758—1760, 1763—1764, 1764—1766, 1768—1770, 1770—1772, 1772—1773, 1773—1774, 1774—1775, 1775—1776, 1776—1777, 1777—1778, 1778—1779. 73.

Register van privilegiën, stichtingen, pachten, ontvangst en uitgaven, lijsten der schutten, besluiten, overgave van rekeningen enz. door de deken en van de oude schutten of Sint Jorisgilde, getiteld: „Privilegiën van de oude schutten binnen der stad Weert, opgericht ter eere Gods ende des ridders St. Joris", 1541—1 Juni 1825. (Het schrift begint circa 1633.) 74.

Idem der jonge schutte of Sinte Catharina gild (1480—10 Jan. 1827). (Het schrift begint het midden der 17de eeuw.) 74.

Idem der busschenschutten of Sint Hubertsgild (1480, 10 Juni—1827. (Het schrift begint in het midden der 17de eeuw.) 74.

Registertje op perkament, getiteld: Dyt is die ordonnantie van den wollenambacht en van der laken die men tot Weert maken mach". 74.

Idem ordonnantie en keuren 15de eeuw. 74.

„Rekeninghe ende bewijs van den ontfanck ende uytgift ten tyeden der werckmeesteren met naemen Frans Coetten, Jan Ververs, Dyerick Ververs", 1596. 74.

Reispassen afgegeven te Weert, 1774—1791. 74.

" " " " 1791—1795. 74.

2 registers in 4°., inhoudende schuldbekentenissen ten laste der stad Weert. 74.

Verder nog 104 portefeuilles met verschillende bescheiden. 75/176.

Stukken betreffende het gesticht van Willem van Heythuizen 1705 en het gesticht van Berlo. 176/179.

VERZORGING

VAN

OUDE GEMEENTE- EN BURGERLIJKE STANDS-ARCHIEVEN

IN

NOORDBRABANT.

(UITGEBRACHT AAN GEDEPUTEERDE STATEN DIER PROVINCIE.)

Edel Groot Achtbare Heeren!

Wederom heb ik de eer UwEGr.Achtb. een jaarverslagje te zenden van mijne bevindingen en werkzaamheden opzichtens verschillende oude gemeente-archieven in deze provincie. Ik kan niet ontveinzen dat deze relazen dreigen eenigermate te gaan lijden aan eentonigheid. Maar hoe kan het anders? Telken jare vind ik weder even slechte toestanden. Nu tref ik bewaarplaatsen aan die doorregenen, of vochtig zijn, of door minder gewenschte gasten tot verblijfplaats zijn gekozen; dan bevind ik de archieven of gedeelten daarvan buiten het raadhuis, vergeten soms of wel bij particulieren aan huis; soms zijn zij grootendeels verdwenen of vernietigd, dan weêr met andere vermengd, die op verkeerde plaatsen zijn geraakt; dikwijls blijkt het niet aan de bewaarplaats of zelfs aan de ruimte te liggen, maar is het archief als verschoppeling behandeld, ja mishandeld en verkeert het in een staat van verregaande, van ouder tot ouder verergde verwaarloozing. Aldus: variaties op een zelfde thema, honderd maal te herhalen.

Wat is nu bij elke van deze bevindingen anders te doen dan de handen uit de mouwen te steken en zoo spoedig en afdoend mogelijk verbetering in de toestanden te brengen op de meest eenvoudige en eenmaal als regel aangenomen wijze: sorteeren, tot pakken maken, en deze, evenals de serieën der registers, duidelijk letteren, nummeren en op een staat of inventaris brengen? Ook dit blijft alle jaar in hoofdzaak hetzelfde, — tot eenmaal overal

de hand van hem, die zich deze taak aantrekken kan en wil, heeft gedaan wat zij te doen vond en al de oude archieven in zulk een toestand zal hebben gebracht, dat het in orde houden zoowel als de contrôle daarop voortaan gemakkelijk kan zijn en doeltreffend.

Daarna eerst zal geleidelijk kunnen voortgewerkt worden aan de nadere, meer gedetailleerde regeling en beschrijving van enkele grootere (b. v. die van steden als *Bergen op Zoom*, *Eindhoven*, *Grave*) en van andere belangrijke archieven. Dan ook kan de hand geslagen worden aan de verzekering van het voortbestaan en de goede bewaring van de waterschaps- en ook van de nieuwere gemeente-archieven. En dan zal ook de verslaggever meer aanleiding vinden om mededeelingen te doen omtrent de bewerking en inhoud der archieven en stellig ook in dat opzicht een veel dankbaarder taak hebben dan mij thans ten deel valt.

Toch mag ik over de resultaten, zoo vroeger als ook weder in het vorige jaar bereikt, niet klagen. In enkele plaatsen schoot het werk goed op, was behoorlijke bergruimte aanwezig en dadelijk beschikbaar en kon afdoende ordening plaats vinden. In vele gemeenten werden, waar zij elders ontdekt en bepaald waren, stukken terechtgebracht en weder bij het oud-archief gevoegd. En ook de bestaande inventarisatie van enkele gemeente-archieven werd verbeterd, aangevuld en uitgebreid, terwijl met den uitgaaf in druk en daaraan gepaard gaande omwerking van den inventaris voor twee gemeenten werd begonnen. Omtrent enkele plaatsen deel ik thans een en ander bijzonders mede.

Groot was mijne verbazing zoowel over den omvang als over den toestand van het oud-archief van *Loonopzand*, dat ik te *Kaatsheuvel* op een zoldervertrek van het raadhuis vond. Wel tien kubieke meter papier lag, met een voetpad er om heen, vierkant op den vloer gestapeld, recht afgekant, en slechts aan ééne der zijden eenigszins uitvloeiende naar den zolderwand. Tegen dezen waren rondom een zeer groot aantal registers, ordeloos maar netjes, in stapels neêrgevleid, en het geheel, met stof overdekt en doortrokken, met vuil van allerlei aard vermengd en, voor zoover de stukken voor het oog een afzonderlijk beeld vormden, verropt en verspreid, maakte een indruk als de keurig gestapelde mesthoop van een netten Hollandschen boer. Daarbij kwamen de zolderhitte en stoflucht en een heirleger van doode en levende vliegen om dien indruk te verlevendigen.

Gelukkig gaven twee ruime localiteiten gelijkvloers, een middelkamer met tafel enz. en een tweede bergzolder gelegenheid tot geleidelijke en niet al te benauwde sorteering en voorloopige regeling van het archief Bij uitzoeking op de middelkamer, na een voorloopige schoonmaak, kon de splitsing in afdeelingen en ru-

brieken door verdeeling over den tweeden bergzolder geschieden. Alleen, bij groote zomerhitte bleek het werk onmogelijk te kunnen worden volgehouden. Bij uitsluiting moest van het meer gunstige voor- en najaarsweer worden gebruik gemaakt om het te voltooien. En daar het misschien wel 30 of 40 werkdagen zal eischen, zal het zelfs vóór 1893 misschien wel niet kunnen afloopen.

Toch is zulk werk niet ontmoedigend of zelfs onaangenaam. Want het geldt hier een bijzonder rijk en oud archief. *Loonopzand*, binnen welks palen de straat *Kaatsheuvel* eerst in 't laatst der vorige eeuw een uitbreiding van beteekenis verkreeg, om, weldra parochie geworden, reeds in 't midden dezer eeuw zich officieel tot hoofdplaats der gemeente en — zeer tot spijtigheid der bewoners van 't oude plaatsje *Loonopzand* — tot zetel van het bestuur te zien verheffen, is een zeer belangrijke plaats uit geschiedkundig oogpunt. Zijn schepenbank is oud, zijn heer had uitgebreide rechten, een eigen leenhof en stellig vroeger een laatbank. De weg van den *Bosch* naar *Breda* liep er door en tol werd er geheven, in het oude Venloon, zooals het heette. Toch vindt men juist hier de oude landelijke toestanden nog laat in de schriften bewaard, en een menigte documenten die van die toestanden getuigenis afleggen. Ook zijn de losse stukken, al zijn bijna al de pakken losgeraakt, weinig uit hun verband geraakt; en zijn zij al verkreukeld of vervuild, evenzeer als de registers zijn zij nog gaaf bewaard gebleven, zoodat een goed geheel te maken is van het nu zoo verschopte archief, dat zoowel in het belang van gemeente en particulieren als in dat der wetenschap met vrucht zal zijn te raadplegen.

En dan, ik heb geen would-be archivaris tot voorwerker gehad. Geen troosteloozer arbeid toch volgens mijne ondervinding, dan de regeling van een oud archief, waarin ondeskundigen „orde" zijn gaan brengen. Dit wil doorgaans niet anders zeggen dan dat zij de oude orde zijn gaan verbreken. Dan zijn zij b. v. zelfstandige collectietjes gaan maken van sommige der bijlagen van rekeningen, daartoe uit de dossiers genomen, evenzoo de bundels van procedures gaan splitsen of bijv. al de losse processtukken chronologisch gaan rangschikken, in plaats van ze volgens hun verband bijeen te laten. Of wel, zij hebben verzamelingen aangelegd van papieren over bijzondere onderwerpen en daarbij allerlei soort van stukken gevoegd, waartoe zij tot zelfs de liassen hebben losgemaakt; enz. enz. In het algemeen heb ik nog het liefst te doen met die maagdelijke oude archieven, waaraan in tijden geen zorgende hand is geslagen.

Waartoe zou men dan ook naar de oorzaak van een minder ordelijken toestand dier archieven gaan vorschen? Geen moeilijker taak trouwens dan de aansprakelijkheid vast te stellen voor de minder goede verzorging van de oude lokale archieven, waarnaar

immers ook van hooger hand in lange tijden niet was omgezien. Geen taak, die de archivaris liever voorbijgaat. Hoe dan ook het archief van „Loon" in den beschreven toestand kwam, liet en laat mij koud, al geloof ik gaarne de verzekering van den secretaris, dat het voornamelijk een gevolg is, eerst van gebrek aan ruimte, en daarna van de raadhuis-verbouwing, die in 1882 mijn ambtsvoorganger belette het archief te gaan opnemen. Als na de sorteering, als rechtstreeksch vervolg dier verbouwing nu de noodige kasten gemaakt zullen zijn en het archief, goed verzorgd, in orde daarin geplaatst, dan zal gelegenheid tot contrôle bestaan en zal later niet weder de „man op 't kerkhof" behoeven beschuldigd te worden, wanneer nl. maar van die gelegenheid voortdurend gebruik kan en zal worden gemaakt!

De oude registers van den burgerlijken stand van *Loon op 'Zand* waren ter secretarie bewaard. Talrijk en nog al gebruikt, eischen zij meer tijd tot beschrijving dan ik tot nog toe ter plaatse er voor over had, zoodat dit werk nog niet is afgeloopen. De bijzondere verzorging zal daarna onder mijn toezicht door een deskundigen binder moeten geschieden.

Te *Rosmalen* vond ik eveneens het oud- met een gedeelte van het nieuw-archief op den zolder, echter op een kleinigheid na niet op den vloer maar op planken, die tusschen de binten waren gelegd. Het werd geheel nagezien en zoover noodig gesorteerd en bij deze gelegenheid door den veldwachter tevens schoongemaakt. Enkele stukken en pakken werden, als een betere bewaarplaats eischende, afgezonderd, ter secretarie gebracht en voor een nader onderzoek gereserveerd. Overigens trof ik hier al zeer weinig stukken aan, die uit meer algemeen oogpunt van belang waren. Hetgeen het meest de aandacht trok, ook van den burgemeester en secretaris, die mij een tijdlang gezelschap hielden bij het werk, waren stukken over rechten der gemeente, de grenzen, de Aa en bruggen daarover, de jacht.

De burgerlijke standspapieren worden in vrij goeden toestand behoorlijk in de kasten ter secretarie bewaard. Het ware te wenschen dat ook voor het nu op den moeilijk te bereiken zolder bewaarde archief veiliger bergplaats en ook kasten-bergruimte werd gevonden of bezorgd.

Te *Berkel* trof ik tegen mijn verwachting een vrij aanzienlijk oud-archief aan. Het plaatsje, dat met *Enschot* en *Heukelom* éene gemeente vormt, is eerst sinds 1803 zelfstandig en behoorde vroeger, evenals *Haren*, tot *Oisterwijk* c. a. Maar gelijk naar *Haren* waren ook naar *Berkel* na de afscheiding een reeks bescheiden, op het afgenomen deel bijzonder betrekkelijk, overgebracht. Deze kwamen

thans voornl. uit de onderste vakken van twee diepe kasten ter secretarie en uit twee kleine kastjes daarboven te voorschijn en besloegen, na de sorteering in volgorde opgesteld op den vloer der raadzaal, een lengte van een meter of tien. De rekeningen en kohieren betreffende elk der drie dorpen, de resolutieboeken, voor de drie plaatsen te *Oisterwijk* afzonderlijk gehouden, vormden er het grootste bestanddeel van. Staten werden na de afzondering der weinige oude rechterlijke stukken (waarvan de opzending nog steeds achterwege bleef) van alles opgemaakt en maatregelen tot verbetering der bewaring en behoud der orde voorgeslagen. Ik hoop dat 't volgend jaar vermeld zal kunnen worden dat deze hun beslag kregen.

De oude papieren van den burgerlijken stand hadden een voldoende bewaarplaats ter secretarie en werden volledig beschreven. Ook die ter R. K. parochie van *Inschot* bewaard, werden, dank zij de ook daar weder ondervonden welwillendheid, opgenomen in de lijst.

Boxtel stelde thans de gelden beschikbaar voor het drukken van den inventaris, in 1884 voorloopig opgemaakt. Deze is daarop onder handen genomen ter aanvulling en nadere specificatie. Op den zolder van het raadhuis had ik reeds vroeger een aantal nog tot het oud-archief behoorende papieren ontdekt. Zij zijn thans uitgezocht, waarbij de groote massa gedrukte bescheiden en stukken van het nieuw-archief, waartusschen zij verspreid en gepakt zaten, alle door de hand moesten gaan en tevens eenigszins geordend zijn geworden. Er waren eenige niet onbelangrijke stukken bij de oudste; zoo o. a. fragmenten van een schepenregister uit het begin der 15de eeuw die, te zamen met een notarieel protocol en registers van verpachtingen der goederen, tienden enz., behoorende aan den heer van *Bokstel* en *Liemde* nu in 's Rijks depôt zijn opgenomen en bij het oude rechterlijke archief van *Bokstel* gevoegd; verder verschillende oude reglementen, stukken over de partijschappen in het eind der 18de en begin dezer eeuw, enz. Eenige registers, in 1811 abusievelijk tot het schepenbanksarchief gerekend en aan het Rijk overgegaan en nu in 's Rijks depôt berustende, hoop ik weder aan het gemeentelijk archief te kunnen doen toekomen. Ik verwacht dat het werk der om- en bijwerking van den catalogus en de uitgaaf er van nog in dit jaar kunnen afloopen; voor de toezending van een exemplaar aan Uw college zal ik zorg dragen.

Te *Udenhout* trof ik slechts zeer weinig oud-archief aan, het meerendeel daarvan nog dateerende na 1803, toen ook *Udenhout* van *Oisterwijk* c. a. gesplitst werd. Toch schijnt ook naar *Udenhout* een deel van het oud-archief der oude eeninge toenmaals te zijn overgebracht. Na ter secretarie en in een ander vertrek den inhoud

der kasten te hebben nagezien, en na ook de burgerlijke standspapieren te hebben onderzocht en beschreven, vond ik toch op den zoldervloer een aantal kohieren en andere registers. Ik had nog geen gelegenheid die uit te zoeken en op betere plaats, in het flinke raadhuis goed te vinden, over te brengen.

Thans is ook het in 1884 wegens de verbouwing van het raadhuis gestaakte werk te *Gemert* hervat. Op den ruimen zolder vond ik het geheele archief, registers en losse stukken dooreen, op den vloer opgetast. Alleen de oude registers van den burgerlijken stand waren in een kast ter secretarie geplaatst, terwijl de oudste en belangrijkste bescheiden tijdelijk door mijn voorganger in veiligheid waren gebracht in 's Rijks depôt, waar zij intusschen herhaaldelijk werden geraadpleegd.

Allereerst ben ik nu overgegaan tot de sorteering der registers en ga zooveel mogelijk voort met de ordening der losse papieren, een werk van grooten omvang. Intusschen worden de besproken belangrijke documenten uitvoerig beschreven, evenals de doop-, trouw- en sterfregisters, terwijl van het overige een inventaris volgens de aangenomen regelen wordt opgemaakt.

Zeer merkwaardige stukken zijn bij de oudste papieren aanwezig. *Gemert* was een souvereiniteit, geënclaveerd in het gebied van Brabant's hertog en later van de Staten-Generaal. Het behoorde toe aan de Duitsche orde, ballij van Ouden Biezen (bij *Maastricht*). Deze vestigde er o. a. een belangrijke Latijnsche school. Zij was met strijd in het bezit gekomen, had niet zonder strijd hare rechten uitgebreid en lag in de 17de eeuw in proces over hare heerschappij met de Staten-Generaal. Over al die geschillen zijn gewichtige documenten ook in het gemeente-archief te vinden, hoewel het voornaamste er van berust in het ballij-archief der orde te *Düsseldorf*. Dit heb ik successievelijk goeddeels ter vergelijking en kopieering van het staatsarchief aldaar ter leen gehad, waardoor ik in staat zal zijn het volledige overzicht te geven van de retroacta der Duitsche heeren te *Gemert* en mij niet enkel met de min of meer toevallig in het gemeente-archief bewaarde behoef tevreden te stellen. Vooral over de liefdadige instellingen, over de gemeene gronden (de Peel), de molens en de processen door de gemeente gevoerd, is het archief rijk aan oude bescheiden. Ook de rekeningen klimmen zeer oud op en het geheel is een der belangrijkste oude lokale archieven in deze provincie, zoodat de arbeid er aan besteed en te besteden de voldoening geeft van een algemeen nuttige te zijn.

Na in het vorige jaar in den toestand van het oud-archief van *Dinther*, in mijn verslagje over 1890 beschreven, verbetering gebracht, het geheel van de elementen, die er niet in hoorden, ge-

zuiverd en het van den zolder naar de raadkamer overgebracht te hebben, wist ik geen beter raad om tot afdoende regeling te komen dan het over te nemen voor 's Rijks depôt. Daartoe werd gereedelijk besloten. Nu zijn niet alleen de rechterlijke van de gemeentelijke papieren gescheiden, maar konden ook deze laatste in die van *Dinther* en die van *Heeswijk* verdeeld, nader bepaald, weder tot dossiers gevormd en in rubrieken afgedeeld worden, terwijl van een gedeelte zelfs reeds een inventaris is opgemaakt. Dit werk wordt niet geregeld voortgezet. Het is van langen adem, weinig aanlokkelijk, noch bemoedigend, heeft evenmin haast en behoeft van de zomerreizen voor de archieven in de provincie nu geen tijd meer af te nemen, daar het evengoed in voor- of najaar kan geschieden.

Hetzelfde is het geval met de oude gemeentelijke papieren van *St. Oedenrode.* Ook deze zijn in het Rijksdepôt ondergebracht, na de voorloopige sorteering van het later gevonden gedeelte, waarvan ik de vorige maal verslag gaf. De regeling van dit oud-archief bood overigens veel minder moeilijkheid aan en is dan ook in hoofdzaak reeds geheel geschied. Alleen voor de definitieve afwerking en inventarisatie ontbrak mij in het laatste half jaar de gelegenheid totaal. Uw EdelGrootAchtbaren weten, dat ik sinds den vorigen zomer al mijn krachten gegeven heb aan het groote werk der overneming en regeling van het archief der voormalige gouverneurs- en van het griffie-archief uwer provincie, te zamen het zoogenaamd nieuw provinciaal archief tot 15 Juli 1850.

Terwijl, gelijk ik in den aanhef deed opmerken, er nog tal van jaren zullen moeten verloopen, vóór overal in de bijna 200 gemeenten dezer provincie aanvankelijk orde en regel in het oud-archief kan gebracht zijn, zal binnen aanmerkelijk korter tijd deze voorwaarde voor duurzaam behoud en bruikbaarheid vervuld zijn ten aanzien van de oude bescheiden van den burgerlijken stand.

Ik blijf mij steeds verheugen deze zaak mij voor eenige jaren te hebben aangetrokken. Het nut niet alleen, maar de noodzakelijkheid er van blijkt bij den gestadigen voortgang van het werk steeds meer. De algemeene toestand dezer documenten is bijna overal verbazend slecht. Na het vroeger hieromtrent medegedeelde behoef ik daarover thans niet nader uit te weiden. Zeer te betreuren is en blijft het inderdaad, dat niet meerdere krachten beschikbaar zijn om het allernoodzakelijkste en spoedeischende te doen. Zooveel tijd als ik er eenigszins voor vinden kon, ja zelfs terwijl ongesteldheid mij tot thuisblijven dwong, heb ik er aan voortgewerkt. Maar het afschrijven der oudste en meest gehavende of bedreigde

registers zal ik er aan moeten geven. Ik kan daarvoor bij het vele werk, dat voor mij is weggelegd, werkelijk de uren en de kracht niet vinden.

De ordening, beschrijving en herstelling der registers is weder een goed eind gevorderd. Ongeveer 500 nummers zijn weder geheel afgewerkt en geïnventariseerd. Zoover mij er tijd voor gelaten wordt, zet ik het steeds met denzelfden ijver voort. Moge de eindpaal nader zijn dan ik, bij mijn tegenwoordige geringe hulp, mij nu durf voorstellen. Dan zal ik mijn dank vanzelf vinden in het bewustzijn van, ongedwongen en ongevraagd en enkel omdat ik het niet laten kon, een groot en op zich zelf onaantrekkelijk maar hoogst nuttig werk naar mijne beste krachten te hebben volbracht.

's Hertogenbosch, Juni 1892.

De Rijks-Archivaris in Noordbrabant,

MR. A. C. BONDAM.

VERSLAG

AANGAANDE DE OUDE GEMEENTE- EN WATERSCHAPS-ARCHIEVEN

IN

ZUID-HOLLAND,

OVER 1891.

(UITGEBRACHT AAN GEDEPUTEERDE STATEN DIER PROVINCIE.)

Hoog EdelGestrenge Heeren.

Bij het laatste aan UHoogEdGestr. aangeboden rapport mijner werkzaamheden ten behoeve van de regeling der oude archieven van gemeenten en waterschappen, kon ik de mededeeling doen, dat de inventaris van het archief van het Hoogheemraadschap van Schieland was voltooid. Er bleven echter nog eenige werkzaamheden over, die op de definitieve plaatsing van dat archief betrekking hadden, waarmede ik mij in de eerste plaats moest bezig houden.

Nadat ook dit was ten einde gebracht, heb ik mij naar Warmond begeven, om ter voldoening aan de mij door U gedane opdracht het oud-archief aldaar te regelen. Het aanwezige was van weinig omvang. Het belangrijkste dat ik er aantrof was een in 1669 door den bekenden landmeter J. Douw vervaardigd kaartboek van die heerlijkheid in negen bladen op perkament en verder:

Notulen en missiveboek van baljuw schout en burgemeesteren 1776—1787.

Notulen van den provincialen raad, de Municipaliteit en het Gemeentebestuur 1795—1812.

Registers van commissiën, keuren en publicatiën 1624—1795.

Beschrijving van de grootte der landen in de heerlijkheid, 1680 en 1689.

Weesboeken en stukken daartoe betrekkelijk 1662—1832.

Register der notulen van baljuw en armeesteren begonnen 1765 en rekeningen 1670—1679, 1789, 1801.

Rekeningen van den omslag op den voet van de steek- of schildtalen 1668—1669, 1728—1794 en van de Municipaliteit en Gemeentebestuur 1795—1813.

Rekeningen van het morgen- of penninggeld 1639—1704, 1774—1862.

Rekeningen van de ordinaire en extraordinaire verponding 1790—1805.

Registers van doopen in de Protestantsche kerk 1606—1812,

sedert Juli 1789 met aanteekeningen van den dag van geboorte trouwen 1599—1794.

Doopboek van Roomsch-Katholieken 1797—1812.

Registers van trouwen ten overstaan van schout en schepenen 1662—1811, huwelijksgeboden 1795—1811.

Register wegens het recht voor de kerk voor het luiden der klokken en begraven 1760—1811.

Registers van ontvang van het recht van trouwen en begraven 1764—1805.

Behalve het bovengemelde waren nog aanwezig eenige registers behoorende tot het reeds in 1811 naar de arrondissements-rechtbank overgebrachte archief van baljuw en welgeboren mannen en schout en schepenen. Ik heb deze registers ter zijde gelegd, om na daartoe gedane aanvrage, met de overige van gelijken aard te kunnen worden vereenigd, maar gebracht in den, achter den aan U HEG. overgelegden inventaris van het gemeentearchief, gevoegden inventaris der rechterlijke archieven, welke nu reeds in het Rijksarchief berusten.

Vervolgens heb ik mij bezig gehouden met het ordenen en beschrijven van hetgeen te Bodegraven in 1870 aan den aldaar geheerscht hebbenden brand was ontkomen, zijnde dat gedeelte van het archief, hetwelk destijds nog niet uit het oude tot Raadhuis dienende lokaal naar het tijdelijke gebruikt wordende was overgebracht. Uit eenige bijzonderheden in het overgeblevene opgemerkt, meen ik te moeten opmaken, dat het vóór den brand een uitgebreid archief moet zijn geweest. De oude registers van den burgerlijken stand, hoewel reeds naar het nieuwe lokaal vervoerd, zijn gelukkig gered.

Ik laat nu kortelijk volgen hetgeen door mij is gevonden.

In de eerste plaats eenige octrooien van de Staten van Holland en Westfriesland, meest betreffende het opnemen van gelden in het doen van omslagen, uit de 16de, 17de en 18de eeuw. Onder deze stukken verdient de aandacht een vergunning van Karel V van 30 October 1530 tot het heffen van het recht van evene, omdat in de beweegredenen, uit het request van die van den gerechte overgenomen, eenige vermeldenswaardige bijzonderheden worden aangetroffen. Zij voerden aan, dat hun dorp, op de frontieren van Holland gelegen, in tijden van oorlog zeer heeft geleden en binnen vijf en twintig jaren herwaarts tweemaal in de Montfoortsche en Geldersche oorlogen met de kerk in den grond is verbrand, en binnen dien tijd nog éénmaal door hun eigen vuur, en voegen er bij dat zij bovendien door de Gelderschen nog tweemalen waren gebrandschat in 1523 en laatstelijk in 1528 bij de invasie van den dorpe van den Haghe.

Contracten met dijkgraaf en hoogheemraden van den lande van

Woerden over de schouwen 1616, met de kerkmeesters over het aanstellen van een schoolmeester, tevens voorzanger en voorlezer 1722, 1723.

Ordonnantie op den ijk 1627. Salarissen van het bestuur 1663, 1723.

Reglementen voor de Municipaliteit, het Gemeentebestuur en andere collegiën na de omwenteling van 1795.

Register van notulen van schout en ambachtsbewaarders 1722—1732.

Register van copiën van ordonnantiën, keuren, octrooien en appointementen van de Staten en sententiën van het Hof van Holland 1616—1719.

Ingekomen stukken 1795—1804, 1812, 1813.

Weesboeken met de daarbij behoorende stukken 1619—1782.

Stukken betreffende door de ambachtsbewaarders gevoerde processen: met kerkmeesters over het aanstellen van een schoolmeester tevens voorzanger en voorlezer 1713, met den schoolmeester Wiggert de Jong over combinatie van verschillende bedieningen 1719, met den schout Daniel van Beke, tevens bode over de rechten aan die bedieningen verbonden 1718—1724, met den ambachtsheer mr. Petrus Leonardus Schippers, wegens eenige door dezen als kooper der ambachtsheerlijkheid beweerde rechten, welke hem echter door het Hof van Holland worden ontzegd 175—1759.

Een korte mededeeling omtrent de geschiedenis dezer heerlijkheid meen ik te moeten opnemen.

In het begin van de 18de eeuw werden door de Staten van Holland de rechten in verschillende ambachten uitgeoefend, waarvan de inkomsten in de rekeningen van de rentmeesters voorkwamen, onder de benaming ven ambachtsheerlijkheid verkocht. Daaronder behoorde ook Bodegraven, dat in Augustus 1722, volgens de in het Rijksarchief berustende conditiën werd gekocht door Jacobus van der Burgh voor de ambachtsbewaarders aldaar, voor eene som van f 16,000.

Nu vermeldt van der Aa in zijn Aardrijkskundig Woordenboek, waarschijnlijk aan bescheiden uit het thans gedeeltelijk verbrande archief ontleend, dat bij algemeene buurspraak die aankoop werd afgekeurd, en de heerlijkheid daarop in vijftien deelen werd verkocht, welke gezamenlijk in 1747 in handen kwamen van Cornelis Schippers en later aan diens zoon Petrus Leonardus.

In 1764 verzocht de ambachtsheer opnieuw aan de Staten van Holland om aan hem voor zekeren prijs af te staan de electie van schepenen in den ambachte van Bodegraven.

De Staten stelden dit verzoek in handen van Gecommitteerde Raden voor de zaken der domeinen, die daaromtrent rapporteerden: dat de generale of particuliere voorwaarden waarop het ambacht in 1722 was verkocht geen aanleiding geven, dat verzoek in te

willigen, daar de meergemelde ambachtsheerlijkheid volgens gedane denunciatie ten tijde van de verkooping was verkocht als allodiale heerlijkheid, denkelijk uit hoofde van de klachten der ambachtsbewaarders, dat Bodegraven niet als een leen mochte gealineerd of verkocht worden. De Staten achtten het derhalve niet geraden om aldaar nog behoudende of seigneuriale regalia af te staan, waarom het verzoek bij resolutie van 2 Februari 1764 werd afgeslagen.

Om een einde te maken aan deze voortdurende moeilijkheden, besloten de ombachtsbewaarders in 1781 de heerlijkheid ten behoeve van het ambacht terug te koopen, waartoe zij bij octrooi van de Staten van Holland van 15 Juni gemachtigd werden eene leening van f 30,000 te sluiten.

Verder bevat het archief nog:

Rekeningen van de ambachtsbewaarders 1670—1794, niet geheel compleet, van de Municipaliteit en leden van het Gemeentebestuur 1798—1810 en van den gemeenteontvanger 1811—1813.

Rekeningen wegens de genegocieerde gelden tot aankoop van de heerlijkheid 1781—1787.

Quohieren van de verponding 1628, 1666, 1678, 1687, 1692—1722.

Rekeningen van de verponding 1692—1715, en eenige quohieren betreffende andere landsimpositiën.

Doopboeken van de Gereformeerde Kerk 1647—1812.

Trouwboeken als voren 1653—1795.

Doopboek der Luthersche gemeente 1629—1812.

Register van huwelijken, gesloten voor schout en schepenen 1730—1794.

Registers wegens den ontvang van het recht op het trouwen 1711—1803, alsvoren op het begraven 1711—1805.

Register wegens het luiden der klokken en begraven der dooden 1762—1812.

Hoewel de oude registers van den burgerlijkenstand bij den brand gered werden, is er echter één enkel naar het schijnt verloren gegaan, namelijk het register van huwelijken gesloten voor schout en schepenen sedert 22 November 1794.

Bij het inventariseeren dezer registers bleek, dat enkele nog onder het kerkbestuur berustten, welke echter op mijn verzoek welwillend aan het gemeentebestuur werden afgestaan. Onder deze bevondt zich het laatste kerkelijk trouwboek aanvangende met 1729. De daarin voorkomende huwelijksacten liepen vóór de invoering van den burgerlijken stand echter slechts tot 17 April 1795, de eerste daaropvolgende was van 1814.

Daar de scheiding zonder bezwaar kon geschieden, is het laatste gedeelte onder het kerkbestuur verbleven.

Tengevolge van het verlòren gaan van het hierboven vermeld

register zijn derhalve te Bodegraven geen trouwacten voor de jaren 1795—1811 aanwezig.

Zooals ik mededeelde was de laatste kerkelijke trouwakte van 17 April 1795. Het heeft reeds meermalen mijne aandacht getrokken, dat in verschillende kleine gemeenten in Holland, vooral in het land van Voorne, sedert het jaar 1795 bijna geen dergelijke akten in de kerkregisters voorkwamen. De reden hiervoor schijnt gezocht te moeten worden in eene proclamatie van de Provisioneele representanten van het Volk van Holland van 7 Mei 1795, waarbij bijna dezelfde verordeningen voor het huwelijk werden vastgesteld, als thans worden gevolgd. Art. 4 bepaalde, dat: „het huwelijk, mede zonder onderscheid van welken Godsdienst dezelve persoonen mogten zijn, zal moeten worden gesolemneert en voltrokken voor de Municipaliteit of plaatselijke regering", en art. 5 „maar ook het huwelijk zelve door een kerkelijk persoon te doen inzegenen op zoodanige wijze, als hij, behoudens de rust en goede orde in de Maatschappij, conform zijne Godsdienstige gevoelen zal meenen te behooren, terwijl evenwel in dit geval alle geestelijke of kerkelijke persoonen, van welken godsdienst zij mogen zijn, ten allensterkste zullen hebben toe te zien en zorge dragen dat zij geen huwelijk inzegenen of volgens hunne geloofsleer bevestigen, dan nadat hun op legale wijze zal zijn gebleken dat dezelve huwelijken alsvoorens voor de burgerlijke regeering, conform het hiervoren gestatueerde voltrokken zijn geworden, op poene", etc.

Te Bodegraven werd sedert deze proclamatie geen kerkelijk huwelijk meer gesloten. Het gemis van het burgerlijk register kan nog eenigermate worden aangevuld door de aanteekening van betaling van het recht op het trouwen loopende tot 1803.

Hoewel mijne werkzaamheden aan het archief van het hoogheemraadschap van Delfland zonder ophouden worden voortgezet, heb ik gemeend in mijne laatste verslagen daarvan slechts met een enkel woord melding te moeten maken. Het komt mij thans gepast voor eenigszins uitvoeriger den staat der werkzaamheden mede te deelen.

Reeds in mijn rapport van 19 Juni 1889 toonde ik aan in welken schromelijken toestand van verwarring zich dit uitgebreide archief bevindt, en berichtte tevens dat ik na de verbouwing het archief in het nieuwe lokaal zóódanig had opgesteld, dat althans het gedeelte waarvan de raadpleging dagelijks noodig was eenigermate bruikbaar werd.

Gedurende de jaren 1888 en 1889 had ik mij met het inventariseeren van de registers en groote seriën bezig gehouden, en ook reeds een gedeelte van de groote massa losse stukken opgeschreven, toen ik mij genoodzaakt vond dit laatste werk voorloopig te staken, omdat tengevolge van de slordige administratie van verscheidene

jaren het nieuwere gedeelte van het archief zich in zoodanigen staat bevondt, dat men dagelijks naar stukken zocht, die niet te vinden waren en dan daartoe mijn bijstand inriep, die ik in de meeste gevallen niet kon verleenen.

Ik zal hieromtrent in eenige bijzonderheden moeten treden.

De hoofdserie van het archief bestaat uit de handelingen van dijkgraaf en hoogheemraden, die, hoewel de eerste registers niet even geregeld als de latere zijn ingericht, reeds met het jaar 1440 aanvangt. Op de oudste registers werd vóór het jaar 1734 door verschillende klerken van het hoogheemraadschap een alphabetischen Index vervaardigd, welke later geregeld werd bijgehouden, tot dat dit werk in 1837 plotseling blijkt te zijn gestaakt, zoodat er na dit jaar geen Index op de notulen aanwezig is.

De serie requesten vangt met het jaar 1689 aan, en met het jaar 1798 een geregelde serie ingekomen stukken. Sedert dit jaar heeft men in de administratie van Delfland hetzelfde systeem (waarschijnlijk van Franschen oorsprong) gevolgd, dat ook in dat jaar in die van de landsarchieven is ingevoerd, namelijk de notulen dagelijks van een volgnummer te voorzien, en dit nummer ook op de ingekomen stukken te vermelden.

Tot het jaar 1856 is het op die wijze nummeren der ingekomen stukken geregeld en nauwkeurig volgehouden, maar sedert is het tijdvak van slordigheid ingetreden. De ingekomen stukken werden in omslagen bij de minuut-notulen door mij gevonden en waren veelal slechts gedeeltelijk genummerd, die van sommige vergaderingen in het geheel niet. Het bleek zelfs dat gedurende een geheel jaar geen agenda gehouden werd, en dat de notulen ongenummerd waren gebleven.

Hierbij kwam nog dat een groote menigte stukken ongeborgen was blijven slingeren, tengevolge dat men gedurende langen tijd, naar het schijnt, gebruikte stukken niet meer op hun plaats bracht.

Wel is waar, dat in den regel, op grond dat bij het in orde brengen van Waterschapsarchieven de scheiding tusschen oud en nieuw, aan het einde van het bestuur van den Maire, niet kon worden in acht genomen, bij U HEG. geen bezwaar werd gemaakt dat deze archieven door mij in hun geheel werden geordend en geinventariseerd, zooals nog laatstelijk met het archief van het Hoogheemraadschap van Schieland heeft plaats gehad. Er deed zich hier echter een geheel ander geval voor. De latere archieven van dat hoogheemraadschap waren volkomen in orde, en het kostte daarom slechts weinig moeite de jaren der deelen in portefeuilles op te schrijven en aan den inventaris toe te voegen.

Daar het archief van Delfland echter in geheel anderen toestand verkeerde, kwam ik voor een moeielijk vraagstuk. In het bureau van het Hoogheemraadschap was niemand te vinden, die zich met

het ordenen van dit nieuwere gedeelte van het archief kon bezig houden, en toch moest het in het belang van den geregelden gang van zaken noodzakelijk het alleerst geschieden.

Ik moest mij dus wel met dit tijdroovende en vervelende werk belasten, maar heb alvorens aan het Bestuur medegedeeld, dat deze bemoeiingen geheel vielen buiten het mandaat mij door U HEG. gegeven, hetgeen ook werd toegestemd.

Gedurende de jaren 1890 en 1891 heb ik mij hiermede bezig gehouden en ben in het laatst van het vorig jaar gereed gekomen met de herstelling der orde volgens het in 1798 begonnen systeem. Buitendien zijn nog een menigte dossiers wegens bijzondere zaken van lateren tijd geinventariseerd, benevens de stukken betreffende de liquidatie der afkoopkassen van de waarborgpenningen wegens verveeningen. Daarna heb ik het inventariseeren der losse stukken van oudere tijden weder ter hand genomen.

Met de meeste gevoelens van hoogachting heb ik de eer te zijn,

'sGravenhage, 23 Juli 1892.

U Hoog Ed. Gestr. D. Dienaar,

J. H. Hingman.

VERSLAG

OMTRENT OUDE GEMEENTE- EN WATERSCHAPS-ARCHIEVEN

IN

UTRECHT,

OVER 1891,

UITGEBRACHT AAN GEDEPUTEERDE STATEN DIER PROVINCIE.

Edelgrootachtbare Heeren!

Gelijk ik de eer had in mijn vorig verslag in herinnering te brengen, hadden naar aanleiding Uwer circulaire, opgenomen in Provinciaal blad 1890, n°. 43, de gemeenten Doorn, Maartensdijk, Maarsen, Maarseveen en Wijk-bij-Duurstede, het hoogheemraadschap van den Bunschoter-Veen-en-Veldendijk en het waterschap Loopik-Loopikerkapel-en-Zevenhoven de hulp der provincie bij de regeling hunner archieven ingeroepen, waarbij zich later nog de gemeenten Woudenberg en Renswoude voegden. Van de regeling der archieven van den Bunschoter-Veen-en-Veldendijk, Doorn en Maartensdijk kon ik reeds in mijn vorig verslag bericht geven. Thans rest mij nog mede te deelen, hoe de inventarisatie der overige bovengenoemde archieven heeft plaats gehad.

Het eerst lag het archief van het waterschap Loopik c. a. aan de beurt. Toen ik dat voorloopig onderzocht, ten einde de kosten, die de regeling vereischen zou, te kunnen bepalen, deed ik eene gewichtige en verblijdende ontdekking. Tusschen de stukken van het waterschapsarchief toch vond ik de papieren, die het archief der gemeente uitmaken, terug. Tot dien tijd had men altijd gemeend, dat de gemeente geen oud archief rijk was, maar nu bleek, dat het zonder het zelf te weten eene omvangrijke en belangrijke verzameling bezat. De oude archiefstukken schijnen, vermengd met de waterschapspapieren, ten huize der opvolgende schouten en burgemeesters bewaard te zijn geweest en zoo ook in handen te zijn gekomen van den tegenwoordigen burgemeester,

tevens voorzitter van het waterschap, den heer Cambier van Nooten, wiens voorouders reeds meer dan eene eeuw het hoogste ambt in Loopik plachten te vervullen. Daar de papieren reeds lang naar den zolder waren verhuisd, was de inhoud er van niet nauwkeurig bekend en meende men, dat de verzameling alleen het waterschap betrof. Toen ik bemerkt had, dat het anders was, stelde ik den heer van Nooten voor, de regeling van het gemeentearchief telijkertijd ter hand te nemen, waartoe het gemeentebestuur op zijn voorstel dan ook spoedig bereid was. Zoodoende kwam eene voorloopige overeenkomst tot ordening der beide archieven tot stand, waartoe Uw college bij schrijven van 16 Mei 1891 zijne toestemming gaf.

Het grondgebied, dat thans de gemeente Loopik uitmaakt, vormde in de vorige eeuw een enclave der provincie Utrecht, en lag geheel ingesloten tusschen de provincie Holland en de souvereine baronie IJselstein. Het land was administratief verdeeld in twee gerechten, waarvan dat van Loopik-en-Loopikerkapel vrij wat uitgebreider was dan het kleine gerecht van Zevenhoven. Beide gerechten bleven zelfstandig bestaan, totdat de centraliseerende geest van het nieuwe bewind in 1798 ook hier eene uiterlijke samensmelting der beide afdeelingen ten gevolge had, die echter weder spoedig werd opgeheven. Eerst het Napoleontisch bestuur bracht met ingang van Januari 1812 eene vereeniging der beide gerechten tot de gemeente Loopik tot stand. Bij de inventarisatie onderscheidde ik natuurlijk die drie verschillende lichamen: het gerecht van Loopik-en-Loopikerkapel, het gerecht van Zevenhoven en de gemeente Loopik. Daarnaast vormde ik echter nog eenige andere rubrieken, die de archieven van andere corporaties omvatten. Eene afdeeling is o. a. gewijd aan de verschillende financieele commissiën, die sinds het midden der vorige eeuw telkens werden ingesteld tot heffing van allerlei buitengewone lasten onder den naam van liberale gift, contributie van $1^1/_2$ $^0/_0$, vijftigsten penning, honderdsten penning en anderen meer. Het meerendeel dier commissies strekte hare werkzaamheden over beide gerechten uit. In eene bijzondere afdeeling nam ik ook het archief der grondvergadering van Loopik op. In den regel dienden de grondvergaderingen slechts tot het benoemen van kiezers van verschillende lichamen, het stemmen over de ontworpen constituties en andere werkzaamheden, het Rijk of de provincie betreffende. Voor die verrichtingen was Loopik-en-Loopikerkapel met Zevenhoven en Willige-Langerak gecombineerd. Daarnaast bestond echter te Loopik nog eene andere vergadering van stemgerechtigde burgers, die aan het bestuur der gemeente een belangrijk deel nam en contrôle uitoefende op de municipaliteit. Men stelde zich echter beide grondvergaderingen als een lichaam voor, waartoe

bij buitengewone gelegenheden ook de burgers van Zevenhoven en Willige-Langerak werden opgeroepen. In dat laatste geval sprak men ook wel van de provinciale grondvergadering.

Wat de kerkelijke indeeling betreft, in de gemeente bevinden zich nog altijd twee kerken: die van Loopik en die van Loopikerkapel. Onder de eerste behooren Loopik, Kabauw en Zevender, onder de tweede Loopikerkapel, Zevenhoven en een gedeelte van Jaarsveld (Jaarsvelderkapel). (1) Zonderling genoeg stond de kerk van Loopikerkapel op het grondgebied van Zevenhoven, maar de ambachtsheeren van Loopik (het kapittel van Sinte Marie) en van Zevenhoven waren gezamenlijk patroons der kerk. Beide kerken hadden haar college van kerkmeesters, en hunne archieven vormen eene zesde en zevende afdeeling van het archief. Eene achtste eindelijk omvat dat der armmeesters van Loopik, dat vrij omvangrijk is. Oorspronkelijk was van de beide voor twee jaren aangestelde armmeesters de een administreerende armmeester, wat de ander dan het volgende jaar was; maar in 1764 kwam hierin verandering en werd bepaald, dat de eene armmeester hervormd, de andere Roomsch moest zijn, en ieder de zorg zijner geloofsgenooten hebben zou. Die toestand duurde niet lang: de ordonnantie der Staten van Utrecht van 5 Augustus 1777 (Vervolg Placaatboek van Utrecht I, p. 879) hief de niet-kerkelijke colleges van armmeesters ten platte lande op en droeg de armenzorg uitsluitend op aan de diaconieën der verschillende gezindten. In Zevenhoven schijnen geene armmeesters geweest te zijn; er zijn althans geene sporen van in het archief te vinden.

Het archief van het gerecht van Loopik-en-Loopikerkapel was echter te groot om onverdeeld te kunnen blijven (de inventaris wijst aan die afdeeling alleen 140 nummers toe), en voor drie der belangrijkste onderdeelen maakte ik dus even zoovele bijzondere rubrieken, nl. voor het omslaan en invorderen der provinciale en rijksbelastingen, voor de dorpsfinanciën en voor het armwezen met het toezicht op de armmeesters daarin begrepen, terwijl ik de overige stukken in eene algemeene afdeeling te zamen bracht.

---

(1) Deze laatste bijzonderheid, niet vermeld bij Van der Aa, Aardrijkskundig Woordenboek, of in den Tegenwoordigen Staat van Utrecht, bleek mij uit een schrijven van den schout van Jaarsveld aan de gecommitteerden tot de departementale financiën 's lands van Utrecht, dd. 19 December 1810 (Rijksarchief Utrecht. Supplement n°. 395), waar gelezen wordt: „zijnde dat gedeelte van Jaarsveld, hetwelk is de polder Batuwe, ook genaamd Jaarsvelder-capelle, altoos kerkelijk gecombineerd geweest en nog gecombineerd met Lopikker-capelle, . . . waarvandaan de armen en behoeftigen van Jaarsvelder-Capelle zijn behoorende tot hetzelfde armenfonds van Lopikker-capelle." Ook thans nog strekt zich, naar mij de burgemeester berichtte, de kerkelijke gemeente Loopikerkapel over een gedeelte van Jaarsveld uit.

Het geheele gemeentearchief telt nu 274 nummers en daaronder vrij belangrijke. In het bijzonder meen ik de aandacht te mogen vestigen op het eerste deel der gerechtsnotulen (n°. 7). Het deel begint met 1622, wat reeds op zich zelf opmerking verdient, omdat slechts zelden de bewaarde resolutiën van een dorpsgerecht zoo hoog opklimmen, maar bovendien komen in dit deel de afschriften voor van een aantal belangrijke stukken: handvesten, ordonnantiën en privilegiën, het bestuur van dorp en polder rakende. Het eerste er van is het „handvest des dagelicx gerechts" van 1469, door mr. van Hasselt naar het origineel, dat in het archief van het kapittel van Sinte Marie berust, uitgegeven in de Verslagen en mededeelingen van de vereeniging tot uitgave der bronnen van het oude vaderlandsche recht (I p. 265). Mr. van Hasselt vermeldt daarbij ook een in het kapittelarchief berustend extract van een register van „Handvesten en ordonnanciën, regten en geregtigheden van Lopik en haerluyder watergangen en schouwen", destijds (d. i. bij het maken van dat extract) ter secretarie van Loopik berustende (als boven, p. 264, noot 2). Met dat register is waarschijnlijk het bovengenoemde deel der notulen bedoeld. Voorts komen er in het archief nog verscheidene losse resolutiën uit het begin der 17de eeuw voor, Ik vond in het archief ook nog eenige rechterlijke stukken, die ik na bekomen machtiging aan den rijksarchivaris alhier overdroeg.

De beslissing der vraag, welke stukken in het gemeentearchief, welke in het waterschapsarchief geborgen behoorden te worden, leverde eenige zwarigheid op. De vroegere schepencolleges fungeerden tevens als waterschaps- of polderbestuur: eene uitwendige onderscheiding was dus niet te vinden; uit den inhoud der stukken en de daarin behandelde onderwerpen moest blijken, tot welk archief zij moesten worden gebracht. Ik hield mij daarbij aan de beginselen, door mijn voorganger in zijn verslag van 1 Juni 1885 uiteengezet, en bracht dus tot het waterschapsarchief alles, wat betrekking heeft op onderwerpen, die nu tot de competentie van het waterschap behooren. Waar daaromtrent bij mij, als met de locale toestanden minder bekend, niet altijd zekerheid bestond, had ik het voorrecht door den burgemeester met de meeste welwillendheid te worden ingelicht. Toch heb ik soms den knoop moeten doorhakken, daar hij niet te ontwarren bleek. Zoo heb ik de bovenbedoelde gerechtsnotulen tot het gemeentearchief gebracht, schoon ook de besluiten, in polderzaken genomen, daarin staan geregistreerd. Daarentegen bracht ik de rekeningen, die sinds ongeveer 1650 vrij compleet bewaard gebleven zijn, tot het waterschapsarchief, omdat de meeste uitgaven, die daarin verantwoord worden, op polderzaken betrekking hebben. Dit blijkt reeds uit de inrichting dier rekeningen, waarvan twee serieën bestaan,

wat samenhangt met eene indeeling der gronden van het waterschap in de 200 morgen hoogten en de 2000 morgen achterlanden. Onder de eersten moet men dan de landen verstaan, gelegen ten zuiden van den Achterdijk, die door Loopikerkapel en Zevenhoven loopt. De kleine rekeningen omvatten dan de uitgaven, ten dienste der achterlanden alleen gedaan, de grove rekeningen die, welke ook de hoogten betreffen. Beide serieën smolten eerst in 1796 samen, nadat de geschillen omtrent de afwatering der 200 morgen op de 2000 morgen kort te voren waren bijgelegd.

Wat de indeeling van het waterschapsarchief aangaat, ik heb getracht ook deze stelselmatig in te richten en onderscheid te maken tusschen het archief van Loopik-en-Loopikerkapel eenerzijds, en Zevenhoven, dat onder een ander bestuur stond, anderzijds, maar ik heb daarvan moeten afzien. Al waren beide gerechten ook in naam zelfstandig, in werkelijkheid kwam alle macht in de gemeene polderzaken aan Loopik toe, niet alleen omdat het grondgebied van dat dorp veel grooter was, maar ook wegens de eminente positie van den ambachtsheer, het kapittel van Sinte Marie. Een aantal handelingen, die feitelijk beide dorpen betroffen, werden alleen door het gerecht van Loopik verricht, en dat van Zevenhoven schijnt daarmede genoegen te hebben genomen. (1)

Ik heb dus het 186 nummers groote archief op andere wijze verdeeld. Ik onderscheidde nl. vijf afdeelingen, die respectievelijk het algemeen bestuur van het waterschap, zijne financiën, de schouw en het onderhoud der waterschapswerken, de uitwatering van het waterschap in den Hoogen boezem achter Haastrecht en zijn aandeel in het onderhoud van den Lekdijk betreffen. Vooral de derde en de vierde afdeeling zijn belangrijk; de derde ook omdat de schouw van alle wegen in de gemeente aan het waterschap staat. De vierde afdeeling splitste ik weder in twee rubrieken. De eerste omvat de stukken, die betrekking hebben op de verschillende wateren, waardoor het waterschap in den Hoogen boezem uitmondt, zooals de Voorwetering en de Vlist; de tweede behandelt hetgeen den Hoogen boezem zelf betreft. Het archief omvat ook enkele charters, te weinig echter om er eenen afzonderlijken inventaris van te maken. Het oudste charter tevens het oudste stuk van het archief is een vidimus van den officiaal van den bisschop van Utrecht van 1365 van den schouwbrief van de

---

(1) Een gevolg hiervan is, dat overal, waar in den inventaris van het gerecht, den schout, de buurmeesters, etc. gesproken wordt, de Loopiker titularissen bedoeld zijn; als ik die van Zevenhoven wilde aanduiden, voegde ik er dat uitdrukkelijk bij.

Vlist als gemeenen watergang van Lopic, Sevender, Cabbau, Wilde-Cabbau, Langherake, Vlist en Bonrepas, in 1359 door Jan, heer van Arkel, gegeven. Van verscheidene andere oude stukken komen copieën in het archief voor.

De regeling dezer archieven had mij geruimen tijd bezig gehouden; zij waren samen dan ook na Montfoort het uitgebreidste archief, dat ik nog te regelen gehad had. Den 3 Augustus 1891 zond ik UE.G.A. beide inventarissen toe. Spoedig daarop kwamen uit het archief van het voormalig hof van Utrecht een aantal stukken te voorschijn, die bleken in de Loopiksche archieven thuis te behooren, en tot welker overdracht het Rijk dan ook besloot. Zij waren meerendeels afkomstig uit den boedel van den schout Joh. Rietveld, die in het begin der vorige eeuw onder benefice van inventaris aanvaard werd en daarom naar het hof werd overgebracht, waar deze papieren, waarvan de voornaamsten op de kerk te Zevenhoven (Loopikerkapel) betrekking hebben, sedert waren gebleven. Zij zijn nu geïnventariseerd en in de beide inventarissen bijgeschreven.

Intusschen had ik de archieven der gemeenten Maarsen en Maarseveen onder handen genomen, tot welker regeling Uw college mij bij schrijven van 25 April gemachtigd had. De papieren van beide gemeenten worden bij elkander bewaard en waren door de goede zorg van den gemeentesecretaris, den heer Rendorp, reeds eenigszins geïnventariseerd, waardoor wel eene definitieve ordening niet overbodig werd, maar waaraan ik toch veel gemak te danken had.

Ik stelde mij eerst op de hoogte van de oude geographie dier streken. De kerkelijke indeeling was natuurlijk de oudste, en ik vond sporen, waaruit ik meen te kunnen afleiden, dat de tegenwoordige gemeenten Maarsen en Maarseveen benevens Tienhoven oorspronkelijk eene parochie hebben uitgemaakt. Over dat kerspel werd nog tot 1748 het logiesgeld omgeslagen, en ook hadden de gerechten, die er onder behoorden, gezamenlijk een deel van het zandpad langs de Vecht te onderhouden. Het onderhoud van gedeelten van het zandpad vond ik ook elders aan de parochies opgedragen. In later tijd was het echter anders, en vond men in dat gebied twee kerken: eene te Maarsen en eene te Tienhoven, terwijl elke kerkelijke gemeente zich weder over twee gerechten uitstrekte: Maarsen over Maarsen en Maarsenbroek en Tienhoven over Tienhoven en Maarseveen (met Neerdijk). De kerkelijke indeeling is, voor zoover ik weet, later onveranderd gebleven, maar met de politieke was dit geenszins het geval. Maarsen en Maarseveen waren oorspronkelijk beiden Statengerechten, d. w. z. zij hadden geen ambachtsheer; schout en schepenen werden er door de Staten aangesteld. Doch toen Maarseveen aan Johan

Huydekoper werd verkocht (1640) (1), gaf dit aanleiding tot eene grensverandering tusschen de drie dorpen (zie van der Aa, Aardrijkskundig woordenboek VII, p. 509). Het op den ooster Vechtoever gelegen gedeelte van Maarsen werd nl. in den koop begrepen en met Maarseveen vereenigd. Sedert heette het bij Maaseveen gevoegde gebied Nieuw-Maarseveen. Het bleef in vele opzichten met Maarsen, waarmede het veel meer belangen gemeen had dan met Oud-Maarsseveen, nauw verbonden, en schoon die band ook langzamerhand losser werd, die met Oud-Maarsseveen werd er niet nauwer door toegehaald. De consumtiemiddelen, zelfs de dorpslasten werden over elke buurt afzonderlijk omgeslagen, en ook de armenzorg van beiden was zelfstandig geregeld. Toen dan ook de revolutie van 1795 de rechten van den mensch in plaats van die van den ambachtsheer stelde, werd de vereeniging, die sinds ruim 150 jaren in naam tusschen Oud- en Nieuw-Maarseveen bestaan had, door de burgerij aanstónds opgeheven, en de buurten kozen zich elk eene eigene municipaliteit. Zoo bleef het tot 1811 behoudens een korten tijd, toen Maarsen, Nieuw-Maarseveen en Maarsenbroek vereenigd waren (Juli 1798—April 1799). Met ingang van 1812 werden Maarsen en Maarsenbroek tot de gemeente Maarsen vereenigd, terwijl de beide Maarseveens met Breukelerveen bij Tienhoven werden ingelijfd. Onder den invloed der reactie, die na het herstel der onafhankelijkheid plaats greep, werd de oude toestand weder geheel hersteld, Oud- en Nieuw-Maarseveen werden weder vereenigd en Maarsen en Maarsenbroek weder afzonderlijk geconstitueerd. Eerst sinds de wet van 13 Juni 1857 (*Stbl.* n°. 73) zijn de beide laatste gemeenten opnieuw tot éene versmolten.

Het bovenstaande werd de grondslag voor de indeeling der archieven, die ik aannam, waarbij men echter in het oog houden moet, dat de oudste stukken van circa 1650 dagteekenen. Het archief van Maarseveen verdeelde ik in drie rubrieken. De eerste bevat de stukken van het gerecht van Maarseveen-en-Neerdijk, zooals het tot 1795 bestond, de tweede is aan het gerecht van Oud-Maarseveen, de derde aan dat van Nieuw-Maarseveen, beiden sinds 1795, gewijd. Het archief van Maarsen verviel in twee deelen, nl. dat der gemeente Maarsen, gelijk die vóór 1857 bestond, en dat der gemeente Maarsenbroek. De eerste afdeeling splitste ik weder in drie onderafdeelingen: het archief van het gerecht tot 1811, dat van de gemeente sinds 1812 en die van

(1) De acte van transport is van 10 Februari 1641. Later (16 Januari 1647) werd eene nieuwe acte van overdracht der heerlijkheid opgemaakt, waarbij de Meerhofstede, die oorspronkelijk tot Maarsen was blijven behooren, tot Maarseveen werd gebracht.

verschillende financieële commissiën uit het laatst der vorige en het begin van deze eeuw, wier gezag zich gedeeltelijk ook over Maarsenbroek, Nieuw-Maarseveen en andere dorpen uitstrekte. Het archief van Maarsenbroek omvat behalve het archief van het gerecht ook dat der aldaar gevestigde grondvergadering. Maarsen en Maarsenbroek waren gezamenlijk in twee grondvergaderingen verdeeld, de eene zat te Maarsen, de andere te Maarsenbroek, maar tot de laatste behoorden ook burgers van Maarsen. Het archief dezer laatste grondvergadering is voor een deel bewaard gebleven.

De verhouding tusschen de verschillende onderdeelen is zeer ongelijk. Het archief van Maarseveen telt 61 nummers, dat van Maarsenbroek slechts 22, dat van Maarsen 191, waarvan er 158 tot het archief van het gerecht zijn gebracht. Daar dat getal mij vrij groot voorkwam, verdeelde ik dat archief gemakshalve in vier onderafdeelingen, waarvan de eerste eene algemeene afdeeling vormt, terwijl de drie andere betrekking hebben op het onderhoud van wegen en waterwerken, op de armenzorg en op de rijks-, provinciale- en gemeentebelastingen. Archieven van kerkmeesters en armmeesters vond ik niet. Voor de armenzorg waren dan ook geene bijzondere beambten aangesteld. Daarentegen vond ik in het archief nog verscheidene andere stukken, die ik niet in den inventaris opnam: vooreerst enkele, die tot het rechterlijk archief behooren, tot wier overdracht aan den heer rijksarchivaris alhier het gemeentebestuur mij machtigde, en voorts een aantal stukken uit het archief van het vredegerecht. De vrederechter hield zijne zittingen in het gemeentehuis, en daar werden ook zijne papieren gedeponeerd. Daar de vrederechters met 1812 in functie traden, zou dus een deel van die verzameling onder de regeling van het oudarchief begrepen zijn geweest, maar het scheen mij niet gewenscht de stukken van 1812 en 1813 van de overige papieren van het vredegerecht (welke instelling nog vele jaren bleef bestaan) te scheiden. Ik heb de stukken, die er toe behooren, dan ook alleen bij elkander gevoegd. Bovendien vond ik nog enkele stukken, die thuis behooren in de archieven der gemeente Tienhoven en der waterschappen Maarsenbroek en Hoogeen-Neermaten. Ik heb den burgemeester verzocht ze daarheen te willen overbrengen. Eindelijk vond ik nog een scheepsjournaal uit het midden der vorige eeuw, waarvan mij niet bleek, hoe het te Maarsen gekomen is. Ik stelde den burgemeester voor het te doen overbrengen naar het algemeen rijksarchief, waar het misschien nog van nut zou kunnen zijn. Ik had de eer UE.G.A. de inventarissen dezer beide archieven 31 Augustus jl. te doen toekomen.

Daarna kwam het archief der gemeente Woudenberg aan de

beurt, tot welks regeling Uw college mij bij schrijven van 21 Augustus 1891 gemachtigd had. Deze gemeente komt behoudens enkele grensveranderingen (1) overeen met het voormalige ambacht van Woudenberg, vermeerderd met dat van Geerestein. Beiden werden met ingang van 1812 vereenigd, maar reeds voor dien tijd hadden zij vele belangen gemeen. In de zeventiende eeuw was die gemeenschap zelfs zóó innig, dat alle belastingen, ook de dorps- en de buurlasten (2), over beide dorpen gezamenlijk werden omgeslagen. Daarin kwam eerst verandering, toen Woudenberg, dat vroeger geen ambachtsheer had gehad maar aan de Staten had toebehoord, in 1714 aan den heer Abbema werd verkocht (Vervolg Plakkaatb. I, p. 190). Bij de resoluties der Staten van 12 Augustus en 16 November 1719 werden de quoten in de provinciale lasten voor elk gerecht afzonderlijk vastgesteld, en ook de dorps- en buurlasten werden voortaan door elk dorp voor zich geheven. (3) Later kwamen beide heerlijkheden weder in ééne hand (Tegenwoordige Staat van Utrecht II, p. 283 en 286), maar zij bleven toch hare zelfstandigheid bewaren, behoudens eene interruptie in de revolutionaire jaren 1798—1802, totdat zij in 1812 voor goed vereenigd werden.

Een gevolg van den ouden toestand, toen Woudenberg nog geen ambachtsheer had, was de invloed, dien de heer van Geerestein in de zaken van Woudenberg uitoefende zoo ten opzichte van de kerk als van de schouw der wegen, dijken en watergangen (Vervolg Plakkaatb. I, p. 185). Te Woudenberg deed zich nl. het bijzondere geval voor, dat niet schout en schepenen of eenig polderbestuur met de schouwen belast waren, maar dat dezen door bijzondere colleges werden gedreven. Er waren drie colleges van dien aard, waarvan het eerste, dat de schouw over de meeste wegen en wateren voerde, uit de beide schouten van Woudenberg en van Geerestein en twee of drie heemraden bestond. Deze laatsten werden door den heer van Geerestein aangesteld. Een ander college, dat alleen den Ekerisser dijk te schouwen had, bestond uit den schout van Woudenberg en eenige heemraden, die door

---

(1) De buurschap Donkelaar ging van Leusden naar Woudenberg over, terwijl het westelijk daarvan gelegen land, dat oorspronkelijk tot Woudenberg gerekend werd, thans onder Leusden behoort (Mededeeling van den burgemeester).

(2) De dorpslasten werden over de ingezetenen omgeslagen, de buurlasten over de landerijen. Beiden betroffen de kosten van het dorpsbestuur.

(3) Mogelijk moet de administratieve scheiding tusschen de dorpen Leusden c. s., Maarn-en-Maarsbergen en Asschat, die ik in het verslag over 1889 met den dood van den schout in verband bracht, ook aan den verkoop der heerlijkheid Leusden c. s. (Vervolg plakkaatb. I, p. 193) worden toegeschreven.

den heer van Groenewoude, eene in de nabijheid van den dijk liggende ridderhofstad, werden aangesteld. Van het derde college werden de heemraden door het gerecht van Woudenberg benoemd; het voerde de schouw over de wateren in de buurt van Maarsbergen en Ginkel. Van het laatste college zijn mij overigens geene stukken in het archief voorgekomen, van het tweede maar enkele. Daarentegen vond ik van het eerstgenoemde college vele papieren; het was dan ook het belangrijkste, omdat het toezicht hield op de Luntersche of Heiligenberger beek, waardoor de Exonereerende landen in de Eem uitloosden. Toch hadden schouten en heemraden alleen de schouw te voeren. De onderhandelingen met watergraaf en heemraden van de rivier de Eem en met de colleges der Exonereerende landen gingen uit van het gerecht, waaraan de heemraden ondergeschikt waren. De uitwatering der Exonereerende landen in de Eem door de Broekwetering en de Luntersche beek kon alleen geschieden door middel eener sluis in den Slaperdijk. Deze bevond zich aan den Rooden haan. In het archief vindt men een belangrijken bundel stukken, die hierop betrekking hebben. Zij behooren tot eene bijzondere afdeeling van het archief, nl. die, welke de communiteit van Woudenberg-en-Geerestein betreft. Het gebied, waarover de gecommitteerden tot de directie van den Slaperdijk hun gezag uitstrekten, was nl. in communiteiten verdeeld, waarvan Woudenberg met Geerestein er ééne vormden.

In 1795 en volgende jaren bevonden zich te Woudenberg twee grondvergaderingen, onderscheiden met de nummers 109 en 110, terwijl er ook eene districtsvergadering gevestigd was, die de grondvergaderingen van Woudenberg, Renswoude, Maarn-en-Maarsbergen (waartoe ook Geerestein behoorde), Leusden c. s., Stoutenburg en Zeist omvatte. De archieven dier drie lichamen bracht ik tot ééne afdeeling. Van de districtsvergadering zijn slechts enkele stukken voorhanden, terwijl ook de papieren der beide grondvergaderingen niet te scheiden waren: zij vergaderden meestal gezamenlijk. Bovendien blijkt uit de stukken slechts zelden het nummer der grondvergadering, waartoe zij behooren. Van de archieven der financieele commissies uit het laatst der vorige en het begin dezer eeuw, die ook hier zeker wel zullen hebben bestaan, is niets overgebleven; evenmin vond ik stukken, die de kerkmeesters betroffen. Daarentegen is het archief van Woudenberg eene afdeeling rijk, die slechts zelden wordt aangetroffen. Ik bedoel die, welke het archief der weigraven bevat. Te Woudenberg bevond zich nl. eene gemeene weide, waarvan het bestuur aan twee of drie weigraven was toevertrouwd. Ik heb in deze afdeeling van het archief alle hiertoe betrekkelijke stukken opgenomen, ook die, welke na 1813 vallen, deels om het belang dier stukken, deels ook, omdat de marke in 1870 is verdeeld, en

deze afdeeling van het archief nu geheel bij elkaar kan blijven. Enkelen dezer papieren zijn door mr. S. Muller Fzn. in het derde stuk van het tweede deel der Verslagen en mededeelingen van de vereeniging tot uitgave van oude rechtsbronnen uitgegeven (1) en toegelicht.

Nog vóór de regeling van het archief geheel voltooid was, ontving ik van den burgemeester, den heer De Beaufort, een blaffaard van het oudschildgeld uit 1719, die de gemeente van de dames Hooft van Geerestein ten geschenke ontvangen had. Ik had nog gelegenheid, dit stuk, dat het gemeentearchief op gewenschte wijze aanvult, in den inventaris, dien ik de eer had UE.G.A. den 10den November toe te zenden, op te nemen. Deze is nu 181 nummers groot, waarvan tot het gerecht van Woudenberg 81 nummers (verdeeld in drie afdeelingen) zijn gebracht, tot dat van Geerestein 15 en tot de gemeente Woudenberg 32. De overige nummers zijn tusschen de vijf bovengenoemde bijzondere afdeelingen verdeeld.

Tegelijk met dezen inventaris kon ik UE.G,A. ook dien van het oud-archief der gemeente Renswoude, tot welks ordening ik bij schrijven van 25 September jl. gemachtigd was, toezenden. Bij mijn bezoek aan die gemeente maakte ik met eigenaardige toestanden kennis. Het gemeentehuis was vroeger tevens logement. Toen de drankwet aan die regeling een einde maakte, werd het logement-gemeentehuis gesplitst. Een gedeelte van het gebouw bleef logement, in het andere deel werd de secretarie gevestigd. Ongelukkig is dat laatste gedeelte niet zeer ruim, en de kast, waarin zich o. a. het oud-archief bevond, was dan ook in het logement geplaatst, en wel in eene kamer, die 's winters door het gezin van den logementhouder bewoond, maar 's zomers verhuurd wordt. Ik kwam in het laatste jaargetijde en kon dan ook niet tot het archief doordringen, vóór men bij de huurders belet had laten vragen. Of deze berging, met het oog op brandgevaar, veilig kan geacht worden, valt te betwijfelen. Ik hoop, dat het gemeentebestuur, nu het archief geregeld is, aan dezen misstand een einde heeft gemaakt.

Het archief is niet zeer belangrijk; er is te veel van verloren gegaan, zoodat de inventaris slechts 28 nummers telt. Het bevat allerlei stukken, die in de meeste dorpsarchieven ontbreken, zooals brieven, vóór 1795 bij het gerecht ingekomen, en een aantal kerkerekeningen met de acquitten uit de eerste helft der 18de eeuw. Daarentegen vond ik geene resolutiën van het gerecht, geene zettingen van provinciale belastingen en geene zettingen der dorps-

---

(1) Zie ook Codex diplomaticus van het historisch genootschap te Utrecht, 2de serie, 4de deel, 2de afdeeling, p. 11.

lasten. Thans bezit echter het archief eene der laatsten. Op mijn verzoek en door vriendelijke tusschenkomst van den gemeente-secretaris, den heer Stalenhoef, stond het bestuur van Montfoort aan dat van Renswoude een tweetal stukken (waaronder ook eene zetting der dorpslasten) af, die op mij onbekende wijze uit het archief van Renswoude waren verdwaald in dat van Montfoort, waar ik ze bij de regeling had gevonden en toen had gelaten, omdat het archief van Renswoude nog ongeordend was. Ik verdeelde den inventaris niet, omdat het archief daartoe te klein was, schoon er overigens aanleiding zou geweest zijn om bv. het archief van den drossaard van dat van het gerecht te onderscheiden.

Na het archief van de gemeente Renswoude zou dat van Wijk-bij-Duurstede aan de orde zijn geweest, ware het niet dat de Raad dier gemeente blijkens schrijven van 27 October 1891 om financieele redenen besloten had de regeling van het archief voorloopig uit te stellen. Daar de Raad echter tegelijkertijd verklaarde, dat hij de ordening van het archief gewenscht bleef achten, meen ik te mogen vertrouwen, dat van dit uitstel geen afstel komen zal. De werkzaamheden behoeven daarom echter niet te rusten, Nog in 1891 werd ik door Uw college gemachtigd tot de regeling van de oude archieven van het waterschap De-Hooge-Boezem-achter-Haastrecht en de gemeenten Bunnik, Odijk en Werkhoven. Daarvan hoop ik het volgende jaar verslag te kunnen uitbrengen.

Met de meeste hoogachting heb ik de eer te zijn,

Utrecht, 26 April 1892.

Edelgrootachtbare Heeren,

UE.G.H. dienstwillige dienaar,

R. Fruin Th. Azn.

3 9015 03976 7

